

PRÆLECTIONES JURIS CANONICI

QUAS

JUXTA ORDINEM DECRETALIU GREGORII IX.

TRADEBAT

IN SCHOLIS PONT. SEMINARII ROMANI

FRANCISCUS SANTI

PROFESSOR.

EDITIO TERTIA EMENDATA ET RECENTISSIMIS DECRETIS ACCOMMODATA

CURA

MARTINI LEITNER,

DR. JUR. CAN.

VICERECTORIS IN SEMINARIO CLERICORUM RATISBON.

LIBER III.

RATISBONÆ, NEO EBORACI & CINCINNATI.
SUMPTIBUS ET TYPIS FRIDERICI PUSTET,
S. SEDIS APOSTOLICÆ TYPOGRAPHI.
MDCCCXCVIII.

22862

Imprimatur.

Ratisbonæ, die 4. Julii 1898.

Dr. Franc. Xav. Leitner,
Vic. in Spir. gen.

Monitum Editoris.

Jam Commentarii hujus *primum volumen* tertio editum in omnibus pæne catholici terrarum Orbis partibus benigne est receptum. Nunc sequitur *secundi voluminis prima pars* continens prælectiones in librum III^{um} Gregorii IX., *aucta et emendata*. Augere ambitum hujus libri non affectus suadebat, sed cogebat necessitas recipiendi omnes alicujus momenti *S. Sedis novas dispositiones*, imprimis in jure *Regularium*.

Præter locos Juris *Canonici* etiam accuratissime examinabantur Juris *Civilis* Romanorum loci qui præcipue citantur in titulis XII.—XXIV. h. 1.

Desideriis a lectissimis doctissimisque viris circa materiam tractandam nobis propositis in omnibus satisfacere non potuimus; nam non est Editoris nova ratione ac via excogitata opus Auctoris transmutare in novum, sed complere et emendare illud quatenus opus erit. Libentissime autem satisfaciemus desiderio a multis patefacto, ut „*Index alphabeticus*“ in fine totius Commentarii locupletissime auctus librum reddat vere utilem et thesaurum omnibus patentem.

Monition Editioris.

Digitized by the Internet Archive
in 2025

Decretalium Gregorii IX.

Libër III.

TITULUS I.

De vita et honestate Clericorum.

1. Duplicem in republica christiana dari statum personarum clericorum nempe et laicorum nequit in dubium revocari. Divina enim institutione factum est, ut cœtus quidam personarum a reliquis fidelibus distingueretur, quæ cum in sortem Domini vocentur, idest ad divina ministeria obeunda deputentur, *clerici* appellantur. Liber tertius, de *Clericis*, eorum statu, obligationibus et juribus præsertim agit, et ejus primus titulus *de vita et honestate clericorum* inscribitur.

2. Clerici in sensu proprio et communi acceptione sunt personæ, quæ specialiter Deo et ejus cultui per ordinem, vel saltem per primam tonsuram mancipantur. Verum in legibus *pœnalibus*, eo quia materiam odiosam constituunt, in genere sub appellatione clericorum non veniunt *Episcopi* alique in superiori dignitate constituti. Cap. 4. *De sententia excomm.* (V. 11) in 6°. *Exceptio* tamen a Doctoribus fit quoad pœnam *excommunicationis latæ sententiæ*. Hæc enim omnes etiam superiores clericos et religiosos comprehendit, quemadmodum doctores inferunt ex cit. cap. 4. *De sent. excomm.* Hinc Episcopus etiam subijcitur excommunicationi inflictæ percussoribus Clericorum; c. «Si quis» 29. C. 17. q. 4. Sublata ista exceptione, in reliquis legibus pœnalibus sub appellatione generali *clericorum* non veniunt personæ ecclesiasticæ in superioribus dignitatibus constitutæ. Quamvis enim personæ hujusmodi inter clericos numerentur, tamen speciale, seu proprium nomen habent in jure, quo a communibus et minoribus clericis secernuntur. Optime ergo ex *regula* 49. *juris* (V. 13) in 6°. 'In

pœnis benignior est interpretatio facienda, clerici dignitate majores, qui proprium nomen habent, non comprehenduntur in legibus pœnalis, in quibus mentio de clericis simpliciter fit. Conf. *Fagnanum* ad c. «Sedes» 15. *De Rescr.* (I. 3) n. 12.

3. In *favorabilibus* autem nomen *clerici* in *ampla* significatione accipitur, comprehenditque tum minores, tum superiores clericos, tum etiam religiosos. Quare *privilegia* status clericalis hisce omnibus competunt. Quod de privilegiis dicitur, dicatur etiam de *honestate vitæ*, idest de obligationibus status clericalis. Cum enim sermo est de hujusmodi obligationibus, vox *clericus* sensu lato accipitur. Congruum enim est, ut ii omnes qui privilegiis clericalibus fruuntur, clericalibus etiam obligationibus subjiciantur, quæ ad tuendum honorem status clericalis ab Ecclesia constitutæ sunt. Quare cum titulus, de quo agimus, status clericalis obligationes exhibeat, clerici in sensu tituli sunt ii omnes, qui per aliquem ordinem, vel saltem per primam tonsuram divino cultui mancipantur.

4. Immo cum aliis etiam modis ab Ecclesia receptis fideles statum ecclesiasticum ingrediantur, et divino servitio publice consecrentur; alii etiam præter proprie dictos clericos, privilegiis clericalibus fruuntur, et obligationibus clericalibus subjacent. Nomine ergo clericorum in sensu tituli præsentis veniunt etiam *regulares* omnes, sive professi, sive tirones qui habitum religiosum susceperunt, immo et *moniales*, dummodo hi omnes ad Religionem pertineant, quæ fuerit ab Ecclesia recepta.

5. Quæstio fit de *Eremitis*, utrum ad statum clericalem pertineant vel non. Dicendum est, inter Clericos recensendos esse Eremitas illos, qui de manu Episcopi habitum eremiticum suscipiunt, et ab eodem destinantur servitio alicujus Ecclesiæ vel Oratorii, ut in eodem sub Ordinarii dependentia vivant. Per hoc enim haberi possunt ceu totidem ecclesiasticæ personæ. Ita DD. post gloss. in cn. 12. «Qui vere» C. 16. q. 1. v. «vere.»

6. Hisce explicatis, exponendum est quid veniat sub appellatione *honestatis vitæ* clericorum. Quamvis fideles omnes ad honestam vitam servandam teneantur, tamen clerici qui in sortem Domini vocantur, sanctioris vitæ obligatione tenentur. De qua sanctitate *Trid.* sess. 22. c. 1. *de Ref.* docet, vitam clericorum ita esse conformandam, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nil, nisi grave, moderatum, ac religione plenum præ-

se ferant, levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.

7. Renovat inde S. Synodus sanctiones omnes sacrorum canonum, quæ de honestate vitæ clericorum latæ fuerunt; et dum Episcopis inculcat vigilantiam ut observentur, non obstante quacumque consuetudine, statuit, Episcoporum decreta circa correctionem clericorum, appellatione interposita, non suspendi. (Conf. Sess. 14. in Proëm. et sess. 23. c. 5. *De Ref.*)

8. Hæc in genere dicta sint, sed ut tituli materiam intimius ingrediamur, honestatem in *internam* et *externam* dividimus. Interior honestas consistit in munditia cordis, in exercitio virtutum moralium quæ monasticæ appellari solent, et in recta intentione quoad susceptionem status clericalis, et exercitium officii proprii. Hæc honestas pertinet ad vitam privatam seu interiorem clerici, et ad perfectionem spiritus. Quare honestas hujusmodi proprie et directe non est objectum legum ecclesiasticarum; sed de illa agit Theologia moralis. Hinc canones pauca quidem tradunt de hac honestate clericorum. (Conf. c. 35. §. «*Ceterum.*» *De Elect.* et *Electi pot.* (I. 6) in 6°. et Sess. 23. cap. 4. *de Ref. in Trid.*)

9. Exterior honestas, qua decorari debent clerici, quatuor præcipue capita complectitur. Clericus scilicet debet esse 1°. diligens in exsecutione proprii officii; 2°. morum gravitate, seu vitæ probitate ornatus; 3°. decenti habitu indutus; 4°. a nonnullis artibus et officiis alienus.

10. Quoad I^{um}. res clara est, et explicite traditur in c. 15. h. t. et ratio est; quia clericus publice deputatur ad ministerium sacrum, et ejus officium bonum societatis fidelium attingit. Vocationi ergo suæ non satisfaceret clericus, nisi diligenter ministerio fungeretur. Quisque vero clericus pro qualitate sui ordinis et specialis positionis in Ecclesia tenetur *officium suum adimplere*. De specialibus positionibus et officiis clericorum sermo est in propriis titulis. Huc faciunt cc. 29. et 30. *De Consecr.* D. 2. et c. 1. h. t. in quibus locis decernitur, sacra officia a clericis honorifice exercenda esse, et clericorum inservientium sacris ministeriis proprium et distinctum honorem apparere debere. Quare laicis et feminis, ibidem, interdicitur, ne tempore divinorum officiorum, sacrarium seu presbyterium ingrediantur, et ad altare accedant. Quam prohibitionem renovavit *Benedictus XIII.* sub pœna interdicti in Conc. Romano ann. 1725. Tit. XXVIII. *De Immunitate* cap. 4.

11. Honestas clericorum externa consistit II°. loco *in gravitate morum et probitate vitæ*. Ratione hujus honestatis tenentur clerici ad plura. Scilicet debent 1°. caste et caute vivere, 2°. abstinere a crapula et ebrietate, 3°. avaritiam fugere. Hac in re adest c. 13. h. t. in quo præcipitur ut omnes clerici studeant caste vivere, præsertim vero clerici in sacris ordinibus constituti; cui legi ni pareant, per Judicem ecclesiasticum pro qualitate culpæ puniantur. Quo in capite illud *præsertim* explicat diversitatem culpæ clericorum minorum et majorum. Nam clerici minores delinquentes peccant solummodo contra virtutem castitatis; clerici vero majores peccant simul contra virtutem religionis, cui proprium corpus consecrarunt in susceptione ordinis sacri.

12. Porro lex castitatis clericorum non solum excludit peccatum formale contra eandem virtutem, sed etiam eis interdicit ea quæ suspicionem incontinentiæ secumferunt. Est enim lex pro clericis, ut caste simul et *caute* vivant. Hinc evitare tenentur habitationem cum suspectis mulieribus; de qua *in tit. seq.* Tenentur etiam evitare *frequens colloquium cum monialibus*, nisi rationabilis et manifesta causa accedat. De hac re loquitur c. 8. h. t. Consonat huic capiti cap. un. in principio *De statu Regular.* (III. 16) in 6°. quod caput in observantiam revocavit Conc. Trid. sess. 25. c. 5. *De regul. et Monialib.* Ex hisce capitibus juris eruitur, inhiberi laicis simul et clericis tum ingressum in monasteria monialium, tum accessum et colloquium frequens cum iisdem, et Episcopum esse custodem et vindicem tum clausuræ tum frequentis accessus et colloqui cum iisdem monialibus. De clausura monialium inferius sermo erit.

13. Nunc aliquid dicendum est *de frequenti accessu et colloquio clericorum cum monialibus absque violatione legis clausuræ*. In cit. cap. 8. Clerici præsumentes sine manifesta et rationabili causa frequentare monasteria mulierum, arcentur ab Episcopo, et si non destiterint, officio ecclesiastico privandi esse dicuntur. Cui Decretali inhærens S. Congregatio Concilii in pluribus causis, relatis a *Giraldi comm.* in cap. 8. h. t., resolvit posse Episcopum infligere censuras, aliasque pœnas contra clericos et laicos frequentantes monasteria monialium, ac cum illis colloquentes. *Excipiuntur* tamen parentes, fratres et sorores monialium, qui possunt sine licentia Episcopi colloqui cum filiabus et sororibus monialibus diebus non prohibitis, qui scilicet non sint dies adventus et quadra-

gesimæ. Porro lex quæ feratur ab Episcopo contra frequentem accessum et colloquium cum monialibus, obligat etiam Episcopos alienæ Dioceseos, Vice-Legatos, et actuales locorum Gubernatores, ceu patet ex epistola Encyclica *Benedicti XIV.* quæ incipit '*Gravissimo*' data die 31. Octobris 1749. Cum vero contra aliquas ex istis personis, si legem episcopalem infringant, utpote non subditas, censuræ episcopales non exserant suam vim; hinc statuit Benedictus, invocandam esse ab Episcopo hoc in casu auctoritatem Sedis Apostolicæ, proposito recurso vel directe ad Romanum Pontificem, vel ad S. Congreg. Episcoporum et Regularium.

14. Si quæeratur *quandonam* dici possit frequens accessus et colloquium, Gloss. in cit. c. 8., etiam *duabus* vicibus constitui posse docet frequentiam. Verum hac in re nisi lex episcopalis in concreto determinaverit numerum accessuum et colloquiorum ad pœnam incurrendam, frequentia determinabitur *prudenti arbitrio* iudicis. Hæc de clericis sæcularibus.

15. *Regularibus* vero accessus et collocutio cum monialibus etiam sine frequentia interdicitur in decreto Congreg. Episcoporum et Regul. approbato a *Sixto V.* nonis Maji 1590, et ab *Urbano VIII.* 12. kal. Decemb. 1623. Tandem in Decreto Congr. Concilii approbato a *Clem. IX.* die 11. Maji 1669, statuitur, Regulares quoscumque absque legitima facultate accedentes ad colloquendum etiam per quodcumque modicum tempus cum monialibus, aut aliis in clausura degentibus peccare mortaliter, et simul posse coërceri ab Ordinario tamquam Sedis Apostolicæ Delegato, sub pœna excommunicationis, privationis vocis activæ et passivæ, et aliis pœnis statutis contra regulares accedentes sine licentia ad monasteria Monialium. Ab hac vero excommunicationis pœna regulares non possunt absolvi a Superiore suo regulari, licet eam contraxerint ob accessum et colloquium cum monialibus proprii ordinis. Idem dicendum de monialibus colloquentibus, si Episcopus in lege prohibente etiam contra ipsas moniales pœnam excommunicationis comminatus fuerit. Utraque hæc postrema conclusio patet ex resolutione S. Congr. Conc. in causa *Viterbiensi* diei 26. Junii 1627. Quamvis ex decreto *Urbani VIII.* licentia Episcopi pro Regularibus ad colloquendum cum monialibus subscribenda esset etiam a proprio Superiore regulari, tamen ex resolutione S. Congr. Conc. in causa *Spoletana*, Accessus diei 26. Nov. 1672, inferunt Doctores, sufficere solam facultatem concessam ab Episcopo.

16. Porro lex quæ prohibet sive frequens colloquium clericis sæcularibus, sive quodcumque colloquium Regularibus cum Monialibus, non afficit *confessarium* sive ordinarium sive extraordinarium, dum actu munere confessionum excipiendarum funguntur, sive *visitatorem* monasterii, sive alium qui *ratione officii* sui in monasterio cum Abbatissa, vel cum alia moniali loqui et negotia pertractare debet. Quod vero pertinet ad confessarios *extraordinarios* monialium præ oculis habenda est Const. *Benedicti XIV.* «*Pastoralis curæ*» edita nonis Augusti 1748. In ea Const. postquam Summus Pontifex Episcopis et aliis Prælati inculcaverit observantiam legis Tridentinæ sess. 25. cap. 10. *de Regul.* circa deputationem Confessarii extraordinarii in monasteriis Monialium bis aut ter singulis annis faciendam, prope finem §. «Ac demum» hæc decernit: 'Quibuscumque Confessariis extraordinariis, qui vel alicui communitati generaliter, vel peculiariter alicui personæ in monasterio degenti concessi ac deputati fuerint, districte inhibemus sub pœnis adversus accedentes ad monasteria Monialium, et cum ipsis conversantes, præsertim regulares, a prædecessoribus nostris quodcumque statutis (quas etiam præsentium vigore confirmamus et innovamus), ne, postquam suum officium impleverint, ad idem monasterium ulterius accedere aut, ullius generis commercium intra ipsum quomodocumque continuare et fovere, etiam sub spiritualis causæ, aut necessitatis obtentu et colore audeant aut præsumant'.

Ad intelligentiam hujus dispositionis referre placet oraculum ejusdem Pontificis prolatum mense *Januario 1749*, quod exceptum ex *Lib. Regular.* illius anni S. Congregat. Episcoporum et Regularium nobis exhibet *Lucidi: De Visitat. Sacror. Limin.* Vol. 2. §. V. n. 163. hisce verbis expressum: 'Confessarium extraordinarium regularem, finito suæ deputationis munere non posse amplius accedere ad monasterium sine licentia necessaria, quandoquidem obnoxius exstat prohibitioni ac pœnis statutis contra regulares non secus ac alii regulares. Declarat autem Sanctitas sua, quod hæc prohibitio non comprehendit presbyteros sæculares, quodque hi possunt etiam expirato tempore muneris Confessarii extraordinarii accedere, ut antea, ad monasteria; siquidem hac in parte nova Constitutio (*Pastoralis curæ*) nihil innovavit circa presbyteros sæculares'.

Animadvertendum præterea est, in cit. Constitutione confessariis extraordinariis post expletum munus prohiberi quodcumque

commercium intra monasterium, et per consequens etiam commercium epistolarum. Verum vocabulum *Commercium* non actum significat, sed habitum. Quare non auderem condemnare et pœnis comminatis subijcere confessarium extraordinarium regularem, qui post munus completum unam vel ad summum duas epistolas alicui moniali scriberet.

17. Gravitas morum et probitas vitæ exigit 2°. ut clerici abstineant a *crapula et ebrietate*, idest ab immoderato ciborum usu, seu ab excessu in cibus, et superfluo usu potus, seu ab excessu in potu. Utrumque enim turpe vitium est, et clericali statu indignum quod vitam moresque facile corrumpit. Lex ecclesiastica utrumque vitium vehementer abhorrens, contra clericos transgressores, si admoniti, non abstineant, statuit pœnam suspensionis ab officio, vel etiam beneficio per Superiorem applicandam c. 14. h. t. Hæc vero pœna non latae, sed *ferendæ* sententiæ est. Hoc enim exprimitur per illud *ab officio vel beneficio suspendatur*.

18. Ne Clerici facile incidant in vitium *crapulæ et ebrietatis*, prohibentur ingredi *hospitia cauponaria*, idest tabernas, nisi *ex necessitate* in itinere. Expresse traditur id in c. 15. h. t. in princ. in c. 4. D. 44. et can. 53. *ex Apostolicis*. Multa Concilia Provincialia et Synodi Diœcesanæ tabernarum frequentationem earundemque sine necessitate visitationem sub pœnis etiam *suspensionis* prohibent.

19. Animadvertendum insuper est, sacros canones conjungere prohibitionem *crapulæ et ebrietatis*, cum prohibitione ludorum, et chorearum, quemadmodum legitur in c. 1. D. 35 et in c. 19. D. 34. Quare ut secundum caput concludamus, quod de gravitate morum est, et de probitate vitæ clericorum, aliquid de hac prohibitionem dicendum est. Et quoad ludos, clericis interdiciuntur aleæ et taxilli et c. 15. h. t. in genere prohibentur ludi, quorum eventus magis a fortuna quam ab industria pendent, præsertim si fiant ex fructibus beneficii et bonorum ecclesiasticorum. Delinquentes episcopi, presbyteri, diaconi pœna *depositionis* plectuntur, c. 1. D. 35. qui est can. 41. *Apostolorum*; ceteri vero clerici pœnâ *excommunicationis* ferendæ sententiæ, cn. 42. *Apostolorum*. Nec se tueri possunt clerici prætextu consuetudinis. Consuetudo enim hæc reprobat ex criterio I^o. dato in libr. I. t. 4. *De consuetudine*, n. 6. — Non prohibentur autem iisdem Clericis ludi, qui privata in domo, et absque scandalo fiant cum moderatione, et causa recreandi animum.

20. Quoad vero choreas, in genere c. 3. D. 23., clericis intimat, ut a mundi voluptatibus sese abstineant: non spectaculis, non pompis intersint, convivia publica fugiant. Et cit. c. 19. D. 34. clericis legem statuit ne his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur, aut turpia, aut obscœni motus corporum choreis et saltationibus offeruntur. Omnia hæc simul inde conjungens Conc. Trid. in c. 1. sess. 22. *De Refor. luxum, comessationes, choreas, aleas, lusus* interdicat clericis sub pœnis veterum canonum, vel etiam majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, ita ut appellatio executionem decreti episcopalis non suspendat.

21. Verum caveant Episcopi a nimio rigore in pœnis infligendis præsertim contrâ clericos ludentes. Hinc a S. Congr. die 20. Decemb. 1687 probatum non fuit decretum synodale Episcopi Vasionensis, quo sub pœna excommunicationis latæ sententiæ prohibentur Sacerdotes ludere aleis et taxillis quocumque modo, et cum quacumque persona. Conferatur *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* lib. 10. c. 2. n. 2.; nec non *Giraldi in Expos. Juris Eccl.* comm. ad cap. 15. h. t.

22. Tertio tandem clerici ut gravitatem morum servant, avaritiam declinare tenentur. Canone 3. D. 23. et c. 21. C. 6. q. 1. Quo in secundo canone avaritia comparatur hæresi. Sacrorum autem canonum intentio eo dirigitur, ut clericorum animum removeant ab amore divitiarum, eosque doceant vitam agere modestam et frugalem, juxta illud *S. Pauli* in 1. *Tim.* VI. 8, 9. *‘Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem’.* Hinc canones prohibent quominus clerici commercia sæcularia, maxime vero inhonesta exerceanť cc. 15. et 16. h. t. Pariter statuunt, superflua bonorum ecclesiasticorum in pios usus esse eroganda: cc. 8. et 26. C. 12. q. 1. — Hinc etiam hospitalitatem exercere tenentur Clerici; c. 68. C. 16. q. 1.

23. In specie autem prohibentur clerici ferre sententias venales, non solum eas quæ turpiter venales sunt, illas scilicet, quæ feruntur in favorem illius qui pecuniam dedit ac feruntur juxta intentionem donantis pecuniam; sed prohibentur etiam ferre sententias quæ aliquo modo indecenter venales dici possunt. Prohibentur scilicet clerici aliquid a partibus litigantibus exigere ad officium judicis præstandum; debentque gratis causam videre c. 10.

h. t. Sciendum enim est, aliquibus in locis consuetudinem inolevisse, ut partes collitigantes judici aliquam quantitatem pecuniæ, quæ *sportularum* nomine appellabatur, pro ejus labore et sustentatione persolverent. *Sportulas vero recipere nequeunt ex lege generali ecclesiastica *clerici*; rationem qua prohibeantur, vide in l. I. t. 32. *De officio judicis*, n. 8.

24. Hæc valent spectato jure Decretalium *Gregorii IX.* expresso in c. 10. h. t.; accessit vero Const. *Bonif. VIII.* relata in c. 11. *De Rescr.* (I. 3) in 6°. §. 4. in qua judicibus delegatis a Rom. Pontifice idem interdicitur, et solum conceditur ut possint recipere esculenta et poculenta quædam in parva quantitate, ex mera liberalitate oblata: simulque conceditur ut aliquid recipiant nomine expensarum necessariarum, si extra domicilium proprium proficisci debeant. Quo in casu expensæ pro æquali a partibus persolvendæ sunt. A quibus expensis persolvendis litigantes notabiliter pauperes eximuntur.

25. Possunt insuper judices delegati, si *revera indigeant*, sibi assumere assessorem partibus non suspectum, cui partes collitigantes mercedem a judicibus defigendam solvere debent; alioquin — i. e. absque necessitate — si assumitur assessor, iudex de suo proprio providere tenetur eidem; c. 11. *De Rescriptis* (I. 3) in 6°. §. 5. Præter hæc si quid a judicibus fuerit receptum, restituendum est, non obstante donantis remissione. Ita *Bonifacius*. Hæc dispositio, quæ de judicibus *delegatis* est, a Doctoribus etiam *ordinariis* applicatur. Conf. *Thesaurum: De Pœnis ecclesiasticis*: v. 'Munera'.

26. Tertium caput honestatis externæ clericorum *habitus decentiam* respicit. Lex canonica cavet, ut Clerici habitum deferant et coronam seu tonsuram proprio statui congruentem c. 8. D. 41. et c. 15. h. t.

Quæstio prima proponitur de *qualitate* habitus clericalis. Non loquimur hic de vestibus quæ a sacra liturgia determinantur, quibus clerici utuntur in Ecclesia dum sacris ministeriis dant operam; sed loquimur de vestibus, quibus in ordinaria et publica inter cives consuetudine induuntur quæque *civiles* appellari possunt.

27. Quinque prioribus sæculis, ut ex epist. *Coelestini I.* ad Episcopos Provinciæ Viennensis et Narbonensis patet, vestis clericorum non discriminabatur a communi veste civium. Deinde vestis propria clericorum induci cœpit, quæ in Conciliis particularibus appel-

latur *tunica*, quæ cum ad talos usque protrahi solebat, *talaris* dicta est. Verum canones generales universam respicientes Ecclesiam Concilio Trid. antiquiores nonnisi habitus clericalis decentiam et modestiam commendant. Hinc modo potius negativo loquuntur, et interdicut luxuriosas vestes, variis vel coloribus vel ornamentis intextas; immo et rubras et virides vestes prohibent, simulque frequentem mutationem coloris et formæ. Ita Concilii generalis *Lateranensis IV.* sub *Innocentio III.* decretum relatum in cit. c. 15. h. t. — Ita etiam Clem. 2. h. t., in qua interdicitur clericis vestis virgata vel partita.

28. *Tridentina* autem Synodus in sess. 14. c. 6. *de Ref.* reprobans temeritatem nonnullorum clericorum deferentium publice laicales vestes, renovat veteres constitutiones, inculcatque honestatem et modestiam vestis clericorum simulque tribuit *Episcopis* facultatem determinandi qualitatem et formam vestium, quæ deferri debeant a clericis in ordinibus sacris constitutis, vel qualecunque beneficium ecclesiasticum possidentibus. Huic determinationi ab Episcopo factæ, se aptare clerici tenentur; quemadmodum præter verba expressa S. Synodi *juxta Episcopi ordinationem et mandatum*, docet *Bened. XIV.* in *Institutionibus ecclesiasticis* 21., 34. et ex professo 71. referens decisiones S. Congreg. Concilii.

29. Accessit deinde Const. *Sixti V.* diei 9. Jan. 1589, quæque incipit: „*Cum Sacrosanctum.*“ In Const. hac dispositio tridentina ad omnes prorsus clericos extenditur, clericali scilicet tonsura etiam tantummodo insignitos, et nedum ad possidentes beneficia ecclesiastica, aut ad ea jus habentes, sed etiam extenditur ad clericos minores participantes de pensionibus ecclesiasticis, aut præstimoniis vel portionibus quibuscumque fructuum bonorum ecclesiasticorum. Ac insuper in eadem Constitutione designatur qualitas vestis clericalis.

30. Præcipit scilicet Pontifex, ut Clerici *talari* veste utantur; quod si in talari veste et tonsura clerici non incedant, eos subjici declarat pœnis a Trident. Synodo statutis, etiam nulla prævia monitione. Rigorem hujus constitutionis temperavit idem Sixtus in alia constitutione, quæ incipit: ‘*Pastoralis*’ diei 31. Jan. 1589. excipiens a comminatis pœnis in prima constitutione clericos obtinentes pensionem, vel ecclesiasticorum bonorum fructus non excedentes annua 60 ducata de camera, nec non familiares Papæ inferioris familiæ.

31. Verum nec quoad ceteros clericos servatur constitutionis Sixtinæ rigor habitum talarem præcipientis; nam usus et praxis etiam optimæ notæ sacerdotum induxit, ut modestæ quidem et statui clericali propriæ vestes adhiberentur, quæ tamen non talaræ, sed breviores essent, juxta locorum exigentiam et consuetudinem. Hinc *Bened. XIV.* cum esset Archiepiscopus Bononiæ in *Institutionib. Eccl.* 34. et 71., non obstante Sixtina Constitutione, quam commemorat, coarctavit obligationem deferendi vestem talarem tantummodo ad Sacerdotes, qui Ecclesiam ingrediuntur sacra mysteria operaturi. De hac eadem re idem Pontifex mentionem facit etiam in c. 8. lib. 11. *De Syn. Diœc.* n. 4. Quapropter quamvis circa qualitatem vestis clericalis modestia semper observanda sit, et quamvis sacrorum canonum intentioni vestis talaris maxime congruat; tamen ea esse potest vestis clericorum, quæ ab usu communi regionis recipitur, nisi aliter ordinatio et mandatum Episcopi caveat juxta facultatem a Tridentino Episcopis tributam.

32. Quæstio altera proponitur *de pœnis contra clericos vestes clericales non gestantes comminatis.* — Et primo quidem clerici in *majoribus* ordinibus constituti, vel clerici minores quaecumque ecclesiasticum *beneficium* possidentes, si notabili tempore et legitimo impedimento cessante publice deserant vestes statui clericali congruentes, et moniti ab Episcopis contumaces persistent, coerceri possunt pœna *suspensionis* ab ordine, officio et beneficio. Quod si hac pœna perculsi non resipiscant, et denuo in hoc delinquant, *privari* possunt officio et beneficio. Ita c. 6. sess. 14. *De Ref.* in *Trid.* In Const. vero '*Cum sacrosanctum*' cit. *Sixtus V.* duo statuit 1°. pœnam privationis extendit etiam ad clericos simplici *tonsura* insignitos, et possidentes solummodo beneficia *simplicia*, et in genere ad omnes, qui pensionem vel præstimonium percipiunt de bonis ecclesiasticis, nisi incedant in habitu talari et tonsura clericali. 2°. Eidem pœnæ clericos aliosque subjicit *ipso jure* et absque ulla monitione, vel judicis decreto. Verum prior pars correctæ est ab eodem Sixto V. qui in Const. '*Pastoralis*' a pœna privationis excepit clericos possidentes pensionem non excedentem annua 60 ducata auri de Camera, et familiares inferioris familiæ, seu famulos, qui omnes non tenentur ex ratione officii vestes clericales deferre. Secundæ partis rigorem temperavit *Benedictus XIII.*, qui in Const. '*Catholicæ Ecclesiæ*' diei 2. Maji 1725, decrevit, ut Episcopi contra clericos beneficia ecclesiastica possidentes, defe-

rentes vestes laicales, procedere debeant per citationem, domi dimissa copia, vel si extra Diocesim commorentur, adfixa citatione ad valvas Ecclesiæ, et *sententiam declaratoriam* privationis juris ordine servato pronunciare debeant. Beneficia autem quæ per hanc privationem vacant, reservantur Sanctæ Sedi. Statuit insuper Pontifex clericos hujusmodi, interim ante etiam admonitionem, citationem et sententiam fructus non facere suos, sed sub pœna peccati lethalis teneri ad eos restituendos ac fabricæ Ecclesiæ applicandos esse, sublata etiam facultate majori Pœnitentiario eosdem fructus condonandi clerico. Quam facultatem condonandi tribuit eidem Pœnitentiario *Benedictus XIV.* in casibus *occultis* solummodo; ceu videre est in Const. hujus Pontif. '*Pastor Bonus*' diei 13. Aprilis 1744. §. 24.

33. Quod si sermo sit de clericis minoribus beneficio quolibet et pensione carentibus, clerici hujusmodi, quamvis non teneantur habitum clericalem deferre, et statum ecclesiasticum deserere libere possint; tamen si dimittant habitum clericalem et tonsuram, privilegio fori spoliuntur. Etenim ut clerici minores hoc fruantur privilegio ex lege tridentina expressa in c. 6. sess. 23. *De Ref.* habitum et tonsuram clericalem deferre debent et alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inservire, et si fuerint conjugati, eorum matrimonium debet esse cum unica et virgine; c. un. *De Clericis conjugat.* (III. 2) in 6°. Hæc autem amissio privilegii personam Clerici ipsius non egreditur. Etenim superior ecclesiasticus potest, si velit, ad suum forum clericum delinquentem revocare, quoties ipse clericus perseveret, idest si neque a jure, neque ab homine per sententiam fuerit clericalibus privilegiis denudatus, atque ad laicam communionem redactus; quemadmodum probat Cardinalis *De Luca: De Jurisd.* disc. 55. n. 5. ubi refert resolutionem S. Congr. Concilii in causa *Leodiensi* diei 12. Nov. 1630, quæ resolutio a Pontifice fuit probata. Idem decisum est in aliis causis non solum ab eadem Congr., sed etiam a S. Congr. Immunitatis, etiam pro Clerico conjugato; præsertim in caus. *Bonon.* Censurarum diei 22. Januarii 1760 (Conf. *Giraldi, Expos. etc. — Comm.* ad c. 15. h. t.). At per habitus clericalis desertionem, amisso etiam privilegio fori, non ideo dicendum est jure tridentino amissa fuisse privilegia canonis et compententiæ, ceu responsum fuisse a S. Congr. Concilii in causa *Aquensi* mense Febr. 1589. et alias die 3. Decemb. 1622 refert *Bened. XIV.: De Syn.* lib. 12. c. 2. n. 2.

34. Verum immutata disciplina hac in re fuit. Nam *Pius IX.* per organum S. Congr. Immunitatis eccles. decretum edidit, quo declaravit, clericum in sacris non constitutum, sive cœlibem sive conjugatum, quoties ob non observatam plene legem Sacrosancti Concilii Trid. sess. 23. cap. 6. *De Ref.* amittit privilegium fori, ipso jure et ipso facto privari *omnibus* privilegiis clericalibus, ita ut debeat considerari et tractari tamquam persona mere laicalis etiam in causis criminalibus et pro effectibus pœnalibus; quin in posterum requiratur præcedens trina monitio aut declaratio particularis supra ista amissione seu privatione privilegiorum. Hoc decretum legitur in epistola typis edita Cardinalis *Barberini* Præfecti S. Congregationis Immunitatis ecclesiasticæ diei 20. Nov. 1860.

35. Quod si clericus, qui sponte sua reliquit habitum ecclesiasticum et tonsuram, voluerit utrumque iterum sumere, poterit id agere etiam sine expressa venia Episcopi, et privilegia clericalia iterum assequitur, nisi ejus consilium *ex fraude* procedat; idest præsertim nisi id efficiat ad declinandum judicium vel civile, vel criminale in foro laico. Ita resolvit S. Congregatio in causa *Meliten.* Fori 7. Maji 1672. Non poterit vero habitum clericalem iterum suscipere clericus sine venia Episcopi, si præcesserit decretum Episcopi, qui post trinam monitionem prohibuerit quominus idem clericus habitum iterum absque ejus venia suscipiat. Conf. *Bened. XIV.: De Synodo l. 12. c. 3. n. 1.*

36. Cum ad modestiam et externum clericorum decorem simul cum vestibus capitis etiam et vultus honestas sese referat; hinc in titulo nostro de cultura comæ et barbæ lex posita est in *cap. 5.*, in quo edicatur: 'Clericus neque comam, neque barbam nutriat'. — Et merito; nam clericus sacræ militiæ adscribitur per comæ abscisionem, et *idem est clericum fieri, ac crinibus detonderi*, quo ritu significatur renunciatio seu depositio omnium temporalium; c. 7. C. 12. q. 1. Hinc immoderata cultura comæ, quæ videlicet morem lascivum et femineum redolet, et nimiam levitatem animi manifestat, adeo clericis indecora esse censetur, ut contumaces etiam pœna excommunicationis coërceri possint cap. 4. h. t., quod ita se habet; '*Si quis clericus comam relaxaverit, anathema sit*' scilicet *excommunicetur*, ceu cum Glossa explicant Doctores. Hinc clerici nutrientes comam et barbam, etiam inviti ab Archidiacono tonderi præcipiuntur c. 7. h. t. Quæ coërcitio, cessante hodierno

jure Archidiaconi auctoritate, arbitrio Episcopi perficienda relinquatur, vigore cit. cap. 7. h. t.

37. Huc spectat prohibitio comæ adscititiæ seu fictitiæ. Suo alienos capillos capiti addere proprium fuit luxuriantium feminarum, quæque proinde a poëtis irridentur et a SS. Patribus redarguuntur. Conf. *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* l. 11. c. 9. n. 2. Deinde mos, comas fictitias assumendi, etiam adoptatus fuit a viris. — Harum comarum usus in clericis antiquitus non fuisse videtur. Etenim solummodo Synodi recentiori ævo celebratæ morem hujusmodi in clericis reprehendunt. Quæ prohibitio cum innitatur sanctioni c. 7. h. t., in quo coërcitio clericorum nutrientium comam Ordinario, uti vidimus, tribuitur; inde patet super hac prohibitione gestandi comam fictitiam ad commoditatem et non ad luxum dispensare posse Episcopum extra missæ celebrationem; cfr. S. C. C. in *Mephiten.* d. 8. Aug. 1722. Dixi *extra Missæ celebrationem*, nam cum *Zacharias* R. P. in Synodo Romana c. 13. et c. 14. legem ediderit relatam in c. 57. *De Consecr.* D. 1. et sub pœna prohibuerit, non solum Presbyteros et Diaconos, sed etiam ipsos Episcopos Missæ sacrificium velato capite celebrare; facultatem gestandi comam fictitiam concedere Sacerdoti celebranti, vel ministro assistenti non potest Episcopus, sed auctoritas Romani Pontificis requiritur. Quemadmodum aperte etiam innotescit ex resolutione S. Congr. Rituum 31. Jan. 1626, et ex declaratione *Innoc. XI.* ad Legatos apostolicos et episcopos, citata a *La-Croix* lib. 6 part. 2. n. 401. Qua de re conferantur, si placet *Benedicti XIV. Institutiones ecclesiasticæ*: 34. § 4 et 96. n. 9.

38. Prohibitioni de abusu in capitis et vultus ornamento, similis est prohibitio delationis *annuli*. In cap. 15. h. t. et in Concilio *Romano* an. 1725. tit. XVI. cap. III. clericis interdicitur delatio annuli. exceptis illis quibus competit. Conferri potest hac in materia: *Giraldi, Comm.* ad cap. 15 h. t. quoad V^{um}.

Ex responsionibus S. Rituum Congregationis deduci potest, delationem annuli in celebratione Missæ esse vetitam Sacerdotibus et Abbatibus non benedictis, Protonotariis Apostolicis non participantibus, nec non Doctoribus et Canonicis quibuscunque. Dixi et *Canonicis quibuscunque*; nam neque Cathedralis Canonicis licet gestare annulum in sacris functionibus, præsertim in Missæ sacrificio; idquod non solum ex responsionibus præteritorum sæculorum, sed etiam novissimi temporis apparet; cfr. S. R. C. 20. Nov. 1628 n. 780. »Petitum fuit declarari: an prohibitio facta per hanc S. C.

circa delationem Annuli, quando Protonotarii celebrant, comprehendat etiam *Canonicos Cathedralis*. Et S. C. respondit: *Affirmative*: item S. R. C. in *Dalmatiarum*, d. 4. Aug. 1663 ad XI. n. 2240.; in *Neapolitana* d. 12. Febr. 1892, denique in *Piscien.* d. 9. Mart. 1894. Juxta ultimam responsionem ne consuetudo quidem quæcunque jus tribuit deferendi annulum. Cum vero prohibitio hæc respiciat celebrationem Missæ; hinc clerici doctores quibus competit delatio annuli, illum extra Missam poterunt licite deferre: conf. etiam *Ferraris: Biblioth. Canonica* v. »Annulus«.

39. Quartum caput honestatis externæ clericorum in eo posuimus, ut *abstineant a nonnullis artibus et officiis*. Et 1°. quidem cum clerici mancipati esse censeantur sacris ministeriis, ipsis interduntur artes et officia, quæ licet honesta in se sint, tamen clericos *nimum distraherent* a suis functionibus ecclesiasticis, ac ad vitam laicalem pertraherent. Ex. gr. *negotiatio* proprie dicta, cap. 15. h. t. tutela, administratio alienorum bonorum. De his vero in ultimo titulo hujus libri.

40. 2°. Cum Clerici mites debeant esse, et a sanguine abhorere, ipsis interdicitur exercitium artis physicæ, seu *medicinæ* et præsertim *chirurgiæ* in operationibus, quæ per *incisionem*, aut *adustionem* perficiuntur c. 10. *Ne Clerici vel Monachi* (III. 50). Unde ad exercendam hanc artem physicam pro clericis majoribus, et pro minoribus, beneficium ecclesiasticum possidentibus requiritur *apostolicum indultum*. Hac in re conf. potest *Bened. XIV. De Synodo* L. 13. c. 10. nn. 2. et seq. — Ob supra enunciata lenitatis rationem in bello arma tractare, et *militiam agere* clerici nequeunt cc. 1. et seqq. D. 51. Immo clerici prohibentur arma vetita *deferre*, nisi ad propriam tuitionem ex. gr. in itinere in quo aggressiones prævideantur, c. 2. h. t. et Glossa ibi. Delinquentes vero in hac re *clerici* possunt excommunicari ex dispositione ejusdem capituli; *Monachi* vero tenentes arma intra septa Monasterii absque Superioris licentia excommunicationem incurrunt latæ sententiæ. Clem. 1. §. »quia vero«. 5. *De Statu Monach.* (III. 10). — Animadvertimus autem hanc censuram non fuisse renovatam in Const. *Pii IX. Apostolicæ Sedis*, adeoque non amplius vigere. Plures deinceps pro temporum opportunitate latæ sunt a R. Pontificibus Constitutiones, quarum summam refert *Giraldus* in cit. opere '*Expositio juris Pontificii*' in comm. ad cit. c. 2. h. t.

41. 3°. Tandem artes et officia interdicuntur clericis, quæ offendent *dignitatem status clericalis*. Et 1°. quidem ludi theatrales profani in Ecclesiis perfici non possunt, neque ab ipsis clericis c. 12. h. t. Nam ut notat Glossa in idem caput v. »monstra«, non prohibentur fieri in Ecclesia ludi honesti simul et pii, idest piæ repræsentationes, quæ inserviant ad recolenda divina mysteria, et ad excitandam devotionem. Præ oculis autem maxime habenda est dignitas et sanctitas loci. Quare abstinendum est ab iis omnibus, quæ reverentiam loco sacro debitam lædere, et aliqualem etiam profanationem sapere possent. Insuper prohibentur clerici alibi etiam exercere artem *jaculatorum et histrionum seu mimorum* cap. 15. h. t. Quam artem si per annum exercuerint, ipso jure privantur omni privilegio clericali; si autem breviori tempore et tertio moniti non resipiscant, eadem poena mulentur; cap. un. h. t. in 6°. Immo clericis interdicitur etiam *interesse* spectaculis publicis et pompis c. 3. D. 23. Glossa vero in hunc canonem explicat, quænam spectacula interdicantur clericis, scilicet spectacula obscœna et turpia, in quibus depravationis periculum adesse potest. Tandem in Clem. 1. h. t. clericis prohibetur personale exercitium officiorum, quæ *vilia et indecora* reputantur in *societate* ex. gr. officium tabernariorum etc. Ceterum de his materiis fusius agendum est in tit. ultimo h. l. necnon in aliquibus titulis l. Vⁱ.

TITULUS II.

De cohabitatione Clericorum et Mulierum.

1. Consortia mulierum vitam clericorum suspicionis macula suffundere possunt; hinc præsens titulus primo subnectitur, in quo de honestate vitæ clericorum actum est. Cum ex dictis in 1°. titulo Clerici non solum incontinentiæ labem, sed etiam ipsam speciem et suspicionem hujus vitii a se remove, et caute vivere debeant; hinc ceu principium generale, quod tituli præsentis tractatum regit, sequens regula statuenda est. Clerici ex lege canonica cohabitare, et conversationem habitualement cum feminis quibuscumque de continentia suspectis habere nequeunt. Clare hujusmodi principium traditur initio c. 1. h. t., quod desumptum est ex can. 3°. Conc. *Nannetensis* [in Conc. *Moguntino* (anno 813), prout inscribitur in Decretalibus, c. 49., deprehenditur etiam c. 1ⁱ. sententia: similiter in alio Conc. *Moguntino* (888) c. 10.] et ita se habet:

'Inhibendum est ut nullus Sacerdos feminas, de quibus suspicio potest esse, retineat.'

2. Hinc ex cap. 9. h. t. prohibitum non est clericis cohabitare cum feminis, in quibus *naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari, idest matre, sorore, amita etc.* Consonat dispositio Concilii *Nicæni* relata a Gratiano in c. 16. D. 32. Feminis vinculo sanguinis conjunctis addunt Doctores etiam *affines*, nec non *extraneas maturæ ætatis et bonæ famæ*. Et merito. Nam citatus canon *nicænus* præter matrem, sororem et amitam nominat etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones, cum quibus sinit clericos habitare. Ad evitandam vero suspicionem cum extraneis auctores tradunt mulierem saltem 40 annorum ætate esse debere, et probatæ vitæ. Quare ut determinantur mulieres cum quibus clerici cohabitare possint, respiciendum est ad vinculum sanguinis, vel affinitatis, et ad ætatem cum bonis moribus conjunctam.

3. At capiti 9. h. t. obstat dispositio secundæ partis cap. 1. h. t. in qua interdicitur clericis cohabitatio cum omnibus feminis, etiam sanguinis vinculo conjunctis, ex gr. matre etc. . . . En verba: *'Sed neque illas (feminas) quas canones concedunt, matrem, amitam et sororem; quia instigante diabolo et in illis scelus perpetratum reperitur, vel etiam cum pedissequis earum'*. — Porro si contendunt quidam dispositionem capitis 1. abrogatam fuisse dispositione capitis 9., immerito hoc asserunt; nam utrumque caput inserebatur eodem tempore in eundem Codicem *Gregorii IX.* idquod utrique capiti tribuebat virtutem legis universalis, quæ virtus hic debet spectari sola. Potius vero dicendum est cum *Bened. XIV. De Syn. L. 11. c. 4. n. 7.*, cap. 1. h. t. non referre regulam generalem, sed potius *exceptionem* cap. 9., atque ita componendum esse utrumque caput, ut nempe cum Innocentio III. in c. 9. generatim permittatur clericis cohabitatio cum mulieribus naturali fœdere conjunctis; quia ex regula generali juxta longam et probatam experientiam suspicio criminis cum istis feminis non verificatur; et excipiat cum concilio Nannetensi in c. 1. casus in quo etiam hujusmodi feminæ aut earum pedissequæ afferant ex pravis moribus rationalem suspicionem criminis incontinentiæ. Et revera quamquam cap. 1. videatur exhibere regulam generalem, tamen si rite consideretur, refert indolem exceptionis. Nam fundamentum prohibitionis collocant Patres in suspitione criminis, adeo ut prohibeant in primis verbis capitis non quamcumque cohabitationem,

et quaecumque consortium clericorum cum mulieribus, sed solummodo inhibeant consortium cum mulieribus de quibus suspicio esse potest. Quod si objiciatur, Patres nannetenses deinde absolutis verbis proscripsisse consortium clericorum etiam cum matre, amita etc., respondere potest cum interpretatione textus ejusdem capituli 1ⁱ. »Inhibendum est«, legitur in c. 1., »ut nullus sacerdos feminas, *de quibus suspicio potest esse*, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt: matrem, amitam, et sororem: quia instigante diabolo, et in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem.« Conferamus ad meliorem intelligentiam hunc textum cum textu capituli 9ⁱ. qui sic se habet: »A nobis tua fraternitas requisivit: . . . cum clericis quoque non permittas mulierculas habitare: nisi forte de illis personis exsistant, in quibus *naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari*.« — Ex utroque capite deducitur regula generalis: Nullus sacerdos sive clericus cohabitaret cum feminis, de quibus suspicio esse potest. — Ergo, ait Innocentius III. in c. 9., potest cohabitare cum proximis consanguineis, uti matre, amita, sorore, quia propter naturale fœdus *præsumi* potest suspicionem abesse sævi criminis. At — talis est dispositio c. 1. — si revera cohabitatio cum proximis consanguineis suspicionem creat ob periculum incontinentiæ ex parte sive ipsius clerici sive feminarum naturali fœdere conjunctarum vel earundem pedissequarum, præsumptio cedere debet veritati, i. e. clericus neque cum illis potest cohabitare. — Hæc interpretatio necessario adhibenda est, si consideramus c. 1. uti *legem universalem* in *Decretales* assumptam. — Si vero c. 1. in *se* spectamus, i. e. uti canonem Concilii *Nannetensis*, facile permittimus textum »Sed neque illas quas canones concedunt« absolute *posse* intelligi, scilicet in Provincia Nannetensi cohabitationem clericorum cum consanguineis etiam proximis omnino vetari quippe cum in illa regione ex communiter contingentibus suspicio semper adfuerit. —

Si quæras, quid *practice* sit observandum quoad cohabitationem clericorum cum mulieribus, respondetur:

Nunquam præbeat mulier sævi criminis suspicionem, secus Episcopo fas est cogere clericum ad dimittendam mulierem ob *solam* suspicionem; S. C. EE. et RR. in causa *Bambergen*. — *Herbipolitan.* d. 17. Aug. 1883. — Quæstionem pro singulis diocesium generaliter vel in singulis casibus determinat Episcopus; sic Benedictus XIV. cum Bononien. diocesi præisset, permisit parochis »convivere cum

feminis usque ad tertium consanguinitatis et primum ac interdum etiam secundum affinitatis gradum sibi conjunctis: »ceterarum vero nomina«, ait Pontifex, »ad nos deferri jussimus, ut earum conditione inspecta, deliberaremus, an sine ullius offensione possent Parochorum ædes incolere;« *De Syn.*, l. n. c. 4. n. 7. et *Instit.* 83. —

De pœnis contra clericos concubinarios.

4. Clericus si contra legem canonicam cum mulieribus vivat, *concubinarius* dicitur, et peculiaribus subjicitur pœnis. Cum de hisce pœnis loqui debeamus, determinandum est quid veniat nomine concubinatus. Obiter animadvertimus, in veteribus canonibus aliquando appellatam fuisse concubinam uxorem *legitimam*, sed *minus solemniter* ductam in matrimonio. Ita cc. 4. et 5. D. 34.; cn. 4. est ex Conc. *Toletano I.* Concubinatus *stricto* sensu sumptus nihil aliud est nisi consortium hominis cum muliere, quam loco uxoris detineat.

5. Quoad clericos autem, et ad pœnas iisdem applicandas, concubinatus latiori significatione sumitur. Determinandum ergo est quando clericus dici possit reus criminis concubinatus. Crimen concubinatus importat vitium; hinc clericus qui semel aut iterum carnale commercium habeat cum muliere, non dicitur concubinarius. Requiritur igitur prava consuetudo ad turpe hoc crimen constituendum. Indifferens vero est utrum cum una vel cum pluribus mulieribus prava consuetudo habeatur, et an mulier suspecta domi vel alibi detineatur. Clericus ergo concubinarius in sensu Tridentini in cap. 14. sess. 25. *De Refor.* quoad effectum pœnarum, ille est, *qui detineat mulierem, vel mulieres suspectas, sive domi, sive extra domum*, idest habitualiter eas frequentet. Consonat huic notioni traditæ a Tridentino Concilio cap. 2. h. t.

6. Hisce explicatis, deveniamus ad *pœnas* in specie designandas, quæ a jure nostro clericis concubinariis infliguntur. Omittimus sanctionem veterum canonum, quæ præsertim contra clericos in majoribus ordinibus constitutos, videtur fuisse depositio perpetua, seu dejectio a clero. Ita *Gregorius Magnus* in epistola 26. ad Januarium Episcopum Calaritanum lib. 3. epistolarum. *Nicolaus I.* in decreto tit. *De Presbyteris* et c. 2. D. 28. Si Decretales *Gregorii IX.* inspiciamus, habemus cc. 2., 3., 4., 5. et 6. h. t. quæ *Alexandro III.* inscribuntur, in quibus hæc dispositio juris statuitur,

ut nempe salutari admonitione Episcopus studeat ad bonam frugem clericum concubinarium revocare, resipiscere vero nolentem suspendat ab ecclesiasticis beneficiis usque ad congruam satisfactionem, c. 4. h. t.; si autem clericus adhuc in crimine persistat, post trinam admonitionem, possit Episcopus beneficiis eum spoliare; ac tandem crescente adhuc contumacia, ab ipsa fidelium communione arcere possit donec corrigatur. Animadvertendum insuper est, jure Decretalium Sacerdotem notorie concubinarium *vitandum* fuisse in missæ celebratione cc. 7. et 10. h. t. — Quæ pœna etiam indicta fuerat contra clericos concubenarios a *Nicolao II.* in Synodo Romana cujus dispositio relata est a *Gratiano* in c. 5. D. 33.

7. Verum hæc dispositio antiqui juris correctæ est a *Martino V.* in Extrav. *Ad evitanda*, in qua inter personas a fidelibus vitandas Sacerdos notorie concubinarium in missæ celebratione non recensetur.

8. Hæc jure canonum antiquorum et Decretalium Gregorii IX.; nunc exponenda est disciplina juxta legem *Trid. Concilii*. Huc referenda sunt cap. 14. sess. 25. *De Ref.* et cap. 6. sess. 21. *De Ref.* — Ut autem rei claritati consulatur, quatuor casus distinguendi sunt: Casus I^{us}. est de clericis *beneficium aut pensionem possidentibus*. In c. 14. sess. 25. Concilium præprimis renovat pœnas veterum canonum contra concubinatum clericorum, deinde sermonem instituens de clericis beneficium aut pensionem possidentibus, statuit, clericum concubinarium *monendum* esse. Hæc porro admonitio debet esse *specialis* seu *personalis*, nec sufficit generalis, vel per edictum; quemadmodum ex resolutionibus S. Congregationis Concilii probat *Nicolaus Garcia* '*De Benef.*' part. 11. c. 10. n. 186. Quod si post hanc admonitionem clericus sese non abstinuerit a consortio cum suspecta muliere, statuit S. Synodus, eum ipso facto *privari tertia parte* fructuum, obventionum et proventuum beneficiorum suorum quorumcumque et pensionum; et hanc tertiam partem fructuum etc. . . . applicandam esse fabricæ Ecclesiæ, vel aliis piis locis arbitrio Episcopi. Deinde *iterum* clericus eodem modo *admonendus* est, et si nec post secundam admonitionem pravam deserat consuetudinem cum eadem femina, vel cum alia, privatur ipso facto omnibus fructibus, proventibus et pensionibus, locis piis ut supra applicandis, et insuper ab administratione ipsorum beneficiorum *suspendendus* est quoadusque ordinarius etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatus arbitrabitur. Suspendio autem

hæc non lata sententiæ est, sed ferendæ. Tridentinum enim utitur verbo *suspendantur*. Si vero nec ita suspensus clericus hujusmodi mulierem vel mulieres suspectas e domo expellat, aut cum ipsis conversetur, a beneficio, et officio et pensionibus *quibuscumque* ecclesiasticis in perpetuum *privatur*, et *inhabilis* redditur ad *quodcumque* beneficium, honorem, et officium ecclesiasticum, donec manifeste mutatis in melius moribus et vita dispensationem hac in re a propriis Superioribus obtinuerit. Perseverante vero adhuc contumacia, contra clericum hujusmodi proceditur eodem modo quo proceditur contra clericos non habentes beneficium, de quibus infra. Quod si clericus dimiserit turpe consortium cum muliere suspecta, et ad illud misere *redierit*, sive cum eadem, sive cum aliis, statuit Concilium, clericum hujusmodi præter prædictas pœnas, etiam *excommunicationis* gladio plectendum esse.

9. Cognitio autem et decisio quæstionum in materia concubinus clericorum ad *Episcopum* reservatur, qui procedere potest absque strepitu et figura judicii, sed veritate facti solummodo inspectu; et pœna quæ ab Episcopo infligatur, non potest in executione ab ulla exceptione vel appellatione suspendi aut retardari. Ita Tridentinum in cit. c. 14. sess. 25. *De Ref.*; cfr. l. II. t. 28. nn. 36. et seqq.

10. Qua in re animadvertimus supra expositam pœnam privationis fructuum, quæ *ipso facto* imponitur, non obligare in conscientia clericum concubinarium, nisi post sententiam *declaratoriam* Judicis. Omnibus enim pœnis, quæ externam executionem requirunt, subjici non tenetur reus in conscientia ante declarationem Judicis, nisi a lege aliter caveatur, arg. c. 19. *De Hæret.* (V. 2.) in 6°. — Conf. *P. Thesaurum: De pœnis* cap. 4. v. »Concubinatus«. — Hæc de clericis beneficium aut pensionem possidentibus.

11. Casus II^{us}. Quoad clericos beneficium aut pensionem *non habentes* statuit Concilium in eod. cap. 14. sess. 25. *De Refor.* eos puniendos esse ab Episcopo juxta delicti qualitatem et perseverentiam contumaciæ. Pœnæ autem sunt reclusio in carceribus, suspensio ab ordine, inhabilitas ad beneficia obtinenda, aliæque pœnæ juxta sacros canones.

12. Casus III^{us}. In eodem cap. 14. Conc. *Tridentinum* statuit, *Episcopum* concubinarium, quod absit, post monitionem factam a Conc. Provinciali, nisi abstineat a prava consuetudine, *ipso facto*

suspensum esse, et perseverante contumacia, rem esse deferendam ad Rom. Pontificem.

13. Casus IV^{us}. Tandem Concilium Tridentinum in c. 6. sess. 22. *De Refor.* contra *Parochos* turpiter et scandalose viventes statuit, eos *monendos* esse, deinde si perseverent in contumacia, coërcendos esse et castigandos ab Episcopo, quod si incorrigibiles perseverent in nequitia, eos *privari* posse beneficio ab Episcopo, juxta canonica instituta, quavis exceptione et appellatione remota; exemplum habes [in causa *Gaëtana* decisa, d. 13. Junii 1885 a S. C. Concilii.

14. Quæri tandem potest utrum contra omnes clericos concubinos, et *quomodo* procedi possit.

Profecto si concubinatus clerici sit prorsus *occultus*, puniri nequit canonica sanctione, sed divino judicio plectendus relinquitur c. 11. D. 32. — Si concubinatus sit *notorius*, scilicet vel per confessionem factam in jure, vel per evidentiam facti, quæ nulla tergiversatione celari possit, c. ult. h. t., tunc etiam sine accusatione contra clericum reum procedi potest. Verum debet servari forma procedendi præscripta a Conc. Trid., ita ut si quoad clericos beneficium possidentes privatio illico decernatur, sprete tridentina forma, seu ordine, privatio hæc habeatur ceu spoliū judiciale, sitque nullius valoris, et concedatur clerico restitutio in integrum contra sententiam.

15. Tandem si concubinatus clerici sit *quasi occultus*, id est si tantum gravis suspicio de clerici concubinato enascatur, et in populo scandalum oriatur, hoc in casu clerico neganti crimen inspecto jure Decretalium intimanda esset purgatio canonica; quam purgationem nisi præstare velit, vel in ea defecerit, tunc uti convictus puniri posset. Scilicet posset contra ipsum procedi tamquam in clericum concubinarium convictum, cc. 8. h. t. et 10. *De purgatione canonica* (V. 34). Hodie vero juxta regulam tridentinam clericus graviter suspectus de concubinato monendus est, ut mulierem suspectam a se removeat; quod nisi monitioni paruerit, præsumptio criminis exurgit contra eum, et proinde pœnis a Tridentino statutis subijci poterit.

Tandem animadvertimus, circa modum procedendi contra clericum concubinarium præ oculis haberi posse regulas practicas statutas in Instructione S. Congregationis Episcoporum et Regularium

a Summo Pontifice *Leone XIII.* approbata die 11. Junii 1880, quam in appendice libri II. exhibuimus.

TITULUS III.

De Clericis conjugatis.

1. Non omnis cohabitatio cum mulieribus est clericis interdicta; datur enim honesta cohabitatio per legitimum matrimonium. De hac honesta cohabitatione agit titulus noster. Quæritur 1°. *an Clerici possint matrimonium contrahere.*

Distinguendum est inter clericos in *minoribus*, et clericos in *majoribus* ordinibus constitutos.

Clerici minores non solum *valide*, sed etiam *licite* contrahunt matrimonium; nam eorum mancipatio statui ecclesiastico et cultui divino non est absoluta, sed conditionalis. Scilicet clerici minores considerantur potius in via ad majores ordines, quos cum susceperint, in vera, completa et perpetua statione ecclesiasticæ militiæ collocantur. Positio ergo minorum ordinum relate ad statum ecclesiasticum, cum includat conditionem, *dummodo clericus velit in sancto proposito perseverare statum ecclesiasticum definitive amplectendi*, non reddit clericum ipsum inhabilem aut quoquomodo impletum ad matrimonium contrahendum.

2. Matrimonium vero a clericis minoribus contractum, quantum in se est, collocat eosdem in conditione *aliena* ab ecclesiastica. Primo autem loco consideremus matrimonium clericorum in relatione ad *beneficia* quæ possident. Ex lege canonica clericus minor matrimonium contrahens, *ante* etiam ipsam *consummationem* privatur beneficiis, quæ possidet. Diximus *ante consummationem*, nam ob matrimonium simpliciter ratum clericus beneficio suo privatur cc. 1., 3. et 5. h. t.

3. Specialem expositionem promeretur c. 3., cujus species est: Quidam clerici minores diocesis *Verulanæ* beneficium ecclesiasticum assecuti, aliquid de suis patrimonialibus bonis in Ecclesiam proprii beneficii contulerant. Cum deinde matrimonium contraxissent, quæsitum est ab *Alexandro III.* quid sentiendum esset de beneficio, et de bonis collatis Ecclesiæ. Pontifex respondit, beneficio privandos esse clericos hujusmodi, sed collata bona eisdem esse restituenda. Hæc vero secunda dispositio, quæ in summa capitis dicitur valde notabilis et allegabilis, procedit ex eo quod bonorum

suorum donatio facta a clerico Ecclesiæ propriæ, vel a monacho monasterio, præsumitur conditionata, id est præsumitur eidem donationi implicite inesse conditio, ut duret, donec perduret comoratio donantis in Ecclesia vel monasterio. Nemo enim clericus vel monachus factus præsumitur velle se absolute bonis suis expoliare adeo, ut ad statum laicalem reversus mediis sustentationis destitui patiatur. Hinc hæc donatio consideratur et accipitur in similitudinem dotis ab uxore in domum viri illatæ. Unde merito Alexander III. præcepit restitutionem bonorum collatorum. Donationes vero quæ Ecclesiis *absolute* fiunt, irrevocabiles sunt.

4. Quæritur a DD. utrum *privatio beneficii* quoad clericum contrahentem matrimonium *procedat ipso jure, an ex judicis sententia fieri debeat*. Quamvis nonnullis auctoribus visum fuerit, hanc privationem non procedere ipso jure, sed requiri judicis sententiam, tamen prævaluit et in praxi servatur contraria opinio, quæ a Glossa in c. 1. h. t. traditur. Dicendum scilicet est, clericum minorem *per ipsum contractum* matrimonii omni prorsus privari titulo et jure beneficii aut beneficiorum possessorum. Ratio hujus canonicæ dispositionis in cc. 3. et 5. h. t. adsignatur, et deducitur ex conceptu notabilis distinctionis et separationis pro latina Ecclesia inter statum conjugalem et statum clericalem. Status nempe conjugalis propter sua onera et officia erga uxorem et liberos habitus est ceu incompatibilis cum statu clericali, in quo homo divino servitio mancipatur. Hanc incompatibilitatem perbelle exprimit *Innocentius III.* in cap. 5. h. t. per hæc verba: *‘in quorum (clericorum conjugatorum) conversatione cithara cum psalterio male concordat’*, ubi per vocabulum *cithara* Pontifex intelligit sæcularia solatia, et per vocabulum *psalterio* intelligit officia clericalia, inter quæ et illud est divinas laudes canendi. Ex qua incompatibilitate illico descendit, componi non posse statum conjugalem cum legitima et juridica possessione Beneficiorum, quæ statui clericali alligantur, et conceduntur ad honestam vitam clericorum in eum scopum, ut ecclesiastica munia diligenter et rite exerceant. Hinc in titulo *De Renunciatione* (I. 9) c. 9. matrimonii contractus agnoscitur a jure ceu factum inducens tacitam aut præsumptam renunciationem beneficii. Nec objiciant in cc. 3. et 5. h. t. a Pontificibus asseri clericos minores contrahentes matrimonium *privandos esse* beneficio; nam hæc verba explicantur juxta sententiam cap. 1. h. t., in quo dicitur, compellendos esse ad relinquenda beneficia eccle-

siastica. Scilicet si præsument hujusmodi clerici adhuc detinere beneficium, expellendi sunt ab ipsa materiali possessione; non vero privandi ipso Beneficii titulo et jure, quo jam carent ob initum matrimonium.

5. Quid vero si matrimonium fuerit *invalidum*? Quidam distinguunt casum nullitatis ex defectu *consensus* vel ex impedimento *cognito*, et casum nullitatis ex impedimento *contrahenti occulto*, quod clericus contrahens ignoraverit. In 1°. casu ajunt, beneficiis præhabitis clericos non privari, eo quia non præsuntur renunciare juri suo, qui scienter actum nullum ponit; in 2°. casu vero privari, ob seriam voluntatem assumendi statum incompatibilem cum beneficio; quæ seria voluntas renunciationi æquivalet. Auctores qui hanc tuentur sententiam moventur ab arg. c. 4. *De Bigamis* (I. 21), ubi propter affectum idest propter intentionem etiam inefficacem cum opere tamen subsecuto quis inter bigamos recensetur etc. Casus cit. cap. 4. est de viro, qui post mortem uxoris ordines sacros suscepit et deinde attentavit et consummavit novum matrimonium. Porro licet hoc secundum matrimonium fuerit nullum, tamen vir ille ob affectum, idest intentionem contrahendi et consummandi matrimonium consideratus est uti bigamus. -- Verum si attendatur ad *rationem juridicæ dispositionis*, tenendum est, in utroque casu privationem beneficii locum non habere saltem ipso jure. Nam privatio beneficii fuit inducta ex incompatibilitate status conjugalibus cum fidei adimplemento officiorum clericalium. Quoadusque ergo revera assumptus non est status conjugalibus incompatibilis, censentur perseverare jura actus clericalis. Per matrimonium vero quomodocumque invalidum status conjugalibus non assumitur. Hinc si matrimonium ex qualibet causa nullum contrahat clericus minor, dicendum est ipsum non amittere ipso facto jus et titulum beneficii juxta *Reg. 52. Jur. in 6°.: Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*. Nec factum contracti matrimonii in casu nostro potest recipi pro tacita renunciatione. Nam si matrimonium est validum, tunc certe, ob acceptationem veram et realem conditionis incompatibilis, jus præsunt factam renunciationem beneficii, sed in casu invalidi matrimonii deest acceptatio status incompatibilis; deest ergo in concreto ratio præsumptæ vel tacitæ renunciationis juxta intentionem c. 9. *De Renunc.* (I. 9). Videlicet non præsuntur clericus voluntatem seriam habuisse renunciandi beneficio nisi in hypothesi validi contractus

matrimonii, et assumpti status conjugalis. Quod si enim clericus scivisset matrimonium non valere, procul dubio præsumitur noluisse valedicere beneficio. Ergo in hypothesi matrimonii invalidi admitti nequit renunciatio, præsertim quia, excluso facto juridico, renunciatio fieri debet auctoritate Superioris eandem acceptantis. Hæc responsio firmatur auctoritate Glossæ fin. in c. 1. h. t. et c. 16. D. 28. Ergo non vacat beneficium ipso facto.

6. Quid igitur dicendum est de beneficio clerici minoris contrahentis invalidum matrimonium? Si invalidum sit matrimonium ob impedimentum *ignoratum* a partibus, licet ipse unicus actus matrimonialis contractus non reddat vacans beneficium clerici, tamen perseverantia clerici in statu conjugali, declarans acceptationem seriam et stabilem, idest repetitis actibus confirmatam status laicalis, naturaliter facit beneficium esse desertum. Hinc *per collationem* alteri factam procul dubio prior clericus *privatur* beneficio.

7. Si autem clericus *scienter* attentavit matrimonium invalidum, quamvis ipso jure non privetur titulo beneficii, tamen ob crimen exspoliandum esse beneficio *judicis auctoritate* tradunt doctores.

8. Hæc quæ diximus respiciunt beneficia clerico minori collata ante contractum matrimonii; quid vero dicendum de beneficio, quod forte clerico post contractum matrimonium, et perseveranti in statu conjugali conferatur? . . . Hæc collatio ob incompatibilitatem inter utrumque statum *nulla* est *ipso jure*. Quod si scienter collatio hujusmodi ab Episcopo facta fuerit; tunc clericum conjugatum a possessione beneficii illegitima ejiciet non quidem Episcopus ille, qui beneficium contulit, sed ejus Superior c. 5. h. t. circa finem.

9. Verum positæ conclusioni videtur adversari cap. 7. h. t. in quo supponitur posse clericum conjugatum beneficium ecclesiasticum assequi et retinere pacifice. Species est: In Diœcesi Pictaviensi clericus qui acolytus fuerat, dimisso habitu, uxorem duxerat. Episcopus cogebat eum, uxore frustra obsistente, ad habitum et tonsuram clericalem deferendam. Interrogatus hac de re *Innoc. III.*, respondit, molestiam non esse inferendam clerico illi, nec cogendum esse ad deferendam tonsuram et habitum ecclesiasticum '*dummodo tamen nullum percipiat ecclesiasticum beneficium, cujus ratione ad id teneatur*'. Ergo etc. . . .

Respondemus. Incompatibilitas inter statum conjugalem et clericalem non est absoluta et essentialis uti diximus. sed derivat

ex conceptu consecrato in legislatione Ecclesiæ latinæ. Potest ergo ex *dispensatione Summi Pontificis* clericus conjugatus beneficium recipere. Juxta glossam et communem doctorum sententiam, ad casum pontificiæ dispensationis respicit cap. 7. h. t. — Neque dicatur, Innocentium mentionem non fecisse hujus dispensationis; nam cum necessitas dispensationis notissima esset, nec de illa moveretur quæstio, non tenebatur Innocentius illam commemorare. Erat insuper extra scopum mentio dispensationis; nam Pontifex ex suo scopo debebat solummodo indicare hypothesim, in qua clericus tenebatur gestare habitum, et hanc hypothesim conditionate expressit, idest si aliquod beneficium ecclesiasticum clericus conjugatus possideret, non vero tenebatur exprimere modum, quo hypothesi illa verificari poterat, an scilicet cum dispensatione, vel absque dispensatione; an cum dispensatione Pontificis vel solum ex dispensatione Episcopi. Res enim nota erat, quod dispensatio Pontificis requirebatur.

10. Quod de beneficiis dictum est, applicari etiam debet *pensionibus* ecclesiasticis; scilicet clerici minores, matrimonium contrahentes privantur ipso facto pensionibus ecclesiasticis, pariterque nulla est ipso jure collatio ecclesiasticarum pensionum facta clericis conjugatis, nisi accedat dispensatio Romani Pontificis. Porro pensiones ecclesiasticæ illæ dicuntur, quæ titulo *clericali* conferri solent.

11. Non prohibentur vero pensiones quæ titulo *civilis* stipendii concedi solent pro ministerio temporali et labore tolerando ex. gr. pro pulsandis organis, pro exercenda advocatia, seu patrocinio Ecclesiæ etc. . . . Pater *Thesaurus: De pœnis ecclesiasticis, cap. IV. v.* »Apostasia«, cum Doctoribus ex arg. c. 10. h. t. tradit clericum in minori assummentem statum incompatibilem cum statu clericali ex. gr. *voluntariam militiam*, ipso facto saltem vi tacitæ renunciationis privari pensione ecclesiastica et ecclesiastico beneficio: Conferatur *Giraldi: Expositio Juris Pontif.* Sectio 336. ad cap. 1 tit. 3. lib. III.

Hæc dicta sint de effectu matrimonii contracti a clerico minore in relatione ad beneficia et pensiones perceptas ex bonis ecclesiasticis; nunc considerandus est effectus ejusdem matrimonii relate ad *privilegia* clericalia.

12. Si inspiciamus jus decretalium, habemus c. un. h. t. in 6°, in quo conceditur clericis minoribus conjugatis privilegium fori, et privilegium canonis dummodo binæ sequentes conditiones verifi-

centur: 1°. ut matrimonium contraxerint cum *unica* et *virgine*, secus enim bigami essent et irregulares, omni proinde clericali privilegio destituti cap. un. *De Bigamis* (I. 12) in 6°.; 2°. ut vestes clericales et tonsuram deferant. Hisce conditionibus tertiam addit Conc. *Tridentinum* in c. 6. sess. 23. *De Ref.* pro conservando privilegio fori, ut nempe alicujus Ecclesiæ servitio vel ministerio de mandato Episcopi sint addicti.

In cæteris vero clericus conjugatus habetur uti laicus, idest aliis privilegiis destituitur, quemadmodum legitur in cit. c. un. h. t. in 6°. — Hinc non fruitur beneficio competentiae ex cap. »*Odoard.*« 3. *De solutionibus* (III. 23).

13. Verum capiti un. h. t. in 6°. adversari videtur dispositio c. 7. h. t. in quo *Innocentius III.* expresse asserit, clericum conjugatum etiam deferentem habitum et tonsuram privilegio clericali non gaudere. Ut concilientur hæc duo capita aliqui dicunt, verba illa *privilegio clericali* sumenda esse pro summa et universitate privilegiorum, quæ clerico conjugato non certe competunt; nam in cap. un. h. t. in 6°. duo tantum tribuuntur privilegia, fori nempe et canonis. At hæc conciliatio capitum admitti nequit. Verba enim *clericali privilegio* non solum cumulum privilegiorum indicant, sed etiam exprimunt ipsa privilegia in particulari. *Innocentius* ergo ipsa etiam duo denegat privilegia, quæ *Bonifacius* admittit. — Ad repugnantiam vero horum capitum tollendam, dici potest jure antiquiori clericos conjugatos nec duo privilegia canonis et fori obtinuisse. Hinc *Innocentius* asserere absolute potuit, clericum conjugatum privilegio clericali non gaudere. At *Bonifacius* pristinum jus immutans, conjugatis clericis privilegia canonis et fori, binis conditionibus, de quibus supra, existentibus, concessit. Quod vero clerici conjugati ante *Bonifacium* omni privilegio reapse privarentur, et laicis hominibus æquipararentur, patet ex *Honorio III.* in c. 9. h. t. in quo *Honorius* ait reginam Angliæ a clericis uxoris posse exigere absque ulla limitatione et absolute *justitias debitas et consueta servitia*. Adeoque implicite fassus est *Honorius*, nullam esse agnoscendam distinctionem inter clericos minores conjugatos et laicas personas.

De Clericis majoribus.

14. Matrimonium relate ad clericos majores dupliciter considerari potest, vel nempe est contractum *ante* ordines majores, vel

contrahendum *post* susceptos majores ordines. Si in secundo respectu consideretur matrimonium, certum est, in Ecclesia *latina* nec licite nec valide ipsum contrahi posse a clericis majoribus c. 16. D. 28. et cc. 1. et 4. h. t. Sacer enim ordo, quemadmodum etiam solemne votum in approbata religione constituit impedimentum dirimens matrimonium; prouti definitum est in Conc. *Trid.* sess. 24. *De Matr.* can. 9. qui ita se habet: '*Si quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto . . . , anathema sit.*' Ratio canonica hujus dispositionis reponenda est in perpetua et absoluta mancipatione hominis in eo statu qui per ordines majores assumitur, quique juxta conceptum legislationis Ecclesiæ latinæ distinctus prorsus est, et incompatibilis cum statu conjugali.

15. Si vero sermo sit de 1°. respectu, videlicet an homo Christianus *post* contractum matrimonium, ipsoque perseverante, ad majores ordines promoveri queat; respondemus, in Ecclesia *latina* virum, uxore vivente, excepto tamen casu adulterii ex parte uxoris, non posse licite ad majores ordines ascendere, nisi ex consensu uxoris, quæ ingredi Religionem debet, vel si in ætate sit in qua suspicio de ejus incontinentia oriri non possit, remanere potest in sæculo, sed emittere tenetur votum perpetuæ castitatis cc. 2. h. t. et 5. et 8. *De convers. conjugatorum* (III. 32) . . . Diximus *excepto casu adulterii*. Nam ob adulterium uxoris potest vir mulierem pro tota vita deserere, ac proinde, ea etiam invita, potest statum incompatibilem cum matrimonio assumere, nempe sacros suscipere ordines cc. 4. et 15. *De Divortiis* (IV. 19). Hæc innuisse sufficiat quoad Ecclesiam latinam; de hac enim re iterum sermo erit in cit. tit. *De conversione Conjugatorum*.

16. Si de Ecclesia *græca* sermo sit, pariter distinguendum est inter matrimonium contractum et matrimonium contrahendum. Clerici, qui matrimonium *contraxerunt* in ordinibus minoribus, possunt ad majores ordines, excepto episcopatu, promoveri, constante matrimonio, illoque uti. At ab usu matrimonii abstinere debent clerici hujusmodi quando ministerii proprii munia implere tenentur. Hæc disciplina inducta est ex can. 13. concilii *Trullani*, et toleratur ab *Innocentio III.* in cap. 6. h. t. Diximus *excepto* episcopatu; nam in episcopatu nec Græci admittunt usum matrimonii. Quare qui est uxoratus non promovetur ad episcopatum, nisi consentiente

uxore, quæ vel religionem ingredi, vel votum emittere debet perpetuæ castitatis in sæculo, omni prorsus suspitione et periculo incontinentiæ remoto.

17. Quid vero dicendum de matrimonio in Ecclesia græca post susceptos ordines majores contrahendo? Habemus canonem sextum Synodi trullanæ (a. 692) quæ etiam quini-sexta Synodus nuncupatur. Verba canonis hæc sunt: '*Quoniam in apostolicis etc. . . . decernimus ut deinceps nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationem contrahere (matrimonium) liceat. Si autem fuerit hoc ausus facere, deponatur*'.

18. Verum prohibitio contrahendi matrimonium plene et in universali Græcorum disciplina servata non est quoad *Subdiaconos*; in genere enim græca Ecclesia subdiaconatum in censu majorum ordinum non adscripsit. Attamen si de *Italo-græcis* sermo sit, qui nempe in Italia et in insulis adjacentibus fidelibus ritus latini commixti commorantur, ac Episcopis latinis subsunt, specialis data est constitutio a *Benedicto XIV.* VII. Kalendas Junii ann. 1742, quæ incipit: '*Etsi Pastoralis*' quæque legitur in 1°. tom. Bullarii ejusdem Pontificis sub n. 57. In hac porro constitutione §. 7. n. 27. prohibet Pontifex non solum Presbyteris et Diaconis, sed etiam ipsis Subdiaconis matrimonii contractum post ordinationem.

19. At si reapse a majoribus clericis fuerit initum matrimonium inter Græcos, eritne *validum*? Si sermo sit de *Italo-græcis* in Italia vel in insulis adjacentibus commorantibus, certum est. matrimonium clericorum majorum *nullius* esse valoris; nam Pontifex Benedictus in cit. §. 7. Const. *Etsi Pastoralis* expresse ait: '*Matrimonium post recensitos ordines (Subdiaconatus et supra) contractum, nullum irritumque declaramus*'.

20. At si sermo sit de aliis Græcis, non eadem certitudine dici potest, matrimonium contractum a clericis majoribus nullum esse ac irritum. Sane quæstio agitata est et quidem magna contentione inter doctores et pluribus visum est, matrimonium contractum a clericis majoribus in Ecclesia orientali esse quidem illicitum, non vero invalidum. Nam canon Synodi Trullanæ supra relatus loquitur quidem expresse de prohibitione contrahendi matrimonium post susceptos majores ordines, non tamen irritum pronunciat matrimonium illud. Ergo revera pro Ecclesia græca, exceptis *Italo-græcis*, lex generalis irritans matrimonium clericorum majorum clara et explicita non adest. Hinc matrimonium hujusmodi nec incidit sub

sanctione can. 9. sess. 24. *De Ref. matr.* in *Tridentino*; nam ibi nullitas matrimonii procedere dicitur ex lege ecclesiastica, vel ex voto. Supponit ergo Concilium Tridentinum legem ecclesiasticam vel votum quod matrimonium irritet. Ubi igitur desit hæc lex et desit votum, ibi matrimonium clericorum non deprehenditur esse sub lege irritante tridentina. Verum plures alii Doctores juxta ipsam disciplinam orientalis ecclesiæ ab Imperatore Justiniano in leg. 45. Cod. *de Episc. et cler.* roboratam, tuentur omnimodam invaliditatem matrimonii quod a clericis majoribus in ecclesia orientali contrahatur. *Benedictus XIV.* in Instruct. '*Eo quamvis*' data die 4. Maji 1745. §. 38. horum doctorum sententiam appellat sanio-rem, et Congregationum Urbis menti magis conformem. Ad rem facit Instructio data de S. P. *Pii IX.* s. m. mandato a S. Congregatione de Propaganda Fide Archiepiscopo *Fogarasiensi et Albæ-Julieni* ritus *græci-rumeni* die 24. Martii 1858, quæ inter alia continet hæc verba: '*Quod si aliqui (quod Deus avertat) post sacros (ordines), ut præfertur, matrimonium attentare præsum- pserint, decernit Sanctitas sua, ut ad tramites sacrorum canonum severe puniantur, ut quos studium servandæ disciplinæ ac amor continentiae non movet, vel pœnarum timor compescat*'. Præterea cum ageretur de legitimando secundo conjugio inito a quodam sacerdote *græco-rumeno* Diœcesis *Magni-Varadini* inito cum muliere vidua, S. Congregatio Supremæ Inquisitionis die 22. Decembris ann. 1875 sequens dedit responsum: '*Attentis peculiaribus facti adjunctis, supplicandum Sanctissimo pro gratia dispensationis super impedimento ordinis ac bigamia, ut orator Paulus Papp, prævia reductione ejus ad statum laicalem perpetuum, et gravibus ac salutaribus impositis pœnitentiis, matrimonium legitime contrahere valeat*'. Ex audientia autem eadem die a Summo Pontifice habita rescriptum prodiit: '*Sanctissimus benigne annuit pro gratia dispensationis juxta Eminentissimorum Patrum suffragia, quæ confirmat*'.

His duobus documentis probabilitas prioris sententiæ validitatem ejusmodi matrimoniorum asserentis non destruitur. Nam 1°. respiciunt non omnes Græcos, sed solummodo *Græcos-Rumenos*: 2°. licet expressio »matrimonium attentare« indicet regulariter matrimonii nullitatem, tamen facile explicari potest de matrimonio *illicite* contrahendo absque respectu valoris; 3°. ipsa verba utriusque S. Congregationis revelant mentem Sedis Apostolicæ relin-

quendi in dubio hanc quæstionem. — Theoretico huic quæstionis statui correspondet praxis; nam ad *matrimonium contrahendum* petitur dispensatio quæ vel conceditur vel negatur. »Si vero super matrimonio jam inito dispensatio concedenda videbitur, tunc nullum verbum fit de renovatione consensus«. Cfr. *Benedictum XIV.* in Const. »Anno vertente«, d. 19. Junii 1750. §. 12.

De pœnis contra clericos majores matrimonium attentantes.

21. Juxta veterem disciplinam expressam in cc. 2. et 9. *Dist.* 28. qui canones incipiunt '*Decernimus*' et '*Presbyter*'. clerici majores matrimonium contrahentes *deponebantur*.

22. Jure autem Decretalium *Greg. IX.* statuta est pœna suspensionis et excommunicationis ferendæ sententiæ cap. 1. h. t. Accessit inde Const. *Clementis V.* in Conc. *Viennensi* in Gallia celebrato ann. 1311. relata in Clem. un. *De Consanguinitate et affinit.* (IV. 1), in qua decernit Pontifex, Clericos majores matrimonium contrahentes esse ipso facto excommunicatos. Hanc excommunicationis latæ sententiæ pœnam renovavit *Pius IX.* in Const. *Apostolicæ Sedis*, d. 12. Octobris 1869, ejusque solutionem reservavit Episcopis seu Ordinariis.

23. De irregularitate ex bigamia similitudinaria, si clerici in majoribus matrimonium attentatum consummare fuerint ausi, conferatur liber I., tit. 21. n. 11. Insuper post can. 9. cit. sess. 24. *de Ref. matrim.* in *Tridentino*, si clerici majores matrimonium attentaverint cum errore formali, scilicet arbitantes matrimonium attentatum revera validum esse, considerari debent ceu *hæretici*, et pœnis plecti possunt contra hæreticos latis. — Hæc de clericis *latinis*.

24. Contra clericos majores *græcos* matrimonium contrahentes post ordinationem ex lege generali *Trullana* in cit. can. 6°. decernitur pœna *depositionis*. Contra vero *Italo-græcos* *Benedictus XIV.* in cit. §. 7. Const. '*Etsi Pastoralis*' confirmat pœnam depositionis, simulque statuit *excommunicationem* latæ sententiæ.

TITULUS IV.

De clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda.

1. Unum ex capitibus honestatis externæ clericorum est ut ministeriis suis rite fungantur. Quare postquam actum est de vita

et morum probitate sive relate ad illicitam, sive relate ad honestam cohabitationem clericorum cum mulieribus, merito proponitur tractatio de residentia clericorum in loco beneficii sui; quæ residentia plurimum influit in laudabile exercitium ecclesiastici ministerii.

Residentia definiri solet: *Commoratio assidua seu ferme continua in Ecclesia, seu loco beneficii servitii ecclesiastici personaliter præstandi causa.* — Hinc in sensu canonum revera non residet, qui officia ecclesiastica non præstat, quamvis in regione vel urbe commoretur, ubi beneficium possidet. Immo ut adnotant doctores, residere in sensu canonum nihil aliud est, quam deservire officiis divinis in Ecclesia, in qua quis residere debet. Hinc residentia clericorum dicitur *commoratio laboriosa*.

2. Hæc residentia dicitur *vera et realis*; datur autem etiam residentia *ficta*, quæ locum habet, quoties clericus cum deberet aliquo in loco commorari et Ecclesiæ inservire, ibi ex legitima causa non commoratur; attamen fictione juris censetur residere. Quare licet revera alibi commoretur clericus, nihilominus fructus sui beneficii percipit, proinde ac si officia personaliter adimpleret.

3. *Ecclesiæ vox*, de qua in rubrica tituli proprie, exprimit beneficium, cui adnexa est *cura animarum*, sive proprio nomine possideatur, sive vicario nomine, sive sit beneficium majus ex. gr. Episcopatus, sive sit minus ex. gr. Parœcia. *Præbendæ* autem vocabulum significat quodcumque beneficium cui adnexa *non* est animarum cura.

4. Inspecta beneficiorum primæva institutione, dicendum est, omnia prorsus beneficia secumtulisse personalem clerici residentiam. Nam beneficia instituta sunt ceu totidem tituli, idest ceu definitæ stationes clericorum, in quibus clerici ecclesiastica servitia exhiberent, simulque ab Ecclesia consequerentur unde honeste viverent. Quare in qualibet Ecclesia tot clerici ordinabantur, quot erant tituli. Igitur juxta juridicum conceptum, cuilibet beneficio adnexum est officium et quemadmodum docet cap. ult. *De Rescr.* (I. 3) in 6º: *Beneficium datur propter officium*; Alexander III. autem in c. 13. *De Præbendis* (III. 5) docet *singula officia exigere assiduitatem personarum*. Nec ex jure communi antiquo exiguitas beneficii ab obligatione residendi eximere poterat. Etenim ipso beneficio privari poterat clericus, qui prætextu exiguitatis officia seu servitium Ecclesiæ non præstabat c. 6. h. t. Verum immu-

tatis rerum adjunctis, desinere incepit pro aliquibus beneficiis ratio obligationis servandi legem residentiae.

5. Instituta enim sunt a fidelibus beneficia, quæ cum ex una parte non satisfaciebant honestæ clerici sustentationi procurandæ; ex altera autem parte onera adnexa habebant, quæ alibi etiam extra Ecclesiam beneficii persolvi poterant, ex. gr. onus recitationis privatæ horarum canonicarum, aut aliarum precum. Hinc ex rationabili et universali consuetudine inductum est, ut nonnulla beneficia legem residentiae non secumferrent. Inceperunt inde distinguere beneficia residentialia et non residentialia, quæ communi acceptione hodie appellari solent beneficia *simplicia*. De beneficiis igitur residentialibus in titulo nostro agendum est; et primo loco de illis, quæ nomine Ecclesiæ veniunt, quibus scilicet cura animarum adnexa est.

6. Quod jure *ecclesiastico* ad personalem residentiam teneantur clerici, qui possident hæc beneficia, patet ex pluribus locis. Faciunt ad rem cc. 2. et 9. h. t. et aliis omissis, c. 1. sess. 6. et c. 1. sess. 23. *de Ref. in Tridentino*. — Quæstio potius a Doctoribus proponitur, utrum hæc personalis residentia a clericis curam animarum exercentibus exigatur etiam jure *divino*. Hæc quæstio agitata fuit in ipso Concilio *Tridentino* sess. 23. et patres in binas sententias divisi sunt. Res autem ita composita est, prout refertur in c. 1. cit. sess. 23.: *‘Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cetera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præstari et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt. Sacrosancta Synodus eos admonet et hortatur, ut divinatorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio et veritate pascant et regant etc. . .’* Plures et quidem optimæ notæ inter Theologos et Canonistas, quamvis fateantur, decretum Tridentinum non referre characterem dogmaticæ definitionis, cum non inter canones et articulos fidei a Concilio recenseatur, sed exhibeatur inter decreta reformationis disciplinæ; tamen docent, ex verbis expositis satis superque probari, residentiam personalem pastorum ecclesiasticorum præcipi ab ipso divino jure. Dicunt enim, absque reali residentia

et vera, idest absque personali præsentia personæ præstari non posse ea quæ ex divino præcepto juxta Tridentinum pastores Ecclesiarum exsequi tenentur. Porro qui jure divino tenetur ad finem, tenetur eodem jure etiam ad media.

7. Non videtur tamen undequaque probanda horum doctorum sententia, præsertim cum, ea admissa, non appareret quomodo ecclesiastica potestas posset ab onere residendi Episcopum dispensare, quemadmodum fecisse quandoque videmus. Potius dicendum esse arbitramur, obligationem personalis residentię pastorum ecclesiasticorum esse *de jure ecclesiastico fundato tamen in intentione juris divini*, non esse vero de stricto jure divino. Et sane, ut ostenderent prioris sententię patroni personalis residentię obligationem proprie esse de stricto jure divino, demonstrare deberent, ea officia, quæ juxta Tridentinum ex præcepto divino pastoribus incumbunt, nullatenus, nec saltem sufficienti convenientique modo etiam in absentia et per alios præstari posse. Verum nemo denegabit, pastoralia officia esse delegabilia c. »Inter cætera« 15. *De Off. Jud. ordin.* (l. 31) et vigilantiam, seu vigilantem assistentiam a solerti pastore posse exhiberi, licet absente; quemadmodum de se testatur *Paulus* in 2^a. *ad Cor.* XI. 28.: *Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.*

8. Hinc Tridentinum in loco citato præceptum idest jus divinum invocans proprie non condemnat ipsam absentiam corporalem pastorum, sed *desertionem Ecclesię*; condemnat scilicet pastores qui ita absunt ab Ecclesia ut more mercenariorum quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, dominicum gregem *deserant*. Condemnat ergo proprie ex virtute præcepti divini curę negligentiam et ovium contemptum, non ipsam absentiam pastorum.

9. Ceterum quamvis personalis residentia pastorum non sit de stricto jure divino, tamen *maxime congruit* cum officiorum pastoralium conceptu, quem nobis divina institutio et missio pastorum offert. Quisque enim per se melius pascit gregem suum, quam per alios; hinc dicimus legem personalis residentię fundari in intentione juris divini. Igitur concludi potest, residentiam pastorum sive per se, sive per alios præstandam eisdem pastoribus a divina lege juberi, residentiam vero personalem, id est per seipsos præstandam juberi a jure ecclesiastico.

10. Ecclesiastica lex personalis residentię præter Episcopos aliosque Prælatos regimen Ecclesiarum habentes, et præter rectores

Ecclesiarum quibus cura animarum adnexa est, obligat etiam *canonicos et beneficiarios Ecclesiarum Cathedralium et collegiatarum*, ob chori et altaris servitium, quod præstare tenentur; potest etiam obligare possessores aliorum beneficiorum in Ecclesiis non collegiatis erectorum, si vel ex constitutionibus earumdem, vel ex lege foundationis, vel ex legitima consuetudine clericus beneficii possessor per se ipsum in Ecclesia sua adsignata sibi officia exsequi teneatur. Si attendamus ad juris ecclesiastici dispositionem, videmus, Ecclesiam constanter adlaborasse, ut clerici in loco beneficii sui residerent; ac pœnam privationis beneficii statuisset contra delinquentes.

11. Verum agnitum simul est, rationalem causam dari posse, quare Clericus excusaretur a personali residentia. Intimant hanc exceptionem ex legitima causa cc. 4. et ult. h. t. nec non c. un. h. t. (III. 3) in 6°, expresse autem rem definit et ipsas causas adsignat Concilium *Tridentinum* in sess. 23. c. 1. *De Refor. Causæ* vero sunt quatuor: scilicet 1°. *Christiana charitas*, 2°. *urgens necessitas*, 3°. *debita obedientia*, 4°. *evidens Ecclesiæ vel reipublicæ utilitas*. Hæ quatuor causæ, quæ ut principaliores, seu potius genera rationabilium causarum, quoties etiam singillatim verificentur, excusant clericum a temporali absentia a loco beneficii sui.

12. Sed pastores et rectores animarum cavere debent ut quantum fieri potuerit, ex ipsorum absentia fideles eorum curæ commissi nullum damnum accipiant. Conc. Trid. in cit. loco. Breviter singulæ enumeratæ causæ explicandæ sunt.

13. Et 1°. quidem *christianæ charitatis* nomine intelligitur spirituale bonum proximi nostri procurandi necessitas, quod bonum probabiliter ab alio quam ab ipso clerico sperari æque non posset. Hinc juxta exemplum S. Pauli qui Timotheum aliosque discipulos, particularium Ecclesiarum Episcopos, ad alienas Ecclesias abire jussit pro causa fidei promulgandæ vel confortandæ inter fideles. poterit Episcopus ad alienam Diœcesim transire pro negotio fidei tuendæ, si prædicatione sua possit gliscentibus erroribus resistere, aut schismatis periculum remove. Sic etiam ratio administrandorum sacramentorum in alienam Diœcesim vocare potest Episcopum. Pariter ob christianam charitatem reliqui clerici alio se possunt conferre, ad pacem conciliandam inter dissidentes, vel ut revocent peccatores ad bonam frugem; dummodo vero hæc omnia per alium æque præstari non possint.

14. II^a. causa est *urgens necessitas*. Hæc necessitas vero non ea est, quæ ex publica loci calamitate oritur; sed ex personali ratione ipsius clerici derivat. Hinc sufficiens absentiae ratio esset infirmitas clerici, aut persecutio directa contra ipsum. Diximus necessitatem excusantem in ratione personali esse constituentem; nam si de ratione communi sermo esset, clerici curam animarum habentes, quemadmodum parochi, vel regimen Ecclesiarum retinentes, uti Episcopi, recedere nequeunt a propria residentia ex. gr. tempore pestis, vel tempore persecutionis contra fidem. Sic statuitur in cc. 46., 47., 48. C. 7. q. 1.

15. III^a. causa est: *Debita obedientia*, si nempe Summus Pontifex Episcopum sive per mandatum extraordinarium, sive per legem ordinariam visitationis Sacrorum liminum advocet: vel Episcopus clericum sibi subjectum ad tempus alio avocet ad aliquod negotium dioceseos peragendum, ex. gr. ad visitandam Diocesim, vel partem ejus c. 7. h. t.

16. Animadverti vero debet Episcopum non posse Parochum assumere ad officium quod habitualiter absentiam a loco beneficii exposcit ex. gr. ad officium Secretarii, Vicarii Generalis, Fiscalis, Visitatoris ordinarii Dioceseos etc. . . . quemadmodum ex mente S. C. Concilii probant *Garcia De Beneficiis* part. 3. c. 2. nn. 40. et seqq. alique canonum Doctores. Sane proposito dubio: *an dignitas, seu canonicus Ecclesiae cathedralis, cui est adnexa cura animarum, possit exercere munus Vicarii Generalis?* Sacra Congregatio die 3. Februarii 1685 respondit: *Negative*. (Lib. Decret. XI. ss. p. 29.)

17. IV^a. causa legitima absentiae est *Ecclesiae vel Reipublicae evidens utilitas*.

Et Ecclesiae potest esse vel *propriae* Ecclesiae, in qua nempe Clericus residere debet, vel *Ecclesiae universalis*. Et 1°. *Propriae Ecclesiae* si ex. gr. alibi commorari ad tempus debeat Episcopus vel Parochus pro tractanda lite, vel et pro remediis parandis, novis casibus emergentibus ejusdem suae Ecclesiae. 2°. *Ecclesiae universalis*, quoties nempe ad Concilium œcumenicum accedendum est vel ecclesiastica legatione fungendum sit ex mandato Pontificis.

Ex dictis sequitur, utilitatem Ecclesiae non propriae handquam esse legitimam causam, ob quam Clericus a sua residentia recedat.

18. Etiam *Reipublicæ* evidens utilitas ab onere residendi excusat pro aliquo tempore. Hoc autem verificatur 1°. quando agitur de aliquo implendo *munere reipublicæ civilis*, quod sit Episcopatui adnexum, quale erat munus Electorum in Germania. Simile huic arbitramur hodie esse munus *senatoris* ex lege regni conceditum Episcopis, qui ad dignitatem cardinalatus promoventur; nec non idem munus, quod sit adnexum alicui sedi episcopali in regno. 2°. Quoties publicum magni momenti negotium ab alio quam a Clerico æque utiliter expediri nequeat. Hinc urgente regni causa Episcopus potest esse ad tempus orator, seu legatus Principis sæcularis. Arg. c. 13. D. 18. et c. 19. *De Appellant.* (II. 28).

19. Nequeunt verò Episcopi officia retinere in curiis sæcularibus, quorum intuitu non excusantur ab obligatione residendi in propria Ecclesia. Immo contra Episcopos hujusmodi officia acceptantes, et eorum causa a propria sede recedentes Concilium Tridentinum insurgit, et commemorato prius onere conscientiæ, renovat contra eos pœnas veterum canonum, et alias etiam pœnas de novo decernit, de quibus infra. Ita legitur in c. 1. sess. 6. *De Reform.* incipiendo a verbis '*Quia nonnulli (quod vehementer dolendum est) reperiuntur qui . . . in diversis curiis vagantur*' etc. Præterea contra Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos etc. absentes a Diœcesi graves pœnas statuit *Urbanus VIII.* in Const. *Sancta Synodus* diei 12. Decemb. 1634. et expresse adnotat, eos a pœnis non excusari prætextu et ratione cujuscumque servitii præstandi quibuscumque principibus, vel rebus publicis. Hæc dicta sint in genere de causis quæ a jure agnoscuntur ceu legitimæ ad aliquem clericum, et in specie ad Episcopum eximendum ad tempus ab onere residendi in propria Ecclesia vel in loco Beneficii.

20. Nunc aliquid in specie dicendum est *de singulis classibus* eorum, qui ad personalem residentiam obligantur. Et 1°. quidem *de Episcopis* quæritur, an posita existentia unius ex prædictis causis, aliquid aliud requiratur ut Episcopus legitime absit pro aliquo tempore a sua Diœcesi. Respondemus duo requiri 1°. ut *per idoneos viros* provideat spirituali bono fidelium sibi commissorum, 2°. juxta *Tridentinum* in cit. c. 1. sess. 23. *De Ref.* requiritur, ut una ex supra expositis absentię causis a Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel eo absente a Suffraganeo antiquiori residente, in scriptis *probetur*, nisi absentia contingat ob aliquod munus, et reipublicæ officium *Episcopatui* adnexum. Dixi *juxta Tridentinum*.

nam res immutata est ab *Urbano VIII.* in Const. *Sancta Synodus* citata, cui consonat Const. *Benedicti XIV.* »*Ad universæ*« diei 3. Sept. an. 1746. Ex hisce Constitutionibus habemus omnes Patriarchas, Archiepiscopos et Episcopos vetari quominus a propria Diœcesi discedant, nisi obtenta prius *Romani Pontificis* licentia per Breve seu per literas missivas. Ut vero Sancta Sedes in hisce licentiis concedendis prævio maturo examine procederet, Urbanus VIII. specialem Congregationem Cardinalium instituit, de qua loquimur in tit. *De officio Judicis ordin.* (I. 31) in Lib. I. nn. 143.—146.

Verum ipse Pontifex Urbanus VIII. excipit a sua lege casum 'personalis interessentiæ (Episcoporum) Synodis provincialibus vel congregationibus seu assembleis generalibus, in quibus ecclesiastici intervenire solent, vel ratione muneris aut reipublicæ officii episcopatibus, vel ecclesiis minoribus adjuncti, cujus ratione ad *certum* tempus occupari solent'.

21. Ex quibus tum Concilii Tridentini, tum Urbani VIII. verbis descendit, rigore juris non posse Episcopum qui ex voluntate principis laici vel ex voluntate populi electus sit ad officium Senatoris vel Deputati abesse a sua residentia absque licentia Romani Pontificis. Nam hoc officium non est Episcopatu adnexum, sed potius *personæ* quæ ob sua merita ad illud officium assumitur ex Principis beneplacito vel ex populi suffragio. Quare cum hic casus non sit præ oculis habitus sive a Tridentino, sive ab Urbano VIII.; hinc Doctores concludunt, *tutius* esse, licentiam petere a Romano Pontifice. Conf. *Lucidi: De Visit. Sacror. Liminum.* Vol. I. part. I. pag. 120. et 121. in exceptione §. 11. Instructionis S. C. Concilii quæst. I. nn. 4. et 5.

22. At mihi videntur in hac re magni facienda esse, 1°. *honor et bonum* quod *Ecclesiæ* redundare potest ex istis electionibus Episcoporum ad officium Senatoris vel Deputati, si legitime fiant. 2°. *Consuetudo localis* a notabili tempore inducta et constanter observata. 3°. *Silentium* Romanorum Pontificum, qui hujusmodi Episcopos ad legem residentię non revocarunt. Ceterum indubium quidem est in exceptione Tridentini et Urbani VIII. comprehendi illos Episcopos, qui ad munus Senatoris in regno deputantur, vel ratione *sedis*, vel ratione *dignitatis* Cardinalatus qua a Romano Pontifice cohonestantur.

23. Quæritur secundo, an etiam absque ulla ex prædictis quatuor causis possit Episcopus abesse a sua Diœcesi? In sæpe cit.

c. 1. sess. 23. *de Reform.* conceditur Episcopo, ut rationabili motivo, et absque gregis detrimento singulis annis per bimestre, aut ad summum per *trimestre* sive continuum sive interruptum possit a Diœcesi abesse. Porro rationabile motivum potest esse ipsa causa recreandi animum qui toto anni tempore curis et negotiis pastoralibus distentus, quiete precaria indigere præsumitur, ut vires reficiantur ad labores majori cum solertia inde suscipiendos. Admonet vero et hortatur sancta Synodus, ne hoc spatio bimestrali vel trimestrali comprehendatur *tempus Adventus et Quadragesimæ*, vel dies *Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes et Corporis Christi*, quibus refici maxime et in Domino gaudere pastoris præsentia oves debent, nisi episcopalia munia Diœceseos Episcopum alio vocent; simulque onerat conscientiam Episcopi, ut provideat, ne ex ejus absentia christiana plebs ullum detrimentum patiatur.

24. Porro cum hæc facultas absentiae bimestralis vel trimestralis a jure ipso concedatur, quisque videt, hanc absentiam non requirere licentiam alicujus superioris.

25. Circa hanc absentiam vero adnotandum est, non posse Episcopum spatium absentiae upius anni *conjungere* cum absentia alterius anni, ex. gr. non potest Episcopus per quatuor aut sex continuos menses abesse, computando menses conciliares anni qui expirat, et menses alterius anni qui incipit. Quemadmodum resolvisse S. C. Concilii *Fagnanus* refert *Comm.* in cap. 9. h. t. nn. 40 et seqq. Rationes hujus decisionis præcipue videntur esse, 1°. quia semestrali aut quadrimestrali tempore facile comprehendi possent tempus *Adventus* et dies *Nativitatis Domini*, 2°. quia ex mente Tridentini absentia Episcopi debet esse talis ut dici possit *aliquantisper abesse ut statim sit reversurus*. Quod certe asseri nequit de semestrali tempore continuo, quod semestrale tempus ab eodem Concilio in c. 1. sess. 6. *de Ref.* non breve reputatur, imo pœna amissionis quartæ partis fructuum unius anni mulctatur.

26. Præterea prohibitum est Episcopis, ne bimestrale vel trimestrale tempus absentiae conjungant sive cum eo tempore, quo ipsis permittitur post earum promotionem in urbe Roma commorari, prout infra videbimus, sive cum eo tempore quod eisdem conceditur ad peragendam visitationem Sacrorum liminum, sive etiam cum eo anni tempore, quo propter aëris insalubritatem alicui Episcopo permittitur a Diœcesi abesse. Tandem declaratum est, spatium bimestris vel trimestris absentiae intra *cujusque anni ter-*

minos coërceri. Unde Episcopus qui uno anno usus non est indulto conciliari absentiae, non potest insequenti anno ultra tres menses a Diœcesi abesse. Conf. Const. cit. *Benedicti XIV.* 'Ad universæ' n. 6.

De pœnis contra Episcopos non residentes.

27. Jure *decretalium* Episcopus sine legitima causa et propria temeritate recedens et notabiliter absens ab Ecclesia, si admonitus non rediisset, poterat Episcopatu *spoliari* c. 9. h. t. — Verum jus novum in hac materia inductum est a Concilio *Tridentino* in duobus citatis locis. In c. 1. sess. 6. renovat pœnas veterum canonum contra Episcopos absentes a Diœcesi, et deinde hæc statuit: »Si Episcopus, justis ac rationabilibus causis cessantibus, extra suam Diœcesim morando abfuerit sex mensibus continuis ipso jure incurrit pœnam amissionis quartæ partis fructuum unius anni, applicandæ per superiorem ecclesiasticum fabricæ Ecclesiæ vel pauperibus loci. — Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittit. — Crescente vero contumacia Metropolitanus Suffraganeos Episcopos absentes, absentem vero Metropolitanum antiquior suffraganeus Episcopus residens sub pœna interdicti ingressus in Ecclesiam eo ipso incurrenda, intra tres menses per literas seu nuncium Romano Pontifici denunciare tenetur; qui Romanus Pontifex in ipsos absentes pro quantitate contumaciæ animadvertet, ipsasque Ecclesias de utilioribus pastoribus etiam providebit«. — Et quidem tota hæc Concilii Tridentini dispositio seu sanctio omnes complectitur, Patriarchas, Primate, Metropolitanos et Episcopos quacumque dignitate, gradu et præeminentia fulgeant, nec non eos qui ecclesiam vel patriarchalem vel primatiale vel metropolitane vel cathedralem regunt, quocumque titulo, causa vel nomine, sive jure commissam. Unde Sanctio Concilii etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ *Cardinales* comprehendit, qui aliquam Diœcesim regunt, prout expresse traditur in sess. 23. c. 1., nec non eos qui aliquam Diœcesim sibi concreditam gubernant (titulo *commendæ* vel *administrationis*).

28. At cognitum est, decretum hujusmodi fuisse ab aliquibus saltem ex parte perperam intellectum et applicatum. Ex eo enim inferebant, posse Episcopum impune abesse a sua Ecclesia vel Diœcesi per quinque integros menses. Concilium enim pœnam sta-

tuerat contra absentes ad *sex* menses. Ad hanc corrigendam interpretationem conflatum est decretum in c. 1. sess. 23. *de Ref.* in quo definitur legitima absentia Episcopi spatium annui bimestris, vel ad summum trimestris, quo transacto, præter peccatum lethale quod Episcopi absentes patrant contra eos renovantur pœnæ statutæ in cit. c. 1. sess. 6., et insuper infligitur pœna *amissionis* fructuum *pro rata* temporis absentiae. Hæc vero amissio procedit *ipso jure*, nec expectari debet ab Episcopo absente aliqua sententia declaratoria superioris. Hinc Episcopus tenetur in conscientia quotam fructuum temporis absentiae fabricæ Ecclesiæ aut pauperibus loci erogare. Quod nisi ipse Episcopus præstiterit, superior hanc perficit erogationem et quidem integram. Nam Concilium quamlibet compositionem seu condonationem fructuum etiam partialem interdicat.

29. At dubium exoritur circa modum computandi quantitatem amissionis fructuum. Nam ex dispositione c. 1. sess. 6. Episcopus absens per annum, amittit solum *medietatem* fructuum unius anni; ex dispositione autem c. 1. sess. 23. amittit *omnes* fructus *pro rata* temporis absentiae. Quomodo ergo Concilium asserit in c. 1. sess. 23. se renovare pœnas c. 1. sess. 6. *de Ref.*?

Aliis omissis responsionibus, conformior menti Tridentinorum Patrum videtur esse responsio *Lessii* lib. 2. *De Just. et Jure* c. 34. dub. 29. n. 157. Concilium videlicet in c. 1. sess. 23. nedum renovavit pœnam statutam contra Episcopos absentes in c. 1. sess. 6. relate ad applicationem fructuum, et relate ad denunciationem eorundem Romano Pontifici faciendam, auxit vero et aggravavit pœnam quoad quantitatem amissionis ipsorum fructuum. Dum enim ex c. 1. sess. 6. post sex menses illegitimæ absentiae Episcopus amittere debuisset quartam partem fructuum unius anni, voluit Concilium in c. 1. sess. 23. ut amittat omnes fructus respondententes temporis ejusdem illegitimæ absentiae, et in hypothesi sex mensium post expletos tres menses designatos voluit ut amittat Episcopus fructus respondententes sex hisce integris mensibus illegitimæ absentiae.

30. Quæritur utrum sufficiat residentia Episcopi *in aliquo loco Diœceseos* ad evitandas pœnas a Tridentino latas, an necessaria sit residentia in *Cathedrali* Ecclesia.

Consonum est intentioni juris ut Episcopus in sua Cathedrali Ecclesia ordinarie resideat; ea enim ceu sponsa Episcopi censetur. Hinc in c. 21. C. 7. q. 1. ex Conc. *Carthag.* V. c. 5. dicitur '*Placuit ut nemini sit facultas. relictæ principali cathedra. ad aliquam*

Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre. Idemque patet ex c. 4. *De Consecr.* D. 3. Attamen si intra Diœcesim resideat longe etiam ab Ecclesia Cathedrali, non incidit in pœnas tridentinas. Nam Concilium in sess. 23. c. 1. paulo post initium loquitur de obligatione Episcoporum in *Ecclesia vel in Diœcesi*. Unde Concilium ad incurrendas pœnas a se statutas utrumque copulative saltem implicite requirit, ut nempe Episcopus absit ab Ecclesia et a Diœcesi. Quando autem duo copulantur præsertim in pœnabilibus, ut applicetur dispositio, utrumque debet verificari l. »Inter omnes« 46. §. »Recte« ff. *De furtis*.

31. Imo dicendum est, Episcopum legi residentiae satisfacere, si commoretur in qualibet parte suae Diœceseos, dummodo tempore a Tridentino sess. 23. c. 1. præscripto pergat ad Cathedralē. Ita resolvit S. C. Concilii die 17. Decemb. 1649. Hæc resolutio suum habet fundamentum etiam in cap. 1. sess. 6. *De Ref.* ubi Tridentinum loquens de Episcopo in materia residentiae delinquente, scribit: *extra suam Diœcesim commorando*.

Quid vero dicendum de temporibus Adventus et Quadragesimæ, et de diebus Nativitatis et Resurrectionis Dominicæ, nec non Pentecostes et Corporis Christi? Porro ex mente Tridentini Episcopus hisce diebus et temporibus residere debet in civitate episcopali, seu in Ecclesia cathedrali, ut officia pastoralia ibi persolvat, nisi episcopalia munia in sua Diœcesi eum alio vocent. At etiam dicendum esse videtur Episcopum absentem non incidere in pœnas non residentibus a Concilio inflictas. Tridentinum enim solummodo admonet et in Domino hortatur Episcopos ut hisce diebus et temporibus a Cathedrali Ecclesia non absint. Conf. *Lucidi: De visitatione ss. Lim.* pag. 122. n. 9. et *Fagnanum Comm.* in c. 9. h. t. n. 39.

32. Quæri insuper potest, utrum Episcopus, qui duabus Diœcesibus æque principaliter unitis præest, legi Tridentinæ satisfaciatur, si in una tantum resideat. Hac in re binas resolutiones habemus S. C. Concilii; primam diei 18. Junii 1624 in qua dictum fuisse deprehendimus, Episcopum civitatis *Castellanae et Hortanae* residentem in aliquo loco alterutrius Diœceseos legi Tridentinæ satisfacere dummodo temporibus a Tridentino designatis resideat in aliqua ex duabus cathedralibus Ecclesiis. Secundam resolutionem habemus in causa *Viterbiensi et Tuscanensi* diei 11. Jan. ann. 1783 ad 4^m. dub. in quo proposita quæstione, *an Episcopus teneatur residere*

in civit. Tuscanensi per aliquod temporis spatium singulis annis in casu? Responsum est: *arbitrio et prudentia Episcopi et ad mentem. Mens est ut scribatur Episcopo, decere ut interdum aliquas functiones Pontificales peragat in eccl. Tuscanen.* Ex quibus resolutionibus patet, proprie dictam legem non adesse, qua obligetur Episcopus duarum Diöcesium æque principaliter unitarum in utraque alternatim residere, maxime autem conveniens esse, ut si in una Diöcesi ordinarie resideat, etiam in altera aliquo tempore in anno comoretur, et in cathedrali Ecclesia aliquas sacras functiones perficiat. Quemadmodum in eadem causa resolvit S. Congr. ad 3^m. dubium.

33. Verum aliter sentiendum esset, si ex Pontificia Bulla unionis Ecclesiarum Cathedralium, aut ex constitutionibus earundem approbatis ab auctoritate suprema in Ecclesia resultaret, *definita* esse tempora residentiae alternativæ in utraque Cathedrali vel Diöcesi. Hac enim in hypothesi, servanda esset ab Episcopo hæc specialis residendi lex. Hæc dicta sint juxta legem Tridentinam.

34. Adjicienda autem sunt, quæ ex posterioribus Constitutionibus Romanorum Pontificum huic legi accesserunt. Accessit 1°. Constit. »*In suprema*« Pii IV. edita die 23. Nov. 1564. In hac Const. contra Episcopos non residentes juxta legem Tridentinam, ultra pœnas in ipso Concilio statutas, etiam decernitur ceu pœna ferendæ sententiæ, *privatio* a regimine et administratione suarum Ecclesiarum; nec non privatio facultatis testandi, et eorum bona Camerae spoliolum addicuntur.

35. Accessit consistoriale decretum Clementis VIII. relatum ab Urbano VIII. in Const. *Sancta Synodus* in quo constituitur pœna inhabilitatis ad majores dignitates Ecclesiæ obtinendas.

36. Lata insuper est cit. Const. *Sancta Synodus* ab Urbano VIII. quæ prodiit die 12. Decembr. 1634. In hac Const. Urbanus statuit, non licere Episcopis ac majoribus Prælatibus etiam Cardinalibus, a suis sedibus discedere absque licentia R. Pontificis per Breve, aut per literas missivas obtenta 1°. sub pœna *interdicti ab ingressu in Ecclesiam* ipso facto incurrenda; et 2°. sub pœna *amissionis fructuum pro rata temporis et facultatis testandi*. Præterea Urbanus iisdem pœnis latæ sententiæ mulctat Episcopos qui comorantes in Curia Pontificis intra unum mensem a die promotionis, intra duos menses, morantes in Italia, et inter quatuor menses morantes extra Italiam iter non aggrediuntur ut ad residentiam sese conferant. Animadvertimus vero *interdictum* latæ sententiæ, de quo

in Const. *Sancta Synodus Urbani VIII.*, a *Pio IX.* renovatum non fuisse in Const. *Apostolicæ Sedis*, adeoque *non valere amplius*. Insuper 3°. Urbanus Cardinalibus Episcopis ad urbem accedentibus, Pontificem eligendi causa, concedit bimestrale spatium comorationis in urbe post coronationem Pontificis. Hoc vero trimestri elapso, subjicit eosdem omnibus supradictis pœnis, nisi ad propriam Diœcesim redeant.

37. Porro *Bened. XIII.* in Concilio *Romano* tit. 17. c. 2. concessit *Cardinali in Urbe Vicario* facultatem prorogandi, causa cognita, ad alios 40 dies, mensem indultum ab Urbano VIII. Episcopis in Curia promotis. Hoc tempus computatur a die promotionis in Consistorio Papæ. Quo elapso Episcopi sese conferre debent ad propriam Diœcesim.

38. Tandem huc referenda est Constit. *Bened. XIV. Ad Universæ* diei 3. Sept. 1746. Renovat in ea Summus Pontifex et confirmat leges et constitutiones circa Episcoporum residentiam latas a suis prædecessoribus, et pœnis statutis in iisdem constitutionibus novas pœnas adjungit, scilicet 1°. privationem ipso facto incurrendam omnium indultorum et privilegiorum, quæ Episcopi forsan tamquam assistentes Pontificio Solio fuerant assecuti, et 2°. amissionem juris conferendi beneficia ecclesiastica in mensibus episcopalibus juxta regulam IX. Cancellariæ Apostolicæ.

39. Quædam coronidis loco dicenda sunt *de S. R. Ecclesiæ Cardinalibus*. Cardinales S. R. E. in ordine ad residentiam in 4 classes sunt dividendi: scilicet Cardinales vel nulli præsumt episcopatu, vel episcopatum regunt suburbicarium, vel Episcopi sunt alicujus Diœcesis non suburbicariæ, vel tandem possunt habere duas sedes, quarum una sit ex sex suburbicariis, alia vero non.

Sit sermo I. de Cardinalibus, qui *nulli præsumt episcopatu*. Uti constat ex historia ecclesiastica, Cardinales instituti sunt, ut in Urbe Roma Summo Pontifici operam suam exhiberent. Hinc exceptis Cardinalibus Episcopis suburbicariis, reliqui omnes Cardinales sive ordinis presbyteralis, sive ordinis diaconalis habuerunt, et adhuc habent Romæ suos titulos, idest Ecclesias, quibus præsumt. Quare Cardinalium ordinaria residentia, inspecta origine hujus dignitatis, Romæ figenda est. Ad rem facit c. 2. h. t. ubi explicite exhibetur obligatio Cardinalium residendi in *Ecclesia proprii tituli*.

40. At Cardinales facti sunt etiam Consilarii Romani Pontificis. Unde dicti sunt collaterales ejusdem, assessores, coadjutores; et eorum Collegium constituit senatum illius. Conf. *Benedictum XIV. De Syn.* lib. 13. c. 1. n. 7. Quare Cardinales consilio suo Summum Pontificem in regimine Ecclesiæ universalis coadiuvant cap. »Fundamenta« 17. *De Elect.* (I. 6) in 6°. Ex hac intima relatione Cardinalium cum Summo Pontifice factum est, ut antiqua lex residentiae Cardinalium in suis titulis in urbe immutaretur in aliam, nempe in legem residentiae in loco ubi *commoratur* Curia Romani Pontificis. Ita Doctores cit. a *Gonzalez* in *com.* ad cap. 2. h. t. n. 6, et regula hæc deducitur etiam ex Constit. *Leonis X.* quæ incipit '*Sub pœna*', edita in Concilio *Lateranensi V.* ubi legitur '*Cum Cardinalis officium versetur in frequenti Rom. Pontificis assistentia et sedis Apostolicæ negotiis: propterea statuimus, ut omnes Cardinales in Romana Curia resideant.*' Ita etiam statuitur in decreto consistoriali *Pauli III.* cit. a *Fagnano* *com.* ad caput 2. h. t. n. 21. Quare Cardinales absque licentia Romani Pontificis non possunt a Curia illius recedere. Ita in cit. Const. *Leonis X.*

41. Quid vero dicendum si Cardinalis quidam hanc legem residentiae non observet; id est illegitime absit a Curia Romani Pontificis.

Respondemus ex dispositione cap. 2. h. t. Si Cardinalis illegitime absens, post canonicam monitionem ad residentiam non redeat, Cardinalitia dignitate a Romano Pontifice *privari* potest. Dixi post *monitionem*. Nam scimus Anastasium tituli S. Marcelli, de quo agitur in cap. cit. fuisse a *Leone IV.* pluries revocatum, idest monitum ut rediret, prout constat ex actis Synodis relatis a Baronio ad annum 853. Quod etiam satis confirmatur ex ipso tenore capitis. Dicitur enim Anastasius *canonice depositus*, idest servata forma procedendi sacrorum canonum contra contumaces. Non requiritur vero quinquennium absentiae. Nam hoc tempus quinquennii in cit. capite 2. solummodo historice refertur; quia nempe Anastasius per hoc tempus abfuerat.

Non desunt auctores, inter quos *Gonzalez* loco cit., qui tenent Anastasium fuisse depositum eo quia reliquerat parochiam suam et fidelibus sacramenta non administraverat. Posita hac interpretatione, Cardinales, qui in hodierna disciplina curam animarum in suis titulis haudquaquam exercent, si illegitime absint, deponi non

possent ex dispositione c. 2. h. t. idest contra istos Cardinales caput hoc secundum invocari nequiret.

At dico, dispositionem hujusmodi adhuc valere, licet mutata sit disciplina in ordine ad titulos Cardinalium. Sane utique in capite 2. allegata est uti causa desertio parœciæ. At Anastasius depositus non est simpliciter uti Parochus, sed præcipue quia Cardinalis. Et revera ad deponendum Anastasium Summus Pontifex Synodum convocavit 67 Episcoporum, et juxta regulam practicam illius temporis exquisivit judicium Imperatorum Lotharii et Ludovici, qui quatuor Episcopos legatos ad synodum miserunt. Jam vero hæ solemnitates nullo modo necessariæ fuissent ad privationem parœciæ decernendam. Igitur ipsa dignitas Cardinalatus directe considerata fuit, et ab eo Pontifex deposuit Anastasium illegitime absentem. Quoties ergo aliquis Cardinalis legem residentię non observat, idest illegitime absit, potest contra ipsum invocari sanctio cap. 2. h. t.

42. Sed regula omni dubitatione major constituta est ab *Innocentio X.* in Bulla *Cum juxta* diei 19. Febr. 1646. Videlicet Cardinales qui, non obtenta Papæ licentia, se transferant extra Statum Ecclesiasticum, primo privantur privilegiis et indultis, et facultate testandi, et interdicuntur ab ingressu in Ecclesiam, ultra alias pœnas arbitrio Papæ infligendas. — Si non redierint infra 6 menses a die recessus a Curia, privantur fructibus beneficiorum, pensionum etc. — Si non redierint infra alios 6 menses privantur omnibus beneficiis et officiis. — Postquam annus integer talis illegitimæ absentię transierit, conceduntur alii 3 menses, in quibus monitiones canonicæ fieri debent, quibus finitis, idest post 15 menses absentię, deveniri potest ad alias pœnas usque ad *privationem dignitatis Cardinalatus* inclusive.

43. Absolutio ab inflictis pœnis ipsi Romano Pontifici reservatur, privative ad Cardinales etiam sede vacante. Tandem declarat Pontifex a prædictis pœnis Cardinales absentes non excusari prætextu servitii aut jussionis Imperatorum vel Regum.

44. II°. agendum est *de sex Cardinalibus Episcopis suburbicariis*. Ab antiquis temporibus septem Diöceses propinquiores Romæ appellatæ sunt suburbicariæ. Scilicet Ostiensis, Portuensis, Sabinensis, Albanensis, Prænestina, Tusculana, et SS. Rufinæ et Secundæ, seu Sylvæ Candidæ. *Callistus II.* suppressit hanc ultimam sedem, ejusque cathedram Portuensi episcopatui perpetuo

univit. Hinc sex Diœceses suburbicariæ remanserunt. Episcopi harum Diœcesium dicebantur Collaterales Romani Pontificis, eidem per hebdomadam in Lateranensi Basilica sacra peragenti assistentiam præbebant, necnon cessantibus frequentibus Synodis, quæ Romæ præsertim ex Episcopis Italiæ celebrantur, in harum Synodorum locum succedere Episcopi Suburbicarii, qui consilio suo et opera Romanum Pontificem adjuvabant in expediendis gravioribus Ecclesiæ universalis negotiis. Conf. *Benedictum XIV.: De Synod.* lib. 7. cap. 1. n. 7°.

45. Quare antiquissima consuetudine inductum est, ut sex Cardinales Episcopi suburbicarii *Romæ* residerent, et eximerentur ab onere personaliter residendi in propria Diœcesi. Post vero legem tridentinam de residentia Episcoporum et Constitutiones apostolicas, ne dubium hac in re moveretur, *Urbanus VIII.* facta declaratione die 28. Nov. 1633 prædictam confirmavit consuetudinem. Cui declarationi adhæsit etiam *Clemens XII.* in Const. *Pastorale Officium* §. 9.

46. At Cardinales Episcopi suburbicarii 1° non eximuntur ab onere visitandi propriam Diœcesim juxta præscriptionem Sacrorum Canonum et Concilii Tridentini. Hoc sane onus confirmavit *Alexander VII.* in consistoriali decreto. Quam visitationem, si legitime fuerint impediti, complere tenentur per Vicarium in spiritualibus, aut alium idoneum virum; ex cit. §. 9. Const. *Pastorale officium Clem. XII.*

47. 2°. Tenentur onere visitationis liminum apostolorum, et relationis status suarum Ecclesiarum perficiendæ juxta Const. *Sixti V.* quæ incipit *Romanus Pontifex*; quemadmodum declaravit *Clem. XII.* in cit. Const. *Pastorale officium*.

48. Porro III°. si Cardinalis Episcopus Diœcesi *non suburbicariæ* præsit, tenetur legibus *communibus* residentiae, pœnisque subjicitur, sive a Concilio Tridentino sive a Romanis Pontificibus latis contra Episcopos non residentes in Ecclesia vel Diœcesi. Quemadmodum declarasse *Greg. XIII.* refert *Urbanus VIII.* in cit. Const. *Sancta Synodus*.

49. Quod si IV°. Cardinalis Episcopus *suburbicarius* ex dispensatione Pontificis *aliam Diœcesim* retineat, residere debet in hac altera Diœcesi, non vero in suburbicaria. Ita declaravit *Urbanus VIII.* in decreto speciali edito die 28. Nov. 1633.

De onere residendi Parochorum et aliorum beneficium habentium cui adnexa est cura animarum.

50. De parochis habemus dispositionem tridentinam in c. 1. sess. 23. §. »Eadem omnino« etc. ubi *curatis inferioribus, et aliis quibuscumque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum curam animarum habens obtinent*, residentiae legem Patres intimant. Ex mente autem Concilii possunt parochi abesse a propria parœcia si justa et legitima causa verificetur. At duo insuper requiruntur: 1° ut causa absentiae sit *cognita et approbata* per Episcopum, qui licentiam recedendi a parœcia in *scriptis et gratis* impertiat. 2° ut constituatur interim idoneus *vicarius* ab Episcopo approbandus, cui parochus debitam mercedem tribuat. Circa licentiam vero Episcopi plura sunt animadvertenda: 1° Eam concedere non potest Episcopus ultra *bimestre*, nisi ex gravi causa. 2°. Non sufficit *postulare* licentiam ab Episcopo, sed *obtineri* etiam antea debet ut licite parochus a parœcia discedat. Nam ubi licentia superioris exquirenda est, videtur eidem superiori reservata cognitio rationabilitatis causæ; videtur enim canonicum jus voluisse providere, ne quis incaute agat. 3°. Non sufficit iuramentum parochi, quo generice asserat, se gravi ex causa exposcere facultatem recedendi precario. Nam Episcopus exigere potest ut causa vel causæ absentiae sibi manifestentur.

51. Verum datur exceptio: Facultas exspectanda non est, imo nec onus inest expetendi licentiam abeundi, quoties occurrat causa gravis, et *periculum sit in mora*, ita ut tempus non suppetat ad expostulandam eandem licentiam. Idoneum vero vicarium relinquere debet parochus et interim citius quo fieri possit, Episcopum admoneat oportet de sua absentia ut hic cognoscere valeat de causæ veracitate et pondere, concedatque debitam absentiae licentiam, nisi Parochus sit brevi recessurus ad suam residentiam. S. C. Conc. die 7. Octob. 1604.

52. Quæri potest, an pro absentia quæ sit *bimestrali spatio brevior* requiratur licentia Episcopi.

Ex resolutione S. C. Concilii cit. diei 7. Oct. 1604 quæ legitur in libr. 10. *Decretor.* pag. 100. deprehendimus, parochum absque licentia Episcopi non posse a sua parœcia per *integram hebdomadam* abesse. Igitur parochus poterit abesse a parœcia etiam absque Episcopi licentia diebus paucioribus quam septem, et non ultra

dummodo tamen relinquat idoneum virum loco sui in parœcia. Conferri potest *Fagnanus Com.* in c. 4. h. t. n. 32.

53. Animadvertimus autem posse Episcopum parochis suis facta *diœcesana lege*, interdicere ne absque sua licentia etiam ad pauciores dies recedant. Caveant vero Episcopi ab infligendis severissimis pœnis contra absentiam paucis diebus conclusam. Hinc a S. Congr. reprobata est dispositio Episcopi infligentis excommunicationem latæ sententiæ contra parochos ultra biduum absentes absque sui licentia. Conferatur *Barbosa de Off. Parochi* c. 8. n. 45.

54. Porro ubi vim habet Concilium Romanum, seu Concilium Romanæ Provinciæ celebratum a *Bened. XIII.* an. 1725, coarctata est ad *biduum* absentia parochorum. In cap. enim 6. tituli 17. hujus Concilii pro absentia eorundem ultra biduum edicitur necessaria licentia Episcopi vel Vicarii generalis in scriptis et gratis danda.

Præteriri hic non debet Encyclica *Clementis XI.*, d. 1. Febr. 1710, »Inter gravissimas«, missa ad Episcopos Italiæ et Insularum Adjacentium, in qua legitur: »Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno exercitiis hujusmodi vacantes a residentia benigne absolvit.« Unde sequitur: Non requiritur licentia Episcopi, quando parochi Italiæ et Insularum Adjacentium semel tantum in anno facientes per 10 dies annua *exercitia spiritualia* in domibus Religiosorum Societatis Jesu seu Presbyterorum Congr. Missionis, si adsint; sin minus in alia pia seu regulari domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda et approbanda, ubi diu noctuque permanserint, non observant legem residentię. Hæc omnia requisita adesse debent, ut ex causa *exercitiorum* a lege residentię absque dicta licentia Episcopi liberentur.

De pœnis contra parochos illegitime absentes.

55. Ex cit. c. 1. sess. 23. *de Ref.* adversus Parochum vel alium Clericum possidentem beneficium, cui adnexa sit cura animarum, si illegitime absint, 1°. præter peccatum lethale quod admittunt, statuta est pœna *privationis fructuum pro rata* temporis absentię ita, ut etiam declaratione aliqua non secuta, non possint tuta conscientia sibi eosdem fructus retinere. Hoc enim ipsum statuit Concilium Tridentinum pro Episcopis, quibus æquiparavit Parochos, aliosque habentes beneficium ecclesiasticum, cui adnexa est cura animarum.

56. 2°. Si Parochi et alii Clerici habentes benef. curata, persistant in absentia, nec citati redierint, poterunt ab Episcopo compelli ad residentiam *censuris ecclesiasticis, sequestratione, ac subtractione fructuum*, atque aliis juris remediis, usque ad ipsam pœnam *privationis* beneficii. — Exsecutio harum pœnarum impediri nequit ratione cujuscumque tituli familiaritatis, exemptionis, vel inhibitionis in Romana Curia, vel rigore Constitutionis Eugenianæ, idest Constit. *Eugenii IV.* relatæ in Extr. 3. Inter Comm. in tit. *De Privilegiis* (V. 7). Juxta hanc Eugenianam Const. locorum Ordinarii, commissarii, delegati etc. non possunt contra officiales Curiae Romanæ, et contra alios quoscumque fideles Romam pro suis causis vel negotiis venientes vel moram habentes Romæ, durante prosecutione causæ, vel ab Urbe recedentes, procedere aut promulgare censuras, aut pœnam privationis officiorum et beneficiorum, vel aliam sententiam. Ratio expeditæ executionis a Tridentino propositæ in compellendis et in exspoliandis etiam suo Beneficio Parochis non residentibus, in speciali conditione et officio eorundem collocanda est; ubi enim Parochus non residet, censetur periculum esse in mora, eo quod absente Parocho fideles necessariis spiritualibus subsidiis facile carere possunt.

57. **De modo quo proceditur.** Quæri potest, utrum antequam ad privationem beneficii deveniatur, necesse sit præmittere censuras, et alia remedia juris ad frangendam contumaciam; idest utrum servandus sit ordo pœnarum designatus in Tridentino? Ad sunt qui docent servandum esse præfatum ordinem pœnarum. At contraria sententia verior videtur, nam Tridentinum *liberum esse* vult Ordinariis experiri censuras et alia remedia.

Verum Tridentinum ait citandos esse Parochos absentes. Hac in re animadvertendum est, in Decretalibus *Gregorii IX.* adesse c. 11. h. t. in quo statuitur, clericum absentem citandum esse personaliter; quod si fraudulentè absit, nec possit citatio ad eum pervenire, publicandum esse edictum citationis trinæ ad valvas Ecclesiæ suæ; quod si clericus citatus non paruerit, et sex menses elabuntur, privari posse beneficio suo. Porro hæc dispositio antiqui juris aliquantisper per *Tridentinum* Concilium immutata est relate ad Parochos. Nam ex dispositione c. 11. h. t. si cognoscatur locus ubi Parochus residet, debet citari *personaliter*, at Tridentinum quoad Parochos absentes abstulit onus citationis personalis: suf-

ficat enim juxta Concilium citatio *per edictum*. Ajunt enim Patres Tridentini sess. 23. c. 1. *De Ref. Quod si per edictum citati etiam non personaliter, contumaces fuerint* etc. Cum vero præter hanc modificationem nihil aliud immutaverit Tridentinum circa modum procedendi in pœna privationis beneficii infligenda Parocho non residenti; servanda est in reliquis ratio procedendi c. 11. h. t. Tridentinum enim si penitus voluisset juri antiquo derogare, id significasset; e contra vero expresse solummodo quædam decernit. Igitur in reliquis antiqui juris regula præscripta adhuc vigere dicenda est. Et revera hac in re duas resolutiones habemus S. C. Concilii, unam die 26. Apr. 1621 in causa *Gerundensi*, aliam in causa proposita die 8. Junii 1624. In utraque causa respondit S. Congregatio posse Episcopum procedere ad privationem Beneficii curati contra Parochum non residentem, præmissis tamen tribus monitionibus ad eum revocandum, et dummodo lapsi sint *sex menses* juxta Constit. *Innoc. III.* in c. 11. *De Cleric. non resid.* Porro sex menses incipiunt decurrere post *tertiam* admonitionem. Quare modus procedendi contra Parochos non residentes hic est, ut nempe Episcopus possit, si velit procedere per censuras, simul et sequestrationem aut subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, secus potest vel personaliter vel per edictum trinæ citationis clericum revocare, et nisi redierit intra sex menses ab ultima citatione, poterit contra eum ferre sententiam *privationis beneficii*.

De Residentia Canonicorum et aliorum Clericorum, qui Beneficium possident, quod nomine præbendæ venire potest.

58. Qui dignitatem, aut canonicatum, vel etiam beneficium obtinent in Ecclesiis Cathedralibus aut Collegiatis, ad residentiam obligantur. Conc. Trid. sess. 24. c. 12. *De Ref.* §. »Præterea«. Porro inter beneficia quædam adnumerantur, quæ etiam *vere et proprie simplicia* appellantur, quæque talia onera secumferunt, quæ vel per alium, vel etiam extra Ecclesiam in qua erecta sunt beneficia commode et utiliter compleri possunt. Sic ex. gr. si præcepta sit simpliciter Missæ celebratio in aliqua peculiari Capella, quin præscripta sit celebratio personalis perficienda ab ipso Clerico qui beneficium possidet. Sic etiam si præscripta sit particularis quædam adprecatio, vel horarum divinar. recitatio extra chorum perficienda. Hæc beneficia aut capellanix personalem residentiam

. non requirunt. Quæ vero sint hæc beneficia mere simplicia, præsertim ex lege foundationis comperitur.

59. Porro lex residentiae obligat Canonicos aliosque beneficium habentes, tum ut in loco beneficii commorentur, tum etiam ut choro, et divinis officiis deserviant per se et non per substitutos; quemadmodum satis edocet in cit. loco Tridentinum, in quo præcipit ut iidem Deum hymnis et canticis *reverenter, distincte et devote* laudent.

60. Nonnulli Doctores, inter quos *Reiffenstuel* h. t. n. 109. docuerunt contraria consuetudine induci posse, ut meditantibus Canonicis, vel preces, horasve submissa voce recitantibus, psalmodum et hymnorum cantus in toto vel in parte ab adsignatis cantoribus persolvatur; idque fieri posse putant auctores, præsertim ut psalmodia et decantatio solemniori ratione perficiatur. Verum *Benedictus XIV.* in *Inst. Eccl.* 107. §. 3. refert plures decisiones S. C. Concilii huic opinioni contrarias et in Const. *Cum semper* diei 19. Augusti 1744. §. 24. eandem opinionem uti falsam rejicit, et decernit, non posse eam sustineri et legitimam fieri ex inveterata consuetudine, vel statutis peculiaribus, sed solummodo posse retineri ex *privilegio seu indulto Pontificis* adhuc vigenti.

61. Residentia Canonorum et aliorum beneficium possidentium debet esse *continua*; censentur enim mancipati servitio propriæ Ecclesiæ. Hinc præcipit *Alex. III.* in c. 4. h. t. illis conferenda esse benef. ecclesiastica, qui residere in loco beneficii, et per seipsos officia valeant exhibere. Verum hoc principium valet absolute loquendo, et inspecto conceptu beneficiorum juxta primitivam institutionem Beneficiorum.

62. Nam hodie residentia quoad canonicos dici solet *discontinua*. Dum enim quoad parochos continua residentia exigitur pro singulis nempe momentis et horis, quia emergentibus seu repentinis etiam populi necessitatibus consulere debent; e contra residentia canonicos obligat certis diebus et horis, ita nempe ut residere teneantur ad præstandum servitium in choro. Ita S. Congr. resolvit in *Ferrariën.* diei 4. Febr. 1843. Unde Canonicus potest etiam Capellaniam ruralem retinere, dummodo non impediatur assistentia in choro. Ita S. Congr. in *Tolentina* diei 26. Maji 1739 in dub. 12. Conf. *Lucidi: De Visit. S. Liminum*, edit. 3^a. tom. I. pag. 275—276.

63. Præterea ex jure Tridentino expresso in cit. cap. 12. sess. 24 *De Ref.* conceditur Canonicis et Beneficiatis Cathedralium et Collegiatarum facultas abscedendi quotannis a propria residentia *trimestrali* spatio. Ultra hoc tempus non admittitur absentia nec vigore statuti proprii, nec consuetudinis cujusvis. Insuper cum hæc dispositio sit potius prohibens quam positiva, idest cum lata fuerit ad compescendos potius abusus longioris absentiae; hinc Tridentinum voluit, servandas esse peculiares constitutiones Ecclesiarum, quæ longius etiam servitium et residentiam requirunt. Scilicet jubet Concilium possessores Canonicatum et Beneficiorum frui non posse hoc indulto trimestralis absentiae, quoties a *legibus* proprii *Capituli*, vel absolute prohibentur abesse etiam ad trimestre, vel habent indultum absentiae minori spatio temporis coarctatum. Hinc teste *Fagnano com.* in cap. 32. *de Præb. et Dign.* (III. 5) n. 58., proposito dubio, an Canonici qui majori servitio Ecclesiae, quam novem mensium, sint adstricti, subjaceant eisdem pœnis, de quibus in c. 12. sess. 24. *De Ref.* S. Congr. respondet: *subjacere*. Sed magis explicitam resolutionem affert *Benedictus XIV.* in *Inst.* 107. §. 6. n. 31., editam a S. Congr. in causa *Mutinen.* an. 1573 per hæc verba: '*S. Congr. censuit, trium mensium absentiam non concedi Canonicis ex Decreto Concilii sess. 24. c. 12. si in Constitutionibus Ecclesiae servitium totius anni absque ulla intermissione requiratur*' (Lib. 1. *Decretor.* pag. 168.) Confirmatur hæc regula in alia decisione S. Congregationis, idest in *Farfensi* diei 13. Nov. 1655. At ubi speciales Ecclesiae et Capituli Constitutiones non requirunt majus seu longius servitium, possunt Canonici et Beneficarii abesse trium mensium spatio.

64. Qua in re plura sunt animadvertenda; 1°. hanc absentiam trium mensium a jure concedi; hinc *licentia* nec a Superiore, nec ab ipso Capitulo, rigore juris communis inspecto expostulanda est; imo nec absentiae *causa* specialis requiritur, sed sufficit causa recreandi animum; quemadmodum edocuisse S. C. Concilii refert *Fagnanus* loco cit. n. 52. 2°. Non omnes simul Canonici abesse possunt, sed semper numerus eorum *sufficiens* remanere debet, qui possit Ecclesiae servitium exhibere. Hinc si abusus obrepere incipiant, ex dispositione cap. 16. h. t., potest Episcopus vigilare et prohibere, ne ex plurium Canonicorum absentia chori servitium et divinus cultus detrimentum patiantur. In hoc sensu affertur a *Fagnano* loco cit. resolutio S. Congregationis. Hinc Episcopus potest legem

ferre, ut nemo ex Canonicis et Beneficiatis residentiam relinquat, et spatio trium mensium conciliarium absit, nisi licentiam ab ipso prius assequatur. Ita resolvit S. Congr. in *Terracin.* 17. Febr. 1628.

65. Ceterum Episcopus non potest hanc facultatem absque rationabili causa *denegare*; quemadmodum infertur ex pluribus resolutionibus S. C. Concilii, inter quas citamus resolutionem in causa *Castrimaris* diei 4. Maji 1737. ad 2um dubium.

66. 3°. S. Congregatio in causa *Auximana* diei 12. Julii 1631. (*lib. Decret.* 14. pag. 467.) ‘Censuit, Episcopum facere debere decretum, ut in Collegiatis Ecclesiis suæ Diœcesis, quæ vigore Concilii Trid. gaudent vacatione trium mensium, canonici abesse non possint *ultra tertiam partem uno eodemque tempore*, et hujusmodi vacationes contingere non debeant *tempore Quadragesimæ et Adventus, neque in amplioribus anni festivitibus*’.

67. Non admittitur vacatio trium mensium in capitulis in quibus vigent *mediariæ* vel *tertiariæ*, idest servitium chori, quod præstatur a media vel a tertia parte Canonicorum alterius hebdomadis. Ita S. Congregatio in causa *Castrimaris* diei 30. Julii 1735, et in *Capuana* diei 3. Decembr. 1739.

68. Quæritur an Capitulares possint sese invicem substituere in chori servitio præstando. *Bened. XIV.* in *Inst. Eccl.* 107. §. 3. n. 17. innixus variis resolutionibus S. Congregationis Concilii sententiam *affirmativam* sequitur, sed sub aliquibus conditionibus; scilicet 1°. ‘Ne substitutus ipse ad chorum venire teneatur illis diebus, quibus in locum alterius sufficitur. 2°. Ne id frequenter contingat. Hujus frequentię judex est Episcopus; S. C. Concilii in *Alatrin.* d. 24. Maji 1612. 3°. Ut subrogentur solum Canonici vel Mansionarii præsentés in civitate, non vero qui extra illam, vel extra suburbia versantur. 4°. Ne hanc facultatem alterum substituendi obtineant nisi Canonici vel Mansionarii, non autem ipsorum coadjutores, qui nec reipsa Canonici, neque Mansionarii nuncupari possunt.’

Pariter S. Congregatio tenuit, Canonicos honorarios substitui non posse veris Canonicis. Conf. *Inst.* 107. *Benedicti XIV.* §. 6. et *Lucidi* opere cit. tom. I. pag. 284.

69. Quæritur: *utrum et quæ sint in jure causæ, quæ privilegium absentię tribuant clericis ita, ut considerentur ceu præsentés et fructus faciant suos?*

Ut claritati consulatur, hic explicandum venit, quid sibi velit *fructus facere suos*. Fructus sive redditus canonicatum et beneficiorum bifariam dividuntur; alii scilicet sunt fructus *annui* qui adsignantur propter annuam et ordinariam residentiam in loco beneficii, præstitumque servitium beneficio adnexum, alii autem dicuntur *distributiones quotidianæ* quæ rependuntur clerico propter singulas præsentias in choro et divinis officiis. Fructus annui appellantur fructus *præbendæ* vel absolute *præbenda*; distributiones vero appellantur *præsentiae victualia, et beneficia manualia*; cap. un. h. t. in 6°. De hisce distributionibus quotidianis est aliquid addendum. — In materia *de distributionibus* conferatur *Benedictus XIV. Inst. Eccl.* 107. nn. 39. et sqq. et *Giraldi Expos. Jur. Pontif.* P. I. Comm. in c. 17. h. t. sect. 358. necnon *Fagnanus* comm. in c. 32. *De Præbendis* (III. 5).

70. Porro distributiones quotidianæ in aliquibus Cathedralibus Ecclesiis vel Collegiatis ex ipsa fundatione jam fuerant constitutæ, in locis vero ubi vel *nullæ* fuerint distributiones, vel *adeo tenues*, quæ a negligentibus clericis facile despicerentur, statuit Concilium in c. 3. Sess. 21. et in c. 3. Sess. 22. *De Reform.* ut in qualibet Cathedrali et Collegiata Ecclesia *tertia pars* fructuum et quorumcumque proventuum tam dignitatum quam canonicatum, personatum et officiorum separari deberet et in distributiones quotidianas converti, ac inter illos, qui divino officio intersunt, dividi juxta proportionem designandam ab ipso Episcopo, qui hac in re procedere potest etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, ne ejus dispositio impediatur ex prætextu exemptionis vel capituli vel alicujus ex canonicis.

71. Porro indifferens est in praxi, utrum distributiones positivo modo constitutæ sint, scilicet ad instar *retributionis* cujusdam, quæ præsentibus rependatur, vel utrum absentes *punctaturis* seu *amissione* determinata quotæ pecuniæ mulctentur, dummodo complexus punctaturarum in anno quantitatem a Tridentino Concilio designatam attingat.

72. Præter has distributiones, quæ a jure determinantur, dantur plerumque etiam quædam distributiones, quæ pro aliqua functione *speciali* vel a fidelibus solvuntur, vel a piis testatoribus aut fundatoribus relictæ sunt. Porro distributiones istæ quæ pro anniversariis vel aliis servitiis institutæ sunt, aut tribuuntur, in duas

species dividi solent ita scilicet, ut aliæ quidem *simpliciter* pro anniversariis ipsis vel servitiis solvantur, aliæ autem a piis fundatoribus relictæ vel constitutæ sint, aut a fidelibus tradantur sub clausula, et conditione, ut tribuantur solummodo iis qui *actu et personaliter* præsentes sunt in divino servitio, seu in aliqua speciali functione; quæ postremæ distributiones vere et proprie *manuales* appellari possunt; quia quodammodo manibus præsentium traduntur post opus sacrum completum. Appellari etiam solent stricto sensu *distributiones inter præsentes*.

Porro has secundæ speciei distributiones nemo lucratur qui personaliter præsens non sit, nec legitima absentiae causa jus easdem assequendi secumfert. Obstat enim expressa fundatoris vel dantis voluntas, quæ veram et personalem præsentiam exigit; quam voluntatem Ecclesia violari non sinit.

73. Præmissa nunc explicatione quid sint fructus *annui*, quid *distributiones quotidianæ*, devenimus iterum ad quæstionem in n. 60. propositam et quærimus:

A. Utrum et quæ sint in jure causæ quæ privilegium absentiae tribuant clericis ita, ut considerentur ceu præsentes et fructus *annuos* faciant suos?

B. Utrum et quæ sint in jure causæ quæ privilegium absentiae tribuant clericis ita, ut considerentur ceu præsentes et præter fructus annuos etiam *distributiones quotidianas* faciant suas?

R. *Sunt ejusmodi causæ eæque tres in utroque casu: impossibilitas, utilitas, privilegium.* Sed quia causa utilitatis præsertim non pari passu procedit in utroque casu, responsionem prius ad quæstionem A, deinde ad quæstionem B. damus et distincte explicabimus.

74. A. I^a. causa est impossibilitas sive *physica* sive *moralis*: ad quam reducitur *infirmetas seu justa et rationalis corporis necessitas*, c. un. h. t. in 6°. — Sit 1°. de *infirmetas*. Infirmetas vero talis debet esse, quæ impediat celebrationem divinorum officiorum. Impedire autem dicitur infirmetas celebrationem hanc, sive cum, viribus debilitatis, Ecclesiam adire et choro assistere nequit clericus; sive quando ex accessu ad Ecclesiam et ex assistentia in choro adesset periculum vitæ, vel periculum aggravandi morbum. In dubio autem, judicis arbitrio qualitas infirmitatis determinatur. Hoc vero jus percipiendi fructus juxta auctores non conceditur illis clericis, qui dum bona fruerentur valetudine, non con-

sueverunt interesse choro. Hæc sententia doctorum fulcitur opportunis resolutionibus S. C. Concilii. Sane ita tenuit S. C. in causa *Mantuana* diei 6. Febr. 1627 (libr. *decret.* II. pag. 197). Idem tenuit in *Reatina* 5. Martii 1667 (lib. *Decr.* XXV. p. 345) et in multis aliis.

75. Causæ infirmitatis ex eod. c. un. h. t. in 6°. adjungenda est etiam 2°. *corporis necessitas*. Hæc corporis necessitas consistit in externo aliquo impedimento, quo clericus detineatur quominus in loco beneficii resideat et choro adsistat. Porro necessitas hæc optime æquiparatur infirmitati; absentia enim in casu procedit ex causa quæ induit naturam vis superioris et causæ necessariæ, cui resisti ñequit. Hinc absens ex causa metus principis sæcularis vel viri potentis facit fructus suos. Ita tenuit S. Cong. in causis *Fundana* 3. Julii 1734, in *Carpensi* diei 17. Sept. 1616 et in *Caputaquen.* diei 18. Augusti 1723. Idem dictum est de canonicis absentibus ex causa deportationis in *Sublacen.* diei 14. Julii 1817. Sic etiam S. Congregatio Concilii permisit carceribus injuste detento etiam distributiones percipere, ita respondens diei 23. Sept. 1685: 'S. Congregatio sæpius censuit, *indebite* carceribus detento deberi distributiones quotidianas, non secus ac si ipse continuo Ecclesiæ inservisset' (L. 25. *Decret.* pag. 405).

76. II^a. causa est Ecclesiæ utilitas sive Ecclesiæ *propriæ* sive Ecclesiæ *universalis* juxta limites in jure statutos. Ad utilitatem Ecclesiæ propriæ inprimis pertinet 3°. causa *studiorum*; nam non solum personæ quæ studet, sed et totius Ecclesiæ, præsertim propriæ, plurimum interest labia canonici custodire scientiam. De hoc privilegio sermo est in cc. 4. et 12. h. t. et in c. 5. *De Magistris* (V. 5). Privilegium hujusmodi in eo consistit, ut *docentes* in facultate theologica dum in scholis docent, et *studentes* per quinque annos percipiant fructus beneficiorum suorum, licet non resideant in loco beneficii proprii. Quare licet absint, fictione juris doctores isti et studentes reputantur uti præsentés. Hoc privilegium renovavit Concilium Tridentinum in c. 1. sess. 5. *de Ref.* favore lectorum docentium *sacram Scripturam* et eam addiscentium.

Porro ex pluribus declarationibus S. Cong. Concilii ex. gr. in *Perusiana* 7. Maji 1707 prædictum indultum favet etiam Doctoribus et scholaribus juris præsertim canonici. Scholares vero ut hoc indulto frui possint, vacare debent in loco publice probato ex. gr. in Universitate, Academia vel Lyceo. Nullius enim roboris

indultum declaratur illorum qui ad villas vel castella se conferunt, in quibus nullum est, vel minus competens studiorum exercitium c. 12. h. t.

77. Verum hoc indultum est *subordinatum* decenti servitio Ecclesiarum et cultui divino præstando. Hinc in c. ult. *De Rescr.* (l. 3) in 6°. revocantur gratiæ et facultates concessæ etiam ratione studiorum, ut Clerici possint alibi commorantes percipere fructus beneficiorum. Revocatio hujusmodi facta est, quia ob absentiam horum Clericorum cultus divinus imminuitur, et officium propter quod beneficium ecclesiasticum datur, omittitur. Ex hoc Capite regula exsurgit, scilicet absentiae facultatem a jure non amplius causa studiorum indulgeri, quoties in evidens cultus divini detrimentum vergat. Hinc praxis inducta est, ut indultum absentiae ob hanc causam expostuletur a S. C. Concilii, quæ illud non elargitur nisi prius informetur ab Episcopo de rerum statu, an absentia clerici noceat nec ne choralis servitio; exemplum habes in causa *Fabrianen.* d. 31. Jan. 1891, ubi S. C. C. post votum ab Episcopo et Capitulo expetitum respondit: 'Pro gratia dispensationis ab residentia ad triennium'.

78. Qua in re animadvertimus, jure decretalium expresso in cap. 34. *De Elect.* (l. 6) in 6°. §. »Porro«, *Parochos* abesse potuisse a parœcia ob causam studiorum. At hæc facultas abolita esse dicenda est a Concilio *Tridentino* sess. 23. cap. 1 *de Ref.* Sane S. Congregatio censuit, 'nec etiam causa studiorum licere post Concilium Parochis abesse ab eorum curis, et quoad hoc revocata esse omnia privilegia tum a jure tum etiam specialiter concessa; ideo Episcopum posse contra absentes procedere juxta formam traditam a Concilio *Tridentino* sess. 23. c. 1.' Hoc responsum dedit S. C. Concilii die 1. Decembris 1594.

79. Utilitati *propriæ* Ecclesiæ consulunt ideoque fructus annuos percipiunt 4°. canonici vel beneficiati negotia propriæ Ecclesiæ gerentes, quoties ad Concilium mittantur a Capitulo, vel quoties alio se conferant ut vel beneficii sui, vel propriæ Ecclesiæ aut Capituli lites et jura prosequantur; cc. un. h. t. in 6°. et 13. h. t. Hoc in ultimo casu in libro punctaturarum adnotari solet: *absens pro Ecclesia*. Ad rem faciunt resolutiones S. Congregationis in causis *Panormitana* ann. 1588 (l. V. *Decr.* pg. 104) et *Segor.* ann. 1589 relatæ a *Bened. XIV.* (l. V. *Decr.* pg. 287) in *Inst.* 107. n. 54.

80. Reputantur insuper utilitatem Ecclesiæ gerere *Canonicus Theologus* et *Canonicus Pœnitentiarius*, dum officium complent sibi nomine Capituli commissum. Quoad Pœnitentiarium clara est dispositio in c. 8. sess. 24. *De Ref.* in Tridentino. Quoad vero Theologum afferri potest c. 1. sess. 5. *de Ref.* in fine.

Iisdem quoad jus percipiendi fructus annuos accensendus est *Canonicus* qui præbendæ suæ adnexam habet curam animarum in Ecclesia sui *canonicatus*. Quoad hos fructus *annuos* nihil interest utrum in *propria* Ecclesia de facto exerceat curam animarum an in *alia*. Ita *S. Pius V.* in sua Const. 63. Cfr. *Fagnanum Comm.* in c. »Licet« *De Præb.* (III. 5) n. 67. et *Benedictum XIV.* cit. *Inst.* n. 56.

81. Utilitati propriæ Ecclesiæ, hic toti Diœcesi, consulunt 5°. *Canonici duo* quos Episcopus assumit ut sibi opem præstent in Ecclesiæ *servitio* quique censentur esse præsentēs et ex præscripto sacrorum canonum præbendæ fructus percipiunt cc. 7. et 15. h. t. Huic privilegio derogatum non est in c. 12. sess. 24. *De Ref.*

Quamvis regulariter assumantur *Canonici Cathedr.* Eccl. ut Episcopum coadjuvent in negotiis Diœceseos expediendis, tamen vocari possent ab Episcopo et frui indulto absentiae etiam duo *Mansionarii* Ecclesiæ Cathedralis vel duo *Canonici Collegiaturarum* Ecclesiarum, quemadmodum fuisse resolutum a S. C. Concilii in causa proposita die 9. Sept. 1628 refert *Barbosa: Tract. De Canonicis et Dignit.* c. 25. Idem fuit resolutum ab eadem Congregatione in causa *Cajetana servitii* (lib. Decret. 23. p. 599.) quam refert *Benedictus XIV. Instit. Eccl.* 107. n. 57., nec non in alia *Venusina* diei 30. Julii 1763. At Episcopus non potest uti opera *Dignitatum* vel *Canonicorum* qui *animarum curam* exercent, prout S. C. Concilii Episcopo *Montis-Flasconen.* intimavit die 26. Aprilis 1659 teste *Benedicto XIV.* in loco cit. §. 9.

82. Præterea in cap. 12. sess. 24. *De Ref.* de *Canonicis* constitutum est, eosdem debere Episcopo celebranti aut alia pontificalia exercenti assistere. Quare etiam assistentia hujusmodi est causa legitimæ absentiae a choro. *Benedictus XIV.* in cit. *Instit. Eccl.* 107. n. 60. plures resolutiones refert ex quibus deducitur *Canonicos* teneri ad assistentiam Episcopo præstandam non solum in munere sacerdotis et diaconi, sed etiam in munere *subdiaconi*; S. C. C. in *Mutinen.* 1573 (l. 1. *Decretorum* pag. 14.). In causa

autem *Arianensi* proposita diebus 19. Aprilis et 17. Maji 1704 (rel. IX. p. 107. c. 71). Sacra Congregatio censuit, Canonicos tempore divinorum officiorum Episcopo Missam celebranti in privato sacello *non teneri* assistentiam præstare, licet consuetudo adfuerit.

83. Huic casui immediate præmisso æquiparatur casus Canonici, qui ab Episcopo impedito mittitur ejus loco ad *visitationem* perficiendam *Ss. Liminum*, vel qui Episcopum ipsum visitantem *Ss. Limina concomitatur*. Quo in casu Canonicus censetur uti præsens in Ecclesia ceu decrevit *Sixtus V.* teste *Benedicto XIV.* in sua *Instit. Ecclesiastica* 107. n. 59., ubi refert binas resolutiones S. C. Concilii. Prima est diei 1. Oct. 1672 in causa *Pennen.* hujus tenoris: 'Censuit S. Congregatio deberi (Canonicis) distributiones quotidianas tempore accessus, mansionis et regressus visitationis *Ss. Liminum*, quod tempus constituit esse trium mensium'. Alia resolutio est in causa *Sulmonensi* die 5. Decemb. 1626 per hæc verba: 'Canonicos suum Episcopum in visitatione Sacrorum liminum comitantes, distributiones quotidianas lucrari debere. Comitantes vero (Episcopum) in visitatione *Dioceseseos*, si omnes fructus, ut supponitur, in distributionibus quotidianis consistent, lucrari duas partes, amissa tertia, quæ inservientibus accrescat.'

84. Sicut *proprie* et *diocesane* Ecclesiæ utilitas est causa, cur canonici vel beneficiati censeantur præsentés in propria Ecclesia ideoque præbenda sua fruantur, sic a fortiori utilitas Ecclesiæ *universalis*. Hinc 6°. percipiunt fructus annuos canonici qui Romano Pontifici tamquam familiares inserviunt, vel qui pontificia legatione funguntur pro expediendis negotiis universalis Ecclesiæ arg. c. 14. h. t.

85. Præter impossibilitatem et utilitatem Ecclesiæ tractanda est III^a. causa fictæ commorationis in Ecclesia propria: indultum Apostolicum. Verum hoc indultum vix conceditur absque ulla causa, nam plurimum propter utilitatem Ecclesiæ privilegium datur. — Non loquimur hic de privilegiis *specialibus*, sed tantummodo de *duobus generalibus*, sc. de absentia propter *exercitia spiritualia* et de *jubilatione*. Cum vero hoc *jubilationis* privilegium multa de distributionibus dicenda præsupponat, de jubilatione inferius tractandum censuimus.

Sit ergo 7°. de *exercitiis spiritualibus*. Volens S. P. *Clemens XI.* omnibus viribus promovere exercitia spiritualia, Lit.

Encyclicas dedit d. 1. Febr. 1710 ad omnes Episcopos Italiæ et Insularum Adjacentium, quarum en tenor in puncto nostram quæstionem concernenti: »(Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis hujusmodi vacantes a residentia benigne absolvit); quod ipsum servari præcipit quoad *Canonicos, Beneficiatos*, aliosque personali residentia obstrictos, et Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, et quotidianas suorum respective Canonicatum, et Beneficiorum distributiones quascumque, perinde ac si Choro, divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus et Quadragesimæ tempore, ac in solemnioribus Festivitatibus, nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Chori inservientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur.« Cfr. etiam *Benedictum XIV. in Inst.* 104. circa finem. Cetera requisita jam vidimus in tractatu de residentia parochorum h. t. n. 54.

86. Responsioni ad quæstionem A. subnectimus responsionem ad quæstionem B., quæ sic sonat: Utrum et quæ sint in jure causæ quæ privilegium absentiae tribuant clericis ita, ut considerentur ceu præsentis et præter fructus annuos lucrentur *etiam distributiones quotidianas?*

Antequam respondeamus directe huic quæstioni, præmittenda putamus aliqua notanda in genere. Hujusmodi distributiones *absentes* non lucrantur c. un. h. t. in 6°, c. 3. sess. 22. *de Ref.* et cap. 12, sess. 24. *de Ref.* Ex quibus locis juris infertur, nec ullam consuetudinem, nec Capitulorum statuta inducere legitime posse praxim, qua absentibus distributiones concedantur. Verba Tridentini Concilii sess. 24. cap. 12. hæc sunt: ‚Distributiones vero, qui statis horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusionem aut remissione exclusam, his careant juxta Bonifacii decretum, quod incipit: *Consuetudinem*, quod S. Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis et consuetudinibus.‘ Quapropter canonici præsentis non possunt absentibus amissas distributiones remittere seu condonare. Et in cap. 3. Sess. 22. *de Ref.* Concilium decernit ‘ut . . . qui . . . servitium . . . quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant, nec ejus quoquo modo dominium acquirant’. Præsentis igitur lucrantur distributiones.

87. Qua in re animadvertendum est, in more fuisse positum aliquarum ecclesiarum, ut *omnes* fructus et proventus distributionibus comprehendantur, nulla relicta reddituum portione, quæ fructus præbendæ constituat. Hac in hypothese binæ tertiæ partes fructuum et proventuum censentur repræsentare præbendam, et reliqua tertia pars constituit proprie dictas distributiones.

Quare hoc in casu clerici absentes binas tertias partes harum distributionum percipiunt, amittunt vero reliquam tertiam partem, quemadmodum S. Congr. sæpe resolvit ex. gr. in *Sorana* diei 22. Aprilis 1679 et in *Venusina* 30. Julii 1763.

88. Animadvertendum insuper est, praxim s. Congregationis esse ut, quoties major pars reddituum distributionibus adsignetur, non sinat distributiones omnes amitti a clerico qui obtinet indultum absentiae; sed hoc in casu uniendi sunt fructus cum distributionibus, et facta simul computatione, clericus absens amittit solam tertiam partem ex fructibus et distributionibus simul copulatis.

89. His præmissis directe quæstioni superius propositæ respondemus: Sunt tres causæ fictæ præsentiae etiam quoad distributiones: impossibilitas, Ecclesiae utilitas, privilegium. — Quod caput primum (impossibilitatis) et tertium (privilegii) attinet, dicta de *annuis fructibus* (in nn. 74.—75. et 85.) repetenda essent de *distributionibus quotidianis*; respectu autem secundi capitis (utilitatis) distributiones non eodem jure reguntur quo fructus annui; hinc nonnulla de hisce distributionibus explicanda sunt.

90. Non lucrantur distributiones: canonici absentes ex indulto Tridentino ad tres menses, nisi in constitutionibus a S. Sede approbatis concessum fuerit *privilegium* distributiones in præsentī hypothese percipiendi. *Bened. XIV.* cit. *Instit.* n. 36. ubi refert binas resolutiones S. Congr. Concilii in *Bonon.* et in alia *Pistoriensi* a. 1586. *Neque lucrantur distributiones* licet annuos percipiant fructus: Canonici absentes *causâ studiorum*. Ita resolvit S. Congr. in *Arianen.* diei 18. Aug. 1731 et in *Maceraten.* diei 10. Dec. 1616. Conf. *Bened. XIV. Instit. Eccl.* 107. In casibus vero particularibus standum est tenori Rescripti S. Sedis. Siquidem ob circumstantias *particulares* S. Sedes absentibus ex causa studiorum jus concedere potest distributiones quotidianas percipiendi; sic in *Neapolitana* d. 20. Febr. 1677. (alleg. VI. 212), in *Setina* d. 1. Dec. 1731.

91. Canonici negotia propriæ Ecclesiae gerentes non solum annuos fructus percipiunt, sicut vidimus in n. 79, sed etiam distri-

butiones quotidianas; S. C. Concilii in *Panormitana* ann. 1588 et *Segovien.* ann. 1589.

92. Hinc *Canonicus Theologus* ea die qua lectiones habet, et *Pœnitentiarius* eo tempore quo confessiones in Ecclesia audit, ab-sentes a choro lucrantur etiam distributiones quotidianas perinde ac si choro interessent. *Canonicus Theologus* certe percipit distributiones quotidianas, *pro horis quibus* aut in Ecclesia Cathedrali S. Scripturam exponit aut in Seminario eandem sacram rem tradit vel theologiam dogmaticam moralemve gratis docet; *Benedictus XIV.:* *De Syn.* l. 13. c. 9. n. 17. — Diximus *pro horis*; nam S. C. Concilii, licet sæpe, uti in *Caurien.* 26. Aug. 1848 et in *Barchinonen.*, 2. Jun. 1860, tamen non semper distributiones concessit pro toto die, sed solum pro horis lectionis; sic in causa *Pampilonen.* d. 16. Dec. 1882 respondit: »In casu de quo agitur, *Canonicum theologum* choro abesse ac distributiones lucrari posse *pro iis tantum diei horis*, quibus legit in Seminario, onerata conscientia«.

Diximus deinde Theologum debere *gratis* docere; nam si pro lectionibus emolumenta saltem alicujus momenti percipit, distributiones lucrari ipsi non licet; patet hoc ex causa *Carthaginen.* decisa a S. C. Concilii die 11. Aprilis 1891.

93. Canonico *Pœnitentiarario* adest jus percipiendi non solum distributiones quotidianas, sed etiam alia emolumenta nullis exceptis nisi iis pro quibus voluntas testatoris postulat præsentiam *veram*. Arguitur hoc ex analogia cum canonico Theologo, cui favet in his decisio S. C. Concilii d. 20. Sept. 1879, necnon ex causâ *Theanen.* d. 6. Jul. 1889, in qua eadem S. C. ad quæstionem: »An *Canonicus Pœnitentiarius* absens a choro ut confessiones fidelium ex suo munere audiat, præter ordinarias distributiones, lucretur quoque tum fallentias, tum cetera emolumenta, seu distributiones extraordinarias, sive fixas, sive fortuitas in casu«, respondit: *Affirmative et amplius*. Requiritur tamen ut actu audiat confessiones, non sufficit solum sedere in confessionalis. S. C. C. 12. Dec. 1896.

94. His duobus — Theologo et Pœnitentiarario — accensendus est *Canonicus* qui præbendæ suæ adnexam habet curam animarum in Ecclesia sui canonicatus. Hic enim si tempore quo divina officia celebrantur, audiat confessiones, vel alia munia ad ipsam curam spectantia exerceat, lucrari debet distributiones quotidianas etiamsi divinis officiis non intersit: quemadmodum in terminis respondit S. Congr. in causa *Mediolanensi* diei 13. Febr. 1639. Censendus enim

est Parochus utilitatem evidenter agere Ecclesiæ suæ: de quo in c. un. h. t. in 6°. fit sermo. Si autem canonicus vel alius beneficiatus curam animarum exerceat in *alia* Ecclesia, distributiones non lucratur dum a choro abest ratione officii sui parochialis, licet fructus præbendæ suæ percipiat. Ita *S. Pius V.* in sua Const. 63. Conf. *Fagnanum Comm.* in Cap. »Licet« *De Præb.* (III. 5) n. 67. et *Benedictum XIV.* cit. *Instit.* n. 56.

95. Canonici qui utilitati Ecclesiæ diœcesanæ inserviunt, censentur præsentés in officiis respectu fructuum annuorum, in casibus supra (nn. 81—83.) explicatis, aliter autem res se habet quoad distributiones. Nam earundem distributionum participes non sunt, nisi: 1°. Canonici episcopo *pontificaliter* celebranti assistentes in Ecclesia Cathedrali ex decisionibus S. C. Concilii in *Amerin.* d. 3. Febr. 1629. (l. 14. *Decret.* p. 17. apud *Benedictum XIV. Inst.* 107.); *Colon.* 9. Maji 1671; *Bosanen.* 16. Febr. 1734. multisque aliis; Canonicis Episcopo pontificaliter celebranti assistentibus æquiparatur *Canonicus cœremoniarum.* — 2°. Canonicus suum episcopum in *visitatione ss. liminum* comitans vel missus ab Episcopo ad visitanda ss. limina distributiones quotidianas lucrari debet, uti S. C. Concilii rescripsit: quoad primam partem in causa *Sulmonen.* 5. Dec. 1626 (l. 13. *Decret.* p. 329), quoad alteram in *Culmen.* 23. Jan. 1627., *Regien.* 18. Dec. 1627., *Monasterien.* 15. Maji 1723, in *Pennen.* 1. Oct. 1672 (l. 27. *Decret.* p. 510 apud *Bened. XIV. Inst.* 107).

Ex dictis sequitur: Non lucrantur distribuentes canonici aliter, licet legitime, occupati: e. gr. *Vicarius Generalis*, S. C. C. in *Bitect.* 17. Dec. 1627 (l. 13. *Decret.* pg. 267), item in *Tanaten.*, 9. Maji 1671 (l. 27. ib. p. 113). — Neque canonicus *examinator synodalis*, S. C. C. in *Brixien.* 19. Jun. 1638 (l. 16. ib. pg. 38); item in *Cremonen.* d. 20. Sept. 1642. (l. 17. ib. p. 95). — Neque canonicus *inquisitor hæreticæ pravitatis* nisi ex speciali privilegio juxta S. C. C. in *Toletan.* d. 4. Junii 1594; in *Mediolan.* 3. Febr. 1635 (l. 15. ib. p. 156, ap. *Benedictum XIV. Inst.* 107). — Neque *canonici operam Episcopo præstantes in regimine diœcesis.* Præstat ad rem melius declarandam referre decisionem ejusdem S. Congregationis in causa *Brixien.* diei 18. Sept. ann. 1626 (Lib. 13. *Decret.* pag. 346) hisce verbis conceptam: 'Sacra Congregatio censuit, dandam esse declarationem alias editam tenoris sequentis: Sacra etc.

censuit, unum vel duos Canonicos Episcopo inservientes juxta privilegium ad favorem Episcoporum in cap. »De cætero«. *De Clericis non residentibus* (III. 4), lucrari Præbendam suorum Canoniciatum, non tamen distributiones quotidianas; si vero redditus omnes ipsis distributionibus constant, duas tantum ex illarum tribus partibus lucrari.'

Præterea Canonici absentes, qui actu Episcopo assistunt, sive in visitatione Dioceseos, sive missam privatam celebranti in suo palatio, aut alibi, distributionibus privantur. Ita in *Amerina* diei 3. Febr. 1629 et in *Colonien.* 9. Maji 1671 et cit. *Instit. Bened. XIV. nn. 59. et 61.*

96. Quoad utilitatem Ecclesiæ *universalis* lucrantur distributiones canonici qui Romano Pontifici tanquam familiares inserviunt, vel qui pontificia legatione funguntur pro expediendis negotiis universalis Ecclesiæ arg. c. 14. h. t. At præ oculis habenda est resolutio S. Congregationis Concilii in *Romana* diei 6. Maji 1820, quæ resolutio probata fuit a Sum. Pontifice *Pio VII.* die 10. subsequenti. Videlicet cum ageretur de canonicatibus et beneficiis Ecclesiarum Urbis, proposita sunt sq. dubia. Primum hoc erat. 'An et quomodo sit confirmandum vel concedendum indultum abessendi a choro *addictis S. Sedis servitio* sive in temporali, sive in ecclesiastico munere?' Responsum fuit: '*Affirmative* in omnibus pro diebus et horis, amissis distributionibus inter præsentis tantum.' Igitur clerici isti lucrantur distributiones ordinarias.

Dubium secundum hoc erat. 'An et quomodo sit concedendum indultum iis, qui alicui ex dictis muneribus vacantes extra locum beneficii, *nunquam* possunt, durante munere, suis Ecclesiis deservire et choralis officiatorum personaliter interesse?' Responsum fuit: '*Negative, exceptis nunciis et internunciis.*'

»Omnia percipiunt emolumenta etiam eventualia beneficiati vel canonici occupati in processibus beatificationis vel canonizationis sive ordinariis sive apostolicis« secundum decisionem S. Rit. C., d. 27. Febr. 1887.

Privilegium Apostolicum quod ad exercitia spiritualia attinet, se extendit ad distributiones quotidianas pariter ac ad fructus præbendæ (supra n. 85. 7°). Tractandum ergo solum remanet privilegium »jubilationis«.

Privilegium Jubilationis.

97. Licet in jure canonico cautum non reperiatur, quod canonicus sive beneficiatus, qui ecclesiæ inservivit spatio 40 annorum, frui debeat exemptione a servitio et hoc minime obstante sit admittendus ad participationem fructuum et distributionum, uti bene ponderat *Navar. cons. 12. L. III. de cleric. non resident.*, ex quo fortasse infirmitas canon eorum et beneficiatorum aut gravis eorundem ætas remedium habent coadjutoriae aut indulti vacandi a choro durante infirmitate, quemadmodum prosequitur Card. *de Luca* discours. 15. num. 6. et seqq.; in cathedralibus nihilominus et collegiatis ecclesiis, in quibus adsunt statuta vacationum a choro, quæ *jubilatio* dicitur, concedentia canonicis et beneficiatis post servitium annorum 40, jam resolutum est, eadem non esse improbanda, sed toleranda, et S. Congr. resolutio a S. P. *Gregorio XIII.* confirmationem obtinuit juxta plene relata apud *Garciam De beneficiis* P. III. c. 2. §. 1. n. 344.

Et quod notabilius est, etiamsi non adsint statuta, praxis inolevit, ut a S. C. Concilii indulta jubilationis concedantur canonicis et beneficiatis, qui spatio 40 annorum suis ecclesiis inservierunt, ne cœlestis militiæ milites deterioris sint conditionis, quam militiæ sæcularis, quibus a jure civili vacatio a muneribus, dummodo veterani essent, liberaliter concessa est, juxta textum in l. *A muneribus ff. de vacat. et excusat. munerum* (l. 7. D. L. 5.) et in lege 1. Cod. *de veteranis* (l. 1. Cod. XII. 46.), et praxis memorata non absolute et simpliciter sibi vindicat locum, sed in hypothesi, in qua plene doceatur de servitio præstito spatio annorum 40, et quidem cum qualitate *continui et laudabilis*, uti colligitur ex rescriptis S. Congregationis. — Clausula vero quæ apponi solet indultis jubilationis et quæ quodam modo totam materiam in nuce continet, hæc est: »Ut quamvis in posterum non inserviat (canonicus), nihilominus fructus omnes et distributiones quotidianas sui canonicatus percipere valeat perinde ac si choro et officiis personaliter interesset«. Claritati rei consulere volentes, totam hanc quæestionem ad 4 capita revocamus: 1°. Quantum temporis requiritur ad privilegium jubilationis; 2°. quale servitium præstare debuit petens ejusmodi privilegium; 3°. Estne status ecclesiæ, cui servit orator, talis, ut permittat ejusmodi vacationes; 4°. Quid importat concessa jubilatio.

98. 1°. Uniformiter S. C. Concilii requisivit *spatium 40 annorum continui et laudabilis servitii* ad concedendam jubilationem. Diximus *spatium 40 annorum continui servitii*. Hoc requisitum certe verificatur in servitio 40 annorum cum *vera* præsentia. Sed *vera* præsentia per 40 annos vix vel ne vix quidem unquam in beneficiato reperietur. Quid ergo de *præsentia ficta vel juridica*? Generaliter dici potest: *Quotiescunque vacatio a choro non impedit perceptionem distributionum, toties non impedit privilegium jubilationis*. Sed *neque tres menses absentiae conciliares* impediunt ejusmodi privilegium.

Ex hac regula deducitur: Non obstat jubilationi absentia ex causâ *infirmittatis* dummodo infirmitas fuerit ab Ordinario approbata et S. C. Concilii accesserit *indultum*. S. C. in *Bergomen*, d. 4. Jul. et 8. Aug. 1716.; — neque absentia *ex corporali necessitate*, uti videri potest ex causa *Urbanien*. 16. Jul. 1836, ubi canonicus per quinquennium quo capitulum a gubernio gallico fuerat suppressum, plerumque a choro abfuit; similiter in *Eugubina* d. 29. Apr. 1837; — neque absentia *ex officio pro Ecclesia universali*, uti definitum est in *Romana*, d. 12. Dec. 1699. quoad scriptorem in bibliotheca Vaticana, vel a S. Rit. C. d. 27. Febr. 1887. circa canonicos occupatos in processibus beatorum vel sanctorum.

Econtra præjudicat jubilationi absentia *studiorum* causâ; S. C. Concilii in *Nepesina* d. 28. Nov. 1711. Item præjudicat absentia ex officio *Vicarii Generalis*, S. C. C. in *Bitect*. 18. Dec. 1627. —

In computatione annorum 40 necessariorum numerari licet tempus ultra 40 annos officiatoræ *prorogatum*, uti declaravit S. C. C. in causa *Pinnen*., d. 16. Dec. 1893, quæ causa totam nostram quæstionem illustrat.

99. 2°. Servitium 40 annorum non solum continuum, sed etiam *laudabile* esse debet. Hinc requiritur, ut canonici revera alta voce *psallant* in choro; alioquin obligationi suæ non satisfaciunt, S. C. C. d. 12. Jan. 1619. (l. 12. *Decr.* p. 1. rel. a *Benedicto XIV.* in *Inst.* 107.); neque lucrantur distributiones, S. C. C. in *Vicent*. d. 7. Jun. 1626. (l. 15. *Decr.* p. 365 ib.)

Non tamen requiritur, ut canonicus ea officia quibus subeundis fortasse impar est, e. g. missæ per turnum canendæ ob vocis dissonantiam, per se ipsum expleat, S. C. C. in *Camerinen*. 1. Dec. 1725.

Eadem s. C. in *Verulana*, d. 17. Sept. 1842 canonico concessit indultum, licet tam Episcopus quam Capitulum negarent laudabile ejus esse servitium *propter crassam cantus Gregoriani inscitiam*. —

Quæritur: utrum requiratur ad privilegium jubilationis ut servitium 40 annorum quis præstiterit in *eadem ecclesiâ* et in *eadem conditione* an sufficiat tale servitium in pluribus ecclesiis et in diversis conditionibus, v. gr. per 10 annos in conditione beneficiati, per 30 in canonici? S. C. Conc. in causa *Dubiorum jubilationis* respondit ad II^{um}. d. 24. Sept. et 17. Dec. 1718: *Negative* ad I^{am}. partem, *affirmative* ad II^{am}.; i. e. dummodo servitium quis præstiterit in *eadem ecclesia*, nihil interest, utrum in una an diversis conditionibus.

Sed non desunt casus concessæ jubilationis clerico qui servitium præstiterit in pluribus Ecclesiis ejusdem civitatis. Ita in causa *Verulana* die 17. Septem. 1842. Et hic quidem mos servatur pro Ecclesiis urbis Romæ. Scilicet in concessione indulti jubilationis clericis possidentibus beneficia in Urbe Roma computatur servitium chori præstitum successive in duabus vel pluribus Ecclesiis Urbis.

Quando servitium præstabatur in variis conditionibus, *prioris* temporis decisiones S. Congr. haud uniformes erant, sic in *Romana* d. 12. Dec. 1699 concedebatur jubilatio, in *Tranen.* negabatur d. 16. Dec. 1712 et 13. Jan. 1713. In terminis autem ejus qui inservierat partim tanquam coadjutor, partim tanquam principalis, constans videtur fuisse opinio S. Congr. faciendam esse temporum conjunctionem, uti videre est in *Brixien.* 27. Mart. 1683., in *No-varien.* 4. Aug. 1691., in *Bergomen.* 11. Febr. 1696. et alia *Bergomen.* 4. Jul. et 8. Aug. 1716.

Usque modo vidimus requisita ex parte servitii, nunc 3°. inquiramus qualis debeat esse *status Ecclesiæ*, ut jubilatio concedatur. —

100. Quando indulto jubilationis Ecclesiæ detrimentum servitii patiatur, non definitur generaliter, sed in *casibus particularibus*, S. C. C. in causa *Dubiorum jubilat.* d. 24. Sept. et 17. Dec. 1718 ad III^{um}. Si non evidens est hoc detrimentum, jubilatio benigne concedi solet, licet fortasse obstent statuta Capituli, uti in *Caurien.*, d. 30. Mart. 1805., vel obstet Capitulum, ut in *Fulginaten.* d. 4. Maji 1889.; salvo tamen semper jure Episcopi, revocandi canonicum jubilatum,

si damnum servitii evidens fit; S. C. C. in *Civitatis Castellan.*, d. 17. Sept. 1842.

101. Si indultum jubilationis concessum est, quæritur 4°, quænam onera et quænam emolumenta spectent ad can. jubilatam.

I. Quoad *onera*. Constat canonicum jubilatam liberum esse 1° a *servitio chori*. Idquod clare deducitur ex ipsâ formula concessionis »quamvis in posterum non inserviat« etc. Unus casus excipitur sc. quando ob divini cultus detrimentum jubilatam revocatur; S. C. C. in *Montisfalisci*, d. 14. Jan. 1817. —

Exemptus est jubilatam 2° ab onere *residendi* in civitate vel pago beneficii sui ac prœinde potest figere domicilium suum etiam alibi; cfr. *Benedictum XIV.* in *Syn.* l. 13. c. 9. n. 15. et decisiones S. C. Concilii in *S. Angeli in Vado*, d. 15. Apr. 1690; in *Patarina*, d. 9. Jun. 1714, tandem in sæpe memorata causa *Dubiorum jubil.* dd. 24. Sept. et 17. Dec. 1718 ad V^{um}.

Ex hisce patet meliorem esse conditionem jubilati canonici quam coadjuti; nam hic ad residentiam tenetur, licet eximatur a servitio; *Benedictus XIV.* c. 1.

3°. Quoad onus missarum celebrandarum distinguendum est inter missam *conventualem* et missam *ex speciali obligatione* celebrandam.

In *secundo* casu non eximitur jubilatam ab onere suæ præbendæ inhærendi, uti sæpius declaravit S. C. Concilii uti in *Constantien.*, 4. Maji 1737, et in *Hipporegiensi*, d. 23. Jan. 1892. Hoc non solum valet de speciali obligatione *celebrandi*, sed de *ceteris* specialibus præbendæ obligationibus. —

Quoad celebrationem missæ *conventualis* tamen constans semper erat judicium S. C.: *jubilatum non obligari*; cfr. responsiones S. C. Concilii in *Aquapendii* d. 23. Mart. 1697., in *Senen.* d. 12. Maji 1759., in *Nullius Foropompilii*, d. 18. Jun. 1796, in *Nepesina*, d. 11. Apr. 1818.; in *Signina*, d. 25. Maji 1833., in *Prænestin.*, d. 21. Nov. 1835. —

Ex citatis responsionibus etiam deducitur: adeo liberum esse jubilatam ab oneribus missæ conventualiis, ut *omnis* oneris et obligationis exsors nihilominus particeps sit quotæ ex massa communi non secus ac si celebret dictam missam; quare etiam restitutio imponebatur emolumentorum pro præterito subtractorum, non obstante quacunque consuetudine vel statuto. —

Remanent, uti dictum est, specialia jubilato onera et obligationes. —

II. Quoad *emolumenta*. In rescriptis jubilationis additur clausula: »ut fructus omnes et distributiones quotidianas sui canonicatus percipere valeat«. Percipere ergo jubilatus merito potest non solum omnes fructus et quotidianas distributiones, sed etiam particeps erit distributionum extraordinariarum — sic S. C. Conc. in *Burgi s. Domnini*, d. 17. Apr. 1704 — et quorumque aliorum emolumentorum; in *Aquapendii*, d. 27. Sept. 1659. ad II^{um}, *Pernsina*, 17. Jul. 1668; *Romana*, d. 29. Jan. et 5. Mart. 1678. Cum quæreretur: 'An ultra distributiones quotidianas admittendus sit canonicus jubilatus ad participationem anniversariorum fixorum, in quibus non adest conditio dividendi inter præsentés tantum?' Sacra Congregatio Concilii in *Patavina* die 9. Junii 1714 respondit '*Affirmative*.' In eodem sensu eadem S. Congregatio respondit in *Novarien.* die 29. Novembris 1681 et in aliis causis. Præstat vero resolutionem exhibere, quæ data est in *Aquapendien.* die 1. Aprilis 1719. Proposito dubio: 'An Canonicus rigore indulti jubilationis participare debeat de emolumentis adventitiis anniversariorum, et associationum cadaverum, si functionibus non intersit?' S. Congregatio respondit '*affirmative* quoad primam partem, dummodo non obstet voluntas testatoris vel dantis. Quod vero ad secundam partem *negative*'.

102. Quædam dicenda sunt pro explicatione cap. 30. De *Elect. et Electi pot.* (I. 6) in 6°, quod licet eundem auctorem habeat Bonifacium quem habet c. un. h. t. in 6°. tamen contrariam prorsus theoriam insinuare videtur. Etenim cum in eo ageretur de Clericis, qui tempore electionis Prælati Diocesanos Romam pergebant, instructuri summum Pontificem de negotio electionis ejusdem, quamvis agnosceret Pontifex, clericos istos reliquisse suam Ecclesiam pro ejus utilitate; tamen iisdem tribuit jus percipiendi solummodo fructus annuos, et excludit distributiones quotidianas, quas idem Pontifex canonicis absentibus ob causam utilitatis Ecclesiæ concedit in c. un. h. t. in 6°. Ut hæc duo capita concilientur, plures proponuntur ab auctoribus hypotheses. Omnibus aliis omissis, unam proponimus conciliationem, quæ nobis rationabilior videtur. Præ primis vero animadvertimus c. 30. de *Elect.* constituere non posse regulam in sensu contrario c. un. h. t. in 6°. Nam caput hoc unicum in usum revocatum est a Tridentino in c. 12. Sess. 24 de *Refor.* Attingentes vero meritum quæstionis, ne dicamus Bonifacium Bonifacio adversari, arbitramur, verbum *distributiones* in

c. 30. *de Elect.* sumi debere de distributionibus inter actu præsentes in choro, quæ proprie *manuales* appellantur; idest absentes ob Ecclesiæ utilitatem amittere hasce manuales distributiones, quæ ex lege, consuetudine, aut voluntate piorum fundatorum solis personis actu præsentibus reservantur. Quod vero Bonif. in hoc c. 30. non denegat Canonico absenti ob negotium electionis distributiones *ordinarias*, patet ex eo quod dicat, Canonicum absentem lucrari non solum fructus beneficii, sed etiam alios fructus, quos lucratus fuisset, aut potuisset lucrari, si in Ecclesia resedisset: qui fructus posteriores certo sunt distributiones, seu pars fructuum conversa in distributiones quotidianas.

103. Verum animadverti debet, S. C. Concilii in resolutione approbata a *Paulo V.* et relata a *Fagnano com.* in c. 32. *De Præb. et dignit.* (III. 5) n. 159, explicasse dispositionem capitis 30. *de Electione* in 6°. de casu, in quo consuetudo vigeat in aliqua Ecclesia denegandi distributiones ordinarias absentibus pro evidenti utilitate Ecclesiæ. Sed ubi non probatur hæc consuetudo, censuit S. Congregatio, servandam esse dispositionem c. un. h. t. in 6°. ita scilicet ut concedendæ sint quotidianæ distributiones canonicis et beneficiariis absentibus pro utilitate Ecclesiæ suæ.

104. Quæritur *quomodo sint applicandæ distributiones quas absentes Capitulares amittunt?*

Hac in re dispositio Tridentini c. 3. sess. 21. *De Ref.* contraria esse videtur dispositioni c. 3. sess. 22. *De Ref.* Nam in primo loco distributiones hujusmodi dicuntur *inter præsentes* divinis officiis proportionaliter esse dividendæ, in secundo autem loco applicantur *fabricæ Ecclesiæ*, quatenus indigeat, aut alteri pio loco ab Ordinarii arbitrio. Hæc tamen duo loca bene inter se componuntur, ita nempe ut aliis capitularibus præsentibus accrescant quando deductæ sint ex massa *communi* et *indivisa*, applicandæ vero sint fabricæ Ecclesiæ vel alteri pio loco quando deductæ sint ex *singulis* præbendis habentibus distinctam dotem et distinctam administrationem, idest quæ massam communem cum aliis non constituunt.

De pœnis contra Clericos beneficium possidentes, qui non observant legem residentiæ.

105. Concilium Tridentinum in cit. cc. 3. sess. 21. et 3. sess. 22. *de Ref.* in genere statuit præter amissionem distributionum, procedendum esse contra non residentes juxta sacrorum Canonum sta-

tuta. At in c. 12. sess. 24. §. »Præterea« concedit Canonicis et quibuscumque portionariis Ecclesiarum Cathedralium et Collegiatarum facultatem absentiae pro annuis tribus mensibus vacationum, nisi constitutiones Ecclesiae particularis longius servitium requirant. Quod si diutius a residentia abfuerint sequentibus poenis eos mulctat Tridentinum Concilium. 'Alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ, ac residentiae fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumacia. contra eos juxta sacrorum Canonum constitutiones procedatur. Distributiones vero qui statis horis interfuerint, recipiant, reliqui quavis collatione aut remissione exclusa, his careant juxta *Bonifacii VIII.* decretum quod incipit: Consuetudinem h. t. in 6°. (III. 3), quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis et consuetudinibus'. Ex quibus omnibus patet Dignitates, Canonicos, et Portionarios Ecclesiarum Cathedralium aut Collegiatarum, cessantibus impedimentis et causis legitimis, non residentes: I^o. amittere ipso jure *distributiones quotidianas*, et primo anno illegitimæ absentiae privandos esse *dimidia parte fructuum*.

II°. Prosequitur Tridentinum: *si eadem negligentia usus fuerit*, idest si etiam anno insequenti clericus non resideat privandus est *omnibus* fructibus, quos secundo anno lucratus fuerat. III°. Crescente vero contumacia, idest si clericus absit etiam *tertio* anno, contra eum proceditur juxta sacrorum Canonum constitutiones, scilicet etiam titulo beneficii *exspoliatur*.

106. Hæc vero privatio fructuum non habet locum ante iudicis sententiam; ait enim Concilium *privetur*; sed infligi potest, licet clericus monitus non fuerit, ut ad residentiam rediret. Concilium enim de præcedente monitione non loquitur. Verum posito facto absentiae longioris ultra tempus utile, Episcopus intimabit Clerico negligenti ut *rationes* reddat absentiae. In quibus si deficiat, vel si fuerit contumax, poena privationis a Tridentino statuta Episcopus Clericum mulctabit. Ita resolvit S. Congr. in causa *Vercellensi* ann. 1573 (l. 1. *Decr.* p. 190.) Conf. *Benedict. XIV. Inst.* 107.

107. Unde hodierno jure non amplius servatur dispositio veterum canonum, qua clerici non residentes poterant statim privari beneficio, si intra congruum tempus præfigendum a iudice non

rediissent; cc. 28. *De Appellat.* (II. 28) et 10. et ult. h. t. Sed privari non possunt beneficio, nisi post lapsum trium annorum absentiae, et postquam supra expositae poenae subtractionis fructuum applicatae inutiliter fuerint, quemadmodum respondit S. Congr. C. in causa *Cathacensi* 14. Nov. 1671 et 21. Maji 1672, et in *Lancianen.* 13. Januarii 1703. Conf. *Fagnan. Comm.* in c. 32. *De Præb.* (III. 5) n. 26. Hæc beneficii privatio etiam procedit, licet Clericus ad ejus titulum fuerit ordinatus, S. C. C. in *Nullius Guastallæ*, dd. 31. Jul. et 28. Aug. 1660. et in *Firmana* d. 30. Maji 1665.

108. At explicanda sunt illa verba Concilii 'Procedatur juxta sacrorum canonum Constitutiones'. Expectato lapsu trium annorum contra clericum non residentem procedendum est, juxta sacrorum canonum constitutiones, ceu ait Tridentinum in cit. c. 12. Sess. 24. *de Ref.* Scilicet procedendum est ad privationem beneficii. Verum servanda est norma sacrorum Canonum, qui hac de re pertractant. Idest si cognoscatur domicilium, seu locus in quo commoratur Clericus absens, *personaliter* citari debet et revocari ad residentiam præfigendo eidem congruum et peremptorium terminum, cc. 8. et 17. h. t. Quod si ignoretur ubi clericus commoretur, vel ad ipsum non possit citatio pervenire; hac in hypothesi, citatione trina *per edictum* ad valvas Ecclesiæ beneficii affigendum, debet revocari ad residentiam, et post tertiam citationem adhuc expectari debet per alios sex menses, quibus elapsis, proceditur contra eundem Clericum ad poenam privationis beneficii. Cap. »Ex tuæ.« 11. h. t. Conf. *Fagn. Comm.* in idem c. 11. h. t. n. 35. et *Reiffenst.* h. t. n. 132.

109. Cum vero in eod. c. 11. §. »Contra«, poena etiam suspensionis et excommunicationis contra Clericos in absentia contumaces infligenda proponatur; hinc vi canonum potest Episcopus contra Clericum absentem, etiam durante triennio, antequam proferat sententiam privationis, experiri alia remedia juris, seu, comminatis aut etiam inflictis censuris, contumaciam ejus frangere, si in Domino viam hanc censurarum utiliore viderit. Conf. *Instit. Eccl.* 107. n. 38. *Benedicti XIV.*, ubi refertur celebre decretum S. C. Concilii diei 18. Nov. 1673 in causa *Parentina*, in quo traditur, posse Episcopum etiam post inchoatam viam procedendi a Tridentino præscriptam suspendere clericum contumaciter absentem juxta dispositionem c. 11. h. t.

110. Hæc quæ exposuimus respiciunt Clericos obtinentes dignitates, canonicatus, vel beneficia inferiora, seu portiones in Eccle-

siis *Cathedralibus* vel *Collegiatis*. — Si vero sermo sit de clericis obtinentibus beneficia *non parochialia extra* Cathedrales vel Collegiatas Ecclesias, quæ beneficia (non parochialia) requirant personalem residentiam, contra eos, si residentiae legem non observent, procedendum est juxta formam et regulam præfinitam in cit. cc. 17. et 11. h. t. Etenim cum relate ad hosce Clericos nihil immutaverit Concilium Tridentinum, adhuc integra perseverat contra ipsos dispositio antiqui juris. Scilicet absentes personaliter admonendi sunt; quod si ignoretur ubi degant, vel ad eos citatio pervenire nequeat, trina citatio per edictum publicanda est ad valvas Ecclesiæ beneficii, et post tertiam citationem adhuc sex menses præterlabi debent; quibus elapsis potest procedi ad privationem beneficii. Vel si placeat, ante hanc privationem potest Episcopus experiri etiam censuras.

111. In materia de pœnis contra clericos non residentes, veluti appendicis loco opportunum ducimus referre sequentem S. C. EE. et RR. decisionem diei 4. Martii 1842, quam nobis exhibet Cardinalis *Bizzari* in sua *Collectanea* pag. 110. 'Cum Episcopus N. N. videret, quod festis diebus Sacerdotes suæ jurisdictioni subditi in vicinam diœcesim transmearent ad Missam inibi celebrandam, ideoque in suæ diœcesis ecclesiis Missarum defectus haberetur, suo decreto sancivit: *ne ullus Sacerdos, præsertim diebus festis sese conferret ad celebrandam Missam in quacumque Ecclesia extra diœcesim posita sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ*. Re ad S. Congregationem delata, concinnatum est dubium '*An et quomodo sustineri debeat decretum editum ab Episcopo diœcesis N. N.?*' In Congregatione generali prædictæ diei rescriptum fuit: '*Quoad censuras, negative in omnibus, in reliquis ad mentem: mens est: exceptis Sacerdotibus, qui onus habent celebrandi intra fines diœcesis, quoad alios Presbyteros decretum Episcopi sustineri non posse*.' Quare dicendum est: 1. Episcopum decreto suo non posse prohibere, quominus Sacerdotes nulla alia obligatione beneficii aut capellanæ devincti die festo a diœcesi recedant, et alio se conferant ad Missam celebrandam. 2. Episcopum posse quidem obligare Sacerdotes, qui Missam ex speciali titulo celebrare debent in diœcesi, ne diebus festis a diœcesi recedant Missam alibi celebrandi causa, attamen decreto suo non posse Episcopum contra istos censuram latæ sententiæ infligere, si recedant.

TITULUS V.

De Præbendis et Dignitatibus.

1. In genere vocabulum *præbenda* exprimit quamcumque perceptionem fructuum bonorum ecclesiasticorum, in specie vero significat beneficium ecclesiasticum, et *in sensu rubricæ* exhibet illam classem beneficiorum, quæ a dignitatibus distinguuntur; ea scilicet quibus nec præeminentia honoris nec jurisdictio, nec administratio quædam seu custodia rerum ecclesiasticarum adnexa est.

2. Quoniam vero præbenda sumitur etiam ad exprimendum beneficium ecclesiasticum in genere, sub qua significatione tum præbenda, tum dignitas comprehenduntur; hinc primo loco agimus de beneficiis ecclesiasticis *in genere*.

Si vis vocis spectetur, Beneficii *nomen* originem *civilem* sortitum fuisse videtur. Nam ab historia edocemur, morem inolevisse temporibus imperii romani concedendi prædia quædam et possessiones militibus, qui in bello nobile aliquod factum et gloria dignum gesserant. Id ab ipso Alexandro Severo factum fuisse narrant. Hæc prædia et eorum concessionem appellabantur Beneficia, et qui prædia illa possidebant ex Principis elargitione beneficiarii dicebantur.

3. Hunc morem imitata est Ecclesia et prædia vel possessiones concessit clericis deservientibus in sacra militia, eademque prædia vel possessiones propter servitium ecclesiasticum concessas appellavit beneficia. Si quis cupiat cognoscere historiam bonorum temporalium Ecclesiæ, et quinam fuerit vetus status eorundem, et administratio, et distributio fructuum bonorum ipsorum, adeat *Berardi: Jus Eccl. Univ.* in Dissert. præliminar. ad Tract. de *Beneficiis*.

4. Beneficium Ecclesiasticum definitur '*Jus perpetuum auctoritate ecclesiastica constitutum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis propter officium sacrum.*' Hæc definitio communior est; at non desunt, qui diversam ab ea definitionem exhibent, scilicet ut sit '*Officium sacrum ab auctoritate ecclesiastica constitutum, cui adnexum est jus percipiendi redditus de bonis ecclesiasticis.*' Utraque hæc definitio refert quidem duo essentialia beneficii elementa, jus nempe percipiendi fructus bonorum ecclesiasticorum, et officium sacrum; at prima definitio melius respondet

notioni *historicæ* beneficiorum. Nam quamvis officia sacra semper adfuerint in Ecclesia, non semper verò exstiterere beneficia; quæ tunc locum habere cœperunt, cum prædia et possessiones in usum fructuum Clericis in Ecclesia ministrantibus dari cœperunt. Quæ concessionem cum referrent indolem beneficiorum militiæ civilis, etiam idem nomen sortitæ sunt. Quare *Bonifacius* c. ult. *De Rescr.* (I. 3) in 6°. docet: *Beneficium dari propter officium*. Scilicet beneficium est jus percipiendi fructus, quod jus propter officium sacrum impertitur. Unde notio Beneficii directe secumfert jus fructuum percipiendorum, et indirecte, seu tamquam causam supponit officium sacrum: ob quod officium sacrum ipsum jus temporale percipiendi fructus redditur sacrum. Est enim jus adnexum rei sacræ. Unde Beneficium inspectum, prout in concreto exsistit, unum ens juridicum constituit ex duobus elementis unitis resultans, quorum unum ab altero separari nequit, quin Beneficii notio destituatur. Quare nec legitime desiderari et obtineri potest beneficium, nisi ab eo, qui munere ecclesiastico obeundo dignus est, et capax. Primam ergo definitionem sequimur, et *requisita* ad Beneficium constituendum ab ea deducimus.

5. Primum requisitum est, ut sit *jus percipiendi fructus*. Nam Beneficium non consistit proprie in actuali et materiali perceptione fructuum, sed in jure perceptionis habendæ. Hinc qui legitime assecutus est beneficium, conservat titulum illius, et censetur esse verus beneficiarius, licet a possessione bonorum injuste fuerit exturbatus. Ex hoc requisito Beneficium distinguitur a *Canoniam*, quæ est jus habendi sedem in choro et vocem in Capitulo, caret tamen præbenda.

6. Secundum requisitum beneficii est *perpetuitas* juris. Hæc vero perpetuitas, si *ipsum Beneficium* respiciat, perennem Beneficii durationem significat et hæc perpetuitas dicitur *essentialis*. Vera enim Beneficia non ad tempus fundantur; sed instituuntur ceu totidem perpetuæ stationes pro Clericis munia ecclesiastica sibi propria obeuntibus. Hinc fundatio temporanea ex. gr. pium relictum Missarum in determinato altari ad quinquennium celebrandarum, vel sacrum officium præstandum ad tempus cum congrua retributione, constituere nequeunt beneficium. — Si vero perpetuitas respiciat *Clericum possidentem* beneficium, ipsum jus est etiam perpetuum, quatenus Beneficium conferatur, ita ut collatio regulariter ad *totam vitam* beneficiati perduret. Hinc collatio Beneficii dicitur intitu-

latio, et Clericus dicitur investitus in Beneficio. At collatio beneficii in titulum non impedit, quominus beneficium, vivente adhuc Clerico, vacet. Quare perpetuitas beneficii in ordine ad Clericum possessorem non dicitur essentialis, sed dicitur perpetuitas *ordinaria vel normalis*.

7. Diximus *regulariter*, nam adsunt quædam beneficia, quæ ad nutum conferentis revocari et auferri possunt, quæque dicuntur *manualia vel beneficia ad nutum*.

8. Præterea animadvertendum est nonnullas dari Ecclesias, quæ *receptitiæ* seu non *numeratæ* dicuntur. In istis Ecclesiis distinctæ Præbendæ et distincta beneficia non adsunt, sed tot admittuntur Canonici vel beneficiati aut mansionarii quot possunt ex redditibus massæ communis sustentari. Quare in istis Ecclesiis perpetuitas essentialis competit ipsi massæ communi, de qua Clerici instituti in beneficio participant. De hisce Ecclesiis agunt cc. 9. *De Const.* (I. 2), 25. h. t. et 8. *De concess. Præb.* (III. 7) in 6º.

9. Tertium requisitum est, ut sit *erectum et constitutum auctoritate ecclesiastica*, cap. 4. *de religiosis domibus* (III. 36). Requiritur scilicet formalis approbatio Curiae episcopalis per decretum erectionis in titulum. Beneficii enim erectio importat institutionem sacrae positionis clerici in Ecclesia quæ sacra positio sua habet jura, suaque adnexa munia obeunda. Scilicet erectio beneficii exhibet institutionem officii sacri, quod institui potest a sola auctoritate, cui commissum est regimen Ecclesiæ.

10. Hinc in praxi S. C. Concilii ad dignoscendum beneficium ecclesiasticum, illudque distinguendum a Capellania laicali seu pio Missarum legato, piave donatione, plurimum attendit, utrum *decretum* Episcopi vel ejus officialis emissum fuerit in *erectione* beneficii ipsius. Legata enim Missarum seu Capellanix mere laicales solummodo *acceptantur* ab auctoritate ecclesiastica, non autem eriguntur in titulum per decretum, seu institutionem canonicam.

11. Quartum requisitum est, ut juri percipiendorum fructuum *adnexum sit munus proprie dictum sacrum*, quæmadmodum est recitatio canonicarum horarum, celebratio Missarum, cura animarum, administratio sacramentorum etc. Hinc officia civilia et pensiones, quæ pro ipsis in Ecclesia statuta sunt, beneficia non dicuntur. Ex. gr. portiones fructuum designatæ pro ædituo, procuratore, et aliæ pro cantoribus, non sunt beneficia. Censentur enim adsignata seu merces civilis pro labore.

12. Ex hoc requisito descendit etiam quintum, ut nempe beneficium conferatur *personæ ecclesiasticæ*, quæ scilicet ecclesiasticæ militiæ adscripta sit. Munia enim sacra cum reservata sint cœtui personarum ecclesiasticarum, per exclusionem laicarum, solis ecclesiasticis personis conferri possunt.

13. Tandem ex *bonis ecclesiasticis* Beneficium resultat, sub qua appellatione venire etiam arbitramur pensiones, quæ a Gubernio civili in aliquibus regionibus sacris ministris ex assumpta obligatione cum Ecclesia solvuntur ob munia ecclesiastica, quæ exercent. Nam 1°. generatim pensiones istæ repræsentant, licet plerumque minus adæquate, fructus bonorum, quæ Ecclesiæ Gubernia civilia subriperunt. Et 2°. sunt certæ et determinatæ solutiones pecuniæ, quæque ex lege perpetuæ sunt et rependuntur Clericis ob officia sacra. Hinc Ecclesia in illis locis, ubi loco bonorum temporalium pro Clericis præsto sunt istæ pensiones, considerat adhuc existere beneficia ecclesiastica. In hoc sensu a Doctoribus refertur responsum S. Pœnitentiariæ diei 19. Januarii 1819 hisce verbis expressum: ‘A Sacra Pœnitentia quæsitum fuit, an salaria, quæ in Belgio solvuntur Pastoribus et Canonicis, induant naturam beneficiorum seu bonorum ecclesiasticorum, et adnexam habeant obligationem expendendi superflua pauperibus seu piis causis, et residendi sub pœna non faciendi fructus suos. S. Pœnitentia respondit: jam alias a S. Sede rescriptum fuisse *affirmative*’. Conf. Clar. *De Angelis* h. t. n. 17. pag. 22.

De Divisione Beneficiorum Ecclesiasticorum.

14. Prima divisio est ut alia sint *duplicita* et alia *simplicia*. Simplicia in sensu juris ea dicuntur, quæ communia habent officia adnexa, assistentiam nempe in choro et altaris servitium, quin aliqua speciali qualitate *honoris* vel *jurisdictionis* decorentur, aut aliud officium secumferant. Hæc notio beneficiorum simplicium tradita est ad rigorem juris; nam juxta communem loquendi modum et praxim hodiernam, sub appellatione beneficiorum simplicium veniunt illa beneficia, quæ important ea officia, quæ ubique impleri possunt ex. gr. recitationem *privatam* horarum canonicarum, onus missarum *ubicumque* celebrandarum etc. Hinc beneficia simplicia dici solent ea, quæ personalem residentiam Clerici in loco determinato ratione officii proprii non exigunt. Duplicita in sensu juris

ea sunt, quibus adnexa est jurisdictio, præeminentia, cura animarum, vel etiam administratio, seu aliquod officium.

15. Duplicia alia sunt *majora*, alia *minora*. Duplicia majora dignitate episcopali et hac superioribus continentur; quæ beneficia cum proprium nomen habeant ac supereminentem excellentiam in Ecclesia, non comprehenduntur in *odiosis* sub nomine generico beneficiorum. Quemadmodum etiam *dispensatio* ad omnia beneficia non censetur concessa etiam ad obtinendum episcopatum, archiepiscopatum etc. Dispensatio enim consideratur ceu vulnus legis, ac proinde est res odiosa. Hisce beneficiis majoribus accedunt *Abbatie* et *Prioratus*, quibus inest jurisdictio quasi-episcopalis.

16. Duplicia minora ea sunt, quæ habent aliquam ex supra expressis qualitatibus, attamen sunt episcopali, vel quasi-episcopali dignitate inferiora; quæque appellantur vel simpliciter Dignitates, vel Personatus, vel Officia, necnon beneficia curata. *Dignitates* sunt beneficia, quibus adnexa est aliqua *jurisdictio*, et *præeminentia honoris*. Talia erant jure decretalium beneficia Archidiaconatus et Archipresbyteratus. — *Personatus* est illud beneficium, cui inhæret *præequentia*, seu locus præ aliis canonicis honorificus in choro, in capitulo et in processionibus, sed omni jurisdictione in alios caret. Talis est Primicerius seu Cantor. — Officium significat beneficium, cui adnexa est *administratio* rerum ecclesiasticarum sine jurisdictione et præequentia. Officium habebant jure Decretalium Sacrista, Custos et Thesaurarius. — *Hodiernis* vero moribus, extincta jurisdictione ordinaria Archidiaconi et Archipresbyteri, regulariter loquendo, quæ in Capitulis Dignitates appellantur, non sunt nisi totidem personatus; in usu autem veterum vocabulorum dignitatis et personatus plurimum attendenda est locorum consuetudo et peculiare Capitulorum Constitutiones. Jure Tridentino officium habent *Canonicus Theologus*, et *Canonicus Pœnitentiarius*. — Tandem beneficium duplex minus est illud, cui adnexa est cura animarum.

17. Quæstio est, *utrum Canonicatus Ecclesiæ Cathedralis debeant adnumerari inter duplicia beneficia*. Quamvis proprie dicta duplicia dici nequeant, carent enim omnibus quatuor qualitatibus quæ duplex beneficium constituunt; tamen Canonicatus isti nec simplicibus beneficiis accenseri possunt. Nam cum Canonici Cathedralis Ecclesiæ lateri adhæreant Episcopi, majorem aliquam excellentiam honoris præ aliis clericis dioceseos sibi vindicant, et digni-

tatibus æquiparantur in exsecutione Literarum Apostolicarum c. 11. *de Rescr.* (l. 3) in 6°. Hinc plerumque non veniunt nomine beneficiorum simplicium, arg. c. 4. h. t. in 6°.

18. Secunda divisio est, ut alia beneficia sint *sæcularia*, alia *regularia*: Sæcularia quæ sive ex *fundatione*, sive ex *præscriptione* saltem 40 annorum conferuntur clericis extra familiam religiosam; — regularia vero dicuntur quæ a regularibus sive ex *ipsa natura*, prout sunt abbatia, prioratus et canonicatus regulares, sive ex *præscriptione* 40 annorum, aut etiam ex *aliquo facto* ex. gr. unione vel concessione in forma juris valida, a regularibus retineri et administrari debent et solent, cc. 5. et 32. h. t. in 6°. Nisi vero probetur beneficium aliquod esse regulare, *in dubio* præsumptio est, ipsum esse *sæculare*. Unde qui asserit beneficium aliquod esse regulare, probare debet. Exceptio tamen facienda est in beneficii natura sua regularibus. Nam quoad ista præsumptio militat pro qualitate regulari.

19. Tertia divisio deducitur *ex modo collationis*. Alia videlicet dicuntur *collativa* seu *liberæ collationis*, alia *patronata*, alia *electiva*. *Liberæ collationis* ea sunt quæ ab Episcopo seu alio superiore ordinario conferuntur *motu proprio* nec prærequiritur electio aut præsentatio. — *Patronata* sunt ea, quæ prærequirunt *nominationem* seu *præsentationem* alterius. — *Electiva* appellantur ea, quæ conferuntur, prævia legitima *electione* facta ab iis qui jure eligendi pollent. Quo in casu superior qui complet actum collationis, revera non confert beneficium, sed confirmat electionem. Hinc ejus actus non appellatur collatio, sed confirmatio. Quare falsa est theoria moderni scriptoris (*Minghetti 'Stato e chiesa'*; Ulrico Hœpli editore, Milano 1878. pag. 118.), qui asserit, unam ex conditionibus beneficii esse existentiam alicujus patroni fundatoris, et ad eum aut ad ejus descendentes spectare jus præsentandi clericum ad beneficium. Falsa est, dico, hæc theoria; nam in facto constat, non omnia beneficia fuisse a privatis personis erecta et jus nominandi ad privatas personas pertinere.

20. Quarto loco beneficia alia dicuntur *patrimonialia*, alia vero *non patrimonialia*. Hæc altera sunt, quæ conferuntur indifferenter clericis absque relatione ad locum vel ad familiam aliquam. Primi generis sunt beneficia, quæ sive per liberam collationem sive ad nominationem patroni conferri debent clerico idoneo qui pertinet

vel ad aliquam *familiam* vel ad aliquam *parochiam*, vel *civitatem*, vel *castrum*.

21. 5°. Beneficia alia sunt *manualia*, alia non *manualia* idest *perpetua*. *Manualia* sunt ea, quæ conferuntur quidem in titulum, sed ad nutum superioris vel patroni conferuntur, ideoque revocari possunt. Non *manualia* sunt ea beneficia, quæ conferuntur in perpetuum titulum et irrevocabiliter. Unde revocari non possunt nisi ex aliqua causa expressa in jure. Regulariter loquendo beneficia *secularia* sunt non *manualia*, *regularia* vero regulariter loquendo sunt *manualia*, quia religiosi pendent a voluntate superioris. Dixi regulariter. Nam beneficia *regularia*, quæ non a solo superiore, sed a capitulo per electionem conferuntur, non possunt conferri a solo superiore, nisi ex gravi causa tantum c. 2. §. »Priores« *De statu Monach.* (III. 35). Adeoque non sunt beneficia *manualia*. Expositæ divisiones respiciunt beneficia ecclesiastica, quæ nempe conferri possunt solummodo clericis et officium sacrum adnexum habent.

22. Sed præterea solent esse beneficia *mere laicalia*, quæ solummodo improprie loquendo dicuntur beneficia. Sunt vero ea beneficia, quæ etiam a laicis possunt retineri, et reducuntur ad naturam meri legati pii, idest ad piam institutionem acceptatam ab Ecclesia, quæ secumfert aliquod onus religiosum, ex gr. celebrationem Missarum exsequendum a possessore bonorum, in quibus legatum pium fundatum est.

23. Ad majorem vero rei claritatem quæritur, quid sit Canoniam, quid Vicaria, Commenda, Capellania, Præstimonium et Pensio, et an dici possint species beneficii Ecclesiastici. — Canoniam definitur, '*Jus spirituale, quod clerico provenit ex ejus electione vel receptione in fratrem.*' Per Canoniam aliquis adscribitur inter Canonicos, quin tamen concedatur eidem præbenda, seu jus percipiendi fructus bonorum Ecclesiasticorum. Ex quo patet, canoniam non esse verum beneficium, ac proinde non posse constituere titulum sacræ ordinationis. Jus ergo quod in canoniam conceditur est ut electus vel receptus in canonicum habeat sedem in choro et vocem in capitulo. Insuper provident sacri canones, ut huic Canonico, quamprimum fieri possit, conferatur præbenda vel portio fructuum canonicalium cc. 3. et 19. h. t.

24. Animadvertimus vero hodie in usu parum esse canoniam in sensu exposito, sed potius in capitulis solere nominari canonicos

honorarios, qui habent quidem sedem in choro, sed carent voce in capitulo et jure assequendi præbendam vacaturam. De hisce aliquid dicemus inferius in tit. VIII. nn. 14. et seqq.

25. *De Vicaria*. Vicarius est, qui vices alterius gerit. In jure dantur vicarius jurisdictionis et vicarius in divinis. Primus est, qui constituitur ut directe et præsertim in foro externo vice alterius justitiam administret, et correctionem exerceat. Officium hujusmodi hodie amplius ordinarium undequaque non est, idest non adnectitur alicui beneficio. Vicarius in divinis est qui in iis, quæ ad forum internum seu conscientiæ pertinent, alterius vices gerit, scilicet vicaria hujusmodi curam animarum secumfert. Cum vicaria jurisdictionis hodierno jure non amplius beneficio alicui uniatur, de ea non loquimur, sed loquimur solum de vicaria in divinis.

26. Vicaria hæc alia est *temporalis*, alia *perpetua*. Vicarius *temporalis* destinatur ad regendam parœciam vel ad certum tempus, ex. gr. ceu vidimus in 1. libro, cum parœcia est vacans rectore suo principali, aut rector hic minus idoneus factus est, vel constituitur vicarius ad nutum alterius. Hæc porro vicaria temporalis verum beneficium non est; vicarius enim titulum beneficii non habet et ejus positio non respondet positioni veri beneficiati. Nam vicarius hic bonorum beneficii administrationem non exercet; sed solum stipendium recipit laboris præstiti in exercitio curæ animarum. Immo quando parœcia est perpetuo unita officio Superioris alicujus monasterii et a superiore constituitur vicarius temporaneus ad nutum, verum beneficium censetur possideri a superiore, et incorporatio facta monasterio tenet locum collationis perpetuæ, illi vero qui a Superiore designantur ad curæ animarum exercitium, ejus vicarii sunt, et censentur habere beneficium manuale. Cf. Clem. un. *De Suppl. negl. Prælat.* (I. 5).

27. Non idem vero dicendum de *vicaria perpetua*. Ea enim constituit verum et proprie dictum beneficium ecclesiasticum. Nam 1°. Vicarius perpetuus constituitur ita, ut ab officio *removeri* nequeat nisi una ex causis canonicis verificetur, et nisi serventur modi in jure expressi ad parochos ab officio removendos. 2°. in Clem. un. *De potest. Vicarii* (I. 7) vicarius perpetuus æquiparatur veris et titularibus parochis tum quoad *incompatibilitatem* alterius vicariæ, tum quoad *ætatem* et *ordinem* requisitum. Hinc etiam vicaria perpetua confertur per concursum juxta legem Tridentinam. Merito igitur in c. 27. *De Rescript.* (I. 3) appellatur beneficium.

28. *De Commenda.* — In genere Commenda dicitur custodia Ecclesiæ vel beneficii alicui commissa et commendatarius dicitur clericus, qui Ecclesiam vel beneficium in commendam recipit. At diversa est Commenda antiqua, seu quæ obtinebat jure antiquo a Commenda nostrorum temporum. Commenda *antiquitus* nihil aliud erat nisi custodia Ecclesiæ vel beneficii vacantis alicui clerico commissa ut bona administraret, et fructus erogaret pro ministrorum mercede, pro Ecclesiæ conservatione et pro augmento bonorum ipsorum seu dotis beneficii vel Ecclesiæ. Quare instituta non erat commenda in commodum Clerici commendatarii, sed in utilitatem Ecclesiæ ipsius vel beneficii. Hinc duo sequebantur, 1°. ipso jure unum eundemque clericum potuisse retinere Commendam etiam simul cum alio beneficio in titulum c. 54. §. 5. *De Elect.* (I. 6); 2°. commendas non fuisse *perpetuas*, sed perdurasse quoadusque id exegisset utilitas Ecclesiæ vel beneficii. Immo antiquitus Commendæ concedebantur non ultra *sex menses*, c. 15. *de Elect.* (I. 6) in 6°. Ex qua notione sequitur, antiquas Commendas non fuisse vera beneficia.

29. At tractu temporis inductum est, ut Commendæ essent perpetuæ et conferrentur ita, ut Commendatarius perciperet fructus seu redditus Ecclesiæ aut beneficii commendati, et Commendam reciperet ad instar tituli. Commenda igitur *nostris temporibus* est verum beneficium. Quare Concilium Tridentinum cc. 2. et 4. sess. 7. et c. 17. sess. 24. *de Ref.* prohibet, ne quis plura possideat simul beneficia etiam commendata. Quæ prohibitio extenditur etiam ad casum, in quo unum beneficium retineretur in titulum, et aliud in Commendam. Hinc hodierno jure commendæ nonnisi *a Romano Pontifice* concedi possunt et duplici in casu concedi solent 1°. quando alicui personæ qualificatæ, quæ jam beneficium possideat in titulum, ut commodius *sustentari* possit, aliud beneficium conceditur in Commendam, ne videatur duplici titulo investiri. 2°. Concedi solent in Commendam *abbatiæ* seu beneficia *regularia*. Conceduntur vero beneficia ista in Commendam Clericis *secularibus*, ne videatur mutata indoles beneficii. Nam, cessante concessione in Commendam, beneficium reddit pleno jure in pristinam conditionem beneficii regularis.

30. *De Capellania.* Capellania est institutio quædam Ecclesiastica qua Clericus tenetur Missam celebrare juxta intentionem pii fundatoris, et jus habet percipiendi fructus bonorum designato-

rum ab eodem pio fundatore. Hinc inspecta juridica institutione Capellaniarum, Capellano *non* adsignantur *determinata* stipendia pro singulis missis quas celebrat, sed conceduntur fructus quorundam bonorum, quibus onus adnexum est missam vel quotidie, vel determinatis in anno vicibus celebrandi. Ceterum potest etiam pro singulis missis quantitas eleemosynæ designari quemadmodum non raro fieri solet ex voluntate fundatorum. Generatim Capellaniæ fundantur in *determinatis* Capellis vel Ecclesiis. Porro si Capellania auctoritatis ecclesiasticæ idest Episcopi vel alterius superioris ecclesiastici decreto ea lege fundetur, ut conferatur personæ clerici in perpetuum, induit naturam beneficii ecclesiastici, et constituere potest titulum sacræ ordinationis.

31. Quæ requisita si desint Capellaniâ dicitur *laicalis* vel legatum pium Missarum.

32. De Capellania loquitur c. 11. h. t. Ex hoc capite inferunt doctores Capellanum, qui ex lege foundationis tenetur *per seipsum* missam quotidianam celebrare, posse licite prætermittere aliquando celebrationem Missæ, tum ob causam *infirmittatis*, tum ob causam *honestatis* et *debitæ devotionis*, et nihilominus percipere posse fructus capellaniæ. Diximus »*per seipsum*«; nam si onus capellano non incumbit *per seipsum* quotidie Missam celebrare, nunquam vacare poterit a celebrando, quin per alium celebrare faciat; S. C. Conc. d. 18. Sept. 1683. ad VI^{um}. in *Collen.* apud *Benedictum XIV.* in opere *De ss. Missæ Sacrificio* l. 3. cp. 3. n. 6. et in causa *Applicationis Missarum*, d. 24. Febr. 1872. — Nunc loquimur solum de casu quo Capellanus tenetur celebrare *per seipsum*. Certum est ex dispositione c. 11. h. t. nec non ex decisione S. C. C. in *Collen.* d. 18. Sept. 1683. ad I^{um}. et II^{um}., posse sacerdotes obligatos ratione beneficii, capellaniæ, legati aut stipendii celebrare quotidie Missam per se ipsos, vacare a celebratione *concurrente aliqua legitima causa*. Hæ legitimæ causæ sunt secundum c. 11. h. t.: infirmitas, honestas, devotio. —

At si vacant ejusmodi capellani, *debentne per alios celebrare facere* missas fundatas an *liberantur omnino* ab onere missarum vacationis diebus? Cum a S. C. Concilii in eadem causa *Collen.* ad V^{um}. similiter quæreretur, eadem S. Congr. distulit resolutionem et postea, sc. d. 13. Nov. 1683 respondit, quod *dabitur resolutio in casibus particularibus*. Ex hac resolutione eruitur, non constare de obligatione celebrare faciendi missam fundatam per alium,

sed utrum hæc obligatio adsit annon, *non generaliter*, sed in singulis casibus decretum iri. —

Revera S. C. Concilii dedit duas resolutiones respicientes causam *infirmittatis*. In causa *Romana*, dd. 4. Jun. 1689 et 17. Nov. 1695 rescripsit capellanum infirmum ad *15 dies* non teneri neque per se neque alios missas celebrare. — Si vero sacerdos esset *ordinatus* ad *titulum* capellaniam, et ob infirmitatem redderetur impotens ad Missam celebrandam, simulque non aliunde haberet unde viveret, *durante impotentia* non teneretur nec per alium ad Missæ celebrationem. S. C. Conc. in *Pistorien*. 5. Febr. 1650 et in *Patavina* 24. April 1655.

33. Auctores quidem contendunt capellanos non solum posse vacare a celebratione missæ, sed etiam applicare interdum (quinque sexiesve) pro se ipsis vel pro suis, excluso tamen semper Missæ stipendio. S. C. Concilii vero in sæpe dicta causa *Collen*. quæstioni III^{ae}.: »An diebus licitæ vacationis possint Missam pro se ipsis vel aliis, præterquam pro Fundatoribus celebrare«; respondit: *Negative*, d. 18. Sept. 1683. Et ne falso intelligeretur hæc responsio, sc. quasi tantum perceptio stipendii excluderetur, addidit IV^{um}. dubium, cujus solutio expresse etiam stipendium omnino excludit. — Ex quibus apparet applicationem pro se vel aliis, sive *cum* sive *sine* stipendio, etiam diebus *licitæ* vacationis a S. C. Conc. omnino vetari. —

34. *Præstimonium* seu portio præstimonialis est stipendium determinatum ex redditibus ecclesiasticis deductum, alicui clerico concessum in subsidium vitæ præcipue cum studiis vacat. Præstimonia solent concedi ad tempus, durante scilicet ratione concessionis. Hinc vera beneficia non sunt; præsertim quia præstimonia secumferre non solent aliquod servitium Ecclesiæ.

Verum quandoque præstimonia conceduntur in *perpetuum* seu in titulum proprium et ipsis adnectitur onus recitandi horas canonicas. Qua in specie præstimonia induunt indolem proprii dicti beneficii ecclesiastici, et hoc in sensu accepta a *Bonifacio VIII*. appellantur Beneficia in c. 8. *de Concess. Præb.* (III. 7) in 6°.

35. *Pensio* est 'certa portio fructuum ab aliquo beneficio aut mensa episcopali vel abbatiali ab auctoritate legitima ad tempus et non in perpetuum separata'. Quæritur, utrum pensio sit beneficium? Nullum dubium est si agatur de pensionibus quæ laicis

dantur ob civile officium vel laicalem laborem uti est ex. gr. pensio adsignata procuratori, pensio adsignata ædituo etc., quæ pensiones dicuntur laicales. Hæ videlicet pensiones nullo modo qualitatem et nomen beneficii sibi vindicant.

36. Quod si sermo sit de pensionibus, quæ clericis conferuntur in titulum vel ad vitam clerici, pensiones hujusmodi in *favorabilibus*, non vero in odiosis æquiparantur beneficiis et veniunt sub nomine beneficii, quemadmodum declaravit *Greg. XIII.* die 18. Decemb. 1576 et die 8. Aug. 1577. Ex qua declaratione patet, pensionem non esse revera proprie dictum beneficium ecclesiasticum, nec incidere sub dispositionem Tridentini in sess. 23. c. 6. *de Ref.* quæ cavet ne beneficium ecclesiasticum concedatur clerico ante annum decimum quartum ætatis.

37. Hac vero in re notandum est, clerico pensionem percipienti inesse onus recitationis officii parvi B. Mariæ Virg.; quod nisi fecerit, subjicitur eisdem pœnis, quibus subest clericus beneficiatus non recitans breviarium. Id patet ex Const. 135. *S. Pii V.* quæ incipit *In proximo*. Ad hanc vero recitationem officii parvi non tenetur clericus pensionis possessor si ex alio titulo teneatur ad recitationem breviarii ex. gr. eo quod jam fuerit in sacris ordinibus constitutus.

De erectione Beneficiorum ecclesiasticorum.

38. Eriguntur beneficia ecclesiastica cum formaliter acceptatur a *Curia ecclesiastica*, et erigitur in titulum canonicum pia voluntas institutoris designantis condiciones servandas in beneficio, et bona seu redditus in dotem beneficii ipsius. Porro formalis hæc acceptatio et erectio perficitur *per decretum* quo auctoritate ordinaria episcopus constituit aliquod determinatum officium sacrum servatis conditionibus a pio institutore designatis, eique in perpetuum adjungit titulo dotationis bona designata ab eodem pio institutore. Formulæ autem pro variis foundationibus legi possunt penes *Monacelli* in opere *Formularium legale practicum fori Eccl.* t. 2.

39. Potest autem institutor *in limine foundationis* adjicere quas-cumque condiciones, seu leges, dummodo *possibiles* fuerint et *honestæ*, et dummodo ab auctoritate Ecclesiastica *acceptentur*. Id deducitur ex c. 11. h. t., expressius docent cc. 23. *De Jure patr.* (III. 38) et 16. *De censibus* (III. 39). Servandæ vero sunt condiciones hujusmodi adjectæ, ita ut si collatio fiat, neglectis con-

ditionibus in fundatione apposis, *nulla* censeatur. Ita constituit Concilium Tridentinum in sess. 25. c. 5. *de Ref.* Hæc dispositio Tridentina ex interpretatione S. C. Concilii ab auctoribus relata constituit legem canonicam universalem. Hinc conditiones adjectæ in limine fundationis pertinent ad ipsam idoneitatem clerici promovendi ad beneficium, ita ut idoneus non sit ad beneficium assequendum quicumque qualitates ab institutore adsignatas non præseferat.

40. Hinc etiam qualitates seu conditiones appositæ in fundatione immutare nequeunt sive patronus, sive successor, aut hæres fundatoris etiam cum consensu Episcopi, ceu etiam S. C. Concilii pluries tenuit, prout patet ex relationibus relatis a *Pyrro Corrado Praxis Beneficior.* l. 1. c. 10. n. 145. et a *Fagnano comm.* ad c. 6. *de Clericis non resid.* (III. 4) n. 22. Ratio est; quia posita fundatione beneficii, intrat lex tridentina de obligatione observandi dispositiones in limine fundationis positas. Nec iisdem conditionibus censetur derogari per clausulas derogatorias descriptas in *Literis Apostolicis*, nisi expressa mentio de illis conditionibus fiat. — Porro conditiones hujusmodi valent et servandæ sunt non solum si sint *præter* jus ex. gr. si beneficio simplici assequendo adjicitur qualitas ut clericus sit sacerdos, doctor etc. sed etiam si sint *contra* jus, ex. gr. si collatio, aut institutio reservetur clericis alicujus familiæ. Conditiones vero debent esse *possibiles* et *honestæ*. Honestas vero excludit non solum quidquid bonis moribus et virtutibus moralibus adversatur, sed etiam quidquid redderet cultum et officium ecclesiasticum minus utile vel minus honorabile. Quare inhonestæ in sensu canonico sunt etiam conditiones, quæ ad ordinum ecclesiasticorum officia vocarent irregulares.

De Collatione Beneficiorum.

41. De divisione beneficiorum ex modo provisionis agentes, vidimus, alia esse beneficia *electiva*, alia *patronata*, alia vero *collativa*. Priorum beneficiorum provisio efficitur, prævia electione vel postulatione, de quibus agitur in titulis 5°. et 6°. lib. I.

42. Secundi generis beneficiorum provisio fit per præsentationem factam a patrono et consequentem institutionem dandam a Superiore, de quibus sermo erit in titulis 7. et 38. hujus libri. Remanet ergo in titulo nostro agendum de provisione beneficiorum

collativorum, quæ proprie dicta *collatio* nuncupatur. Collatio definiri potest:

43. *Provisio beneficii vacantis favore clerici idonei facta pleno et proprio jure a Superiore ecclesiastico habente potestatem.* Differentia specifica hujus provisionis ab aliis modis provisionis in eo consistit, ut fiat a superiore seu a prælato ex *proprio et solo jure* prælati seu absque electione vel præsentatione per alios facta. Ex definitione sequitur, solummodo personam *ecclesiasticam* posse conferre beneficia. Hinc laici beneficia conferre nequeunt. Et quidem hoc jus conferendi neque acquirere possunt laici ex *consuetudine* aut *præscriptione* cc. 51. *De Elect.* (I. 6) et 5. *de Jure patr.* (III. 38). At laici aliquod beneficium conferre possunt ex *privilegio apostolico*.

44. His positis, quæritur: *Quinam est legitimus beneficiorum collator?* 1°. Confert beneficia in universa Ecclesia *Romanus Pontifex*. 2°. Ordinarius collator pro sua diœcesi est *Episcopus*. 3°. Ex particulari titulo beneficia conferunt etiam *alii clerici*. — Primo loco *Romanus Pontifex potest conferre beneficia in universa Ecclesia*. Nam quemadmodum ipse potestatem habet in omnes fideles, ita etiam disponere potest de bonis et juribus ecclesiasticis c. 2. *de præb.* (III. 4) in 6°. et Clem. 1^a. circa finem *Ut lite pendente* (II. 5).

45. Distinguuntur vero a Canonistis quatuor modi, quibus Romanus Pontifex in aliis diœcesibus extra romanam diœcesim confert beneficia: 1°. jure *præventionis*, 2°. jure *concursum*, 3°. jure *devolutionis*, 4°. jure *reservationis* et 5°. *affectionis*. — Et 1°. quidem jure *præventionis* confert beneficia R. Pontifex, cum collatorem ordinarium prævenit disponens de aliquo beneficio pro tempore quo vacabit. Hoc jus exercet R. Pontifex 1°. cum alicui concedit gratiam *expectativam* ad assequendum beneficium proxime vacaturum; ex cap. 2. *de præb.* (III. 4) in 6°. 2°. Alicui concedens coadjutoriam *cum futura successione* in aliquo peculiari beneficio. Merito autem hoc jus dicitur *præventionis*; quia revera prævenit auctoritatem ordinarii collatoris. Etenim in jure canonico regula generalis est, ut ab ordinariis locorum beneficia solummodo vacantia conferantur. Hinc in c. 19. sess. 24. *de Ref.* in Tridentino interdicuntur gratiæ seu literæ *expectativæ* et c. 7. sess. 25. *de Ref.* prohibentur coadjutoriæ. Solus ergo R. Pontifex, qui est supra jus commune, concedere potest jus ad beneficium nondum vacans, quemadmodum videri potest in c. 14. h. t. in 6°.

46. 2°. Jure *concursum* confert R. Pontifex beneficium, cum concurrat cum alio ordinario collatore; scilicet cum confert beneficium vacans, quod proprio jure possit ab alio conferri. Hoc in casu juxta c. 31. *de Præb.* (III. 4) in 6°. datur locus præventioni, ut scilicet juxta *regulam juris* 54. in 6°.: *Qui prior est tempore, potior est jure*, ille clericus prævaleat in jure, cui prius fuit collatum beneficium. Quod si definiri nequeat an prior R. Pontifex, vel inferior collator beneficium contulerit, quia eadem die utraque collatio facta est, præferendus est *qui possidet*; quod si neuter possideat præfertur ille, qui beneficium a R. Pontifice accepit; ita in cit. c. 31. *de præb.* in 6°.

47. 3°. Jure *Devolutionis* confert Romanus Pontifex beneficium ecclesiasticum 1°. si inferiores collatores negligentes fuerint in collatione, seu beneficium vacans non contulerint intra tempus statutum a jure c. 8. *de Const.* (I. 2). Recolendum enim est, sacros canones designasse tempus ad collationem beneficiorum utile. Pro beneficiis majoribus statutum est in decretalibus et præcise in c. 41. *de Elect.* (I. 6) ea non debere vacare ultra *trimestre*. Pro inferioribus beneficiis vero *semestre* utile ad conferendum adsignatum est c. 2. et c. 5. *de Concessione Præb.* (III. 8). Negligentibus primis et ordinariis collatoribus, jus conferendi ad superiorem immediatum devolvitur, ac tandem ad R. Pontificem. 2° jure *devolutionis* majorum beneficiorum collatio transibat ad R. Pontificem immediate, si in electione spreta fuisset *forma canonica*, vel a majori parte Capituli electus fuisset scienter *indignus*, aliis Canonicis non contradicentibus c. 18. *de Elect.* (I. 6) in 6°. Hæc vero quoad beneficia majora fere omnia imputata sunt postquam eadem reservata fuerunt Romano Pontifici.

48. 4°. Jure *reservationis* confert Romanus Pontifex beneficia. Reservatio definitur '*Avocatio beneficii vacaturi a collatore ordinario ad superiorem, qui potestatem habet ad id jure agendum*'. Hodie jus hoc sibi reservandi collationem alicujus beneficii est proprium solius Romani Pontificis, dum jure decretalium etiam Legatus a latere in provincia suæ delegationis poterat sibi reservare collationem aliquorum beneficiorum c. 3. *De Officio Legati* (I. 15) in 6°.

49. Ratio vero cur in praxi introductum fuerit et servetur jus reservationis aliquorum beneficiorum Romano Pontifici, multiplex est. Supposito enim quod Romanus Pontifex censetur in jure ceu supremus administrator et distributor bonorum ecclesiasticorum cit.

Cl. 1. *ut lite pendente* (II. 3), congruum visum est reservari Romano Pontifici provisionem aliquorum beneficiorum 1°. ut ea conferat Clericis de Ecclesia universali *optime meritis* Gloss. in Extrav. *Joannis XXII.* un. h. t. v. »reservamus«, 2°. ut major conservetur unio et dependentia personarum ecclesiasticarum a *centro unitatis* catholice seu a R. Sede c. 21. C. 9. q. 3. Reservare autem potest sibi Pontifex beneficia reservatione *generali*, vel *speciali*; reservatione generali quidem, cum sibi reservat in communi plura beneficia, speciali autem cum certum aliquod beneficium sibi reservat. Sub generali reservatione non veniunt quædam beneficia, nisi de ipsis specialis mentio fiat. Sunt vero hæc beneficia præsertim 1°. ea quæ perpetua non sunt relate ad possessorem, sed revocabilia sunt, et ad nutum conferuntur, idest beneficia *manualia*, 2°. Beneficia quæ a reservationibus excluduntur in particularibus regnorum *concordatis* cum Sede Apostolica.

50. Alia distinctio est inter reservationem, quæ *per bullas* seu constitutiones perpetua efficitur, et eam, quæ *in regulis Cancellariæ Apostolicæ* describitur. Prior reservatio perpetuo durat, seu quoadusque non fuerit per aliam constitutionem Pontificis abrogata. Secunda viget solummodo vivente Pontifice, scilicet sede plena. Nam moriente Pontifice, Regulæ Cancellariæ amittunt vim suam et eam recipiunt iterum quando a novo Pontifice confirmantur. Quare ordinarius collator Sede Apostolica vacante potest conferre beneficia reservata in Regulis Cancellariæ Apostolicæ. Qua in re animadvertendum est, nonnullas reservationes haberi in Regulis et *simul* in constitutionibus generalibus et bullis. Hæ reservationes non suspenduntur, sed vigent etiam tempore sedis vacantis.

51. Prioris generis plures dantur reservationes: 1°. reservantur beneficia, quæ vacant in Curia Pontificis c. 2. h. t. in 6°. Censentur autem vacare in Curia a) beneficia *Officialium Romanæ Curie* idest officialium familiarium Papæ et Cardinalium; b) beneficia clericorum, qui ratione ecclesiasticorum negotiorum venientes ad Curiam Romani Pontificis vel in loco ubi residet Curia *moriuntur*, vel in locis vicinis. Loca autem vicina sunt, quæ a Curia non distant ultra duas dietas legales, idest non 40 milliaria italica, c. 34. h. t. in 6°. Dieta legalis complectitur spatium seu distantiam, quam quis una die percurrere commode posse præsumitur, idest 20 milliaria, scilicet circiter 7 leucas. L. »Si quis« et L. »Vicena millia« ff. *de Verbor. Signif.* Hæc vero reservatio per-

petua non est, sed post mensem computandum a die vacationis, non autem a die notitiæ vacationis, potest beneficium adhuc vacans conferri ab ordinario collatore; c. 3. h. t. in 6°. — 2°. Reservatur S. Sedi beneficium collatum per *simoniam confidentialem*, Const. 85. *Pii IV. 'Romanum Pontificem'*. Quam constitutionem confirmans *S. Pius V.* in Const. »*Intolerabilis*« extendit ad omnia beneficia, quæ *possidebat* confidentiarius. 3°. Reservantur beneficia, quæ fuerint collata non servata forma Tridentini. Const. 33. *S. Pii V.* »*In conferendis*.« 4°. Beneficia vacantia propter crimen hæresis. Ita in Const. 29. *S. Pii V.* »*Cum ex apostolatus*.« Dantur præterea reservationes, quæ in Regulis Cancellariæ Apostolicæ continentur. Porro Regulæ istæ a Cancellaria Apostolica appellantur, non quia solos officiales illius Cancellariæ obligant, sed quia respiciunt præsertim expeditiones Literarum Apostolicarum per ipsam Cancellariam in conferendis beneficiis faciendas. Regulæ autem hujusmodi nihil aliud sunt quam quædam constitutiones quas singuli Pontifices a principio sui Pontificatus facere consueverunt post *Joannem XXII.*, qui prior fuisse videtur (a. 1331.) earundem auctor. Hæ regulæ solent esse 72. Regulas Cancellariæ interpretatur præsertim *Riganti Joannes Baptista*, cujus opus (sc. *Commentaria in regulas Cancellariæ*, 4 tom. Rom. 1744.) in re canonica est maxime utile.

52. Inter alias speciali declaratione indiget *Regula I.* quæ de *mensibus papalibus*, et de *mensibus episcopalibus* est. Vi regulæ hujusmodi reservantur R. Pontifici beneficia aliunde etiam non reservata, quæ extra Curiam non quidem per renunciationem, sed aliis modis vacaverint in mensibus Januarii, Februarii, Aprilis, Maji, Julii, Augusti. Octobris et Novembris. Possunt vero Episcopi exposcere in scriptis et assequi a Dataria Apostolica alternos menses, ita scilicet ut Pontifex conferat beneficia vacantia mense Januario, Episcopus vero conferre possit beneficia aliunde non reservata, quæ vacent mense Febuario ac sic deinceps quoad alios menses. Menses in quibus confert Papa, appellantur menses papales, menses autem reliqui dicuntur episcopales. Hæc regula observatur in Dataria Apostolica pro locis in quibus conventiones, vulgo *concordatu*, cum civili auctoritate inita non fuerint. Ubi enim adsit concordatum normæ concordati ipsius observantur.

53. Notandum autem est S. R. E. Cardinalibus in eorum creationi concedi solere per Literas Apostolicas in forma *Brevis* in-

dultum conferendi Beneficia ad eos pertinentia quocunque mense vacaverint dummodo non sint aliunde reservata. Unde Cardinales non Episcopi Romæ in suis Titulis et Cardinales Episcopi in suis diocesisibus non tenentur observare legem Regulæ 9. Cancellariæ Apostolicæ de mensibus papalibus. At si beneficium vacet in mense papali et ejus redditus excedant annua 24 ducata auri de Camera, illud quidem confert Cardinalis, sed provisio expediri debet per Literas Apostolicas in Cancellaria R. Pontificis. *Riganti* ad Reg. 9. Canc. Apost. §. 3. n. 153.

54. 5º. *De affectione beneficiorum.* Si Romanus Pontifex *manus apposuerit* in aliquo beneficio cum intentione de eodem disponendi, beneficium illud dicitur affectum, et ob reverentiam Sedi Apostolicæ debitam, collator ordinarius censetur impeditus quominus pro ea vice beneficium conferat. Affectio igitur relationem dicit ad reservationem quia pro ea vice collatio beneficii reservatur Romano Pontifici.

55. *Differt* vero affectio a *reservatione*, tum quia reservatio procedit ex bulla, vel ex Regula Cancellariæ, affectio autem procedit seu inducitur ex facto appositionis manus Pontificis, tum quia reservatio in genere respicit beneficium in *omnibus* collationibus, affectio autem *pro ea tantum vice* in qua manus apposita est. — Ut autem verificetur affectio, debet Pontifex apponere manus *in ordine ad collationem*; scilicet debet manifestare intentionem disponendi de Beneficii collatione. Casus affectionis esset si beneficium vacans Pontifex conferret in *Commendam*, vel in *administrationem*. Cessante commenda vel administratione, collatio spectat ad Romanum Pontificem. Pariter affectum redditur beneficium *ex mandato de providendo*, quod concedatur pro aliquo speciali beneficio nondum vacante. Sic etiam si Pontifex exquirat ab alio *renunciationem* beneficii in *proprias* manus, aut aliquem *privet* beneficio quod possidet. Hinc ex. gr. affectum non redditur beneficium si Pontifex tantummodo pensionem imponat; sic pariter si disponat de beneficio per errorem, reputans illud esse sibi reservatum.

De aliis Collatoribus.

56. In diocesi *ordinarius* collator beneficiorum est Episcopus, qui habet hac in re fundatam intentionem in jure, ita videlicet ut nemo alius possit sibi vindicare collationem, nisi probaverit titulum specialem ex quo sibi competat hæc collatio. Tituli autem

speciales sunt: 1°. *privilegium Pontificis*, 2°. *lex in tabulis foundationis expressa*, 3°. *præscriptio seu consuetudo vel centenaria vel immemorialis*. Quid vero dicendum de potestate capituli Cathedralis Ecclesiæ *sede vacante*?

57. Capitulum et ejus Vicarius non potest *sede vacante* conferre beneficia liberæ collationis, quorum collatio spectat *exclusive* ad Episcopum c. 2. *Ne Sede vacante* (III. 9). Nam collatio hujusmodi non est actus necessariæ administrationis, quæ capitulo ejusque vicario competit, sed liberalitatis c. 9. h. t. In genere autem actus liberalitatis reservantur tantum Episcopo cc. 4. *de Off. ord.* (I. 31) et 40. *de Elect.* (I. 6) in 6°. Dicitur vero quorum collatio pertinet ad solum Episcopum.

58. Nam si collatio beneficii communiter pertineret ad Episcopum *simul* et ad Capitulum, hoc in casu, *sede vacante* ex jure *non decrescendi*, conferre illud posset Capitulum c. un. *Ne sede vacante* (III. 8) in 6°. Hæc vero regula locum non habet quando Episcopus est qui confert, sed exquirere debet *consilium* vel etiam *assensum* capituli; quemadmodum docet idem c. un. *Ne Sede vacante* §. »Cum vero« in 6°. Item capitulum non potest conferre beneficia, quæ ex negligentia inferioris collatoris devolvuntur ad Episcopum. Hæc enim beneficia incidunt sub regulam expressam in cc. 3. *Ne sede vacante* (III. 9) et un. ejusd. tit. in 6°, videlicet capitulum non posse conferre beneficia quorum collatio pertinet ad Episcopum. Potest autem capitulum *sede vacante* vel confirmare electionem in beneficiis electivis diocesanos vel instituere in beneficium clericum idoneum præsentatum a patrono. Collationes enim hujusmodi non censentur esse actus liberalitatis, sed necessitatis. Nam confirmatio et institutio sunt actus debiti erga determinatas personas, si personæ hujusmodi necnon electio vel præsentatio qualitatibus canonicis munitæ sint. Conf. c. 14. *de Majoritate et Ob.* (I. 33) et c. 3. *de Elect. et Elect. pot.* (I. 6).

De regulis collationis.

59. 1^a. Regula est, ut quævis collatio fiat, nullo intercedente pretio seu mercede temporali pro jure beneficii quod conceditur; secus enim collatio tamquam *simoniaca* nulla est. Extr. comm. 2. »Cum detestabile« *De simonia* (V. 1). — Huic regulæ similis est 2^a. ut nempe non adjiciatur *privata* auctoritate *pactum* seu *conditio* in ordine ad aliquod onus spirituale alienum a beneficio, et noviter

inducendum: ex. gr. ut Missa celebretur a novo Beneficiario quadam hora determinata; sed pure conferri beneficium debet. *Pactio enim*, ut docet c. 5. *De Rer. permut.* (III. 19), *circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem semper continet Simoniae*. — Collatio insuper 3°. veri et proprie dicti beneficii debet fieri *in perpetuum*, seu ut duret ad vitam Clerici, nec *simul duobus* clericis fieri potest vel ut *eodem* tempore uterque possideat beneficium, vel ut *successive* unus possideat post alium c. 20. h. t. — 4^a Regula est, ut collatio fiat *intra tempus utile* statutum a jure. Pro beneficiis majoribus, uti vidimus, tempus utile est *trimestre*. Pro aliis et communibus beneficiis, etiam dignitatibus concessum est a jure *semestre* ab habita notitia vacationis. Tempus enim ignorantibus non currit cc. 41. *de Elect.* (I. 6) et 2. et 5. *de Concess. Præb.* (III. 8). — 5^a. Regula est, ut servetur in collatione *forma in jure communi* vel in statutis Ecclesiæ *particularis* ubi erectum est beneficium, vel in lege *foundationis* præscripta, vel etiam a legitima *consuetudine* inducta.

60. De forma a jure communi præscripta agentes, loqui præsertim debemus de forma concursus quam servandam esse præcipit Trid. Concilium in collatione beneficiorum, quibus cura animarum adnexa est. De hac re loquitur Tridentinum in c. 18. sess. 24. *de Ref.* Statuit nempe Concilium, ut statim ac Episcopus habuerit notitiam vacationis Ecclesiæ, constituat in Ecclesia vacante seu in Parœcia idoneum Vicarium, cui ex præbenda parochiali adsignet portionem fructuum pro congrua vitæ sustentatione, et deinde, intimato per edictum concursu, deveniatur ad examen. Cum vero Tridentinum formam examinis non determinaverit, eam præfiniverunt Literæ Encyclicæ *Clementis XI.* diei 10. Januarii 1721 et Constitutio *Benedicti XIV.* *Cum illud* diei 14. Dec. 1742. in qua Pontifex inserit easdem literas *Clementis XI.* Ex quibus locis juris deducimus, provisionem parœciarum ita procedere debere ut 1°. intimetur concursus et præfigatur terminus intra quem Cancellario Episcopi vel alteri ad hoc determinato a singulis concurrentibus exhibeantur *propria requisita*. Horum requisitorum rationem habere debent examinatores ita ut non solum de scientia, sed etiam de *vita et moribus* et de *personalibus qualitatibus* judicium ferre debeant. 2°. Concurrentes clausi omnes in eodem conclave tempore congruo et determinato, latino idiomate utentes respondere debent in scriptis *questionibus aliquibus moralibus* pro-

positis sub forma casuum seu specierum concretarum et conscribere etiam in lingua vernacula debent *brevem orationem* in themate quod proponitur. Quæ omnia scripta, ad authenticitatem probandam in casu litis, subscribuntur ab Episcopo vel ejus Vicario et ab examinadoribus et Cancellario concursus. 3°. Debent examinadores æquo judicio *librare* responsiones a concurrentibus scripto datas ad quæstiones propositas, nec non brevem orationem in lingua vernacula conscriptam. Tandem *perscrutari* debent et expendere requisita, et qualitates singulorum concurrentium. Hisce omnibus conjunctim rite perpensis; idoneos clericos Episcopo designare debent, Episcopus vero Parœciam conferat clerico, qui sibi visus fuerit *magis idoneus* magisque dignus inter approbatos ab examinadoribus.

61. Concursus etiam est intimandus ab Episcopo quando collatio Parœciæ reservata est *Romano Pontifici*. — Quod si collatio pertineat ad Romanum Pontificem eo quod vacaverit in *mensibus reservatis*, Episcopus eligere debet magis idoneum et eum præsentare Datarie apostolicæ, quin mittat acta concursus, nisi requirantur. Quod si reservatio ex *alio capite* procedat, hoc in casu Episcopus transmittere debet simpliciter acta concursus ad Datariam quæ per seipsam videbit cuinam conferendum sit beneficium curatum.

62. Quædam quæstiones modo proponendæ sunt. Examinadores saltem esse debent *tres*, secus collatio *nulla* censetur ex tridentina dispositione. Debent vero ferre suffragium *antequam* a loco examinis recedant. Quæritur vero 1°. *an Episcopus, vel ejus Vicarius possint ferre votum decisivum simul cum examinadoribus*. Et placuit in genere nullam partem esse Episcopo aut ejus Vicario, si examini assistant, et solummodo ferre posse suffragium decisivum *quando vota examinadorum sunt vel paria* hinc inde divisa, *vel sint singularia*, ita scilicet ut quisque examinador non conveniat cum aliis. Hoc nempe duplici in casu antequam recedunt a loco examinis, potest Episcopus vel ejus Vicarius suffragio suo accedere alicui vel aliquibus examinadoribus. Ita respondisse S. C. Concilii anno 1573 refertur in libro 1. *decretor.* p. 158; cfr. *Benedictum XIV. in Syn.* l. 4. cp. 8. n. 5.

63. 2^a. Quæstio. Examinadoribus competit onus examinis non solum scientiæ, sed etiam *morum, prudentiæ, ætatis, laborum* pro Ecclesia præstitorum et in genere judicare debent circa qualitates et dotes requisitas pro Parochis ad curam animarum rite geren-

dam. Ita S. Congregatio in *Urbinat.* ann. 1601 et al. 23. Jun. 1605 et *Hydruntina* 19. Junii 1638. Quæ omnia nisi examinatores præstiterint, *nullus* est concursus et *nulla* est collatio beneficii parochialis, quemadmodum resolvit S. C. Concilii die 2. Augusti 1607.

64. Quibus positis quæritur an ad eosdem examinatores pertineat designare *quinam sit magis idoneus* inter concurrentes cui juxta Tridentinum conferatur Parœcia vacans? Dicendum est juxta *Episcopi* reservari electionem dignioris inter eos, quos examinatores, omnibus perpensis, idoneos judicaverint. Verba satis clara sunt Concilii in cit. c. 18.: 'Ex hisque', ajunt Patres Tridentini, 'idest ex approbatis, Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit'. Et interrogata hac super re S. Congregatio ab Episcopo *Patavino* anno 1573 (l. I. *Decr.* pg. 110.) expresse respondit, judicium ad determinandum magis idoneum proprium non esse examinerum, sed *Episcopi ipsius*. Quam sententiam secutus est *Benedictus XIV.* in citata constitutione »*Cum illud*« §. »*Absolute examine*«. Poterit ergo Episcopus, si velit, exquirere consilium examinerum ad magis idoneum determinandum, at non tenebitur illud amplecti.

65. 3^a. Quæstio. Quid dicendum, si emisso ab Episcopo decreto, quo digniorem designavit, enascatur quæstio, et quidam ex concurrentibus, ratus se spretum fuisse, et postpositum electo minus digno, proponat appellationem, vel a mala relatione examinerum vel ab irrationabili judicio Episcopi? *Appellatio* hæc servatur in *devolutivo*, non in *suspensivo*. *Appellatio* vero intra 10 dies a die collationis beneficii numerandos proponi potest vel coram Metropolitano, vel si eligens fuerit ipse Metropolitanus aut exemptus, coram viciniore Ordinario tamquam Sedis Apostolicæ delegato, vel alias directe coram ipsa S. Sede.

66. In Const. 33. *S. Pii V.* statutum erat ut coram iudice appellationis novum examen seu concursus fieret. At hæc dispositio correcta est a *Benedicto XIV.* in cit. Const. *Cum illud* in qua Pontifex decernit coram iudice appellationis producenda esse acta integra concursus jam habiti, ita ut judicium in gradu appellationis ferendum sit super iisdem actis, nec concurrentibus liceat alia documenta seu requisita producere. Hæc autem mutatio facta est ad præcavendos abusus, qui irrepserant. Namque non semel contigit, ut qui in primo concursu rejecti fuerant, vel minora suf-

fragia retulerant, se melius ad novum examen subeundum disponent et præpararent simulque nova documenta expiscarent, atque ita meliorem in secundo examine exitum obtinentes eluderent malum exitum prioris concursus.

67. Porro si ab examine actorum sequatur sententia *conformis* in gradu appellationis iudicio episcopali, hoc in casu iudicium huiusmodi transit in rem iudicatam, et redditur legitima collatio parœciæ facta ab Episcopo. Quod si *difformis* sententia fuerit in gradu appellationis, iudex tertiæ instantiæ videbit causam, et ex ejus sententia habebitur res iudicata vel quoad decretum episcopale vel quoad sententiam in primo gradu appellationis, prout sententia tertiæ gradus alterutri fuerit conformis. Ille proinde obtinebit parœciam qui *binas* habuerit sententias *conformes*. Si autem appellatio immediate fiat ad S. Sedem huius iudicio standum erit. —

68. Quæritur *an et qua forma conferatur beneficium curatum non liberæ collationis*.

Si Beneficium curatum sit juris patronatus *ecclesiastici*, hoc in casu intimandus et conficiendus est concursus eademque ratione complendus qua conficitur pro beneficiis parochialibus liberæ collationis, et in eo differentia est, ut completo examine non Episcopus, sed patronus eligat digniorem inter approbatos et illum præsentet Episcopo ut concedat eidem institutionem canonicam in beneficio. Quod vero electio dignioris non ad examinatores, sed ad patronum pertineat, præter verba Tridentini in cit. c. 18. sess. 24. *de Ref.* quæ satis clara sunt, habemus resolutiones S. C. Concilii hoc ipsum declarantis. Sic in causa *Barchinonensi* an. 1573.

69. At si Beneficium curatum sit juris patronatus *ecclesiastici* et ejus institutio non ad Episcopum, sed vel ad ipsum *Romanum Pontificem* pertineat vel ad *alium*: in utroque casu ex dispositione Concilii Tridentini electio dignioris præ aliis perficienda erit ab *Episcopo* et Patronus præsentabit illum, quem Episcopus elegit. cit. sess. 24. c. 18. *de Ref.*

70. Quod si vero jus patronatus sit *laicale*, ex hoc cap. 18. nec concursus, nec electio dignioris locum habet, sed patronus præsentat Episcopo personam quæ ab examinatribus synodalibus specimini subjicietur, ut ejus capacitas et idoneitas appareat. Potest vero aliquando locum habere examen per concursum in collatione parœciæ juris patronatus *laicalis*. Id autem contingit, cum *plures et distincti* sint patroni, et *distinctas personas* præsentent.

71. Quid vero dicendum de collatione Beneficii curati juris-patronatus *mixti*? Quæstio erat, sed S. Congr. die 5. Febr. 1620 (*Benedictus XIV. in Syn. l. 4. cp. 8. n. 9.*) decrevit, collationem hanc *non* subijci legi examinis per concursum, sed sufficere examen idoneitatis personæ, quæ a patrono vel patronis fuerit præsentata. —

72. Præter beneficia patronata laicalia et mixta adsunt etiam et alia beneficia curata quæ *eximuntur* a lege examinis per concursum. Plures adnumerantur casus ab auctoribus et videri possunt penes *Barbosam* in tract. *de officio et potest. Episcopi* alleg. 6. partis III. nn. 18. et seqq. Præcipui vero sunt 1°. Cum cura animarum adnexa est *monasterio regularium*, quo in casu monasterium præsentat Episcopo religiosum virum, quem idoneum in examine repertum, Episcopus instituit. Const. 47. *S. Pii V. Ad exequendum* §§. 4. et 5. 2°. Sine concursu conferri poterit parochialis Ecclesia, si ita Episcopus, audito prius examinerum consilio, judicaverit, a) quando adeo sint *exigui redditus* parœciæ, ut totius hujus examinationis operam non ferant, unde prævideat Episcopus nullum fore qui examini per concursum sese subiciat. Ita Conc. Tridentinum in citato cap. 18. sess. 24. Talem esse parœciam, cujus redditus minores sunt 24 ducatis annuis de Camera, docet *Barbosa* in *Comm. ad cap. 18. sess. 24. de Ref.* in Trid. b) Cum prævideantur rixæ et *contentiones* in concursu: ita Trid. loco cit. c) Quando de facto nullus *comparuit* qui subire voluerit examen per concursum. Hoc in casu vero, ceu resolutum a S. C. Concilii fuisse refert *Garcias de Beneficiis* p. 4. c. 2. n. 218., novum experimentum faciendum est, et Episcopus novum edictum publicare debet, definiendo tempus utile et peremptorium ad subeundum examen. Quod si nemo hac secunda vice comparuerit, poterit Episcopus parœciam conferre absque concursu. In hisce tribus posterioribus casibus juxta Tridentinum in citato loco Episcopus pro sua conscientia et de examinerum consilio, omisso concursu, poterit adhibere privatum examen personæ quam intendit parœciæ præficere.

73. Adnotanda vero sunt verba Tridentini in hoc eod. cap. 18. ubi post latam legem concursus et exceptiones decernit, 'alias provisiones seu institutiones præter supradictam formam factas subreptitias censi, non obstantibus huic decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, præventionibus . . . et aliis impedimentis quibuscumque'. Plura sunt in decreto explicanda: 1°. Decernit Concilium

provisiones alias præter exceptas, si fiant absque concursu, habendas esse ceu subreptitias. In hac dispositione respicit præsertim concessionem beneficiorum curatorum factas a Sede Apostolica. Qua in specie hic est sensus verborum Tridentini, ut videlicet, si in rescripto et in Bulla provisionis beneficii mentio non fiat derogationis et dispensationis a lege examinis per concursum, rescriptum et provisio non valeat, quia præsumitur Romanum Pontificem ignorasse beneficium a se concessum exigere examen per concursum. — In Const. »*In conferendis*« *S. Pii V.* nullus et irritus declaratur concursus, in quo non est observata forma substantialis i. e. Tridentina (c. 18. sess. 24. *De Ref.*). Sed ex declaratione *Gregorii XIII.* Constitutio Piana ibi vim non exserit, ubi synodi diocesanæ celebrari non solent.

74. 2°. 'Non obstantibus indultis et privilegiis'. Quibus verbis Tridentinum abrogavit omnia privilegia et indulta præcedentia. Hinc ad excludendam legem examinis per concursum afferri nequeunt privilegia, et indulta concessa *ante* Tridentinum Concilium. At hoc ipso non prohibuit Concilium, quominus Romanus Pontifex privilegia concedat exemptionis a lege concursus, ceu fecit *S. Pius V.* quoad parœcias unitas monasteriis et præsertim mendicantium in citata Const. *Ad exequendum* §. 5.

75. 3°. 'Non obstantibus impedimentis quibuscumque'. Quibus verbis Concilium abolevit quascumque consuetudines præcedentes. At non ideo excluditur, posse introduci novas consuetudines decreto conciliari contrarias. Nam contra leges generales Conciliorum legitima exurgere potest consuetudo. Jam vero quod possit dari consuetudo legitima contra dictum decretum eruitur ex modo loquendi ipsius Concilii. Nam licet intensionem propriam Patres manifestent, et inculcent, ut servetur forma concursus, rejiciantque provisiones aliter factas nec privilegia et quodcumque impedimentum non attendant; tamen contrariam consuetudinem neque vocant corruptelam, nec expresse prohibent, quominus introducatur. Alterutrum vero facere debuissent, ut in sensu canonum futuram interdicerent consuetudinem. Dicimus ergo contra decretum Tridentinum posse constitui consuetudinem saltem immemoriam vel centenariam, dummodo ex circumstantiis peculiaribus loci abusum non secumferat.

**Instructio S. C. de Propaganda Fide de concursibus ad
parœcias, d. 10. Oct. 1884.**

Tridentinum Concilium decrevit (Sess. 24. Cap. 18 *de Re-form.*) »Episcopum statim habita notitia vacationis parochialis ecclesiæ (si opus fuerit) idoneum in ea vicarium cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de rectore provideatur.«

Pertinet deinde ad *Episcopum* indicare per publica edicta concursum. — Terminus in edictis constituendus ex eodem Concilio Tridentino est dierum *decem*, sed concedit *S. Pii V.* Const. *In conferendis* §. 6., ut hic terminus ad alios decem dies prorogari queat et non ultra. Exacto termino in edictis præstituto, fit concursus. Cum vero neque in Conciliari decreto neque in Piana Constitutione examinis in concursu peragendi forma seu methodus ulla certa ac peculiaris servanda proposita fuisset, idcirco ad vitanda incommoda quæ ex eo oriebantur, S. Congregatio Concilii in literis jussu s. mem. *Clementis XI.*, die 10. Julii 1721 editis, certam methodum habendi ad parochiales ecclesias concursum in posterum servandam præstituit. Posteriori tempore s. m. *Benedictus XIV.* in Constitutione quæ incipit *Cum illud* 14. Decembris 1742 præfatas literas (quæ per integrum ibidem referuntur) confirmans, nonnulla præterea addenda vel immutanda, nonnulla breviter in iisdem tradita clarius explicanda censuit.

Juxta præscriptum Concilii Tridentini ac Benedictinæ Constitutionis, examen per concursum tam super doctrina, quam super ceteris concurrentium requisitis qualitatibus, habendum est, cum vacatio Ecclesiæ parœcialis contigerit. Viget nihilominus in aliquibus diœcesibus consuetudo examen de *doctrina* separandi ab examine de reliquis canonicis requisitis, et hoc ad ipsum pro vacante parœcia concursum remisso, examen de scientia alio magis opportuno tempore instituendi. Quamobrem generatim bis in anno examen habetur de scientia, in quo qui adprobati fuerint, ad quodcumque parochiale Beneficium intra *sex proximos sequentes annos* vacaturum concurrendi jus habent, sed exeunte sexennio examini se denuo sistere tenentur si Beneficium parochiale obtinere velint. A lege autem subeundi hoc novum, exacto sexennio, examen ab Episcopo, audita Examinatorum sententia, *dispensari* possunt qui inter synodales vel pro-synodales *Examinatores* sunt assumpti, aut

qui propter muneris vel Beneficii quo fruuntur *dignitatem*, vel propter diuturnam operam qua Ecclesiæ cum laude servierunt, *scientiæ testimonium* abunde præstant. Ceterum, parœcia aliqua vacante, concursus habetur, Examinatoribus, adhibita ea quæ in usu est cautione, judicantibus quinam ex competitoribus ad regendam parœciam vacantem apti sint, salvo semper Episcopi jure eligendi inter approbatos, quem ipse digniorem aptioremque judicaverit. Hæc porro praxis ab Apostolica Sede *approbari* solet *ad tempus*.

De pluralitate et incompatibilitate Beneficiorum.

76. *Antiquitus* omnia beneficia erant incompatibilia, idest quisque Clericus unum solummodo beneficium ecclesiasticum possidere poterat. Beneficium enim personale officium requirebat in Ecclesia proprii tituli et a qua clericus sustentabatur honeste, nec poterat aliquis in pluribus Ecclesiis beneficia possidere; in eadem vero Ecclesia absonum erat bis eundem clericum adscribi, seu bis intitulari.

77. Pluralitas ergo beneficiorum inducta est cum primum cœperunt institui beneficia *insufficientia* ad honestam vitæ sustentationem clerico comparandam. Et processu temporis divisa sunt beneficia in compatibilia et incompatibilia. Incompatibilia ratione *officii* ea habita sunt, quæ *personalem residentiam* requirunt; ratione vero *redituum* incompatibilia dicta sunt ea beneficia, quorum singula *honestam* exhibent unicuique clerico *sustentationem*.

78. Licet vero canones prohiberent pluralitatem beneficiorum, tamen agnoverunt adesse posse *causas* ob quas idem clericus plura beneficia adipisceretur. Hinc in cap. 5. h. t. interdicatur solum possessio simultanea plurium Ecclesiarum, et in c. 28. h. t. traditur, vacare primum beneficium curatum aut personatum per assumptionem alterius similis beneficii, et si clericus præsumpserit utrumque retinere, privandum esse etiam secundo. Nihil ergo de beneficiis inferioribus. Hinc in c. 7. *de Rescr.* (I. 3) in 6°. exhibetur hæc conditio: *Si talia sint beneficia quæ nequeant simul de jure retineri*. Ex quibus verbis patet, *esse posse* beneficia quorum plura possint simul retineri. Idem etiam legitur in Tridentino sess. 7. c. 4. *de Ref.* ubi Concilium ait: 'Plura curata vel alias incompatibilia beneficia'. Supponit ergo dari beneficia, quæ non sunt incompatibilia. — Si quæretur autem quænam in specie fuerint, et sint beneficia incompatibilia, respondemus: Jure *vetere* videntur

fuisse incompatibiles duas simul dignitates, duos personatus, duo officia aut duo simul beneficia curata; cc. 13. et 28. h. t. Hinc in Extrav. »Exsecrabilis« 4. inter comm. h. t. dum absolute prohibentur plures personatus, dignitates etc., clerico conceditur facultas possidendi unum beneficium duplex et aliud simplex.

79. Jure autem Tridentino habemus duplicem dispositionem, scilicet unam in c. 2. sess. 7. *de Ref.* et aliam in c. 17. sess. 24. *de Ref.* In 1° loco decernit Concilium incompatibilitatem duarum Ecclesiarum *Cathedralium*. In 2° vero legem constituit ut quisque clericus unum tantum beneficium possideat *sufficiens* ad *honestam* vitæ *sustentationem*. Quodsi beneficium, quod possidet Clericus, huic scopo non satisfaciat, concedit Concilium facultatem et aliud beneficium quod sit simplex adjungendi dummodo vero utrumque non requirat personalem residentiam. Ex quibus inferimus incompatibilitatem post Tridentinum Concilium exsurgere ex onere residentiae, ex sufficientia beneficii et ex numero beneficiorum. Hinc sunt incompatibilia in eadem persona 1°. duo beneficia quando utrumque est *residentiale*. 2°. Quando licet non utrumque sit *residentiale*, tamen unum ex iis *sufficiat* pro *honesta* clerici *sustentatione*. Hæc vero incompatibilitas locum habet, quamvis unum beneficium detur clerico in titulum, aliud in commendam. Commenda enim hodierno jure, ut vidimus, titulo æquiparatur: quia commendatarius hodie ceu verus beneficiarius fructus beneficii commendati percipit. 3°. Si duo possideantur a Clerico beneficia quæ simul juncta non tribuant eidem necessaria ad honeste vivendum, *tertium* beneficium eidem non potest conferri. Nam Tridentinum concessit solummodo ut beneficio insufficienti aliud adderetur. Nec proficit Clerico conditio quod nempe tria beneficia possideat non sub eodem tecto, idest in eadem Ecclesia, nec alia conditio proficit, quod nempe beneficia sint jurispatronatus laicalis. Proposito enim dubio 'An ab Episcopo absque dispensatione apostolica possit permitti retentio trium beneficiorum simplicium de jure patronatus laicorum sub eodem tecto non existentium et quorum redditus non sufficiant ad congruam sustentationem', S. C. Concilii in causa *Curzolensi* 13. Maji 1651 respondit 'Episcopum permittere non posse'. Ita etiam respondit in *Alexana* 14. Nov. 1654 et in *Aquilana* 14. Augusti 1632. Conf. *Bened. XIV. Inst. Eccl.* 91.

80. Quod vero de beneficiis ecclesiasticis dictum est non potest applicari *legatis* piis et *capellaniis* de jure patronatus *laicorum*.

Ita tenuit S. Congr. Concilii in causa *Bitectensi* 6. Dec. 1721, quæ resolutio refertur a *Benedicto XIV.* in cit. *Inst.* 91. n. 8. Ratio est: quia lex tridentina in casu est odiosa, ac proinde non comprehendit capellanas, quæ cum habeant nomen proprium, stricto sensu non veniunt sub appellatione beneficiorum ecclesiasticorum.

81. Quandonam autem beneficium debeat censeri sufficiens, in jure non determinatur. Hinc *arbitrio* prudenti *judicis* definendum est, qui in hac re decernenda respicere præsertim debet ad qualitates et condiciones peculiare tempore, locorum et personarum. Variæ enim exigentiæ exsurgunt pro harum conditionum varietate.

82. Quæritur quodnam sit remedium juris contra clericum habentem plura beneficia incompatibilia. In Decretalibus triplicem dispositionem habemus. Binæ dispositiones sunt *Alexandri III.*; prima quidem relata in cc. 7. et 14. h. t., altera refertur in c. 3. *de Clericis non resid.* (III. 4). Tertia vero est *Innoc. III.* in c. 28. h. t. — Prima dispositio *Alexandri III.* refertur ad tempus antè Conc. *Lateranensi III.* a. 1179 et in eo consistit, ut Clerico possidenti duo beneficia incompatibilia daretur *optio eligendi* quod voluisset, altero relicto. Hæc dispositio cessasse videtur per aliam dispositionem quæ secundo loco lata fuit. Attamen DD. retinent præfatam optionem hodie etiam absolute loquendo locum habere posse, videlicet in casu quo eidem Clerico duo *simul conferantur* beneficia incompatibilia, et quorum simul *possessionem* capiat. Ratio est; quia canones loquentes de vacatione vel primi beneficii vel posterioris, loquuntur semper de *successiva* collatione et possessione beneficiorum, non autem de simultanea: unde hic casus simultaneæ collationis et possessionis est a sanctione canonica extraneus. Ita *Fagnanus comm.* ad c. 7. h. t. *Pirhing et Reiffenstuel* h. t.

83. Secunda dispositio *Alexandri III.* in Conc. *Lateranensi III.* refertur in c. 3. *De clericis non residentibus* (III. 4). Juxta hanc dispositionem, si clerico possidenti beneficium aliud beneficium incompatible conferatur, collatio hujus secundi beneficii nulla est, et collator pro ea vice privatur jure collationis ejusdem beneficii.

84. Hæc dispositio cessasse dicenda est virtute novæ dispositionis *Innocentii III.* in Concilio *Later.* IV. quæ refertur in c. 28. h. t. quæ in eo consistit, ut, posito quod Clericus beneficium possidens aliud acceptet beneficium incompatible, teneatur *primum* di-

mittere. Quod si contenderit in utriusque possessione remanere, *utroque* sit privandus. Ratio quam decreti sui affert Innocentius est, quia dispositio Conc. Later. III. ad praxim non deducebatur. Verum etiam alia ratio canonica adduci potest. In Ecclesia receptum est, ut quando Clericus optime fuerit versatus in aliquo officio, possit *optare ascensum* ad officium superius: unde in regimine ecclesiastico juxta sensum canonum locum habet gradualis ascensio. Jam vero dispositio Conc. Later. III. obviabat huic graduali ascensioni, nam statuebat nullius valoris esse collationem *secundi* beneficii incompatibilis. Porro juxta ordinarium agendi modum beneficium quod posterius conceditur et acceptatur, solet esse gradus superioris. Innocentius autem III. c. 28. h. t. statuit dimittendum esse anterieus beneficium, quod nempe solet esse gradus inferioris et per consequens hæc dispositio magis respondet graduali ascensioni clericorum, quæ a canonibus intenditur.

85. Accedit dispositio tridentina in cc. 2. et 4. sess. 7. *de Ref.* ex qua deprehendimus vacare ipso jure prius beneficium per collationem et pacificam possessionem alterius beneficii incompatibilis. Dixi *pacificam possessionem*. Nam non sufficit simplex collatio alterius beneficii. Canones enim prohibentes pluralitatem beneficiorum, loquuntur de detentione beneficiorum. Non detinetur autem beneficium ante pacificam possessionem. Facit ad rem c. 26. h. t. in 6°. Hæc autem dispositio tridentina non solum sese refert ad duas Ecclesias sive parochiales sive Cathedralis, ad duas dignitates, personatus, aut officia, sed etiam *ad omnia beneficia incompatibilia* juxta sensum ab iisdem patribus tridentinis in aliis locis expositum. Unde ex variis resolutionibus S. Congregationis Concilii relatis a *Fagnano* in cap. 28. h. t. nn. 3. et 4. vacatio beneficii prioris nedum in casu duorum beneficiorum parochialium etc. verificatur, sed etiam in casu beneficiorum simplicium sive quæ residentiam importent, sive quæ sint singula per se sufficientia.

86. Quid vero dicendum si clerico possidenti beneficium *sufficiens* conferatur aliud beneficium *non sufficiens*? Dicendum est, vacare primum beneficium, et *Fagnanus comm.* in c. 18. h. t. nn. 43. et 49. refert S. Congr. Conc. pluries resolvisse in præfato sensu quæstiones. Conf. *Pirhing.* h. t. n. 186. Quid vero si clerico habenti non sufficiens beneficium conferatur sufficiens? *Fagnanus* loco citato refert hanc quæstionem fuisse propositam in S. C. Conc. sed non fuisse resolutam, suffragiis Cardinalium in diversa ver-

gentibus; ipse vero n. 57. et *Reiffenstuel* h. t. n. 298. tenent, non verificari in casu sanctionem tridentinam.

87. Quid si clerico possidenti *duo beneficia simplicia et insufficientia, tertium beneficium conferatur?* S. C. Conc. cujus resolutio refertur a *Garcia De benef.* p. 13. c. 5. n. 310. tenuit, collationem tertii beneficii esse validam, sed si hoc tertium beneficium fuerit sufficiens vacare duo priora, sin minus, clericum provisum teneri unum ex illis dimittere, et si continuaverit possessionem amborum, utrumque beneficium uti vacans censendum esse.

88. Concedi vero potest dispensatio a Summo Pontifice super pluralitate beneficiorum et causæ dispensationis præcipue exhibentur in c. 28. h. t. et in Extr. »Exsecrabilis« inter Comm. h. t. Sunt vero 1°. *necessitas*; cum nempe *ex defectu ministrorum* uni eidem clerico duo administranda et retinenda beneficia conceduntur; 2°. *evidens utilitas*, cum scilicet clericus *prudencia sua et auctoritate prævideatur* profuturus melius fore reipublicæ christianæ, si plurium beneficiorum redditibus instruatur, et 3°. *prærogativa honoris*, et *dignitatis et scientiæ* c. 28. h. t. circa finem. In Extr. 4. h. t. inter comm. hæc prærogativa honoris et dignitatis pro assequendis pluribus beneficiis speciatim agnoscitur in S. R. E. Cardinalibus et in filiis Regum.

De unione, divisione et dismembratione Beneficiorum.

89. Unio definitur: *Duorum vel plurium beneficiorum aut Ecclesiarum a legitimo superiore facta adnexio*. Alia est *perpetua*, alia vero *temporalis*. Prior locum habet cum beneficium adnectitur beneficio *absque respectu* ad personam clerici possidentis utrumque beneficium.

90. Temporalis est unio, quando conjunguntur beneficia *in persona clerici* ita ut unio ad vitam ejusdem solummodo perseveret. Quamvis unio beneficiorum sit odiosa, quia mutat statum beneficiorum ac proinde in dubio præsumenda esse videretur temporanea; tamen revera *in dubio præsumitur perpetua*. Nam unio temporalis quæ ad pluralitatem beneficiorum in eadem persona reducitur non solum est odiosa, sed etiam aliquando est contra jus; uti vidimus. Insuper quoniam unio hujusmodi in clerici commodum fiat, inducit suspicionem avaritiæ vel mali ambitus. E contra vero unio perpetua juri contraria non est, et fieri censetur *in utilitatem ecclesiastici servitii* c. 3. h. t.

91. Unio beneficiorum perpetua triplex est: 1^a. *tituli exstinctiva*, 2^a. *minus principalis*, 3^a. *æque principalis*. — Prima species unionis locum obtinet cum ex duobus beneficiis fit unum ita, ut utriusque natura quodammodo pereat et in unum coalescat *tertiumque novum beneficium ex unione resultet*. Tertium hoc beneficium exurgens obtinet redditus et dotem utriusque extincti beneficii. Quoad vero *jura privilegiorum* et honorum assumet omnia quæ adhærebant extinctis beneficiis. Quod si jura hæc omnia simul componi non possint, novum beneficium obtinebit quod *optimum* est; idest jura *meliora* et *favorabiliora*; c. 14. C. 32. q. 1.

92. Altera species unionis, quæ *minus principaliter* fieri dicitur, obtinet cum beneficium *inferius* vel Ecclesia inferior *superiori accessorie* unitur. Quo in casu Ecclesia superior appellatur Ecclesia *matrix*, inferior vero dicitur Ecclesia *filialis* vel *filia*. Per hanc unionem cessat titulus beneficii seu Ecclesiæ inferioris et habetur ceu pars alterius cui accessorie unitur. Hinc titulus servatur beneficii seu Ecclesiæ principalis, et beneficium seu Ecclesia unita sequitur naturam et vices beneficii seu Ecclesiæ principalis. At *onera* servanda sunt etiam beneficii minoris præstandumque est consuetum servitium. Si unio facta est duarum ecclesiarum parœcialium, rector Ecclesiæ matricis si per seipsum non possit, tenetur per idoneum vicarium regere Ecclesiam filialem cui non omnes hujus Ecclesiæ redditus, sed congruam portionem adsignabit. Privilegia autem et jura Ecclesiæ vel beneficii adnexi servantur in iis, in quibus non detur oppositio cum juribus et privilegiis principalis Ecclesiæ. In casu enim oppositionis prævalent jura et privilegia Ecclesiæ *majoris*.

93. Tertia species unionis, quæ *æque principaliter* facta dicitur, locum obtinet inter duo beneficia *ejusdem ordinis* et per eam *nullo modo* immutatur natura et status alterutrius beneficii. Hinc unio hæc dicitur *subjectiva*: quia beneficia perpetua simul conjunguntur solummodo ratione *subjecti* seu *personæ* ejusdem, quæ possidet et administrat utrumque beneficium. Hinc neutra Ecclesia unita principaliter alteri servit, aut subjicitur, sed titulum proprium utraque conservat et jura omnia et gradum honoris retinet perinde ac si unio effecta non fuisset. Exemplum commune hujus unionis in *Episcopatibus* habemus. Etenim binæ vel etiam tres Diœceses et Ecclesiæ Cathedrales solent ita uniri, ut unus idemque Episcopus præsit utrique vel tribus diœcesibus et Ecclesiis,

sed singulæ conservant ad invicem propriam *autonomiam*. — Harum trium unionum *minus odiosa* hæc *tertia* censetur. Etenim per eam non immutatur in substantia seu objective natura et conditio beneficiorum. Quare si in decreto unionis vel in rescripto Pontificis dubium exoriatur, et clare non exprimatur species peractæ unionis, *præsumenda* semper est facta unio beneficiorum æque principaliter.

94. *Quisnam potest efficere unionem beneficiorum?* Cum unio induat indolem erectionis beneficiorum, ad minus enim nova inducitur in eis subjectiva conditio, sequitur ab *auctoritate ecclesiastica* solum et non a laica potestate fieri posse uniones beneficiorum. In specie autem si sermo sit de *Episcopatibus*, eos unire potest solummodo *R. Pontifex*: c. 8. *De excessibus prælatorum* (V. 31). Hæc enim unio inter causas majores Ecclesiæ recensetur et proinde reservatur Romano Pontifici. Potest autem R. Pontifex uniones beneficiorum perficere in *universa Ecclesia* c. 2. *de Præbend.* (III. 4) in 6°. et Clem. 1. §. fin. *Ut lite pendente* (II. 5). Quibus locis juris consonat Tridentinum c. 13. sess. 24. *de Ref.*

95. Episcopus vero uniones perficere potest beneficiorum *propriæ* diœceseos cit. c. 8. *de excessibus prælatorum* (V. 31). *justa* tamen et *legitima* obveniente *causa* et dummodo jus canonicum *non resistat*. Hinc profecto ex superius dictis non potest unionem *temporaneam* perficere Episcopus in casu *incompatibilitatis* beneficiorum. Quoad vero unionem perpetuam, eam pluribus in casibus efficere nequit 1°. in beneficiis quæ *episcopali administrationi* non subsunt. Hinc unire non potest beneficia exempta, nec beneficia Rom. Pontifici reservata aut affecta quoadusque perseverat reservatio, aut affectio. 2°. Beneficia *sue* diœceseos cum beneficiis *alterius* diœceseos Episcopus unire nequit. Ita Concilium Tridentinum sess. 14. c. 9. *de Ref.* 3°. Ex c. 9. sess. 25. *de Ref.* post medium, non potest Episcopus unire beneficia *liberæ collationis* cum beneficiis *jurispatronatus*, ita ut efficiantur *ejusdem* naturæ: idest non potest beneficia libera per unionem vinculo necessariæ collationis subijcere. Ex quo sequitur, non esse interdictam hanc unionem, si ex consensu patroni beneficium jurispatronatus efficiatur cum alio, cui unitur, liberæ collationis. 4°. In c. 13. sess. 24. *de Ref.* prohibet Conc. Tridentinum, quominus *Ecclesiæ parochiales* uniantur cum præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, cum Monasteriis aut Abbatibus, sive hospitalibus, ac militiis, sive etiam cum bene-

ficiis simplicibus. Non prohibet vero Tridentinum, imo concedit Episcopo ut parochiali Ecclesiæ inopi possit unire *beneficia simplicia*, dummodo non sint regularia. Insuper notandum est, Concilii decretum non prohibere unionem Ecclesiæ *parochialis* cum alia *parochiali*, quando utraque Ecclesia unienda est propter earundem *paupertatem*. De qua agit in sess. 21. cap. 5. *de Reform.* — 5°. Interdicitur Episcopo, ne præbendis Ecclesiæ Cathedralis vel collegiatæ uniat beneficia *regularia* c. 15. sess. 24. *de Ref.* In eodem autem loco Trid. Conc. concedit Episcopo facultatem ut cum consensu capituli possit aliquot beneficia simplicia non tamen regularia unire Cathedrali Ecclesiæ vel collegiatis insignibus, quoties præbendæ adeo tenues sint quæ sustinendo decenti canonicorum gradui quo qualitibus loci et personarum impares sint. Hinc in parte derogatum est Clem. 2. *de Rebus Eccles. non alien.* (III. 4) juxta quam non potest Episcopus etiam cum consensu capituli mensæ suæ aut mensæ capituli unire beneficia, ne videatur in proprium commodum interponere suam auctoritatem.

96. Inter casus, in quibus Episcopus potest unionem beneficiorum perficere, recensenda est creatio, vel dotatio *Seminarii diocæsanæ*, de qua sermo est in sess. 23. c. 18. *de Ref.* circa medium. Hoc in loco Concilium non solum concedit Episcopo facultatem exigendi aliquam partem fructuum ab omnibus præbendis et beneficiis sive sæcularibus sive regularibus sive liberæ sive necessariæ collationis, sed etiam tribuit eidem Episcopo potestatem uniendi seu applicandi Seminario beneficia simplicia etiam non vacantia sine tamen præjudicio cultus divini aut eorum qui actu hæc beneficia possident; scilicet decretum unionis seu applicationis fieri potest cum beneficium nondum vacat, sed ita ut incipiat vires exercere post ejus vacationem. Quoniam vero Concilium antea inculcat, ut ex redditibus mensæ episcopalis et capituli et quorumcumque beneficiorum diocæseos certa summa Seminario solvenda sit et deinde proponit unionem beneficiorum simplicium, sequitur Episcopum devenire non posse ad unionem hanc perficiendam, nisi, *non obstante taxæ convenientis impositione*, videat necessitatem applicationis beneficiorum simplicium.

Notentur etiam decisiones S. C. Concilii super nostra quæstione: In unionibus beneficiorum faciendis seminario *satis esse et requiri* formam Tridentinam (c. 18. sess. 23. *de Ref.*) ita ut *non Capituli*, attamen *4 deputatorum* sc. duorum ex capitulo et totidem ex clero

civitatis consensus ad valorem unionis necessarius sit. Prius apparet ex causa *Ferrarien.*, d. 3. Mart. 1594., alterum ex *Giennen.* 14. Febr. 1594.

Si Seminarium nondum est erectum, unio facta seminario erigendo prorsus nulla est, S. C. C. in causa *Nullius*, d. 8. Jun. 1595., item *Nullius*, d. 3. Mart. 1597., et in *Paderbornen.*, d. 19. Dec. 1772. —

Si beneficia Sedi Apostolicæ sunt reservata, juxta superius dicta (in n. 95.) neque Seminario possunt uniri, at si unio facta est ante reservationem, sustinetur. S. C. enim censuit »Seminario posse uniri beneficia simplicia quæ vacarunt in mense Pontificis, modo unirentur ante vacationem« in *Caputaquen.* Aug. 1586. (l. 4. *Decr.* p. 169), in *Palentina*, Jun. 1588, in *Elboren.*, d. 31. Aug. 1600. —

97. *De conditionibus quæ requiruntur ut legitima sit unio beneficiorum.*

I^a. conditio legitimæ unionis est, ut fiat *ex rationabili causa*. Agitur enim de re in jure odiosa quæ proinde legitima fieri potest solummodo ex causa rationabili c. 33. h. t. Clem. 2. *de Reb. Eccl. non alien.* (III. 4) et c. 6. sess. 7. *de Ref. in Tridentino* ubi Patres decernunt, uniones perpetuas subreptitias præsumi, quoties non fiant ex legitimis aut rationabilibus causis coram ordinario probandis. Causæ autem hujusmodi traduntur in c. 33. *de Præb.* (III. 5) per hæc verba: 'Si evidens necessitas, vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem augmentare'. Quare actus unionis consideratur potius ceu actus *necessitatis* quam voluntatis. Unde exigente necessitate vel evidente utilitate, si Episcopus negligat unionem beneficiorum exsequi, potest adiri superior, qui Episcopi negligentiam suppleat. Quæ causæ nisi adsint, unio facta nulla est, etsi a Sede Apostolica facta fuerit, et unio præsumitur obtenta per obreptionem vel subreptionem ac proinde viribus caret, nisi aliter eadem Sedes Apostolica disposuerit. Trid. cit. c. 6. sess. 7. *de Ref.*

98. Secunda conditio unionis est, *ut intimetur, et consensus exquiratur ab omnibus qui dicuntur interesse habere*. Quod enim omnes tangit, debet ab omnibus probari. Et in specie id verificatur quando unio afficit beneficium *jurispatronatus* ceu statuit c. 7. *de donationibus* (III. 24), et Concilium Tridentinum Sess. 24 c. 15. *de Ref.* Per unionem enim immutari possunt jura, et si beneficium simplex *jurispatronatus* uniatur alteri quod est liberæ

collationis vel uniatur Seminario aut fabricæ Ecclesiæ, aut alteri loco pio, patronus amittit jus præsentandi. Consensus patroni Ecclesiastici non requiritur in hypothesis qua juxta cap. 15. cit. sess. 24. Episcopus Ecclesiæ Cathedrali vel collegiatæ insigni unit aliquod beneficium simplex jurispatronatus ecclesiastici. Tridentinum enim de hac unione agens patronos solummodo laicos nominat, quos audiendos esse dicit. Hinc valet regula 'inclusio unius, exclusio alterius'. Notandum est tandem interesse habentes absque legitima causa dissentire non posse, quando unio *necessaria* est, et proinde a superiore *compelli* posse ad consentiendum, immo in casu necessitatis evidentis unionem fieri posse etiam, patrono invito.

99. Tertia conditio est ut in genere requiratur *consensus Capituli Cathedralis Ecclesiæ*. Pertinet enim beneficiorum unio ad illam classem negotiorum quæ a prælatis fieri nequeunt ex jure absque consensu capituli. Quod jus exprimitur in c. 7. de *Donationibus* (III. 24) et Clem. 2. de *Reb. Eccl. non alien.* (III. 4). Ex qua postrema Constitutione insuper patet non requiri consensum actualis rectoris beneficii; quia ejus juribus præjudicium nulum infertur. Incipit enim unio vires habere cum vacaverit beneficium. Præterea non requiritur in unione perficienda ut defensor juris beneficii vel Ecclesiæ constituatur; quia non agitur de vera alienatione jurium. Tandem ad unionem perficiendam requiritur aliqua *forma judicii* seu debet præcedere cognitio quædam causæ fierique aliquis processus ad causæ legitimitatem ostendendam, quem deinde subsequatur unionis decretum.

De Divisione Beneficiorum.

100. Divisio beneficii tunc fieri dicitur *cum ex uno beneficio fiunt duo vel plura*. Ex qua notione patet, divisionem seu sectionem beneficii non solum exhibere divisionem *redituum* seu *fructuum*, sed etiam divisionem *tituli et officii*. Hinc vi divisionis ex uno duo vel plura constituuntur officia vel ministeria. Hæc notio traditur in c. 3. de *Ecclesiis ædificandis vel repar.* (III. 48). Divisio beneficiorum in genere est odiosa et prohibita a jure; c. 8. h. t.; immutat enim statum Ecclesiæ.

101. Hinc nonnisi ex justa causa divisio facienda est. Causa autem hæc dici potest esse *unica*, si videlicet obligationibus beneficio adnexis ab una persona satisfieri nequeat. Præter vero cau-

sam, requiruntur eadem *conditiones* et *solemnitates*, quæ ad unionem perficiendam requiruntur. Conf. potest c. 26. h. t.

102. Peculiaris mentio facienda est de divisione *Ecclesiæ Parochialis*, de qua sermo est in c. 4. sess. 21. *de Ref.* in Tridentino. In hoc capite duo statuuntur et in utroque conceditur facultas Episcopo procedendi cum potestate etiam Apostolicæ Sedis Delegati. Statuitur 1^a. dispositio pro casu *populi nimium numerosi*; 2^a. pro casu *nimiæ distantiae fidelium ab Ecclesia Parochiali*. — Quoad primum casum Episcopus cogere debet Parochum ut secum tot assumat sacerdotes, quot necessarii sunt pro utili spirituali regimine parœciæ et pro cultu divino rite exercendo. Quoad vero 2^{am}. casum renovat Tridentinum dispositionem c. 3. *De Ecclesiis æd.* (III. 48). Videlicet si talis sit locorum distantia, ut fideles præsertim hiemali tempore sine magno incommodo et difficultate non possint ad Ecclesiam accedere et percipere Sacramenta et adesse divinis officiis, potest Episcopus novam parœciam instituere, etiam invito rectore seu actuali Parocho. — Quare antequam nova parœcia instituatur, debet Episcopus exquirere *consensum antiqui Parochi*, qui si irrationabiliter renuerit consensum præstare, eo invito, Episcopus potest ultra procedere. Idem dicatur de aliis interesse habentibus. — Sufficiens vero *dos* pro nova parœcia assignanda erit *ex fructibus Ecclesiæ antiquioris*, quæ retinet et conservat locum Ecclesiæ principalis seu matricis. Quod si redditus Ecclesiæ matricis non sufficiant huic scopo, potest Episcopus compellere populum novæ parœciæ ad subministrandam pastori suo congruam sustentationem vel per decimarum solutionem, vel alio modo. Tandem vero animadvertendum est, ut præsentatio novi sacerdotis reservetur illis quibus de jure competebat facultas nominandi rectorem antiquioris parœciæ. Cfr. *Fagnanum* C. in c. 3. *de Eccl. æd.* (III. 48).

De Dismembratione Beneficiorum.

103. Dismembratio fit cum, remanente titulo beneficii et ministerio eidem proprio, pars fructuum a beneficio secernitur, et applicatur alteri beneficio vel Ecclesiæ quæ tenues redditus habet. In genere dismembratio est odiosa et a jure prohibita; cc. 20. 26. et 30. h. t. et Rubrica tituli XII. *‘Ut beneficia eccl. sine diminutione conferantur’*. At accedente justa causa, posse dismembrationem

ab Episcopo perfici tenent DD. juxta cap. 10. h. t. Eædem vero solemnitates requiruntur, quæ necessariæ sunt pro unionibus beneficiorum perficiendis.

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante vel debilitato.

1. Clericus ægrotans vel debilitatus in sensu tituli ille est, *qui vel ob senium, vel ob infirmitatem habitualement aut permanentem defectum exsequi non amplius potest munia sui beneficii, in quo canonice est institutus.* Quare clericus ægrotans distinguitur a clerico ægroto qui nempe aliquo morbo temporaneo afflictus, officium proprium in Ecclesia exsequi non potest. De clerico ægroto vidimus supra in titulo *De Clericis non residentibus* (III. 4).

2. Clericus ægrotans vel debilitatus procul dubio non potest beneficio suo *privari* c. 1. h. t. Nam indecorum esset, et æquitati repugnans, ob ægritudinem exspoliare mediis propriæ sustentationis clericum, qui Ecclesiæ præstitit servitium. *Afflictis enim non est addenda afflictio* c. 5. h. t. Cæterum Ecclesia consuevit clerico legitime impedito ex qualibet infirmitate fructus beneficii concedere, prout vidimus supra in titulo *De Clericis non resid.* (III. 4).

3. Doctores autem tradunt clerico impedito fructus beneficii competere etiamsi *ex propria culpa* infirmitatem contraxerit. Nam in cap. un. *de Cler. non resid.* (III. 3) in 6°. traditur, ipsam indistincte infirmitatem excusare a servitio chori. Concordat c. 2. C. 7. q. 1. *Fagnanus* autem ad c. 32. *De præb.* n. 147. refert resolutionem S. C. Conc. a *Gregorio XIII.* probatam, quæ expositam sententiam doctorum confirmat.

4. Ut vero consulatur honori cultus divini, lex canonica in c. 3. h. t. insinuat *designationem* alterius clerici *coadjutoris*, qui ingrediatur locum clerici inhabilis in persolvendis divinis officiis. Caput hoc tertium refertur ad clericum, qui curam habet animarum, et statuit coadjutori dandam esse ex facultatibus Ecclesiæ congruam sustentationem. Verum parochus ægrotans non potest compelli ad tribuendum stipendium coadjutori, quoties salva eidem non maneant alimenta *necessaria*. Ita respondit S. C. Concilii in causa *Albin-ganensi* Parochial. 1. Sept. 1663. (lib. Decret. 25. p. 594.) Hoc in casu Episcopus cogere poterit *parochianos* ut consulant susten-

tationi clerici coadjutoris, ceu tenuit S. Congr. in *Novariensi* et *Cremonensi* (lib. 3. Decret. pag. 35. et 40.).

5. Coadjutoriae aliae sunt *temporaneae*, aliae *perpetuae cum futura successione*. Coadjutoriae temporaneae, quae etiam revocabiles appellantur, illae sunt quae dantur intuitu solius personae quae beneficium possidet, et onera beneficii exsequi non potest. Unde coadjutor nullum titulum habet in beneficio, et per consequens a munere suo cessat, sive quoties a superiore revocetur, sive quoties et quandocumque coadjutus beneficium amittat.

6. Coadjutoriae autem perpetuae, quae etiam irrevocabiles dicuntur, sunt eae, quae dantur quidem ob aegritudinem vel debilitatem Clerici beneficiati, sed directe respiciunt *ipsum beneficium*. Scilicet coadjutoria perpetua est vera collatio beneficii, quae tamen plenum effectum sortitur quando actualis possessor a beneficio quomodocumque cessat, sive nempe per mortem, sive per privationem, sive per ejus promotionem ad aliud beneficium incompatible. Quare coadjutor perpetuus statim obtinet titulum beneficii cujus onera statim suscipit, et adimplere tenetur, tamen non fit proprietarius beneficii ipsius antequam illud vacet. Adveniente autem vacatione beneficii, non requiritur nova collatio, sed coadjutor eo ipso et vi primitivae concessionis fit beneficii proprietarius.

7. Coadjutoriae temporaneae in *Episcopatibus* et reliquis *Prælatibus superioribus* dantur ab Apostolica Sede vel vi auctoritatis ab eadem delegatae. Unde inter causas majores recensentur. Ita in cap. un. h. t. in 6°. Porro licet in hac decretali pro aliquibus casibus ipsi Episcopo cum Capitulo delegetur potestas unum vel plures constituendi coadjutores temporaneos eidem Episcopo impedito; tamen hodie in praxi inductum est, ut ipsa S. Sedes directe et motu proprio regimini dioceseos consulat, quando Episcopus impar factus sit sui muneris adimplendi.

8. Si sermo sit de beneficiis minoribus, licet absolute loquendo coadjutoriae temporaneae possent ab ordinariis collatoribus in omnibus beneficiis constitui, quoties clericus beneficii possessor ob senium, aegritudinem, vel ob aliud impedimentum nequeat onera sustinere, tamen in facto est, coadjutores temporaneos solummodo dari in beneficiis *parochialibus*, non autem in reliquis beneficiis quibus cura animarum adnexa non est.

9. Coadjutoriae perpetuae juxta conceptum supra expositum constituunt concessionem beneficiorum *nondum vacantium*. Qua-

propter, quoniam a jure communi vetantur ordinarii collatores de beneficiis non vacantibus disponere cap. 2. *de concess. Prob.* (III. 8); hinc nullus prælatus summo Pontifice inferior concedere potest coadjutorias cum futura successione. In specie autem habemus tridentinam legem in sess. 25. cap. 7. *De Ref.* quæ coadjutorias hujusmodi expresse prohibet. Unde solus Romanus Pontifex, cujus potestas est supra jus commune, easdem potest conferre.

10. Porro coadjutoriæ perpetuæ in beneficiis minoribus non curatis ita solent a S. Sede concedi, ut coadjutor teneatur loco coadjuti onera sustinere quin tamen jus habeat, durante coadjutoria, fructus beneficii percipiendi. Fructus autem omnes, et distributiones quotidianæ reservantur clerico possessori idest *coadjuto*, ut etiam resolvit S. C. Concilii in causa *Romana* diei 19. Augusti 1730. Ratio hæc esse videtur: quia coadjutus præsumitur fructibus indigere ad honestam suam sustentationem, nec æquum videtur, Clerico media sustentationis etiam ex parte subtrahenda esse eo præcipue tempore quo ob infirmitatem vel ob senectutem majori defectu laborat et potioribus premittitur necessitatibus.

11. Si autem sermo sit de coadjutoribus sive temporaneis sive perpetuis in beneficiis parochialibus, juxta sensum cap. 3. h. t. et cap. 6. sess. 20. *de Ref. in Tridentino*, Episcopus debet vel de *fructibus beneficii* vel *aliunde* eisdem consulere, ut habeant congruam sustentationem.

12. Relate vero ad coadjutores perpetuos canonicorum. hæc sunt in specie animadvertenda: 1°. Coadjutum canonicum *non eximi* a residentiae lege, immo ipsum coadjutum respondere debere coram Capitulo de servitio chori, et punctaturas solvere ob negligentiam coadjutoris. Ratio est, quia titulus beneficii quoad præsens tempus totus et integer in suis juribus et oneribus perseverat in coadjuto, cujus persona in sacris officiis repræsentatur a coadjutore. Conf. *Benedictus XIV. De Syn.* lib. 13. c. 9. n. 15. — 2°. Coadjutorem vero teneri ad præstandum servitium chorale, ita ut si ex ejus negligentia damnum patiatur coadjutus, ipse coadjutor teneatur hoc damnum compensare. Ita S. C. Concilii in causa *Romana* diei 22. Febr. 1862. et 12. Augusti 1871. — 3°. Quoad jus sedis regulam receptam esse, ut coadjutor *sedeat in ultimo loco* inter illos qui sunt in *eodem gradu* cum persona coadjuti, præcedat vero reliquos, qui sunt gradus inferioris. Unde si in capitulo adsint plures dignitates, coadjutor datus uni ex dignitatibus sedem

obtinet post ultimam dignitatem et ante reliquos canonicos. Sic etiam coadjutor canonici sedet post omnes canonicos et ante beneficiatos. Coadjutor jus habet præcinendi unam ex antiphonis vesperarum deficientibus 4 canonicis, etiam si coadjutus in choro et ipse præsens antiphonam intonaverit, S. Rit. C. in *Auximana*, d. 7. Aug. 1880. n. 5813. — 4°. Quoad *jus vocis activæ et passivæ* canonici coadjutoris in capitulo, præstat referre resolutionem S. C. Concilii in *Novariensi* diei 20. Maji 1649 hisce verbis conceptam: S. Congregatio censuit, canonicos coadjutores, etiam coadjutis absentibus non posse capitulis interesse, nec in illis vocem dare nec officium, nuncupatum *auriano della chiesa* exercere, nisi ista in Literis Apostolicis coadjutoriæ explicite exprimantur, et expresse concessa ibidem legantur. (Rel. LII. 109.) Hæc resolutio informatur principio quod regit relationes inter coadjutum et coadjutorem, videlicet coadjutus *continuat* esse *verus* beneficiatus, unde sua jura conservat et potest per seipsum suas obligationes supplere; coadjutor vero tenet locum et supplet defectum coadjuti. Unde coadjutor rigore juris nec vocem habet in capitulo, nec officia quæ canonicis adsignantur, competere possunt coadjutoribus. Talia sunt officia Camerarii, Secretarii etc.

13. At hæc omnia competere possunt coadjutoribus, si de iis in Literis Apostolicis coadjutoriæ expresse caveatur, ceu traditur in cit. resolutione, necnon si constitutiones capitulares id permittant, vel etiam si laudabilis consuetudo legitime præscripta coadjutoribus assistat. Notamus vero ab uno saltem ex hisce capitibus usum in aliquibus capitulis procedere, ut in praxi canonicus coadjutor, absente coadjuto, facile admittatur ad suffragium edendum in capitulo.

TITULUS VII.

De Institutionibus.

1. Institutio si in genere et *lato sensu* sumatur, quemcumque modum provisionis beneficiorum exprimit. Semper enim in beneficio institutus clericus dicitur, quocumque modo legitimo beneficium assecutus est. Hinc in reg. 1. *Jur.* in 6°. dicitur: 'Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri'.

2. *Stricto* autem *sensu* sumpta institutio sumitur ad differentiam sive liberæ collationis, sive etiam confirmationis, quæ electioni

conceditur. Hoc in sensu institutio definitur '*Concessio Ecclesiae vel Beneficii vacantis auctoritate legitimi superioris facta ad nominationem seu praesentationem patroni*'.

3. Institutio dividitur trifariam ut alia sit *tituli collativa*, alia sit *auctorizabilis*, alia vero *realis* seu *corporalis*. — Prima institutio nihil aliud est nisi actus seu decretum superioris, quo *titulus beneficii confertur clerico idoneo a patrono praesentato*. Huic institutioni undequaque competit data definitio.

4. *Auctorizabilis institutio*, quae etiam dicitur *approbatio*, locum habet cum Superior clericum praesentatum instituit in beneficio curam animarum habente, et concedit simul eidem jurisdictionem in populum. Rigore juris in beneficiis curatis potest institutio auctorizabilis distingui ab institutione tituli collativa. Nam fieri potest, ut institutio beneficii parochialis collativa tituli pertineat ad Capitulum, et deinde opus sit, ut ab ordinario loci concedatur institutio auctoritativa seu jurisdictio ad curam animarum exercendam necessaria.

5. Tertia institutio nihil aliud est, quam immissio in *actualement* possessionem beneficii, scilicet *manuductio* seu *investitura* per quam clerico, qui habet titulum beneficii, seu jus in re tribuitur corporalis idest *realis possessio beneficii et jurium ejus*.

De institutione tituli collativa.

6. Praemittimus hanc institutionem a *laicis* dari non posse. Sane juxta c. 8. *de Renun.* (I. 9) clericus, qui beneficium resignavit in manibus laici et ab eodem inde illud recepit, *spoliatur* ab eodem beneficio. Cui capiti consonat c. 4. *de jure patronat.* (III. 38) in quo statuitur, clericos suscipientes beneficium a laicis, si perstiterint in beneficio, ceu intrusos esse *deponendos* a ministerio ecclesiastico et ab ordine. Ratio dispositionis desumitur ex natura institutionis tituli collativae, quae cum conferat jus spirituale nempe jus officii sacri obeundi, est proprie potestas spiritualis, quae proinde laicis competere nequit cc. 2. *de Judiciis* (II. 1) et 7. *de Praescript.* (II. 26). Hinc in cit. c. 4. *de Jurepatr.* laici qui praesumunt vel destituere clericos in Ecclesiis etiam patronatis, subjiciuntur poenae excommunicationis ferendae sententiae. Quae cum ita sint, nec facultatem institutionis concedendae in beneficiis ecclesiasticis consuetudine vel praemissione acquirere possunt laici, sed ad eam acquirendam opus esset privilegio Pontificio quod est supra jus ecclesiasti-

cum, nec facile concedi solet. Igitur ex jure communi clerici solummodo concedere possunt institutionem tituli collativam.

7. Porro in diocesi *ordinaria potestate* institutionem concedit: 1°. *Episcopus* qui habet *fundatam* intentionem in jure c. 10. C. 16. q. 7. cui consonat c. 3. h. t. Quare praelatis inferioribus et aliis clericis in diocesi de jure communi institutionis concedendæ facultas non competit. Unde ut isti hac facultate utantur, debent ostendere *titulum specialem* proprii juris.

8. Præterea quum nullus clericus in diocesi officium sacrum assequi possit, et exercere sine dependentia ab ordinario; hinc tradunt doctores, clericum qui instituendus est a prælato inferiori vel ab alio clerico, præsentandum esse Ordinario, ut cognita idoneitate approbet nominatum. Ad rem facit dispositio tridentina in sess. 7. c. 13. *De Ref.* ubi hæc leguntur: 'Præsentati a quibusvis ecclesiasticis personis . . . ad quævis ecclesiastica beneficia, non instituantur . . . cum prætextu cujusvis privilegii seu consuetudinis etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius a locorum ordinariis *examinati* et *idonei reperti*, . . . præsentatis tamen vel electis, seu nominatis ab universitatibus seu collegiis generalium studiorum (quoad examen) exceptis'. Et quidem hoc jus examinandi clericos præsentatos a patronis competit Episcopo, quamvis institutio tituli collativa pertineat ad *prælatum inferiorem* vel ad *capitulum* aut ad *regulares*, quemadmodum tenuit S. C. Concilii in *Tervisina* et *Cremonensi*, et in *Penensi* seu *Cremonensi*, quarum resolutiones in terminis referuntur a *Pignatelli* tom. 8. Consult. 8. nn. 81. 82.

9. Immo in Concilio Tridentino c. 12. sess. 14. *de Ref.* statutum est, in foundationibus vel dotationibus in posterum faciendis *non posse* patronos aliis reservare institutionem, quam Episcopo loci. Inferiores ergo prælati, qui nempe jurisdictione ordinaria quasi-episcopali careant, ex lege foundationis posterioris Concilio jus instituendi assequi nequeunt. Poterunt vero hoc jus habere vel ex foundatione aut dotatione *antiquiore* ipso Concilio Tridentino vel ex *privilegio* vel ex *consuetudine* aut *præscriptione legitima*.

10. Et quidem Episcopus potest institutionem tituli collativam concedere etiamsi *nondum* fuerit *consecratus*. Institutio enim est actus jurisdictionis quam novus Episcopus obtinet statim ac Literas Apostolicas promotionis suæ Capitulo sive per se, sive per procuratorem præsentaverit juxta ea quæ exposuimus in tit. *De elect.* (I. 6).

11. 2°. Virtute mandati generalis potest instituere *Vicarius generalis* c. 3. h. t. — 3°. *Vicarius capitularis* sede vacante c. un. h. t. in 6°. *Institutio enim est actus necessarius.*

12. *Quinam possunt institui?* — Ex regula in c. 2. h. t. proposita, *laici* non possunt institui in beneficiis ecclesiasticis. Nec ratam faceret et legitimam institutionem *prima tonsura* quæ *postea* susciperetur arg. c. 6. *De transact.* (I. 36). Itaque solummodo possunt institui qui *actu clerici* sunt. Exceptio ex speciali dispositione juris statuta est pro diocesi *Melevitana*, ubi ex motu proprio *Pii VI.* »Ea semper«, d. 25. Jun. 1777 titulus *beneficii* vel patrimonii requiritur ad recipiendam primam tonsuram; datur ergo beneficium ibi hypothetice i. e. *nunc pro tunc*; cfr. resolutionem S. C. C. d. 9. Aug. 1890.

Ut vero præsentatus a patrono instituatur, debet esse *idoneus*. Hinc, uti vidimus ex cit. c. 13. sess. 7. *de Ref.*, 'præsentatus ad quodcumque beneficium non debet in beneficio institui antequam ab ordinario examinetur et idoneus reperiatur, exceptis illis tantum qui præsentantur ab universitatibus et collegiis generalium studiorum. Hi enim *præsumuntur* idonei. Porro idoneitas resultare debet non solum ex qualitatibus generalibus ad beneficia obtinenda requisitis de quibus in tit. *De ætate, qualit. et ord. præfic.* (I. 14), sed etiam ex *specialibus* qualitatibus in lege *foundationis* descriptis. Animadvertenda vero duo sunt: 1°. Si beneficio adnexus simpliciter sit ordo aliquis ex. gr. presbyteratus, valet institutio clerici præsentati, quamvis actu non habeat ordinem illum, dummodo tamen intra tempus a jure statutum possit ordinem hujusmodi suscipere c. 2. h. t. in 6°. De hoc tempore a jure statuto sermo fit in cit. tit. (I. 14). Dixi tamen *simpliciter*, idest ratione habitus ex. gr. si fundator voluerit beneficium esse presbyterale. Si enim ordo esset adnexus ratione *actus*, idest si fundator edixerit, ut beneficium non conferatur nisi clerico, qui jam sit sacerdos, institui non potest diaconus, sed requiritur in clerico qualitas sacerdotii jam suscepti. 2°. Posita idoneitate, non potest Episcopus instituere clericos *exclusive alicujus nationis*, nisi in lege *foundationis* id cautum fuerit. Hinc in c. 5. h. t. redarguitur Patriarcha Constantinopolitanus, eo quod instituebat in beneficiis solummodo clericos reipublicæ Vene-tiarum subditos.

13. Quæritur *quot possint institui in Ecclesia*. Si Ecclesia est *numerata*, idest si habeat numerum determinatum præbendarum,

licet præbendæ hujusmodi unum corpus et unam causam constituent, non possunt recipi et institui clerici ultra designatum numerum præbendarum. Quare vacantibus singulis præbendis, novi institui debent clerici in singulis beneficiis. Quod si sermo sit de Ecclesiis *non numeratis*, tot poterunt institui clerici quot ex redditibus ordinariis Ecclesiæ possunt *honeste sustentari* c. 1. h. t. Hinc ex c. 4. h. t. si Episcopus ultra vires Ecclesiæ velit canonicos constituere, possunt reliqui canonici eidem resistere. — De Ecclesiis non numeratis, seu receptitiis fuse agit *Pitoni*us: *De Disceptionibus ecclesiasticis*. Part. 1^a. Discept. 17.

14. Quoniam *monasteria* regularium subsistunt ad modum Ecclesiarum non numeratarum, hinc Tridentinum de ipsis in sess. 25. c. 3. *De Regul.* statuit: 'In monasteriis tam virorum quam mulierum bona immobilia possidentibus vel non possidentibus is tantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commode possint sustentari'. Hoc idem jam fuerat statutum in genere in c. 1. h. t.

15. Quoad vero *Italiam* et *Insulas Adjacentes* habemus decretum *Urbani VIII.* in Const. '*Cum sæpe contingat*' diei 21. Jan. 1625. confirmatum ab *Innoc. XII.* in Const. '*Nuper*' diei 23. Novembris 1697. In hoc decreto statutum fuit, ut si numerus religiosorum cujuscunque ordinis fuerit designatus et approbatus a S. C. EE. et RR. non possit a Superioribus sine licentia ejusdem Congregationis augeri sub pœna privationis vocis activæ et passivæ ipso facto incurrenda. Hoc decretum applicatum fuit regnis *Hispaniæ* ab *Innoc. XIII.* in Const. '*Apostolici Ministerii*' diei 13. Martii 1723.

16. Quoad vero moniales sequens regula servatur. Videlicet si moniales immediate subsint jurisdictioni episcopali. Episcopus est qui prudentia sua determinare debet numerum sufficientem earundem quæ in monasterio recipiantur. Quod si monasterium fuerit exemptum, ex Constit. *Greg. XIII.* quæ incipit '*Deo sacris*' diei 30. Decembris 1572 determinatio numeri monialium recipiendarum pertinet ad Episcopum simul et superiorem regularem, videlicet pertinet ad Episcopum cum interventu Superioris regularis. Doctores hoc in sensu referunt resolutionem S. C. Concilii. Conf. *Reiffenstuel.* h. t. n. 67.

17. Quæritur *intra quod tempus institutio danda sit ab eo qui instituendi jure pollet.* — In jure non est præfinitum tempus intra quod præsentatus a patrono, et repertus idoneus debeat institui in beneficio. At si nimium protrahatur institutio, adiri poterit superior qui præfinire potest tempus utile ad concedendam institutionem, quo inutiliter elapso, ipse superior instituet. — Si in specie vero sermo sit de beneficiis *curam animarum adnexam* habentibus ex Const. S. Pii V. '*In Conferendis*' constituitur, ceu tempus utile ad institutionem concedendam, *bimestre* a die factæ præsentationis. Quo elapso patroni poterunt recursum interponere vel penes Metropolitanum aut penes viciniorem ordinarium vel ad S. Sedem. Institutio autem fieri potest *qualibet die* etiam feriato et *extra* territorium instituentis. Est enim actus voluntariæ jurisdictionis, qui completur absque extrinseca et publica solemnitate.

18. Tandem ut rite procedat institutio tradunt Doctores arg. c. ult. *de Elect.* (I. 6) in 6°. intimationem per edictum ad valvas Ecclesiæ faciendam esse qua invitentur omnes interesse habentes ad propria jura deducenda intra præfixum terminum. Quo elapso, expenduntur si adsint rationes concurrentium et solutis difficultatibus, etiam si opus fuerit per judicalem sententiam, emittitur decretum institutionis quo confertur clerico præsentato titulus beneficii seu jus in re perfectum relate ad beneficium.

De Institutione auctorizabili.

19. Institutio *auctorizabilis* qua nempe præsentato a patrono conceditur beneficium parochiale id est cura animarum de jure communi pertinet ad *Episcopum*, qui non aliter admittere debet clericum præsentatum quam probatum per examen circa idoneitatem ad munus parochiale obeundum. Tridentinum sess. 7. c. 13. et sess. 24. c. 18. *de Ref.* Et quidem concessio jurisdictionis parochialis competit Episcopo etiam quando institutio tituli collativa pertinet ad prælatum inferiorem vel ad capitulum vel ad alios clericos. Potestas enim Parochi est participatio jurisdictionis Episcopi.

20. Adeo autem reservatur Episcopo auctoritativa institutio ut eam concedere nequierit Archidiaconus absque Episcopi consensu et mandato arg. c. 4. *de Offic. Archid.* neque ratione consuetudinis. Non tamen requiritur speciale mandatum, ut 1°. *Vicarius Generalis* possit institutionem, etiam auctorizabilem, dare ex c. 3. h. t.; cfr.

Leurenii »Forum beneficiale« p. II. qq. 7., 171., 682. et tit. *De officio Vicarii* (I. 28) n. 32. 3°.

21. Potest autem concedi institutio 2°. a *Vicario Capitulari* sede vacante. Agitur enim de actu non liberalitatis, sed *necessitatis*, qui ad ordinariam administrationem diœcesanæ jurisdictionis pertinet.

22. 3°. Jus concedendi approbationem seu institutionem auctorizabilem spectat ad prælatos Episcopo inferiores, qui habent jurisdictionem *quasi episcopalem* in clerum et populum sibi commissum. Prælati enim hujusmodi veniunt in jure sub nomine *ordinariorum*.

23. 4°. Aliis prælatis inferioribus competere potest hujusmodi institutio *ex privilegio Apostolico*, non vero ex consuetudine. Conclusio hæc infertur ex cit. c. 4. *de offic. Archid.* in quo cum ageretur de Archidiacono qui, tamquam prælatus inferior, ordinaria gaudebat jurisdictione in diœcesi præsertim in territorio sui archidiaconatus, ait Pontifex, eundem sibi non posse arrogare prætextu alicujus consuetudinis facultatem concedendi institutionem auctoritativam.

De reali institutione seu investitura.

24. Jus ecclesiasticum non solum determinat modum quo clerici designentur legitime ad beneficium ecclesiasticum assequendum; sed etiam comitatur personam clerici usque ad locum officii sui et ad realem illius susceptionem. Hæc disciplina inducta esse videtur, ut confusio evitaretur aut dubitatio circa ipsam personam suscipientem officium. Hinc juridice ipsum officium per actus *symbolicos* sensibili quadam forma traditur clerico designato, qui ut ajunt in *corporalem* beneficii aut Ecclesiæ possessionem immittitur.

25. Ex qua notione patet prohibitum esse clerico, quominus auctoritate *propria* possessionem suscipiat beneficii sibi collati c. 7. h. t. et si id attentaverit, tamquam temerarius puniri potest superioris arbitrio. Quod si adhibita violentia clericus possessionem aggressus sit proprii beneficii, *privatur* omni jure quod illi ex collatione, aut ex institutione tituli collativa vel auctorizabili advenerat c. 18. §. »Insuper« *De Præb.* (III. 4) in 6°.

26. Ex eadem notione sequitur nec *laicos* posse realem possessionem seu investituram concedere in beneficiis ecclesiasticis. Ea enim in cap. 1. *de offic. Archid.* (I. 23) recensetur inter res spiri-

tuales. Contra Episcopos vel Abbates suscipientes *investituram* a laicis in c. 12. C. 16. q. 7. *Gregorius VII.* præter nullitatem concessionis dignitatis statuit pœnam privationis gratiæ S. Petri et interdicti ingressus in Ecclesiam. Insuper contra clericos *investituram* recipientes a laicis in ecclesia, vel ecclesiastica dignitate in c. 17. C. 16. q. 7. *Paschalis II.* statuit pœnam excommunicationis. Quam pœnam excommunicationis decernit pariter Pontifex contra laicum *investituram* conferentem. Notandum vero est in Const. *Apostolicæ Sedis Pii IX.* silentium servari de supradictis pœnis interdicti *Gregorii VII.* et excommunicationis *Paschalis II.*, adeoque eas cessasse.

27. *Quisnam igitur confert investituram in beneficiis?* Jure decretalium in beneficiis clericos investiebat Archidiaconus c. 7. *de off. Arch.* (I. 23). At exstincta Archidiaconi ordinaria jurisdictione, Episcopus est qui per se, vel per suum vicarium generalem vel per alium clericum delegatum concedit *investituram* seu corporalem possessionem illorum beneficiorum, quæ ab ipso Episcopo conferuntur vel in quibus ab eo datur clericis præsentatis institutio canonica. Si autem sermo sit de beneficiis quæ conferuntur a *S. Sede*, juxta stilum curiæ munus immittendi in realem possessionem clericum provisum committi solet alicui prælato signaturæ papalis Referendario, vel vicario generali Episcopi, et Canonico antiquiori, vel duobus antiquioribus canonicis capituli, ita ut vel duo vel saltem unus ex eis realem possessionem concedant. Ritus vero quo conceditur *investitura* seu manuctio in beneficium definitus non est. Hinc servanda est cujuscumque loci consuetudo.

28. Immitti autem quis potest in possessionem vel per *seipsum* vel per *procuratorem suum*. Hic vero procurator debet constitui cum *speciali* mandato arg. c. 17. *De præb.* (III. 4) in 6°. in quo statuitur nullum jus acquiri ad beneficium ab absente clerico, nisi ipse absens *ratam habuerit* beneficii collationem sibi factam. Unde in beneficiis recipiendis non sufficit consensus generalis, ac proinde mandatum generale provisi, sed speciale requiritur. Et revera in praxi servatur regula, ut procurator per mandatum speciale constituatur. Animadverti insuper debet, in beneficiis, in quibus a noviter proviso requiritur *professio fidei*, non sufficere professionem emissam a procuratore, sed ipsum clericum provisum cum accedit, eam emittere debere. Conf. exposita in *tit. 1. libri I.* nn. 14—16.

De effectibus institutionis realis.

29. Primus est ut ex eo die Clericus incipiat *facere fructus suos* in beneficio quos percipere non poterat ante captam possessionem.

30. 2°. Secundus effectus traditur in regula 35. Cancellariæ Apostolicæ quæ est *de annuali possessione*. Videlicet si quis impetrat beneficium ecclesiasticum, quod per annum præcedentem ab alio clerico pacifice possessum fuerit et certo modo vacare, et injuste ab actuali possessore retineri prætenditur, debet indicare in ipsa impetratione *nomen, gradum et nobilitatem* possessoris actualis, *annos* quos hic beneficium possedit et *causam* specificam ex qua clare constet, nullum jus competere eidem actuali possessori. Quem actualem possessorem insuper debet intra *menses sex* ad iudicium compellere per citationem, causamque inde *infra annum* usque ad sententiam definitivam inclusive prosequi tenetur; alioquin impetratio et quæcumque inde acta sequuntur nullius firmitatis existunt, et impetrans tenetur reficere damna omnia et expensas ipsi possessori quem conatus est possessione exspoliare.

31. 3°. Tertius effectus datur per *regulam Cancell. 36^{am}*. Videlicet 'si quis per triennium pacifice possederit quodcumque beneficium ecclesiasticum ex quovis titulo, apostolica vel ordinaria collatione aut electionis confirmatione, vel institutione post factam præsentationem, dummodo sese non *intruserit* in beneficium, quod sit dispositioni S. Sedis reservatum ex *reservatione generali clausa in corpore juris*, et dummodo ejus ingressus in beneficium non fuerit *simoniacus*, non poterit molestari super beneficio taliter possesso'. Scilicet titulus coloratus quo beneficium possedit, convalidatur triennali pacifica possessione, ita ut non solum in possessorio, sed etiam in petitorio quamlibet exceptionem repellat. Hinc in eadem regula decernitur nulla, et irrita impetratio ab alio facta beneficii taliter possessi ad extinguendas lites quascumque super hujusmodi beneficio. — Porro quæ sint *reservationes generales* de quibus Regula præsens agit jam vidimus supra in titulo *De Præbendis* (III. 5) nn. 50—51. Censetur vero pacifice possedissee non solum ille, contra quem nemo *infra triennium* egit, sed etiam ille qui licet passus sit oppositionem, tamen victor in iudicio exstitit ac *favorabilem* pro sua possessione retulit sententiam.

32. 4us. effectus est ut per possessionem realem susceptam novi beneficii *vacet* ipso jure *beneficium incompatible* quod Cle-

ricus noviter provisus possidebat. Hæc quidem regula ex ipso jure communi deducitur juxta ea quæ superius dicta sunt de incompatibilitate beneficiorum. Et merito. Nam proprie quis habere beneficium non dicitur, nisi illud pacifice possideat. At stylus in Dataria Apostolica introductus fuit a jure communi recedens, qui etiam hodie servatur. Stylus hic in eo consistit, ut ipsis literis apostolicis concessionis novi beneficii non semel apponatur decretum vacationis prioris beneficii. Unde hoc beneficium vacare dicitur *per decretum*, et alteri illico confertur, quia expectetur immissio clerici noviter provisi in possessionem secundi beneficii. Conf. *Pitonium De Disceptat. ecclesiasticis* part. 4. discept. 134. nn. 9. et seqq.

Verum notandum est, ob actualement conditionem beneficiorum in Italia quorum bona a gubernio civili occupata fuere in praxi Dataria Apostolica inductum fuisse, ut Clericus provisus de beneficio incompatibili cum priore jam possesso possit continuare in possessione prioris beneficii quoadusque non fuerit assequutus civilem possessionem secundi per *regium* quod appellant *Exsequatur*.

TITULUS VIII.

De Concessione Præbendæ et Ecclesiæ non vacantis.

1. Ut collatio aut institutio in beneficio de jure communi fiat, beneficium debet esse *vacans*. Hinc ad evitandos abusos, qui in collationibus liberis aut institutionibus obrepere possunt, positus est titulus præsens. Beneficia vacare possunt triplici modo; scilicet vel *de jure tantum*, vel 2°. *de facto tantum*, vel 3°. *de jure et facto*. — *De jure tantum* vacat beneficium quando nemo illud possidet legitime; unde qui illud retinet, injuste possidet, ex. gr. quia collator jus non habebat collationis.

2. *De facto tantum* vacat beneficium quando revera nullus adsit qui actu illud detineat quamvis adsit clericus qui jus seu titulum habet ad illud possidendum. Ex. gr. si clericus rite institutus ob vim vel metum impediatur quominus possessionem adipiscatur beneficii vel etiam post captam possessionem ab eodem abjiciatur.

3. Vacat vero *de jure et de facto* beneficium quando nemo adsit ad quem spectat ex concessione canonica titulus et jus beneficii, nec simul aliquis exstet qui possessionem actualement ejus habeat. Ex. gr. si is qui legitime possidebat beneficium demoriatur

aut renunciēt juri suo, beneficium illico vacat de facto et de jure. Hæc tertia species vacationis constituit veram et propriam vacationem beneficii ut de eo disponi possit.

4. Porro vacatio contingere potest ex 4 causis: 1°. *morte naturali*; 2°. *renuntiatione*; 3°. *translatione*; 4°. *privatione*. — Quia mors omnia solvit, vinculum quoque solvit beneficii a possidente, dummodo beneficium revera etiam post mortem existere pergat. Nam si vivente adhuc possessore beneficium fuerit suppressum vel unitum (cfr. tit. *De Præbendis* (III. 5) nn. 89—99.), beneficium, quia non jam existit per se, vacare nequit. Similiter res se habet in ecclesiis non numeratis; cfr. tit. præc. (III. 7) n. 13. — *Renuntiatione* vacare potest beneficium modis, quos exposuimus in tit. *De Renuntiatione* (I. 9) nn. 2. et seqq. — Quomodo *translatione* vacare possit beneficium item vidimus in tit. *De Translatione* (I. 7) n. 10. Remanet tractanda 4^a. causa vacationis: *privatio*. Privari beneficio quis potest aut *ipso jure* aut per *condemnationem judicis*. In utroque autem casu requiritur *sententia* judicis ut ad executionem procedi possit: *Declaratoria* in priori casu, in altero *condemnatoria*. Porro crimina quæ privationem ipso jure inducunt, sunt 5: 1°. crimen *hæresis*, saltem probabilius, c. 12. *De hæret.* (V. 2) in 6°. et Const. 29. *S. Pii V.* »Cum ex Apostolica«, d. 27. Jan. 1567. in 6°.; 2°. crimen *falsificationis litterarum apostolicarum*; 3°. crimen *percussionis aut capturæ S. R. E. Cardinalium* c. 5. *De pœnis* (V. 9) in 6°.; aut *Episcopi* quoad beneficium in illius Ecclesia erectum. Clem. 1. *de pœnis* (V. 8); 4°. crimen *assassinii* c. 1. *de Homicidio* (V. 4) in 6°.; 5°. crimen *Sodomie* Const. *Horrendum* 72. *S. Pii V.* §. 3.

5. Ex titulo regula principalis eruitur sequens: *Beneficium nequit conferri antequam vacet* c. 2. h. t. Collatio autem beneficii facta ante vacationem est ipso jure *irrita*; quamvis vacet *de facto tantum*. Nam adhuc exstat qui habet jure titulum beneficii. Qui vero passus est se immitti in locum sacerdotis viventis idest in locum legitimi possessoris beneficii adhuc viventis, habetur uti intrusus et excommunicationis pœnæ subjiciendus est c. 1. h. t. et absque dispensatione apostolica nec potest legitime obtinere idem beneficium, si deinceps revera vacaverit c. 7. h. t.

6. Huc referri potest regula 21. Cancellariæ Apostolicæ 'Si clericus postulat, et impetret a Romano Pontifice beneficium quod dicit vacare per mortem ultimi possessoris, qui tamen possessor ad-

huc vivit, hæc impetratio *nulla* est'. Quid vero si deinde revera vacet beneficium, et idem clericus illud impetret, nulla facta mentione prioris impetrationis per fraudem obtentæ? Hæc etiam nova impetratio *nullius* est valoris.

7. Quæritur an saltem possit promitti beneficium nondum vacans, et hæc promissio vim habeat. *Promitti nequit* de jure communi beneficium nondum vacans ex cit. c. 2. h. t., ubi additur ratio, ne scilicet quis videatur desiderare mortem alterius, in cujus locum vel beneficium se credat successurum. At quid si facta sit promissio? Respondent cc. 3. et 13. h. t. ipsam non valere. At obstat c. 14. h. t. in quo adstringitur Episcopus providere clericum de beneficio ob factam promissionem. Ut hæc capita concilientur, sciendum est, duplicis generis esse promissiones vel *determinatam* scilicet, vel *genericam*. Promissio determinata locum habet cum superior spondet Clerico se illi concessurum fore vel beneficium primo vacaturum vel determinatum beneficium cum vacaverit. Altera promissio quæ indeterminata est et vaga locum habet cum Superior dicat Clerico 'Conferam tibi beneficium'. Porro in hac generica formula promissionis semper subintelligitur conditio *cum potero* . . Prior promissio odiosa est et ingreditur rationem prohibitionis Conc. Lateran. relata in c. 2. h. t. Hinc reprobatur a jure in cc. 2. et 13. h. t.

8. Altera vero promissio desiderium mortis alicujus non secumfert. Nam qui promissionem obtinuit certus non est de assecutione beneficii quod vacet, superior enim potuit facile sese eximere a petitione clerici postulantis collationem alicujus beneficii quod vacat. In promissione enim superior non determinavit beneficium clerico conferendum. Hinc hæc promissio non comprehenditur sub prohibitione Concilii Lateran. et alioquin potest esse justa; quia superior potest subdito suo sive ex titulo remunerationis, sive ex motivo consulendi ejus sustentationi promittere canonicum positionem in Ecclesia. De hac promissione generica loquitur cap. 14. oppositum, et statuit, eam servandam esse.

9. At huic 14. cap. derogatum est per constitutionem *Bonifacii VIII.* in c. 2. h. t. in 6°. quod incipit: '*Detestanda*'. Quo in capite reprobantur et nullius valoris esse dicuntur promissiones beneficiorum nondum vacantium *quæcumque*, et sub *quovis* modo, aut forma verborum de cætero faciendæ, etiam sub clausula *cum potero* vel *si facultas sese obtulerit*. Uno verbo prohibet Bonifacius

quascumque promissiones beneficiorum, per quas vel directe vel indirecte aperiri via valeat ad beneficia vacatura. Ratio hujus rigidæ legis fundatur in experientia ex qua patet istas promissiones ut plurimum per nimiam importunitatem vel mali ambitus sensum extorqueri solere, et exinde multoties concedi beneficia illis clericis, quibus concedenda non forent. Bonifacio consentit Tridentinum in c. 19. sess. 24. *de Ref.*

10. Quare de jure communi abrogatæ fuerunt *gratiæ exspectativæ* et *mentales reservationes* quæ locum habebant cum Romanus Pontifex per Bullam sibi reservabat aliquod beneficium, vel in genere vel in specie conferendum alicui Clerico quem non nominabat. Ceterum in c. 21. sess. 25. *de Ref.* Tridentinum Concilium declaravit S. Sedis auctoritatem in omnibus salvam esse debere. Ex rebus expositis sequitur nullum Prælatum summo Pontifice inferiorem conferre aut promittere posse sive in genere sive in specie beneficium nondum vacans.

11. Sequitur etiam non valere promissionem *patroni* de nominatione conceda ad beneficium vacaturum.

12. Quæritur an de jure communi possit a Canonicis et ab Episcopo clericus admitti in fratrem eidem *conferendo veram canoniam*? Si quis admitteretur in fratrem in capitulo, seu *canoniam* reciperet, præter sedem in choro et vocem in capitulo si assiduis servitiis satisfecerit obligationibus capitularibus, in jure decretalium inductum erat ut quamprimum fieri posset, de præbenda provideretur. Id decernitur in cc. 8. h. t. et in 9. *de Præb.* (III. 5). Concordant cc. 19. eod. et 9. *de Constit.* (I. 2). Quibus positis, concessio canonix implicat promissionem concessionis præbendæ vacaturæ. Quare concessio canonix videtur adversari dispositioni Conc. Lateranensis in cc. 2. h. t. necnon in 2. h. t. in 6º. et c. 19. sess. 24. Tridentini *de Ref.* in quo gratiæ omnes exspectativæ *nullius roboris* esse dicuntur. Profecto si jus antiquum consideremus, dicendum est canonias non fuisse abolitas a Conc. Lateran. III. Nam canonici sine præbenda quibus tamen conferatur præbenda quando facultas sese obtulerit, admissi sunt ab *Innoc. III.* in c. 19. *de Præb.* (III. 5). Ratio enim est, quia in concessione canonix nulla revera efficitur promissio expressa conferendi præbendam proxime vacaturam, sed solummodo clericus per canoniam inter canonicos adnumeratur, ut onera sustineat et quædam jura habeat. Quodsi jus disponit ut recepto in fratrem clerico præbenda con-

cedi debeat a Superiore ecclesiastico, id procedit ex æquitate quæ non sinit clericum diu in Ecclesia adlaborare et nullum emolumentum percipere ex redditibus Ecclesiæ ad vitæ suæ sustentationem. Quare concessio præbendæ non procedit vi promissionis factæ canonico supranumerario, sed consequitur ex titulo æquitatis, quæ innititur et supponit laudabile clerici servitium in Ecclesia c. 9. *de Præb.* (III. 5). Hinc si in ipso actu, idest dum quis in Canonicum supranumerarium recipitur vel distincto actu eidem promittatur præbenda vacatura, adnotant doctores post glos. in c. 2. h. t. in 6°. v. »indirecta« concessionem canonici utique valere, nullius autem esse roboris factam promissionem vacaturæ præbendæ. Cessat ergo ratio cc. 2. h. t. et 2. h. t. in 6°. necnon dispositionis Tridentinæ in c. 19. sess. 24. *de Ref.* In istis enim locis juris interdicitur promissio beneficii vacaturi. Hæc dicta sint summo jure inspecto.

13. At inspecta praxi Sacræ Congregationis Concilii binas habemus resolutiones quæ videntur a conceptu veteris canonici excludere jus obtinendi præbendam proxime vacaturam. In causa *Veliterna* 23. Aug. 1727, cum ob imminutum divinum cultum postularetur facultas conferendi canonicatum sine participatione fructuum et distributionem *cum conditione* tamen *quod taliter provisus obtinere deberet præbendam primo vacaturam*; S. Congregatio censuit, tribuendam esse Ordinario facultatem concedendi canonicatum sine fructibus et distributionibus, *non esse vero adjiciendam conditionem*. In causa autem *Eystetten*. d. Decemb. 1731 ead. S. Congregatio respondit, Episcopum successorem *non teneri* obligatione ulla conferendi præbendam vacantem clerico illi, qui ab antecessore habuerat canonicatum sine fructibus: scilicet adnumeratus fuerat inter canonicos supranumerarios. Quare hodiernis moribus, nisi specialis detur consuetudo loci, non videtur amplius locum habere proprie dicta vetus canonica, qua electus vel receptus in fratrem jus acquirebat obtinendi quam primum fieri posset præbendam in sua Ecclesia. Hinc qui inter canonicos supranumerarios adjicitur, non potest de jure *communi* compellere ordinarium collatorem ut sibi conferat præbendam quæ vacet.

De Canonicis honorariis.

14. Jure decretalium honor, et dignitas intime connexa erat alicui officio fixo et determinato in Ecclesia idest alicui stabili et

canonicæ positioni clericorum cui propria jura unita erant. Quare etiam canonici licet actu præbenda careret, tamen certam spem assequendi illam includebat, et simul secum ferebat onus præstandi servitium chori et altaris, et jus conferebat habendi sedem in choro et vocem activam, et passivam in Capitulo. Siquidem per canoniam clericus a canonicis recipiebatur in fratrem, et quamprimum clericus provideri debebat etiam de præbenda; cc. 9. et 19. *De Præb.* (III. 5). Quapropter jure Decretalium canonici causa tantum honoris non agnoscebantur, et cum aliquod canonicatus honorifici exemplum apparuit, doctores illum appellarunt *nomen vacuum, dignitatem ventosam*. Ita *Fagnanus com.* in cit. cap. 19. *De Præb.* n. 10. Verum mutatis circumstantiis et præsertim ob diminutas præbendas canonicales, factum est, ut ad augendum divinum cultum, et ad decorandum Episcopi senatum in multis capitulis instituerentur Canonici honorarii. Ex quo sequitur, in electione Canonici honorarii habenda esse præ oculis particularia personæ merita ob quæ honorabili collegio Canonorum et sedi episcopali decus accedat.

Verum quoad nonnulla capita novum jus introductum est circa nominationem et jura Canonorum honorariorum, per Instructionem S. C. Concilii d. 16. Sept. 1884. et per Breve S. P. *Leonis XIII.* quod incipit »*Illud est proprium*«, d. 21. Jan. 1894. Postquam Sum. Pontifex originalem canonicorum institutionem eorumque obligationes commemoravit, vehementer conquestus est malam sacerdotum, præsertim juniorum, circa titulos honoresque æmulationem. Ad compescendos ejusmodi abusus *Leo XIII.* suprema sua auctoritate et clausulis irritantibus amplissimis statuit et decrevit:

I. »Episcopus seu Ordinarius ecclesiasticum quempiam virum alienæ diœceseos Canonicum ad honorem nominaturus præter *Capituli sui consensum*, Ordinarii, cui nominandus subjicitur, notitiam et votum obtineat; — eundemque Ordinarium insignia edoceat ac privilegia, quorum usus nominando tribueretur.

II. Canonici ad honorem extra diœcesim in qua nominati sunt, degentes, numero sint tertia parte minores cunctis Canonicis a Pontificiis Constitutionibus respectivæ Basilicæ, sive Ecclesiæ Metropolitanæ aut Cathedrali, vel Collegiatæ adsignatis.

III. Canonici ad honorem alicujus minoris Basilicæ, vel Ecclesiæ Collegiatæ alinæ Urbis nominati, privilegiis et insignibus uti possunt tantum intra respectivæ Basilicæ vel Collegiatæ, ejus-

que Filialium Ecclesiarum ambitum, ubi Canonici de numero iisdem fruuntur. Qui vero alicujus Metropolitanæ vel Cathedralis aut Collegiatæ Ecclesiæ, seu Basilicæ minoris extra Urbem Canonici sunt ad honorem, privilegiis et insignibus tantum utantur in diœcesi ubi nominati sunt, nullo modo extra illius territorium.

IV. Hæc omnia servantur quoque a Canonicis ad honorem usque ad hanc diem nominatis.»

15. Hisce præmissis ponimus aliquas quæstiones:

1º. Cuinam competit jus elegendi Canonicum honorarium? Regula generalis est hoc jus competere *Episcopo* seu Ordinario, sed ita ut *consensus Capituli* prærequiratur. Ita tenuit S. C. Concilii in causa d. 6. Julii 1867. et Breve »*Illud*« d. 21. Jan. 1894. I. Qui consensus requiritur *ad valorem*, S. C. C. in *Oritana* d. 18. Apr. 1885, d. 27. Febr. 1886, in alia d. 6. Jul. 1889 et *Marsorum* d. 12. Dec. 1891.

Licet Sum. Pont. in cit. Brevi quasvis consuetudines contrarias etiam immemorabiles abrogaverit, nihilominus jus *Patroni* nominandi Canonicos honorarios a S. C. Concilii saltem quoad substantiam agnitum est in *Brunen.* d. 27. April 1895. adjuncta tamen restrictione, ut nominatio non inconsulto Episcopo facta acceptetur a loci Ordinario. — Quia S. Congregatio in cit. causa *Brunen.* de consensu *Capituli* nihil posuerit, concludi forsitan possit dictum consensum Capituli non requiri, quoties agitur de nominatione Canonicorum honorariorum non libera, sed *patronata*, at magis amplectenda est *contraria* sententia ex Brevis Apostolico, quod non distinguit, et ex *reg. juris* 29. in 6º: »Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari«. —

Si nominandus pertinet ad *alienam* diœcesim, requiritur notitia et votum Episcopi cui nominandus est subjectus.

De facultate *Vicarii Capitularis* nominandi Canonicos multum disputabant canonistæ. Ex analogia hujus casus cum collatione præbendæ (cfr. tit. 5. h. l. nn. 57—58.) dicendum est: Vic. Capit. potest *acceptare* nominationem Canonici honorarii a Patrono factam, minime vero *libere* nominare Con. honorarios cum consensu Capituli, arguitur ex dictis cit. loco n. 58.

Facultas nominandi Canonicos honorarios *extra* diœcesim comorantes quoad numerum restricta est; nam juxta Breve »*Illud*« duas tertias partes omnium Canonicorum Pontificiis Constitutioni-

bus assignatorum excedere nequeunt. Si e. gr. in aliqua ecclesia cathedrali inveniuntur 12 canonici *jure pontificio constituti*; præterea fortasse 6 *alii* sive titulares, sive honorarii, numerus Canonorum honorariorum *extra diocesim commorantium* ad summum pertingere potest usque 9.

16. 2°. *Quæ jura competunt Canonicis honorariis?* Inprimis notandum est, Canonicos honorarios privilegiis et insignibus uti non posse nisi intra ambitum ecclesiæ vel territorium diœcesis, in qua nominati sunt Canonici.

Secundum *jus commune* ejusmodi privilegia et insignia sunt mere *honorifica*, scilicet induendi vestes, insignia et honores canonicales; sedendi in choro, si velint interesse, post ultimum canonicum titularem ante ceteros idque in habitu ultimi canonici, S. C. Concilii d. 6. Julii 1867 ad II^{um}. et III^{um}. dubium. — Si vero Canonicus honorarius in eadem Ecclesia habeat Beneficium, quod servitium chori exigat, illud præstare nequit in habitu canonicali, et si id faciat, punctaturis subjicitur. S. C. Concilii in causa d. 19. Aug. 1868. — Quare nullum jus habet Can. honorarius ad præbendam vacaturam obtinendam, nec pariter vocem activam aut passivam in Capitulo; infertur ex decisione S. C. Concilii d. 11. Jan. 1868.

Diximus *secundum jus commune*, nam *jure particulari* alia privilegia possunt Can. honorariis competere. Sic in regno *Borussie* (sc. in ejus extensione ante annum 1866.) Canonici honorarii ex bulla »*De salute animarum*« (anno 1821.) in electionibus Episcoporum jus suffragii habent necnon pensionem quandam a gubernio percipiunt.

17. Sicut absque consensu Capituli Episcopus nequit nominare Canonicos honorarios, sic nec privilegia vel insignia (non consueti) potest eis concedere absque eodem consensu; S. C. Conc. d. 17. Dec. 1836.

Si alienæ diœcesis clericus eligitur in Can. honorarium, Episcopus nominans Ordinarium, cui clericus ille subjectus est, insignia et privilegia concessa edocere tenetur: cfr. Breve »*Illud*« n. I.

18. Tandem animadverti debet juxta resolutionem S. R. Congregationis ann. 1847 relata a *De-Angelis* h. t. n. 3. circa finem, non posse Canonicum honorarium suo munere *privari* nisi ejus indigna conversatio exigat ut contra illum de more procedendum sit ad majora scandala præcavenda.

19. Quæritur *intra quod tempus beneficium vacans sit conferendum*. Si beneficium vacans sit *liberæ collationis*, conferendum est *intra semestre* cc. 2. h. t. §. »cum vero« et 5. h. t. §. *fin.* Si vero collatio facta fuerit post semestre, ea de rigore juris *potest irritari* quia facta est postquam collator ex sua negligentia potestate conferendi *intra tempus juridicum* usus non est. At ipso jure nulla non est. Nam Concilium Lateranense in c. 2. h. t. non intendit directe inferre pœnam negligenti collatori sed potius voluit ut quam cito beneficium vacans provideretur de rectore. Facit ad rem cap. 4. *De supplenda neglig. Prælat.* (I. 10).

20. Ex exposita vero regula excipienda sunt beneficia Ecclesiæ *non numeratæ*. Nam cum certus numerus Canonicorum seu præbendarum non habeatur neque dari potest proprie dicta vacatio. Hinc juxta c. 25. *De præb.* (III. 5) in assumptione seu electione novi Canonici Ecclesiæ non numeratæ, jus novum quodammodo creatur, quod nascitur cum electione novi Canonici, et desinit cum Canonicus demoritur. Hinc transacto semestri jus designandi novum canonicum non devolvitur ad Superiorem c. 10. h. t. Verum negligente nimium collatore ordinario, si Ecclesia facultates habeat canonicum sustentandi; ex intentione juris expressa in c. 1. *De inst.* (III. 7) ubi decernitur, tot esse destinandos canonicos quot Ecclesia alere possit, potest superior præfinire terminum eidem collatori ordinario, ut ipse secundum Ecclesiæ consuetudinem provideat eam de novo Canonico; quo elapso ipse superior supplebit negligentiam collatoris ordinarii.

21. Huc referri potest Const. *Greg. XIII.* '*Humano vix judicio*' ex qua habemus Episcopum posse conferre beneficia quæcumque *liberæ collationis* quæ vacaverint per *renunciationem* coram se factam etiam in mensibus papalibus. Collatio autem hæc facienda est *intra mensem* et provisus *intra tres menses* debet eam *publicare*, et possessionem accipere. Quod si hæc duo tempora non serventur, provisio beneficii Papæ reservati nulla est, et beneficium a Summo Pontifice confertur.

22. Si beneficium sit *electivum* distinguendum est. Si est *prælatura* regularis vel prælatura principalis Ecclesiæ Cathedralis scilicet si eligendus sit Episcopus vel Abbas ordinariam habens jurisdictionem, tempus utile electionis perficiendæ est *trimestre* cc. 41. et 42. *De elect.* (I. 6). Si vero est beneficium *minus*, tempus utile ad eligendam personam est *semestre* c. 12. h. t.

23. Si beneficium est *patronatum*, Patronus ecclesiasticus habet *semestre* ad præsentandum, laicus vero *quadrimestre*. Ita in tit. *De jurepatr.* (III. 38).

24. Adnotanda vero sunt. 1°. Hoc tempus quod conceditur pro conferendo beneficio vacante non decurrere *ignorantibus*; scilicet sive trimestre sive quadrimestre, sive semestre incipit decurrere a die habitæ notitiæ vacationis: nec corruiť *legitime impedito* cc. 5. h. t. et c. 3. *De suppl. negl. Prælat.* (I. 10). 2°. Hoc autem tempus ex quo decurrere incipit, est *continuum*, scilicet currit etiam diebus feriatis, et de die ad diem computatur. Hæc dicta sint de concessione præbendæ vacantis de jure et de facto.

25. Quid si vacaverit *de jure solum* præbenda, idest de facto ab aliquo detineatur? Ex dispositione c. 6. h. t. inspiciendum est, utrum possessio sit *colorata*; idest ex titulo colorato habita, vel non. Si primum, fieri potest ut ex ea enatum sit jus seu titulus beneficii, quemadmodum si possessio fuerit *triennalis*. Regul. 36. *Canc. Apostolicæ*. At si jus hoc non fuerit enatum, poterit beneficium conferri, quemadmodum etiam beneficium conferri poterit quando notum sit, possessionem esse prorsus illegitimam seu neque coloratam. At citari debet semper possessor ut rationes suas deducat. Quod si possessor vel defecerit in illis exhibendis, vel non comparuerit tempore utili, a possessione ejicitur et beneficium alteri confertur.

TITULUS IX.

Ne sede vacante aliquid innovetur.

1. Nomine *sedis* præcipue intelligitur Ecclesia *Cathedralis*, seu Episcopalis; ea enim proprie appellatur sedes; idque docet c. 1. h. t. At ob similitudinem juridicam, nomine sedis veniunt etiam abbatia, præpositura, aliæque dignitates quæ reguntur a prælatis ecclesiasticis *jurisdictione præditis* c. 41. *De elect.* (I. 6). Immo ex glos. in c. 1. *De reb. Eccl. non alienand.* (III. 9) in 6°. in sensu tituli nostri vocabulum *sedes* ad beneficia etiam *minora* extenditur.

2. Sedes autem vacare dicitur cum Cathedralis Ecclesia vel beneficium careant proprio rectore sive titulari sive commendatario. Dicimus *sive commendatario*; nam hodiernis moribus concessio beneficii in commendam æquiparatur concessioni in titulum. Si quæeratur quoadusque vacare Ecclesia vel beneficium censeatur, distinguendum

est. Si sermo sit de sede episcopali, censetur vacans quoadusque Literæ Apostolicæ de novo Episcopo promoti vel confirmati in curia Romani Pontificis non fuerint *præsentatæ* Capitulo Cathedralis Ecclesiæ. Idemque dicendum de sedibus abbatialibus, de prioratibus etiam regularibus, quorum provisio pertineat ad Sedem Apostolicam. Utramque dispositionem habemus in Extr. 1^a. *De elect.* (I. 3) inter comm. §. »Præsentati«, in qua decernitur, Episcopos aut alios prælatos electos aut confirmatos in curia Pontificis non posse absque Literis Apostolicis accedere ad suas Ecclesias, et administrationem bonorum suscipere, nec ab aliquo recipi posse, et obedientiam exigere ante ostensionem Literarum ipsarum. Hanc dispositionem renovavit et explicavit *Pius IX.* in Const. *Rom. Pontifex* edita V. kal. Sept. 1873, cujus summam exhibuimus in tit. *De elect.*, cum ageremus de juribus electi ad prælaturam vacantem.

3. Quod si agatur de aliis beneficiis quorum collatio aut confirmatio non perficitur in curia Pontificis, vacare censentur quoadusque eorum titulus et possessio non fuerint a Prælati *jurisdictionis* collata.

4. Sede autem vacante nihil est innovandum. Ecclesia enim æquiparatur minori c. 3. *De in integrum restit.* (I. 41), quæ proinde curatore suo indiget seu legitimo defensore, qui alius non est, quam rector illius. Quare sedes vacans censetur carere defensore suo c. 1. h. t. Cum vero iniquum censeatur, pupillum vel minorem præjudicium tolerare debere ob tutoris vel curatoris deficientiam; hinc a jure ecclesiastico, sede vacante interdicatur innovatio ex qua sequi possit præjudicium Ecclesiæ: scilicet interdicatur innovatio per quam status Ecclesiæ innovatur aut jura ejusdem lædantur. Quare ex. gr. in c. 1. h. t. sede vacante prohibitum est, quominus monasterium unitum Ecclesiæ cathedrali ab ea separaretur atque iterum sub regimen abbatis sui restituatur.

5. Pariter statutum est, ut sede vacante tempus inceptum *præscriptionis* contra Ecclesiam non decurrat cc. 4. et 15. *De præscr.* (II. 26). Sub vero eadem prohibitionem ne aliquid innovetur, comprehenditur etiam quidquid *præjudicium* affert *successori*. At cum hæ dispositiones a sacris canonibus inductæ sint in similitudinem juris civilis, hinc concludunt doctores, ob paritatem conditionis Ecclesiæ et pupilli, valere illas innovationes quæ in evidens emolumentum redundant Ecclesiæ vacantis. Scilicet Ecclesiæ va-

cantis conditio *melior* reddi potest non vero deterior. §. 1. Inst. *de auctoritate Tutorum*.

6. Quæritur *a quo et quomodo sedes vacans regatur*. Cum in titulo nomine sedis vacantis veniat præcipue sedes episcopalis: hinc quæstio hæc reducitur ad administrationem dioceseos. Quæ administratio devolvitur ad Capitulum et hodierno jure juxta Tridentinum ad Vicarium Capitularem, de quo sermo est in l. I. tit. 28. nn. 42—67.

7. In specie vero aliquid dicendum est de judiciis circa negotia, vel jura Ecclesiæ vacantis. Cum Ecclesia vacans carere censeatur proprio et legitimo defensore; hinc sede vacante non solum non potest inchoari novum judicium, sed nec fieri potest prosecutio judicii jam incepti, sive Ecclesia partes habeat actoris sive rei conventi c. ult. h. t. Hinc sententia lata contra Ecclesiam vacantem non sustineretur arg. l. »Acta« 45. §. ult. ff. *De re judicata*, quæ id statuit in causa minorum. Prosecutio vero judicii fieri potest *quoties periculum sit in mora*. Sic audiri possunt testes quando sunt senes, vel in periculo versantur mortis non remotæ. Sic etiam judicium institui aut continuari potest cum Ecclesia prævideatur esse diu vacatura. At semper in casu litis debet constitui Ecclesiæ curator seu *legitimus defensor*, qui rationes et jura Ecclesiæ sustineat. Defensor autem hujusmodi pro Ecclesiis cathedralibus a Romano Pontifice constituendus erit juxta probatissimos doctores, pro minoribus vero beneficiis ab Ordinario debet constitui.

TITULUS X.

De his quæ fiunt a Prælati sine consensu Capituli.

1. A primis Ecclesiæ temporibus licet agnosceretur potestas episcopalis super presbyteris quibus poterant Episcopi imponere leges, tamen mos invaluit, ut Episcopi præsertim in rebus gravioris momenti presbyterorum sententiam exquirerent. Sic ex. gr. cum ageretur de assumendis ad ordines. Hinc cœtus presbyterorum appellabatur Senatus Ecclesiæ. Ita *Origenes* in *Matth.* Ita *S. Hieronymus* lib. 2. in c. 3. *Isaiæ*.

2. Antea omnes clerici dioceseos constituebant hunc senatum, at processu temporis aucto numero clericorum necnon diocesis protractis limitibus, non poterant frequenter adire ad Episcopum clerici omnes Diocesis. Hinc cœtus Episcopo assistens conflabatur

ex clericis civitatis episcopalis. Deinde senatus Episcopi constitutus est ex solis *canonicis Ecclesiæ cathedralis*, qui cum peragerent cum Episcopo majora negotia totius diœceseos majori cœperunt dignitate pollere præ aliis clericis diœcesis, et constituere visi sunt unum corpus, cujus caput erat Episcopus. Ex quo patet cur inducta sit regula juris communis, ut sede vacante, jurisdictio episcopalis Capitulo committeretur.

3. Pro tituli intelligentia animadvertenda sunt duo. 1°. Nomine prælati præcipue venit *Episcopus*, et nomine capituli venit capitulum *Cathedralis* Ecclesiæ. Verum quæ simul de Episcopo et ejus Capitulo dicuntur applicanda sunt etiam Abbatibus, et eorum Monasteriis, necnon Collegiatis Ecclesiis, et eorum præpositis.

4. 2°. Animadvertimus *consensum* tunc revera locum habere, quando capitulares per suffragium de negotio cum Prælato deliberant, ita ut prælatus sub pœna *nullitatis* actorum teneatur sequi sententiam collegii, cujus ipse caput, et præses existit, idest majoris partis collegii. Hoc in casu Canonici dicuntur habere suffragium *deliberativum*.

5. Hinc consensus differt a *consilio*. Nam licet prælatus aliquando debeat pro expediendo facilius, et tutius aliquo negotio, exquirere mentem, et animadversiones capitularium, tamen non tenetur consilium datum amplecti et sequi. Hoc in casu Capitulares habere dicuntur votum *consultivum*. Huc referuntur cc. 7. *De arbitris* (I. 43) et 1. *De capell. Monach.* (III. 37).

6. Quæritur *quæ fiant a prælatis sine consensu capituli?*

Generica responsio est, ut dicamus Episcopum absque capituli consensu, jure decretalium inspecto, ea negotia peragere potuisse quæ *ordinaria* sunt, idest pertinent ad quotidianam diœceseos administrationem vel a jure gravissima non reputantur. A jure enim constitutum est, ut Capitulum Episcopum efficaci assistentia, et opere coadjuvet in regimine totius diœceseos. Episcopus namque et canonici censentur unum corpus constituere cujus caput est Episcopus, membra vero canonici, c. 4. h. t. Hinc ex sensu contrario Episcopus non poterit in negotiis, quæ in jure gravissima reputantur absque capituli sui consensu procedere.

7. Inter vero hæc negotia gravissima ea adnumeranda non sunt in quibus Episcopus procedit potestate non ordinaria, sed *delegata*. Nam in delegatione censetur electa industria personæ Episcopi cui commissum est negotium expediendum. Hinc pariter ex-

cipi debent negotia quæ licet in se inspecta sint gravissima tamen ob periculum in mora differri ad ulteriora tempora nequeunt, et interim Capitulum convocari nequeat ob particulares temporis circumstantias. Ex. gr. si capitulares grassante peste in civitate non commorentur.

8. At *quæ negotia in specie requirunt Capituli consensum?* 1um. est *alienatio* rerum immobilium vel mobilium pretiosarum pertinentium ad Ecclesiam, vel Capitulum c. 1. h. t. 2°. Requiritur consensus Capituli quando contrahenda est *obligatio* ab Ecclesia ex. gr. ex deposito, fidejussione, aut mutuo cc. 1. *De deposito* (III. 16) et 4. *De fidejuss.* (III. 22). Verum quoad duo exposita capita res immutata est per Const. »*Ambitosæ*« *Pauli II.* de qua sermo erit in tit. *De rebus Ecclesiæ alienandis vel non.* 3°. Cum agitur de collatione, vel præsentatione ad beneficium quod conferre, aut ad illud præsentare ex *speciali* lege beneficii Episcopus nequeat absque capituli consensu c. 6. h. t. — Item in nominandis Canonicis honorariis, uti vidimus supra in tit. 8. h. l. nn. 14. et sqq. 4°. Cum sermo sit de suppressione Canonicatum aut unione beneficiorum perficienda propter tenuitatem præbendarum in Ecclesia Cathedrali, vel in Collegiatis insignibus sess. 24. c. 16. *de Ref.* Cui concordant cc. 8. *De const.* (I. 2) et 33. *De præb.* (III. 4) in 6°. 5°. Si extra sacram visitationem procedendum sit ad applicandam pœnam contra clericum pertinentem ad Capitulum *exemptum* sive Ecclesiæ Cathedralis, sive Ecclesiæ collegiatæ, quo in casu Episcopus procedere debet cum duobus membris Capituli ab eodem capitulo designatis. Ita in c. 6. sess. 25. *de Ref. Conf. Bened. XIV. De Syn. Diœc.* lib. 13. c. 9. n. 6. ubi refert plures resolutiones S. C. Conc.

9. Quæsitum insuper est pluries a S. Concilii utrum sine consensu capituli Episcopus possit *indicere Synodum Diœcesanam*, vel edere in Synodo posset constitutiones pro sua diœcesi sine consensu Capituli, et responsum est posse utique indicere Synodum diœcesanam absque consensu et consilio Capituli. Relate vero ad *constitutiones* in Synodo edendas respondit S. C. Conc. Episcopum requirere debere *consilium* Capituli, non teneri autem obligatione, illud amplecti et exsequi. Referuntur hæ resolutiones a *Benedicto XIV. De Syn.* l. 13. c. 1. n. 9. Concordat c. 5. h. t. Tenetur insuper exquirere consilium Capituli Episcopus in *destitutione* et *institutione* clericorum in Ecclesia sua c. 4. h. t. necnon in *corrigendis* et *puniendis* clericorum defectibus c. 5. h. t.

10. Hac vero in re animadvertendum est, hæc de jure *communi* vera esse; at plurimum attendendam esse locorum consuetudinem qua fieri potest ut Episcopus contra capitulum præscribat jura liberæ administrationis qua non teneatur exquirere sive consensum sive consilium Capituli. Hæc theoria ex c. 6. h. t. in quo consuetudo hæc dicitur præscriptiva jurium liberæ administrationis, et valida dicitur. Concordat cc. 3. *De consuet.* (I. 4) in 6º. et 31. in fin. *De elect.* (I. 6). Quare in praxi regula servari potest quæ ex loci consuetudine inducta est. Conf. *Bened. XIV. De Syn. Diæc.* lib. 13. c. 1. nn. 8. et seq.

11. Adnotant autem auctores, titulum præsentem ferme reces-
sisse a moribus hodiernis cum Episcopi fere omnia negotia soleant expedire *sine* consensu capituli. Conf. *Giraldi Jus Pontif.* part. 1. Sect. 432. Verum haud facile admitterem consuetudinem contra ea, quæ in materia tituli præsentis decernit Conc. Tridentinum, præsertim de necessitate adhibendi 2 canonicos *consiliarios* in iis quæ ad alumnorum seminarii admissionem educationemque spectant, itemque 4 deputatos in quæstionibus œconomicam seminarii administrationem tangentibus, Tridentinum in sess. 23. cp. 18. de Ref. Nam S. Sedes præsertim per organum S. C. Concilii Episcopis jugiter inculcat observantiam legum tridentinarum; cfr. Lit. Encyclicas S. C. Concilii ad Episcopos *Americæ Meridionalis* d. 15. Mart. 1897.

TITULUS XI.

De his quæ fiunt a majore parte Capituli.

1. Nomine capituli venit aliquando *associatio omnium clericorum* qui ad aliquam Ecclesiam pertinent, aliquando vero nomine capituli veniunt solummodo *Canonici*. Si capituli vocabulum ad *sæculares* clericos referatur illud sumimus in secundo sensu. Quod si vocabulum hujusmodi ad *Regulares* referatur, illos comprehendit, qui vocem habent, seu partem habent in exercendis juribus communibus familiæ religiosæ. Nomine igitur Capituli in sensu tituli si de Ecclesiis *Cathedralibus* et *Collegiatis* sermo sit, veniunt solummodo Canonici, nisi consuetudo, aut peculiare Ecclesiæ constitutiones aliter postulent. Ita auctores communiter innixi c. 4. *De his quæ fiunt a prælatis* (III. 10), in quo traditur, Canonicos solummodo, qui fratres Episcopi appellantur, constituere unum corpus cum Episcopo. Hinc quoad suffragium edendum generaliter ad

Capitulum non pertinent beneficiati, mansionarii, alique inferiores clerici servitio Ecclesiæ addicti. Dixi *generaliter*. Nam ex lege *peculiari* alicujus Ecclesiæ aut ex *consuetudine* Beneficati, alique clerici possunt jus habere interveniendi capitularibus congregationibus, præsertim si massam communem habeant cum canonicis, e agatur de negotiis ad eandem massam spectantibus; quemadmodum censuit S. C. Conc. in *Astensi* d. 12. Julii 1682. At ex ipsis canonicis in cathedralibus et collegiatis Ecclesiis et ex religiosis in regularibus Ecclesiis, illi quoad suffragium edendum capitulum solummodo constituunt, qui vocem habent in capitulo. Hinc qui in sacris ordinibus constituti non sunt, cum vocem non habeant in capitulo ex Clem. 2. *De Act. et Qual.* (I. 6) cui consonat *Tridentinum* in c. 4. sess. 22. *de Ref.* sub nomine capituli in sensu tituli non veniunt. Ex qua dispositione patet clericum saltem non subdiaconum neque ex aliorum concessione admitti posse ad suffragium edendum in capitulo.

2. Hisce præmissis, *actus dicitur capitularis* quando est positus ex deliberatione capituli legitime congregati. Quoad vero congregationem Capituli animadvertendum est, quædam capitula seu capitularium congregationes celebrari lege *ordinaria*, et solitis annis temporibus, pro negotiis ordinariis et quæ nimis ardua non sunt. Alia vero *extraordinaria* esse, quæ celebrantur pro extraordinariis negotiis. Pro capitulis prioris generis specialis convocatio non requiritur, pro secundis vero *convocatio* necessaria est.

3. Convocare potest Capitulum *Episcopus*, et præter Episcopum convocat capitulum *Decanus*, aut is ad quem ex vi constitutionum capitularium vel consuetudine spectat. Hisce vero non exstantibus, Capitulum convocat *antiquior* inter Canonicos. Vocari autem debent omnes Capitulares, qui in loco *præsentes* sunt et *possunt* ad capitulum accedere.

4. Aliquando citandi sunt etiam *absentes*. Doctores cum glossa in c. 2. *De testibus* (II. 10) in 6°. v. »Ipsorum« tres casus adsignant nempe 1°. cum electio *prælati* facienda est cap. 42. *De elect. et electi potest.* (I. 6). 2°. In electione novi *Canonici* et præbendarum *collatione* c. 33. *De præb.* (III. 4) in 6°. 3°. In decernenda *cessatione a divinis* c. 8. *De off. ordin.* (I. 16) in 6°. Quod si qui vocari debebat præteritus est, agere potest *de spreto*, ut quæ acta a capitulo sunt eo absente, *rescindantur*; c. 36. *De elect.* (I. 16)

§. »electionem«. Hinc per se hujusmodi acta capitularia valent c. 28. §. 1. *De elect.* (I. 6).

5. Ut vero ad celebrationem capituli procedatur, Canonistæ cum *Abbate* in c. 6. n. 13. *De const.* (I. 2) et *Fagnano* in c. 2. *De nori operis nun.* (V. 32) distinguunt duos casus. I^{us}. est, quando Capitulum convocatum est *ab eo qui jus habet convocandi*. Hoc in casu vocatis omnibus qui debent vocari, illi qui conveniunt, poterunt negotium expedire et absentes censentur uti contumaces, adeoque privantur pro illa vice jure suffragii edendi cc. 19. *De elect.* (I. 6) et 21. §. 1. *officio Deleg.* (I. 29).

6. II^{us}. casus est quando nemo adsit, qui jus habet convocandi capitulum, et hoc in casu necesse est ut saltem conveniant ad capitulum *binæ tertiæ* partes Capitularium præsentium in loco capituli. Nam universitas non censetur sufficienter repræsentari nisi saltem binæ tertiæ partes membrorum simul concurrant. L. »nulli ex lege plane« ff. *Quod cujusque Universitatis nomine*. At exceptio facienda est, nisi complementum negotii urgeat, et periculum sit in mora. Quo in casu minor pars debet vocare alios, qui si non accedant, præsentēs possunt decernere de negotio. Nequeunt enim præsentēs jure suo privari ob aliorum negligentiam. — Convocatis autem, et præsentibus Capitularibus negotium discutitur, et ex communi seu capitulari deliberatione finitur. Porro ut valor deliberationis capitularis rite determinetur, duplex est distinguendus casus. I^o. Quando negotium quod discutitur tangit *omnes ut singulos*. II°. Quando capitulares respicit *in communi*. Jam vero negotium tangit omnes uti singulos 1°. quoties agitur de remissione juris proprii et individualis quemadmodum verificatur quando designantur *compromissarii* ad eligendum prælatum quo in casu cum singuli habeant jus suffragii cedit quisque hoc jus alicui vel aliquibus personis. 2°. Quoties agitur de suscipienda obligatione prorsus *voluntaria et indebita*; sive obligatio hæc omnibus imponi velit, sive imponi velit uni aut aliquibus capitularibus ex. gr. contribuendi in aliquo pio opere libero. Hinc si agitur de negotio quod incidit jam sub dispositionem legis saltem in genere, non censetur tangere singulos uti singulos, sed ipsum capitulum. Exemplum habemus in cap. 4. h. t. in quo agitur de portione fructuum a canonicis cedenda ad reparandam Ecclesiam Cathedralem et regula traditur ut negotium expediatur quemadmodum expediuntur negotia quæ omnes *in communi* canonicos tangunt. Et

ratio est, quia ex lege canonica capitulum ligatur obligatione reparandi Ecclesiam Cathedralem fatiscentem. Cf. *Pirrhing* h. t. n. 8.

7. Si sermo sit de prioris generis negotiis, idest de negotiis, quæ tangunt canonicos *uti singulos*, ut resolutio capitularis valeat, debet ab omnibus et singulis probari 'nam quod omnes tangit, ab omnibus probari debet'. *Reg. 29. juris* in 6°. Hæc theoria certa est apud DD. qui citant etiam c. 6. *De const.* (I. 2). Conferri possunt *Pirrhing* h. t. not. 4. circa c. 4. h. t.; *Fagnanus comm.* ad c. 1. h. t. n. 12. et *Pignatelli* tom. 10. Consult. 82. nn. 5. et 6. Quare si major pars capituli alicui capitulario ex. gr. Decano vel Archidiacono onus aliquod imponere intendat quod non habebat, puta servitium altaris per turnum, decisio capituli non valet nisi ipsa persona onere gravanda consensum præbeat. Et quidem si consensum præbeat, ipsa persona onus implere tenebitur, non autem *successor* ejus. Ratio est quia actualis possessor beneficii facto proprio non potest reddere pejorem conditionem successorum. Ex exposita theoria sequitur etiam, decisionem capituli infirmari ex unius tantum capitularis dissensione, quando negotium omnes uti singulos tangit, quemadmodum notat *Pignatelli* loc. cit.

8. Quod si negotium respiciat omnes in communi seu ipsum Capitulum, sufficit consensus *majoris, et sanioris partis* capituli; cc. 1. et 4. h. t. At quoadusque non probatur, majorem partem insano ductam esse consilio, semper præsumptio stat pro eadem parte majore, ut scilicet sit simul sanior. At in hoc etiam videnda est praxis singularum Ecclesiarum. Potest enim locum habere regula specialis ut numerus determinatus suffragiorum capitularium præsentium necessarius sit pro negotio expediendo, quemadmodum ex. gr. verificatur de electione Rom. Pontificis, ad quem eligendum requiruntur binæ tertiæ partes suffragiorum Cardinalium in conclavi præsentium c. 6. *De elect.* (I. 6).

9. Inter ea, quæ a Capitulo constitui solent, quæque speciali mentione digna sunt, recensentur *constitutiones capitulares*, nec non decreta servitium chori et altaris respicientia. Capitulum condere potest Constitutiones suas, quæ si fuerint ab Episcopo probatæ, veram legem efformant; ac proinde ligant etiam successores, et perdurant quoadusque non fuerint revocatæ vel reformatæ. Revocatio autem seu reformatio fieri debet a Capitulo cum consensu *Episcopi*, si fuerint ab Episcopo confirmatæ. Quemadmodum enim fert *Reg. 1. Juris*: 'Omnis res per quascumque causas

nascitur, per easdem dissolvitur'. Ob eandem rationem si Constitutiones capitulares fuerint a *S. Sede* in forma *specificæ* confirmatæ, revocari aut corrigi nequeunt inconsulta eadem Apostolica Sede. Qua in re animadvertimus in Synodo Romana ann. 1725. tit. 2. cc. 4. et 5. legem latam fuisse, quæ cavetur, Capitula sive Cathedralium sive Collegiatarum Ecclesiarum suas Constitutiones intra sex menses condere debere, easque proprio Episcopo exhibendas esse confirmationis obtinendæ causa. Hæc autem dispositio extenditur ad omnia Capitula etiam extra Provinciam romanam existentia. Quare S. C. Concilii sive in generalibus conciliis, sive in responsionibus ad relationes Episcoporum super statu Diocesum, quoties occasio verificatur, solet inculcare ut præfatæ dispositioni pareant ea Capitula, quæ propriis constitutionibus carent. Potest insuper, uti diximus, Capitulum decreta condere, quæ internum regimen respiciunt, vel quæ moderantur servitium chori et altaris; at in his condendis non potest Capitulum lædere jus tertii quæsitum, uti supra demonstravimus, nec obviare potest juri communi, aut Constitutionibus suis a Superiore confirmatis.

10. Ultimo loco quæritur an Canonici in electionibus sive ad aliquod officium in Capitulo sive ad aliquam præbendam seu Cappellaniæ cujus collatio ad Capitulum pertinet, suffragium dare possint alicui *consanguineo*.

Responsio datur in ll. »Illud« et »Item« Dig. *Quod cujusque Universitatis* ubi Juris consultus hæc habet: 'Prodest suffragium patris filio, et filii patri, item eorum, qui in ejusdem patris potestate sunt: quasi Decurio enim illud dedit suffragium, non quasi domestica persona: in iis quippe, quæ juris publici sunt, præsumitur, quod magis ad bonum publicum moveatur, quam ex alia causa particulari affectionis'. Huic legi adhæsit S. C. Concilii in quæstionibus sibi propositis: in *Pisana* d. 19. Sept. 1813, sc. Canonikum non esse rejiciendum in electione alicujus consanguinei a ferendo suffragio. Item in causa decisa d. 28. Julii 1865 (A. S. S. vol. I. pag. 162.). In *Ferentina* idem fuit responsum adjecta tamen clausula: *per vota secreta* (Acta S. S. vol. I. pg. 158).

At hæc theoria valet vi juris *communis*, quod non prohibet quominus ex Constitutionibus particularibus vel ex consuetudine legitime præscripta Canonici arceantur a suffragio edendo, quoties agitur de electione vel de negotio aliquo personæ vinculo sanguinis vel affinitatis sibi conjunctæ.

TITULUS XII.

Ut ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.

1. Rubrica tituli cum sensum habeat absolutum et præceptivum veram *legem* constituit. Consonat dispositio tridentina in c. 5. sess. 25. *de Ref.* ubi hæc statuit Concilium: 'Ratio postulat ut illis quæ bene constituta sunt contrariis ordinationibus non detrahatur. Quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione seu foundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquæ requiruntur, seu certa onera illis sunt injuncta, in beneficiorum collatione seu in quacumque alia dispositione eis non derogetur'. Hæc in genere præmittenda erant.

2. Pluribus autem modis beneficia diminutionem possunt pati. De aliquibus jam sumus locuti in tit. 5°. nunc de *tribus* pertractandum remanet. 1us. modus est, si manentibus pro Clerico iisdem juribus, et redditibus beneficii, *nova quædam onera* imponantur. ex. gr. si beneficii possessori instituendo obligatio imponatur legendi scripturam in Ecclesia, vel Missam celebrandi diebus et horis statutis. Inspecto jure communi et ordinaria æconomia, Episcopus aut alius inferior quilibet collator non possunt nova onera imponere beneficio vacanti et futuro ejus successor. Hæc dispositio juris insinuat in intentione canonum, et præsertim in c. un. h. t. Traditur autem in cc. 8. *De consuet.* (I. 4) et in 7. *De Censibus* (III. 39), in quo Conc. Lateran. III. decernit 'ne ab Abbatibus Episcopis, vel aliis prælatis novi census imponantur Ecclesiis nec veteres augeantur, sed libertatem quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bona voluntate conservent. Si quis vero aliter fecerit, irritum quod gerit habeatur'. *Faganus* autem comm. ad c. 11. *De præb.* (III. 5) n. 3. refert S. C. Concilii respondisse non posse Episcopum novum onus beneficiis imponere in eorum collatione.

3. In specie autem habemus plures resolutiones ejusdem S. Congregationis in ordine ad onus *celebrationis Missarum*. Et primo quidem in *Pisaurensi* d. 6. Aprilis 1647 (lib. *Decret.* 18. pag. 231. S. Congregatio respondit: 'Oppidensem oratorem obtinentem beneficium simplex in Ecclesia cathedrali pisaurensi cum onere celebrandi Missas duobus diebus cujuslibet hebdomadæ, et aliquibus diebus festis non posse cogi ab Episcopo pisaurensi ibidem cele

brare vel celebrare facere certis diebus, et horis per eundem Episcopum pisaurensem præscriptis; sed tantummodo posse illum *hortari* ut celebret vel celebrare faciat. Consonat resolutio in alia *Pisaurensi* d. 17. Maji 1653 (*Decret.* lib. 19. pag. 243.) ubi S. Congregatio respondit 'Episcopum non posse cogere hujusmodi Capellanos ut missas celebrent, vel celebrare faciant certis diebus, et horis'. In *Florentina* d. 18. Aprilis 1863. eandem dedit S. Congregatio responsionem, quam dederat in 1^a. Pisaurensi. — Eadem est resolutio in causa proposita d. 9. Decembris 1865. Cfr. Acta S. S. vol. II. pg. 298—299. Concludi ergo potest ex lege generali, si in aliqua fundatione beneficii, vel Capellanix non determinentur dies, et horæ quibus missa celebrari debeat, dum confertur beneficium, vel capellania, non posse novo possessori imponi onus celebrationis perficiendæ certis diebus et horis, idest onus, quod in fundatione statutum non fuerat.

4. Attamen obstare videtur c. 11. *De præb.* (III. 5) in quo cum ageretur de onere Missæ quotidianæ imposito a canonicis Clerico cum eidem conferrent præbendam, Pontifex in genere approbat collationem hujusmodi cum onere adjecto. Ut hanc difficultatem solvant, nonnulli dicunt, *ideo* validam fuisse hanc oneris impositionem, quia eam probavit Summus Pontifex. At hæc responsio non arridet, quia Pontifex in casu agebat partes judicis, qui decernere debebat utrum agendi ratio Capituli legitima fuisset an non. Potius cum aliis DD. dicendum est, regulam generalem esse, collatorem non posse novum onus imponere; at, *necessitate cogente*, onus hujusmodi imponere posse. Cum vero c. 11. citatum novis dispositionibus non fuerit abrogatum; hinc doctores et interpretes ajunt, ob necessitatem urgentem posse Episcopum beneficio vacanti honestum onus imponere. et a fortiori posse modificationem inducere in oneribus jam existentibus ut eorumdem implementum utilius Ecclesiæ resultet. Conf. *Pasqual. De Sacrif. Missæ* q. 844. n. 11. et *Pitonijs de Controv. Patron.* alleg. 100 n. 29.

5. 2us. modus quo beneficia pati possunt diminutionem est, si in collatione *solutio* aliqua seu *præstatio* exigatur pro una vice vel ad aliquod tempus. Hæc pariter diminutio a canonibus prohibita est, ceu patet ex cc. 9. *De Off. Ord.* I. 16) in 6°. et 40. *De elect.* (I. 6) in 6°. Interdicitur etiam a Trid. in c. 14. sess. 24. *De Ref.* Ex qua dispositione Concilii patet prohiberi reservationes nec non promissiones, et compensationes in ipsa collatione, institu-

tionem, præsentationem etc., quæ juxta statuta capitularia vel consuetudinem fiunt favore capituli in quo novus canonicus vel beneficiatus recipitur. Verba Conc. hæc sunt 'In pluribus Ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis, et parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligitur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione vel alia provisione sive admissione ad possessionem alicujus cathedralis Ecclesiæ vel beneficii, canonicatum, aut præbendarum, vel partem proventuum seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus ecclesiis dicuntur »turnorum lucra« interponantur. Hæc cum S. Synodus detestetur mandat Episcopis, ut, quæcumque hujusmodi in usus pios non convertuntur aut ingressos eos qui simoniacæ labis aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant'. Concordat Const. *S. Pii V. Durum nimis* d. 31. Maji 1570.

6. At ex concordantiis jurium præsertim in cit. loco Tridentini et c. un. h. t. §. ult. inferunt auctores, posse Episcopum exigere partem fructuum beneficii vacantis in actu collationis, interveniente tamen necessitate, et ita, ut reservatio duret solummodo quoad usque necessitas perseveret. Causa autem legitima haberetur, si solvenda essent debita contracta nomine Ecclesiæ, vel si reparanda esset fabrica Ecclesiæ Cathedralis vel ejus Ecclesiæ in qua erectum est beneficium.

7. Conditiones vero sunt 1°. ut *congrua portio* ad honestam vitæ sustentationem relinquatur Clerico instituendo in beneficium. 2°. Ut *consensus* accedat eorum qui in beneficium *interesse habent*; quemadmodum essent electores, vel patroni. 3°. Ut reservatio fructuum fiat in collatione, sed *nullo* interveniente *pacto* vel *conventionem* cum clerico cui beneficium confertur. Scilicet reservatio facienda est absolute absque ullo respectu ad personam clerici cui beneficium confertur; secus enim periculum esse potest simoniæ.

8. Quæritur quid dicendum sit de *annatis* vel *mediis annatis*, quæ exigi solent ab Apostolica Sede in collatione beneficiorum? Viderentur et hæc comprehendere sub lege explicata qua interdictum est ne aliquid recipiatur in collatione beneficiorum. Ipsæ enim solvuntur Cameræ Apostolicæ in ipsa expeditione bullarum, ita ut non expediantur Literæ Apostolicæ collationis et per consequens collatio vires non obtineat nisi fiat earundem annatarum solutio.

Quare cum solutio annatarum induat indolem conditionis sine qua non, potest suspicionem gignere intentionis simoniacæ. At annatarum solutio optime defenditur ab omni contraria animadversione. Nam nomine annatarum veniunt fructus primi anni quos ex beneficiis Sedis Apostolicæ reservatis percipit Camera Apostolica in expeditione Bullæ collationis beneficii. Antiquus est annatarum usus, et earum origo refertur ad Concilium *Viennense* anni 1311. De hisce sermo est in Extrav. 2. *Joannis XXII. De elect.* et in Concilio *Constant.* sess. 40. d. 30. Octobris 1417.

Quod vero annatarum solutio non comprehendatur sub exposta prohibitione et quod ab omni labe simonica immunis est, innotescit si pauca considerentur. Sciendum est prohibitionem ut nihil exigatur in collatione beneficiorum inductam non fuisse præcise et absolute quia aliquid recipere in collatione beneficiorum sit simonicum: nam si nullo interveniente pacto et ex legitima causa hoc aliquid exigatur, exactio prorsus licita esset ex disp. cap. un. h. t. circa finem. Jamvero hæc est sincera notio annatarum ut nempe ex legitima causa absque pacto aliquid exigatur. Nam revera primitus inductum fuit ut clerici beneficium adepti, vel per biennium vel per annum partem fructuum beneficii sui Romanæ Sedi impenderent ut ope horum fructuum Romanus Pontifex *succæ honestæ sustentationi* nec non S. R. E. Cardinalium *decori* consuleret, et ex hisce fructibus erueret unde *necessitatibus Ecclesiarum* et emergentibus eventibus præsertim bellorum cruciatorum provideret. In hac re Rom. Pontificem usum fuisse jure suo nemo est, qui non videat: si quidem per hanc dispositionem determinata fuit ratio qua clerici ex bonis ecclesiasticis concurrerent ut satisfacerent exigentiis universalis Ecclesiæ. Designati hinc fuerunt in variis regionibus Apostolici Commissarii qui a Clericis noviter de beneficio provisus annatas exigent. Sed cum abusus frequenter in hac exactione obrepsissent tum ex parte Clericorum qui assecuti beneficia onus solutionis Sedi Apostolicæ non adimplebant, tum ex parte quorundam Commissariorum qui nimium forsitan clericos vexabant, suumque potius quam Sedis Apostolicæ negotium curabant, *Bonifacius IX.* statuit legem ut annatæ anticipata solutione solverentur scilicet computatione facta fructuum beneficii in ipsa collatione, æqua portio fructuum Cameræ Apostolicæ solveretur. Ex qua notione patet annatas non haberi loco pretii concessionis beneficii, sed esse tributum quoddam ex justo titulo quod solvitur

primæ Sedi, solvi autem in ipsa collatione beneficii ad evitandos abusus qui verificarentur si alius esset modus solutionis.

9. Animadvertimus hodie in collationibus beneficiorum exiguum esse prorsus quantitatem pecuniæ quæ titulo annatæ solvitur S. Sedi. — Tandem *Benedictus XIII.* in Const. *Pius et Misericors* 4. idus Maji 1725 quæque refertur in appendice Synodi Romanæ ejusdem anni, præcipit, ut Episcopi in collationibus beneficiorum imponant clericis provis is annatas applicandas fabricæ Ecclesiæ cathedralis.

10. 3us. modus quo beneficium vacans diminutionem patitur locum habet cum portio fructuum separatur dispositione non precaria sed stabili, et constanti ita ut, manentibus integris privilegiis, et obligationibus, beneficium quoad fructus in plura dividi videatur. Separatio autem hujusmodi portionis fructuum vel efficitur per dismembrationem beneficii vel per pensionem alicui concessam supra beneficium ab altero possessum. De dismembratione locuti sumus in tit. 5. Nunc aliquid dicendum superest de Pensione.

11. *Pensio est jus percipiendi certam portionem fructuum ex alieno beneficio auctoritate legitima, et justa interveniente causa alicui concessum.*

12. Cum sit jus percipiendi fructus de bonis Ecclesiasticis sequitur id posse lege communi concedi clericis solummodo, et laicos id assequi ex dispositione juris communis non posse. Quoad ætatem requisitam in clerico ut pensionem assequi possit nihil est determinatum in jure. Quare non requiritur ætas annorum 14 de qua in Tridentino pro assequendis beneficiis. Beneficium enim non est, sed requiritur ætas septennio major. *Monacelli* tom. 2. tit. 14. Form. 7. n. 3. cum aliis, et refert *decr. S. C. Conc. in Nullius* d. 24. Martii 1627.

13. Ex beneficio alieno constituitur, hinc revera titulum beneficii non constituit, scilicet beneficium non est. Attamen quia pensio est deliberatio ecclesiasticæ substantiæ seu fructuum bonorum ecclesiasticorum in aliquibus æquiparatur beneficio. Nempe pensionarius 1°. tenetur quotidie recitare officium parvum *B. M. V.* nisi ex alio titulo teneatur ad recitandum divinum officium. Constit. 135. *S. Pii V.* »*In Proximo*«. 2°. Tenetur habitum, et tonsuram deferre si pensiones simul sumptæ excedant 60 ducata auri de Camera et actu eam summam percipiat, vel saltem per eum steterit quo-

minus eam percipiat. Quod si hic pensionarius habitum clericalem dimiserit tanto tempore, quo ab omnibus reputetur uti laicus, eo ipso absque ulla monitione, citatione, aut iudicis decreto, vel ministerio pensionem amittit idest pensio ipsa exstinguitur. Const. »*Pastoralis*« *Sixti V.* Conf. *De Luca De Pensionibus* disc. 48. n. 7.

14. Pensio dicitur separatio fructuum ad tempus, quia non separantur fructus a beneficio irrevocabiliter, sed ad certum tempus. Nihilominus pensio alia dicitur *temporanea*, alia *perpetua*. Temporanea est quæ imponitur potius *personæ* beneficium possidenti quam ipsi beneficio. Hinc pensio huiusmodi non gravat successores in beneficio.

15. Perpetua vero pensio ea est, quæ *beneficio* imponitur ita ut donec vivat pensionarius eidem semper sit solvenda pensio sive beneficium semper ab uno possideatur, sive alteri conferatur. Hinc pensio perpetua est quæ datur ad vitam pensionarii.

16. *Quinam possit pensiones in beneficiis constituere?* Legitima obveniente causa, Romanus Pontifex imponere potest pensiones tum temporaneas tum perpetuas, quippe qui in jure censetur habere plenariam de beneficiis ecclesiasticis dispositionem c. 2. *de Præb.* (III. 4) in 6°. et Clem. 1. §. ult. *Ut lite pendente* (II. 5).

17. Si vero sermo sit de *aliis ordinariis collatoribus* certum est apud omnes non posse ab iis imponi pensiones *perpetuas*; nam cum pensio perpetua ipsum afficiat beneficium penes quemcumque possessorem ea considerari potest ceu onus reale beneficii, seu diminutio beneficii ipsius, ac proinde pensio perpetua comprehenditur sub prohibitione ut beneficia ecclesiastica sine diminutione conferantur. Conf. c. 21. *de Præb.* (III. 5).

18. Quod si sermo sit de *temporanea* pensione seu ad vitam clerici possidentis beneficium, quamvis in genere dici posset concessionem hujus pensionis subjici prohibitioni tituli præsentis, tamen communior Doctorum sententia est, ut Episcopus et alius collator ordinarius Papa inferior possint in favorem alterius ex justa causa pensionem temporaneam constituere super fructibus beneficii alicujus. Insinuat hęc dispositio in cit. c. 21. *de Præb.* in quo reprobat expresse solum pensio perpetua et toleratur temporanea collata ab ordinario. Solent vero, si ex commendatione Episcopi fiat postulatio, pensiones temporaneæ confirmari a Sede Apostolica, ut perpetuæ fiant. Postulatio hęc exhibetur Datarie Apostolicæ.

19. Ex hisce explicatis sequitur non posse auctoritate Episcopi aut alterius collatoris Pontifice inferioris admitti resignationes beneficiorum cum reservatione pensionis in favorem resignantis supra beneficium, cui renunciat. Justa tamen obveniente causa, potest Episcopus in favorem Clerici resignantis constituere pensiones temporaneas seu duraturas ad vitam clerici, cui resignatum beneficium confert, c. 21. *De præb.*

20. Si quæretur quibusnam beneficiis possint imponi pensiones, respondemus jure Tridentino in sess. 24. c. 13. *de Ref.* ab onere pensionis eximi Cathedrales Ecclesias idest Episcopatus quorum redditus summam ducatorum mille, et beneficia curata, quorum redditus annui summam ducatorum centum secundum verum annum valorem non excedunt. At accessit decretum *Innoc. XII.* 11. Nov. 1692. publicatum per organum Datariae, confirmatum deinde in Const. *Bened. XIII.* *Quanta*, 6. Sept. 1724 quo prohibitum fuit ne ordinarii aut alii collatores Ecclesiarum Parochialium etiam jurispatronatus laicalis nullo modo prædictis Ecclesiis pensiones imponerent, et ne earundem resignationes admitterent cum reservatione pensionis favore cujuscumque et quovis titulo etiam alimmentorum; cfr. *Lucii Ferraris: »Prompta Bibl.«*: v. »pensio« n. 28.

De translatione pensionum.

21. Translatio pensionis nihil aliud est nisi concessio pensionis vel in toto, vel in parte facta a clerico pensionario favore alterius clerici. Facultas transferendi pensiones tribui potest a solo Romano Pontifice ad exclusionem inferiorum collatorum, ceu tenet communis Doctorum sententia. Ratio est, quia nemo potest disponere de jure percipiendi fructus bonorum Ecclesiasticorum, qui ipsi concessi fuerint ad honestam sustentationem quoadusque vixerit. Unde pensionis assecutio de sui natura constituit jus personale, quod personam ipsam clerici pensionarii non egreditur.

22. Antiquitus commune erat collegiis, et officialibus Romanæ Curiae privilegium transferendi pensiones. At *Urbanus VIII.* in Const. *Cum. S. R. E. Cardinales*, kal. Aprilis 1631 abolevit privilegium hujusmodi quoad omnes pensiones, exceptis solummodo S. R. E. Cardinalibus pro quibus illud sartum, tectumque servari voluit. Per Constitutionem vero '*Inter gravissimas*' 8. Sept. 1636. idem Pontifex etiam Cardinalibus illud privilegium abstulit. Verum *Innocentius XI.* in Const. '*Circumspecta*', 7. Febr. 1678 revocavit

Const. *Inter gravissimas* Urbani VIII., et concessit S. R. E. Cardinalibus facultatem transferendi solummodo medietatem pensionis vel pensionum quas possident.

Præterea ex speciali concessione Summi Pontificis solet competere etiam aliis, et præsertim Conclavistis facultas transferendi pensiones. At regula jugiter servatur Constitutionis '*Circumspecta*' ut nempe non ultra mediam partem pensionum translatio fiat. Et quidem si translatio facta fuerit ultra terminos in citata constitutione, vel in concessione indulti definitos, valet solummodo pro quantitate a Pontifice constituta. Conf. Card. *De Luca De Pensionibus* Disc. 66. et *Ferrari Biblioth. Canon.* v. »Pensio« n. 82.

23. Fieri autem potest translatio pensionis etiam in articulo mortis, ceu patet ex indultis quæ solent concedi. Quare relate ad pensiones non militat Regula Cancellariæ Apostolicæ *De infirmis intra 20 dies morientibus*.

24. Forma servanda in translatione est, ut fiat per actum Notarii coram persona aliqua in dignitate constituta, vel saltem coram canonico Cathedralis Ecclesiæ et testibus, et quidem pensionarius debet Notario exhibere indultum Pontificis, ex quo resultet facultas translationis faciendæ. Cardinales vero ab hac obligatione eximuntur, et valet translatio pensionis ab iisdem facta coram solo Notario et testibus. *Monacelli* in suo *formulario* tom. 2. tit. 14. form. 7. exhibet formulam translationis. Cum vero tempore pestis difficile possit haberi copia personæ in dignitate constitutæ et Notarii, hinc *Alexander VII.* in Const. '*In supremo*' 18. Sept. 1656. decrevit ut, grassante peste, quilibet sacerdos sæcularis vel regularis in translatione pensionis supplere possit vices Notarii et sufficiant duo testes. Voluit vero ut testes tres esse debeant; si sacerdos, qui supplet vices Notarii sit ille idem, in quem pensio transfertur.

25. Quæritur: *Quomodo pensiones sunt solvendæ?*

Resp. Servanda est lex constituta in Literis seu Bullis collationis pensionis. Hinc 1°. solutio fieri debet *statis temporibus* in Bulla designatis; 2°. *integre* est solvenda pensio absque compensatione onerum, quæ imponantur a publica auctoritate sive ecclesiastica sive civili. Edicatur enim in bulla, ut integra solvatur pensio. Regula hæc legitima est: nam ex una parte pensionarius non possidet beneficium; hinc oneribus beneficii nequit gravari, ex altera autem parte cum conceditur pensio, Superiori notæ sunt

beneficii vires, et detractio pensionis a beneficii fructibus ita fit ut consideratis etiam futuris probabilibus eventibus congrua, et sufficiens portio beneficiato remaneat.

26. Attamen, in pejus mutatis conditionibus Ecclesiæ in Italia præsertim quoad beneficia, alia regula adoptari cœpit. Postquam scilicet ob nova vectigalia valde imminuti sunt redditus beneficiorum, S. Sedes, rebus perpensis, decretum edidit die 28. Jan. 1871. per S. C. EE. et RR. quod incipit *Cum nuperrimis* in quo pro Italia statuitur: ut amissio vel minutio reddituum in communi beneficiarios, et pensionarios afficiat, nullo facto discrimine inter ipsa beneficia et pensiones, ita ut minutis redditibus vel amissis, imminuantur pro rata, vel cessent pensiones. Pro Ecclesiis tamen *Cathedralibus* (seu episcopalibus mensis) et *parochialibus* pensionum oneri subjectis, integra semper servetur congrua ad formam Tridentini. Præterea declaratur 1º. ut quodvis dubium vel quæstio inter beneficiarios et pensionarios unice sit cognoscenda a S. C. EE. et RR. nec non de bono et æquo dirimenda. — 2º. Ut si clericus aliquis ordinatus titulo pensionis remaneat privatus partim, vel omnino sacro patrimonio ob executionem normæ in Decreto expressæ, nullam suspensionem incurrat nec pœnis ecclesiasticis sit obnoxius. 3º. Ut si ante hujus decreti emanationem aliquæ pensiones vel in toto vel in parte solutæ fuerint in majori quantitate, quam ea quæ in Decreto constituitur, nullum jus ex eo oriatur ad easdem pensiones veluti indebitas repetendas, aut in ratas futuras supputandas.

27. Quoad hoc decretum adverto Iº. rationem ejus fundamentalem in eo esse positam ut verificetur *notabilis seu gravis* diminutio reddituum beneficii. Porro ut hæc rite computetur, attendendus est status beneficii cum pensio collata fuit. Hinc si ob quascumque rationes vel circumstantias beneficium aliquod non fuerit passum hanc diminutionem, norma decreti nequit a beneficiario contra pensionarium invocari, sed beneficiarius tenetur onera, seu taxas solvere. In facto habemus resolutionem S. C. EE. et RR. dd. 20. Sept. et 28. Oct. 1878. cum Capitulares Vaticanæ Basilicæ pensionariis in pensionibus solvendis vellent detrudere onera civilia proportionaliter. Quæstio proposita, et agitata fuit in Congregatione, rationibus utriusque partis expensis. Cumque Em. Archipresbyter retulisset beneficia Ecclesiæ ab anno 1871 ad 1874 magnam passa fuisse imminutionem ob taxas civiles et

hanc pro annis subsequentibus disparuisse, S. Congregatio ad dubium 'an pensionarii reintegrari debeant quoad damna hactenus sibi illata signanter per taxam *di ricchezza mobile del 13 e 1/2 0/0* a Titularibus retentam in casu', respondit: quoad annos a 1871 ad 1874 inclusive, *negative*: quoad posteriores *affirmative*.

28. II°. Adverto: quando pensionarii recurrunt ad Congregationem si agatur de pensionibus impositis Ecclesiis parochialibus S. Congregatio committere solet Curiis episcopalibus respectivis officium expendendi et æstimandi annuos redditus parœciæ, ut salva maneat, et incolumis congrua parochialis juxta Tridentinam regulam. Hoc posito quomodo hæc congrua computanda est? Principium traditum a Doctoribus, et a tribunalibus Ecclesiæ receptum exhibet hanc regulam 'ut illa sit *certa, et determinata*'; inservire enim debet honestæ Rectoris sustentationi: hinc adagium: venter pendere non debet ab incerto, venter enim dilationem non patitur.

29. Hoc posito certum est congruam ex redditibus certis parœciæ resultare debere. Quoad incerta emolumenta, alia habent fundamentum *fixum* quæque *certa* dici possunt generice seu quoad *genericam* perceptionem in singulis annis, quamvis *incertum* sit quid *reapse* percipiatur. Unde certa dicuntur quoad qualitatem non quoad quantitatem ex. gr. decimæ præstatio prædialis in quarta vel quinta parte fructuum fundi. Ista emolumenta absque dubio sunt computanda. — Alia *non* habent fundamentum *fixum*, et reale sed pendent vel ab eventibus possibilibus ex. gr. funera, benedictiones etc. vel ab omnimoda fidelium liberalitate.

30. In genere autem a DD. ista emolumenta dicuntur incerta tum quoad qualitatem tum quoad quantitatem. Attamen agentes de congrua debita Vicario Curato qui actualement curam gerat vice et nomine corporis moralis juxta regulam traditam a S. Pio V. in Const. 'Ad exsequendum' distinguunt DD. emolumenta quæ ab absoluta fidelium liberalitate pendent, et quæ pendent a perceptione Sacramentorum et ex funeribus; prima nullimode computari possunt in congrua, altera vero aliquam certitudinem habent, nam ut notat De Luca De Parochis Disc. 18. n. 12. nequit populus non nasci, non mori, non baptizari, matrimonia non contrahere; hinc ista emolumenta, inspecta media quadam proportionem annorum præcedentium, approximative determinari possunt, et in congrua sunt computanda. V. Giraldis p. 1. De potestate Parochi c. 2. n. 154.

De Luca De Beneficiis Disc. 90. n. 72. Hanc regulam in præsentī nostra materia sequitur S. C. EE. et RR.

31. Quæritur quomodo cessent pensiones.

I^o. Quoad temporaneas, eo ipso quo persona provisa cessat a jure possessionis beneficii, cessat jus pensionarii. II°. Quoad perpetuas hæ durant quoadusque pensionarius moriatur vel renuntiet tacite vel expresse juri suo, aut indignus habeatur a jure privilegio pensionis. Cessant ergo 1°. morte pensionarii; 2°. ejus renuntiatione expressa; 3°. ejus renuntiatione tacita, sc. a) per ejusdem matrimonium, b) per ingressum status militaris; c) per ejusdem solemnem professionem in aliqua religione c. 4. De Reg. (III. 14) in 6°.; cfr. tit. De renuntiatione (I. 9) n. 3. — Vota simplicia tantum non impediunt pensiones, uti probat Card. *De Luca De Regul.* disc. 62. n. 12. et *Adnot. ad Conc. Trid.* disc. 13. n. 6.; 4°. privatione sive ipso jure sive sententia judicis inflicta. Ipso jure privatur clericus pensione ob crimina, quæ supra notavimus in tit. De Concessione Præbendæ (III. 8) n. 4.; 5°. si clericus pensionarius obtineat beneficium pensione propria gravatum, et illud possideat; quia tunc omnes fructus percipit beneficii; 6°. si clericus promoveatur, et possideat *Episcopatum residentialem* nisi ex indulto speciali Rom. Pontificis facultatem obtineat retinendi pensiones. Hoc indultum si petatur, concedi solet. Excipiendi sunt Episcopi *Suburbicarii*; ita S. Congr. particularis deputata ab *Alexandro VII.* apud *De Luca De Pension.* disc. 56. n. 10. et Episcopi *titulares* ibidem disc. 43. 58. et 75.

32. Tandem animadvertimus pensionem nec vendi posse nec locari ad longum tempus. Ratio est, quia pensiones nihil aliud sunt quam portiones fructuum bonorum ecclesiasticorum quorum venditio et locatio ultra triennium absque beneplacito Apostolico vetita est a *Paulo II.* in Const. '*Ambitosæ*' inter Extrav. comm in tit. De Rebus Ecclesiæ non alienandis. Præterea præstat referre dispositionem *Benedicti XIV.* in Const. '*In sublimi*' 4. Kal. Sept. 1741. Scilicet cum aliqui clerici beneficium possidentes ea resignabant cum reservatione pensionis approbante Summo Pontifice, sed eodem tempore pactum privatum inibant exstinguendi pensionem, mediantibus quibusdam anticipatis solutionibus; *Benedictus* hæc pacta tamquam injuriosa S. Sedi, et injusta, et vilia condemnat, et irritat; necnon irritat extinctiones pensionum annuarum per unam tantum simul anticipatam solutionem, jubetque hanc

solutionem restitui, simulque tam resignantes quam resignatarios ad beneficium possidendum, et ad accipiendam pensionem inhabiles reddit.

TITULUS XIII.

De rebus Ecclesiae alienandis vel non.

1. Alienatio, si *stricto sensu* sumatur, secumfert ideam *transitus rei de uno in alium dominum*. In sensu tituli nomine alienationis *lata* significatione accipitur ut scilicet exprimat *actum, quo in alium transfertur dominium sive plenum, sive solummodo directum aut utile, aut etiam ususfructus, aut jus quoddam rerum Ecclesiae, etiam jus hypothecae*, c. 5. h. t. Hinc nomine alienationis prohibita veniunt: contractus ex quibus fieri pejor conditio posset Ecclesiae, et induci posset amissio alicujus juris. Proinde sub hoc nomine veniunt donatio, venditio, permutatio, constitutio pignoris et hypothecae concessio in feudum vel emphyteusim, transactio vel cautio super rebus Ecclesiae.

2. *Ecclesiae* nomen pariter in sensu lato accipitur ita ut significet non solum locum, in quo cultus Deo praestatur, sed *quodcumque religiosum institutum, auctoritate ecclesiastica erectum, ad opera religionis vel charitatis destinatum*. Hinc nomine Ecclesiae in sensu tituli veniunt hospitalia, xenodochia auctoritate Ecclesiae erecta, Monasteria, Congregationes, et collegia ecclesiasticarum personarum.

3. Nomine *rerum* quae sub rubrica tituli cadere possunt, veniunt *res pretio aestimabiles*. Excluduntur igitur *res mere spirituales*, prout sunt jura sacra, aut res, quae ob religiosam indolem et naturam extra commercium positae sunt et pretio non aestimabiles, quemadmodum sunt reliquiae Sanctorum.

4. Quae vero pretio aestimari possunt, et corporales seu temporales dicuntur, aliae sunt *immobiles*; aliae *mobiles* vel *se moventes*. — Nomine rerum *immobilium* veniunt: praedia, fundi et jura vel servitutes reales, quae fundis adhærent. Res *mobiles* aliae sunt quae *servando servari possunt*, aliae quae servando servari non possunt, quaeque scilicet ad modicum tempus, idest non ultra triennium solummodo possunt servari, et inde corrumpuntur ex. gr. fruges, et arborum fructus, aut res mobiles quae usu consumuntur et non fructificant. Conf. *Fagnan.* in c. 5. h. t. n. 23. — Insuper

res mobiles aliæ sunt *pretiosæ*, aliæ vero *non*. Pretiosæ sunt quæ vel thesaurum Ecclesiæ constituunt, vel singularis splendoris, et ornamenti causa sunt pro eadem. Hinc quædam res dicuntur pretiosæ ob *quantitatem vel qualitatem materiæ*, ex qua constant ex. gr. lapides qui pretiosi dicuntur, notabilis quantitas seu pondus argenti vel auri. Quædam vero res dicuntur pretiosæ ob *celebritatem operis et artificis famam* ex. gr. elaborata incisio, pictura perillustri auctoris. — *Se moventes* etiam possunt in pretiosas dividi et non pretiosas. Pretiosæ habentur quæ vel ex quantitate vel ex fructu quem ordinarie referunt, divitias Ecclesiæ constituunt. Sic ex. gr. dum ovis non est res pretiosa, tamen grex totus est res pretiosa et magnum valorem præ se fert, et ex eo diuturnum emolumentum fructusque annuos percipere solet Ecclesia.

5. Si quæretur utrum *pecuniæ* quantitas ceu res pretiosa haberi debeat vel non, respondendum est regulariter pecuniam non comprehendere sub censu rerum pretiosarum quia reposita nullum affert fructum. At si pecunia numerata sit in magna quantitate ac proinde considerari possit ceu thesauri pars notabilis designata pro rebus immobilibus comparandis, vel Ecclesia ædificanda aut reparanda, etiam ipsa pecunia inter res mobiles pretiosas adnumeratur arg. l. 3. ff. *de contraria tutelæ, et utili actione*.

6. Res pariter *immobiles* in duas classes dividuntur: aliæ *exigui*, aliæ *magni* valoris. *Exigui* valoris sunt quæ comprehenduntur in celebri c. »Terrulas« 53. C. 12. q. 2. quæque alienari poterant ex vetere jure a Prælati sine consensu Capituli. Ex practica interpretatione, res hujusmodi illæ dicuntur quarum valor 25 scutata aurea de camera non excedit, scilicet scutata antiquæ monetæ Romanæ 41, idest francos 220,37. Communiter vero harum rerum valor protenditur ad 50 scutata antiquæ monetæ romanæ, idest fr. 268,75. ita scilicet ut prædia et aliæ res immobiles dicantur exigui valoris, quæ hunc pecuniæ valorem non excedunt. Quæ vero excedunt appellantur magni valoris.

7. Quæritur, *quænam regula servanda sit in alienatione rerum Ecclesiæ?*

Intentio juris nostri est ut res Ecclesiæ *conserventur* ne divinus cultus, et decus Ecclesiæ imminuatur, ne ministri sacri careant necessaria et honesta sustentatione, et ne desint media pro pauperibus sublevandis. Hanc conservationem tueri volens canonicum jus in genere prohibet alienationem bonorum Ecclesiæ c. 5. h. t.

cujus prohibitionis ratio desumitur etiam ex periculo ne aliqui administratores quærentes magis quæ sua sunt quam quæ sunt Ecclesiæ, patrimonio ejus præjudicium inferrent.

8. Verum ab ipso jure alienatio bonorum Ecclesiæ aliquando permittitur. In genere autem in hac alienatione a jure duo requiruntur: I^o. *Causa legitima*; II°. *solemnitas quædam*.

Causa autem esse potest: 1°. *Necessitas*, 2°. *Ecclesiæ utilitas* c. »Terrulas« C. 12. q. 2. et c. 8. h. t. §. »*Possessiones*«. Ex canone autem 70. C. 12. q. 2. deprehendimus pro rebus mobilibus Ecclesiæ immo etiam pro vasis sacris alienandis causam esse posse 3°. ipsam *pietatem*, seu *caritatem* pro redimendis captivis et pro sublevandis pauperibus fame pereuntibus.

9. Solemnitas est *modus procedendi a jure statutus, et servandus in alienatione*. Quando requiritur solemnitas?

1°. Si sermo sit de rebus *mobilibus*, quæ *servando servari non possunt, absque ulla solemnitate* juris possunt alienari, et ordinarie nisi Episcopus aliter disposuerit, eas res alienat ipse rector vel administrator Ecclesiæ. 2°. Rerum *mobiliū non pretiosarum, et immobilium exigui valoris* dispositio penes Ordinarios locorum residet. Hinc absque alia solemnitate juris alienatio harum rerum ab Episcopo ex justa causa fieri potest. C. »Terrulas« C. 12. q. 2. cujus hic est tenor: 'Terrulas aut vineolas exiguas et Ecclesiæ minus utiles aut longe positas et parvas, Episcopus sine consilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem'. 3°. Si sermo sit de rebus *immobilibus non exigui valoris*, vel de mobilibus aut se moventibus *pretiosis*, non solum causa requiritur aliqua ex dictis, sed et solemnitas juris ut alienatio viribus consistat.

10. Ex antiquo jure decretalium expresso in cc. 8. h. t. §. ult. et 1. *De his quæ fiunt a prælatīs* (III. 10), et c. 52. C. 12. q. 2. solemnitas hujusmodi erat ut in alienationibus harum rerum Episcopus exquirere deberet *consensum Capituli*, qui consensus daretur a majori, et saniori parte. Hinc nec Episcopus sine consensu Canonicorum nec Abbas sine consensu Monasterii poterat alienare res immobiles non exiguas aut mobiles pretiosas. Porro consensus hujusmodi jure decretalium exquirendus erat a Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, quando agebatur de rebus, quæ ad *capitulum ipsum*, vel ad *mensam Episcopi*, licet a bonis capitularibus separatam, pertinebant, vel quando ipse Episcopus volebat disponere de rebus Ecclesiarum *inferiorum* arg. c. 1. h. t. Ratio est quia

jus antiquum Episcopo diœcesim administranti adiutorem consti-
tuebat Capitulum Cathedralis Ecclesiæ. — Verum si agatur de
alienatione rei pertinentis ad Ecclesiam inferiorem, quam aliena-
tionem peragebat *Prælati inferior* cum Capitulo suo vel Rector
Ecclesiæ quæ carebat Capitulo, non requirebatur consensus Capi-
tuli Cathedralis Ecclesiæ, sed requirebatur, et sufficebat auctoritas
Episcopi approbantis alienationem arg. c. 41. C. 12. q. 2. et
Clem. 1. h. t.

11. Quidquid sit de hac solemnitate, quæ ex dictis in tit. 10.
h. l. præscribi potest ab Episcopo contra Capitulum, introducta
est a *Bonifacio VIII.* in c. 2. h. t. in 6°. nova solemnitas et con-
firmata a *Paulo II.* in Extrav. *‘Ambitosæ’* un. h. t. inter Comm.
ut scilicet pro alienandis rebus *immobilibus non exigui valoris*,
et rebus *mobilibus aut se moventibus pretiosis* requiratur venia
Romanæ Sedis, idest *beneplacitum Apostolicum*. Hæc dispositio
communis est non solum pro bonis Ecclesiarum sæcularium, sed
etiam respicit bona Ecclesiarum regularium. Animadvertendum
autem est, aliquas familias religiosas privilegia obtinuisse pro
necessitate vel utilitate Monasterii alienandi etiam bona immo-
bilia absque venia Romanæ Sedis et Ordinarii localis; sed ob ab-
usus deinde hæc privilegia revocata fuisse ita ut intra Europam
religiosæ familiæ non amplius possint immobilia alienare absque
licentia S. Sedis, ceu patet ex decreto *Urbani VIII.* edito per or-
ganum S. C. Concilii die 7. Sept. 1624. Specialibus facultatibus
pollent Episcopi Austriaci a *Pio IX.* d. 3. April. 1860 ad decen-
nium concessis et postea renovatis.

12. Animadvertendum insuper est solemnitatem hanc non solum
requiri cum alienatio conficitur ab Ecclesia in favorem laicorum,
sed insuper quando alienatio fit ab una *alteri Ecclesiæ*. Nam in
c. 1. h. t. in 6°. requiruntur debitæ solemnitates in alienatione
decimarum inter duas Ecclesias.

13. Exceptiones. Ex sensu c. 5. h. t. diximus nomine alie-
nationis comprehendendi contractus omnes quibus deterior fieri potest
conditio Ecclesiæ. Hinc in genere etiam concessio in *emphyteusim*,
et locatio prohibetur. Quadruplex vero exceptio datur: 1°. si *evi-*
dens Ecclesiæ utilitas apparet, necessaria non est licentia Romanæ
Sedis, quoties sermo sit de rebus et bonis in *emphyteusim* *concedi*
solitis; 2°. si locatio non fiat ultra *triennium*. De utraque ex-
ceptione cavet dicta constitutio *Pauli II. Ambitosæ*. Porro juxta

communem sententiam prohibitio locationis ultra triennium verificatur quoties res fructificat quolibet anno, non vero, quando ex re locanda fructus percipiuntur quolibet biennio solummodo, aut quolibet triennio. Hoc enim in casu locatio fieri potest vel ad sexennium vel ad novennium. Nam in Const. *Ambitosæ* dum prohibetur locatio ultra triennium respicitur *fructus* triennalis idest triennium fructuum, non vero spatium ipsum temporis triennii. At non facile admitteretur locatio ultra novennium.

3^a. Exceptio a lege Pauli II. in cit. const. datur quoad *res immobiles exigui valoris*. Nam ceu refert *Fagnanus* in 5. h. t. n. 25. S. C. Conc. declaravit die 11. Jan. 1596, canonem *Terrulas* non fuisse abrogatum tum a *Paulo II.* in Const. *Ambitosæ* tum etiam a Conc. Trid. in c. 11. sess. 25. *de Ref.* — Hac vero in re duo sunt animadvertenda: 1°. Privilegium concessum *Episcopis* in can. *Terrulas* extendi etiam ad *Abbatas vere nullius*, non autem competere aliis superioribus regularibus etiam majoribus. Decr. S. Congr. diei 17. Novem. 1703 relat. a Card. *Petra Com.* in Const. *Pauli II.* 2°. Nec admitti potest abusum Episcopi qui res magni valoris per plures alienationes modicas diversis vicibus distrahat: censentur enim alienationes istæ partiales factæ *in fraudem legis*. Ita declarasse S. C. Conc. refert idem *Petra* cit. loco n. 65.

4°. Locum non habet *Pauli II.* Const. quando sermo est de alienatione quæ fiat *ex necessitate juris*. Ex. gr. si legata sit res ut vendatur, et pretium in pios usus convertatur.

De pœnis contra male alienantes.

14. Inter veteres canones habemus cc. 13. et 22. C. 12. q. 2. ex quibusprehendimus olim constitutam fuisse pœnam excommunicationis, et depositionis contra alienantem absque necessitate bona Ecclesiæ. Porro depositionis pœna statuta etiam erat contra Episcopos et Abbates alienantes bona Ecclesiæ c. 19. C. 12. q. 2. In c. 5. h. t. canonica virtus tribuitur constitutioni *Leonis Imp.* l. »Jubemus«. C. *de sacr. Eccl.* in qua decernitur, nullius valoris esse alienationem rerum immobilium Ecclesiæ. Hanc sanctionem nullitatis alienationis confirmavit *Paulus II.* in Const. *Ambitosæ*, eamque extendit ad res mobiles pretiosas.

15. Præterea si alienatio rerum ecclesiasticarum fiat contra canonicas leges, tam alienator, quam ille cui alienatio fiat, excommunicationi subjiciuntur c. 5. h. t. et extr. *Ambitosæ. Pauli II.*

Porro juxta citatam constitutionem ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur temeraria præsumptio. Hinc excusat ignorantia tum juris, tum facti, nisi ea fuerit crassa, et supina, quæ dolo comparatur. Notandum autem est: pœnam *excommunicationis* statutam in extr. *Ambitosæ*. renovatam fuisse in Const. *Pii IX. Apostolicæ Sedis* d. 12. Oct. 1869 eamque recenseri inter excommunicationes *nemini* reservatas. — Præterea si alienantes bona Ecclesiæ contra regulam Const. *Ambitosæ* præfulgeant dignitate pontificali, vel abbatiali, subjiciuntur pœnæ *interdicti ingressus in Ecclesiam*. Quod si in interdicto, et in obstinata voluntate alienans perseveraverit per sex menses, hisce elapsis, a regimine, et ab administratione suæ Ecclesiæ, vel Monasterii in spiritualibus et temporalibus suspenditur ipso facto. De hoc autem interdicto tacet cit. Const. *Apostolicæ Sedis* adeoque *non amplius viget*. Inferiores autem prælati vel Clerici habentes dignitatem, personatum, officium, beneficium, præbendam vel administrationem, si alienent bona proprii beneficii, vel dignitatis etc., ipso facto decidunt a jure beneficii, ita ut de ipso tamquam de beneficio vacante collator ordinarius providere possit. Animadvertendum vero est Const. Paulianam *Ambitosæ* non ubique fuisse receptam teste *Bened. XIV. De Syn.* l. 12. c. 8. n. 9. qui etiam animadvertit juxta plurium auctorum sententiam in locis, ubi non est recepta, non valere quidem quoad pœnas incurrendas, vigere tamen pro actuum nullitate: quia Apostolicum beneplacitum in Const. *Ambitosæ* videtur locum tenere solemnitatis, quæ formam et valorem afficit actus. Attamen pœna excommunicationis quæ fuit renovata in Const. *Apostolicæ Sedis*, vim suam exserere censenda est.

16. Ut vero hujusmodi pœnæ incurrantur, alienatio debet esse *completa*. Hinc si revocetur alienatio ante traditionem, excommunicatio non incurritur c. 6. h. t. nam res alienata proprie non dicitur nisi fuerit tradita.

17. Quæstio non inutilis proponenda est *utrum scilicet Prælati vel alius administrator Ecclesiæ repudiens sine causa legatum oblatum Ecclesiæ præsertim in rebus immobilibus, censeatur incurrere pœnas constitutas contra male alienantes bona Ecclesiæ?*

Quamvis hæc repudiatio legati videretur esse alienatio rei Ecclesiæ, quia ex lege civili res legata dicitur recta via transire ab eo qui legavit ad legatarium, tamen intimius alienationis inspecta indole, dicendum est hanc repudiationem non esse proprie dictam

alienationem. Nam alienatio vera locum non habet quando repudiatur res quæ non pertinet ad Ecclesiæ dominium quemadmodum in l. 2. ff. *De Verb. sign.* exprimitur: 'Qui occasione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare'. Atqui res legata non censetur fuisse Ecclesiæ, si fuerit repudiatum legatum, ex principio posito in l. »Si tibi homo« 86. §. 2. ff. *De legatis*. Igitur repudiatio legati cum non sit vera alienatio, nec secumfert pœnas alienationis, scilicet non incidit sub sanctionem legum prohibentium Prælati, et aliis administratoribus Ecclesiarum alienationes rerum ad eas pertinentium, præsertim cum aliud sit alienare quod suum est aliud non acquirere quod est alienum: et in casu repudiati legati Prælati videtur potius non acquirere quod est alienum quam imminuere patrimonium, quod habet Ecclesia. Hinc repudiatio hæc absque causa, et solemnitate juris facta a Prælato vel alio administratore valet.

18. At cum repudiatio hujusmodi Ecclesiæ damnum certe inferat, duplex remedium conceditur a jure ad idem damnum sarciendum. Primum remedium est *actio personalis* contra prælatum recusantem vel ejus hæredes ad præstandam quanti interest non fuisse acceptatum legatum. Secundum remedium est *beneficium restitutionis in integrum* exemplo minorum l. 7. §. 6. et seq. ff. *De Minoribus* et c. 1. *De in Integr. Restit.* (I. 41). Quod de repudiato legato dictum est, applicari merito potest repudiationi hæreditatis.

De revocatione alienationis.

19. Revocari bona Ecclesiastica male alienata possunt et debent: 1°. ab ipso *rectore, seu prælato*, qui alienaverit c. 6. h. t. Nec obstat principium juris expressum in l. »Cum a Matre« C. *De Rei vindicat.* 'neminem posse venire contra factum proprium'; nam principium hujusmodi tunc revera locum habet, quando quis nomine proprio, et pro sua particulari utilitate velit insurgere in factum proprium non vero quando procedit nomine tertiæ personæ, et in casu nostro nomine Ecclesiæ et pro ejusdem commodo. 2°. A *successore* prælati vel clerici alienantis c. 2. *De precariis* (III. 14). 3°. Negligente rectore vel prælato Ecclesiæ agere possunt, et debent ad revocandam alienationem clerici omnes addicti servitio Ecclesiæ cujus bona alienata sunt c. 6. h. t. Immo clerici hujusmodi puniri possunt si scientes res propriæ Ecclesiæ fuisse absque

solemnitatibus alienatas contra alienationem non insurgunt c. 6. h. t. in 6°.

20. Revocatio autem duplicem respicere potest casum: casum nempe *validæ* alienationis ob servatam formam juris, et casum *invalidæ* alienationis ob non servatam eandem formam. In 1°. casu si graviter læsa est Ecclesia, eo quod quamvis videretur adfuisse justa et legitima causa, tamen hæc revera non aderat, competit Ecclesiæ *beneficium restitutionis in integrum* quo resolvitur contractus, et res in eum statum restituitur in quo fuerat ante contractum. Idest Ecclesia recuperat bona sua alienata, et simul restituit alteri id, quod ex alienatione receperat c. 11. h. t. Ditiorem enim fieri non debet Ecclesia ex bonis alienis.

21. In 2°. casu habet Ecclesia tum actionem *personalem* contra prælatum vel alium administratorem beneficii, et ejus hæredes, ut servetur indemnis c. 35. C. 12. q. 2. tum actionem *realem* ad persequendam rem penes quemcumque possessorem, ut res ipsa restituatur cum omnibus suis fructibus, et accessionibus c. 6. h. t. Nam per alienationem ipso jure nullam dominium translatum non est, sed in ipsa Ecclesia permansit, et per consequens Ecclesia persequitur res suas.

TITULUS XIV.

De precariis.

1. Precarium ab Ulpiano in l. 1. ff. *De precario* definitur: '*Precarium est quod precibus petenti utendum conceditur (tamdiu), quamdiu is qui concessit patitur*'. Precarium igitur est contractus civilis juris.

2. Jus vero Canonicum novum hac in specie introduxit contractum quem precariam, vel precarias dixit, quique definiri potest. '*Contractus a jure canonico introductus quo alicui ad preces conceditur res ecclesiastica frugifera, et immobilis ad usum, vel usum-fructum pro certo tempore, vel ad dies vitæ ita tamen ut singulis quinquenniis renovatio hujus concessionis peti debeat*'; ita c. 1. h. t.

Contractus hujusmodi est species liberalitatis Ecclesiæ, qua solita fuit de re christiana optime meritis remunerationis, et grati animi erga se bona sua utenda, fruenda concedere. Hinc nil mirum si pro suo modo, et prudentia normas contractui huic dederit Ec-

clesia, formamque novam induxerit distinctam a contractu precario qui juris civilis est.

3. *Precariæ* vero differunt a *precario* 1°. quia *precariarum* obiectum est *res immobilis*, cum *precarium* civile tum *immobiles* tum *mobiles* res comprehendere potest. 2°. *Precarium* juris civilis est ad *tempus indeterminatum*, et perseverat rei usus quoadusque dominus eam ad se non revocaverit, *precariarum* vero concessio tempus habet *determinatum*, vel saltem pendet a vita illius cui facta concessio est. Hinc in c. 3. h. t. et circa finem *Greg. IX.* ait: 'Precariæ quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ' scilicet quoad durationem ususfructus servanda est lex concessionis.

4. 3°. Speciale est hujus contractus ut quolibet *quinquennio* debeat renovari, ne memoria beneficii pereat, et processu temporis fingatur forte titulus vel ad perpetuandum usumfructum, vel ad ipsam proprietatem rei sibi adscribendam. Animadvertimus etiam res Ecclesiæ posse dari ad preces alicujus, ut retineantur quoadusque placuerit concedenti.

5. Qua in re tamen duo notanda sunt: 1^a. Res Ecclesiæ *sacras* non posse concedi nisi ad usus sacros. 2°. Res quæ *precario* conceduntur, quamvis possint, quando placuerit, *revocari*, tamen non posse revocari præcipiti intimatione cum gravi damno illius qui eas possidet ex concessione. Nam concessio hæc beneficium exhibere debet non vero damnum inferre, et injuriam. Hinc merito jus Romanum in l. 17. »In commodato« §. 3. ff. *Commodati vel contra* statuit principium 'adjuvari quippe nos, non decipi, beneficio oportet'. Cum contractus *precariæ* speciem liberalitatis exhibeat, has condiciones excludit quæ damnum Ecclesiæ inferrent. Hinc ex c. 2. h. t. irrationabiles *precariæ* concessiones non valent et successor in Ecclesia non obligatur pœnis quas antecessor apposuit pro securitate contractus seu pro observantia concessionis irrationalis.

Pariter cum contractus hujusmodi contineat alienationis speciem, perfici nequit nisi ex gravi causa, et adhibitis solemnitatibus juris quæ in alienationibus rerum ecclesiasticarum requiruntur.

6. *Exspirat* vero *precariarum* contractus: 1°. *morte* illius cui concessum fuit jus utendi, fruendi: etenim est beneficium personale in gratiam meritorum personalium; 2°. *finito tempore designato*

in concessione, si præfinitum illud fuerit; 3º. si possessor rem *alienaverit* aut *graviter læserit*; 4º. si elapso quinquennio non postulaverit *contractus renovationem*.

TITULUS XV.

De C o m m o d a t o.

1. Prosequitur tractatio de contractibus quos institutos a jure civili suos fecit jus nostrum.

Commodatum definitur *'rei alicujus non fungibilis ad aliquem specialem usum gratuito facta concessio'*. Dicitur concessio *gratuita*, si enim pro usu merces rependeretur, aut aliquid loco mercedis, haberetur potius contractus locationis, et conductionis. Hinc commodatum quod utilitatem parit uni solum ex contrahentibus nempe commodatario non vero commodanti, pertinet ad contractuum unilaterialium classem. — Res conceditur ad aliquem *specialem usum*.

2. Ex hac qualitate contractus commodati plura consectaria descendunt. 1º. Si rei usus concedatur, non vero dominium, sequitur materiam hujus contractus esse solummodo res, quæ *usu non consumuntur*: hinc res fungibiles commodari non possunt. Possunt vero commodari etiam res *sacræ* dummodo usibus profanis non destinentur. *'Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum'*. Ex principio superius posito sequitur 2º. commodatarius non posse rem adhibere ad *aliu*m usum, nisi ad quem commodata fuit. Quæ conditio adeo servanda est, ut si commodatarius ad alium usum rem commodatam transferat juxta leges civiles teneatur de furto l. »Si ut certo« 5. §. 2. ff. h. t. Commodans autem non potest impedire usum concessum, quod si fecerit, commodatarius habet actionem quæ dicitur *actio commodati contraria*, contra commodantem, ut ei usum rei commodatæ restituat, et damna sarciat. Immo ne usus in hoc contractu frustretur, leges dederunt eandem actionem commodatario, quoties commodans scienter commodaverit rem *vitiosam*. Sequitur 3º. expirante tempore usus præfiniti, aut cessante ipso usu rei commodatæ, *cessare* ipsum commodatum, et commodatarium restituere debere rem commodatam in sua specie. Hinc restituendus est equus commodatus, non vero alius pro eo. In hoc enim commodatum differt a mutuo:

ut in mutuo genus restituatur, in commodato autem ipsa res in sua specie restituenda sit.

3. Quid vero si res immutata est et passa est damnum?

Si damnum hujusmodi sit consecrarium usus rei, reficere illud commodatarius non obligatur, immo ad nihil tenetur commodatarius si absque sua culpa in usu res pereat l. ult. ff. h. t. At cum sit contractus gratuitus, et proinde unilateralis, commodatarius in cujus utilitatem penitus vertitur contractus, tenetur rem commodatam *exactissima diligentia* custodire. Hinc non solum tenetur præstare dolum, sed etiam culpam levem, et levissimam, illam scilicet, quæ opponitur vigilantie diligentissimi patrisfamilias. Ita c. un. h. t. post leges civiles in cit. l. »Si ut certo« §. Nunc videndum ff. h. t. et in l. »In rebus« §. 1. ff. h. t.

4. Casum vero *fortuitum* non præstabit commodatarius, nisi 1°. se obligaverit *ex pacto* ad illum præstandum; 2°. nisi ex ejus culpa factum sit ut res in *ea conditione* reperiretur, in qua casum fortuitum seu infortunium subiret; 3°. nisi commodatarius *in mora* fuerit restitutionis, et interim res commodata passa est casum fortuitum c. un. h. t.

5. Expleto usu, vel elapso tempore præfinito commodans habet *actionem directam* contra commodatarium, ut sibi restituat rem, et damna, si res ex ejus culpa facta sit deterior. Commodatarius autem habet *actionem commodati contrariam* contra commodantem ut sibi reficiantur majores expensæ factæ pro conversatione rei commodatæ: dixi majores, nam ordinariæ, et minores expensæ gravant commodatarium.

TITULUS XVI.

De Deposito.

1. Depositum aliquando sumitur pro *re*, quæ alicujus fidei custodienda traditur, aliquando pro *contractu*, quo rei custodia committitur. Depositum sub hoc respectu definitur: '*Contractus quo res alicui gratis custodienda traditur*'. Qui rem custodiæ causa tradit, dicitur *deponens*, qui eam recipit, *depositarius*.

2. Ex definitione plura sequuntur: 1°. In hoc contractu *custodiam rei* concedi ut integra restituatur, non vero concedi usum rei:

ex qua conditione depositum distinguitur a precario et a commo-
dato. Quod si depositarius utatur re deposita sine consensu vel
expresso vel tacito deponentis juxta leges civiles reus furti perhi-
betur l. »Si sacculum« ff. h. t. Cum in hoc contractu solum custo-
dia tradatur, contractus hic perficitur in commodum deponentis.
Hinc sequitur 2°. rem esse *restituendam* quoties deponens eam
requisierit c. 2. h. t. Nec obstat tempus fuisse præfinitum custo-
diæ, nam tempus præfinitur contra depositarium ad determinan-
dam ejus obligationem, quatenus nempe non possit cogere depo-
nentem ad rem suam recipiendam, sed teneatur rem depositam
custodire per integrum tempus in contractu designatum. Verum
si novum quid emergit, quod restitutionem reddat noxiam vel pri-
vato deponentis bono, vel bono societatis, restitutio poscenti facienda
non est. 3°. Custodia hæc est *gratuita*: hinc regulariter nulla
intercedere debet merces.

3. Quæritur an clerici possint onus suscipere depositarii?

Responsio affirmativa datur ab *Alex. III.* in c. 1. h. t. Ratio
ex eo deducitur quod contractus hujusmodi rejicit indolem con-
tractus mercenarii, qui clericum non decet, sed potius induit nat-
uram obligationis fiduciæ inter amicos existentis. Potest vero de-
positum tradi *Ecclesiæ*, vel *loco pio*, cujus clericus sit rector, vel
administrator, aut fieri potest clerico uti *personæ singulari*. In
primo casu si res pereat vel deterior fiat ex dolo vel culpa pul-
sari potest ipsa Ecclesia vel locus pius, quia principaliter obligan-
tur erga depositorem qui Ecclesiæ fidei rem suam credidit. In se-
cundo casu cum censeatur electa industria personæ, clericus ipse
pulsandus est, et Ecclesia nullo modo tenetur nisi rei depositæ præ-
tium in utilitatem Ecclesiæ fuerit conversum: scilicet Ecclesia
tenetur non actione depositi, quia depositaria non fuit, sed actione
de in rem verso quia ditior facta est rebus alienis. Ita c. 1. h. t.
et glos. ibi.

4. Quæri potest quandonam depositarius de re amissa, vel im- minuta respondere teneatur?

Ex legibus civilibus ll. 1. C. et l. ff. h. t. §. ult. nec non ex
c. 2. h. t. depositarius pulsari potest quando res perierit, vel de-
terior effecta est *ex ejus malitia*. Hinc principium invaluit deposi-
tarium præstare debere dolum, et culpam latam: culpa enim lata
dolo æquiparatur. Non tenetur vero ultra malitiam, quia cum

nullam percipiat utilitatem, tenetur solummodo uti *ordinaria* diligentia ad rem conservandam. Nullius autem esset valoris pactum quo depositario remitteretur obligatio præstandi dolum futurum. Pactum enim hujusmodi esset contra bonam fidem l. 1. ff. h. t.

Præsumitur vero malitia seu mala fides depositarii quando, rebus *suis* salvis, amiserit res depositas cum potuisset eadem diligentia vel etiam minori simul servare alienas c. 2. h. t. et l. »Quod novum« ff. h. t. Hæc porro regula non valet quoties in casu fortuito ex. gr. in incendio depositarius nequeat simul servare res suas et alienas suæ custodiæ concreditas; quisque enim prius suas, quam alienas fortunas curat honeste.

5. Aliquando autem depositarius tenetur etiam de culpa levi aliquando etiam de levissima, immo et de casu fortuito. De culpa *levi* tenetur quoties aliquid loco mercedis recipiat, tunc enim contractus unilateralis redditur utrinque onerosus. — De culpa autem etiam *levissima* tenetur depositarius si sese obtulerit ad depositum recipiendum. Hoc enim in casu veluti in gratiam depositarii censetur creatum depositum. Hinc in legibus civilibus traditur in hac hypothesi periculum rei esse apud depositarium. — De culpa levi, levissima, aut etiam de *casu fortuito* tenetur depositarius, quoties in contractu specialis conditio posita fuerit et hæc omnia depositarius in se susceperit, vel cum in mora fuerit restitutionis rei, depositore exposcente c. 2. h. t.

6. Ex deposito oritur *actio directa* depositi, quæ competit depositori, et ejus hæredibus adversus depositarium ejusque hæredes, ut sibi restituatur res integra, vel ejus æstimatio, quoties res perierit vel deterior effecta fuerit, ex dolo vel culpa depositarii in sensu superius explicato. Oritur insuper *actio depositi contraria*, qua depositarius repetere potest impensas factas ad rem sibi concreditam conservandam. Non potest vero depositarius compensatione uti, aut deductione alterius crediti quod habeat contra depositorem, ne videatur recepisse rem depositam in hunc finem, ut scilicet ex deposito deducat vel compenset suum creditum, ac proinde contractus depositi, qui est contractus fiduciæ inter amicos ad perfidiam referretur ceu docet c. 2. h. t. §. »Sane«.

TITULUS XVII.

De emptione et venditione.

1. Quoniam legislatio ecclesiastica imitata est jus civile Romanorum, illudque in pluribus capitibus Ecclesiarum bonis applicavit, ad intelligentiam præsertim eorum discipulorum qui soli juri canonico addiscendo dant operam quædam notiones in præsentī materia utiles ex jure civili depromptæ hic explicandæ sunt. Contractus est species conventionis. Conventio definitur ab *Ulpiano* ut sit 'duorum, pluriumve in idem placitum consensus' l. 1. §. 2. ff. *De pactis*.

2. Cum innumeræ possint celebrari conventiones inter cives quumque voluntas suscipiendi obligationem vel per consensum expressum pandi possit, vel merito præsumi possit ex facto; hinc romana legislatio aliquas frequentiores conventiones elegit, et probavit in quibus admisit causam obligationis sive in expresso consensu sive in facto aliquo, quod præsumere facit consensum. Scilicet quasdam recognovit conventiones, ita ut concederet iisdem viam, et medium quo civiliter seu in judicio unaquæque ex personis convenientibus urgere posset observantiam conventionis contra aliam, vel alias personas contrahentes. Istas conventiones appellavit *contractus*, medium quo judicialiter obtineretur observantia *contractus* appellavit *actionem*. Insuper quibusdam contractibus usitatoribus eadem legislatio romana dedit *proprium nomen*, alios autem *innominatos* dixit.

3. Ceterarum conventionum, quas *pacta* nuncupavit, observantiam in genere jus civile remisit bonæ fidei civium, et eisdem solummodo dedit *exceptionem*. Videlicet qui pactum iniit, licet non possit agere, idest petere in judicio observantiam conventionis, tamen si ab alia parte in judicio actione pulsetur contra fidem ipsius conventionis, potest adversus actorem *exceptionem* proponere ex pacto inito. De pactis plura non dicimus nam de iis titulus specialis adest in libro primo. Contractus definiri potest 'Conventio habens proprium nomen, et causam civilem obligandi aut, nomine deficiente, habens saltem civilem obligandi causam' l. 7. §§. 1. et 2. *De pactis*.

4. Omissis aliis divisionibus duas dabimus divisiones. 1º. Contractus dividuntur in *reales*, et *consensuales*. *Consensuales* illi

sunt qui *solo consensu* partium perficiuntur nec aliquid aliud requirunt ad obligationem gignendam. Ex. gr. emptio, venditio. *Reales* illi sunt qui *re* perficiuntur, idest qui ad gignendam obligationem præter consensum postulant etiam vel positionem facti alicujus vel traditionem rei ex. gr. contractus innominati: do ut facias, do ut des etc. et inter nominatos contractus depositi, mutui, commodati, pignoris.

2°. Contractus dividuntur in *unilaterales*, et in *bilaterales*. Primi contractus ii sunt in quibus *unus* solummodo contrahens *directe* obligatur. Secundi generis contractus ii sunt ex quibus *directa* obligatio *utrinque* nascitur. Primi generis contractus dicti sunt *stricti juris* eo quod in judicio circa ipsos contractus standum est strictæ interpretationi verborum conventionis. Unde ex virtute horum contractuum nihil est præstandum ultra id de quo expresse convenit inter partes l. 99. ff. *De verb. oblig.* Secundi generis contractus dicuntur *bonæ fidei* eo quod ex voto communi contrahentium non tantum spectatur quod lingua nuncupatum est, sed etiam quod ratio boni, et æqui utrinque postulat. Hisce præmissis agendum est in titulo de contractu emptionis, et venditionis.

5. *Emptio venditio* est 'Contractus bonæ fidei solo consensu initus, quo de re pro certo pretio, deque certo pretio pro re tradenda convenitur'. Dicitur 1°. *bonæ fidei* contractus quia utrinque obligatio nascitur. Venditor enim suscipit obligationem tradendi rem, emptor vero obligatur ad pretium solvendum. Quare juxta ea quæ diximus, in quæstione, quæ proponatur circa hunc contractum, judex potest juxta boni et æqui rationem arbitrari. 2. *Solo consensu* initus, quia obligatio mutua plene consistit ex solo consensu, nec requiritur traditio rei vel pretii. Quare posito solummodo consensu habetur perfectus contractus idest nascitur hinc inde obligatio quamvis consummatio seu implementum contractus ipsius habeatur per traditionem rei, et pretii. 3°. *De re pro certo pretio tradenda*, et vicissim *de pretio tradendo pro re*, quia ideo institutus est contractus hujusmodi ut qui rem suam alienat, ejus valorem in pecunia numerata recipiat. Quare tria sunt elementa contractus hujusmodi scilicet res, pretium, consensus.

6. Quoad rem quæri potest: *quænam res vendi, et emi potest?* Omnis res vendi et emi potest quæ sit pretio æstimabilis nec extra commercium sit posita. Hinc vendi possunt et emi res mo-

biles, et immobiles, corporales et incorporales, idest jura ex. gr. nomina debitorum, actiones. At nec vendi nec emi possunt *res mere spirituales* aut *spiritualibus adnexæ* ex. gr. concessio præbendæ quæ datur propter officium sacrum cc. 14. et 15. C. 1. q. 3. Ratio est quia *simoniæ* vitium verificatur, quum pretium pro re spirituali funderetur. Pariter *res sacræ* qua tales nec vendi nec emi possunt quia extra commercium positæ sunt. Possunt vero vendi, qua pretio æstimabiles ad usus sacros. Res vero temporales ad Ecclesias pertinentes vendi, et emi possunt, servatis tamen conditionibus, et juris solemnitatibus supra expositis in titulo *De reb. Eccl. alien. vel non* (III. 13).

Proponi solent et aliæ quæstiones circa res quæ hujus contractus possunt esse vel non esse objectum. Ita ex. gr. an *res aliena* vendi possit, et emi, an pariter *res furtiva*. At quum hæ quæstiones potius ad civile jus pertineant, hinc innuisse sufficiat validam esse venditionem scilicet utrinque nasci obligationem in favorem emptoris, quoties ipse bona fide arbitretur rem esse venditoris l. 34. §. 3. ff. *De Contrah. Empt.*

7. Relate ad pretium dicendum est pretium emptionis, et venditionis esse debere *verum, certum et justum*. *Verum*, nempe fingi non potest, sed revera intercedere debet ut contractus perficiatur. — Debet esse *certum* idest determinatum, debet enim repræsentare valorem rei determinatæ. Id vero non impedit quominus determinatio pretii possit remitti arbitrio hominis periti, vel arbitrio judicis aut etiam vendi possit res quanti vendatur die vel loco præfinito. Porro determinatio pretii secumfert etiam, ut in pecunia enumerata computetur. Hinc licet loco pecuniæ præstetur alia res, tamen res computari debet tamquam repræsentans certam pecuniæ quantitatem, secus enim non emptio venditio, sed alius contractus fieret ex. gr. permutatio. — Pretium debet esse *justum* scilicet debet respondere valori, et communi æstimationi rei, nec augeri potest *extraneis*, et *peregrinis*, sed pro istis etiam, ex jure canonico, servanda est norma ordinaria loci venditionis c. 1. h. t. Cavet insuper jus nostrum ut *pondera* justa sint c. 2. h. t.

8. Quod si pretium justum non fuerit, verificatur læsio. — Læsio potest esse vel *levis* vel *gravis*, idest *enormis*, vel *enormissima*. *Levis* quæ etiam communis dicitur locum habet quando pretium solutum non fuerit *minus medietate* veri pretii rei emptæ. Hinc læsio hæc toleratur a legibus: scilicet contractus emptionis

et venditionis sustinetur etiamsi læsio hæc contigerit: nam secus nulla forsàn salva, et tuta foret venditio cum in contractu hujusmodi, ob valorem rei non semper undequaque determinatum, facile aliqua læsio locum potest habere. Præterea ex natura contractus bonæ fidei præsumitur utrinque tacita condonatio læsionis communis. At excipitur casus *doli*: si videlicet ex dolo notabilis læsio facta fuerit, poterit emptor ex dolo agere ad damni reparationem obtinendam cap. 16. *De Rescriptis* (I. 3).

9. 2°. Læsio *gravis* idest *enormis*, seu ultra normas, verificatur, cum nec dimidia pars justî pretii fuerit soluta, scilicet cum læsio fuerit *ultra medietatem* justî pretii ex. gr. si res valeat 100 scutatis et empta fuit pro scutatis 49 vel infra. Hoc in casu contractus valet: at venditor potest compellere emptorem ut vel pretium compleat vel recepto pretio soluto rem restituat. Hinc optio vel supplendi pretium, vel rescindendi contractum datur emptori. l. 2. C. *De rescind. vend.* In qua dicitur: 'si emptor elegerit' et cc. 3. et 6. h. t.

10. 3°. Læsio *enormissima* locum habet cum nec *tertia pars* justî pretii fuerit soluta ab emptore: scilicet cum læsio fuerit ultra bessem, seu ultra binas tertias partes justî pretii. In casu hujus læsionis non transit in emptorem nec dominium rei nec legitima possessio quia videtur defuisse unum ex elementis venditionis ac proinde venditio non videtur celebrata in favorem emptoris qui, ut est auctor læsionis, censetur esse in mala fide. Quare eidem aufertur optio l. 2. C. *De resc. vend.* et c. 3. h. t. restituendi nempe rem, vel supplendi pretium. Sed venditor est qui eligit vel restitutionem rei vel pretii complementum.

11. Animadvertendum vero est, quantitatem læsionis æstimari non quidem inspecta re tempore querelæ institutæ, sed *tempore initi contractus* venditionis, inspectis etiam quidusdam extrinsecis circumstantiis ex. gr. copia mercium, et paucitate emptorum, lucro cessante, vel damno emergente utriusque contrahentis, inspecto labore, impensis, uno verbo inspectis conditionibus ex quibus res majoris vel minoris æstimationis sit capax.

12. Regula I^a. vero in hoc contractu servanda est, ut non liceat rem vendere supra *summum* pretium vel emere infra *minimum*. Animadvertendum II°. est venditorem requirentem justum pretium non teneri ad pandendum emptori vitium *occultum* rei venditæ, nisi duobus in casibus: 1°. quando emptor *expresse* venditorem

interrogat de vitio rei; 2°. quando emptor rem expostulat ad *certum* usum, ad quem venditor cognoscit rem esse inutilem vel etiam damnosam. Quibus in casibus leges civiles non solum adstringunt venditorem ad excessum pretii solvendum, si plus datum fuit, sed etiam ad sarcienda damna ex. gr. si ex empto ligno vitioso domus dilabatur, vel per ovem morbidam grex lue inficiatur l. 13. ff. *De act. empti* et l. 1. ff. *De ædilitio edicto*. Vitium *externum* et *visibile* indicare non tenetur venditor.

13. Tertium elementum contractus emptionis et venditionis est *consensus*. Consensus potest esse *purus* vel *conditionatus*. Hinc contractus potest esse vel absolutus, vel a conditione pendere.

14. 2°. Potest esse *simplex*, vel potest secumferre *pacta adjecta*. Ex. gr. ut res determinato in *loco* tradatur, ut pretium in *tali* pecunia solvatur, potest adjectum habere pactum *legis commissoriæ*, quo cavetur inter partes ut nisi intra certum tempus solutum fuerit pretium ab emptore, contractus nullus censeatur, seu res non censeatur emptā l. 2. ff. *De lege commissoria*. Vi hujus pacti, elapso tempore præfinito, quin fuerit pactum solutum, est in potestate venditoris vel uti privilegio legis commissoriæ et rem repetere, vel urgere implementum contractus seu pretii solutionem l. 4. cit. loc. Quare si vel partem pretii accepit, vel petat pretium, censetur renunciare juri suo de lege commissoria l. 4. C. *De pactis inter empt.*

15. Pariter contractui adjici potest pactum *addictionis in diem*: pactum scilicet quo venditor sibi reservat jus ut, si intra certum tempus alius emptor rem petat, offerens meliores condiciones, possit venditor huic alteri rem vendere, et tradere l. 1. ff. *De in diem additione*. Conditio autem præsertim vel pretii quantitatem, vel securitatem solutionis vel etiam locum solutionis respiciat l. 4. ff. *De in diem additione*.

16. Quæritur *utrum venditioni possit adjici pactum retrovenditionis*: scilicet pactum ut emptor vel possit, vel etiam debeat retrovendere rem emptam venditori vel intra certum vel intra tempus indefinitum. De hac re agit c. 5. h. t. in quo excluditur hujusmodi pactum tamquam usurarium. Tamen non solum in lege civili ceu in l. 2. C. *De pact. inter empt.* et in l. 68. ff. *De rei vindicat.*, sed etiam in jure canonico admittitur pactum retroven-

ditionis quemadmodum in Extrav. 1^a. et 2^a. h. t. inter comm. et insinuatur etiam in c. 10. *De fide instrum.* (II. 22).

17. Ut vero concilientur hæc loca juris animadvertendum est, in c. 5. h. t. ideo fuisse reprobatum pactum retrovenditionis, quia ceu notat Pontifex *palliatam* usuram continebat, et ideo fuerat celebrata venditio ut emptor effugeret pœnas Lateranensis Concilii contra usurarios, cujus dispositio refertur in c. 3. *De usuris* (V. 19). Igitur non in genere fuit reprobatum pactum retrovenditionis de quo loquuntur alia loca juris, sed fuit illud pactum in specie reprobatum quod animum usurarium revelat. Hanc vero malam intentionem manifestabat modicitas pretii quod vix medietatem justi pretii attingebat. Sciendum enim est rem minoris utique esse æstimandam sub conditione pacti retrovenditionis eo quod emptor possit urgeri ad eam restituendam, nec definitive eandem faciebat suam: at si pretium nimis imminuatur, potest ingerere dubium circa intentionem contrahentium qui noluerint serio contractum emptionis et venditionis perficere, sed finxerint hunc contractum ad tegendam usurarum perceptionem ex mutua pecunia quæ tenet locum pretii. Scilicet usurarius videns ratione mutui nullum posse exigere fructum pecuniæ, simulat emptionem bonorum mutuatarii ac exiguum constituit pretium, restituendum intra certum tempus per retrovenditionem. Mutuarius certe ne bona penitus amittat, pecuniam restituit, ac interim mutuans seu emptor percipit fructus bonorum qui pro eo constituunt vere, et proprie fructus pecuniæ. Pactum igitur retrovenditionis in casu exhibet palliatam usuram. Hinc inferunt doctores pactum retrovenditionis adjectum in contractu in quo pretium nimium inferius est isto pretio, præsumptionem inducere animi usurarii.

De periculo rei venditæ.

18. Si res non solum vendita fuerit, sed etiam tradita, totum periculum est penes emptorem qui dominus factus est ita ut rem ceu suam possideat. Quare merito invocatur principium '*Res, quæ perit, domino perit*'. Hæc conclusio valet etiam quando adhuc pretium emptor venditori non solverit, ad quod solvendum ex ipso contractu tenebatur l. 14. ff. *De peric. et com. rei vend.* Nam venditor nondum recepto pretio est solummodo creditor non autem amplius dominus rei venditæ.

19. Quid vero si res nondum tradita vel pereat, vel deterior fiat?

Distingui debet inter *genus*, et *speciem*. Genus in jure idem est quod pro philosophis est species. Hinc emptio et venditio generis locum habet quando ex pluribus individuis ejusdem speciei, et æstimationis unum vel plura comprehendantur, quin determinate designentur. Species pro juristis idem exprimit ac individuum pro philosophis. Hinc emitur, aut venditur species cum unum, vel plura individua determinata non solum in numero, sed etiam in corpore designentur, idest designentur cum qualitatibus individuantibus. Pariter si sermo sit de rebus, quæ mensuræ vel ponderis sunt capaces. — Distinguendum est, utrum venditio facta sit ad *corpus*, vel ad *mensuram*. Ad corpus perficitur venditio, quoties plures species venduntur ad modum unius absque ulla consideratione ponderis aut mensuræ. Ex. gr. si vendatur totum frumentum quod in horreo continetur. Huic venditioni aliquando adjici potest quantitas ponderis, vel mensuræ; at hæc adjectio non fit *taxative*, sed solummodo *demonstrative*. Ex. gr. si dictum fuerit: vendo tibi totum frumentum quod in meo horreo conservatur, cujus quantitas centum modiis comprehenditur. Venditio ad mensuram perficitur quando quantitas rei, seu pondus exprimitur *taxative*; idest quando venditur determinata quantitas rei ex. gr. si ex acervo tritici 10 modiorum quantitas vendatur.

20. Si emptio venditio perficiatur in genere, aut in pondere vel mensura, res quæ perit ante traditionem, vel mensuram, perit *venditori*: scilicet periculum rei quemadmodum et commodum proprium est venditoris. — Si autem venditio facta est in specie vel ad corpus, periculum rei etiam ante traditionem est penes *emptorem*. Hinc emptori vel in ejus damnum deterior fit nisi id contigerit ex mora, vel culpa venditoris. Ratio prioris partis ex eo deducitur quod cum res vendita non sit plene determinata in individuo, definiri non potest in facto, an perierit res quam contrahentes intellegebant vel alia res creditoris. Verum quando res fuerit determinata, sive quia vendita est species, sive quia venditio facta est ad corpus, res per contractum perfectum incipit esse emptoris, qui habet actionem ad rem illam determinatam obtinendam, et juxta *regulam* 15. *juris* ff. 'is qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur'. Unde cum ex contractu venditor teneatur tradere emptori rem determinatam si ea ex infortunio

pereat venditor non amplius rei traditionem exsequi potest. Porro ad impossibile nemo tenetur, et proinde eo ipso venditor eximitur ab onere traditionis.

21. Quod si venditio fuerit *conditionalis* hoc in casu si pereat vel deterior fiat post eventum conditionis si vendita sit species vel res ad corpus, damnum est penes emptorem, si nondum sit verificatus eventus, venditor subit periculum rei. In contractu autem generis vel rei ad mensuram, aut pondus non attenditur eventus conditionis, sed traditio qua res determinatur.

22. Quid vero si res fuerit *evicta*? Principium a jure statuitur, venditorem præstare debere evictionem. Evictio definiri potest *'recuperatio rei propriæ per legitimum judicium obtenta'*. Hinc evicta res dicitur quoties dominus eam ab alio possessam iterum assequitur per judicis sententiam. Jamvero venditor cum rem alienat, duas suscipit obligationes 1°. ut rem *tradat*; 2°. ut concedat emptori *jus pacifice possidendi* eandem rem. Quapropter si res evincatur ob vitium antecedens ipsum contractum, tenetur venditor præstare evictionem scilicet in judicio rem suam fuisse tueri, et si fuerit evicta reddat indemnem ipsum emptorem. Quare venditor non solum restituere debet pretium acceptum in venditione, sed etiam debet præstare quanti interest rem non fuisse evictam idest emptori damna reficere debet.

23. At tribus in casibus non est præstanda evictio a venditore juxta c. ult. h. t. 1°. Quando emptor in judicium vocatus *non denunciaverit* motam litem venditori tempore utili pro necessaria defensione instituenda. 2°. Si emptor *contumaciter abfuerit* tempore sententiæ promulgatæ. Quo in casu ait *Ulpianus* in l. 55. ff. *De evict.* 'Magis emptor propter absentiam victus videtur quam quod malam causam habuit'. Ratio etiam est quia cum judicium institutum sit contra emptorem ceu rei possessorem, sententia eidem intimatur, et ob ejus absentiam contumacem seu culpabilem potest causa detrimentum pati præsertim quoad amissionem juris appellandi. 3°. Si sententia *per injuriam* fuerit lata. Scilicet tum quando judex processerit spretis formis juris quo in casu judicium dicitur injustum, tum quando sententia manifeste adversatur principiis justitiæ. Quo in casu dicitur sententia iniqua. Dixi manifeste. Nam si probabiliter tantum fuerit contra jus data sententia, præstanda est a venditore evictio. In duobus autem aliis casibus

judicii injusti, vel sententiæ iniquæ non præstat evictionem venditor quia non tenetur respondere de abusivo et illegitimo facto personali iudicis.

Appendix.

24. *De bonis ecclesiasticis quæ alienantur ab invasoribus et præsertim a variis guberniis civilibus quæ eadem bona illegitime occupaverunt.*

In c. 18. *De restit. spoliat.* (II. 12) sequens regula traditur: Quamvis jus civile romanum remedium recuperandæ possessionis spoliato tribuat directe contra eum qui spolium commisit, et ejus hæredes universales, quin respectum habeat ad tertium possessorem, l. 7. ff. *De vi, et vi arm.*; tamen Pontifex in cit. c. 18. statuit beneficium restitutionis rei ablatae urgeri posse etiam contra tertium possessorem, qui scienter rem acquisivit ab invasore, et rationem adducit: eo quod non multum intersit quoad periculum animæ: injuste detinere et invadere alienum. Quare ex hoc capite infertur illegitimam esse acquisitionem bonorum ecclesiasticorum, quæ fiat ab invasore alienante, necnon sequitur acquirentem participare de vitio invasoris, bonaque acquisita restituere debere.

25. Eadem vero quæstio pertractatur a *Benedicto XIV.* in Epistola ad S. C. de Propaganda Fide quæ incipit *Urbem Antibarum* d. 19. Martii 1752 occasione capta aliquarum quæstionum quas proposuerat Archiepiscopus Antibarensis circa bona Ecclesiarum occupata ab infidelibus, et deinde empta a Christianis. In §. 22. tradit Pontifex ex sententia theologorum bona *mobilia* taliter empta posse tuta conscientia a fidelibus emptoribus retineri, dummodo eadem acquisiverint animo illa restituendi quotiescumque a domino cui fuerunt ablata, oblata fuerit pecunia soluta in emptione. Contrarium tamen docet Pontifex de bonis *immobilibus*, scilicet ea restituenda esse cum fructibus Ecclesiæ absque ulla compensatione pretii soluti.

26. Accedit dispositio Concilii Tridentini in sess. 22. c. 11. *De Ref.* in qua decernitur *pœna excommunicationis Romano Pontifici reservatæ contra usurpatores quorumcumque bonorum ecclesiasticorum.* Porro, cum emptores acquirendo scienter bona usurpata actione sua concurrant cum ipsis usurpatoribus saltem quatenus perpetuent usurpationem, dici optimo jure potest ipsos *etiam*

emptores eadem censura ligari, præsertim cum verba Concilii amplissima sint ut sanctio sese extendat etiam ad eos qui impediunt quacumque arte, aut quocumque quæsito colore, quominus bonorum usurpatorum fructus ab iis percipiantur ad quos jure pertinent. Hæc autem conclusio confirmatur ex responsione S. C. R. U. Inquisitionis quam inferius referemus.

27. Præ oculis etiam haberi debet Const. *Pii IX. Apostolicæ Sedis* d. 12. Octobris 1869. In hac constitutione inter excommunicationes latæ sententiæ speciali modo Romano Pontifici reservatas sub n. 11. decernitur *contra usurpantes, aut sequestrantes jurisdictionem, bona, redditus ad personas ecclesiasticas ratione suarum Ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes.* Præterea inter excommunicationes latæ sententiæ nemini reservatas sub n. 3. decernitur excommunicatio *contra alienantes, et recipere præsumentes bona ecclesiastica absque Beneplacito Apostolico ad formam extravagantis »Ambitiosæ« De Reb. Eccles. alienand.*

Hæc sanctio, uti patet, directe respicit alienationes bonorum quæ fiant absque licentia Sedis Apostolicæ ab ipsis *administrantibus*, seu a *rectoribus Ecclesiarum vel Beneficiorum.* Solemnitas enim Beneplaciti Apostolici juxta jus canonicum antiquum constituta fuit ad procurandam tutelam, et utilitatem Ecclesiarum in alienationibus quæ antea fiebant a Prælatiis cum consensu capituli.

28. Insuper præstat referre responsionem S. C. S. Officii datam die 23. Aprilis 1873. Siquidem interroganti Episcopo *Augustano:* 'An excommunicationem incurrant illi qui sine debita licentia acquirunt per contractum bona ecclesiastica a primis emptoribus qui illa a gubernio usurpatore acceperunt'. S. Congregatio respondit '*Affirmative et ad mentem*'. Mens autem hæc fuit. Præscindendo etiam a quæstione, utrum isti incidant sub dispositionem art. 11. Const. *Apostolicæ Sedis*, tamen dubitari nequit istos emptores comprehendendi sub censura Concilii Tridentini sess. 22. c. 11. *de Ref.* quæ juxta eandem Constitutionem manet cum aliis censuris ab eodem Concilio latis.

29. Ut autem conscientias fidelium consuleretur, pro temporum circumstantiis adoptata fuerunt ab Ecclesia opportuna remedia. Et quidem post rerum publicarum eversionem quæ sub finem elapsi sæculi et sub initium præsentis in variis Europæ regionibus contigit, S. Sedes per concordata cum Guberniis civilibus, et per sub-

sequentes declarationes providit fidelibus qui bona usurpata a civili potestate acquisiverunt.

Quare praxis inducta est ut si recurrerent emptores illorum bonorum quæ comprehensa sunt in Concordato vel in authentica declaratione S. Sedis, provideretur per *declaratoriam* et *hortatoriam*. Per hanc formulam S. Sedes declarat bona empta retineri posse a possessoribus ceu propria, de iisque libere disponere posse, hortatur vero eosdem possessores, ut onera, si quæ sint adnexa bonis, adimpleant.

30. Quod si ageretur de ecclesiasticis bonis non comprehensis in concordatis et declarationibus S. Sedis servata regula est ut oratoribus recurrentibus concederetur absolutio a censuris, simulque daretur facultas bona acquisita retinendi sub conditionibus 1°. *standi mandatis S. Sedis* desuper ferendis; 2°. *adimplendi pia onera* bonis adnexa, et 3°. *certiorandi* hæredes et successores de hujusmodi obligationibus susceptis.

Quoniam vero conditio bonorum ecclesiasticorum, quæ a civilibus guberniis usurpata, et alienata fuerunt sub finem elapsi, aut sub initium labentis sæculi, diu suspensa manere non poterat, cumque observantia prædictarum obligationum non paucas conscientiarum angustias gignere poterat, hinc factum est ut fideles recurrentes ad S. Sedem regulariter admitterentur ad compositionem. Porro *compositio* in eo consistit ut soluta aliqua discreta summa pecuniæ omnibus inspectis circumstantiis taxanda, concedatur possessoribus facultas retinendi bona acquisita in pleno dominio cum jure de iis libere disponendi.

31. Nunc in specie agendum est de acquisitione bonorum ecclesiasticorum, quæ a gubernio civili *nostra ætate* occupata fuerunt, et alienata. — Quoad acquisitionem istorum bonorum præter generales dispositiones canonicas superius allatas, habemus etiam publicas protestationes pluries emissas a Summo Pontifice *Pio IX.* s. mem. quibus declaratum solemniter est, S. Sedem reprobare usurpationes bonorum Ecclesiæ a civili gubernio in Italia peractas et eorundem bonorum alienationes.

32. Verum ut tranquillitati conscientiæ fidelium consuleretur, factum est, ut regula designaretur tum quoad acquisitiones *faciendas* cum venia S. Sedis tum quoad acquisitiones *jam peractas* sine eadem venia. Regula hujusmodi, approbante Summo Pontifice, constituta fuit a S. Pœnitentiaria Apostolica cui a Summo Pontifice

de hac materia tractandi munus præcipue commissum est. Et 1°. quidem quoad acquisitiones *faciendas* legitima causa interveniente, concedi a S. Pœnitentiaria solet facultas acquirendi bona a gubernio civili occupata sub quinque conditionibus. Porro hæc facultas conceditur per rescriptum in forma commissaria ab ordinario loci, ubi bona acquirenda exsistunt, exsequendum. Et quidem regulariter exigitur prævia ipsius ordinarii informatio, et votum. Dixi regulariter: nam si tempus urgeat, nec possit ordinarius audiri, facultas conceditur ordinario permittendi contractum emptionis quatenus ita in Domino expedire judicaverit.

33. Conditiones autem sunt: 1°. *Retinendi* bona ad nutum Ecclesiæ, ejusque mandatis subinde parendi. 2°. *Conservandi* eadem bona, ac in eis rem utilem gerendi. 3°. *Satisfaciendi* piis oneribus, si quæ dictis bonis adnexa sint, et erogandi redditus eorundem bonorum, qui, facta proportionem, excedant solutum pretium, vel in favorem personarum, aut locorum piorum ad quæ dicta bona de jure pertinent, vel in satisfactionem pretii in emptione soluti, quatenus emptor illud repetere velit, prout ordinarius judicaverit. 4°. *Solvendi* pretium emptionis annuis ratis juxta privilegium a lege civili concessum. 5°. *Certiorandi* hæredes, et successores de hujusmodi obligationibus per syngrapham subscriptam ad hoc, ut et ipsi sciant ad quid teneantur.

34. Ut autem istæ conditiones intelligantur quædam animadversiones faciendæ sunt. Et 1°. quidem emptor suscipit onus *conservandi* bona. Quare sine venia Sedis Apostolicæ non potest emptor hæc bona alienare. 2°. In tertia conditione agitur de *adimplendis piis oneribus*. Jamvero circa hanc conditionem duo sunt animadvertenda: a) Mens S. Pœnitentiariæ est, ut possessor bonorum teneatur onera pia adnexa adimplere solummodo quando aliunde non adimpleantur. Quare possessor pia onera adimplere debet in subsidium aliorum, et per consequens ab omni obligatione eximitur quoties vel gubernium satisfactioni onerum sufficienter providerit, vel rectores Ecclesiarum aut beneficiorum ad quæ bona pertinent, præsertim in casu conversionis eorundem bonorum in redditus publici ærarii, teneantur oneribus satisfacere. b) Si omnes redditus bonorum vel eorum *major pars* ex lege foundationis eroganda sit in satisfactionem onerum ex. gr. in Missarum celebrationem, salvi semper esse debent possessori eorundem bonorum annui fructus pecuniæ solutæ in emptione ad rationem *quinque pro*

quolibet centenario, et residua pars reddituum eroganda est in satisfactionem piorum onerum.

35. Præterea sciendum est S. Pœnitentiariam ex expressa Apostolica auctoritate ordinariis petentibus *ad annum* duraturas sequentes facultates concedere, quibus sive per se, sive per aliam idoneam personam ecclesiasticam ab iis ad hoc specialiter deputandam licite, et libere uti valeant: 1°. Indulgendi christifidelibus, ut res annonarias, fructus terræ, res mobiles, vel inter mobiles adnumerandas ad Ecclesias, aut loca pia spectantes, et a *Gubernio* usurpatas *acquirere* licite valeant, remoto prudenter scandalo, atque erogata aliqua eleemosyna favore præsertim Ecclesiarum seu personarum, ad quas res ipsæ spectabant, ab ordinario, sive a confessario taxanda, quatenus emerint pretio quod iudicio ipsius ordinarii, aut confessarii fuerit minus justo: ita tamen ut, si agatur de rebus quæ non sunt usu consumptibiles, sive quæ servando servari possunt, earum rerum elenchum Ordinario tradere emptores teneantur, et parati sint eas quandocumque Ecclesiis, seu locis piis, recepto soluto pretio, restituere, et curando pro viribus, ut suppellectiles, vasa, ac utensilia sacra in usum aliarum Ecclesiarum seu oratoriorum transferantur nec in usus profanos assumantur.

2°. Providendi sub iisdem conditionibus, et prævia eorum absolute cum congrua pœnitentia salutari iis, qui easdem res *jam emerint*, excepto tamen casu in quo res emptæ superent valorem 500 scutatorum.

36. 3°. Similiter facultatem ad annum duraturam concedit indulgendi iisdem christifidelibus, ut bona ecclesiastica a *Gubernio* usurpata *conducere*, seu *jam conducta retinere* valeant, imposita illis aliqua eleemosyna favore personarum seu Ecclesiarum ad quas eadem bona de jure pertinent, quatenus conduxerint pretio, quod iudicio ordinarii seu confessarii fuerit minus justo, et obligatione faciendi quantum poterunt sub ordinarii directione pro conservatione præsertim sacrarum ædium ac templorum, quæ iisdem bonis fuerint adnexa, ac prævia absolute cum pœnitentia salutari, quatenus illicite conduxerint, necnon remoto, et reparato scandalo.

Quamvis autem optandum maxime sit ut huiusmodi conductiones ad breve tempus fiant tamen S. Pœnitentia declarat, non obstare, quod, sic jubente *Gubernio*, conductio fiat *ultra triennium*, cum huiusmodi conductionis contractus sit ipso jure nullus,

et indultum Apostolicum concedatur conductori tantum pro suæ conscientiae tranquillitate, et sit ad nutum S. Sedis omnino revocabile.

37. Quoad vero facultatem *recipiendi in emphyteusim* bona ecclesiastica a Gubernio usurpata, nec non redimendi canones emphyteuticos, vel census aut alias præstationes quæ impositæ sunt bonis ad familias privatas pertinentibus juxta praxim nuperrime inductam, recurrendum est ad S. C. EE. et RR.

38. Modo aliquid dicendum *de acquisitionibus bonorum ecclesiasticorum immobilium, et redemptionibus canonum, censuum et aliarum præstationum jam peractis absque venia S. Sedis.*

Ut consuleretur conscientiiis fidelium, datæ sunt locorum ordinariis literæ a S. Pœnitentiaria die 1. Junii 1869 in quibus peculiares facultates concessæ fuerunt sub quibusdam conditionibus ut perdurarent tempore Jubilæi indicti per Literas Apostolicas diei 11. Aprilis ejusdem anni. Quare, cessante Jubilæo, hujusmodi etiam facultates illæ cessarunt. Attamen S. Pœnitentiaria christifidelibus recurrentibus post acquisitionem bonorum ecclesiasticorum immobilium, aut post redemptionem canonum etc. initam cum Gubernio absque venia S. Sedis, solet ordinariis concedere facultatem in singulis casibus absolvendi oratores qui ad eandem S. Pœnitentiariam recurrunt, et iisdem indulgendi ut bona vel acquisita vel redempta retineant sub conditionibus designatis in iisdem literis diei 1. Junii 1869.

39. Videlicet emptores sine venia juxta præscriptionem ipsarum literarum sub *n. 4.* debent per syngrapham subscriptam vel coram testibus subsignatam in curia episcopali custodiendam, acceptare sequentes conditiones:

1°. Retinendi bona ad nutum Ecclesiæ ejusque mandatis subinde parendi.

2°. Conservandi ipsa bona, et rem utilem in eis gerendi.

3°. Adimplendi pia onera iisdem bonis adnexa.

4°. Subveniendi ex fructibus ipsorum bonorum personis seu locis piis ad quæ de jure pertinent.

5°. Monendi hæredes, et successores per syngrapham subscriptam de hujusmodi obligationibus, ut et ipsi sciant ad quid teneantur.

40. Circa istas conditiones juxta praxim S. Pœnitentiariæ animadvertendum est 1°. etiam istos emptores teneri ad onera pia adimplenda *solummodo* quando aliunde non adimpleantur; 2°. quan-

titatem subventionis, de qua in quarta conditione, determinandam esse *judicio prudentium* personarum, et præsertim Ordinarii, vel Confessarii, omnibus inspectis circumstantiis; 3°. ne causæ piæ ditiores fiant aliena jactura in casu restitutionis bonorum salvam esse posse possessori compensationem utilium meliorationum in bonis peractarum *judicio peritorum virorum* taxandam habita præ oculis regula forensi 'quod minus est inter impensum et melioratum'. Videlicet causa pia solvere debet pecuniæ summam respondentem expensis factis a possessore, si expensæ hujusmodi minores sint meliorationum valore, et viceversa.

Quod si possessor bonorum acquisite a Gubernio eadem absque venia S. Sedis alienaverit, S. Pœnitentaria facultatem concedit in singulis casibus absolvendi oratores a censuris sub sequente conditione expressa in citatis literis sub *n. 5.* videlicet: 'Deposito lucro exinde injuste percepto in manibus ordinarii ad effectum illud conservandi favore locorum piorum, quæ damna passa sunt, reparato scandalo, monitis novis emptoribus, aliisque complicibus, ut propriæ consulant conscientiæ, et imposita singulis obligatione standi mandatis S. Sedis desuper ferendis'.

41. Si sermo sit de Christifidelibus, qui bona ecclesiastica a Gubernio in *emphyteusim* sine venia S. Sedis receperunt, S. Pœnitentaria in singulis casibus providit, ut supra, sub sequentibus conditionibus expressis in iisdem literis sub *n. 8.*: 1°. Conservandi bona, et in eis rem utilem gerendi. 2°. Non utendi quocumque privilegio, et lege sive lata, sive ferenda quoad canonis affranctionem. 3°. Retinendi ipsa bona ad nutum Ecclesiæ ejusque mandatis parendi quoad eorundem bonorum restitutionem. 4°. Adimplendi pia onera eisdem bonis adnexa, quatenus aliunde non adimpleantur. 5°. Solvendi annum canonem, illumque augendi ad tramites justitiæ et juxta æstimationem peritorum timoratæ conscientiæ, si nimis tenuis in stipulatione contractus impositus fuerit. 6°. Monendi hæredes, et successores de hujusmodi obligationibus per syngrapham ut et ipsi sciant ad quid teneantur.

42. Quid vero dicendum, si Christifideles non solum receperunt a Gubernio bona ecclesiastica in *emphyteusim*, sed etiam eadem bona *redimere absque venia S. Sedis* non dubitarunt?

S. Pœnitentaria juxta cit. literas diei 1. Junii 1869 sub *n. 9.* solet providere sub iisdem conditionibus quæ in iisdem literis diei 1. Junii 1869 referuntur in *n. 4.* quas supra exposuimus quoad

emptores bonorum sine venia Sedis Apostolicæ. Si agatur de Christifidelibus qui privato arbitrio redemptionem peregerint censuum, et aliorum jurium ecclesiasticorum de natura sua redimibilium S. Pœnitentiaria easdem per medium ordinarii juxta præfatas literas sub *n. 10.* absolvit, dummodo prius in manibus ordinarii erogent quidquid minus de capitali summa Gubernio persolverint ad effectum illud conservandi favore locorum piorum, ad quæ census seu jura redempta pertinebant.

43. Tandem si agatur de canone, vel aliis præstationibus de natura sua non redimibilibus, redemptis absque licentia S. Sedis, S. Pœnitentiaria facultatem ordinariis concedit in singulis casibus fideles absolvendi sub conditionibus expressis in cit. literis diei 1. Junii 1869 sub *n. 11.* idest.

1°. Retinendi fundos sic invalide affrancatos ad nutum Ecclesiæ ejusque mandatis subinde parendi.

2°. Conservandi eadem bona et rem utilem in eis gerendi.

3°. Servandi indemnita quocumque tempore loca pia super integra perceptione canonis, libelli ac præstationis, ac super quibusvis aliis juribus quæ ad ipsa loca pia subinde spectabant, necnon adimplendi prout de jure pia onera fundis adnexa quatenus aliunde non adimpleantur.

4°. Monendi hæredes, et successores per syngrapham subscriptam, de hujusmodi obligationibus, ut et ipsi sciant ad quid teneantur.

44. Animadvertimus vero expositas condiciones ordinarie imponi Christifidelibus recurrentibus ad S. Pœnitentiariam: at hoc non prohibere quominus ob peculiare circumstantias ab ordinariis in informatione recognitas, eadem S. Pœnitentiaria speciale aliquod rescriptum concedat, in quo de expressa Summi Pontificis approbatione ab expositis conditionibus recedat, et mitiorem normam adoptet. Quare unaquæque Curia Episcopalis omnia fideliter, et accurate in suis literis testimonialibus exponere debet, ut S. Sedes singulorum oratorum casui rite providere, et remedium magis minusque benignum adoptare valeat.

45. Ut vero conscientiæ fidelium censuris illaqueatæ citius consulatur, S. Pœnitentiaria de speciali et expressa apostolica auctoritate in hodierna praxi solet ordinariis petentibus concedere indultum ad annum duraturum quo iisdem facultas tribuitur sive per se, sive per alias idoneas personas ecclesiasticas singulis vici-

bus deputandas intra fines suæ dioceseseos Christifideles sibi subiectos, qui in casus expressos in literis diei 1. Jun. 1869 sub nn. 4., 5., 9., 10. et 11. incurrerint, et humiliter absolvi petierint, absolvendi, impositis unicuique conditionibus respectivis cum congrua pœnitentia salutari, et obligatione reparandi scandalum meliori modo quo possit fieri et caute monendi socios, ut et ipsi conscientiae suæ consulant. Prohibentur vero Ordinarii quominus conditiones in iisdem literis expressas mutant, aut modificent, et iisdem præscribitur, ut si speciales circumstantiæ exigant mutationes vel modificationem conditionum rem deferant ad eandem S. Pœnitentiariam.

Quinam vero sint casus comprehensi sub cit. numeris literarum diei 1. Junii 1869 de quibus sermo est in indulto, jam supra exposuimus. Sunt vero 1°. casus *emptorum* sine venia; 2°. emptorum qui bona empta *alienarunt*; 3°. fidelium qui bona *in emphyteusim* receperunt a Gubernio et simul redemerunt *canonem*; 4°. fidelium qui redemerunt census, et alias præstationes *redimibiles*; 5°. fidelium qui redemerunt canones, et alias præstationes de natura *perpetuas*; et *irredimibiles*.

TITULUS XVIII.

De locato et conducto.

1. Locatio-Conductio est *'contractus bonæ fidei solo consensu initus, quo usus, vel fructus rei, aut opera personæ conceditur pro certo pretio, vel pro mercede'*.

Qui promittit usum aut fructum aut operam ut recipiat pretium vel mercedem dicitur locator; qui pretium promittit aut mercedem ut persentiat commodum rei aut operæ dicitur conductor vel locatarius. Objectum hujus contractus est triplex: 1°. *usus* si agatur de re, quæ non fructum, sed usum præstare potest ex. gr. domus. 2°. *Fructus* si concedatur prædium frugiferum ex. gr. hortus, vinea. 3°. *Operæ serviles*, et pretio æstimabiles. Hinc non dominium rei transfertur in conductorem, sed solum usus aut fructus.

2. Ex quo duo sequuntur: 1°. Objectum hujus contractus esse non posse *res fungibiles* seu quæ usu consumuntur. 2°. Contractum locationis non posse constituere titulum *præscriptionis* etiam longissimi temporis. Locationis, et conductionis contractus potest in genere perfici ab omnibus qui ex una parte possunt disponere de rebus locandis et ex altera possunt obligationem suscipere. In

jure autem nostro *clerici*, et *religiosi* viri prohibentur conducere prædia laicorum ob scopum exercendæ negotiationis. Hinc si conducat Clericus prædium in alium finem non prohibetur conficere contractum hujusmodi. Cf. c. 1. C. 21. q. 3. et c. 1. *Ne Clerici, vel Monachi* (III. 50). Hæc vero dispositio facta est in similitudinem juris Romani quod in l. 31. C. h. t. conductionem prædiorum militibus interdicebat ne impedirentur ab exercitio armorum.

Locare autem prædia sua non prohibentur Clerici, vel religiosi viri.

3. At *quid de rebus ecclesiasticis*: possuntne conduci-locari? Res temporales Ecclesiæ quæ usum præstare possunt aut fructum absque periculo simoniacæ pravitatis locationis objectum possunt constituere. Verum pro rebus immobilibus servanda est dispositio Extr. *Ambitosæ*, ut scilicet absque juris solemnitatibus requisitis in alienationibus locatio fieri non possit *ultra triennium*. Triennium vero hujusmodi, ceu alias notavimus, est triennium fructuum rei, non vero temporis ordinarii, seu triennium computatur ex tribus collectionibus fructuum.

4. Quod si locatio facta fuerit ultra triennium utile absque solemnitatibus, sustineturne saltem pro primo triennio? Si contractus factus sit *per modum unius*, nullimode valet. Si divisio facta sit ita ut possit primum triennium *separari* a reliquo tempore, pro quo possit contractus protrahi vel confirmari, aut iterum celebrari contractus sustinetur pro primo triennio.

5. Quid vero si antequam expleatur triennium factæ locationis, *vacet* Ecclesia, vel præbenda, cujus bona locata sunt, successor teneturne observare contractum antecessoris?

Doctores distinguunt inter duas species. Prima est si prælatus, vel generatim possessor beneficii locat bona pertinentia ad suam præbendam quorum bonorum fructus ad *ipsum possessorem* spectant; 2^a. si locat bona Ecclesiæ quæ nempe non sunt destinata ad sustentationem ejusdem locatoris in individuo, sed cedunt *favore Ecclesiæ vel monasterii*. In prima specie locatio facta est nomine ipsius prælati, et possessoris beneficii, in secundo vero nomine Ecclesiæ. In primo casu igitur censetur contractus, et obligatio *personalis*. Hinc cessante persona, *cessat* etiam obligatio. In secundo obligatio *perseverat*, quia Ecclesia numquam deficere censetur. Rationem vero pro prima specie afferunt ex cc. 9. *De off. ord.* (I. 16) in 6°. et 12. *De Testam.* (III. 26) in quibus statuitur

regula sequens, ut nempe fructus beneficii vacantis ipso jure pertineant ad successorem, eique servandi sint. Quare si locatio antecessoris obligavit successorem, antecessor disposuisset de re aliena. E contra locatio de bonis Ecclesiæ facta a prælato vel rectore nomine Ecclesiæ æquiparatur contractui quem de bonis pupilli, vel minoris perficit tutor, vel curator, cujus obligatio ipsum pupillum vel minorem etiam tangit l. 8. ff. *De administr. Tutor*.

Concludunt igitur in prima specie non teneri successorem bene vero in secunda ad observandum contractum locationis initum ab antecessore.

De obligationibus et juribus locatoris et conductoris.

6. *Locator* tenetur præstare conductori rem locatam pro tempore, et usu in contractu designatis, ita ut si secus fiat, debeat pretium restituere pro rata non usus, et simul præstare quanti interest non fuisse completum usum. Hinc ex. gr. si locator antequam expleatur tempus locationis, domum vendat, quoniam emptor, nisi speciale pactum in venditione fuerit adjectum, non tenetur ad observantiam contractus locationis a venditore initi, conductor expulsus ab emptore potest urgere venditorem ad observantiam locationis. Cf. l. 15. ff. §. 8. et l. 9. C. h. t.

7. At etiam *non finito tempore* locationis, potest locator rem suam recuperare et invito conductore 1º. si conductor pensionem depactam *non solverit* notabili tempore; 2º. si usibus *propriis* locatoris inserviat res, vel 3º. si res indigeat *reparatione* quæ ultra differri nequeat; 4º. si in re locata conductor *male* fuerit versatus c. 3. h. t.

8. Conductor vero tenetur rem conductam custodire *diligenter*: hinc tenetur de dolo, et de culpa lata, et levi, si res perierit, vel facta fuerit deterior l. 9. §. 3. ff. h. t. Insuper eam adhibere debet ad usum designatum in contractu, secus actione locati tenetur l. 40. ff. *De furtis*. Tenetur tandem ad solvendum integrum pretium, vel mercedem statutam l. 28. ff. h. t. intra tempus designatum in contractu. Nulla facta designatione temporis in contractu, pretium solvitur ordinarie locatione completa.

9. Quid vero si locato prædio frugifero, deficient vel in toto, vel in parte fructus rei: imminuine debet pretium constitutum? Responsio exhibetur in c. 3. h. t. Cum pretium vel pensio constituatur ad repræsentandos fructus rei locatæ, sequitur saltem ex

æquitate, ut cum ob sterilitatem, vel alium eventum, citra culpam conductoris fructus vel prorsus non percipiantur, vel solum in exigua quantitate, simul vel in toto, vel in parte pretium vel pensio condonetur. Ita in cit. c. 3. et l. 15. ff. h. t. §. 2.

At nonnulli excipiuntur casus 1°. ex eod. c. 3. si damnum ex sterilitate *compensetur* præcedentis, vel subsequentis anni ubertate. 2°. Si conductor susceperit in se *omne* periculum imminutionis fructuum, et etiam casum fortuitum. 3°. Si stérilitas sit consueta, aut oriatur ex vitio quod *manifeste* inhæret rei. Hoc enim in casu præsumitur conductor renunciasse juri compensationis cit. l. 15. ff. h. t. §. 2.

10. Quærunt doctores utrum nulla posita conditione in contractu, *conductor teneatur augere mercedem* in casu notabilis ubertatis, et majoris copię fructuum.

Nullum dubium moveri potest, si major copia fructuum ex industria coloni seu conductoris derivaverit: hoc enim in casu fructus honesti considerantur ceu merces, et præmium laboris, et diligentię conductoris ipsius. At ex juris intentione exigere nequit augmentum pensionis quando major ubertas ex tempestatum favore proveniat. Nam tunc solum in jure augenda dicitur pensio ex fertilitate, quando ob sterilitatem minus fuerit solutum anno præcedenti cit. l. 15. §. 4. ff. h. t. Ratio autem diversitatis juridicę hujus dispositionis ab alia dispositione favore conductoris ex eo deducitur quod leges propensiores sint damnis sarciendis quam agenti de lucro captando. *Reg. 33. juris ff.*

De Emphyteusi.

11. Locationis contractui subnectitur ob similitudinem contr. emphyteuticus, de quo agitur etiam c. 4. h. t.

Emphyteusis est '*contractus stricti juris quo res immobilis cum translatione dominii utilis, retento dominio recto seu proprietate, alteri colenda, fruenda pro annua pensione in recognitionem dominii directi conceditur vel in perpetuum vel ad certum tempus*'. Ille, penes quem remanet dominium directum, dicitur *dominus directus*, qui obtinet utile dominium dicitur *emphyteuta*. Dicitur *contractus stricti juris* quia ex sua institutione contractus hujusmodi censetur esse in commodum præcipuum emphyteutę, qui pensionem annuam non solvit pro utilitate seu fructibus quos percipit, sed

in recognitionem dominii directi. Quare pensio debet esse *exigua* nec respondens, aut æquiparanda fructibus rei emphyteuticæ.

12. Animadvertimus id esse ex institutione *primitiva* contractus, at inde processu temporis factum esse ut pensio augetur, et forsitan modo non celebratur contractus emphyteuticus quia annuus canon enorme *æquiparetur* fructibus rei. Hinc incipit distinguere inter emphyteusim *propriam*, et *impropriam*, ita ut impropria appellaretur emphyteusis in qua pensio destinatur in contemplationem fructuum rei, quæ impropria emphyteusis non differt a locatione longi temporis.

13. Dicitur vel in *perpetuum* vel ad *tempus determinatum*. Nam aliquando conceditur res absque ulla restrictione temporis et emphyteusis dicitur perpetua, aliquando vero ut emphyteusis perduret certo tempore, et præsertim ad certas generationes emphyteutæ: et hoc in casu emphyteusis dicitur temporanea. — Animadvertimus in emphyteusi rerum *ecclesiasticarum* ad certam generationem, ex. gr. ad tertiam, vel quartam, nisi aliter expresse cautum fuerit, primam generationem computari a prima persona quæ recipit investituram emphyteusis, ita ut filii ejusdem personæ constituent secundam generationem.

Præcipua divisio est ut alia sit *simpliciter hæreditaria* et transitoria ad quoscumque, alia autem quæ dicitur inita *cum pacto*, et providentia. Prima conceditur ita ut possit transire ad quoscumque hæredes etiam extraneos. Secunda determinatam habet *lineam successionis*, sive in familia sive in gente seu agnatione primi emphyteutæ. In hac secunda emphyteusi alienatio emphyteusis non nocet successoribus eo quod isti succedunt in emphyteusim nomine proprio seu jure ipso primæ institutionis emphyteusis.

14. Quæritur *an res Ecclesiæ possint in emphyteusim concedi*? Cum contractus hujusmodi res *immobiles* respiciat, ac exhibeat speciem *alienationis*: hinc sequitur in emphyteusim concedi in genere non posse res Ecclesiæ, nisi ex gravi causa et adhibitis juris solemnitatibus c. 12. C. 12 q. 12., c. 5. *De reb. Eccl. alien.* (III. 13) et Extr. *Ambitosæ*.

15. Excipi autem debent res *exigui* valoris, quæ scilicet possunt alienari absque juris solemnitatibus, nec non res quæ *solent* in emphyteusim concedi. Res enim hujusmodi si utilitas Ecclesiæ verificetur, possunt a prælatis absque alia juris solemnitate concedi in emphyteusim cit. Extr. *Ambitosæ*. Sed post Constit.

Pii V. 'Admonet nos' et Urb. VIII. 7. Sept. 1624. S. CC. EE. et RR. semper requirit novum beneplacitum Apostolicum cum renovatio non soleat esse Ecclesiæ utilis. V. De Angelis libr. III. tit. 13. pag. 284.

16. Emphyteuta tenetur canonem solvere *integrum* nec imminui potest, si fructus imminuatur, aut res pro parte pereat, nam canon solvitur in recognitionem dominii directi, ne ejus memoria pereat. Hoc principium applicavit S. C. Concilii in causa *Melevitana* d. 23. Jan. 1897, ubi respondit: »*Non esse locum diminutioni canonis*«, licet Ordinarius rationes diminuendi ab emphyteuta adductas approbaverit. At in emphyteusi *impropria*, servanda est regula superius allata pro contractu locationis et conductionis. — Emphyteuta insuper rem servare tenetur. Hinc non potest dominium utile cum melioramentis vendere nisi tribus servatis conditionibus: 1°. ut denunciaret venditionem domino directo, et bimestre exspectet an ipse dominus præferri velit sub paritate oblationis. Prima hæc conditio non videtur necessaria, cum emphyteuta rem emphyteuticam vel donat vel concedit in dotem vel legat etc. quia in legibus expresse cavetur solum de alienatione per *venditionem*! 2°. ut vendat personis quæ a domino directo juste *non prohibeantur* c. fin. h. t.

3°. Translato dominio utili in aliam personam excepto titulo legitimæ hæreditatis vel dotis, novus emphyteuta tenetur domino directo solvere *laudemium* in recognitionem dominii directi. Laudemii quantitatis ex jure Romano in l. 3. C. *De jure emphyt.* est quinquagesima pars veri pretii fundi emphyteutici idest 2 scutata pro quolibet centenario numero scutatorum, et sic facta proportionem in aliis speciebus monetarum.

17. Finitur emphyteusis 1°. *expleto tempore*, vel *cessante linea* personarum quibus concessa est, aut completo numero generationum quæ in concessione designantur. 2°. Si res emphyteutica *pereat*. Si vero pereat culpa emphyteutæ, culpa ab eodem præstanda est. 3°. Si emphyteuta rem vendat, *non servatis conditionibus* de quibus supra. 4°. Si male fuerit in re emphyteutica versatus scilicet si ex ejus culpa etiam levi res in substantia *deterior* facta fuerit; ex. gr. si sylvas exstirpet, si reparationes necessarias negligat in domo emphyteutica etc. 5°. Si per *biennium* canonem non solvat in emphyteusi ecclesiastica et per *triennium* in civili. Porro in emphyteusi ecclesiastica datur emphyteutæ purgatio moræ ceu in-

nuitur in c. ult. h. t. ubi dicitur 'Nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset'. Tribus in posterioribus casibus dicitur locum habere caducitas seu pœna commissi, quia nempe auferitur res emphyteutica etiam ab invito emphyteuta.

18. Quæritur finita emphyteusi *ad quem pertineant melioramenta rei emphyteuticæ*.

Si *in contractu* cautum sit de aliquibus melioramentis perficiendis, profecto hæc melioramenta consolidato dominio utili cum directo ad dominum directum pertinent, quia emphyteuta censetur suscepisse onus adjectum in contractu in favorem rei emphyteuticæ l. 2. C. *De jure emphyt.* — At meliorationes factæ *citra obligationem* in contractum susceptam ad emphyteutam pertinent, eas vero amittit si ex culpa sua incidat in pœnam caducitatis seu commissi l. 2. C. *De jure emphyt.*

Doctores vero ajunt etiam in hoc casu emphyteutam posse repetere meliorationes vere extraordinarias, et magni momenti quæ rem notabiliter fecerint majoris valoris ne dominus directus nimis dives fieri videatur aliena jactura.

TITULUS XIX.

De rerum permutatione.

1. *Permutatio* si lato sensu sumatur omnem comprehendit contractum quo pro una alia res recipitur ex. gr. emptio et venditio. Stricto sensu definitur '*contractus bonæ fidei realis, quo res in certa specie ex lege datur, ut vicissim detur res alia in specie certa*'. Dicitur contractus *bonæ fidei* quia utrinque enascitur obligatio. Dicitur *realis*; quia non solo consensu conficitur, sed etiam rei traditio necessaria est ad contractus substantiam, ita ut si unus tradidit, et alter non, qui tradidit habet jus pœnitendi, et rem suam repetere potest, quamvis alter non sit in mora. Contractus enim non censetur perfectus ante mutuam traditionem. At inspecto stricto jure canonico juxta c. 1. *De pactis* (I. 35) ipsa conventio de permutatione facienda utrumque contrahentem obligat, quia lex canonica in cit. loc. statuit etiam pacta nuda esse observanda. Datur vero res *determinata*, ut alia determinata res vicissim detur ne tam facile locum habeat læsionis periculum.

2. Quæritur an res *Ecclesiæ* permutari possint?

Res *Ecclesiæ* aliæ sunt mere spirituales, aliæ spiritualibus adnexæ, aliæ mere temporales. Res *spirituales* non possunt cum *temporalibus* permutari: pretio enim non sunt capaces res mere spirituales. Hinc permutatio hujusmodi labe simoniaca esset infecta c. 9. h. t. At permutari potest res *spiritualis* cum alia *spirituali* ex. gr. celebratio sacrificii Missæ cum alia celebratione sacrificii Missæ ex. gr. possunt duo sacerdotes inter se intentionem celebrationis permutare uno loco alterius celebrante Missam, nisi agatur de onere mere personali adimplendo. Sic etiam mutua bonorum operum ministerii sacri permutatio fieri permittitur.

3. Res *temporales* ad *Ecclesiam* pertinentes cum aliis *temporalibus* rebus possunt permutari: at sub ea lege ut si res sint immobiles et non exigui valoris vel sint utiles pretiosæ, permutari nequeant absque justa causa, et absque solemnitatibus juris de quibus supra egimus in tit. *De reb. Eccl. alien. vel non* (III. 13). Traditur hoc principium in c. 2. h. t. et in c. 52. C. 12. q. 2. qui ita se habet: 'Sine exceptione decernimus ne quis Episcopus de rebus *Ecclesiæ* suæ quidquam donare vel commutare, vel vendere audeat; nisi forte aliquid horum faciat ut meliora prospiciat, et cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat quod non sit dubium profuturum *Ecclesiæ*'. Excipitur casus quo princeps expostulat rem temporalem *Ecclesiæ* et aliam offerat vel majoris vel æqualis æstimationis c. 1. h. t. Si autem temporalis res sit mixta rei sacræ seu spirituali, permutatio fieri potest: at cum re simili. Hinc calix consecratus permutari non potest cum beneficio aut jure decimarum.

4. Tertia classis rerum *Ecclesiæ* sunt eæ, quæ *spiritualibus* adnexæ sunt. Tales sunt beneficia, in quibus jus percipiendorum fructuum adnexum est officio sacro.

Quæritur an permutari beneficia possint?

In genere permutatio beneficiorum prohibita non est. At nonnullæ requiruntur conditiones. 1°. Ut uterque permutans *possideat* beneficium, secus enim non verificaretur mutua relatio c. 13. *De Except.* (II. 25). 2°. Ut adsit *justa causa*, seu utilitas, vel necessitas *Ecclesiæ* aut beneficii, quæ causa probanda est a superiore c. 5. h. t. 3°. Ut resignatio utriusque beneficiarii fiat *in manibus superioris*, qui auctoritate sua permutationem approbet conferendo beneficia resignata iisdem, mutata possessione.

5. Quid si fiat auctoritate *privata*?

A jure prohibetur ob *periculum Simoniae*, hinc permutatio beneficiorum facta auctoritate privata exhibet speciem Simoniae juris ecclesiastici. Quare hujusmodi permutatio nullius valoris est, et insuper, si fuerit consummata per ingressum in possessionem beneficii, uterque permutans privari potest etiam beneficio suo c. 7. h. t. At id non impedit quominus duo possessores distinctorum beneficiorum inter se deliberare possint de facienda permutatione, quæ auctoritate superioris compleatur. Præterea si beneficium aliquod permutandum sit de jure patronatus, præter auctoritatem superioris requiritur etiam *consensus patroni*, qui nisi exquiratur, permutatio vel irrita est, vel saltem irritari potest ceu traditur in c. 5. *De jure patr.* (III. 38). Tandem facta permutatio publicanda est in Ecclesia vel in Ecclesiis ubi erecta sunt beneficia permutata.

6. Quid si unum beneficium sit *pinguius* altero; *fierine potest compensatio per designatam quantitatem fructuum vel pensionem?*

Duplex casus distingui potest: 1°. Si Ecclesiæ seu beneficia possideantur a personis *moralibus*, seu *locis piis*, ita ut bona pertinentia ad beneficia ab ipsis personis moralibus pleno jure possideantur ex. gr. a Capitulo vel a monasterio. 2°. Si possideantur in titulum ab *individuis*. — De *prima specie* sermo est in c. 6. h. t. in quo quæstio proponitur de duabus Ecclesiis conventualibus, quarum unicuique adnexum erat beneficium curatum suis instructum possessionibus, et traditur, ob locorum commoditatem fieri posse permutationem eorundem beneficiorum facta compensatione reddituum sub ea tamen conditione ut *distincta* conficeretur conventio: prima scilicet qua permutarentur parœciæ, secunda qua redditus compensarentur. Nec res absona est; nam potest distincte tractari de juribus spiritualibus et de possessionibus seu de juribus temporalibus, ad duo corpora moralia respective pertinentibus, nec compensatio ullo modo attingit res spirituales seu spiritualem jurisdictionem, et officia relativa.

7. Quod si beneficia possideantur *in titulum ab individuis*, cum jus percipiendi redditus conjungatur cum officio sacro in uno eodemque individuo ex ipsa institutione utriusque beneficii permutandi, sequitur unumquodque beneficium permutatum secumferre ministerio juris etiam proprium jus percipiendi fructus præbendæ. *Hinc compensatio locum habere non potest*. Utrumque enim beneficium totum in suo esse transfertur tamquam quid unum resultans simul

ex duobus elementis, officio nempe sacro et jure percipiendi fructus. — Accedit quod possessor beneficii non est dominus, est proprietarius bonorum beneficii sui. Hinc non potest duplex celebrari conventio, una de juribus spiritualibus, altera de rebus temporalibus, quia neuter ex clericis permutantibus potest disponere de bonis, et juribus sui beneficii. — Insuper notandum est neque ex *Episcopi auctoritate* separationem pinguioris præbendæ fieri posse ob legem generalem in rubrica tit. 12. *Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur* (III. 12). Hinc ad compensationem faciendam in nostra hypothesis auctoritate *Pontificis* opus est, qui separet portionem fructuum a beneficio majori, et eam concedat possessori alterius beneficii ad ejus vitam.

8. Animadvertimus tandem permutationem fieri non posse de beneficiis *reservatis S. Sedi*: quia secus facile eludi posset jus collationis ejusdem. Fieri permutatio potest de aliis beneficiis: nec ullo modo retardari aut impediri potest a gratiis expectativis quæ forte in aliqua Ecclesia alicui, vel aliquibus clericis concessa forent, dummodo permutatio non fiat in fraudem Pontificiæ concessionis; c. un. h. t. in 6º.

TITULUS XX.

De feudis.

1. Feudum a fide, seu fidelitate definiri potest '*contractus consensualis, bonæ fidei quo alicui conceditur res immobilis cum translatione domini utilis, retenta proprietate sub onere præstandi fidelitatem, et obsequium personale*'. Hæc definitio exprimit contractum quo fit concessio feudalis; nomine vero feudi venit etiam ipsa *res immobilis* quæ in feudum conceditur.

2. Qualitas specifica hujus contractus 'in eo consistit ut *fidelitas* præstetur, et *obsequium*. Scilicet feudatarius qui etiam vassallus dicitur, tenetur fidem servare domino feudi ita ut nihil machinetur contra ipsum, sed ipsum consilio, et auxilio juvare teneatur. Propterea regulariter feudatarius præstare debet in ipsa investitura feudi *juramentum fidelitatis*. Item tenetur feudatarius ad præstanda domino servitia honesta quæ veniunt sub nomine obsequii. Hæc vero determinantur vel ex *lege institutionis feudi* vel ex *consuetudine locorum*.

3. Porro quamvis feudorum concessio fuerit juris *civilis*, tamen etiam Ecclesia processu temporis hanc concessionem fecit suam. Quapropter feuda alia sunt *laicalia*, alia *ecclesiastica*. Alia sunt *personalia*, alia *familiae*, quæ nempe constituuntur ita ut feudum transeat ad hæredes, et successores in linea determinata ex. gr. ad descendentes masculos ex masculis.

4. Ecclesia potest bona sua in feudum concedere. At cum contractus hujusmodi referat indolem contractus emphyteutici, eadem requiruntur *solemnitates* quæ in emphyteusi necessariae sunt. Hinc etiam bona quæ solita fuerunt concedi in feudum, si finita feudali obligatione redierint ad Ecclesiam, poterunt absque solemnitatibus juris ab Episcopo iterum concedi in feudum ex justa causa. At si redierit feudum ex fraude possessoris, qui illud alienaverit, Episcopus investire debet vel filium alienantis, vel consanguineum ejus c. 2. h. t. Feuda ecclesiastica fere disparuisse dicenda sunt.

TITULUS XXI.

De pignoribus et aliis cautionibus.

1. Cum de rebus Ecclesiæ actum fuerit, et de contractibus qui circa easdem res perfici possunt, superioribus titulis subnectitur præsens, qui est de cautionibus quæ faveant securitati contractuum eorundem.

Pignus, prout est contractus, definitur: '*Conventio qua res aliqua vel datur, vel obligatur in securitatem crediti*'. Quare in hac conventionem præsupponitur *alius* contractus vel *aliud* negotium in cujus subsidium et securitatem traditur pignus. Hinc cessante priore contractu, vel negotio etiam pignus cesset oportet. Aliquando nomine pignoris intelligitur *res quæ obligatur in securitatem crediti*.

2. Pignori affinis est *hypotheca*, quæ nihil aliud est quam *jus reale competens creditori super re aliena in securitatem crediti sui*. — Differentia vero inter pignus et hypothecam ob oculos ponitur in l. 3. §. 2. ff. *De Pignoratitia actione* ubi legitur: '*Proprie pignus dicimus, quod ad creditorem transit, hypothecam, cum non transit nec possessio ad creditorem*'. Cfr. *Reiffenstuel* h. t. nn. 5. et 6. —

3. Præcipua divisio pignoris et hypothecæ est inter pignus et hypothecam *expressam*, et pignus et hypothecam *tacitam*. *Ex-*

pressum pignus, vel *expressa* hypotheca locum habet cum eorum constitutio efficitur vel ex partium conventionem, vel voluntate testatoris vel ex sententia iudicis. — *Tacitum* pignus, vel *tacita* hypotheca locum habet, cum jus pignoris, vel hypothecæ ab ipsa lege inducitur, ita ut valeat etiam contra invitum dominum rei. Pignus et hypotheca hujusmodi dicuntur pignus *legale*, hypotheca *legalis*. Sic ex. gr. si vir dotem ab uxore recipiet, ipso jure ejus bona obligantur vinculo hypothecario in securitatem acceptæ dotis c. 5. h. t. Sic etiam Ecclesiæ, vel collegia habent tacitam hypothecam in bonis prælati, vel alterius administratoris.

4. In genere *res omnes quæ vendi, seu alienari possunt*, pignori, et hypothecæ subjici queunt. Quid vero de rebus ad *Ecclesiam* pertinentibus? In c. 1. h. t. prohibetur oppignratio rerum sacrarum Ecclesiæ, nisi ex urgente necessitate. Hinc in genere ex sensu contrario non est interdicta oppignratio rerum non sacrarum ad Ecclesiam pertinentium legitima interveniente causa. At causa hujusmodi non esse potest commodum, et utilitas personalis ipsius prælati vel rectoris, sed Ecclesiæ. Insuper cum oppignratio seu obligatio hypothecæ sit species alienationis c. 5. *De Reb. eccl. alien. vel non.* (III. 13) et Const. *Ambitosæ*, hinc neutra legitime perfici potest, nisi solemnitatibus juris adhibitis, de quibus in cit. titulo.

5. Quæritur: *Quenam est obligatio creditoris qui pignus accepit?* Cum contractus pignoris sit unilateralis, conficiatur nempe in commodum creditoris pro securitate crediti, hinc creditor tenetur rem custodire *diligenter*. Tenetur proinde præstare etiam *culpam levem*, non autem *levissimam*, ut probat *Reiffenstuel* in tit. *De Commodato* (III. 15), n. 28. ex l. 5. §. 10. ff. *Commodati*. Insuper creditor non potest uti re oppignerata absque consensu domini saltem prudenter præsumpto, et rem ipsam soluto debito restituere debet cum omnibus accessionibus.

6. Immo si res frugifera sit, restituendi sunt etiam *fructus*, solis deductis *expensis* factis pro re conservanda fructibusque percipiendis l. 16. ff. h. t. et cc. 1. et 2. *De Usuris* (V. 19.) et 6. h. t. ubi dicitur 'Cum secundum canonicam sanctionem fructus restitui et in sortem debeant computari'. Ratio est quia pignus non pro fructibus crediti, sed pro securitate crediti constituitur. Cui etiam accedit ratio deducta ex principio juridico: 'Quælibet res domino fructificat'.

7. Excipiuntur nonnulli casus. 1°. Ex c. 1. *De Feudis* (III. 20) non tenetur dominus feudi in sortem computare *fructus feudi* quod feudatarius in pignus dedit eidem domino, dummodo dominus non exigat obsequia, et honesta servitia. Nam ideo usus fructus seu dominium utile feudatario conceditur ut præstet hæc honesta servitia. Quæ dispositio confirmatur ex c. 1. *De Usuris* (V. 19). 2°. Si viro res frugifera data fuerit a patre uxoris in pignus pro securitate *dotis*. Nam cum dos in jure sit natura sua fructifera eo quod datur ad sustentanda onera matrimonii, hinc fructus pignoris censentur esse fructus dotis. c. 16. *De Usuris* (V. 19). 4°. Si clericus facit suos fructus rei oppigneratæ quæ pertineat ad suum *beneficium*, quod per injuriam fuerit a laico etiam patrono occupatum c. 1. *de Usuris* (V. 19).

8. Quæritur: *an pignoris contractui possit adjici pactum antichreseos?*

Pactum hujusmodi in eo consistit, ut *creditor usum fructum rei oppigneratæ habeat quoadusque debitum non fuerit solutum*: scilicet percipiat fructus rei qui in restitutione ejusdem rei non sint computandi in sortem debiti. Pactum hujusmodi non probatur, quia quidquid ultra sortem in credito perciperetur, usuram sapit, atqui fructus sunt ultra sortem. Hinc in c. 6. h. t. traditur absolute fructus perceptos a creditore computandos esse in sortem debiti, nec ulla fit distinctio an pactum intercesserit, vel non. At in tribus casibus supra expositis, vel si justus titulus extrinsecus verificetur ex lucro cessante, aut ex damno emergente creditoris, potest creditor percipere fructus rei oppigneratæ.

9. Quæritur: *an eidem contractui possit adjici pactum legis commissoriæ?* Scilicet pactum quo creditor, et debitor conveniant ut nisi intra *certum tempus* debitor restituat sortem, res oppignerata transeat in plenum dominium creditoris in crediti sui solutionem.

Pactum hujusmodi in c. 7. h. t. rejicitur tamquam fœneraticium, quia pactum hoc solet adjici ab usurariis in eum finem ut rem oppigneratam faciant suam quæ res ordinarie major est quam sit valor et æstimatio crediti, ac proinde pactum legis commissoriæ continet palliatam usuram. At valet pactum hujusmodi, sive quando res æquivalet debito, vel si majoris sit æstimationis; valet pactum quoties partes conveniant rem utique post elapsum tempus determinatum fore creditoris, at sub ea lege ut restituat de-

bitori excessum pretii supra proprium creditum; l. 16. ff. *De Pignoribus* §. 9.

10. Cæterum creditor jus habet *distrahendi* pignus postquam debitor constitutus sit in mora solvendi: qui creditor insuper habet jus prælationis in casu quo debitor vel bonis cedat, vel ære alieno ultra vires gravatus demoriatur. Potest insuper creditor *præscribere* jus pignoris si cum bona fide pignus possideat tempore longissimo, vel etiam tempore longo cum justo titulo. At dominium rei præscribere non potest, quia numquam eam rem possidere potest animo domini, sed semper precario rem possidet.

11. Breviter de secunda parte tituli, quæ est *de aliis cautionibus*.

Pignus est in securitatem crediti: hinc est species cautionis. Cautio est *securitas*; quæ alteri præstatur pro certa solutione debiti, vel juris observantia. Cautio est vel *simplex*, vel *idonea*, vel *juratoria*. *Simplex* cautio idem est ac nuda promissio. — Cautio *idonea* quæ etiam dicitur sufficiens ea est quæ præstatur vel per pignus, et pignoraticia appellatur, vel per fidejussorem et dicitur cautio satisdatoria, satisdatio, fidejussio.

12. *Juratoria* cautio est quæ datur præstito juramento. Præstatur vero juramentum vel ad partis instantiam vel ministerio judicis in defectu cautionis idoneæ.

TITULUS XXII.

De fidejussoribus.

1. Fidejussio est '*contractus quo quis manente obligatione debitoris, promittit se soluturum, vel satisfacturum id quod solvere, vel satisfacere tenetur debitor principalis*'. Ex qua definitione patet, fidejussorem non destruere obligationem debitoris, sed fide sua accedere in securitatem obligationis ejusdem, ac veluti jubere ut credatur debitori. Quare fidejussor distinguitur ab *expromissore*, qui acceptante creditore obligationem in se suscipit, et ipsum liberat debitorem.

2. Dividitur fidejussio 1°. in *necessariam* et in *voluntariam*. Necessaria quæ exigitur a lege vel judice l. 13. ff. *De Usufructu et quemadmodum* etc., voluntaria quæ sponte præstatur. 2°. Alia est *principalis*, alia *secundaria* prout vel accedit ipsius debitoris obligationi, vel alterius prioris fidejussoris obligationem confirmat.

Aliis omissis, 3°. alia est *simplex*, alia *solidalis*. Simpliciter quis fide jubet quando accedit alterius obligationi in subsidium illius; ita ut fidejussor sit debitor minus principalis. Quare non potest actione percelli a creditore nisi cum excusso prius debitore principali creditor vel in toto, vel in parte proprium jus assecutus non fuerit. Hinc fidejussor, qui simpliciter fide jussit, dicitur habere beneficium *excussionis*. In *solidum* vero cavet fidejussor, cum sese constituit debitorem æque principaliter cum primo, et vero debitore. Quo in casu fidejussor non gaudet beneficio excussionis scilicet creditor potest ad jus suum assequendum persequi vel debitorem singillatim vel fidejussorem solum, vel utrumque simul.

3. Quæritur: *Quis possit fidejubere?*

Ex jure *civili romano* fide jubere non possunt: *pupilli* absque tutoris auctoritate, *minores* absque consensu curatoris, *mulieres* ex celebri Senatus Consulto Vellejano, nisi adhibitis solemnitatibus juris.

Clerici de bonis *propriis* possunt fide jubere: at ne sæcularibus negotiis nimium misceantur prohibentur *frequenter*, et sine causa aliorum obligationes in se suscipere. Rubr. tit. *Ne Clerici, vel Monachi* (III. 50). — In bonis vero *patrimonialibus*, quæ *titulum ordinationis* constituunt, fide jubere clerici non possunt. Possunt vero fructus horum bonorum obligare; deduci autem debet prius quidquid est necessarium pro eorundem honesta sustentatione, ne victum mendicare cogantur in dedecus status clericalis. — Quoad vero *beneficii* bona Doctores cum *Abbate* in c. 1. h. t. tradunt clericum quidem posse fide jubere de *fructibus* beneficii sui, qui transeunt in ejus dominium, et quidem *illimitate* de fructibus qui transeunt in peculium *parsimoniale*, secus vero de fructibus beneficii *superfluis* quos ad pios usus, uti videbimus in tit. *De peculio clericorum* (III. 25) impendere tenetur; unde de his solum urgente caritate vel religione fidejubere potest. At si fidejussio fiat de ipsis bonis, requiritur solemnitas juris quæ pro alienationibus necessaria est.

4. *Prælati* juxta cit. c. 2. *De Solut.* (III. 23) non potest fide jubere de bonis mensæ vel Ecclesiæ suæ, nisi id faciat in utilitatem ipsius mensæ vel Ecclesiæ, et servatis solemnitatibus quæ in alienationibus rerum Ecclesiasticarum requiruntur.

Religiosi, qui possessioni legitimæ renunciarunt, non possunt fide jubere, nisi ex consensu prælati et capituli monasterii, et fide-

jussio debet esse non in commodum individuale ipsius praelati, aut religiosi, sed Ecclesiæ vel monasterii c. 4. h. t.

5. Obligatio fidejussoris est *relativa* obligationi debitoris principalis. Hinc non plus obligatur quam sit obligatus debitor principalis; l. 8. §. 7. ff. h. t. Quare si ex facto ex. gr. ex remissione creditoris contingat liberari debitorem, eo ipso eximitur etiam fidejussor ab obligatione sua etiam solidali.

6. Tria vero *beneficia* jus concedit fidejussori: scilicet *excusationis*, *divisionis* et *cedendarum actionum*. Primum beneficium, de quo jam superius inuimus, est ut si fidejussor actione percellatur a creditore, jure exigere possit ut *antea* excutiat debitor principalis. Quod beneficium non competit fidejussioni solidali, nec a simplici fidejussore potest invocari, si *notorie* constet debitorem principalem solvere non posse. — Secundum beneficium est *divisionis* quo scilicet si plures simul fidejusserint, et unus pulsetur ad totum solvendum debitum, hic potest exigere ut etiam alii pro eorum rata portione in jus vocentur. — Tertium beneficium est ut fidejussor qui solvit, possit etiam judicialiter cogere creditorem ut sibi *cedat omnes actiones*, et eorum titulos, et instrumenta creditum respicientia tum contra debitorem principalem tum contra alios confidejussores, si adsint.

7. Quæritur *utrum nondum facta solutione debiti possit fidejussor liberari ab onere fidejussionis?*

In genere *non potest* quia obligatio fidejussoris est subsidiaria, et proinde perseverat quoadusque non defecerit obligatio principalis. Hinc transit etiam ad hæredes ejusdem fidejussoris. At in c. ult. h. t. *Greg. IX.* tres casus adsignat in quibus fidejussor potest petere liberationem etiam judicialiter a fidejussione, et debitor præstare tenetur etiam nondum soluta principali obligatione: 1°. Si debitor *nimum differat* debiti solutionem. Non enim fidejussor præsumitur se voluisse obligare in perpetuum. Quænam vero sit mora necessaria ad concedendam liberationem fidejussori judex decernet. 2°. Si debitor *dissipare* incipiat bona patrimonii sui. 3°. Si fidejussor condemnetur *ex sententia judicis* ad debitum solvendum, potest etiam ante debiti solutionem statim agere contra debitorem principalem, ut debitor eum liberet a molestiis seu a fidejussione.

Obtenta liberatione 1°. *cessat* fidejussio quemadmodum etiam finitur fidejussio 2°. si novatio obligationis efficiatur inter debi-

torem principalem et creditorem, *inconsulto fidejussore*. Ex. gr. si quæ debebat ex mutuo, incipiat debere ex conductione, vel ex empto. 3°. Si in contractu *tempus* vel *conditio* apposita fuerit ad *finiendam* obligationem fidejussoris, ita ut scilicet aliquis fidejusserit solummodo ad certum tempus vel quoadusque non fuerit verificata aliqua conditio. Si vero creditori, *inconsulto fidejussore*, prorogare placuerit diem solutionis debiti, non amplius tenebitur fidejussor in securitatem debiti, cui obligatione sua accesserat.

TITULUS XXIII.

De solutionibus.

1. Si fidejussio securitatem creditori procurat, solutio plene ejus juri satisfacit ac debitum exstinguit. Solutio definitur '*Idonea præstatio debiti tempore, et loco conveniente legitime facta*.' Definitio hæc exhibet veram debiti extinctionem, quæ non haberetur si præstatio non esset idonea, nempe si esset incompleta, vel non fieret loco, et tempore conveniente; nam facta solutione debiti principalis, adhuc reddi deberet indemnitas creditor pro expensis vel incommodis, quæ exinde eidem obvenissent.

2. Si quærat *quinam solvere teneatur*, in genere respondendum est, teneri eum qui *debitor* est, seu quicumque obligatur nulla facta distinctione status clericalis, vel laicalis et sexus: agitur enim de materia justitiæ, quæ clamat, unicuique suum esse reddendum.

3. Hinc etiam *clerici* suis, et Ecclesiarum oneribus satisfacere debent. Quid vero si *prælati*, vel *rector Ecclesiæ* vel beneficii possessor non solverit? Teneturne successor obligationibus seu debitis prædecessoris satisfacere? Profecto si debita contracta fuerint per modum obligationis, *adhibitis solemnitatibus juris*, nullum dubium est debita illa gravare ipsam Ecclesiam, vel beneficium; ac proinde ad successores transeunt.

4. At quid si debita fuerint *absque solemnitatibus juris* contracta? 1°. Successor non tenetur solvere debita contracta ab antecessore in *sui* commodum, seu pro *privata sua utilitate* aut ex alio titulo c. 2. h. t. et arg. c. 1. *De deposito* (III. 16). Accedit ratio generalis ex principio: '*Antecessor non potest deteriorem reddere conditionem successoris*'.

5. At quid dicendum *de ære alieno contracto in utilitatem Ecclesiæ*, et insuper quid dicendum *si possessor beneficii expensas fecerit, sed vacante beneficio adhuc aliquid solvendum sit ratione illarum expensarum?* Distinguendum est. Expensæ istæ optimo jure censendæ sunt tamquam obligatio personæ possessoris et per consequens, possessore deficiente, ejus *hæredes* tenentur residuas expensas nondum solutas præstare. Ratio hujus conclusionis in eo reponenda est, quod nempe actualis possessor beneficii, ceu usufructuarius bonorum debet ex fructibus beneficii *ordinarias*, et *necessarias* expensas facere ad bona beneficii et ad jura beneficii conservanda et tutanda. Quod si expensæ a possessore factæ fuerint tales, quæ superent fructus bonorum beneficii ipsius, hoc in casu deficiente actuali possessore, si nondum omnes expensæ solutæ fuerint, quæ remanent, solvendæ sunt *a novo successore*: etenim quisque possessor beneficii non tenetur ultra vires beneficii expensas tolerare idest non tenetur supplere de suis bonis patrimonialibus defectui beneficii. Ergo expensæ hujusmodi magni momenti censentur optime esse onus seu obligatio ipsius beneficii. Quare etiam successor tenetur isto onere quoties non fuerit satisfactum eidem: et in hoc sensu optime *Alexander III.* disponit in c. 1. h. t. Sicut filius debita patris solvere tenetur, ita prælatus debita sui prædecessoris pro Ecclesiæ necessitate contracta. Conf. *Reiffenst.* h. t. nn. 16. et seqq. Hæc vero regula valet quidem re theoretice inspecta: at in praxi servatur norma superius posita, ita nempe ut gravare censeantur ipsum beneficium et per consequens etiam successores solummodo ea debita quæ contracta fuerint cum solemnitatibus juris. Cætera enim præsumuntur talia quæ potuissent a possessore beneficii persolvi ex ordinariis fructibus beneficii.

6. Ad rem facit quæstio resoluta a S. C. EE. et RR. die 28. Aprilis 1865. Cujus species hæc erat. Capitulum in insula Siciliæ ad sua jura tuenda judicium annis 1825 et 1855 subire coactum fuit. Expensæ quas toleravit ingentem summam ducatorum 1176 attingebant. Existimans autem Capitulum istas expensas, quæ factæ fuerant ob utilitatem Ecclesiæ solvi debere non solum a præsentibus Canonicis, sed etiam a futuris, onus eas solvendi rejecit in ipsam massam capitularem, debitum fructiferum contrahendo. Hunc contractum in forma publica per acta notarii initum Vicarius Generalis, in scio Archiepiscopo tum graviter ægro tante, probavit. Archiepiscopus inde convalescens ea quæ gesta

fuerunt a Capitulo nullius esse valoris dixit eo quod servata non fuerat forma in Const. *Ambitiosæ* designata; idest eo quia requisitum non fuerat beneplacitum Apostolicum. Deinde post varias vices, tandem Canonici S. Congregationi quendam modum proposuerunt ad debitum contractum extinguendum. Videlicet statuerunt illum solvendum esse annuis ratis intra decennium. Causa discussa est, et proposito dubio: 'An, et quo modo supplicandum sit SS^{mo} pro approbatione propositi modi extinctionis debiti in casu', S. Congreg. respondit: '*Affirmative pro sanatione impositionis præfati debiti, et pro approbatione propositi modi extinctionis; ita tamen ut si actuales Capitulares integrum debitum non extinguant, teneantur eorum successores*'.

Infertur ex hac decisione, debitum expensarum litis eo quod defuerat *beneplacitum Apostolicum*, invalide massæ Capitulari fuisse impositum, et illam impositionem indignasse sanatione Apostolica ut obligaret successores. Quare sequens regula deducitur: ad solvendas expensas litis pro juribus capitularibus tuendis toleratus non teneri massam capitularem nisi capitulum præventive obtinuerit beneplacitum Apostolicum, nec proinde posse Capitulum sine eodem beneplacito debitum contrahere in præjudicium massæ capitularis, et obligare successores quamvis id faciat ad redintegrandas graves expensas tolerandas pro juribus capitularibus defendendis. Hoc enim onus impositum massæ capitulari constituit speciem *alienationis*. Conf. *Acta S. Sedis* vol. 1. pag. 537.

7. *Quid vero si is, qui solvere teneretur, sit non solvendo?*

Si debita fuerint contracta ex vitio adversæ fortunæ a jure Romano datur remedium *cessionis bonorum*. Scilicet debitor bonis suis quæ adhuc habet, valedicere, eaque judici remittere tenetur ut creditoribus tribuat juxta capacitatem bonorum eorundem; ipse vero debitor promittere debet se præstiturum quod deest si ad pinguorem fortunam devenerit l. 4. ff. *De Cession. bonor.*

8. Jus vero canonicum aliquantisper dispositionem immutavit relate ad *clericos debitores*, induxitque privilegium *competentiæ* seu *deducto ne egeat*, quod cum c. *Odoardus* 3. h. t. sit introductum, dicitur etiam privileg. ex c. *Odoardus*. Species capitis est: Clericus quidam nomine Odoardus in diocesi Rhemensi debita contraxerat cum pluribus. Creditores convenerunt eum coram officiali Archidiaconi Rhemensis. Odoardus confessus est debita, at declaravit se propter inopiam ea solvere non posse. Officialis nihilo-

minus in eum sententiam tulit excommunicationis. Odoardus persentiens se ex sententia illa gravatum conquestus est apud S. P. *Gregorium IX.*, qui iudices delegavit iisque mandavit ut si constitisset, Odoardum solvere non posse debita in parte, vel in toto, reciperent ab eo idoneam cautionem qua sponderet se debita illa soluturum si ad pinguorem fortunam devenisset et deinde relaxarent sententiam tribunalis archidiaconi Rhemensis.

9. Quæ decretalis ut intelligatur sciendum est hodierno jure post dispositionem Tridentinam in c. 3. sess. 25. *de Ref.* censuras in judiciis non esse adhibendas nisi in subsidium alterius cujusque remedii civilis, puta captionis pignoris, executionis realis, districtionis personæ. Immo usus censurarum in judicialibus negotiis prorsus disparuit. At vetere jure potuisset etiam in causis civilibus tribunal ecclesiasticum adhibere censuras quoties reus contumaciter restitisset præcepto judicis ceu traditur in c. *De Sent. excomm.* (V. 11) in 6°. Quod si censuræ sortitæ non fecissent suum effectum, ceu remedium subsidiarium adhibebatur incarcerationio, vel districtio personalis. Quoad excommunicationem insuper advertendum est solitos fuisse iudices censuras decernere non solum cum contumacia esset vera, et certa, sed etiam cum esset præsumpta. Quo in casu perdurabat vinculum censuræ quoadusque patuisset reum non fuisse contumacem. Quoniam vero in specie capitis non evidenter constabat utrum jure, an immerito Odoardus mandato judicis de solvendis debitis non obtemperasset hinc sententia tribunalis valida per se erat. Quare Pontifex non mandavit ut nulla declararetur sententia, sed præcepit ut relaxaretur quoties de clerici inopia constitisset.

Quo posito, cum excommunicatio esset remedium ordinarium quo clericus adigeretur ad obsequendum præcepto judicis de solvendis debitis, hinc relaxatio sententiæ idem erat ac liberatio clerici a molestiis judicialibus quoad debitorum solutionem. Hinc merito doctores inferunt ex dispositione c. 3. h. t. clericum qui non possit contracta debita solvere, a judicialibus molestiis eximi.

10. Insuper cum censeatur non posse in solutionem debiti aliquid impendere, qui vix possideat necessaria pro sua sustentatione. hinc inferunt doctores in privilegio c. *Odoardus* etiam comprehendere exemptionem clerici, propter ejus honestam sustentationem. ab actione judiciali, quoad *eam partem substantiæ suæ*, quæ ad ejus sustentationem necessaria est. Quare concludunt doctores

clericum exemplo romani militis privilegio competentiae gaudere, seu privilegio quo salva semper remaneat portio substantiae competens pro honesta sustentatione. Ergo clericus privilegium habet ut si debita solvere ob inopiam nequeat, non possit excommunicari et incarcerari aut aliter molestiis urgeri, et, si bona possideat, non cogatur omnibus bonis cedere, sed semper reservetur portio necessaria pro honesta ejus sustentatione seu *deducto ne egeat*, praestita tamen idonea cautione, ut si ad pinguiores fortunam devenerit, contracta debita solvere teneatur. Idonea autem cautio in sensu juris esset vel pignoratitia, vel fidejussoria; at ipsa glossa in h. c. v. »idonea« animadvertit, hanc duplicem cautionem in casu clerici aere alieno gravati haberi non posse. Hinc sufficit cautio *juratoria*, quae quoad clericum qui bonae fidei supponitur, non minimi aestimanda est, per eam enim clericus censetur facere quod potest ad debitum solvendum c. 15. C. 22. q. 2.

11. Ut vero clericus privilegio competentiae gaudeat requiruntur nonnullae conditiones. 1º. Ut clericus *non sit uxoratus*; nam, ut supra vidimus in tit. *De cler. conjug.* (III. 3), Clericis conjugatis reservatur solummodo duplex privilegium: canonis nempe et fori. *Bonifacius* enim *VIII.* in c. un. eod. tit. in 6º. ait: 'In caeteris eos gaudere nolumus privilegio clericali'; 2º. ut clericus *confiteatur debita sua*; hinc si clericus ex malitia debita deneget, et vincatur, privilegio frui nequit. Nam privilegium hujusmodi suam formam recipit ex c. *Odoardus* in quo clericus ingenue sua debita confessus est; 3º. ut debita proveniant ex *contractibus*, et *negotiis civilibus*, non vero descendant ex delicto, vel quasi delicto. Ita ex sensu capituli, in quo nulla mentio est de judicio criminali sive criminaliter acto sive civiliter, nec de poena ratione delicti, vel dolosae factionis debita. In hac exceptione doctores optimae notae comprehendunt etiam clericum qui in *ludis prohibitis*, vel in *mala vitae conversatione* bona sua dissipaverit; 4º. ut pulsetur actione *personali*, nam est privilegium personae. Hinc non gaudet hoc privilegio clericus qui percellatur actione *reali*, qua actor rem suam tamquam dominus recuperare nititur. Ex. gr. si clericus sit debitor ratione depositi et a deponente restitutio rei expostuletur. In debito autem personali hypothecario clericus privilegio gaudet, quia debitum hoc principaliter est personale, et hypotheca solummodo accedit in securitatem solutionis. Dixi in debito personali

clerici. Nam si creditor persequeretur penes clericum actione reali rem vinculo hypothecæ ligatam a priore domino quam nunc clericus possidet, non videtur posse invocari privilegium competentiae favore clerici. Ratio est, quia res transit cum onere suo, nec conditio creditoris fieri debet deterior, eo quod res vinculo hypothecario subjecta a priore domino transit ad clericum.

12. Quærunt doctores *utrum valeat renunciatio quæ huic privilegio fiat a clerico ære alieno gravato.*

In tit. penult. ff. *De pactis* exhibetur principium, unumquemque posse privilegio suo renunciare. Hinc non desunt qui dicunt, sustineri hanc renunciationem. Verum magis recepta est contraria sententia quæ tenet hanc renunciationem *non valere* quia privilegium competentiae non est inductum proprie in favorem *individualem* personarum juxta sensum cit. tit. sed potius consideratur ceu privilegium, inductum in favorem totius ordinis clericalis ne clericus debitis oneratus in dedecus cœtus ecclesiastici judicialiter plus æquo vexetur, et cogatur victum sibi mendicare; cfr. l. 38. ff. *De pactis*.

13. Quid vero *si solvit is qui solvere non tenebatur?* Conceditur eidem *condictio indebiti*. Condicere in casu idem est ac repetere actione personali in judicio id quod indebite fuit solutum; scilicet quod solutum fuit sine onere. De hac re agit c. ult. h. t. in quo peculiariter consideranda est dispositio quoad onus probationis. Scilicet in genere qui conditionem experitur ceu actor, probare tenetur se indebite solvisse, quæ dispositio etiam firmatur l. 25. ff. *De prob.* Quodsi adversarius denegat factum solutionis, et vincatur de accepta solutione, ipse et non amplius actor tenetur probare debitum fuisse sibi, quod in solutione accepit. Ratio optima suppetit, quia nempe convictus de mendacio, talis æstimandus est coram lege, cui non credatur, nisi probet.

14. Quoad *modum, tempus et materiam* solutionis, cum specialis dispositio canonica non habeatur, servanda sunt principia juris civilis in iis præsertim quæ juri naturali evidenter cohærent. In genere si pacta adsint, servanda sunt; nisi adsint, curandum est, ne creditoris, pro quo ratio justitiæ militat, jura lædantur.

TITULUS XXIV.

De donationibus.

1. Donatio idem videtur esse ac doni datio et definiri potest: '*Rei licitæ nullo jure cogente in acceptantem facta collatio, vel datio*'. Solet etiam definiri: '*Liberalitas nullo jure cogente in acceptantem collata*'. Donatio igitur continet speciem liberalitatis; hinc vere donat qui aliquid suum *nullo jure cogente* alteri confert. Ex hac nota characteristicam donationis sequitur, donationem non præsumi, sed *probari debere* a donatario. Nemo enim præsumitur velle suas facultates perdere, scilicet sine aliquo corresponsivo alienare. Hinc potius præsumitur error, seu erronea solutio quam donatio nisi agatur de re haud gravis momenti, quæ a viro nobili, et divite tribuatur, vel nisi adsit remunerationis ratio. — Donatio est collatio *rei licitæ*. Nam res illicitæ censentur esse extra commercium, unde nec vendi vel emi possunt. Quare qui donavit rem illicitam, non potest adigi ad rem tradendam. — Dicitur *in acceptantem*; nam non censetur completa donatio nisi fuerit acceptata. Quare pollicitatio nisi acceptetur non obligat promittentem, qui ante acceptationem alterius potest promissionem revocare, modificare suam voluntatem jam antea expressam. Hinc pariter si quis absenti donaverit, et demorietur quin donatarius cognoverit donationem, et eam acceptaverit, donatio nulla est l. 2. ff. h. t.

2. Quod si vero donatio facta fuerit *Ecclesiæ*, vel pro *causa piæ*, et fuerit rationalis, servanda est, quamvis non fuerit cognita et acceptata a rectore, vel administratore Ecclesiæ. Nam præsumitur acceptata a Deo saltem ceu piæ voluntatis seria deliberatio c. 3. C. 12. q. 2. Immo, si fuerit illegitime *repudiata* a prælato, vel rectore, Ecclesia habet beneficium restitutionis in integrum, et etiam actionem contra rectorem repudiantem ad assequendum quanti interest.

3. Ut donatio consistat, aliquando debet *insinuari* penes magistratum jurisdictione pollentem. Insinuatio scilicet est declaratio donantis apud judicem qua manifestat se aliquid donare ac petit ut in actis publicis adnotetur donatio, et instrumentum de eadem donatione conficiatur. Hæc insinuatio facienda est quoties donatio 500 solidos seu scutata Romana superat §. 2. *Inst. h. t.* Quod si negligatur insinuatio, sustinetur donatio usque ad 500 solidos; pro

reliquis vitiatur. Ita jus romanum non reformatum a jure canonico.

4. Donatio alia *verbalis* dicitur, alia *realis*; 1^a. est *promissio* per verba de præsente aliquid dandi vel præstandi ab alio *acceptata*, 2^a. ea est in qua non solum res promittitur, sed *actu* etiam *traditur*. Secunda est completa donatio, qua dominium rei transit in donatarium. Prior censetur nondum perfecta. Hinc per hanc donationem non transit statim dominium rei, sed solum jus ad habendam rem tempore congruo. Quare in traditione rei donans non tenetur fructus aut usuras solvere, licet fuerit in mora traditionis. Accedit etiam alia ratio ne scilicet liberalitas suo donatori nimis noceat l. 9. ff. h. t. §. 1.

5. Alia est donatio, quæ dicitur *inter vivos*, alia fit *mortis causa*. Donatio *inter vivos* est actus absolutus completus, vel complendus in *vita* utriusque contrahentis. — Donatio *mortis causa* ea est, quæ fit a donante intuitu mortalitatis suæ, seu facta mentione mortis vel possibilitatis aut suspicionis ejusdem. Donatio inter vivos in genere est *irrevocabilis*, perficitur enim ad modum contractus inducentis obligationem.

6. At dantur in jure aliquæ *causæ* ob quas *revocari* potest. I^o. *Ingratitudo qualificata*, quæque a juristis ingratitude prægnans dicitur. II°. *Supervenientia liberorum*. III°. *Inofficiosa donatio*. — De ingratitude prægnante agit c. ult. h. t. in quo traditur quadruplici in casu eam verificari 1°. si donatarius *manus violentas* intulerit contra ipsum donantem, etiamsi id per mandatarium perficiat. 2°. Si donatarius *atroces injurias* contra eundem donantem intulerit. 3°. Si *grave damnum* non intentare solum, sed reapse *inferre* ausus fuerit rebus seu patrimonio donatoris. 4°. Si *vite insidias* struxerit vel periculum procuraverit. Quibus in casibus animadvertendum est ex dispositione c. ult. h. t. revocationem faciendam esse ab ipso donante, non vero jus revocandi transire ad successores ejus. Ratio est quia donans qui revocationis actionem non promovet, censetur condonare injuriam sibi, vel bonis suis illatam. Hinc revocatio ob ingratitude qualificatam censetur esse actio personalis ipsius donantis. Animadvertendum est etiam, revocari non posse donationes inter vivos factas *Ecclesiis* vel *causis piis* ob prælati ingratitude aut administratoris Ecclesiæ vel causæ piæ. Prælati enim, vel administrator non sunt ipsi

proprie donatarii, quorum sit consideranda ingratitude, sed ipsa Ecclesia, vel causa pia est donataria.

7. Altera causa revocationis est si quis *liberos* non habens donavit vel omnia sua bona, vel partem notabilem eorum, et deinde vel unum, vel plures suscipiat filios l. 8. C. *De Rev. Donat.* Quia jus præsumit implicitam donationi esse conditionem 'nisi superveniant liberi, quos præsumitur donans velle absolute extraneis præferre.'

8. Tertia causa est *inofficiositas donationis* ex integro tit. C. *De inoff. donat.* Inofficiosa censetur donatio cum talis quantitas patrimonii donatione distrahatur ut filiis non remaneat salva portio legitima. Revocari autem potest donatio sive a liberis exstantibus tempore donationis, sive a supervenientibus, immo etiam post mortem donantis. At hæc revocatio non destruit totam donationem, sed coarctat ad id quod superest detracta legitima; seu revocatio fit usque ad legitimam. Novel. 92. *Justin.* et ll. 1. et 5. C. *De inoff. donat.*

9. Donatio *mortis causa*, seu contemplatione mortis facta, censetur valere si donans decedat cum voluntate donandi. Quare quoties revocaverit, prorsus desinit esse. Consideratur scilicet donatio hæc ceu species legati. Hinc relinqui potest non solum in testamento, sed etiam in codicillis nec incipit valere nisi morte donantis fuerit confirmata.

10. Quoad personas quæ possunt donare quæstiones fieri possunt, quæ magis civiles sunt quam canonicæ, unam solum persolvemus quæ est, *an clerici, et religiosi possint donare.* Et primo de *Clericis.* Profecto quæstio non est de rebus *propriis* clericorum, in quibus ipsi aliis civibus æquiparantur, sed de *bonis Ecclesiæ.* In c. 2. h. t. interdicitur prælatis, et rectoribus Ecclesiarum donatio quæ *magna* sit. Ratio est: quia prælatus vel rector est administrator et non dominus bonorum ecclesiasticorum. At justa interveniente causa servatis solemnitatibus juris, possunt prælati magnas etiam donationes facere, immo etiam de rebus immobilibus et mobilibus pretiosis. Hæc vero dispositio descendit ex conceptu donationis quæ exhibet contractum præjudicialem et veram alienationem. Hinc aliter factæ donationes possunt et debent revocari non solum ab ipso prælato donante, sed etiam ab ejus successoribus juxta ea quæ diximus in tit. *De Reb. Ecclesiæ alien. vel non* (III. 13). Causæ sunt ratio remunerationis et ratio pietatis et

misericiordiæ. Quod vero legitima interveniente causa, et accedente juris solemnitate possit prælatus donationes etiam magnas perficere patet ex c. 5. h. t. in quo ex causa remunerationis probatur uti valida et licita infundatio, quæ refert speciem donationis. Porro possunt prælati et rectores donationes parvas facere ex mera liberalitate, licet nempe non adsit gravis causa, præsertim ubi adsit consuetudo. Permittuntur vero hæ parvæ donationes etiam, ut avaritiæ suspicio ab Ecclesiæ ministris removeatur.

11. Si *de religiosis* sermo sit distinguendum est inter *prælatos* monasteriorum, et *simplices religiosos*. Prælati, cum censeantur habere ordinariam administrationem bonorum monasteriorum suorum et familiæ religiosæ, æquiparantur Clericis sæcularibus regimen Ecclesiæ alicujus habentibus, scilicet *pastoribus Ecclesiarum*. Hinc quoad superiores ordinum valet regula supra exposita in ordine ad prælatos sæculares.

12. Religiosi vero, si administrant beneficium unitum Monasterio ex. gr. parœciam, ex qua fructus et emolumenta derivant, possunt quidem parvas et ordinarias donationes perficere, præsertim titulo eleemosynæ, non vero magnas. Ita Doctores communiter. Religiosi autem intra septa monasterii viventes, nec aliquo beneficio instructi, nullamque administrationem peculiarem exercentes, *neque parvas* donationes facere possunt *absque superioris licentia saltem tacita* arg. c. 6. *De statu monachor.* (III. 35) et c. 11. C. 12. q. 1. Censentur enim nullum jus habere circa res monasterii citra usum personalem ad propriam sustentationem. Hac in materia de prohibitione donationis religiosorum conferri possunt Const. *Clem. VIII.* »*Religiosæ Congregationes*«, d. 19. Julii 1594, et *Urbani VIII.* *Nuper a Congregatione*, d. 16. Oct. 1640.

TITULUS XXV.

De peculio clericorum.

1. Clericus ex eo quod est Ecclesiæ mancipatus, de bonis ejusdem vivit, quorum bonorum regulariter habet etiam administrationem. At non prohibetur possidere bona quæ propria ejus sunt et constituent ejus peculium, idest privatum patrimonium. Nomine igitur peculii venit: '*Quidquid clericus habet in bonis distinctum a bonis Ecclesiæ*'. Quæ denominatio inducta est per similitudinem ad jus civile, juxta quod admittitur peculium servorum, et filiorum

familias constans ex rebus distinctis a bonis domini vel patris. Ex hoc conceptu sequitur peculium clerici non subijci dispositioni tit. *De rebus Ecclesiæ alien. vel non* (III. 13).

2. *Quadruplex est peculium clericorum.* 1um. appellatur *patrimoniale*, et componitur ex illis bonis, quæ clerico obvenierunt ex titulo aliquo civili ex. gr. successione, contractu, vel profana, sed non prohibita industria. — 2um. peculium dicitur *quasi patrimoniale*, seu *industriale* quod componitur ex bonis quæ citra redditus beneficii sui, et absque intuitu beneficii sibi clericus comparavit labore speciali vel honesta industria in muneribus ecclesiasticis obeundis, vel in officiis sacri ministerii adimplendis ex. gr. in prædicatione verbi Dei. Hoc patrimonium respondet peculio castrensi vel quasi castrensi Romanorum. — 3um. peculium est *parsimoniale*, et resultat ex illis bonis quæ sibi clericus comparavit subtrahens aliquid ex redditibus ecclesiasticis destinatis ad honestam vitæ sustentationem. Parsimoniale dicitur hoc peculium, quia parce vivendo illud sibi clericus comparavit. — 4um. est proprie dictum ecclesiasticum, et appellari potest *beneficiale* peculium illudque resultat ex fructibus bonorum Ecclesiæ, quos suos facit clericus munia beneficii sui adimplens, et *excedunt propriam clerici sustentationem*. Unde hoc peculium comparat sibi clericus ex *superfluis* fructibus, vel distributionibus et ex redditibus pariter superfluis, quos ex. gr. parochus vi muneris parochiali beneficio adnexi percipit c. 9. *De test.* (III. 26).

3. Quæstio quæ prima a DD. proponitur est: *utrum clerici cujuslibet peculii habeant dominium seu proprietatem*. Certum est clericos pleno jure possidere bona patrimonialis peculii ceu expresse docet cit. c. 9. *de Test.* Ratio est quia in iis quæ clericus assequitur ex titulo honesto, et proprio æquiparatur cæteris civibus, ac proinde censetur rerum suarum dominus. Idem dicunt DD. tenendum esse de bonis peculii quasi patrimonialis; nam censentur esse bona acquisita ab ipso clerico ratione sui laboris, et industriæ absque intuitu beneficii; sunt scilicet pura merces laborum.

4. Insuper clerici habent plenum dominium etiam de bonis peculii parsimonialis. Nam si jure potuissent ea bona in proprios usus absumere eo ipso censentur hæc bona in dominium transiisse clericorum. Unica difficultas deducitur ex eo quod peculium hujusmodi conficiatur ex fructibus bonorum Ecclesiæ, et beneficii quod clericus possidet. At hac in re sciendum est. peculium quod ex

fructibus beneficii componitur, distingui a doctoribus in peculium *necessarium*, et *superfluum*. Nomine peculii necessarii venit ea pars fructuum beneficii, quæ ad honestam clerici sustentationem requiritur. Jam vero ex doctrina sacrorum canonum hoc peculium necessarium censetur esse proprium clerici ita ut habeatur loco rigorosæ mercedis, et stipendii laboris personalis, quem in Ecclesia exercet. Aperte traditur hæc theoria ab *Innoc. III.* in c. 16. *De præb.* (III. 5). Igitur pars fructuum constituens hoc peculium habenda est veluti separata a bonis Ecclesiæ, et adsignata, et adscripta pro labore tamquam merces, et stipendium. Ex quo sequitur Ecclesiam non posse iterum partem eandem fructuum peculii ecclesiastici necessarii sibi vindicare. Ceterum caveant clerici ne ut parsimoniale peculium augeant, abjectione et sordibus vilescant.

5. Si quæretur *quomodo computanda sit honesta sustentatio clerici*, ut determinetur quodnam sit peculium ecclesiasticum, dicendum est regulam generalem proponi non posse. Præ oculis tamen haberi debet dignitas personæ, ejus gradus seu civilis origo, scientia et aliæ qualitates personales quæ minores vel majores exigentias secumferunt, nec non respicienda est 1°. *temporis locique ratio*; 2°. *moderata hospitalitas* non solum pauperum de qua in Trid. sess. 24. c. 8. *de Ref.*, sed etiam consanguineorum, et extraneorum paupertate non laborantium; 3°. *honestæ recreatio*; 4°. *probabile periculum*, si adsit, venturi morbi, sterilitatis etc. In genere attendi debet in hac computatione prudens agendi ratio et usus clericorum proborum, qui in eadem conditione versantur. Ex quibus jam fluit clericos habere plenum dominium peculii quarti generis, seu peculii beneficalis seu ecclesiastici quoad eam partem quæ destinatur eorum honestæ sustentationi, seu peculii ecclesiastici necessarii.

6. *Quid vero dicendum de peculio ecclesiastico superfluo?* Peculium hujusmodi conflatur ex fructibus beneficii, vel intuitu beneficii perceptis: qui clerico supersunt defracta prius congrua portione pro ejus honesta sustentatione. *Veteres* fere omnes Canonistæ, et Theologi docuerunt, horum bonorum *verum dominium non esse penes clericos*. Ex hac sententia descendit clericum, qui impendit bona Ecclesiæ superflua in causas profanas, teneri ex justitia ad restitutionem; impendit enim, et distrahit quod suum non est. Hujus sententiæ patroni sequentibus *argumentis* utebantur. 1°. Immi-

tebantur *pluribus locis juris* in quibus traditur res Ecclesiæ esse patrimonium Christi, et pauperum, et pretia peccatorum. Quare, sublata portione, quæ tenet locum mercedis, seu stipendii pro labore clericorum, reliqua portio remanet *sacra*, nec in profanos usus convertenda est. Ita cc. 59. C. 16. q. 1. et 1. C. 12. q. 2. 2º. Clerici dicuntur *administratores*, et *procuratores*, vel *dispensatores*, non vero domini bonorum Ecclesiæ. Ita cc. 23. et 28. C. 12. q. 1. et c. 2. *De donat.* (III. 24). 3º. Si clericus ex redditibus Ecclesiæ vel oblationibus res proprio vel alieno nomine comparaverit, res hujusmodi censentur non clerici propriæ, sed *Ecclesiæ* c. 4. h. t. Cui dispositioni cohæret dispositio c. ult. h. t. in quo prohibetur absolute ne clericus relinquat testamentario aut successorio jure hæredibus suis vineolas quas plantavit in terra Ecclesiæ, sed conceditur clerico jus percipiendi fructus vineolarum istarum solummodo quousque vixerit. Scilicet ex duobus istis capitibus videtur clericus disponere non posse de bonis quæ supersunt suæ honestæ sustentationi.

7. At *verior* est contraria sententia quæ *communior* est inter Doctores *recentiores*. Ratio est quia in genere fructus beneficii, et proventus ecclesiastici ita adhærere officio sacro censentur ut habeantur ceu stipendia officii ipsius. Beneficium enim datur propter officium: seu *jus percipiendi fructus est relativum officio sacro*. Sane si clericus non satisfaciat oneribus impositis ab Ecclesia ex. gr. nisi residentiae legem observat, distributionum dominium non recipit, nec eas facit suas ceu ait Pontifex in c. un. *De Cler. non resid.* (III. 3) in 6º. Neque pariter pro rata temporis absentiae fructus facit suos, quemadmodum decernit Tridentinum in sess. 23. cp. 1. *de Ref.* Ergo a sensu contrario clericus qui officium suum implet, acquirit dominium distributionum et facit suos fructus omnes beneficii. Qui sensus positivus insinuat etiam in sess. 24. c. 12. *de Ref.* in eodem Tridentino. Nam Concilium supponit, clericum revera fecisse suos fructus præbendæ; ait enim: 'alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione præbendæ et residentiae facit suos'. Confirmatur probatio ex Const. *Julii III.* 'Cum sicut Nobis' an. 1550. in qua Pontifex docet pecunias et alias res provenientes ex Ecclesiis vel beneficiis ecclesiasticis, cum pervenerint ad manus clericorum beneficiariorum, non amplius pro ecclesiasticis habere, sed proprias esse ipsorum clericorum.

8. Neque valent argumenta ex adverso allata.

Nam canones in 1°. argumento adducti referuntur ad epocham *anteriorem* divisionis bonorum Ecclesiæ in varias præbendas, in vera beneficia. Hinc quisque clericus poterat recipere solum, quæ necessaria erant sustentationi suæ. Possunt etiam iidem canones in eum sensum accipi, ut abhorreant a conversione bonorum ecclesiasticorum in usus profanos. At non excluditur dominium clerici eo quod coarctetur usus horum bonorum, et excludantur usus profani, ceu videbimus infra.

Canones pro 2°. argumento non respiciunt directe fructus, sed ipsa bona Ecclesiæ quorum clerici sunt administratores, patroni, et dispensatores. — Capita vero in 3°. argumento difficultatem non faciunt: quia in c. 4. h. t. agitur de bonis quæ acquisivit prælatus ex redditibus Ecclesiæ: non autem de bonis quæ acquisivit ex fructibus quos prælatus fecit suos. In c. ult. autem agitur de melioramentis factis in fundo quæ ex lege generali fundo ipsi cedunt. Principium enim juris est 'qui in solo alieno ædificat (in casu nostro plantat) non sibi, sed domino ædificat'. Ad summum vero capita hæc evincunt non posse clericum pro suo arbitrio de bonis superfluis disponere. At aliud est jus proprietatis in re aliqua, aliud est exercitium juris ejusdem, idest libera dispositio rei ipsius. Potest enim aliquis esse proprietarius, et dominus aliquorum bonorum, quin possit de re sua pro arbitrio disponere ceu verificatur in casu pupilli. Hinc solummodo hæc capita objecta probant clericos male distrahentes superfluos fructus ecclesiasticos peccare ob abusum rerum, quas receperunt ab Ecclesia, non vero contra justitiam ita ut teneantur res ipsas restituere.

9. Quæritur utrum dominium quadruplicis peculii clericorum superius explicati ita penes clericum resideat, ut pro sua libertate et pro quacumque causa possit de quolibet peculio disponere. Profecto si sermo sit de *primis tribus* peculii speciebus nemo est qui dubitet; nulla enim lex est quæ clerici potestatem coërceat. At si sermo sit de peculio beneficiati superfluo non idem dicendum est. Nam ex dispositione præsertim Tridentina in sess. 25. c. 1. *de Ref.* patet ex lege saltem ecclesiastica teneri Clericum impendere peculium hujusmodi in usus pios. Et sane Tridentinum episcopis et aliis clericis beneficiatis 'omnino interdicit ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresque suos augere studeant, sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant'. Concordat c. 16.

D. 86. Ex qua dispositione arguunt DD. non posse clericum in usus profanos impendere redditus superfluos ex bonis Ecclesiæ perceptos qui nec suis consanguineis et familiaribus eisdem redditus tribuere potest excepto casu paupertatis eorundem. Sed clarius etiam id traditur in c. 23. C. 12. q. 1. ubi dicitur Episcopum rerum Ecclesiæ potestatem habere ad dispensandum erga omnes qui indigent et juxta præceptum Apostoli ipsum contentum esse debere si habeat victum et tegumentum.

10. Hac insuper in re plurimi facienda est communis Canonistarum et Theologorum sententia, qui tenent clericum impendere debere in pias causas bona superflua, quæ ab Ecclesia assequutus est. Quare habebit utique clericus horum bonorum dominium, sed arctatum in usu. Tradunt vero doctores nomine *causarum piarum* venire quodcumque opus sive religionis sive pietatis et misericordiæ: immo docent extraneis pauperibus posse Clericum propinquos pauperes præponere arg. c. 1. sess. 24. *de Ref.* et arg. c. 16. D. 86. Insuper non diffitentur, in æstimanda paupertate propinquorum præ oculis habendam esse paupertatem relativam, quin immo præ oculis habendam etiam esse ipsam promotionem clerici, quæ exigere potest, ut ejus propinqui aliquantulum honestius vivant, ne humilitas status eorum nonnihil detrahat honori ipsius clerici. Concludendum igitur est clericis competere dominium plenum adeoque etiam liberam disponendi facultatem de bonis peculii sive patrimonialis, sive industrialis sive parsimonialis: de bonis autem peculii beneficialis superflui competere quidem proprietatem, sed eam coarctari quoad facultatem disponendi de iisdem ita scilicet, ut lege ecclesiastica prohibeantur clerici eadem bona convertere in usus profanos: sed debeant causis piis applicare. Unde si clerici bona ista ad causas profanas convertant, non peccant quidem contra justitiam, adeoque non tenentur onere restitutionis, sed peccant contra præceptum Ecclesiæ.

11. Ad tituli tractationem explendam, esset insuper evolventa quæstio de jure clerici disponendi in causa mortis de peculio ecclesiastico. At hanc quæstionem enodabimus in titulo sequenti. Interim adnotasse juvat quasdam dispositiones juris in hoc titulo expressas. Ex c. ult. h. t. inferunt DD. meliorationes etiam notabiles peractas per beneficiatum in prædiis Ecclesiæ esse proprias ipsius beneficiati ita ut iis utatur et fruatur in vita sua tantum,

eoque vita functo, in Ecclesiæ seu beneficii proprietatem penitus converti.

In c. 3. h. t. traditur principium quod nempe quidquid clericus acquisivit post ordinationem, si est presbyter, et post consecrationem, si est Episcopus, cedit jure successorio Ecclesiæ propriæ, cui fuerat intitulatus vel quam regebat. Præsumitur enim id fuisse acquisitum ex bonis ejusdem Ecclesiæ superfluis.

TITULUS XXVI.

De testamentis et ultimis voluntatibus.

1. In l. 1. ff. *Qui testam. facere possunt*. Modestinus definit testamentum: '*Voluntatis nostræ justa sententia de eo quod quis post mortem suam fieri velit*'.

Voluntatis nostræ ad exprimendam personalitatem actus, et necessitatem libertatis in ultimis voluntatibus. *Sententia* scilicet ultima. Nam de natura testamenti est ut possit mutari, et revocari. *Justa*, quæ qualitas non tam virtutem justitiæ moralis respicit, quam formam legum. Hinc sententia justa idem exprimit ac voluntas manifestata juxta legum dispositiones. *De eo quod etc.* quia testamentum incipit vim habere post mortem testatoris, et enim ante mortem potest testator voluntatem suam mutare.

2. Quærent doctores *ex quo jure procedat testamenti condendi facultas*.

Varie proponuntur sententiæ. Nonnulli enim ex jure naturali testandi facultatem deducunt quamvis jus constituendi *formam*, et solemnitates testamenti auctoritati civili tribuant. — Alii autem dicunt ipsum jus condendi testamentum procedere ex *legibus humanis*, ita ut in statu mere naturali facultas non existeret testandi. — Alii tandem *juris gentium* esse testamentum docent. Certum est, in facto testamenta et ultima elogia in usu fuisse apud diversas gentes longe ante conditas leges romanas. Hinc a veritate aberraret qui arbitraretur testamenti factionem esse opus juris civilis *Romanorum*.

3. Juridice re spectata *primam sententiam veritati magis consonam esse arbitramur*. Quare dicimus validis rationibus probari posse testamenti factionem a jure naturali repetendam esse. Et 1°. quidem testamentaria dispositio maxime congruit cum jure naturæ. Nam quicumque acquirit, sibi, suisque acquirere videtur.

Hinc juri naturæ consonum videtur esse ut ex persona actualis domini designetur successor in dominio, et possessione rerum quas labore et industria ipse dominus fecit suas. Idipsum confirmat naturalis affectus, quo trahitur homo ad disponendum de rebus suis in ultimo elogio. — At non solum intentio juris naturalis suadet, sed 2°. *ipsum jus naturale secumfert testandi potestatem*. Et sane supponimus demonstratum esse in philosophia morali *dominium* singularis proprietatis pertinere ad ipsum jus naturæ, ac proinde facultatem disponendi de rebus propriis a lege naturali procedere. Quibus positis, testamentum considerari potest, et est vera alienatio rerum suarum facta per actum ultimum voluntatis. Dominus nempe qui voluntate sua disponit de rebus propriis, alienat easdem ultimo voluntatis actu. Nemo autem negare potest ultimum actum voluntatis esse voluntatem domini ac proinde esse sufficientem ad exercendam dominicam potestatem.

4. At dicent adversarii valorem testamenti incipere a morte testatoris et voluntatem testatoris vires suas exercere *quando amplius voluntas non est*. Voluntas enim est actus personæ quæ morte solvitur.

Verum hæc difficultas evanescit. Nam ex parte alienantis ut valeat alienatio non requiritur continuata voluntas post actum alienationis, sed solummodo requiritur voluntas quæ necessaria est ad complendum actum alienationis. Hinc in alienatione rite facta alienans omne jus amittit relate ad rem alienatam: et quodammodo dici potest mortuus relate ad rem ipsam. Non enim amplius sua est, sed aliena. Quare cum per testamentum alienatio compleatur in morte testatoris, sufficit *ultimus actus voluntatis*, nec requiritur continuatio voluntatis posthumæ. Incipit autem testamentum vires suas exercere post mortem testatoris, quia mors est quæ determinat ultimum actum voluntatis.

5. At objici potest in alienationibus requiri *acceptationem acquirentis*, quæ veluti uno contextu conjungatur cum voluntate alienantis ut producat translatio dominii. Resp. Necessitas acceptationis *unico contextu* faciendæ inducta est a *legibus civilibus*. Jure enim naturali ex parte alienantis sufficit voluntas determinata alienandi. Per hanc enim voluntatem renunciavit juri suo, et rem cessit alteri. Quod si hic alter non acceptaverit alienationem, actus erit incompletus non ex defectu alienantis qui fecit, quæ potuit, sed solum ex parte acquirentis. Ergo acceptatio quæ

fiat post mortem testatoris non attingit dispositionem testamentariam in se, quæ ex parte testatoris fuit completa, et a jure domini procedens. Concludi ergo potest testamenti factionem ex jure naturæ repetendam esse.

6. At *auctoritas civilis solemnitates testamentorum præfinire potest, quæ pertineant ad valorem actus*. Namque jus humanum ob publicam utilitatem, et ad præcavendas fraudes potest moderari, et regere modos translationis domini, quamvis ipsum jus domini naturale sit.

7. Quibus positis quæritur utrum testamentum quod jure civili ob defectum solemnitatum *nullum* est in foro *externo*, etiam sit nullum in foro *interno*. Notandum est 1°. quod de integro testamento dicitur, ob paritatem rationis dicendum est etiam de *alia dispositione ultimæ voluntatis* quæ vel in testamento contineatur vel aliunde constet, ex. gr. de legato. 2°. Notandum est nos loqui de testamentis ad causas *civiles* et *profanas*; nam de testamentis ad causas *pias* inferius specialiter sermo erit.

8. Profecto si defectus alicujus solemnitatis suspicionem probabilem inducat *de non plene deliberata, et irrevocabili voluntate* testatoris, certe nulla erit obligatio hæredum legitimorum servandi testamentum civiliter nullum; nam incertum est utrum testator defunctus fuerit necne cum illa voluntate quæ in testamento exprimitur. Immo defectus solemnitatis, si procedit ex facto ipsius testatoris, constituit optimam præsumptionem ad concludendum testatorem non perseverasse in eadem voluntate usque ad mortem. Etenim quisque prudens homo præsumitur velle negotium magni momenti peragere juxta normas civiles substantiales quæ negotium illud tutum reddant coram lege. Quare nisi aliunde certa voluntas defuncti probetur, præsumptio semper est contra valorem testamenti.

9. At quid dicendum si *certo constet* de ultima voluntate defuncti? Ex gr. si defunctus voluit conficere et revera confecit testamentum, sed notarius, vel alius qui scripsit testamentum, in scio testatore, causam posuit nullitatis; aut si homo moriturus hæredis sui legitimi fidei commisit aliquid perficiendum post mortem suam? In defectu obligationis civilis subingreditur obligatio legis naturalis? Aliis verbis quæritur *utrum plene, et certissime cognita voluntas defuncti servanda sit quamvis juris civilis, et auctoritatis publicæ protectione non fulciatur?*

Aliqui 1°. tuentur, *voluntatem testatoris cognitam servandam esse, licet leges civiles ob defectum solemnitarum eidem non assistant*. Nam ajunt easdem leges non declarasse nullum testamentum absque solemnitatibus, sed solummodo eidem denegasse actionem civilem ad observantiam exigendam. Pariter ideo solemnitates inductæ fuerunt a jure civili, quia poterant præsumi fraudes l. 32. C. *De fideicommissis*. Atqui ubi est veritas, præsumptionis ratio cessat. Ergo si de voluntate testatoris certo constet, parum, aut nihil attendendum est ad solemnitates.

2^a. Sententia docet solemnitates considerari ceu *formam substantialem actus*, ita ut una ex illis solemnitatibus deficiente, testamentum omni prorsus valore careat tum in externo tum in interno foro; ac proinde voluntas testatoris consideratur ceu insufficientis et inefficax.

10. *Prior sententia videtur magis consona veritati*. Nam si jus testandi ex lege naturali procedit, leges civiles poterunt utique illud moderari quoad valorem juridicum in foro proprio idest in externo, non autem præsumitur infirmare velle virtutem dispositionis naturalis, et destruere obligationem conscientiæ. Ex. gr. jus civile inter varias conventiones solummodo quasdam species probavit, quas contractus appellavit, eisque dedit actionem: at non inde sequitur in conscientia non obligare conventiones illas quæ a jure non probantur et privantur actione legis civilis. Idem de testamentis dici potest. Hinc in l. 10. C. *de test.* traditur hæredem teneri ad implenda legata, quæ jam solvit ex minus solemnii voluntate testatoris. Idem statuitur in l. 2. C. *de fideicommissis*. Ratio est quia jus agnoscit obligationem naturalem cui qui satisfecit, non potest retractare quod fecit.

11. Ex quibus omnibus sequens canon statuitur: cum testamenti forma a jure civili determinetur, etiam in foro interno nullum esse præsumitur testamentum, quod nullum est in foro civili. Hinc quoniam obligatio naturalis non præsumitur, sed probanda est, hæres legitimus non tenetur observare voluntatem minus solemnem testatoris nisi de ea certe prorsus constet, et licite petere et assequi potest ex judicis sententia rescissionem tabularum testamenti contra hæredem testamentarium, quoties de voluntate testatoris dubium rationabile existat.

12. Quod si vero hæres legitimus *scienter acceptaverit* voluntatem minus solemnem testatoris ex. gr. solvendo legata, vel resti-

tuendo fideicommissum, non potest soluta, et restituta repetere. *Reg. 21. juris in 6°*: 'Quod semel placuit, amplius displicere non potest'. Et in specie nostra rei testamentariæ claram habemus dispositionem in cit. l. 10. C. *De test.* ubi hæc habentur: 'Etsi voluntas defuncti circa legata, et fideicommissa subnixa non sit, tamen si hæres sua sponte agnoverit, implendi eam necessitatem habet.' Similis dispositio reperitur in l. 1. C. *De fideicommissis*.

13. Præterea animadvertimus, quæstionem de origine facultatis testandi a jure naturali vel a jure civili vere definitam dici non posse: nam pro utraque opinione militant doctores magnæ notæ, et rationes quæ adducuntur ad defendendam originem prædicatæ facultatis a lege humana tantum, non sunt undequaque despiciendæ. Hinc juxta regulas practicas scientiæ moralis non renuimus admittere principium reflexum traditum a clariss. Prof. *De Angelis* h. t. n. 2. juxta finem: idest potest hæres institutus in testamento etiam minus solemniter petere hæreditatem, eamque retinere usquedum non repellatur per sententiam judicis: hæres autem ab intestato idest legitimus potest contra tabulas testamenti petere hæreditatem, et eam assequi per sententiam judicis. Unde eo quod quæstio juris resoluta dici non potest, in praxi *prævalet sententia judicis*.

14. *De forma testamenti a jure canonico constituta*. Legislatio canonica specialem formam in testamentis condendis induxit, et reperitur tradita ab *Alexandro III.* in c. 10. h. t. In Diœcesi Ostiensi consuetudo invaluerat ut testamenta prorsus rescinderentur, nisi facta fuissent cum subscriptione septem, vel quinque testium secundum quod leges Romanæ disponunt. Relata re ad *Alex. III.* Pontifex reprobavit consuetudinem tamquam contrariam divinæ legi, sanctorum patrum institutis, et praxi ecclesiasticæ. Simulque decrevit valere prorsus testamentum quod parochiani fecerint coram presbytero suo, et tribus, vel duobus aliis personis idoneis.

15. Ex hoc capite inferunt DD. novam formam testamenti a jure canonico inductam esse, quæ ex primis verbis cit. c. 10. dicitur juxta c. »*Cum esses*«. Profecto ex specie proposita *Alexandro* satis apparet caput hujusmodi dispositionem exhibere circa testamenta etiam ad causas *profanas* seu *civiles*; præsertim cum de testamentis ad *pias* causas idem *Alex.* agat in c. 11. eod. tit. Quo posito irrationalis videtur dispositio Pontificis, qui solemnitates, a jure civili inductas ad fraudes præcavendas reprobat et suam formam vult observari sub interminatione anathematis.

16. Certe non ii sumus qui cum *Fagnano* dicamus, Pontificem abrogasse absolute solemnitates juris civilis, easque declarasse contrarias legi divinæ, doctrinæ Patrum et ecclesiasticæ consuetudini: sed explicatio capitis hæc est: Alexander legem tulit pro diœcesi *Ostiensi*, quæ erat in ditione temporali Romani Pontificis: quare uti legislator civilis noluit recipere seu noluit observari solemnitates civiles: sed voluit potius ut præferretur principium expressum in sacris scripturis, et a Patribus et ab Ecclesia adoptatum, quod nempe 'in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum'. Hinc formam testamenti expressam invenit. Ideo autem consuetudinem illam diœcesis Ostiensis reprobavit Alexander, quia per eam cultus superstitiosus quodammodo præstabatur legibus romanis, quæ magno studio in scholis addiscebantur, et ita in praxi servabantur ut quidquid in illis contineretur, uti rationale et bonum retineretur, quidquid vero esset ab illis alienum, respueretur tamquam irrationale. Quæ falsa opinio, uti apparet, adversabatur principio doctrinæ evangelicæ 'In ore etc.' Hinc nil mirum si Alexander etiam pœnam excommunicationis inflixerit contra eos, qui suæ dispositioni resisterent.

17. At hæc explicatio capitis admitti non posse videtur si caput consideretur prout est relatum *in corpore juris*, seu inter leges quæ *universam* Ecclesiam respiciunt. Certe si *Greg. IX.* jussisset dispositionem c. 10. observandam prorsus esse in alienis etiam ditionibus, et regnis christianorum, et quidem quocumque in tempore et quibuscumque circumstantiis, facile non posset excusari ab imputatione eidem objecta quod nempe occupavisset alienam provinciam. At ipsa insertio capitis in corpore juris hoc tantum secumfert 1°. ut omnes prorsus fideles tangat in ea parte in qua Romanus Pontifex uti magister reprobat *superstitiosam prælationem juris romani principiis sacra scripturæ*; 2°. ut quoad dispositionem ipsam, caput per se eousque sese extendat, quousque Romanus Pontifex in materia *civili* leges ferre potest. Quare directe, et immediate dispositio c. 10., etiam prout jacet in corpore juris, vim legis habuit in *sola ditione temporali S. Sedis*. Ita hoc c. 10. explicatur a pluribus optimæ notæ doctoribus: ita etiam a *Bened. XIV.* in *Inst.* 105.

18. Dixi *directe, et immediate* dispositionem c. 10. h. t. iuridicum vigorem obtinere in ditione temporali S. Sedis. Nam eo ipso quod caput insertum est in corpore juris, oblique potuit vim legis

obtinere etiam in aliis regnis christianis, non quia Greg. IX. partes legislatoris civilis agere voluerit et novam legem civilem imponere, sed quia in illis regionibus recipiebatur jus canonicum plene, et observabatur vi juris publici mediæ ætatis. Igitur Greg. IX. proprie et directe jus canonicum condidit fundatum in regula evangelica. At in statibus Europæ generatim temporibus Greg. IX. ex legibus organicis regnorum Ecclesiæ decreta, et jura suam partem, et locum sibi vindicabant in negotio publicæ administrationis et regiminis societatis, quia quidquid ab Ecclesia, et præsertim a Romano Pontifice decernebatur, recipiebatur ceu sapientissimum, et maxime conducens etiam ad bonum civile obtinendum. Ecclesia directe, et proprie per suas leges moderabatur conscientiam religiosam fidelium, auctoritas autem civilis gloriabatur tutelam agere Ecclesiæ, concordiam cum ipsa servare, simulque cupiebat publicam populi actionem conformari cum religiosa civium conscientia quæ Ecclesiæ gubernio suberat et regebatur. Hinc plura videmus ab Ecclesia constituta fuisse in republica Christiana ad fidelium mores religione, et justitia informandos quæ bonum publicum etiam civile respiciebant. Hujus generis sunt quæ *de treuga et pace, de nundinis* servanda constituit Ecclesia. Hinc dici potest, habita ratione ad temporum conditionem, *Gregorium IX.* normam proposuisse in testamentis conficiendis quæ etiam generaliter servari posset, et de facto in aliis ditionibus temporalibus servaretur, non quia civile jus erat impositum regnis sæcularibus a Romano Pontifice, sed quia erat jus canonicum servandum ceu maxime conveniens cum principiis S. Scripturæ, et institutis SS. Patrum ac proinde ceu consonum maxime veritati et justitiæ. Hoc ergo fecit Pontifex quin suæ potestatis limites excesserit.

19. Porro nostris temporibus dispositio capitis *‘Cum esses’* tota restringebatur ad ditionem temporalem S. Sedis, pro qua specialis est dispositio in codice civili ejusdem ditionis edito a *Gregorio XVI.* ann. 1834. in §. 36. In hoc paragrapho decernitur valere testamenta juxta c. *‘Cum esses’* quæ fiant vel in xenodochiis vel in locis quæ ultra tria milliaria distant a residentia publici alicujus notarii. Decernitur insuper in hisce testamentis servandas esse normas statutas a *Bened. XIV.* in cit. *Inst.* 105. Præcipua vero dispositio hujus Pontificis est ut intra 8 dies post obsignatum testamentum parochus, aut sacerdos una cum testibus publicum notarium conveniant, eique vel tradant, si scripta fuerit,

vel nisi fuerit scripta, verbotenus exponant dispositionem testatoris, quam notarius in acta referat. Quæ solemnitas dicitur *insinuatio testamenti in acta publica*.

In eadem *Inst.* plures proponuntur, et dissolvuntur quæstiones hac in re maxime utiles, tum quoad personam presbyteri sui, qui dicitur esse vel parochus, vel confessarius ordinarius ægroti, vel, hisce absentibus, etiam potest esse capellanus, aut confessarius extraordinarius, adhibito tamen tertio teste: tum quoad testes qui debent esse idonei juxta regulas juris civilis. Ideoque excluduntur mulieres, ipse hæres etc. Conferri potest hæc *Inst. 105*.

20. Ut materiam de solemnitatibus compleamus, agendum est *de testamento ad causas pias*. Nomine *causæ piæ* veniunt non solum Ecclesiæ, sed etiam monasteria, hospitalia, confraternitates et pauperum sustentatio. Quæ enim pro hisce causis relinquit testator, pro salute spirituali animæ suæ relinquit.

21. De hoc testamento pertractat c. »*Relatum*« 11. h. t. in quo sermo est de relictis Ecclesiæ. In diocesi Veliterna consuetudo invaluerat, ut cum agitaretur causa de relictis Ecclesiæ, iudices testamenta non reciperent nisi septem, aut quinque idonei testes intervenissent. *Alexander III.* mandavit causam de relictis piis decidendam non esse juxta leges civiles, sed juxta decretorum statuta, tribus, aut duobus legitimis testibus requisitis. Ex hoc capite inferunt Doctores, testamentum ad causas pias esse *privilegiatum*, ita ut non requirat solemnitates juris civilis, sed solummodo tres, aut duos testes. Immo cum ex dispositione capitis non attendatur in hoc testamento solemnitas juris civilis, et cum tres, aut duo testes constituent proprie probationem naturalem facti; hinc doctores inferunt tres, aut duos testes in hoc testamento *non esse de substantia*, sed solummodo necessarios esse ad probationem, quando dispositio ultimæ voluntatis probanda sit per testes.

Quare tum a DD., tum in praxi recepta est regula: nempe servandam esse dispositionem testatoris ad causas pias quoties 1°. testator habeat *facultatem testandi*, idest plenam potestatem disponendi de rebus suis; 2°. habeat *expeditum usum rationis*; 3°. de voluntate testatoris ultima *certitudine naturali* constiterit sive per testes, sive per scriptum, sive alio modo. Dixi de *voluntate ultima*, nam a) non teneretur hæres legitimus ad aliquid præstandum ad causas pias, si constaret solummodo de defuncti proposito, seu de consilio vel desiderio condendi testamentum, aut

relinquendi aliquid causæ piæ; sed constare debet de voluntate *absoluta et positiva*. b) Non existeret obligatio hæredis legitimi nisi constaret defunctum non mutasse voluntatem suam, sed cum ea voluntate ex hac vita migrasse.

22. Porro privilegium hujusmodi valere debet non solum in foro *interno*, sed etiam in *externo*, et quidem non solum in foro Ecclesiæ, sed etiam in *civili*. Nam agitur de bonis relictis Ecclesiæ in remedium conscientiæ vel saltem intuitu salutis æternæ, quæ proinde bona ad Ecclesiam pertinent, et reguntur jure canonico et non legibus civilibus arg. cc. 7. et 10. *De Const.* (I. 2). Quare Ecclesia jure suo usa est cum declaravit se acceptare voluntatem piam testatoris *naturaliter cognitam*. Et merito id declaravit: agitur enim de spirituali dispositione.

23. Hoc privilegium principaliter respicit *testamentum* ad causas pias, in quo hæres est causa pia; nam hæredis institutio dat formam essentialem testamento. Respicit vero hoc privilegium etiam quæcumque *legata* ad causas pias in aliis testamentis relictæ: nam in c. 11. *in genere* sermo est de relictis Ecclesiæ. Et in genere privilegium hujusmodi sese refert ad omnes dispositiones ultimæ voluntatis ad causas pias. Ex hac doctrina duplex consectorium deducitur. 1°. Cum testamentum ad causas pias etiam solemnitatibus mere civilibus destitutum sustineatur, sustinentur etiam legata quæ in eo sive ad pias, sive ad causas *profanas* relinquuntur. Accessorium enim sequitur principale. 2°. Rescisso testamento ad causas civiles et profanas ob defectum solemnitatum mere civilium, valent adhuc *legata ad causas pias*, si de ipsis naturaliter constet.

24. Quæritur *quid sentiendum de testamentis ad causas pias hodierno jure?*

In Codice *Greg. XVI.* (1834) §. 37. agnoscitur, et servandum dicitur testamentum ad causas pias juxta tenorem Cap. *Relatum*. Sic in aliis etiam regnis catholicis servabatur in foro civili hujusmodi testamentum. Verumtamen sublato jure communi, et inducto peculiari codice pro unoquoque regno, factum est, ut in novis legislationibus fere ubique non recognosceretur forma testamenti juxta cit. cap. Attamen factum hujusmodi civilis auctoritatis legitimum dici non potest. Nam testamentum, de quo est sermo, fuerat statutum in jure communi Ecclesiæ, quæ in ejus forma, et valore decernendo jure suo usa fuerat. Etenim per id nihil aliud fecit

Ecclesia quam acceptare fidelium voluntatem naturaliter probatam in materia spirituali, idest in dispositione ultimæ voluntatis facta pro salute, et remedio animæ; bona autem, quæ sub tali dispositione comprehenduntur pertinent ad Ecclesiam ac proinde circa hæc bona juxta sensum c. 10. *De Constit.* (I. 2) merito in c. 11. h. t. disposuit Ecclesia. Quapropter abrogatio c. 11. h. t. fieri debebat non a sola civili auctoritate, sed simul etiam ab auctoritate Ecclesiæ ut juridica evaderet. Atqui Ecclesia non probavit factum civilium legislationum circa eam abrogationem. Ergo adhuc viget dispositio cit. capitulis.

25. Nec dici potest silentium Ecclesiæ in casu habendum esse loco tacitæ renunciationis: nam ut valeat principium 'Qui tacet consentire videtur' requiritur 1°. ut qui tacet *cognoscat* id, quod contra se agitur; 2°. ut in ea conditione sit, in qua *teneatur* loqui; 3°. ut possit *efficaciter* loqui. Atqui hæc tertia conditio procul dubio non verificatur in nostro casu. Ergo silentium Ecclesiæ non legitimat factum civilis auctoritatis; hinc stricto jure testamentum juxta c. *Relatum* inter fideles adhuc vigere dicendum est, quamvis in praxi mediis judicialibus non possit in foro civili amplius urgeri ejusdem observantia.

26. Ecclesia autem in facto *adhuc perseverat* in vindicando sibi jure circa dispositiones ultimæ voluntatis ad causas pias, licet destitutæ sint solemnitatibus legum civilium. Et quidem S. Pœnitentiaria in casibus *occultis*, S. C. vero Concilii in casibus *publicis* de hac materia pertractant ut imminuant, vel moderentur terminos et extensionem obligationum a testatoribus impositas in ordine ad causas pias.

27. Alia sunt testamenta privilegiata quemadmodum testamentum *inter liberos*, testamentum *rusticorum*, *militum*, et testamentum *tempore pestis* confecta, de quibus dispositio est tota civilis, ac proinde de hisce non loquimur.

28. Quæritur *quinam jure nostro testamentum condere possint*.

Eadem dispositio valet quæ in jure civili datur ll. 1. C. *De Sacr. Eccl.* et 43. ff. *De vulg. et pupill. substit.* ut nempe quilibet testari possit, qui bona sua possidet nec a legibus prohibetur. Prohibentur vero in *criminis* pœnam 1°. *Usurarii manifesti* c. 2. *De usuris* (V. 5) in 6°. Prohibitio autem eos urget quoadusque non satisfecerint, vel non caverint sufficienter de satisfactione ipsorum. 2°. Ex c. 13. §. »Credentes« *De hæreticis* (V. 7) prohi-

bentur testamentum condere *hæretici non tolerati*, et eorum *factores, defensores, et receptores*. 3°. *Persecutores, aut percussores S. R. E. Cardinalium* vel qui cooperantur in eorum captura, vel percussione c. 5. *De pœnis* (V. 9) in 6°.

29. Hæ vero prohibitiones ex jure canonico hodie ob relationes immutatas inter Ecclesiam et statum eo reducuntur ut nempe Ecclesia ab hisce publicis peccatoribus, nisi pœnitentiam egerint, vel dederint signa indubia resipiscentiæ, *donationes, et pia relictæ non acceptet*, præsertim ab usurariis manifestis, ne videatur frui bonis pauperum, et communicare cum alienis peccatis. Ceterum quoad præfatas personas validitas vel invaliditas testamenti ipsius in praxi hodierna juri civili in regnis etiam catholicis determinanda relinquitur.

De Testamentis Clericorum Sæcularium.

30. *Clerici sæculares* possunt utique testamentum facere, vel donationes mortis causa de triplici peculio patrimoniali, industriali, et parsimoniali, c. 12. h. t. Verum eadem regula peculio beneficiæ *superfluo* jure communi inspecto aptari nequit. Cc. 5. *De peculio clericor.* (III. 25) et 1., 9. et 12. h. t.

Ex quibus locis infertur clericum prohiberi absolute quominus de bonis ad hujusmodi peculium pertinentibus in ultimo voluntatis elogio disponat. Sane in cit. c. 9. expresse decernitur: 'De his quæ consideratione Ecclesiæ (clerici) perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum'. Unde rigore jaris clerici *neque ad causas pias* testari possunt de peculio ecclesiastico superfluo.

31. Bona hujus peculii relictæ a clerico defuncto juxta decretales constituunt *spolium clericæ*, et ex dispositione Conc. *Lateranensis III.* in c. 7. h. t. pertinebant ad Ecclesiam, cujus clericus defunctus rector fuerat, vel in qua beneficium possidebat. Verba capitis hæc sunt: 'Quidam clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita in alios transferre præsumunt. Hoc igitur quia antiquis canonibus constat inhibutum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere'. Quapropter si forte clericus duabus Ecclesiis fuisset addictus *spolium* inter utramque *pro rata* dividendum erat; c. 12. h. t. circa finem.

32. Verum, teste *Thomassinio Vet. et Nov. Ecclesiae disc.* P. III. l. 3. c. 57. tit. *De spoliis clericor.* Romani Pontifices angustiiis œconomicis coacti post finem sæc. XIV. spolia clericorum *Camera Apostolicæ* reservare cœperunt. Enatis autem dubiis circa hanc reservationem *Paulus III.* in Const. *Romani Pontificis*, d. 3. Januar. 1542 decrevit, bona clericorum, qui testari non possunt, aut testantur plus quam debent, uno verbo spolium clericorum spectare ad *Cameram Apostolicam* monuitque præsidentes, ut ea bona colligerent. Præterea ad spolium Clericorum pertinent etiam bona quæ clerici testari non possunt, et eadem reservata fuere *Camera Apostolicæ* in Const. *Pii IV. Decens esse*, d. 5. Nov. 1560. quæ renovata et confirmata fuit a *Benedicto XIV.* in Const. *Apostolicæ Servitutis*, d. 25. Martii 1741.

33. Pariter sub appellatione spoliï a *Sixto V.* in Const. *In Conferendis*, d. 23. Jan. 1590 reservantur *Camera Apostolicæ* bona *regularium morientium extra claustra*, vel apostatarum ab ordine, necnon fructus beneficiorum affectorum, seu reservatorum S. Sedi a die vacationis usque ad diem provisionis. Et quidem quoad bona regularium jam præiverat Constit. *Gregorii XIII. Officii Nostri*, d. 21. Jan. 1577, in qua Summus Pontifex decernit spolia claustralium extra claustra vagantium sine licentia suorum superiorum ad *Cameram Apostolicam* spectare.

34. Porro hæc omnia bona quæ constituunt spolium clericorum a *Pio VII.* s. m. avulsa fuerunt a *Camera Apostolica*, et attributa *S. C. de Propaganda fide*; ut in Sanctarum Missionum subsidium erogarentur. Unde in præfata Congregatione exstat specialis administratio quæ *camera spoliorum* dicitur, quæ in diœcesibus in quibus viget lex spoliï constituere solet viros ecclesiasticos qui curam habent colligendi bona ad spolium clericorum pertinentia, et administrandi bona beneficiorum vacantium, et appellantur *collectores* vel *subcollectores spoliorum*.

Ex quibus omnibus sequitur ex jure communi clericos non posse per actum ultimæ voluntatis disponere de bonis quæ sub appellatione spoliï in sensu explicato comprehenduntur, sed bona hæc in hodierna disciplina spectare ad *Cameram spoliorum*.

35. Verum pro variis regnis editæ sunt *peculiares* Constitutiones a Romanis Pontificibus, quæ moderamen induxerunt in materia spoliï, quæque in summaria forma referuntur ab *Aloysio Guerra* in opere *Pontificiarum Constitutionum Epitom.* l. 1. tit.

De spoliis. Insuper Romani Pontifices in præsentī materia novum jus constituerunt in *publicis conventionibus* cum principibus et guberniis civilibus, præsertim quoad administrationem et fructus beneficiorum vacantium.

36. Præterea ex *Pauli V. Const. In eminenti*, d. 8. Aprilis 1606 clerici sæculares, commorantes, et decedentes Romæ vel in ejus districtu intra 10 milliaria, exempti sunt a lege spoliī quoad bona existentia intra prædictum spatium, non exceptis bonis acquisitis ex injusta negotiatione.

37. Insuper lex spoliī non obligat *Conclavistas* ex *Greg. XV. Const. Romanus Pontifex* d. 15. Martii 1626. Pariter *S. Pius V* in *Const. Romani Pontificis* n. 42. decernit exigi non posse spoliū a clericis, quorum beneficia vel pensiones non excedant valorem annum 30 ducatorum aureorum de Camera, dummodo ab illicita negotiatione abstineant.

38. Tandem ab eadem lege exempti sunt illi, qui *sese componunt* cum Camera spoliōrum, idest annuam moderatam pecuniæ summam eidem solvunt, et obtinent facultatem de bonis etiam superfluis disponendi.

39. Inter hos accensendi sunt præprimis *S. R. E. Cardinales*, qui in eorum promotione obtinent a Summo Pontifice facultatem testandi per literas in forma Brevis quæ incipiunt *De Benignitate Sedis Apostolicæ*, solvere tamen debent S. C. de Propaganda fide scutata 50, et ab ea recipiunt annulum aureum discreti valoris.

40. Fatendum tamen est nostris temporibus vel expresse conventiones inter Sed. Ap. et gubernia (*concordata*) providere vel consuetudinem fundatam in mutatis temporum conditionibus et hodiernis civilibus legationibus, fuisse inductam, ut clerici sæculares de bonis propriis nulla habita ratione ad eorundem bonorum *originem*, per actum ultimæ voluntatis libere disponant, nec hæredes sive testati, sive ab intestato succedentes molestias ullas ab administratoribus Cameræ spoliōrum paterentur. Porro juxta ea quæ tradit *Fagnanus* in *Comm. c. 5. De pecul. Cler.* (III. 25) n. 1. circa finem *consuetudo* in præsentī materia magnum pondus habet; nec corruptela dici potest; secus enim contra eam Romani Pontifices conclamarent et Constitutionum promulgatarum observantiam urgerent. — Verum licet hæc consuetudo silentio Cameræ spoliōrum et S. Sedis munita eximat Clericos, a dicta *lege spoliī* tamen, ut mihi videtur, antiqua lex confirmata a Concilio *Triden-*

tino Sess. 25. c. 1. *De Ref.* quæ vetat, bona ecclesiastica superflua clericorum ad causas profanas converti, abrogata non est. Cavere igitur etiam hodie ex lege caritatis, et ex præcepto Ecclesiæ clerici debent, ne causas pias de iis bonis defraudent et plus æquo consanguineos, vel familiares ditent. — Quare in nonnullis regionibus clerici beneficium possidentes non solum potestatem, sed etiam *obligationem* habent condendi testamentum, quemadmodum statuta quoque diœcesana hoc sanxerunt, et merito, nam alias heredes ab intestato bonis ad pias causas pertinentibus ditarentur.

41. Hæc dicta sint de clericorum facultate testandi circa bona pertinentia ad spoliū ecclesiasticum proprie sumptum: sed præterea, ut notat *Lucidi: De Visit. Sacr. Lim. edit. 3. vol. 1. pag. 78.*, datur *spoliū improprie dictum*, quod resultat ex sacris utensilibus, quæ a *S. Pio V.* in *Const. Romani Pontificis providentia* diserte excluduntur a spolio, quod cameræ Apostolicæ debebatur.

42. Relate ad hæc sacra utensilia *Urbanus VIII.* in *Const. Aequum est*, d. 19. Julii 1642 decrevit *Cardinales* de iisdem testari non posse, sed post eorum obitum tradenda esse Capellæ Pontificiæ Sacratio. Hodie autem Cardinalibus in actu promotionis Summus Pontifex per literas in forma Brevis concedit facultatem de sacris utensilibus disponendi in tabulis testamentariis favore alicujus Ecclesiæ seu Capellæ vel loci pii. Hinc si quis ex Cardinalibus hæc facultate non utatur, sacra ejus utensilia cedunt *sacello Pontificis*.

43. Insuper sciendum est *S. Pium V.* Constitutionem edidisse 5. Kal. Sept. an. 1567, quæ incipit *Romani Pontificis providentia*, in qua, uti notavimus, sacra utensilia clericorum a spolio Cameræ Apostolicæ debito exclusit. In paragrapho autem primo *S. Pontifex* decernit hæc sacra utensilia deputata ad cultum divinum etiam in privato sacello relictā tempore obitus a Prælati, et a clericis quibuscumque qui Ecclesiam gubernarunt, vel beneficium obtinuerunt, sive sæculare, sive regulare pertinere ad Ecclesiam cui præfuit prælatus, vel in qua clericus habuit beneficium, licet ante obitum renunciaverit regimini Ecclesiæ, vel beneficio. Unde *S. Pontifex* absolute prohibet quominus prælati, et clerici inferiores beneficiati de hisce utensilibus in testamento disponant et si disposerint nullam et irritam dispositionem esse decernit.

Quapropter nisi specialem facultatem a Summo Pontifice obtinuerint prælati, et clerici beneficiati, cum derogatione *Pianæ* Constitutionis, neque ad causas pias, neque favore aliarum Eccle-

siarum possunt per actum ultimæ voluntatis disponere de sacris utensilibus, sed ea ipso jure applicata sunt, et incorporata censentur propriæ defuncti Ecclesiæ.

44. Quoniam vero plures exortæ sunt quæstiones circa interpretationem Constitutionis *Urbani VIII.* quoad Cardinales, et *S. Pii V.* quoad prælatos et reliquos clericos beneficiatos, quæ agitatæ fuerunt in tribunali S. Rotæ et in S. C. Concilii, hinc ad eas tollendas a *Gregorio XVI.* S. C. EE. et RR. commissum fuit varia puncta disputabilia expendere, et dubia resolvere. Gregorio autem defuncto, *Pius IX.* resolutionem S. Congregationis probavit, et regulam servandam publicavit in Literis Apostolicis in forma Brevis *Quum illud plurimi*, d. 11. Septembris 1846 relatis a Cardin. *Bizzarri* in sua *Collectanea* pag. 127.

Porro utile arbitramur documentum hujusmodi ad literam referre quod est tenoris sequentis.

Pius PP. IX.

Ad perpetuam rei memoriam.

45.*) 1°. 'Quum illud plurimi referat ut in Apostolicis concessionibus nullus detur dubitationi locus, quæ animos torqueat, ac controversias excitet, idcirco si quam existere ambiguitatem noverimus, ad eam avertendam curas nostras libenter intendimus. Jamvero præter indultum testandi de propriis bonis, quod venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Sancta hæc Sedes tribuere solet per Apostolicas Literas in forma Brevis incipientes *De Benignitate Sedis Apostolicæ*, iisdem per alias similes literas in forma Brevis, quarum initium *Cum fel. rec. Urbanus VIII.*, facultas conceditur disponendi de sacris utensilibus favore alicujus Ecclesiæ, vel capellæ, vel loci pii, non obstante constitutione Urbani VIII. *Aequum est*, edita d. 24. Julii anno 1642, qua sacra Cardinalium utensilia pontificio sacrario attribuuntur. Verum quum in memorato postremo Brevi, etiam quando agitur de Cardinalibus Archiepiscopis, Episcopis et Abbatibus, ex quodam invecto usu addi consueverit clausula *'Salvaque in præmissis quoad Ecclesias cathedrales, metropolitanas, aut patriarchales, quibus præfueris, seu quas alias ex concessione, vel dispensatione Apostolica in titulum, administrationem, seu commendam obtinueris, dispositione constitutionis fel.*

*) Quidquid sub num. 45. continetur, ad partem bullæ *narrativam* pertinet.

rec. Pii PP. V. anno 1567 tertio Kal. Septemb. anno secundo sæpe sæpius dubia exorta sunt circa interpretationem, et vim hujusmodi reservationis, eo vel magis quod in superius memorato Brevi, *De Benignitate Sed. Apostol.* præfatæ *S. Pii V.* constitutioni in ea parte, quæ sacra utensilia respicit, aperte derogatur. Si namque Romani Pontifices Cardinalibus quoque Archiepiscopis, Episcopis et Abbatibus privilegium disponendi de sacris utensilibus concedere solent, illud frustraneum, et illusorium foret, quatenus adjecta clausula, eam vim haberet, quam verba præseferunt. His quoque accedebat, quod nonnulli sacrorum canonum interpretes doceant, Cardinales utpote, qui in memorata *S. Pii V.* constitutione speciatim nominati non sint, ea lege minime teneri, etsi alii contrariam sententiam tueantur.

2°. Quæ cum ita essent, ven. frater noster Petrus Card. *Ostini* nunc Episcopus Albanensis, qui tunc temporis episcopalem Ecclesiam *Aesinam* regebat, enixe postulavit a fel. *rec. Gregorio XVI.* prædecessore nostro, ut rem certo definiret, atque expresse declararet, an Cardinales Episcopi, seu Abbates *Nullius* in Apostolicis memoratis literis *S. Pii V.* prædecessoris nostri comprehendantur, ac statueret, quænam sacra ornamenta, et supellectiles, et utensilia *S. R. E.* Cardinalium ad sacrarium pontificium ex memorata constitutione *Urbani VIII.* et quænam Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum et Abbatum *Nullius* sive Cardinalitia dignitate fulgeant, sive illa careant, ad Ecclesias cathedrales ex superius citata *S. Pii V.* constitutione revera spectent, et quomodo faciendâ sit divisio sacrarum supellectilium, et utensilium, quando Episcopus sive successive, sive simultanee plures Ecclesias gubernaverit

46. 3°. Nos igitur qui in memorati decessoris nostri bonæ mem. *Gregorii XVI.* locum, licet immerentes, suffecti sumus, ad præcidendas omnes hac super re dubitationis, ac controversiæ causas, de consilio *VV. FF.* nostrorum *S. R. E.* Cardinalium, negotiis, et consultationibus Episcoporum, et regularium præpositorum, hæc, quæ sequuntur, auctoritate nostra Apostolica decernimus et mandamus.

I. Cardinales Episcopos teneri quoad sacra utensilia lege lata in *Const. S. Pii V.* incipiente *Romani Pontificis*, exceptis tamen Cardinalibus Episcopis suburbicariis, nec non exceptis pariter Cardinalibus Abbatibus *Nullius*, qui in Romana Curia morantur, quorum sacra utensilia, attentâ citata constitutione *Aequum est Urbani VIII.* prædecessoris nostri, ad Pontificium sacrarium spectabunt.

‘II. Firmis remanentibus clausulis derogatoriis const. *S. Pii V.*, cujus initium *Romani Pontificis providentia*, in literis in forma Brevis incipientibus *De benignitate Sedis Apostolicæ* apponi solitis, in altero Brevis, quod incipit *Cum. fel. rec. Urbanus VIII.* auferatur clausula, qua salva edicitur eadem Piana Constitutio, ejusque loco substituantur ea, quæ sequuntur ‘*Quod si ecclesiis abbatialibus, cathedralibus, metropolitanis, patriarchalibus præfueris, seu quas alias ex concessione et dispensatione Apostolica in titulum, administrationem seu commendam obtinueris, te vehementer hortamur, prout jam Benedictus XIV. Prædecessor noster in sua constitutione incipiente „Inter arduas“ Cardinales hortabatur, ut in prædictis rebus disponendis eas Ecclesias præ oculis habeas, cæterisque præferas.*’ Quæ vero hoc in articulo præscripsimus, ea ad singulos Cardinales extendimus, qui ante præsentium literarum publicationem enunciatam testandi ac disponendi facultatem obtinuerunt, perinde ac si in respectivis indultis expressa essent.

47. ‘III. Sacra utensilia, quæ vigore constitutionis *S. Pii V.* incipientis *Romani Pontificis* ecclesiis cathedralibus debentur, hæc esse edicimus: Mitras scilicet, planetas, pluvialia, tunicellas, dalmaticas, sandalia, chirothecas, albas cum cingulis, lineos amictus, et his similia; item missalia, gradualia, libros cantus firmi, et musicæ, libros pontificales, alterum, cui titulus canon missæ; item calices, patenas, pixides, ostensoria, thuribula, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, pelvim cum urceo, vasa sacrorum oleorum, et urceolos una cum pelvibus et tintinnabulo, palmatorias, icones pacis, cruces archiepiscopales, candelabra cum cruce pro altaris usu, baculum pastorem, faldistorium, aliasque res sacras sive paramenta, sive ornamenta, sive vasa, si quæ sunt etiam ex eorum natura usui profano congrua: dummodo non per accidens, sed permanenter divino culti, sacrisque functionibus fuerint destinata: exceptis annulis et crucibus pectoralibus etiam cum sacris reliquiis, et iis omnibus utensilibus cujusvis generis, quæ legitime probentur ab Episcopis defunctis comparata fuisse bonis ad Ecclesiam non pertinentibus, neque constet Ecclesiæ fuisse donata.

48. ‘Volumus propterea teneri, ac debere Episcopos conficere in forma authentica inventarium sacrorum utensilium, in quo pro rei veritate exprimant, quando acquisita fuerint, et speciali nota describant, quæ ex Ecclesiæ redditibus, ac proventibus sibi compararunt ne alias præsumidebeat, ea omnia redditibus Ecclesiæ comparata fuisse.

49. 'Quod vero pertinet ad utensilia sacra S. R. E. Cardinalium ad sacrarium sacelli Summi Pontificis, spectantia, nullam haberi volumus rationem qualitatis et naturæ reddituum, quibus comparata fuerint, et præter ea, quæ in constit. *Urbani VIII.* incipiente *Aequum est*, in specie enumerata sunt, alia verbis generalibus tantum expressa intelligi volumus, sandalia, chirothecas, lineos amictus, albas cum cingulis, item pixides, ostensoria, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, vasa sacrorum oleorum, et urceolos cum pelvibus ac tintinnabulo; tandem baculum pastorem, faldistorium, palmatorias, icones pacis, thuribulum et his similia, exceptis annulis, et crucibus pectoralibus etiam cum sacris reliquiis.

50. 'IV. Quando Episcopus duas vel plures Ecclesias successive rexit, sacra utensilia dividi volumus proportionaliter inter Ecclesias Cathedralis, habita ratione fructuum ac temporis juxta Const. *S. Pii V.* incipientem *Romani Pontificis*.

'V. Ubi vero aliquis Episcopus simul præfuerit duabus vel pluribus ecclesiis unitis, vel in perpetuam administrationem concessis, quæ habeant capitulum et cathedralem ecclesiam propriam, ac distinctam, sacrorum utensilium divisionem faciendam esse edicimus æquis partibus singulis Ecclesiis cathedralibus, quatenus earundem Ecclesiarum unitarum, seu in perpetuam administrationem concessarum redditus non sint divisi, sed unam episcopalem mensam perpetuo constituent; si vero redditus divisi fuerint, ac separati, divisionem fieri volumus singulis Ecclesiis Cathedralibus proportionaliter ratione fructuum.

'VI. Quod si constet, Episcopum, qui per translationem duabus Ecclesiis successive præfuerit, comparasse sibi omnia sacra utensilia redditibus tantum unius Ecclesiæ, nulli divisioni locus erit, sed eadem sacra utensilia ad ecclesiam cathedralem tantum spectabunt illius diocesanos, ex cujus episcopalis mensæ proventibus fuerint acquisita.

'Hæc volumus, et mandamus, decernentes, has literas firmas, validas, atque efficaces esse et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, ac obtinere, eisque, ad quos spectant, seu spectabunt plenissime suffragari: sicque in præmissis per quoscumque iudices ordinarios et extraordinarios judicari, ac definiri debere, irritumque, et inane, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit, attentari. Non obstantibus, si opus fuerit, nostra, et cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque Apostolicis atque in universa-

libus provincialibusque, et synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, et ordinationibus, cæterisque etiam speciali, et individua mentione, ac derogatione dignis in contrarium facientibus quibuscumque.

‘Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 1. Junii MDCCCXLVII. Pontificatus nostri anno primo.

Aloisius Card. Lambruschini a Brevibus Apostolicis.’

In cit. Constitutionibus excipiuntur annuli et cruces pectorales etiam cum ss. reliquiis. Sed L. M. *Parocchi*, Cardinalis in Urbe Vicarius Episcopis omnibus jussu S. P. *Leonis XIII.* d. 25. Martii 1889 enixe commendat, »ut ss. ligni (Crucis) particulas quas thecis inclusas pectore præ se suspensas ferunt, Successoribus transmittendas curent, adeo ut post ipsorum mortem ad hos perveniant legitimo hereditatis jure«

Quod de *Crucis dumtaxat reliquiis* intelligendum est.

51. Ex hujusmodi Apostolico Decretoprehendimus 1°. Cardinales Episcopos subjici dispositioni Const. *S. Pii V.* quæ incipit *Romani Pontificis*, ac proinde eosdem relinquere debere sacra utensilia *propriæ Cathedrali Ecclesiæ*: excipi autem Cardinales Episcopos suburbicarios et Abbates nullius, quorum sacra supellex ad sacrarium Pontificium pertinet juxta Const. *Urbani VIII.* 2°. Utensilia Episcoporum qui duabus vel pluribus Ecclesiis successive præfuerunt vel plures Ecclesias simul unitas, aut in perpetuum commendatas rexerunt, dividenda esse *juxta proportionem* in ipsis Literis Apostolicis *Quum illud*, designatam. 3°. Utensilia Episcopi illi solummodo Ecclesiæ Cathedrali cedere, *ex cujus redditibus* acquisita fuisse constiterit, quamvis Episcopus pluribus Ecclesiis præfuerit. 4°. Utensilia quæ sive sacrario Pontificis, sive Cathedralibus Ecclesiis debentur, ea esse quæ in iisdem Literis Apostolicis *Quum illud* recensentur. 5°. Ecclesiis solummodo spectare ea sacra utensilia, quæ Episcopi *ex redditibus Ecclesiæ* sibi compararunt, vel quæ ipsis Ecclesiis donata fuerint; adeoque Episcopos teneri ad inventarium conficiendum eorum utensilium, quæ ex redditibus Ecclesiæ acquisiverunt, vel quæ Ecclesiæ a fidelibus donata fuerunt, secus præsumitur sacra utensilia comparata fuisse ex fructibus Ecclesiæ.

52. Coronidis loco quæritur, utrum præsumptio de qua sermo est in postremo numero, sit *tantummodo juris*, an etiam *juris, et*

de jure. Aliis verbis an hæc præsumptio admittat, vel potius excludat probationem in contrarium.

Arbitror præsumptionem hanc esse *tantum juris*, adeoque illam cedere veritati, quoties de veritate contraria constiterit. Etenim in casu inventarium præscribitur ut habeatur medium probationis ad distinguenda utensilia acquisita ex bonis Ecclesiæ ab aliis utensilibus acquisitis a Prælato ex bonis propriis; uno verbo præcipitur inventarium veritatis cognoscendæ causa. Quare si deficiente inventario, veritas aliunde constet, præsumptio eidem veritati cedere debet. Confirmatur hæc theoria ex resolutione S. C. EE., et RR. d. 4. Aprilis 1851. Demortuo Martino Caliendi Episcopo *Feretrano* die 10. Aprilis 1849 absque inventario sacrorum utensilium, divisa eadem sunt inter Capitulum, et hæredes defuncti Episcopi cum protestatione mutuæ restitutionis, si constaret rem aliquam ad quemlibet eorum non spectare. Deinde hæredes Episcopi cognitis Literis Apostolicis »*Cum illud*« in iudicium vocarunt capitulum. Capitulares ad vitandas molestias judiciales utensilia recepta restituere hæredibus salvo S. Congr. beneplacito. Deinde capitulares ut conscientiæ propriæ consulere postularunt a S. Congr. confirmationem factæ restitutionis, simulque institerunt ut S. Congr. consuleret Ecclesiæ *Feretranae* si quod jus haberet circa utensilia tradita prædictis hæredibus. Causa discussa est in contentione partium, et proposita fuit nota sacrorum utensilium de quibus erat quæstio. Ex allegatis cognitum fuit ambigendum esse, an quoad *singula* utensilia *evidentia* testimonia haberentur. Propositum fuit dubium, 'an et quomodo concedenda sit in casu confirmatio Apostolica actui traditionis factæ a Capitulo *Feretrano* hæredibus Caliendi utensilium designatorum in nota'. S. Congregatio respondit 'Affirmative facto verbo cum Sanctissimo *ad cautelam*'. Summus Pontifex resolutionem S. Congregationis approbavit, mandans ut Episcopo scriberetur *ad mentem*; mens fuit *Summum Pontificem desiderare ut hæredes traderent pauperi Ecclesiæ Cathedrali utensilia descripta in postremis 13 articulis notæ*'. Hæc causa refertur a Card. Bizzarri in sua *Collectanea* pag. 648. et seqq.

De Regularibus in ordine ad testandi facultatem.

53. Si sermo sit de religiosis distinguendum est inter religiosos *professos* et *novitios*. *Religiosi professi sive prælati, sive subditi testari nequeunt neque ad causas pias.* Expresse traditur hæc re-

gula in c. 7. C. 19. q. 3. et deducitur etiam ex c. 2. h. t. Ratio est quia per votorum nuncupationem regulares censentur amittere velle et nolle, ac proprietate bonorum privantur saltem in propria persona. Quæ vero acquirunt regulares ex propria industria ex. gr. ex magisterio, prædicatione, etc. cedunt eisdem in solum usum personalem, non autem in liberam proprietatem. Hinc nisi regularis obtinuerit a Romano Pontifice facultatem testandi, ejus testamentum nullius esset ponderis quamvis ad *Episcopatum* assumptus fuisset. Nam promotio ad Episcopatum non solvit vota religiosa. Et quidem bona acquisita ab Episcopo regulari post consecrationem cedunt *Ecclesiæ* in qua fuit Episcopus. Ita S. C. Conc. apud *Fagn. De Const.* (I. 2) c. 7. n. 80. Dispositio eadem valet circa *donationes mortis causa* quæ testamento æquiparantur. Ceterum non videtur interdicta regularibus donatio mortis causa, si fiat *in re media*, et *cum consensu superioris* quia hujusmodi donatio non interdicatur regularibus si fiat inter vivos.

54. Quid vero dicendum *de religiosis extra claustra viventibus*?

1° Si quidem *illegitime* degant extra claustra nullum dubium est, eos non posse disponere de rebus quas acquisiverunt, sed eas pertinere ad *Cameram Spoliorum* juxta *Constit. Greg. XIII.* et *Sixti V.* supra citatas. 2° Si regulares maneant extra claustra *ex indulto temporaneo*, retento habitu religioso, bona ejus pertinent ad propriam defuncti religionem. Unde de his testari regulares hujusmodi non possunt. Si vero regulares obtinuerint *indultum sæcularisationis perpetuum*, neque pariter isti possunt testamentum condere, sed bona quæ secum a religione asportarunt ad eandem religionem spectant bona autem quæ acquisiverant, incidunt sub dispositionem *Const. Officii Nostri Gregorii XIII.* de reservatione bonorum Religiosorum extra Monasterium degentium favore *Cameræ spoliorum*. Ita resolutum fuit die 26. Junii 1829 a Congr. speciali deputata a *Leone XII.* Cf. *De-Angelis* h. t. n. 5.

55. Quoad Religiosos qui professi sunt vota *simplicia*, ex resolutione S. C. EE. et RR. d. 6. Junii 1836 relata a Card. *Bizzarri* in sua *Collectanea* pag. 77. infertur ipsos posse de suis bonis testari, et hæredes ab intestato succedere posse in iisdem bonis Ratio est quia votum simplex paupertatis relinquens religioso dominium radicale, non adimit omnino facultatem de propriis bonis disponendi.

56. Si sermo sit de religiosis non professis, seu *novitiis*, possunt ipsi testamentum condere ad causas tum pias, tum profanas etiam absque licentia Episcopi vel superioris regularis. Nam ipsis velle et nolle ademptum non est, et adhuc censentur domini rerum suarum. Obstare videretur dispositio Tridentina in sess. 25. *De Reg.* c. 16. qua decernit »Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio antea facta etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii, fiat intra duos menses proximos ante professionem: ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter vero facta, etiamsi cum hujus favoris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irrita, et nullius effectus.« Verum hæc dispositio ad *testamentum* Novitii protrahenda non est. Nam cum testamentum a Novitio possit revocari, non verificatur de testamento ratio prohibitionis renunciationis vel obligationis, qui actus cum essent inter vivos ac proinde natura sua irrevocabiles, possent conditionem Novitii deteriore reddere, simulque illum impellere ad professionem edendam. At qui ante professionem testamentum condidit, non potest illud revocare post editam professionem sine dispensatione Romani Pontificis, quemadmodum uti res certa allegatur in folio S. C. Conc. in *Toletana* diei 7. Maji 1718. Ratio est quia ad revocandum testamentum requiritur libera disponendi facultas quam regularis professus non habet. Verum regularis post professionem potest vel tenetur explicare verbum dubium testamenti sui conditi ante professionem. Qui enim explicat, non disponit.

57. Quærendum nunc est *quinam jure canonum possint hæredes institui.*

Hæres ille est, *qui in universum jus defuncti succedit* l. 37. ff. *De acq. hæred.* Hinc hæres dicitur *repræsentare personam defuncti.* Hoc posito jure nostro omnes homines possunt institui hæredes sive singuli, sive corpora moralia, sive causæ piæ, sive causæ profanæ, *dummodo non prohibeantur a canone.* Jus vero canonicum hac in re non plura disponit cum jam ipsum jus civile contra delinquentes circa religionem abunde disposuerat privans passiva testamenti factione *Judæos, hæreticos, apostatas.* C. 5. *De pœnis* (V. 9) in 6º. adjungit *percussores S. R. E. Cardinalium.* At quædam in specie *de regularibus* dicenda sunt.

58. Ex cap. 3. sess. 25. *de Regular.* omnes familiæ religiosas bona mobilia et immobilia possidere possunt. Excipitur tamen

familia regularis *Capuccinorum*, et *Fratrum Minorum S. Francisci* qui *de observantia*¹⁾ nominantur. Ex hac lege sequitur familiam *Capuccinorum*, et fratrum minorum *S. Francisci* de *observantia* nec institui posse hæredes; et hoc non solum de individuis verificatur. sed etiam *de ipsa communitate*, et corpore morali. Exceptis mendicantibus *Capuccinis*, et *Fatribus Minoribus S. Francisci* de *observantia*, reliquæ familiæ religiosæ possunt hæredes institui quia bona possunt possidere.

Si vero instituatur religiosus alicujus ex his familiis, quoniam ob votum paupertatis est incapax jurium possidendorum, ipse hæreditatem capere non potest, sed institutio valet, et ipsa religiosa communitas succedit. Nam in jure inductum est principium: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit*.

Quid vero si voluntas testatoris fuit expressa ita, ut non communitas, sed religiosus succederet? Si appareat ex errore testatoris id factum fuisse, vel si testator desiderium ostenderit, ut suis bonis uteretur religiosus, *subordinate* tamen ad leges ecclesiasticas, institutio sustinetur, et religio succedit. Si vero appareat voluntas testatoris prorsus *adversa sacris canonibus*, institutio habetur prout non facta, et hæreditas vel ad substitutum, si adsit, vel ad cohæredes, vel ad hæredes legitimos ab intestato devolvitur.

De legatis.

59. Assecutionem hæreditatis sequitur jus obtinendi legatum ex ultima voluntate defuncti. *Legatum* a J. C. in lib. III. *De Legatis* definitur: 'Delibatio hæreditatis, qua testator ex eo quod universum hæredis foret, alicui quid collatum velit'. Cum legatum sit delibatio hæreditatis, legatarius non repræsentat personam defuncti, nec ad relinquendum legatum illæ requiruntur solemnitates quæ ad hæredis institutionem necessariæ sunt. Hinc potest legatum relinqui non solum in testamento, sed etiam in codicillis ll. 7. §. 1. et 6. §. 4. ff. *De jure Codicillor*.

¹⁾ Franciscæ de *observantia* — »*Observantes*« — a S. P. Leone XIII. bulla »*Felicitate quadam*« d. 4. Oct. 1897 una cum *Reformatis*, *Excalceatis* seu *Alcantarinis*, *Recollectis* in unam »*Ordinis Fratrum Minorum*« familiam coadunati sunt; quare et dicta de *Observantibus* et dicenda (nn. 62. 63.) jam pertinent ad historiam; quid nunc sit juris, videbimus in appendice.

60. Similia legatis sunt *fideicommissa*, quæ locum habent *cum vel portio hæreditatis, vel tota hæreditas ad preces testatoris alicui restituenda est ab hærede directe instituto.*

61. Jamvero *Ecclesiis, et causis piis* tum legata, tum *fideicommissa* relinqui possunt, immo et *regularibus familiis*, quibus jure ecclesiastico interdicta non est bonorum proprietas. Valet enim eadem ratio quæ supra pro testamentis allata est.

62. At quid dicendum de *Fratribus Minoribus S. Francisci, qui nequeunt possidere?* Quæstio solvitur in c. 3. §. »Ad hæc quæ fratribus« *De verbor. signif.* (V. 12) in 6°. et in Clem. 1. eod. tit. (V. 11) paulo post med. §. »Proinde cum vir.« In quibus locis regula statuitur, non valere legatum relictum ad possidendum ex. gr. si testator legaret agrum, vel vineam *ad excolendum*, domum *ad locandum*: valere autem legatum si legetur pecunia ut impendatur pro fratrum *necessitatibus*, aut si *simpliciter* legetur domus, ager etc. Hoc enim casu per idoneas personas alienatur fundus, et pretium impenditur pro communitatis necessitatibus. Uno verbo valent legata, quæ præstantur unica solutione, et dummodo hæc legata sint in quantitate moderata, et non in fraudem paupertatis, quemadmodum resolvit Congregatio particularis ab *Urbano VIII.* negotiis Fratrum Minorum proposita, teste *Fagn.* ad c. 17. *De excess. Prælat.* (V. 31) n. 51. Porro in computanda quantitate moderata legati præter indigentias monasterii, cui relinquitur legatum, præ oculis possunt haberi inopia, et adversa fortuna aliorum etiam monasteriorum provinciae. Statuitur insuper in citatis locis non posse fratres in iudicium vocare hæredes, vel executores ut res legatas præsent, quia legata eisdem relicta induunt indolem *eleemosynæ*, cujus solummodo capaces sunt Fratres Franciscani Minores. Verum *Nicolaus III.* in cit. cap. 3. onerat conscientias hæredum, et aliorum ad quos vel de jure, vel de consuetudine spectat ut sese ex officio promptos exhibeant ad implendas pias defunctorum voluntates. Cohærenter ad hanc dispositionem juris communis S. Congr. superius cit. penes *Fagnanum* ad cit. cap. 17. in responsione ad art. 1. dist. 1. censuit, Fratres Minores tam de familia, quam reformatos neque per se, nec per procuratorem posse exigere in iudicio legata de quibus agitur. Attamen syndicum Apostolicum posse implorare iudicis officium contra hæredes reluctantes.

63. Quod si sermo sit de legatis annuis, habemus resolutiones S. C. Concilii in quibus decernitur *Fratres Minores S. Francisci de observantia tam de familia quam reformatos* capaces non esse legatorum annuorum cum onere adjecto celebrationis Missarum. Conf. *Fagnan.* cit. loc. et nn. 49. et 50. Ratio est, quia secus non verificaretur puritas regulæ quæ excludit quamcumque certitudinem reddituum, et jurium, ita ut Fratribus victum, et vestitum debeat incerta mendicitas præbere juxta c. un. §. 1. *De religiosis domib.* (III. 17) in 6°. Exposita regula deprehenditur etiam ex resolutione S. Congr. in *Firmana* diei 3. Octobr. 1721. At per hoc non prohibetur testator quominus hæredi suo, et successoribus imponat onus celebrationis annuæ Missarum a Fratribus Minoribus perficiendæ, quia excluso proprie dicto *jure* ex parte fratrum solutio legati potest considerari ceu eleemosyna annualis a fidelibus quotannis oblata: quemadmodum videre est in *Valvensi* seu *Aquilana* d. 5. Maji 1735 et in *Aprutina* d. 29. Febr. 1677 S. C. Concilii. In causa vero *Brundusina* d. 26. Aug. 1719 censuit S. C. Concilii. Patres strictioris observantiæ S. Francisci incapaces esse legati quod relictum sit cum onere adjecto celebrandi aliquas missas; hæredes vero posse census alicui assignare cum auctoritate Episcopi pro onere Missarum ita ut novus censuarius se obliget ad solvendum fratribus eleemosynam juxta formam testamenti.

Huc etiam referenda est resolutio S. Congr., de qua supra, et relata a *Fagnano* in cit. c. 17. *De Excessibus Prælatorum*. Videlicet in responsione ad art. 1. dist. 4. S. Congregatio censuit: 'Fratres Minores tum observantes quum reformatos non esse capaces legatorum annuorum, quæ fiunt sine aliquo onere aut modo adjecto, nisi ad effectum illa exstinguendi, seu illorum proprietatem et pretium convertendi in usus fabricæ vel sacristiæ'. In responsione autem ad art. 11. censuit: 'Non regulares ipsos, sed Syndicum Apostolicum tantum posse eandem proprietatem in judicio petere'.

64. Tandem pro Italia præ oculis habenda est Instructio S. Pœnitentiariæ diei 18. Aprilis 1867, in qua sub n. 17. ad damna ordinibus regularibus ob suppressionem illata reparanda, concessa est *Ordinariis locorum* (quoad *Moniales*) et Superioribus Generalibus (quoad *viros*) facultas indulgendi sive per se sive per idoneas personas respectivis subditis, ut perdurantibus præsentibus circumstantiis bona sibi legitimo jure spectantia, ac etiam hæreditates.

salvo tamen jure tertii quæsito, assequi, retinere et de iis contractus inire atque in pios honestosque usus, necnon in grati animi significationem etiam per actus ultimæ voluntatis *disponere* valeant, accedente Ordinarii, aut Superioris, vel alterius per eum deputati, aut saltem in casu necessitatis Confessarii consilio, et approbatione, ita tamen ut administrationem, et redditus bonorum quoad vixerint communitati propriæ, si capax sit possessionis, *tradere* debeant, et eidem *relinquere* teneantur quidquid de bonis propriæ Religionis ipsis obvenerit. Quod si religio sit incapax possessionis, administratio committenda erit alicui tertię personæ ita ut absque Ordinarii aut Superiorum Regularium consensu nihil de fructibus sibi applicare, aut quocumque modo *disponere* possint.'

Notatu digna videntur duo responsa S. Pœnitentiariæ super n. 17. earundem facultatum, quæ falsas excludunt explicationes; prius, datum d. 24. Febr. 1875, sic sonat: »Per instructionem scilicet a Sacra Pœnitentia datam sub die 18. Aprilis 1867 satis aperte declaratum fuisse, Religiosos nullo modo posse sine licentia superiorum suorum, et multo minus contra ipsorum voluntatem, de pecuniis acquisitis *disponere*. — Superiores autem, durantibus præsentibus circumstantiis, pecunias ab ipsis Religiosis depositas, haud consumere, sed favore ipsorum Religiosorum caute servare pro quocumque novæ dispersionis casu teneri, solum *de redditibus* ipsarum pecuniarum, manente, juxta præfatam instructionem, administratione apud tertiam personam,^{*)} eosdem Superiores uti posse pro sustentatione Communitatis Religiosæ donec in ea ipsi Religiosi qui pecunias detulerunt, vixerint; qui quidem Religiosi in communitate manentes instar omnium aliorum consuetæ Missarum celebrationi, aliisque disciplinæ Regularis oneribus se subicere omnino tenentur.«

Alterum — d. 21. Maji 1880 — fundatur in sequenti dubio Superioris Generalis cujusdam Ordinis Regularis:

»An facultas quæ continetur sub n. 17. Instructionis S. Pœnitentiariæ diei 18. Aprilis 1867, extendi etiam possit Religiosis »subditis italianis, priusquam emiserint votum solemne paupertatis: »idest an dum votorum solemnum fit professio, eisdem permitti »possit a Superioribus generalibus, ut retinere valeant, etc. bono-

^{*)} Agitur enim de Ordine Capuccinorum.

»rum et hæreditatum legitimarum proprietatem, quibus jam potie-
»bantur.«

(Cui dubio S. Pœnitentiaria sub die 21. Maji 1880 sic respondit:

Negative, sed teneri se omnino abdicare omni jure ac proprietate eorundem bonorum, juxta proprii Ordinis Constitutiones. Declarat vero eadem Sacra Pœnitentiaria mentem suam in concedenda facultate expressa n. 17. instructionis sub die 18. Aprilis 1867 datæ *nullatenus* fuisse ut per superiores generales ordinum regularium subditis in Italia suppressis indulgeri valeat proprietas seu dominium bonorum, quacumque ratione sibi obvenientium, quæ iidem regulares, ratione sollemnis professionis, non sibi, sed monasterio ordinis acquirunt.

65. Juxta leges civiles hæredi salva esse debet *quarta pars rerum hæreditariarum*. Hinc inductum est ut ex legatis detraheretur quarta pars, quæ dicitur *falcidia*, et ex fideicommissis detraheretur pariter quarta, quæ dicitur *trebellianica*. Quæritur an quarta falcidia detrahi possit ex legatis, vel quarta trebellianica ex fideicommissis particularibus relictis Ecclesiæ, vel causis piis. Receptum in jure est ut hæc detractio non fiat, quemadmodum ipsæ leges civiles decernunt in auth. »Similiter« C. *Ad leg. Falc.*

66. Loco falcidiæ inductum est in jure canonico ut Episcopus ex legatis ad causas pias detraheret in sui favorem quartam partem, quæ dicta est *portio canonica*. Inducta vero est hæc dispositio ut servaretur imago, et forma jurium Episcopi, qui ante divisa bona ecclesiastica in singulas præbendas, et pias institutiones ipse erat administrator natus omnium bonorum ecclesiasticorum qui proinde directe percipiebat fructus omnium bonorum, et directe percipiebat utilitatem eorundem.

67. De hac portione canonica agunt cc. 14., 15. et ult. h. t. in quo datur exceptio. Scilicet non subjicitur detractio portionis canonicæ legatum ad scopum determinatum ex. gr. ad emendam suppellectilem. vel ornamenta Ecclesiæ, vel pro fabrica. In hoc capite ultimo glossa jam animadvertibat canonicam portionem diversimode deduci juxta varias consuetudines locorum, et ad id probandum affert etiam plura juris capita. Ex quo factum est etiam ut consuetudine contraria fere ubique *præscriberetur* ipsum jus Episcopi ad canonicam portionem obtinendam.

68. Occasione c. 5. h. t. quæstio instituenda est: '*An valeat legatum rei alienæ?*' Ex clara dispositione juris civilis expressa

in §. 4. Inst. Just. *De legatis*, legatum hujusmodi valet, quoties testator sciverit esse alienam, quo in casu hæres cogitur vel rem redimere, et tradere legatario, vel, si eam redimere nequeat, cogitur eidem præstare æstimationem. Censetur autem hæres redimere non posse rem legatam sive cum dominus interrogatus eam non vendat sive cum eam non vendat nisi immodico pretio l. 14. ff. *De leg.* III. Legatum vero non valet quoties testator ex *bona fide* quomodocumque, seu ex errore vel facti, vel juris putaverit esse suam. Hoc enim in casu ait Imperator forsitan si scivisset alienam rem esse, non legasset. Jam vero *Gregor. M.* in c. 5. asserit leges sæculi seu leges civiles Romanas sine ulla distinctione jubere observantiam legati in re aliena, simulque non dubitat asserere leges civiles hac in re contrarias esse legibus divinis ac proinde iniquas esse.

69. Doctores *protestantes* vehementer carpunt Gregorium M. ob hanc contra leges civiles censuram illatam, eumque traducunt veluti inscium in jure sapientissimo Romanorum. Variæ proponuntur ab auctoribus solutiones ad Gregorium protuendum, qui filius *Gordiani* senatoris, et prætorio officio functus, scientissimus certe fuit rerum, legumque Romanarum. Ut in nostra disquisitione claritati consulamus, inspicienda est decretalis Gregorii *in sua primitiva forma* et prout a *B. Raymundo* refertur in c. 5. h. t. Inspecta in se exhibebit explicationem *mentis S. Pontificis*; accepta prout jacet in c. 5., nobis offert *dispositionem juris canonici* circa legata rei alienæ.

70. Ad 1um Decretalem S. Gregorii M. inspectam in sua forma primitiva nihil reprehensione dignum præseferre, liquido apparet si pars dispositiva cum specie proposita Pontifici comparatur. Peltragijs quidam detinebat calicem electrinum, et puerum servum Consentinæ Ecclesiæ. Designans sibi sepulturam in Ecclesia Messanensi, eidem Ecclesiæ legavit et calicem et puerum. Eo demortuo Faustinus, filius et hæres, legatum bona fide præstitit, sed inde ab Ecclesia Consentina requisitus est, ut calicem et puerum redderet. Quare judicio pulsavit rectorem Ecclesiæ Messanensis ut legatum acceptum restitueret. Rector vero se tuebatur juris civilis dispositione, quæ cavet rei alienæ legatum ab hærede præstandum esse. Faustinus hæres Rom. Pontificem adiit, qui animadvertens 1°. neque leges civiles jubere revera absolute præstationem ipsius rei alienæ legatæ; 2°. modicam fuisse hæreditatem relictam a patre

Faustino filio, respondit se valde mirari quomodo rector Ecclesiæ Messanensis auderet sibi retinere calicem et puerum, quorum proprietatem certo constabat ad Ecclesiam Consentinam pertinere. Quare decernit rerum legatarum restitutionem perficiendam esse. Quoniam vero leges civiles saltem pretium rerum legatarum solvere præciperent, respondit *in casu* injustum esse attendere leges civiles, sed legem Dei servandam esse, nec pretium calicis, et pueri exposcere posse Ecclesiam Messanensem. Hoc vero dixit non quatenus injustam arbitretur Gregorius legem civilem, sed quia potius injustum erat rectorem Ecclesiæ in his circumstantiis appellare ad rigorem legis civilis. Nam agebatur de legato magni valoris, relicto a testatore pro sepultura, quod præstandum foret a filio qui modicam hæreditatem a patre fuerat assecutus. Hinc, argumentabatur Gregorius, si locus pro humandis humanis corporibus pretio comparari non licet, a fortiori non licet in casu prætereundum pretium rei legatæ maximi valoris ab hærede filio, qui a patre vix accepit unde sustentaretur. Quare cum decisio juris civilis de præstanda æstimatione rei alienæ legatæ non fundetur in verbis expressis testatoris, sed in præsumptione voluntatis ejus quod nempe vel res aliena redimeretur, vel pretium solveretur legatario, Pontifex declarat ex æquitate canonica, et ex lege Dei huic præsumptioni standum non esse in casu, ubi ipse testator, si scivisset vires patrimonii sui, et causam sepulturæ prope novisset ob quam legatum relinquebat, forsitan noluisse filium suum obligare ad legatum neque in æstimatione solvendum. Ex qua expositione patet S. Greg. M. cognovisse dispositionem juris civilis, et illam uti injustam haudquaquam tradidisse.

71. At quid dicendum 2°. de c. 5., *prout jacet in corpore juris*, seu *quid de valore legati rei alienæ juxta dispositionem Juris Canonici?*

Aliqui dicunt jus canonicum temperasse jus civile quoad legata rerum alienarum quæ ad aliquam Ecclesiam pertineant, ita ut in casu neque æstimatio præstanda sit. Quia cum res Ecclesiæ prohibeantur alienari, censeri possunt veluti extra commercium positæ ac proinde inæstimabiles. At hæc sententia admitti nequit. Nam in c. 5. non tam *qualitas rer Ecclesiæ* attenditur quam *causa*, et insuper exceptis rebus mere spiritualibus, reliqua ad Ecclesias pertinentia sunt pretio æstimabilia, quia adhibitis juris solemnitatibus alienari possunt. — Alii dicunt jus canonicum in genere

admittere præstationem legati in re aliena juxta jus civile: at excipiendum esse casum quo legatum est *magni* valoris, et tenues sunt *vires hæreditatis*. At nec hæc sententia probabilis est; nam in capite nulla distinctio legitur, nulla insinuat *comparatio* legati ad hæreditatem. — Quare probabilius theoretice dici potest jus canonicum recipere dispositionem juris civilis, ut præstandum sit vel in re, vel in æstimatione legatum rei alienæ. Certo in praxi receptum est ut etiam in rebus ecclesiasticis valeat legatum rei alienæ præstandum, juxta dispositionem juris civilis, dummodo æquitas canonica aliud non suadeat quemadmodum in specie proposita S. Greg. M.

De dominio rei legatæ.

72. Post mortem testatoris illico, et ipso jure legatarius, licet ignorans, *incipit* jus habere in rem legatam. Legatum enim est delibatio, idest portio hæreditatis, et proinde in suo esse juridico incipit existere ab ipsa morte testatoris, ex qua incipit esse hæreditas. At legatarius *plenum jus* ad rem petendam obtinet cum hæres gravatus adierit hæreditatem. Legatum enim ab hærede præstandum est; hæres autem oneribus hæreditariis non tenetur ante aditionem hæreditatis satisfacere. Quare si legata fuerit *species*, et pereat, perit legatario. Pariter cedunt legatario fructus, et accessiones, quæ rei legatæ in specie obvenierint post mortem testatoris. Idem vero dici nequit si legatum sit *genus* ex. gr. si legatus sit unus equus ex armento, una ovis ex grege. Nam in casu si aliquis equus pereat, semper præstandum est legatum. Fructus vero solvendi non sunt nisi postquam hæres fuerit in mora solutionis legati. Hæc innuisse sufficiat, cum reliqua de testamentis pene omnia ad jus civile pertineant.

73. Breviter aliquid dicendum est *de executione ultimarum voluntatum ad causas pias*.

Exsecutores testamentarii ad causas pias vel sunt *qui a testatore determinantur*, vel secus *ipse hæres*. Porro exsecutor postquam per aliquem actum acceptaverit officium, potest compelli etiam judicis ministerio ad totam executionem perficiendam c. 19. h. t. Quodsi plures fuerint designati simpliciter exsecutores, et unus demoriatur, vel in remotis agat, vel absolute nolit munus acceptare, poterunt reliqui executionem perficere, nisi voluntas obstet testatoris c. 2. h. t. (III. 11) in 6°. §. 2. Possunt vero esse

exsecutores omnes sive laici sive clerici, immo etiam regulares dummodo vero proprii superioris assensum retulerint c. 2. h. t. in 6°. et Clem. un. h. t. Superior est superior *localis*, seu *prælatus Monasterii*, conventus aut domus religiosæ, nisi regulæ speciales instituti religiosi aliter præcipiant. Excipiuntur *Fratres Minores S. Francisci de observantia*¹⁾ juxta expressam dispositionem in Clem. 1. *De verb. signif.* (V. 11) in qua etiam additur ratio quia hujusmodi religiosi homines pro nulla re temporali possunt in judicium vocari. Porro in defectu hæredis. vel exsecutorum potest Episcopus voluntatem defuncti ad causas pias exsequi. Et quidem si tempus fuerit a testatore designatum, illud exspectandum erit, secus quamprimum potuerit.

74. Negligentes vero exsecutores Episcopus admonebit ut executioni committant dispositionem pii testatoris, quod si adhuc per annum fuerint negligentes, ipsi Episcopo devolvitur libera facultas exsequendi testamentum c. 3. h. t. cui assentitur Nov. 131. c. 10. Hinc in genere *Episcopus* in sua diœcesi habetur cen exsecutor natus piarum voluntatum quia advigilare debet ut piæ dispositiones testatorum observentur, quod nisi observentur ipse executioni easdem committit. Et quidem Episcopus potest compellere exsecutores piarum voluntatum ad easdem implendas, licet testator prohibuerit quominus Episcopus se ingereret in negotio executionis c. 17. h. t.

75. Immo licet testator fiduciam plenam habuerit erga exsecutorem piæ voluntatis ut sub poena caducitatis interdixerit qualemcumque contrariam petitionem vel molestiam, tamen ordinarius exigere potest ab exsecutore ut *inventarium* conficiat, adhibito notario, et duobus testibus. Ita tenuit Rota in *Fulginaten.* 4. Julii 1783 et S. C. EE. et RR. in *Senogall.* 1. Decemb. 1843 Vid. *Coll. Card. Bizzarri* pag. 545.

76. Circa modum executionis animadverti debet *officium exsecutorum* esse ut *fideliter* observetur dispositio testatoris. Hinc exsecutores neque cum consensu hæredum regulariter immutare possunt etiam in melius ultimas pias voluntates. Sess. 22. c. 5. *De Ref.* in Tridentino. Exsecutores enim non conficiunt dispositionem. sed eam jam constitutam adimplent. Diximus *regulariter*; nam conveniunt doctores posse exsecutores cum hæredis consensu, et Episcopi certum pium usum in alium pium usum immutare, quoties

¹⁾ Cfr. notam ad n. 58. h. t.

prior obtineri amplius non possit. At semper quo fieri possit, servanda est voluntas testatoris quæ legis locum tenet. Pariter excipitur casus quo testator facultatem exsecutoribus mutandi voluntatem concessit. Præter hos casus commutatio piæ voluntatis testatoris facienda est cum venia *Summi Pontificis* cui jura reservant plenam de piis actibus disponendi potestatem Clem. 2. *De religiosis domibus* (III. 11) ubi Glossa v. »Sedis Apostolicæ« notat per hanc literam solum Papam posse alterare usum eorum quæ per fideles donata sunt.

77. Tandem animadvertimus exsecutoris testamentarii potestatem penitus *cessare*, semel ac expleverit voluntatem testatoris, nec eam perdurare, quamvis testator executionem commiserit alicui officio seu dignitati ex. gr. Parocho pro tempore alicujus Ecclesiæ vel Archidiacono etc. Hæc enim qualitas censetur posita ad designandam personam, quæ tempore mortis voluntatem defuncti exsequi debeat, non autem ad perpetuandam potestatem exsecutoris. Regula hujusmodi deducitur ex resolutione S. C. Concilii diei 25. Januarii 1873, in qua agebatur de testamentaria dispositione fundandi conservatoria mulierum exsequenda a Parocho pro tempore ejusdam Ecclesiæ. (*Acta S. Sedis* vol. 8. pag. 546.)

TITULUS XXVII.

De successionibus ab intestato.

1. Cum testamentum non adsit, aut si testamentum fuerit confectum, sed viribus careat, hæreditas ministerio legis transmittitur, et dicitur locum habere *successionem ab intestato* idest successionem legitimam. Modus, et diversi gradus successioneum a jure civili pro quolibet regno determinantur. Hinc nostra non refert de hac re theorias exponere. Principia ergo solummodo exhibebimus de successione in clericorum bona.

2. Ex dictis superius in præcedentibus titulis sequitur in bonis patrimonialibus, industrialibus et parsimonialibus clerici ab intestato succedere propinquos defuncti, scilicet *hæredes legitimos* c. 7. C. 12. q. 5. Bona enim hæc pertinent ad plenum, et liberum dominium civile clerici et proinde in his bonis clericus uti civis consideratur, et jure laicorum utitur. Nullis autem exstantibus propinquis, qui a jure vocentur ad successionem, Ecclesia succedit in qua clericus beneficium habuit c. 1. h. t. et glos. v. »Traduntur«.

3. Si clericus defunctus beneficium in aliqua Ecclesia non habuit, succedit fiscus episcopalis. Ita DD. communiter. In c. 2. h. t. specialis dispositio est de successione intestata in bonis sacerdotis, qui fuerat servus. Scilicet in quatuor partes dividi debent bona quarum una Episcopo, altera Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta propinquis adsignetur. In bonis vero beneficialibus superfluis succedit Ecclesia. Et quidem si clericus pertinebat ad collegium clericorum in Ecclesia ipsum collegium succedit, si solus fuerit, succedit in bonis is, qui in beneficio succedit. At in utroque casu sive collegium, sive novus rector aut possessor beneficii de bonis hæreditariis defuncti disponere debet, quemadmodum disponit de aliis bonis ecclesiæ. Ita in c. 12. *De Testam.* (III. 26).

Plura autem quæ accommodari possent successioni ab intestato superius dicta sunt in expositione tituli præc. tum quoad clericos sæculares, tum quoad religiosos.

TITULUS XXVIII.

De sepulturis.*)

1. Jus Romanum edixit, sacrum et religiosum esse locum in quo sepelitur humanum corpus, ita ut locus reddatur sacer et religiosus, ipsa facta humatione cadaveris l. 2. ff. *De religiosis et sumtibus funerum*. Ecclesia autem instituit ut benediceretur, et sacris ritibus religiosus redderetur locus sepulturæ fidelium. Hinc sepultura fidelium constituit objectum juris canonici. Sepultura in sensu tituli accipitur vel pro ipso loco ubi corpora fidelium ponuntur, vel pro jure fidelium habendi sepulturam. Hinc duplex tractatio.

Sit I^{um}. de sepultura prout ea designat locum depositionis cadaverum fidelium quo in sensu definitur: '*Locus auctoritate Episcopi benedictus in quo cadavera catholicorum pie decedentium sepeliuntur*'. Antiquitus corpora fidelium prohibebantur in Ecclesiis sepeliri, sed sepulchrorum sedes erant in atrio, aut in porticu, aut in exhedris scilicet claustris Ecclesiæ. Quemadmodum refert c. 15. C. 13. q. 2. Ecclesia reservabatur humandis solummodo Episcopo aut abbati, scilicet prælatis, vel dignis presbyteris, aut

*) Vide polemicam de sepulturis. apud *Cavagnis*. Jus publ. eccles. Lib. IV. n. 276—304.

laicis virtute fulgentibus, qui fama miraculorum ex hac vita decessissent. Ita in c. 18. C. 13. q. 2. Locus in quo communiter fidelium corpora sepeliebantur, dictus est *cœmeterium* idest locus dormitionis vel depositorium c. 1. C. 13. q. 1. eo quod corpora eorum qui in pace Christi mortui sunt, ob futuram resurrectionem dormire videntur. Deinde ex praxi inductum est, ut omnes indiscriminatim fideles, quibus interdicta non est ecclesiastica sepultura, intra Ecclesiam conderentur. Nostris vero temporibus iterum consuetudo invaluit ut pro cadaveribus humanis cœmeteria construerentur.

2. Ex jure canonum quis habere potest sepulturam vel *propriam*, vel *communem*, vel *electivam*. *Propria* est ea, quam quis in loco sacro *sibi* condidit vel est sepulchrum majorum suorum, nempe *gentilitium*. In c. 1. h. t. *Leo III.* ait: 'Statuimus unumquemque in majorum suorum sepulchris jacere'. Consonant cc. 2. et 3. eod. in 6°. — *Communis* sepultura est cœmeterium, vel Ecclesia parochialis illius loci, ubi quis domicilium habuit vivens, et sacramenta percepit, divina audivit cc. 5. et 10. h. t. necnon cc. 2. et 3. h. t. in 6°.

Clericus beneficium non habens sepelitur in propria sepultura si eam habeat, secus in parochiali. Clericus vero *beneficium possidens* quod eum ad residentiam obliget, et ad servitium, in Ecclesia beneficii sui sepelitur. Ita Episcopus in Cathedrali, Canonicus in cœmeterio Capituli arg. cc. 1. h. t. et 2. eod. in 6°. Verum si clericus beneficium possidens residentiam habeat in aliqua parœcia, ita ut in eadem bonis spiritualibus fruatur, in parochiali sepulchro conditur, nisi aliter exigat vel privilegium capituli, vel consuetudo legitime præscripta.

3. *Religiosi*, nisi adeo sint remoti ut non possint commode ad sua monasteria transferri, debent sepeliri in Ecclesia vel cœmeterio monasterii c. ult. h. t. in 6°. Si vero nimium a monasterio remoti decedant, legem aliorum communem sequuntur. — Novitii etiam religiosorum sepulchrum habent in monasterio.

4. *Uxor* in sepulchro viri reconditur c. 2. C. 13. q. 2. *Vidua* pariter, si proprium seu gentilitium non habeat, præmortui mariti proprium sepulchrum sequitur. Quodsi plures successive viros habuit in ultimi viri sepulchro sepelitur c. 3. §. 'mulier.' h. t. in 6°. — *Viatores, hospites, peregrini* qui in aliena parœcia breviter commorandi consilium habent si ibi demoriantur, in proprii domicilii

parochia sepeliendi sunt, dummodo illuc commode, et sine periculo possint transferri; secus sepeliuntur in loco ubi decedunt c. 3. h. t. in 6°.

5. Tertium genus sepulturæ est *sepultura electiva*. Scilicet jure canonum omnibus licet sibi eligere sepulturam c. 1. h. t. immo etiam uxori, vivente vel defuncto viro suo, conceditur ut possit sibi eligere sepulturam c. 1. h. t. Etiam filius familias, si sit pubes, potest sibi eligere sepulturam c. 4. h. t. in 6°. Pater vero potest sepulturam eligere pro *impubere* filio, ubi adsit consuetudo, eod. c. 4. — Religiosi qui nec velle habent nec nolle non possunt sibi eligere sepulturam, nisi adeo absint a loco monasterii ut commode ad monasterium transferri non possint. Ejecti a religione videntur sibi posse eligere locum sepulturæ, nondum enim ipsi amiserunt volendi, et nolendi jus idest libertatem. Adnotamus vero hodiernis moribus post inductas leges generales sepeliendi in cœmeterio communi, valere quidem adhuc antiquam regulam circa electionem sepulturæ, sed eligendam esse sepulturam vel in Ecclesia quæ gaudet jure tumulationis, vel in aliquo determinato cœmeterio. Ad rem faciunt resolutiones S. C. Concilii dd. 16. Febr. 1867, 21. Martii 1871 et 25. Augusti 1877. Ex his resolutionibus deducitur principium sequens idest publici cœmeterii institutio non lædit omnimodo jura Ecclesiarum, et fidelium quoad funera. Quæcumque autem sit sepultura sive propria sive electiva, sive in Ecclesia, sive in cœmeterio, servanda semper est dispositio *S. Pii V* in Const. '*Cum primum*' d. 1. Apr. an. 1566. §. VI. ubi decernitur cadavera collocanda esse in tumba profunda subtus terram, et capsas sive deposita vel alia conditoria posita supra terram esse removenda. In sepultura enim debet verificari humatio.

De quarta funeris.

6. Jus exsequendi funeralia ex sensu tituli pertinet ad Ecclesiam, in qua cadaver sepelitur, et Ecclesiæ ipsi cedunt emolumenta quæ ex funere obveniunt. Cum vero non deceat, ut Ecclesia a qua fidelis vivens pabula salutis accepit, careat emolumentis in morte, hinc in jure inductum est ut cum cadaver in sepulchro electivo, vel sepulchro proprio aut majorum sepelitur, ac proinde in aliena Ecclesia persolvuntur funera, parochus proprius fidelis defuncti recipiat *portionem canonicam* eorum omnium, quæ occasione

funeris lucrata est alia Ecclesia in qua fidelis sepelitur cc. 1., 4., 8., 10. h. t. et Clem. »Dudum« 2. h. t.

7. Quodsi quis duplex habuerit domicilium, et elegerit sepulturam in tertia parochia uterque parochus jus habebit ad canonicam portionem, ita nempe ut quarta funeraria debeat æque dividi inter parochos c. 2. h. t. in 6°. Quod si vero quis elegerit sepulturam vel moriatur in *alterutra* parœcia, Parochus alterius dimidiam portionem canonicam exigere non potest. Ita tenuit S. C. Conc. die 12. Martii 1881. (*Acta S. Sedis* vol. 14. pag. 215). Ratio est, quia Ecclesia in qua fidelis moritur, et cadaver sepelitur, utitur jure suo et aliam Ecclesiam prævenire censetur.

8. Porro *varietas* in sacris canonibus habetur circa *quantitatem* hujus portionis. Ubi consuetudo aliter non disponat, ex c. 11. h. t. portio canonica erit *quarta*. Ratio est quia magis communiter a canonibus quarta portio designatur, et, quod maximum est, a Tridentino in cap. 13. sess. 25. *de Ref.* quarta designatur. Porro quarta funerum solvitur etiam ex emolumentis quæ obveniunt ex funeribus quæ persolvantur diebus 3°, 7°. et 30°, quia hæc videntur comitari ipsam depositionem cadaveris. S. C. Concilii in *Firmana*, funerum 18. Julii 1734 §. »hæc habet«. Computatur autem quarta funerum solum de illis rebus, quæ ratione funeris solent asportare in Ecclesiam. Tales sunt candelæ, intorticia, vestes et ornamenta quibus decoratur feretrum defuncti. Non præstatur vero quarta de eleemosynis missarum vel relictis piis ad onera missarum persolvenda. Ita in specie statutum est pro Ecclesiis *regularium* in Const. Rom. *Pontifex Bened. XIII.* an. 1725.

9. Hanc quartam funerum monasteria non solvunt quæ vel per 40 annos non solverunt ante Tridentinum vel postea speciale privilegium habuerunt. Hæc conclusio infertur ex cit. loco ejusdem Concilii. Insuper per quadragenariam praxim potest ab aliqua Ecclesia præscribi jus contra Parochiam non solvendi hanc quartam: c. 4. *De præscript.* (II. 26).

10. Animadvertimus vero per institutionem communis cœmeterii non fuisse derogatum juribus funerum perficiendorum in Ecclesiis ubi ceteroquin sepultura habuisset locum. Solummodo immutatio materialis facta est quoad locum ita ut cœmeterium repræsentet illam Ecclesiam in qua cadaver sepeliri debuisset, si cœmeterium non fuisset institutum. Unde Ecclesia quæ habebat jus sepulturæ, habet jus funeris perficiendi, et percipiendi emolumenta

ita ut Parocho defuncti salva sit solum quarta funeraria. Ita censuit S. C. Conc. in *Derthonen.* d. 24. Maji 1821. Ita in *Forolivien.* d. 26. Jan. 1833, ita novissime in *Aesinat.* d. 26. Nov. 1864 necnon in *Tiphernensi* d. 16. Febr. 1867. Ex quibus resolutionibus liquet, 1°. posse adhuc fideles sibi eligere Ecclesiam in qua persolvantur solemnia funeris et hoc in casu illa Ecclesia tenet locum sepulturæ electivæ. Unde emolumenta funeris cedunt electæ Ecclesiæ reservata Parocho domicilii quota funeraria. 2°. Si per injuriam aut ignorantiam funera celebrata sint in Parœcia defuncti, Ecclesia in qua cadaver debuisset tumulari si non adesset lex tumulandi in communi cœmeterio, jus habet repetendi omnia emolumenta funerum relictæ Parocho, salva quarta eorundem emolumentorum. Ita in identica specie decisum est in cit. *Aesinat.* Juris funerandi 26. Novemb. 1864.

11. Sepultura prout jus dicit est: '*Jus competens omnibus catholicis pie demortuis, ut eorum cadavera in loco sacro et religioso sepeliantur*'. Fides enim in futuram corporum resurrectionem optimo jure suasit separationem animæ a corpore esse considerandam ceu temporaneam, et cadaverum pie defunctorum conditoria habenda esse ceu loca dormitionis in quibus exspectant immutationem, seu novam vocationem ad vitam. Hinc Ecclesia voluit, ut cadaverum pie defunctorum conditio spectanda esset ceu quædam continuatio illius conditionis, qua fideles viventes in participatione bonorum spiritualium ad invicem consociabantur. Hinc juxta canones principium inductum est ut '*quibus non communicavimus vivos, non communicemus defunctis*'; c. 12. h. t. Quare quemadmodum nulli licet perturbare communionem viventium Catholicorum, et per injuriam fidelibus piis adjungere in sacris rebelles, et ejectos homines, ita etiam nefas est violare sepulchra Catholicorum pie demortuorum per injectionem cadaveris illius, qui extra communionem mortuus est. Catholici ergo cohærenter ad principia propriæ professionis debent habere sepulchra, seu cœmeterium proprium ac distinctum ab heterodoxis.

12. Verum hodie cœpit impugnari hoc jus catholicorum, per injuriam quidem, sed apparenti quadam ratione. Dictum scilicet est, cœmeterium esse proprium Municipii coram quo, cum omnes municipes sint æquales quemadmodum omnes cives sint æquales coram lege status et gubernii, ita etiam nullam faciendam esse distinctionem inter cadavera demortuorum ex varietate professionis

religiosæ. Municipium enim in cœmeterii constructione solummodo præ oculis habere debet bonum publicum, et præsertim publicam hygienem.

13. At hæc ratio admitti nequit. Nam sciendum est, regulam de nulla facienda separatione cadaverum inter catholicos, et acatholicos propositam fuisse et propugnari a guberniis et Municipiis, quæ profitentur *libertatem cultus, et conscientiæ*. Quo posito ex hoc ipso principio, quod tamen theoretice est falsum et impium, demonstramus corruiere argumentum in materia nostra ab adversariis contra catholicos adductum. Sane posito principio libertatis conscientiæ, catholici habent jus, ut Municipium non lædat nec impediatur exercitium religiosæ professionis propriæ. Ita ex. gr. non potest Municipium cogere municipes ut unam potius quam aliam religionem sequantur, et publice profiteantur, nec impellere omnes diversarum professionum indiscriminatim ut in unum eundemque locum conveniant sacra peracturi. Jamvero depositio, et sepultura cadaveris catholici hominis tum ex sensu fidei, tum ex Ecclesiæ dispositione tum ex communi Catholicorum persuasionem, uti supra vidimus, est res religiosa et ingreditur ipsam practicam religiosam professionem. Ergo Municipium quod tuetur libertatem conscientiæ, non potest cogere catholicos, ut compleant actum contra propriam fidem et persuasionem, sepeliendo nempe cadavera in loco profano et confuse cum acatholicis. Uno verbo Municipium ex principio libertatis cultus debet tueri catholicos in eorum publica professione religiosa, non autem eos inquietare et spernere in tanto negotio. Nemo autem negabit sperni catholicam professionem quoties cadaver catholici hominis pie defuncti confunditur cum cadaveribus hæreticorum, apostatarum et infidelium, præsertim cum hæc confusio propugnetur ab hostibus religionis catholicæ in spretum et injuriam religionis ipsius.

14. Ratio autem adducta ab adversariis solummodo evincit catholicos non posse distinctum locum pro sepultura exigere cum præjudicio boni publici et præsertim publicæ hygienis. At nemo dicet bonum publicum turbari aut hygienem publicam impediri, si in spatio telluris designato pro humandis cadaveribus portio quædam per septa separetur in qua cœmeteria catholicorum fidelium construantur.

15. Jus sepulturæ ecclesiasticæ est pro catholicis pie demortuis. Hæc autem regula sumenda non est in sensu affirmativo, quatenus

positive constare debeat de catholici hominis pia dormitione, sed in sensu *negativo* quatenus nempe non constet impie demortuum fuisse; arg. cap. 12. h. t.

16. Et quidem prohibitio sepulturæ ecclesiasticæ procedit ex duplici capite. Scilicet quidam excluduntur a sepultura ecclesiastica ob *defectum communionis ecclesiasticæ*, alii autem excluduntur in *pœnam* quia habentur tamquam publici peccatores. Ex primo capite 1°. excluduntur in genere *omnes non baptizati*. — Hoc in censu sunt etiam habendi *fili catholicorum* demortui absque baptisate, nisi nondum extracti ab utero matris cum matre demorianur; tunc enim cum matre sepeliuntur. Pariter non privantur sepultura ecclesiastica infantes catholicorum quibus collatum fuit baptisma *sub conditione*. Communis autem doctorum sententia excludit ab ecclesiastica sepultura etiam *catechumenos* ex defectu baptismatis nisi habuerint baptismum flaminis vel sanguinis.

2°. Privantur jure sepulturæ ecclesiasticæ *hæretici, schismatici, et apostatæ*. Ipsi enim viventes abscissi censentur ab unitate Ecclesiæ idest fidei, et communionis. Hinc pro ipsis valet principium cap. 12. h. t. *Quibus non communicavimus vivos, nec communicamus defunctis*. Expresse vero dispositio prohibens legitur in cc. 8. et 13. §. »Credentes«. *De hæreticis* (V. 7). Immo in iisdem locis interdicitur sepultura ecclesiastica receptoribus, defensoribus et fautoribus hæreticorum. Quoad acatholicos ratione vinculi consanguinitatis seu matrimonii in sepulchrum gentilitium familiarum catholicarum inferendos S. C. Inquisitionis d. 14. Nov. 1888 decrevit dandum esse responsum ejusdem S. C., d. 30. Mart. 1859 sequentis tenoris: »Curent Episcopi (Americæ Septentrionalis) totis viribus, ut cuncta fiant ad normam ss. canonum; quatenus vero absque scandalo et periculo id obtineri non possit, *tolerari* posse«. 3°. Ex c. 12. h. t. excluduntur *excommunicati* ob allatum principium, nisi cum Ecclesia saltem in articulo mortis fuerint reconciliati. Quod si cadaver alicujus excommunicati et non reconciliati fuerit sepultum in cœmeterio christiano, exhumandum esse, ait Pontifex, si ab aliis discerni possit et alibi, extra locum sacrum humandum esse; conf. c. 12. h. t. Verum doctores juxta Rit. Rom. tit. 6. cp. 2. intelligunt caput de *notorie* excommunicatis, non autem de occulte excommunicatis. Nam pœna publica non applicatur nisi ob causam publicam. Quæstio a doctoribus instituitur,

utrum dispositio c. 12. undequaque vigeat adhuc post Const. *Ad evitanda Martini V.*

17. Summus Pontifex distinxit inter excommunicatos *vitandos* et *non vitandos*. Vitandos dixit 1°. *nominatim excommunicatos*; 2°. *publicos percussores Clericorum*, seu illos, quorum factum percussionis nulla tergiversatione possit celari. Ceteros excommunicatos, licet notorios; non vitandos dixit, seu abstulit a fidelibus obligationem eosdem vitandi. Hoc posito quæritur an privati censeantur jure sepulturæ ecclesiasticæ excommunicati notorii, sed non vitandi. Viderentur privati non esse, quia ipsis applicari non potest principium *Innoc. III.: Quibus non communicavimus vivis etc.* Permissa enim est communicatio cum excommunicatis toleratis. At in sensu Bullæ Martini V. aliter solvenda quæstio esse videtur. Martinus V. in ultimis verbis Bullæ ait 'Per hoc tamen excommunicatos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodocumque suffragari'. Igitur ipsis excommunicatis notoriis et non vitandis ex Const. Martini nullum jus accessit; ergo nec sepulturæ. Quoniam vero cum ipsis vivis communicare impune possunt fideles, hinc a pari non erit interdicta communicatio cum ipsis demortuis, scilicet parochus aut alius pœnas canonicas non incurrit, quoties sepulturam ecclesiasticam concessit eisdem excommunicatis toleratis. At propinqui ejus exigere non poterunt, ut sepulturæ ecclesiasticæ mandetur illius cadaver.

18. Hanc nostram conclusionem confirmat Const. *Pii IX. Apostolicæ Sedis*. Etenim Pontifex implicite aufert pœnam excommunicationis latæ sententiæ expressam in Clem. 1. *De sepult.* (III. 7) contra eos qui in loco sacro sepulturæ mandant publice excommunicatos, et eandem pœnam (sc. nemini reservatam sub n. 1) decernit solummodo contra »*mandantes seu cogentes* tradi ecclesiasticæ sepulturæ . . . *nominatim excommunicatos vel interdictos.*« Excommunicatis notoriis æquiparandi sunt interdicti personaliter cap. 20. *De sent. excomm.* (V. 11) in 6°. præsertim vero *nominatim interdicti* ex dispositione Clem. 1. h. t. et cit. Const. *Apostolicæ Sedis* necnon *Rituali Romani*.

Adnotandum hac in re est, antiquo jure juxta c. 12. h. t. ad assequendum jus sepulturæ ecclesiasticæ requiri reconciliationem cum Ecclesia modo *solemni* factam. Facienda autem erit coram proprio presbytero seu parcho juxta c. 14. h. t. Hodie autem sufficit, si excommunicatus, vel interdictus in articulo mortis abso-

lutus fuerit a quocumque sacerdote. *Thesaurus*, *De pœnis*, p. I^a, c. 24. n. 4. Immo non est deneganda ecclesiastica sepultura, quoties evidentiæ pœnitentiæ, et resipiscentiæ signa dederit juxta dispositionem c. 29. *De sentent. excomm.* (V. 39). Reconciliatio autem quæ vivente fidei fieri non potuit, expletur in cadavere, adhibitis ritibus in sacra liturgia designatis. Quemadmodum in sensu c. 28. *De sent. excomm.* (V. 39) declaravit S. C. EE. et RR. in *Nolana* 19. Julii 1619. Verum si censura erat occulta, vel saltem non fuerat denunciata ad tribunal ecclesiasticum, nec provenerat ex notoria percussione Clerici, utilis quidem, sed necessaria non est absolutio et reconciliatio post mortem delinquentis. Et ratio adducitur a *Thesauro* loc. cit. n. 5. scilicet absolutio non datur directe mortuo quia ob resipiscentiam jam præsumitur coram Deo absolutus, sed absolvitur mortuus in ordine ad fideles viventes, ut licite possint communicare cum defuncto, preces pro eodem effundendo, sanctum sacrificium applicando etc.

19. II°. privantur jure ecclesiasticæ sepulturæ *publici peccatores*. Unde 1°. excluduntur: *usurarii publici seu manifesti* c. 3. *De Usuris* (V. 19). Et quidem licet eos pœniteat ante mortem, et mandent restitui male perceptas usuras; et solummodo admittuntur vel quando ipsi restituerint ante mortem, vel idoneam cautionem dederint restitutionis faciendæ pro modo et viribus patrimonii sui c. 2. *De usuris* (V. 5) in 6°.

2°. *Injusti detentores decimarum* quæ Ecclesiæ debentur nisi restituerint c. 19. *De decimis* (III. 30), necnon *raptores ecclesiarum*, qui non satisfecerint cc. 2. et 5. *De raptor.* (V. 17). — 3°. *Raptores et fures in crimine deprehensi et occisi* c. 2. *De furtis* (V. 18), necnon *incendiarii* c. 32. C. 23. q. 8. — 4°. *Maledici* seu *blasphemi* c. 2. *de Maledicis* (V. 26). — 5°. *Regulares* qui demoriantur *cum peculio* nec rebus temporalibus ante mortem renunciaverint.

20. 6°. *Suicidæ*, seu qui sibi mortem intulerunt cc. 11. et 12. C. 23. q. 5. nisi tamen constet, eos furore actos id peregissee, aut saltem insaniam, et mentis aberratione c. 6. C. 15. q. 1. Porro hanc insaniam benigna mater Ecclesia facile præsumit. Insuper animadvertendum est ipsum suicidium numquam præsumi, sed esse probandum, seu constare debet cadaver repertum revera mortuum fuisse ex suicidio. Privatio enim sepulturæ est pœna publica quæ non nisi crimini publice cognito potest applicari. At sicut nimius

rigor est vitandus, ita etiam rejicienda nonnullorum physicorum et medicorum sententia omne suicidium naturali quadam dispositione cogente peragi. Ceterum si suicida non statim moriens signa pœnitentiæ dederit, sepeliri poterit.

21. 7°. Qui annualem confessionem et paschalem communionem culpabiliter omiserint c. 12. *De pœnis et rem.* (V. 38). »Alioquin«, ait *Innocentius III.* in *Lateranen.* IV., »et vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur et moriens christiana careat sepultura.« Hæc verba decisionibus S. C. EE. et RR. clarius explicantur; cfr. *Collectaneam* Cardinalis *Bizzarri* pg. 689. Ex quibus apparet: 1°. Pœna interdicti ab ingressu in Ecclesiam est ferendæ sententiæ, »arceatur«; 2°. privatio sepulturæ ecclesiasticæ est quidem pœna *latae* sententiæ, sed non incurritur nisi posita aliqua ex sequentibus conditionibus, sc. a) vel sententia *interdicti* per judicem fuerit *jam declarata*; S. C. EE. et RR. in *Cajetana* d. 24. Jun. 1595; b) vel adsit *Decretum Synodale* statuens pœnam interdicti ipso facto incurri; S. C. EE. et RR. in *Baren.*, dd. 15. Dec. 1696 et in *Neapolitana*, 9. Mart. 1855; c) vel intermissio præcepti paschalis sit *notoria*; *Monacelli: Formular. legale pract.* p. 1. tit. 5. form. 16. n. 5. — Ceterum non potest excludi cadaver illius, qui ante mortem signa dedit pœnitentiæ, et unus saltem testis de pœnitentia deponat. Cf. *Thesaurus: De pœnis* v. »sacramentum« c. 2.

22. 8°. In genere omnes publici peccatores qui *absque veræ pœnitentiæ signis decedunt* c. 16. C. 13. q. 2. inprimis peccatores qui imminentis sibi mortis conscii extrema Ecclesiæ sacramenta ipsis oblata præfracte et coram testibus respuerunt; vel qui in *peccato lethali notorio absque pœnitentia* moriuntur. Sic ex. gr. qui in actuali fornicatione, aut adulterio occiduntur, vel morte instantanea in actu criminis pereunt c. 31. C. 13. q. 2. Notandum hic est, et peccatum et impœnitentiam notoriam esse debere. Conditio autem veræ pœnitentiæ si verificetur, conceditur sepultura etiam in superioribus casibus, illis exceptis in quibus ratio justitiæ exigit, ut restitutio fiat, vel cautio detur ut fiat.

23. Tandem pœna privationis a sepultura ecclesiastica instituta est 9°. contra *duellantes*. Conc. Trid. sess. 25. cap. 19. *de Ref.* privationis sepulturæ pœnam statuerat contra duellantes occumbentes in certamine. In eodem ferme sensu locuti fuerunt *Gregor. XIII.* Const. *Ad abolendam* et *Clemens VIII.* Const. *Illius*. Quæstio autem mota fuit a doctoribus, an pœna privationis com-

prehenderet etiam illos qui, expleto certamine, sed ob vulnus in certamine susceptum moriuntur; *Engel* h. t. n. 22. Sed in odium hujus perniciosi criminis *Bened. XIV.* in Const. '*Detestabilem*' præter alias censuras contra duellantes decrevit, ut duellantes privarentur sepultura ecclesiastica sive morerentur in duello, sive postea, vulnere tamen suscepto in duello, quamvis post duellum signa dederint poenitentiae, immo licet sese reconcialiverint cum Ecclesia per sacramentorum susceptionem. — Hæc vero dispositio ultima de privatione sepulturæ non ubique servatur cum duellantibus, qui cum Ecclesia reconciliati per sacramenta ad aliam vitam trans-eunt. Contraria enim consuetudo suadentibus temporum circumstantiis inducta esse videtur ut in aliquibus locis duellantes qui demoriuntur ob acceptum vulnus in duello, sepeliantur in loco sacro, si veræ poenitentiae signa dederint, præsertim si extra locum duelli decesserint.

24. 10°. Ex resolutione S. C. Inq. d. 27. Julii 1892, quam S. P. *Leo XIII.* d. 28. Jul. 1892 adprobavit et confirmavit, ecclesiastica sepultura iis deneganda est, »qui propria voluntate *cremationem* (cadaveris) elegerunt et in hac voluntate certo ac notorie usque ad mortem perseverarunt«, attento decreto fer. IV. d. 19. Maji 1886.

Quod si in aliquo casu circumstantiæ extraordinariæ concurrant, parochus consulat Ordinarium et stet ejus mandatis. — Si Ordinarius fortasse nequeat consuli, parochus amplectatur mitiorem sententiam vitatis tamen ecclesiasticis pompis et solemnitatibus exsequiarum.

25. Quid vero dicendum si *de facto* indigni hominis cadaver sepeliatur in loco sacro?

1°. Ex Clem. 1. h. t. et ex c. 2. *De hæretic.* (V. 2) in 6°. illi qui propriæ temeritatis ausu defunctorum corpora in cœmeteriis, vel Ecclesiis interdicti tempore in casibus non permissis a jure sepelebant, vel qui sepeliebant in loco sacro excommunicatos publicos vel nominatim interdictos, vel usurarios manifestos, aut hæreticos, receptores, vel fautores eorundem hæreticorum, excommunicationi latæ sententiæ subiciebantur. Quæ tamen excommunicatio reservata non erat Rom. Pontifici, et ab Episcopo remitti poterat post congruam satisfactionem. Insuper ab hac excommunicatione excusabat ignorantia juris, vel facti, necnon metus gravis. Ad eam enim incurrendam requirebatur *temeritas audaciæ* Clem. 1. h. t.

At hodie ex Const. *Apostolicæ Sedis* non amplius viget prædicta pœna in tota sua latitudine, sed solummodo pœna excommunicationis latæ sententiæ nemini reservatæ plectuntur 'mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticæ sepulturæ hæreticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos'. Insuper inter interdicta reservata in eadem Const. sub *n. 20.* est illud contra 'scienter nominatim excommunicatos . . . ad sepulturam ecclesiasticam admittentes'.

26. 2°. Si sepultura sit in loco sacro, cadaver excommunicati vitandi, vel infidelis, vel hæretici exhumari debet, quoties ejus ossa discerni possunt arg. cc. 12. h. t., 7. *De consecr. Ecclesiæ* (III. 40) et 2. *De hæretic.* (V. 2) in 6°. Ecclesia vero seu cœmeterium, violatum idest *pollutum* esse censetur. Hinc inibi nemo ex fidelibus demortuis sepeliri potest antequam reconciliatio loci fiat c. un. *De consecr. Ecclesiæ* (III. 21) in 6°. Plura de hac re in tit. *De consecratione Ecclesiæ vel altaris*.

De aliis indignis sepultura ecclesiastica, si contra legem canonicam sepeliantur in loco sacro, in jure nostro expressa dispositio non adest, qua præcipiatur cadaveris ejectio. Porro ejectio cadaveris e sepultura est pœna rigida quæ proinde extendenda non est ad casus in jure non expressos; præsertim quia aliis indignis sepultura religiosa undequaque applicari non potest regula *Innocentii*: '*Quibus non communicavimus vivos, non communicamus defunctis*'.

27. Ultimo loco videndum est *an aliquid possit exigi ratione sepulturæ*. Profecto nullum dubium est, pretio comparari non posse jus sepulturæ ecclesiasticæ in sensu superius explicato, illud enim est res sacra et pretio inæstimabilis. At 1°. pretio emi potest *fundus* in quo *constituatur* sepultura. Locus enim hujusmodi quemadmodum area ad Ecclesiam ædificandam est pretio æstimabilis. Non enim emitur res sacra, sed res profana quæ inde convertitur in sacram. 2°. *Fundus* in quo *constructa, et benedicta est* sepultura, potest etiam emi, qua fundus est, dummodo majus pretium non solvatur ob qualitatem religiosam rei. Res enim sacræ, et objecta ceu vasa, quæ cultui divino inserviunt, possunt sub respectu valoris profani alienari recepto pretio valori respondente. Idque a fortiori si agatur de sepultura nobilium more constructa quæ ex operibus, et ornamentis honorabilior est. Cardinalis *Petra Comm.* ad Const. *Pauli II.* nn. 18. et 19. innixus resolutioni S. C. Conc. in

causa *Meliten.* d. 6. Sept. 1659 probat non requiri beneplacitum Apostolicum quando acquiratur fundus pro constituenda sepultura, requiri autem ad removendum periculum simoniæ, quando interveniente pretio conceditur usus sepulturæ jam constructæ. — Verum *pro sepultura ordinaria*, et publica fidelium aliquid non potest exigi titulo pretii, et ut conditio sine qua non sepeliatur cadaver c. 13. h. t. Si autem adsit consuetudo aliquid solvendi pro simplici sepultura, parochus vel rector Ecclesiæ non prohibetur solitam præstationem exposcere, exclusa tamen turpi exactione. Immo doctores cum *Abb. Comm.* in cit. c. 13. n. 7. tradunt posse Episcopum compellere laicos nolentes, ut consuetudinem servant, et solvant quod consuetudo secumfert, postquam vero completum est funus, et postquam cadaver sepulturæ traditum est.

Appendix de sepultura religiosorum.

28. Jus sepulturæ cum suis consecrariis, scilicet cum emolumentis funeris, vel saltem quarta funeris, consideratum est a legislatione canonica tamquam quid connexum cum jure quo fideles fruuntur recipiendi sacramenta a proprio Parocho c. 1. h. t. in 6º. et Clem. 2. §. »Verum« eod. tit. Jamvero ob exemptionem religiosæ domus regulares personæ in eadem commorantes sacramenta non suscipiunt a Parocho intra cujus parœciæ limites religiosa domus existit. Hinc penes doctores adagium inductum est 'locus exemptus loco extra diœcesim æquiparatur'. Quare *jus sepulturæ regularium est independens a juribus parochialibus*. Et revera ipsa legislatio canonica in c. 5. h. t. in 6º. cavit: 'Religiosi, nisi a propriis Monasteriis adeo forsitan sint remoti quod ad ea, quum moriuntur, commode portari non possint, nequeunt (cum velle, vel nolle non habeant) sibi eligere sepulturam, sed sunt apud sua monasteria tumulandi.' Exinde sequitur hominem regularem sepeliendum esse apud monasterium suum, adeoque jura funeris esse Monasterii ipsius propria, quamvis demortuus sit extra monasterii claustra dummodo ad monasterium commode transferri cadaver possit.

29. Quæsitum est quomodo esset explicandum illud *commode*. Antiqui doctores dixerunt illum religiosum non posse ad suum monasterium commode transferri, sed mortuum esse tumulandum in Parœcia loci ubi e vita migravit qui a monasterio suo non distat ultra unam dietam, idest per spatium majus 20 milliariis

italicis. Siquidem si ultra iter unius diei quod 20 milliariis iuridice continebatur cadaver debuisset moveri, facile non potuisset ad monasterium deferri, quin putresceret, et aërem simul inficeret. Veteres autem doctores considerabant asperitatem viarum, et defectum mediorum quibus ad transferenda cadavera utebantur, et exinde deducebant spatio unius diei non posse cadaver commode asportari ex loco qui distaret ultra viginti passuum millia.

Verum immutata est hodie rerum conditio præsertim post constructas vias ferreis stratas asseribus. Hinc in causa *Veliterna* d. 21. Augusti 1869 S. C. Concilii proposito dubio: 'An et quæ emolumenta solvenda essent Parocho ratione juris funeris canonici regularis Lateranensis in urbe Veliterna demortui extra claustra monasterii, cujus cadaver a Canonicis Lateranensibus elatum fuerat in monasterium suæ residentiae in urbe Roma existens'; responsum est: *Negative in omnibus*. Procul dubio Veliterna civitas ultra 20 miliaria ab Urbe distat. Quare dici potest perseverare adhuc dispositionem c. 5. h. t. in 6°. non autem amplius vigere doctorum sententiam, et antiquam praxim de numero 20 millia passuum antiquitus assignato, ceu limite juris sepulturæ regularium demorientium extra claustra monasterii. Hinc ubi commoditas viarum verificetur, et ubi media opportuna suppetant quibus brevi temporis intervallo cadaver religiosi hominis facile possit ad suum monasterium deferri, jus funeris non ad parochum loci pertinet, sed ad ipsum monasterium.

30. Porro quando jus funeris ad monasterium pertinet, superiores regulares defuncti etiam inconsulto Parocho loci ubi mortuus est homo religiosus extra claustra Monasterii, possunt deferre cadaver quin Parochus aliquod emolumentum exposcere, et assequi valeat, licet morienti religioso sacrum viaticum, et extremam unctionem administraverit. Ita S. C. Epp. et RR. in *Bononiensi* d. 2. Julii 1620. et S. C. Concilii in *Puteolana* d. 22. Maji 1615.

31. Quæritur *quid dicendum de jure associationis cadaveris, quoties processio funebris debeat pertransire intra limites jurisdictionis alicujus Parochi*.

Dubium non est intra limites parœciæ Parochum esse, qui jurisdictionem exercet, aliosque ab exercitio ejusdem jurisdictionis repelli, c. 9. *De his quæ fiunt a prælatis* (III. 10) et *Trident.* sess. 14. c. 9. *De Ref.* Siquidem ipse est qui regimen habet ordinarium populi in parœcia sua. Jamvero jurisdictionis exercitium

sequitur manifestatio ejusdem quæ fiat congruis *signis exterioribus*, prout est stolam deferre, crucem elatam gestare. Ita præ aliis *Pignatelli Consult.* 73. Hinc viderentur regulares non posse suorum sociorum funus gerere extra monasterium intra limites alicujus Parœciæ.

Verum proposita quæstione: 'An proprius Parochus defuncti transeundo per Parochiam unius Parochi alterius cujuscunque diœcesis ad effectum deferendi processionaliter cadaver ad Ecclesiam regularium possit libere et licite per eandem cum stola, et cruce elevata transire etiam irrequisito Parocho', S. Congr. die 28. Nov. 1671 respondit: *affirmative*. Hanc vero sententiam confirmavit *Innoc. XI.* die 2. Dec. 1678. A pari igitur regulares superiores, qui juribus parochialibus erga suos subditos regulares gaudent, poterunt funus religiosi defuncti agere intra limites alicujus parœciæ. Quod de regularibus viris dictum est, etiam regularibus *mulieribus* est applicandum juxta mentem *Bened. XIV.* expressam in Const. alias cit. '*Si datum nominibus*' d. 4. Martii 1748. At in Monasteriis monialium cum *confessarius* censeatur esse parochus, ipse est, qui funus religiosæ feminæ defunctæ peragit. Ita doctores et S. Congr. in *Tranensi* dd. 30. Maji 1856 et 17. Sept. 1858. Porro hæc, quæ diximus de funere quod agere possunt regulares in alienæ parœciæ limitibus intelligenda sunt de *simplici transitu* intra terminos ejusdem alienæ Parœciæ. Si enim agatur de translatione cadaveris personæ religiosæ ex aliena parœcia, in qua mortua est, in propriam Ecclesiam, servanda erit limitatio de qua paulo inferius.

32. Quodsi sermo sit de delatione cadaveris regularis personæ ad publicum cœmeterium quod in Ecclesia sepeliri non possit ex gr. ob legis civilis interdictum, ex decreto S. C. Concilii d. 24. Jan. 1846 — quod eadem S. C. postea applicavit multis casibus, e. gr. in *Caven. et Sarnen.*, d. 17. Sept. 1880; in *Meliten.*, d. 22. Sept. 1882 — deprehendimus posse Regulares cum stola, et cruce elata conventus, et sine parochi interventu cadaver deferre ad cœmeterium commune, modo id fiat absque *pompa solemn*i, et defunctus *recto tramite* deferatur ad cœmeterium. Sub voce »pompæ solemnⁱs« non veniunt pauci ictus campanæ vel pauca adhibita lumina. Eadem prorsus in terminis responsa dedit S. C. Concilii in causa *Syracusana* funerum d. 24. Febr. 1852, cum quæstio agigaretur de confessario monialium, qui sibi vindicabat jus ad publicum

cœmeterium associandi cadaver monialis monasterii sui. Posita limitatio, ut nempe translatio cadaveris fiat absque pompa, et recto tramite de loco ad locum, observanda est a regularibus etiam quando e domo a monasterio distincta defunctum religiosum ad proprii monasterii Ecclesiam transferunt. Ubi enim eadem ratio est, ibi etiam eadem juris dispositio esse debet. Hinc si pompa funebris adhiberi velit a regularibus, *consuetudo est* ut interveniat etiam Parochus. Conf. *Mattheucci: Officialis Curiae* c. 48. et Card. *Petra* ad Const. 9^{am} *Innoc. III.* Sect. unic. n. 11.

33. *Quid si aliquis fidelis laicus sive ex electione sive ex alio titulo jus habeat sepulturæ, et consequenter jus funeris in aliqua Ecclesia regularium?*

Regulares non possunt funus comitari, et asportare cadaver absque consensu, et interventu Parochi. S. C. Concilii in *Tusculana* d. 24. Julii 1734. At Parochus in associatione funeris ingredi Ecclesias regularium cum stola et cruce erecta non potest. Sed debet terminare preces associationis ante januam Ecclesiæ, ibique dare cadaveri ultimum vale. S. C. Concilii in *Insular. Canariæ* d. 31. Jul. 1694 et in *Laudens.* d. 2. Maji 1711. Ratio est legislatio ecclesiastica quæ in bonum christianæ societatis tuetur jurisdictionem ordinariam Parochorum et exemptionem Regularium, itaque temperavit agendi rationem eorundem ut Parochi quousque fieri possit non ingrederentur provinciam Regularium, et viceversa. Quoad vero regularium exemptionem legislatio canonica præ oculis videtur habuisse ipsa loca, idest monasteria, et ecclesias unitas, ita ut quasi extra diœcesim et parœciam posita considerarentur. E contra in jurisdictione parochiali eadem legislatio, licet consideret limites territorii parochialis, primario tamen præ oculis habet fideles Parochi curæ traditos, quos uti pastor sacramentis, et doctrina pascit. Hinc explicatur quomodo permittatur regularibus aliquando in parœcia aliena gestare signa publica jurisdictionis, non permittatur autem Parochis ingredi ecclesias regularium cum iisdem signis.

34. *Quid dicendum de Ecclesiis regularibus monasteriorum, vel conventuum ex lege civili suppressorum, utrum necne jus funeris conservent quod habebant ante religiosæ familiæ suppressionem?*

Quæ dicemus, præsertim Italiam ob nuperrimam rerum publicarum eversionem respiciunt. Quoniam ex pluribus monasteriis vel conventibus religiosi prorsus expulsi sunt, in aliis autem relictis

sunt pauci numero religiosi tamquam custodes, et capellani Ecclesiæ, et quoniam non raro religiosi expulsi e propriis monasteriis et Ecclesiis incolunt privatam domum, ibique religiosas vitam simul conducunt; hinc *plures casus* considerandi sunt. Et 1°. quidem consideremus *Ecclesiam regularium in qua adsit jus sepulturæ, quæque, exclusis religiosis, mutata fuerit in Ecclesiam sæcularem*. Sciendum in hac re est, jus sepulturæ in Ecclesia aliqua receptum, et consideratum fuisse tamquam jus reale adhærens *ipsi Ecclesiæ*. Hinc licet supprimatur canonice, idest ab auctoritate ecclesiastica, regularis familia, vel domus religiosa, ita ut ecclesia e regulari fiat sæcularis; tamen ecclesia ipsa non amittit jus funerandi: sed illud secum transfert in secundam conditionem. Quapropter si in suppressione religiosæ domus ecclesia non redigatur ad communem conditionem Ecclesiarum in parœcia existentium, sed alteri pio instituto speciali, quod habeat proprium esse, et formam, destinetur vel uniatur, ex. gr. seminario, xenodochio etc., rectori, vel superiori pii ejusdem instituti reservatur jus funeris quod regularium in Ecclesia proprium fuerat. Ita S. Rota cor. *Merlino* dec. 547. Ita S. C. Conc. in *Ravenn. Funer.* d. 17. Martii 1781; in *Pergulana* d. 29. Jan. 1825 et in *Tiburtina* d. 17. Martii 1827. In postrema controversia proposita fuere duo dubia: 1°. An Ecclesia S. Petri gaudeat jure tumulandi in casu? Responsum est: *affirmative*. 2°. An et quæ emolumenta funeris in eadem Ecclesia peracti spectent ad Parochum defuncti in casu? Responsum est: *affirmative pro quarta funerum juxta consuetudinem loci*. In causa autem *Pergulana* resolutum est 1°. Rectorem Seminarii in sua ecclesia quæ fuerat regularis, quæque est intra limites alicujus parœciæ, jus habere perficiendi functiones non parochiales; 2°. Parochum quoad illam Ecclesiam sese in funeribus gerere debere ad formam Ecclesiarum exemptarum, ita nempe ut possit associare cadavera suorum parochianorum usque ad januam Ecclesiæ, habeatque jus ad quartam funeris juxta consuetudinem loci; 3°. Parochum prohiberi quominus in eadem Ecclesia functiones mortuarias non parochianorum exsequatur.

35. Quod si domus religiosa suppressa, et Ecclesia redacta fuerit ad conditionem communem aliarum Ecclesiarum in parœcia existentium, ita ut debeat considerari ceu Ecclesia filialis Parœciæ, procul dubio jus funeralium in eadem perficiendorum Parocho competere dicendum est. Et in hoc sensu accipienda est resolutio

Congr. Reformationis data die 16. Dec. 1816 quam confirmavit s. m. *Pius VII.* die 17. ejusdem mensis. Refertur hæc resolutio in *Pergulana* d. 18. Dec. 1824 §. »Reponit.« citatur autem in *Foroliviensi* d. 16. Sept. 1871.

36. Quid II°. dicendum est de *Ecclesiis regularibus adnexis domui religiosæ suppressæ a gubernio civili quam incolunt pauci numero religiosi?*

Procul dubio nec suppressio religiosæ familiæ juridice valet, nec mutatio status ecclesiæ de regulari in sæcularem legitima est. Etenim utrumque factum est jussu laicorum, quibus teste *Innoc. III.* in c. 10. *De constit.* (I. 3) in ecclesiis nulla est tributa potestas. In specie autem si sermo sit de mutatione status Ecclesiæ regularis quoad jura, onera, et privilegia propria, mutatio fieri nequit absque beneplacito Sedis Apostolicæ ob privilegium exemptionis. Porro hanc regulam non semel exhibuit et roboravit S. C. Concilii. Ita in *Ravennatensi* d. 17. Martii 1781, in cit. *Tiburtina* et in *Firmana* d. 21. Nov. 1840.

37. Quare, non obstante iniqua suppressione religiosæ familiæ, Ecclesia de qua in hypothesi, integra jura funerum conservabit, ita ut persona regularis, quæ rectoris munere fungitur eadem jura exerceat. Nuperrima decisio S. C. Concilii in *Forolivien.* Juris funerandi d. 16. Sept. 1871 enatam quæstionem in hoc exposito sensu ad amussim resolvit. Et quidem quoniam religiosi habitantes in domo adnexa quoad jura, et onera parochialia subjiciuntur superiori regulari domus: hinc mea opinio est jus funeris in morte alicujus ex eis plene et exclusive competere eidem superiori regulari. Nec officit difficultas orta ex disciplina introducta juxta quam Ordinarius loci approbat superiorem seu rectorem in Ecclesia regulari a lege civili suppressa; nam ad summum in sensu juris dicendum est religiosas domus, et earum Ecclesias incidisse in eam conditionem de qua cavet *Innoc. X.* in celebri decreto *Ut in parvis* d. 10. Febr. 1654. Scilicet parvi virorum conventus in quibus saltem 6 religiosi non commorantur actu, quorum saltem 4 non sint Sacerdotes, subjiciuntur correctioni et omnimodæ jurisdictioni Ordinarii tamquam Sedis Apostolicæ delegati. Hac tamen in conditione conventuum jurisdictio Episcoporum non est exclusiva, sed cumulativa cum superioribus regularibus quemadmodum innixus resolutioni authenticæ S. Congr. super statum regularium probat *Fagnanus Comm.* ad c. 7. *De officio ordin.*

38. Et revera scimus ex facto religiosos in istis domibus suppressis a lege civili commorantes subjici et pendere a suis superioribus regularibus. Itaque et personæ in ipsis domibus residentes, quemadmodum regulam religionis observare tenentur, ita etiam servabunt jura adnexa domui et Ecclesiæ, sola excepta libera et plena exemptione a jurisdictione Episcopi ob paucitatem religiosorum juxta Decretum *Innoc. X.* Quare conservabunt etiam jus funeris parochum proprium excludentes, et ipsis in omnibus applicari poterunt normæ juris, quas supra de regularium funere exposuimus.

39. Quid III°. dicendum *de regularibus a civili potestate a propria domo expulsis, et incolentibus privatam domum in civitate vel pago?*

Resolutio juridica, quod sciam, nulla data adhuc est. Verum si ex auctoritate Superioris regularis et præsertim si ex venia S. Sedis religiosi vitam in communi degant servantes formam instituti proprii, non dubito quin et ipsi independentes sint censendi a jurisdictione parochi etiam quoad funus quoties vel in Ecclesia proprii ordinis, vel in aliqua ecclesia sibi adsignata funus agere possunt. Isti enim coram auctoritate ecclesiastica adhuc regulares sunt et solummodo eorundem exemptio limitata est juxta decretum '*Uti in parvis*' *Innoc. X. Conf. Instruct. S. Pœnitentiariæ* d. 18. Aprilis 1867. Tandem in hac re adnotandum esse censemus tum quoad jus ipsum funeris et associationis tum quoad modum quo exerceri debeat tum quoad quartam emolumentorum funeris plurimum valere statuta synodalia, et decreta episcopalia, quæ tamen juri communi non adversantur, necnon consuetudines locorum legitime præscriptas. Hinc S. Congregatio non semel, immo forsitan quoties occasio sese obtulit, invocavit consuetudinem locorum. Ita in citatis *Pergulana et Tiburtina* atque in nuperrima *Foroliviensi*.

40. In fine hujus tituli »De Sepulturis« dicendum aliquid putamus de *crematione cadaverum*.*) Tria exstant hac de re decreta S. C. Inquisitionis, sc. dd. 19. Maji 1886, 15. Dec. 1886, 27. Julii 1892., ex quibus deducuntur sequentia:

*) Vide etiam de *Crematione, Cavagnis Jus publ. eccl.*, lib. 4. n. 158. et seqq.

1) »Illicitum est nomen dare *societatibus* quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera, et quidem sub pœnis contra sectas massonicas latis, si agatur de societatibus massonicæ sectæ filialibus,« e. gr. sub pœna excommunicationis.

2) »Illicitum quoque est mandare, ut *propria* corpora comburantur; item mandare, ut *aliorum* corpora comburantur,« (Decretum d. 19. Maji 1886); »licet mandans neque adhæreat sectæ massonicæ neque ejusdem sectæ principiis permoveatur« (Decr. 27. Juli 1892).

3) »Cum iis qui *propria* voluntate cremationem elegerunt, et in hac voluntate certo ac notorie usque ad mortem *perseverarunt*, agendum est juxta normas Rit. Rom. tit. *Quibus non licet dare ecclesiasticam sepulturam.*«

4) »Quoties agatur de iis, quorum corpora *aliena* voluntate cremationi subjiciuntur, *Ecclesiæ ritus et suffragia* adhiberi possunt tum domi, tum in Ecclesia, non autem usque ad cremationis locum; remoto scandalo, quod removeri potest etiam, si notum fit, cremationem non propria defuncti voluntate electam fuisse.« (Decretum d. 15. Dec. 1886.)

5) Quoad cooperationem hoc statuitur: »Nunquam licere *formaliter* cooperari; tolerari autem aliquando posse *materialem* cooperationem.« (Decr. d. 27. Julii 1892 ad III^{um}.)

Rationes cur Ecclesia cremationem cadaverum illicitam declaraverit necnon privatione ecclesiasticæ sepulturæ punierit, si inquiramus, præmittendum est Ecclesiam nunquam dubitasse de omnipotentia Creatoris, cujus est et ex nihilo creare et resuscitare mortuos sive sepultos sive igne consumptos. At crematio corporum adversatur *constanti disciplinæ Ecclesiæ*; cfr. c. 1. *De sepulturis* inter Extravag. Com. (III. 6), ubi *Bonifacius VIII.* vetat corpora christianorum (absque gravi causa) aliquo modo, e. gr. exenterando, dissecando membra eaque decoquendo, *violenter tractari* idque sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrenda. — Nonne corpus Christiani aliquid *sanctum* est (1. Cor. III. 16.—17.)? *membrum Christi* (1. Cor. VI. 15.), *templum Spiritus sancti* (ibidem v. 19.), *templum Dei* est (1. Cor. III. 17.) tot tantisque sacramentis consecratum, quod »si quis violaverit, disperdet illum Deus?« Sepulturâ deinde optime impletur illa Dei pœnalis prophetia: Gen. III. 19. »In sudore vultus tui vesceris pane, donec

revertaris in terram de qua sumptus es.» -- Sed speciali de causa Ecclesia cadaverum cremationem prohibuit; nam quia sepulturam christianam qualis exercetur in Ecclesia catholica, adversarii considerabant uti signum externum fidei in vitam alteram eamque æternam, abolendo hunc sepeliendi usum et crematione quasi destruendo corpora intendebant cum: removere hoc externum fidei in vitam æternam signum fidemque hanc ipsam, tum demonstrare hominem vitâ terrenâ functum *totum* interire. — Ceterum rationes quæ adducuntur ad commendandam cremationem corporum, sc. cremationem convenire magis sensibus studii pulchritudinis et pietatis, necnon parcere ac prodesse et pecuniæ et saluti, adeo futes sunt, ut cremandi usus in nullis republicis et civitatibus publice sit inductus, imo in nonnullis expresse prohibitus. Inprimis juris *criminalis* periti et practici rejiciunt cremationem, quippe qua destruuntur cum corpore omnia alicujus criminis patrati vestigia.

TITULUS XXIX.

De parochis et alienis parochianis.

1. Primis Ecclesiæ sæculis populus fidelium, et presbyteri cæterique ministri adunabantur in sacris officiis peragendis cum proprio Episcopo. Aucto deinde numero fidelium ab Ecclesia cathedrali auctoritate Episcopi mittebantur presbyteri ad solatia plebium, sed inde ad cathedralem reversuri. Quapropter appellabantur *visitatores*, *circumcursatores*, *circuitores*. Factum vero inde est ut etiam in pagis erigerentur templa, et in ipsis constituerentur ministri. Hæc disciplina primum incepit in Ecclesia orientali. In Ecclesia autem occidentali sæculo IV. id contigit.

2. Presbyteri qui Ecclesiis istis minoribus addicebantur appellati sunt *Cardinales* vel *Cardinati*, veluti cardines adfixi Ecclesiæ c. 5. D. 71., c. 42. C. 7. q. 1. Dicti etiam sunt presbyteri *Vicarii* vel etiam *Forastici* a vicis et foris ad quæ mittebantur. Appellati insuper sunt *Plebani* c. 40. *De elect.* (I. 6), *Rectores* c. 3. *De vita et honest. cler.* (III. 1), *Proprii Sacerdotes* c. 12. *De pœnit. et remissionibus* (V. 38). Diversis dein nominibus vocatos a conciliis et synodis invenimus ejusmodi presbyteros, e. gr. *diocesanos* presbyteros, *rusticanos*, *plebium* etc. Tandem dicti sunt *Parochi*, et Parochiæ, vel Parœciæ dicta sunt loca intra quorum fines isti presbyteri officium suum exercebant c. 35. *De Cons.* D. 1. Quare

christiana plebs quæ tota, et immediate ab Episcopo regebatur et sacramentorum doctrinæque pabulum recipiebat, paulatim divisa est in particulares sectiones quarum cuique præset proprius sacerdos dependens ab Episcopo. Parochia igitur considerari potest ceu pars diœceseos.

3. Definiri parochia potest: *'Certa diœceseos Ecclesia quæ populum certis limitibus distinctum, et Presbyterum seu rectorem proprium habet, qui missione accepta ab Episcopo et sub ejus dependentia eidem populo sacramenta, verbum divinum, et alia spiritualia ordinis spiritualis ex officio et ratione stabili administrat.'*

4. Ex hac definitione patet quænam requirantur ad Parochiam constituendam. 1º. Requiritur certus *locus* seu *territorium* in quo adsit *Ecclesia*, quæ titulum constituit Parœciæ, et Ecclesia parochialis dicitur. Certus locus seu territorium distinctum regulariter quidem requiritur; quod tamen non impedit, quominus in uno eodemque territorio adsint plures parochiæ pluribus destinatæ *nationibus*, e. gr. in America Septentrionali.

Item una ecclesia inserviat uni parochiæ ejusque fidelibus; nihilominus jure consuetudinario »sustinetur disciplina, e. gr. in Archidiœcesi Hispalensi vigens, ex qua plures parochi in una eademque ecclesia resideant cum distincto animarum censu,« uti S. C. Concilii resolvit in intricata causa *Hispalensi* d. 26. Jan. 1895. — Erectio autem Ecclesiæ in parochiam et circumscriptio loci seu finium perficitur a Rom. Pontifice vel ab Episcopo ita ut nemo alius possit hanc peragere erectionem c. 11. C. 16. q. 7. Parochialis enim potestas est participatio pastoralis officii quod de jure divino proprium est Episcopi.

5. Concilium vero Trid. in sess. 24. c. 13. *de Ref.* mandat Episcopis, ut in locis in quibus parochiæ distinctæ non sunt, 'distincto populo in certas propriasque parochias unicuique suum perpetuum peculiaremque parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licite sacramenta suscipiant, aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque in iis civitatibus ac locis, ubi nullæ sunt parochiales, quamprimum fieri curent, non obstantibus quibuscumque privilegiis et consuetudinibus etiam immemorabilibus'. Immo Episcopo etiam ut Sedis Apostolicæ delegato reservatum est novas parochias inter limites antiquæ parochiæ fundare, seu dividere veteres parochias, quando ob distantiam locorum, sive difficultatem fideles careant necessaria parochi assistentia in

spiritualibus. De hac re sermo est in Tridentino sess. 21. *De Ref.* c. 4. et innuimus in tit. V. agentes de divisione beneficii.

6. 2°. Requiritur ut *unus, et perpetuus rector* seu parochus constituatur c. 15. *De præb. et dignit.* (III. 5). Clarius vero hoc requisitum designat Tridentinum in cit. sess. 24. c. 13. *de Ref.* verbis: 'Unicuique (Parochiæ) suum perpetuum peculiaremque Parochum assignent . . .' Scilicet ad bonum animarum procurandum necesse est, ut pastor fideles, et fideles pastorem agnoscant. Hinc re inspecta in genere provisum non videtur satis saluti animarum si plebi christianæ modo unus, modo alius præficiatur pastor. Quare Parochiæ institutæ in jure censentur ceu totidem beneficia perpetua. Nec obstat quod aliquando cura animarum sit commissa corpori morali. Nam exercenda est per unum, seu vicarium qui juxta intensionem Tridentini sess. 7. c. 7. *de Ref.* ad vitam seu in perpetuum, si fieri possit, parœciæ præficiendus est. Nec alii de capitulo vel monasterio sese ingerere possunt in exercitio curæ animarum, sed solum conceditur capitulo, vel monasterio exercitium paucorum actuum digniorum quos corpus morale in fundatione vicariæ sibi reservavit. — A tempore revolutionis Gallicæ prætergressæ in Gallia regionibusque finitimis ditioni Gallicæ tunc subjectis inveniuntur præter parochos inamovibiles — vulgo »curés« — etiam alii, succursales — »desservants« — dicti, qui removeri possunt ab Episcopis, sed non sine causa justa. Quare Sedes Apostolica nonnunquam succursales in pristinas parochias restituit, unde ab Episcopis erant avvocati sine causa sufficiente, e. gr. S. C. Concilii in *Messanen.* d. 18. Mart. 1854. At neque parochos tales proprio Marte parochiam deserere fas est, quare ab Episcopis cogi possunt, ut in munere suo persistent; S. C. Concilii, d. 9. Maji 1884.

7. 3um. requisitum est ut Parocho, seu rectori competat *potestas ligandi, et solvendi, in foro pœnitentiali*. Hæc vero potestas competit vi officii, scilicet est *ordinaria*, licet sit participata, seu derivata a potestate episcopali, et eam exercet parochus in omnes suos subditos.

Quæstio fieri potest utrum inter requisita parochiæ etiam numeretur *fons baptismalis*. Certe intentio sacrorum canonum est ut in qualibet Ecclesia parochiali adsit fons baptismalis. Quemadmodum etiam docuit S. C. Concilii in *Verulana* d. 24. Martii

1736 et aliis omissis in *Urbevetana* d. 3. Aug. 1748. Hæc vero intentio sacrorum canonum ideo inducta est ut unusquisque Parochus oves sacro lavacro abluens in Ecclesiæ ovile introducat, et simul certo cognoscat quinam in Christi gregem coaptentur necnon quinam ex legitimis nuptiis fuerint procreati. Hinc optimum est ut parochus proprius consecret initium vitæ suorum fidelium per baptismi collationem in propria Ecclesia.

8. At eodem jure canonico factum est ut præsertim in novis parœciis quæ ex divisione ab antiquis institutæ sunt, non erigetur fons baptismalis, sed jus baptizandi reservaretur priori Ecclesiæ parochiali quæ dicta est Ecclesia matrix et baptismalis. Hinc cœpit distingui inter Ecclesias *matrices* vel *baptismales*, et *filiales* seu *simpliciter* parochiales, ceu notat *Fagnanus comm.* in c. 29. n. 54. *De decimis* (III. 30) referens solutionem S. Congr. in *Urbinat.* d. 15. Junii 1624.

Verum ubi locum habent justæ et legitimæ causæ, solet facile concedi erectio fontis baptismalis etiam in filialibus Ecclesiis parochialibus. Causæ autem sunt locorum distantia, viarum asperitas, aquarum vel nivium copia, quæ solent sæpe sæpius vel ex inopinato impedire accessum ad Ecclesiam baptismalem; cfr. S. C. Conc. in causis *Triventinis*, una d. 24. Jan. 1885; altera d. 8. Maji 1886. — Exinde sequitur, parochum qui pollet jure fontis baptismalis, obligari ad ejusdem benedictionem; S. Rituum C. in *Spalaten.* d. 17. Jun. 1892.

Quod de fonte baptismatis dictum est, etiam de *cœmeterio* repeti potest. Consonum juri est ut ille, qui consecrat vitæ initia, etiam exuvias mortales in pace Christi sepeliat. At absolute necesse non est, ut in qualibet Ecclesia parochiali adsit cœmeterium.

De muneribus parochorum.

9. Et I^o. quidem sermo sit de munere parochi in administratione *sacramentorum* quorum ministri ordinarii sunt sacerdotes. Quamvis Episcopus, si velit, possit absolute loquendo omnia sacramenta in parœcia administrare, tamen in ordine ad alios sacerdotes in parœcia degentes sacramentorum administratio reservatur parochi. Arg. Clem. 2. *De sepult.* (III. 7) v. »In Ecclesiis,« et ex principio posito a Tridentino in c. 13. sess. 24. *De Ref.* ubi ait Conc. de Parochi: 'A quo solo (fideles) licite sacramenta susci-

piant'. Hæc in genere dicta sint. Nunc aliquid dicendum est *in specie*.

1°. *De baptismo*. Parochus est qui licite et valide confert in sua parochia sacramentum Baptismi, alii autem sacerdotes, excepto casu necessitatis, solum de ejus licentia licite baptizant. — Hinc ipse parochus est proprius *custos fontis baptismalis*. Debet vero in peculiari *libro* adnotare nomina baptizatorum et eorundem patrinorum, sess. 24. cap. 2. *Def. Ref. Matrim.*; formam describendi baptizatos habes in Rituali Romano, tit. X. cp. 2.

10. 2°. *De Sacramento Eucharistiæ*. Non loquimur de *consecratione* Eucharistiæ, quæ jurisdictionem non requirit. Si sermo sit de *dispensatione*, hæc reservata in genere non est parochis. Simples enim sacerdotes præsertim sacrificium Missæ celebrantes possunt quoscumque fideles aliquo impedimento non detentos ad sacram communionem admittere. Immo Trid. sess. 22. *De sacr. Miss.* c. 6. desiderat ut in Missis etiam privatis fideles communicent. Verum 2 casus excipiuntur: Primo excipitur *communio paschalis*, quæ in Ecclesia parochiali facienda est, juxta c. 12. *De pœnit. et remiss.* (V. 38). *Benedictus XIV.* in sua *Instit.* 18. cum locis ibi citatis. Verum in nonnullis regionibus hæc communio paschalis etiam in aliis ecclesiis, non exceptis regularium, consuetudine contraria jam legitime præscripta peragi potest; cfr. e. gr. Conc. provinciale *Strigon.* (anno 1858). — Secundo excipitur delatio Eucharistiæ ad infirmos, seu *viaticum*, quæ delatio parochis reservatur c. 10. *De celebr. Miss.* (III. 41) et Clem. 1. *De privileg.* (V. 7). In posteriore loco in regulares qui clericis aut laicis (ægro-tis) sacramentum Eucharistiæ ministrare . . . præsumserint, animadvertitur excommunicatione latæ sententiæ Sedi Apostolicæ reservata, quæ censura adhuc viget ex Const. »Apostolicæ Sedis« (II. cl. n. 14. cfr. n. 12. h. t.)

11. 3°. *De Pœnitentiæ Sacramento*. Cum parochus ordinariam recipiat potestatem in foro pœnitentiali, absque speciali *delegatione* Episcopi sacramentum pœnitentiæ suis parochianis administrat; c. 15. sess. 23. *de Ref. in Trid.* Immo etiam iisdem petentibus administrare illud tenetur, dummodo nullo canonico impedimento ligentur. In antiqua autem disciplina expressa in c. 12. *De Pœn. et remiss.* (V. 38), fideles tenebantur parochi proprio semel in anno peccata sua confiteri. Deinde autem cum præsertim ex Trid. in cit. c. 15. sess. 23. quisque presbyter approbatus ab Episcopo possit

confessiones excipere, hinc ex consuetudine inductum est, ut quisque fidelis tam pro frequentiori quam pro annuali confessione sibi sacerdotem eligeret ex approbatis ab Episcopo. Parocho autem id proprium reservatum est ut confessiones excipere possit suorum parochianorum etiam in *alia diœcesi* quamvis ab Episcopo loci approbationem non acceperit. Confessionis enim exceptio inter actus voluntarios jurisdictionis recenseri potest, qui etiam extra territorium exerceri valent. Quod etiam resolutum fuisse legimus a S. C. Concilii in *Posnaniens.* d. 19. Nov. 1707 ad I^{um}.

12. 4°. *De Sacramento extremæ unctionis.* Parochus est qui valide et licite hoc sacramentum in parochia sua administrat; alius vero sacerdos non potest *licite* administrare nisi de parochi licentia. Immo si sacerdos *regularis* hoc sacramentum administrat invito vel nesciente parocho nisi muniatur privilegio ad id faciendum, incurrit excommunicationem Rom. Pontifici reservatam: Clem. 1. *De priv.* (V. 7). Hæc pœna renovata est in Const. *Apostolicæ Sedis* sect. II. sub. n. 14. 'Excommunicamus religiosos præsumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis sacramentum extremæ unctionis aut eucharistiæ per viaticum ministrare absque Parochi licentia.'

13. 5°. *De Sacramento Matrimonii.* Parochi est: a) *denuntiare* publice personas, inter quas sit matrimonium contrahendum, Tridentinum: cp. 1. sess. 24. *de Ref. matrimonii*; b) *assistere* cum duobus vel tribus testibus matrimonio contrahendo tamquam testem qualificatum, Tridentinum: c. l.; c) *benedicere* nupturientibus, ibidem c. l. — De matrimonio fusior fiet sermo in libro IV.

14. Jura parochorum quoad *sacramentalia*. Præmittendum inprimis est de *communi* jure hic sermonem esse, non de particulari, consuetudine e. gr. introducto. Juris *mere parochialis* est *benedicere nupturientibus* — uti vidimus in num. præcedenti (13.) in fine; *sepelire corpora* fidelium defunctorum — cfr. tit. præcedentem (III. 28). — Ad parochum deinde spectat benedictio fontis baptismatis necnon domorum sabbato sancto in casu quo jure baptizandi gaudet (vide dicta supra n. 9.); item celebratio missæ solennis fer. V^a. in Cœna Domini secundum decretum generale S. R. C. (d. 10. Dec. 1703) d. 12. Jan. 1704. n. 8. — Ex eodem decreto d. 12. Jan. 1704 sequitur: benedictiones et distributiones candelarum, cinerum, palmarum; item benedictiones mulierum post partum, fontis baptismatis, ignis, seminis, ovorum et similium *non*

esse de juribus mere parochialibus c. l. nn. 4.—5.; at benedictio mulieris post partum necnon fontis baptismatis pertinet ad *obligationes* parochorum. De hac benedictione mulierum vide plura in tit. 47. h. l.

15. De parochi munere relate *ad Missæ sacrificium*. Quod pristina consuetudine observabatur, ut populus fidelis statutis diebus adunaretur cum Episcopo in sacris celebrandis mysteriis, deinde, facta divisione parœciarum, inductum est, ut observaretur in diebus festis cum sacerdote proprio, nempe parochi. Scilicet inductum est ut diebus festis populus ecclesiam parochialem adiret, sacrificio per parochum celebrato assisteret, prædicationem verbi Dei audiret, cognosceret jejunia servanda, et denunciationes exciperet festorum, et Episcopi mandata. Ut vero unio spiritualis major esset voluit Ecclesia, ut parochus missam pro populo celebraret. Conc. Trid. hoc officium Parochi in genere celebrandi pro populo ex *divino* præcepto derivat sess. 23. c. 1. *de Ref.* Illud vero determinat *Bened. XIV.* in Const. *Cum semper* edita d. 19. Aug. 1744 statuens officium esse Parochi ut singulis festis diebus sacrificium celebret pro populo.

Claritati officii tanti momenti consulere volentes totam quæstionem ad 4 capita revocamus, sc. obligationem applicandi missam esse onus 1. reale; 2. personale; 3. locale; 4. temporale.

16. I. Onus *reale* impletur tantum *applicatione* missæ sacrificii pro fidelibus curæ pastoralis commissis; non sufficit igitur sola celebratio. Inde sequitur quod persona ecclesiastica huic oneri obnoxia pro missa quam tenetur applicare pro populo, recipere stipendium illamque applicare pro defunctis aliisque satisfaciendis oneribus non possit; S. C. Concilii in *Pampilonen.*, d. 18. Nov. 1702.

17. II. Onus *personale*. Quis tenetur ad applicandum? Tridentinum sess. 23. cp. 1. *de Ref.* generaliter loquitur: »Præcepto *divino* mandatum est omnibus quibus animarum cura commissa est, . . . pro ovibus suis sacrificium offerre.«

Animarum cura commissa est: a) Episcopis iisque jure *divino*; b) Omnibus in districtu canonice circumscripto dependenter quidem ab Ordinario, sed . . . ordinario vel vicario jure curam actu gerentibus; hi posteriores obligantur etiam *divino* jure, non tamen absolute, sed conditionatim, videlicet si sacerdotes curæ pastoralis Episcoporum participes ab Ecclesia canonice constituuntur, jure

divino ad pascendas oves obligantur; *Leonis XIII.* Lit. Ap. »*In suprema*« d. 10. Jun. 1882.

Ad ejusmodi animarum curantes pertinent:

Parochi *actuales* omnes, etiam »succursales«, sive opulento sive exiguo beneficio præditi; Breve *Innocentii XII.* d. 24. Apr. 1699; S. C. Concilii d. 8. Febr. 1716; minime vero parochi *habituales*, S. C. Concilii in *Castri Albi* d. 18. Jul. 1789 ad II^m. *Vicarii parochiarum perpetui*; hoc eruitur ex dictis in l. I. t. 28. n. 6. — 3°. *Vicarii parochiarum temporanei*; sequitur ex dictis in l. I. tit. 28. n. 9.; cfr. etiam bullam *Pii IX.* »Amantissimi Redemptoris« d. 3. Maji 1858.

Huc vero non pertinent: a) *Coadjutores* parochorum qui unacum parochis eisque subjecti, licet fortasse in certo aliquo territorio, — expositi — curam animarum gerunt; b) *Missionarii* exceptis iis qui in parochiis canonice erectis fidelibus salutaria præbent; cfr. dicta in l. I. tit. 28. n. 10. et responsiones S. C. de Prop. Fid. dd. 18. Aug. 1866 et 26. Febr. 1875.

Ceterum quoad hanc obligationem non est distinctio inter clericos sæculares et regulares; si adsunt requisita, adest etiam onus.

Quæritur: Ad quid tenetur parochus qui administrat parochias duas vel plures?

Resp. Tenetur juxta numerum parochiarum ab ipso administratarum missam applicare pro populo bis vel sæpius sive per se, si binandi facultate pollet, sive per alios sacerdotes, exceptis tantum parochis qui præsent parochiis unitis unione plenaria et extinctiva, uti S. C. Concilii decidit in *Lucen.* d. 12. Mart. 1774. — Hæc obligatio valet etiam quando populus unius parochiæ convenit ad missam audiendam in ecclesiam alterius parochiæ ubi residet parochus, e. gr. quia prior parochia caret ecclesiâ, juxta responsum S. C. de Prop. Fid. d. 25. Febr. 1875 ad I.—IV. in *Quebecen.* Dispensatio data est ad quinquennium in *Nivernen.* d. 5. Mart. 1887 parochis administrantibus 2 parochias pro una applicatione festis *suppressis* tantum ob speciales rationes; similiter in *Fodiana* d. 28. Apr. 1888. — Aliter autem res se habet cum *Episcopis* qui secundum citatas Literas Apostolicas S. P. *Leonis XIII.* d. 10. Jun. 1882, §. »Et ne cui dubitationi« applicationis officio »satisfaciunt per celebrationem et applicationem *unius* Missæ pro universo populo sibi commisso, etiamsi duas vel plures diœceses . . æque principaliter unitas regant.« Cujus dispositionis ratio ibidem a Sum. Pont. explicatur.

Onus obligationis *personale* importat etiam, ut parochus vel alius obligatus celebret per se ipsum. Si igitur deest legitimum impedimentum, parochus debet missam celebrare per seipsum quia ipse est mediator inter Deum et fideles sibi commissos.

Ita S. C. Concilii in multis decisionibus, v. gr. in *Castri Albi*. d. 18. Jul. 1789; in *Mechlinien.*, d. 25. Sept. 1847, quæ sic se habet: »Parochi ipsi S. Missæ sacrificium pro populo offerre debent, non vero per alium sacerdotem, *excepto casu veræ necessitatis et concurrente causa canonica.*« — *Consuetudo* huic obligationi contraria non est attendenda, S. C. Concilii in citata *Mechlinien.*, ad IV^{um}. Minus quam consuetudo juvat celebratio ad intentionem benefactoris vel celebratio missæ de requiem præsentem cadavere, uti respondit S. C. Conc. in *Fesulana* d. 26. Jan. 1771. — Causæ autem legitimæ excusantes sunt hæ:

a) *Impossibilitas* physica vel moralis, e. gr. infirmitas vel contracta irregularitas.

b) *Absentia* legitima, S. C. Concilii d. 14. Dec. 1872.

c) *Duplex* applicandi obligatio, si quis missam et conventualem et parochialem uno eodemque die festo celebrare deberet; S. C. Concilii d. 11. Maji 1720 sic respondit: »Occurrente quod archipresbyter parochus celebret missam conventualem . . ., tunc tenetur celebrare facere per alium missam parochialem pro populo.« —

Hiscæ causis adjungendæ sunt 2 aliæ fundatæ in legitima consuetudine: 1^a. quando parochus etiam in applicanda missa parochiali ex consuetudine coadjuvatur a *coadjutoribus* curæ, ejusmodi consuetudo sustinetur, S. C. Concilii in *Spoletana*, d. 14. Maji 1831 et in aliis; 2^a. quando legitima consuetudo secum fert obligationem, ut residente cura habituali in aliquo Capitulo non solum Vicarius parochiæ, sed ceteri quoque canonici per turnum missam pro populo applicent, S. C. Conc. in *Camerinen.*, d. 16. Dec. 1820.

18. III. Onus *locale* (interdum generali vocabulo *reale* dictum).

Parochus tenetur non solum missam per se ipse applicare, sed etiam missam celebrare in *propria* ecclesia, non in alia. Hoc evidenter concluditur ex c. 2. h. t. quod etiam *correlativam populo obligationem* assistendi huic missæ parochiali statuit his verbis: »Ut dominicis vel festivis diebus Presbyteri, antequam missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parœcianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant.« —

Onus quidem parochi celebrandi missam pro populo in *propria* ecclesia usque modo perseveravit, S. C. Conc. in *Lucana* dd. 15. Sept. et 12. Nov. 1629, in *Fanen.*, d. 17. Nov. 1629, S. Rota (Dec. 469. n. 67. p. 19. t. 2. rec.), obligatio vero populi adeundi ecclesiam propriam ad satisfaciendum præcepto ecclesiastico in *desuetudinem* abiit ita ut hodie liberum sit cuique fidei in toto orbe christiano Missam audire in qualibet publica ecclesia tam sæculari quam regulari — teste *Benedicto XIV.* in *Syn. diæcesan.*, l. 11. cp. 14. nn. 7. et sqq. ubi totam quæstionem docte luculenterque explicat citatis etiam Summorum Pontificum in favorem regularium decretis necnon ponderata canonistarum quorundam sententia.

Præ oculis vero habendum est id quod tradit Tridentinum in Decreto sess. 22. *De observandis et evitandis in celebratione Missæ.* Alloquens enim Episcopus ait: »Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus dominicis et majoribus festis, accedant.«

Quandoquidem hoc onus *locale jure ecclesiastico* est definitum, justæ causæ ab ejusmodi obligatione excusare possunt. Per se patet *legitimam absentiam* esse ejusmodi causam, dummodo, saltem festis de præcepto, populo in ecclesia propria occasio præbeatur audiendi Missam. S. C. Concilii in *Dubiis super applicatione Missæ parochialis*, d. 14. Dec. 1872 respondit: »Parochum die festo a sua parœcia legitime absentem satisfacere suæ obligationi missam applicando pro populo suo *in loco ubi degit*, dummodo ad necessariam populi commoditatem alius sacerdos in ecclesia parochiali celebret et verbum Dei explicet.«

19. IV. Onus *temporale (reale quoque dictum latiori sensu)*. Teste *Benedicto XIV.* in *Inst. X.*, anno 1681 decretum exiit S. C. Concilii, quo statuebatur parochos teneri pro parochianis sacrificium applicare atque ea cum distinctione, ut, si redditus sint pingues, *singulis diebus*, si vero tenues, saltem diebus festivis.« At jam anno 1716 in *Forosempronien.* d. 8. Febr. ad II^m. aliter ab eadem Congregatione res est decisa, sc. *omnes* parochos non teneri nisi diebus dominicis et festivis. Catalogus talium festorum exhibetur nobis in Const. *Urbani VIII.* »Universa per orbem« d. 13. Sept. 1642 ubi hæc continentur: »Dominicos dies totius anni, Nativitatis D. N. Jesu Christi, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes cum duabus pariter sequentibus feriis, SS. Trinitatis, solemnitatis Corporis

Christi et Inventionis S. Crucis, necnon festivitatum Purificationis, Annunciationis, Assumptionis et Nativitatis Deiparæ Virginis, Dedicationis S. Michælis Archangeli, Nativitatis S. Joannis Baptistæ, Ss. Petri et Pauli, S. Andreæ, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomæ, Ss. Philippi et Jacobi, S. Bartholomæi, S. Matthæi, Ss. Simonis et Judæ et S. Mathiæ Christi Domini Apostolorum, item S. Stephani protomartyris, Ss. Innocentium, S. Laurentii Martyris, S. Sylvestri papæ et confessoris, S. Josephi etiam confessoris et S. Annæ Deiparæ respective sponsi ac genitricis, solemnitatis Omnium Sanctorum atque unius ex principalioribus in quocumque regno, sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacumque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit. » Accensenda hisce festis est solemnitas *Immaculatæ Conceptionis B. M. V.* ex const. » Commissi nobis« *Clementis XI.* d. 6. Dec. 1708.

Pauca circa hunc festorum catalogum notanda sunt:

1. Nonnulla ex hisce festa sunt *dimidiata* — i. e. ex duplici præcepto audiendi missam et abstinendi ab operibus servilibus prius retinebatur altero remisso —, nonnulla vero *translata* vel *abrogata* sunt quoad duplex præceptum; quæritur, quid observandum sit respectu missæ parochialis his diebus? — Obligatio missæ parochialis remansit et adhuc viget idque quoad festa *dimidiata* ex Const. *Benedicti XIV.* »Cum semper« §. 7; quoad festa vero *translata* vel *abrogata* ex Const. *Pii IX.* »Amantissimi Redemptoris« d. 3. Maji 1858.

2. Cum sint diœceses et parochiæ, ubi nec patroni regni sive provinciæ nec patroni civitatis, oppidi vel pagi exsistant vel saltem non celebrentur in foro, debetne parochus missam applicare festo patroni *diœcesis* vel *titularis ecclesiæ parochialis*?

Secundum verba cit. Const. *Urbani VIII.* non tenetur; etenim catalogo festorum adnectitur clausula: »Ubi hos patronos (sc. regni vel civitatis etc.) haberi et venerari *contigerit*,« nulla mentione facta substitutionis alterius festi. — Nihilominus distinguendum est, utrum ejusmodi festa (patroni diœcesis vel titularis ecclesiæ parochialis) celebrentur etiam in foro ex legitima consuetudine necne. Si non etiam in foro celebrantur, certe obligatio applicandi pro populo non adest; sin autem celebrantur, obligatio adesse videtur; nam a) obligationi populi audiendi missam correspondet obligatio parochi celebrandi pro populo; deinde b) S. Rit. C. in

Isclana, d. 20. Nov. 1885 n. 5952 obligationem applicandi festo titularis saltem indirecte agnovit. —

3. Interdum talia festa transferri conceduntur in proximam dominicam; quoties parochus applicare tenetur?

Si festum aliquod transfertur non solum quoad solemnitatem, sed etiam quoad officium et missam, applicare non tenetur nisi sola dominica; secus si solemnitas tantum transfertur remanente officio et missa die fixo; nam in hoc casu bis applicare debet et die fixo et dominica (ratione dominicæ, non solemnitatis); *Pius IX.* in Const. »Amantissimi Redemptoris«.

4) Occurrente aliquo die, e. gr. die 24. Junii, duplici solemnitatem de præcepto — solemnitatem Corporis Christi et festo S. Joannis Præcursoris — et uno festo quoad missam et officium translato — festo S. Joannis in diem 25. Junii —, quæritur utrum Parochus teneatur bis applicare pro populo —, sc. die quo occurrit et die in quem transfertur?

»*Negative*«, respondit S. C. Concilii d. 28. April. 1888 in *Apamien. et Victorien.*; i. e. parochus non tenetur bis applicare, sed solummodo die quo duplex festum occurrit.

Etiam *temporale* onus habet suas exceptiones. Celeberrima est illa exceptio quam ponit *Benedictus XIV.* in sua *Institutione X.* ubi refert rogatu Tanarii Card.-Episcopi *Ostien.* S. C. Concilii mentem suam (i. e. ipsius Congregationis) sic declarasse: »posse ab iis parochis (locorum quorundam) ad egestatem sublevandam stipendium accipi, licet diebus festis præbeatur, et sacrificium quod pro populo celebrandum fuerat, offerri pro illo, qui stipendium tradiderit, ea tamen conditione, ut alio hebdomadæ die pro populo offerentes suo muneri satisfaciant.«

Ob egestatem ergo *dispensantur* illi parochi non ab onere reali neque in totum, sed partialiter et quoad *tempus*. Celebrare quidem tenentur die festo, sed non applicare; nihilominus applicandi obligatio non tollitur, sed differtur.

Dixi »dispensantur«; nam S. C. Concilii expresse postulat, ut in casibus etiam summæ egestatis recurratur ad Sedem Apostolicam; cfr. causam *Spoletanam* in S. Concilii agitatam d. 27. Maji 1893 lit. f.; dispensationem pro diebus *suppressis* tantum concessam in *Fodiana* d. 28. Apr. 1888.

Ex dictis hucusque sequitur: Parochi omnesque parœciarum rectores obligantur diebus dominicis necnon festis in Catalogo Ur-

bani VIII. nominatis adjuncta solemnitate Immaculatæ Conceptionis B. M. V. ad celebrandum in ecclesia parochiali et ad applicandum pro populo. — Parochus legitime impeditus quominus celebret et applicet, alium substituere debet pro celebrando et applicando. Quodsi substituere sacerdotem nequit, quam primum ipse supplere debet applicando pro populo. — Parochus vero legitime impeditus quominus applicet e. gr. missa conventuali, non autem quominus celebret, alium pro applicando substituere tenetur. — Tandem si applicare quidem potest e. gr. legitime absens, sed non celebrare in *parochiali* ecclesia, alium sacerdotem pro celebrando substituat, ipse vero per se applicet; S. C. Concilii d. 14. Dec. 1872 in »*Dubiis super applicatione Missæ parochialis.*« —

20. *De munere prædicationis.* — Parochus vel per se, vel eo impedito, per alios idoneos tenetur diebus saltem dominicis, et festis solemnibus plebem sibi commissam pro sua, et plebis capacitae salutaribus verbis pascere. Conc. Trid. in c. 2. sess. 5. *de Ref.* Quod si Parochus ab Episcopo monitus per 3 mensium spatium huic muneri suo defuerit, per censuras ecclesiasticas, vel alias pœnas ad Episcopi arbitrium cogi potest ad officium prædicationis explendum. Immo Episcopus potest, si opportunum duxerit, ex beneficii parochialis fructibus partem congruam detrahere, et alteri tradere qui munus prædicationis expleat, donec parochus resipiscat. Decreti autem hujus executio nullo modo impediri potest nec infirmari, aut suspendi sive ob consuetudinem contrariam, sive ob exemptionem parochi, vel etiam ob interpositam appellationem aut recursum. Trid. in cit. loco et c. 4. sess. 24. *de Ref.*

21. Porro non requiritur oratio elaborata ad formam rhetoricæ elocutionis, sed sufficit ut Parochus pascat gregem suum salutaribus verbis, prout docet *Innoc. XIII.* in Const. *Apostolici Muneris* d. 13. Maji 1723. Quam Constitutionem, quæ pro Hispania edita erat, omnibus Episcopis veluti exemplar dedit *Bened. XIII.* in Const. *In Supremo* d. 13. Sept. 1724. Huc spectant etiam Literæ Encyclicæ S. C. EE. et RR. *Leonis XIII.* jussu super s. prædicatione, ad omnes *Italiæ* Episcopos atque ad omnes Ordinum cœtuumque religiosorum Præsules datæ, d. 31. Julii 1894.

22. Nec admittitur excusatio quod satis provisum sit per publicos annuales concionatores, aut quod exiguus sit numerus fidelium parœciæ. Hæc namque effugia excluduntur a cit. Const. *Innoc. XIII.* *Benedictus XIV.* vero in Const. *Et si minime* d. 7. Febr. 1742

ampliavit decretum Tridentinum. In §. enim 14. statuit Pontifex ut Episcopus in Ecclesiis ruralibus etiam non parochialibus, longe a parochialibus positus decernat, etiam gravibus statutis pœnis, populum ibi edoceri debere christianæ doctrinæ elementa a sacerdotibus ibi sacra operantibus.

Urget etiam Parochum præceptum explicandi fidelibus catechismum diebus festis. S. C. Concilii in *Montis Falisci* d. 8. Maji 1706 et aliis omissis in *Nullius Orbetelli* d. 28. Aprilis 1736.

De diligente instructione obstetricibus a parochis danda videatur *Benedictus XIV.* in *Institutione VIII.*

TITULUS XXX.

De decimis, primitiis et oblationibus.

1. Decimæ possunt accipi *objective* vel *formaliter*. *Objective* definiri possunt 'pars decima omnium fructuum juste quæditorum ministris ecclesiæ quotannis solvenda ratione sacri ministerii pro earundem sustentatione'. Ita *Hostiensis* in summa hujus tit. — *Formaliter* vero seu *juridice* inspectæ decimæ sunt 'jus petendi partem decimam ex fructibus omnibus juste acquisitis competens ministris Ecclesiæ propter ministerium spirituale.'

2. Quæstio proponitur a DD. *quo jure decimæ solvendæ sunt?*

Ipsam factum immutationis substantialis in materia decimarum satis ostendit earundem institutionem esse juris *ecclesiastici*, et pertinere ad mutabilem disciplinam. At plura loca juris decimas ad *divinam* institutionem referunt, et earum solutionem divino præcepto adscribunt. Ita præsertim *Alex. III.* in c. 14. h. t. et *Innocent. III.* in cc. 25., 26. et 33. h. t. Ad rei intelligentiam sequens animadversio facienda est. In Vet. Test. divina lex expressa *Numeror. XVIII.* et *Deut. XII.* jubebat, levitis, quibus non fuerat portio terræ tributa, a ceteris tribubus solvendam esse decimam partem fructuum ad vitam honeste sustentandam. Cum legalia Vet. Test. cessaverint ex promulgatione Novi, et præsertim hac in re, cum non amplius ex una gente vel populo debeant eligi sacrorum ministri, dici amplius non potest vigere adhuc præceptum divinum Vet. Test. obligans fideles ad solutionem decimarum. In novo autem Testamento renovatum fuisse non legimus.

3. Verum in ipsa institutione decimarum V. T. reperitur elementum, quod perpetuum dici debet, ut scilicet sacrorum ministri

alerentur a populo, quæcumque tandem sit ratio subministrandi alimenta. Hanc partem divini præcepti renovatam fuisse deprehendimus in Novo Test. præsertim *Math. X.* 'Dignus est operarius cibo suo!' et in *1. Cor. IX. vv. 7., 11., 17.* Quare adhuc viget *divinum* præceptum quo fideles tenentur suppeditare temporalia et necessaria ad congruam sustentationem ministris sacris a quibus spiritualia recipiunt, quique divinis mancipati servitiis a curis sæcularibus exempti esse debent.

4. Indifferens est utrum fideles huic oneri satisfaciant, vel concessione prædiorum, et præbendarum vel oblationum et portionis fructuum, et obventionum. Apostoli oblationes a fidelibus excipiebant. Successivis temporibus cum Ecclesiæ possiderent jam bona immobilia, istis imparibus ad honeste sustentandos ministros, adhuc mos perduravit exposcendi a fidelibus oblationes. Cum vero ob imminutum charitatis fervorem oblationes deficerent, necesse fuit *lege peculiari* has oblationes præcipere. Ne autem esset indeterminata obligatio, placuit Ecclesiæ normam sequi in Vet. Test. constitutam, qua decima pars fructuum solvenda erat. Quare lex obligans ad decimarum solutionem in sua forma specifica est lex ecclesiastica. Verum duplici ex respectu decimarum præceptum dici potest divino ex jure procedere: 1º. Quia ex jure divino derivat præceptum tribuendi in genere ministris honestam sustentationem quæ post institutas decimas in Ecclesia præstatur per earundem solutionem. Unde Glossa in c. 25. v. »Divina« h. t. explicans illud *divina constitutione* scribit: 'Quia debent esse cibus in domo domini.' 2º. Quia instituta mensura seu quantitas oblationum solvendarum Ecclesiæ in decima parte fructuum dici potest inducta esse ad imitationem disciplinæ Veteris Testamenti.

De divisione decimarum.

5. Claritatis causa animadvertimus aliquibus in locis solutionem decimæ partis fructuum repræsentare jus *condominii* Ecclesiæ in fundo. Id autem verificatur si fundus Ecclesiæ datus fuerit in *emphyteusim* sub ea conditione ut emphyteuta solveret canonem in decima parte fructuum. Decimæ hujusmodi, ut quisque videt, solvuntur titulo *civili* in repræsentationem juris realis, quod habet Ecclesia, non autem titulo Sacramentorum. Igitur decimæ hujusmodi dici non possunt *sacramentales*. Nos loquimur de decimis sacramentalibus.

6. 1°. Aliæ sunt *personales*, aliæ *reales*. Reales, quæ etiam prædiales dicuntur, sunt quæ solvuntur ex fructibus prædiorum, quos vel natura sua, vel cooperante industria, et labore hominis — posteriores igitur interdum *mixtæ* vocantur — prædia referunt. Personales illæ sunt, quæ solvuntur ex obventionibus acquisitis ex sola industria et labore personæ. Ex. gr. ex lucro quod personæ acquirunt ex negotiatione, artificio etc.

7. Reales penduntur a possessore fundi quicumque ille sit, et dividuntur 1°. in *maiores et minutas*. Majores sunt quæ solvuntur ex fructibus, qui in agris majoris momenti et quantitatis solent esse ex. gr. ex frumento, vino, oleo etc. Minutæ solvuntur ex fructibus qui exigui esse solent ex. gr. herbis, pomis, lana etc. 2°. Dividuntur in *antiquas et novales*. Antiquæ solvuntur ex fructibus fundi qui jam colebatur; novales, quæ ex terris nuper ad culturam redactis, ex. gr. si palude exsiccata, agri fiant, vel si fundus ab hominum memoria sterilis nunc incipit excoli et fructificare.

8. Quæritur *de quibus rebus decimæ solvendæ sint*.

In c. 23. h. t. decernitur: 'Fidelis homo de *omnibus*, quæ *licite acquirere potest*, decimas erogare tenetur'. Concordant cc. 22. et 26. eod. Et quidem solvendæ sunt decimæ non solum de terris ad culturam redactis, sed etiam de novalibus c. 29. h. t. Pariter de omnibus proventibus molendinorum, piscationum etc. c. 5. eod. necnon de negotio, artificio c. 66. C. 16. q. 1. — Excipiuntur res et fructus *injuste* acquisiti; ex hisce enim Ecclesia decimas non recipit, ne videatur participare de pretio criminis et injustitiæ; argumento a sensu contrario c. 23. h. t. et c. 27. C. 1. q. 1. Quod si vero *fundus* fuerit per injuriam occupatus, usurpator tenetur decimas præstare arg. c. 16. h. t. Nam decimæ prædiales fundo inhærent, qui fundus censetur Ecclesiæ obligatus. Hinc non ex injusta actione hominis, sed potius ex fructibus terræ quæ donum Dei est c. 26. h. t.

Animadvertendum autem est decimas *reales* solvendas esse *non* deductis, seu non computatis expensis pro cultura et tributis. Debetur enim decima pars fructuum telluris c. 33. h. t. Doctores vero communiter tradunt decimas *personales* solvendas esse *deductis expensis*. Personales enim decimæ fructibus civilibus æquiparantur, qui computantur post deductas expensas, et onera l. 7. ff. *Soluto matr.*

Cuinam decimæ solvantur.

9. Decimæ ab Ecclesia statutæ sunt, ut solvantur *clericis spiritualia populo ministrantibus*. Quare ille jus habebit decimas percipiendi, cui ex officio incumbit onus sacramenta et alia spiritualia populo ministrandi. Facta igitur divisione diœcesis in parœcias, *Parochus* est cui solvendæ sunt decimæ cc. 29. h. t. et 31. h. t. Quare juxta canonistas Ecclesia parochialis de jure communi fundat intentionem in perceptione decimarum prædialium ex fructibus qui colliguntur intra limites parochiæ suæ. Ita *Fagn.* ad c. 29. h. t. n. 21. Immo Canonistæ allatis decisionibus S. Rotæ docent, parochum habere intentionem fundatam in jure quoad perceptionem decimarum etiam contra ipsum Episcopum.

10. Verum cum Episcopus sit princeps pastor suæ diœceseos, a quo vel indirecte et mediate, vel directe et immediate fideles spiritualia recipiunt, hinc sacri canones eidem reservarunt quartam partem decimarum uniuscujusque parochiæ c. 13. h. t. Verum hoc jus Episcopo a parocho præscribi potest *quadragenaria* præscriptione c. 4. *De præscr.* (II. 26).

11. Quod si parochus contra Episcopum quoad jus decimarum percipiendarum fundatam habeat intentionem in jure, a fortiori illam habere debet contra *alios clericos* diœceseos, et parochiæ. Cfr. dicta in libro II. tit. 13. n. 11. et tit. 23. n. 9. Quare in specie nostra reliqui clerici, ut percipiant decimas in parochia, debent habere aliquem *titulum peculiarem*.

12. Hujusmodi tituli possunt esse 1°. *privilegium Apostolicum* c. 2. h. t. in 6°, 2°. *transactio* c. 3. h. t. Hæc vero transactio fieri debet ad formam juris seu cum solemnitatibus juris, nec jus decimandi loco pretii venire debet sess. 24. c. 14. *de Ref.* in Trid. 3°. *Permutatio* pariter legitime facta cc. 6. et 9. *De rerum permut.* (III. 19). 4°. *Præscriptio* quæ, si habeat titulum, qui causam dedit possessioni, sufficit ut sit *quadragenaria*; si titulo careat, requiritur ut sit *immemorialis*.

13. Porro jus percipiendi decimas contra Parochum non extenditur ad *novalia* cc. 29. h. t. et 2. in fin. eod. in 6°. Quod si alicui conventui concessum sit privilegium percipiendi decimas ex agro novali, de *illo* agro dumtaxat indultum intelligendum est. c. 21. *De Verb. signific.* (V. 40).

14. Si tandem sermo sit de *laicis* ipsi nunquam præscribere possunt contra parochum jus decimandi. At potest laicus homo ex

privilegio pontificio jus decimandi obtinere, et *ad tempus* potest etiam ex *Episcopi* concessione. Afferri possunt c. 25. ubi supponitur decimas laicis olim in feudum dari potuisse, et c. 19. h. t. ubi laici dicuntur decimas sibi concessas illicite possidere et c. 15. h. t. ubi prælati qui decimas laicis concedunt vehementer increpantur. Quod vero ad tempus possint prælati decimandi jus concedere laicis patet ex principiis generalibus expositis in titulo *De donationibus* (III. 24) et in tit. *De locato et conducto* (III. 18). Ut vero res intelligatur, jus decimandi potest considerari sub duplici respectu. 1°. Quatenus est *jus spirituali adnexum*, vel ordinatum præcise ad officium ministerii spiritualis, seu quatenus decimæ penduntur personis determinatis ministrantibus spiritualia. Hoc in sensu nullo modo potest laicis jus decimandi competere. 2°. Decimæ considerari possunt ceu pars patrominii Ecclesiæ, ceu bona temporalia Ecclesiæ, quæ comparari possunt præbendis beneficialibus. Hoc sub adspectu *in genere* laicis competere non possunt quia destinantur Clericis, c. 26. h. t. At ex privilegio Pontificis concedi possunt laicis *generatim* præsertim in feudum, et *ad tempus* etiam ab Episcopo.

De personis, quæ decimas solvere tenentur.

15. Si de personalibus sermo sit, eas solvere tenentur omnes, qui jus habent percipiendi a Parocho suo spiritualia. Hinc eas non solvunt infideles et Judæi quia nullo spirituali jure potiuntur. Hæretici autem summo jure tenerentur decimas solvere, quia ingressi Ecclesiam per baptismum jus haberent percipiendi spiritualia, quod si ea non percipiunt, ex eorum facto provenit. Verum ex quo hæretici peculiare societates constituunt distinctas ab Ecclesia catholica, in negotio salutis censentur aberrare, et quoad spiritualium perceptionem infidelibus comparari possunt. Decimas ergo solvere non tenentur.

Etiam pro catholicis potest esse ratio exemptionis a decimis *personalibus*. Ita 1°. *clerici* et *religiosi* parocho loci decimas personales non solvunt. Levita enim levitæ non decimat c. 2. h. t. Consortes enim censentur esse clerici, et religiosi una cum parocho in ministerio. 2°. Etiam *privilegium Summi Pontificis* potest aliquem fidelem eximere ab onere solvendi decimas personales. 3°. *Consuetudo* quæ in decimarum materia præ oculis est habenda juxta cc. 18., 20., 32. h. t.; cfr. dicta in l. I. tit. 4. Et revera consue-

tudine inductum est ut hæ decimæ amplius non solvantur. 4º. *Præscriptio* quæ cum titulo sufficit ut sit 40 (100 contra Ecclesiam Romanam) annorum; si absque titulo necesse est ut sit immemorialis.

16. *Reales* decimæ solvuntur ab omnibus qui prædia possident juri decimandi obnoxia.º) Hinc etiam Judæi et infideles vel hæretici ad quos pervenerunt hæc prædia tenentur decimasolvere; cc. 18. *De usuris* (V. 19) et 16. h. t. Ratio est quia secus Ecclesia fraudaretur jure suo. Nec illis infertur injuria, nam terra decimarum solutioni obnoxia tanti minoris æstimabatur, et pro ea inferius pretium impenderunt ut acquirerent. Easdem decimasolvere tenentur domini prædiorum licet alibi domicilium fixerint: cc. 5. *De parochiis* (III. 29), 2. *De restit. spol.* (II. 5) in 6º., 1. *De præscr.* (II. 13) in 6º., nisi contraria adsit consuetudo cc. 18. et 20. h. t. Qua in re etiam animadverti potest in erectione novæ parochiæ intra limites alterius posse reservari jus decimandi in favorem Ecclesiæ *matricis*, saltem in parte, idest constituta prius rectori Ecclesiæ filialis congrua portione. Ex quo contingere potest ut bona existentia intra fines novæ parochiæ maneant obligata Parocho *veteris* parœciæ seu Ecclesiæ *matricis*. Quæ œconomix ratio observanda præcipitur in c. 44. C. 16. q. 1. ne Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam perdant, ut insinuat in ipso Trid. sess. 21. c. 4. *de Ref.* ubi decernitur solummodo ut novo Parocho adsignetur congrua portio ex fructibus antiquæ Ecclesiæ quomodocumque pertinentibus. Attamen decimæ *novales* pertinent ad parochum non *matricis*, sed filialis ecclesiæ. —

17. Quid vero dicendum *de Clericis*?

Certe hi tenentur decimasolvere de bonis *patrimonialibus*, seu quæ titulo *civili* possident. Cadunt enim hæc bona sub dispositione cc. 23., 24. h. t. Pariter tenentur decimasolvere de bonis quæ antea decimarum solutioni subiciebantur et deinde in

*) Negari nequit jus decimarum origine sua esse jus non reale, sed *personale* proveniens ex quasi-contractu inter ministrum sacrum spiritualia præstantem et fideles temporalia reddentes; cfr. *S. Thomam* in *Summa Theologica*: 2.2. q. 87. a. 2. et cc. 18., 20., 16., 32. h. t. Nihilominus consuetudine rationabili quæ perpetuas vel ex rerum circumstantiis vel etiam ex dolis provenientes vacillationes removeret, factum est, ut decimæ reales persolverentur ex jure *reali* i. e. quasi essent prædiis annexæ. (Tr. *Praelectiones Jur. Can.* quas tradedit *Guilelmus Sebastianelli*. Romæ 1896. De Personis n. 273. pag. 321. not. 1.

dotem beneficii transierunt c. 43. C. 16. q. 1. Res enim trans-eunt cum onere suo, c. 33. h. t.

At si sermo sit de bonis quæ clericus possidet titulo beneficii, quæque antea subjecta non erant oneri solvendarum decimarum de illis decimasolvere non debet. Hæc conclusio infertur ex c. 2. h. t. in quo, ne contradictio admittatur, dicendum est cum Glossa, et communi doctorum sententia, præcipere caput solutionem decimarum a clericis faciendam de bonis *patrimonialibus*, seu titulo *civili* possessis, non vero de bonis ecclesiasticis. Quoad enim ista bona verificaretur absurdum quod Levita decimasolveret Levitæ, seu Ecclesia Ecclesiæ, sacrum ministerium alteri ministerio sacro. Hanc insuper distinctionem inter bona patrimonialia et beneficialia quoad onus decimasolvendi adoptavit per juridicam interpretationem S. C. Conc. in *Marsicana* d. 12. Aug. 1631 et aliis omissis in *Hortana decimarum* d. 25. Sept. 1694.

18. Si de regularibus sermo sit, variæ adsunt decisiones in decretalibus Gregorii tum quoad fundos *ab antiquo possessos*, tum quoad prædia *exculpta ab antiquo*, tum quoad *novalia*: tandem tum quoad prædia exculpta *ab ipsis* religiosis, tum quoad ea quæ *aliis* excolenda tradunt. Cf. cc. 10., 11., 12., 34. h. t., 2. eod. in 6°. §. »Cæterum« necnon c. 21. *De Verb. sign.* (V. 40). Hisce capitibus juris adjungenda est resolutio S. C. Conc. in causa *Pampilonensi* decimarum dd. 21. Aug. 1728 et 19. Jan. 1731 in qua declaravit: 'Regulares non habentes in privilegiis expressam derogationem cap. »Nuper« 34. teneriolvere integras decimas, exceptis bonis, et rebus præscriptis in cap. »Ex parte« X. *De decimis*.'

Ex hisce colligitur omnes regulares esse exemptos ab onere solvendi decimas tam *personales*, quam reales quæ præstari deberent ex fructibus hortorum suorum, nutrimentis animalium, et novalium, quæ vel propriis manibus, vel propriis sumptibus excolunt; de quibus sermo est in cap. 10. h. t.olvere vero debere decimas de fundis decimalibus, qui ad eos cum tali onere pervenerunt, nisi speciali privilegio eximantur.

De pœnis statutis contra non solventes decimas.

19. 1°. Ex cc. 5., 21. et 26. h. t. et ex Trid. sess. 25. c. 12. *de Ref.* præter grave peccatum decimas non solventes subji-ciuntur *excommunicationi ferendæ sententiæ*, a qua non possunt absolvi nisi plene satisfecerint. 2°. Ex c. 19. h. t. privantur *ecclesiastica sepul-*

tura. 3°. In c. 1. h. t. in 6°. regularibus præcipitur ne retrahant fideles a solutione decimarum. Cui constitutioni inhærens *Clem. V.* in *Clem. 3. De pœnis* (V. 8) statuit, regulares, qui in sermonibus suis nempe publicis, vel alibi aliquid proferre præsumpserint ut retrahant alios a solutione decimarum, excommunicationem ipso facto incurrere. At hæc excommunicatio *non* fuit renovata in *Const. 'Apostolicæ Sedis'*. 4°. In *Clem. 1. h. t.* regulares usurpantes vel impediētes decimas debitas ecclesiis, *suspenduntur* ab officiis, administrationibus, et beneficiis quæ possideant, quod si nihil horum habeant, excommunicantur, si intra duos menses iisdem Ecclesiis non satisfecerint. Porro suspensio, de qua in hac decretali, juxta doctores intelligitur ab administratione rerum temporalium, non autem a divinis.

20. Si decimæ denegentur, potest decimator agere in *petitorio* actione confessoria, qua a iudice exposcit ut declaretur sibi jus decimandi competere. Ita *Glos. in c. 26. h. t.* Si vero quæstio sit in *possessorio*, utrum nempe decimator possideat jus decimandi necne, tunc poterit agere remedio adipiscendæ, vel retinendæ possessionis. Primum iudicium cum totum versetur circa jus spirituale est exclusivum tribunalis *ecclesiastici* arg. cc. 25. h. t. et 9. *De rerum permut.* (III. 19). Secundum vero seu iudicium in possessorio, cum possessio juris sit res temporalis, poterit *etiam* pertinere ad *laicum* iudicem, cum videlicet reus erit laica persona.

21. Subjungimus hic Instructionem S. Pœnitentiariæ, quam cum Episcopis aliisque in Italia locorum Ordinariis d. 2. Sept. 1887 communicavit:

»Ut cleri indemnitati et conscientiiis fidelium nuper per promulgationem et executionem legis civilis decimas abolentis in commune discrimen adductis, quantum in præsens fieri potest, consulatur, sacra Pœnitentia, benigne sic annuente Sanctissimo Domino Nostro Leone Papa XIII., sequentes regulas cum Episcopis aliisque in Italia locorum ordinariis communicat.

1°. Inprimis ordinarii, quibus id modis opportunum duxerint, fideles edoceant, jus percipiendi decimas ecclesiæ a potestate *civili* auferri minime potuisse, ideoque fideles ad eas solvendas non secus atque antea omnino *teneri*, nec quemquam ab onere et obligatione hujusmodi liberari nisi per solam *ecclesiasticam* auctoritatem posse.

2°. Igitur quo facilius pateat fidelibus via suæ consulendi conscientiae, seseque ab onere decimarum solvendarum in perpetuum liberandi, iidem ordinarii eos excitabunt, ut ad justam decimarum *redemptionem*, vel etiam, ubi casus ferat, ad æquam super illis *compositionem* admitti petant. Quem in finem sacra Pœnitentiaria, de speciali et expressa apostolica auctoritate, necessarias et opportunas facultates omnibus in Italia locorum ordinariis harum tenore litterarum tribuit ad *quinquennium* dumtaxat valituras.

3°. Facta autem decimarum redemptione vel compositione, pretium earundem, prudenti ordinariorum iudicio juxta pecuniaria cujusque casus adjuncta determinandum, cum stet loco sortis decimarum, collocetur in tuto, honesto et fructifero *investimento*; fructus vero applicentur beneficiis vel piis locis, quæ damnum passa fuerint.

4°. Qui decimas nec redemerint nec super illis ullo modo se composuerint, *et cathedrali aut quibuscumque aliis ecclesiis vel personis, quibus legitime debentur integre persolvere noluerint, non absolvantur nisi plena restitutione secuta* (Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 12), salvis tamen regulis a probatis auctoribus traditis circa illos qui *inopia* vel *paupertate* laborant.

5°. Noverint insuper ordinarii *tolerari*, ut vel ipsi vel parochi aliique quorum interest a gubernio petant compensationem pro damno sibi illato, ita tamen ut in hujusmodi petitione nihil contineatur, quod ad jus de decimis disponendi in laica potestate probandum trahi possit, et expresse significetur compensationem peti titulo tantum legitimæ indemnitis.

6°. Denique non omittent singuli ad s. Sedem referre, quanto damno decimarum suppressio suis diœcesibus fuerit. «

De primitiis.

22. Primitiæ sunt primi fructus. De primitiis sermo est in lib. *Exod.* XXIII. 19., *Num.* XVIII. 11. sqq. et *Deut.* XXVI. 2. sqq. Ex c. 1. h. t. et Glossa ibi, in Ecclesia instituta est praxis solvendi Ecclesiæ primitias, quæ comprehendunt non solum primos fructus agrorum et animalium in anno, sed etiam primos fructus agri novalis. Porro nomine primitiarum solvendarum Ecclesiæ venit certa portio ex fructibus agrorum, quæ non excedit quadragessimam partem ipsorum fructuum. In animalibus vero ipsum primogenitum animal non in natura, sed ejus æstimatio præstanda

est in portione quæ major non sit quadragesima. Si primitiæ solvantur Ecclesiæ parochiali, parochus est, qui exclusive ad alios sacerdotes, facit suas. Si solvantur aliis Ecclesiis, cedunt ipsis Ecclesiis. In genere præsumitur primitias Parocho solvi debere. At fere ubique in desuetudinem abiire.

De oblationibus.

23. Oblationis nomine venit quicquid Ecclesiæ offertur causa religionis. Antiquis temporibus duo oblationum erant genera: 1um. earum quæ fiebant *ad altare* intra missam, de quibus oblationibus mentio fit in Canone Missæ ante orationem Domini necnon in Ordinatione Subdiaconorum; 2um. earum quæ deferebantur ad domos Episcoporum. De his videri potest *Benedictus XIV. in Syn. Diæces.* l. 5. cp. 8.

Oblationes per se inspectæ non cadunt sub ullo jure sive divino sive humano. At ex lege testamentaria aut ex consuetudine, præsertim in defectu honestæ sustentationis ministrorum fieri potest ut certis anni temporibus fideles teneantur oblationes Ecclesiæ præstare. Cavendum vero est præsertim in usu sacramentalium, in benedicendis agris vel domibus aqua lustrali, ne exigantur oblationes ceu corresponsivum benedictionis.

24. Si quærat^rur cuinam cedant oblationes, dicendum est de jure communi oblationes quæ fiunt intra limites parœciæ, sive in Ecclesia parochiali, sive in oratorio privato, vel alicui imagini pertinere *ad Parochum loci*. Ipse enim habet fundatam intentionem in jure. Ita communiter Doctores. At hac in re notanda sunt: 1°. Principium superius allatum locum habuisse in tota sua extensione cum vigeat usus decimarum. Hodie autem præsertim locorum *consuetudines* attendendæ, quibus consuetudinibus inductum est ut oblationes oratoriis, vel locis piis factæ administrentur ab illis quibus commissæ est loci cura sub Episcopi auctoritate, vel saltem vigilantia. Qua in re præ oculis haberi debet decretum Urbis et Orbis S. C. Rituum d. 10. Dec. 1703 edit. circa jura parochialia, et præeminentias inter Parochos, et confraternitates laicorum, eorumque Capellanos. In dubio 28. decreti cum quæreretur: »An possit Parochus se ingerere in administratione oblationum, et elemosynarum in sæpe dictis Ecclesiis (confraternitatibus) recollectarum vel capsulæ pro illis recipiendis expositæ clavem retinere«,

responsum est: *Negative*. 2°. Præcipue attendenda est *intentio fidelium offerentium*.

25. Ecclesia non a quibuscumque recipit oblationes: 1°. non recipit oblationes in Ecclesia, vel ad altare *a non baptizatis*, et ab aliis qui a communione præcisi sunt. 2°. Ab *usurariis*, c. 3. *De usuris*. (V. 19). 3°. A *raptoribus*, c. 2. *De raptoribus* (V. 17). 4°. Ab *oppressoribus pauperum* c. 2. D. 90. 5°. A *sacrilegis*, c. 8. C. 17. q. 4. 6°. A *publicis pœnitentibus* ne videatur ratione oblationis Ecclesia remittere pœnam c. 118. D. 4. *De consecrat*. 7°. Etiam a *publicis peccatoribus*, in pœnam criminis et scandali.

TITULUS XXXI.

De regularibus et transeuntibus ad religionem.*)

1. Antiquissimi sunt in Ecclesia cœtus personarum, quæ *ex professo* quasdam virtutes exercent, et perfectioni vitæ spiritualis insistent. Cœtus isti dicuntur vivere in statu regulari. Cum personæ in hoc statu viventes consiliorum evangelicorum observantiam spondeant visum est aliquibus posse juri divino tribui hunc statum. At revera quamvis in statu regulari locum habeant præcipuum tria evangelica vota, tamen status ipse prout specificè determinatur in hodierna disciplina ab ecclesiastica institutione repetendus est et *juris est ecclesiastici*. Et definitur '*Stabilis in communi vivendi modus fidelium ad Christianam perfectionem tendentium, ab Ecclesia approbatus, editis votis perpetuæ obedientiæ, paupertatis, et castitatis*'. Ex hac definitione descendit ad statum religiosum constituendum requiri 1°. *stabilitatem* seu permanentem, immo *perpetuam conditionem* a fidei susceptam per liberam professionem, quæ inducat veram obligationem personalem; item perpetuam conditionem *in religiosa communitate*, nam vita solitaria sive eremitica nostris temporibus ab Ecclesia uti status regularis non approbatur.

2. 2°. *Tria vota perpetua castitatis* etc. Hæc tria vota dicuntur substantialia status religiosi tum quia ex evangelica præscriptione sunt media ut pertingat homo ad culmen christianæ per-

*) (fr. de materia etiam sequentes titulos usque ad 38. excl. — Inter auctores hanc materiam tractantes eminet *Suarez: De religione*; item *Comes de Montalembert: Monachi occidentis*. (Gallice: Les Moines d'occident, Paris 1860.)

fectionis pro qua institutæ sunt regularium familiæ, tum quia hisce tribus votis potest etiam *aliud* votum accedere.

3. 3°. Requiritur *approbatio Ecclesiæ* quæ iudicio suo cognoscat de qualitate regulæ propositæ utrum revera ad scopum perfectionis dirigere valeat. Antiquitus regulæ religiosarum familiarum ab ordinariis locorum probabantur cum consensu Romani Pontificis, vel tacito, vel præsumpto. Deinde cum multiplicitas religionum confusionem induceret in Ecclesia, factum est ut *Innocent. III.* in Conc. Later. IV. iudicio S. Sedis indirecte reservaverit approbationem ordinum regularium c. 9. *De relig. domib.* (III. 36). Concordat cap. un. *De voto* (III. 15) in 6°. Hinc approbatio huiusmodi cœpit adnumerari inter causas majores, quæ ex dispositione c. 3. *De Bapt.* (III. 42) reservantur Rom. Pontifici decernendæ.

4. Ex cap. un. *De voto* (III. 15) in 6°. deprehendimus vota alia esse *solemnia*, alia vero *simplicia*, et solemnitatem non esse aliquid intrinsecum ipsi voto idest aliquid dependens ab ipso vovente, sed aliquid superadditum ab *extrinseco*. Scilicet solemnitas voti inducta est ab Ecclesia, quæ religionem approbat, agnoscens regulam religionis illius esse medium perfectionis assequendæ. Solemnitas vero voti efficit ut actus qui contra votum simplex esset solummodo illicitus, contra votum solempne sit etiam *invalidus*. Antiquitus cum nulla esset religio approbata quin vota haberet solemnia, hinc ipsa simplex approbatio inducebat solemnitatem votorum. — *Nostris* vero temporibus ad inducendam solemnitatem votorum non sufficit, ut Ecclesia agnoscat et approbet aliquam communitatem tamquam verum ordinem vel veram religionem, sed considerandum est, utrum in eodem vero Ordine (religione) vota emittenda sint *uti solemnia*, an *uti simplicia*; item quoad vota simplicia utrum *mere* sint simplicia an simplicia *qualificata*, sc. cum effectu uno vel alio votorum solemnium. Sic in Societate Jesu vota simplicia — dispositione Constitutionis »*Ascendente*« *Gregorii XIII.* — efficiunt, ut matrimonium post contractum sit invalidum. Quare non jam valet axioma: Hæc est religio vera; ergo vota in eâ emissa sunt solemnia.

5. *Divisio* communitatum ad perfectionem tendentium:

1°. Quoad *sexum*: Communitates *virorum*, quarum socii *regulares* sive *religiosi* vocantur, et communitates *feminarum*, quarum membra dicunt *religiosas* sive *moniales* vel *sanctimoniales*.

2°. Quoad *occupationem præcipuam*: communitates *activæ, contemplativæ*, in quantum sc. vita activa vel contemplativa prævalet; *mixtæ* quando utraque vita æque exercetur.

3°. Juxta *originem regulæ*: regula ss. *Basilii, Benedicti, Augustini, Francisci*. Sub hac quadruplici magna regula diversæ existunt juxta diversitatem constitutionum religiosæ familiæ e. gr. Basiliani ritus pure Græci (Cryptæ ferratæ prope Romam) sub regula S. Basilii, item Basiliani ritus Græci-Melchitæ; Dominicani, Clerici regulares S. Augustini, Ordo Visitationis sub regula S. Augustini; Benedictini proprii in variis Congregationibus, dein Silvestrini, Olivetani, Camaldulenses, Cistercienses etc. sub regula S. Benedicti; tandem Conventuales, Capulati, Ordo Fratrum Minorum sub regula S. Francisci.

4°. Ex *natura constitutionis*: Ordines *clericales et monachales; Mendicantes*, et Non-mendicantes; *Militares* et Non-militares.

5°. Ex *natura votorum*: *Communitates cum votis solemnibus* (ordines veri, religiones propriæ), et cum votis *simplicibus* (quæ Congregationes dici solent). Nostris temporibus adsunt religiones mulierum *propriæ*, in quibus tamen vota *solemnia non* emittuntur, e. gr. in Gallia.

De ingressu in religionem.

6. Loquimur *de ingressu* tantum, deinde de professione. Pro ingressu I^o. *ætas* determinata non est. Sufficit vero *ætas pubertatis* cc. 8. et 12. h. t. et quoad mulieres Trid. sess. 25. *De Reg.* c. 17. Et ratio est quia hæc *ætas* necessaria ad sufficientem discretionem habendam, et sufficiens reputatur, ut persona indolem status regularis cognoscat, et proprias vires cum rigore ejusdem comparet. Hinc quicumque in *ætate* pubertatis constituti nullo impedimento detinentur, ingredi religionem possunt.

II°. Requiritur II°. *libertas* disponendi de propria persona. Qua libertate carent: *Episcopi*, saltem confirmati, sine Pontificis consensu non possunt ingredi religionem cc. 18. h. t., 2. *De translatione* (I. 7), 10. *De renuntiatione* (I. 9). 2°. *Conjuges* post matrimonium consummatum cc. 3. et 13. *De convers. conjug.* (III. 32) nisi quibusdam positis conditionibus, de quibus infra in cit. tit. *De conversione conjug.* 3°. *Servi* sine domini licentia, c. 3. C. 17. q. 2. et c. 12. C. 16. q. 1. Quibus adhærent Constitutiones Sixti V. 'Cum de omnibus' editæ Kal. Dec. 1587 et instructio edita jussu

Clementis VIII. die 19. Martii 1603. 4°. *Obligati ad ratiocinia*, seu qui debent adhuc reddere rationem administrationis rerum alienarum c. 1. D. 53. et *Constit. Sixti V.* et *Clem. VIII.* cit. Ex quibus constitutionibus 'excluduntur etiam 5°. nimium ære alieno gravati. Hisce accensendi sunt: *Infames* et *vitiati corpore* ex eisdem Constitutionibus; deinde etiam *clerici*, præcipue curati et beneficiarii, si ecclesia grave damnum ex ingressu eorum pateretur juxta *Benedictum XIV.* in *Const.* »Ex quo dilectus« d. 14. Jan. 1747. necnon *filii familias* quorum »parentibus in necessitate existentibus aliter subveniri non posset.« *S. Thomas:* in *Sum. Theol. II^a.* q. 189. a. 6.

7. In hodierna autem disciplina præ oculis habenda sunt duo decreta *Pii IX.* s. mem. Primum decretum incipit *Romani Pontifices*, secundum vero incipit *Regulari disciplinæ*. Utrumque editum fuit die 25. Jan. 1848.*)

In primo statuit Pontifex in quovis ordine, vel societate, vel congregatione, instituto aut monasterio, sive habeat vota solemnia, sive habeat solummodo simplicia, nullum esse admittendum ad habitum religiosum suscipiendum nisi antea muniatur, et præsentet literas *testimoniales* Ordinarii *originis*, et ordinarii loci illius in quo per annum post 15. annum completum commoratus fuerit. Ordinarii etiam per secretas informationes tenentur in conscientia omnia diligenter inquirere, et exponere tum de natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, et scientia illius, qui expostulat ingredi religionem. Obligatio requirendi Literas testimoniales ab Ordinario loci illius in quo suscipiendus *per annum* post 15. annum completum commoratus fuerit, generaliter loquendo etiam *nunc* valet, at gravioribus periculis debentur cautelæ majores; inde S. C. super *Disciplina Regulari* in lit. Encyclicis præscripsit d. 27. Nov. 1892, ut omnes religiosi *militiæ* sive adscribendi sive adscripti obligarentur ad afferendas lit. testimoniales omnium illorum Ordinariorum in quorum diocesibus saltem *per trimestre* commorati fuissent (n. 5°.), quare Ordinarii semper sunt informandi de religiosis qui in eorundem diocesibus servitium militare præstare tenentur (n. 4°.). — De hisce lit. testimonialibus videatur appendix ad I. I. tit. 11. (I. I. pg. 154 sqq.) — Notandum est

*) Vide utrumque documentum apud *Bizzari* in *Collectanea* pg. 282 et sqq.

decretum citatum respicere non sanctimoniales, sed religiosos tantum viros.

8. Secundum decretum duplici constat parte. In I^a. parte præscribitur *modus observandus in approbatione, et acceptatione novitii ad habitum suscipiendum*. Modus hic consistit in duplici præsertim *scrutinio*. Primum scrutinium perficiendum est in *Provincia*, in qua fidelis homo expostulat habitum religiosum. Perficitur vero a Provinciali et a septem aliis idoneis religiosis, in capitulo provinciali electis, qui examini subjiciant postulantem et documenta expendant, et per secreta suffragia judicent an dignus sit qui in religionem recipiatur. Unum supra medietatem suffragiorum requiritur ut postulans probatus habeatur. Secundum scrutinium *Romæ* faciendum est a Superiore generali totius ordinis, vel a procuratore generali *Romæ* commorante, quoties superior generalis ibidem non resideat, et saltem ab aliis tribus generalibus examinadoribus. Quare documenta et examen in primo scrutinio habitum in forma authentica *Romam* transmittenda sunt. Quod si tres examinadores nec *Romæ* commorantur, nec *Romam* commode vocari possunt, eadem acta seu documenta transmittenda sunt ad Superiorem generalem etsi alibi moretur. Insuper præter utrumque scrutinium servanda sunt, quæ a Constitutionibus *particularibus* cujusque ordinis religiosi statuta sunt. Ille habitum religiosum suscipere poterit qui in utroque scrutinio, et juxta legem peculiarem ordinis fuerit probatus.

9. Altera pars decreti inscribitur *De lege servanda in admittendis Novitiis ad professionem*. Summa dispositionum hæc est: Provincialis, vel si in religione non adsit Provincialis, Superior domus novitiatus duobus mensibus ante professionem, audita relatione Magistri novitiorum, vel per se, vel per idoneum religiosum interrogare debet Novitium de voluntate profitendi, de spiritu, quo ducitur, de indole regulæ instituti. Deinde auditis singillatim religiosis in domo novitiatus commorantibus, convocare debet capitulum ejusdem domus, et exquirere debet sententiam capitularium. Deinde provincialis sententiam capituli communicare debet tribus examinadoribus qui judicent cum Magistro Novitiorum utrum dignus sit Novitius, qui ad professionem admittatur. Tandem provincialis de omnibus instructum reddere debet superiorem generalem, qui, captis etiam aliis informationibus, approbationem datam ab examinadoribus revocet vel confirmet. Insuper ea omnia ob-

servanda sunt, quæ ab Instituti religiosi Constitutionibus requiruntur.

10. Ingressus in religionem proprie regularem non facit, sed *Novitium*. Novitii autem ex stricta *obligatione* non tenentur ad tria vota observanda, nec ad observanda alia præcepta vel statuta regulæ familiæ religiosæ, sed solum, ut ajunt, ex honestate et decentia, omnibus tamen religionis *privilegiis* fruuntur. — Libere vero possunt ad statum sæcularem remeare.

De professione religiosa.

11. Professio est, quæ hominem religiosum facit. Definitur autem: '*Libera et solemnis promissio qua homo fidelis religiosum statum firmiter assumit, religione per suum prælatum expresse, vel tacite approbante, et acceptante*'.

12. *Libera* debet esse professio seu ex libero consensu personæ profitentis procedere debet. Nulla igitur est professio eorum quibus in actu professionis deest vel *usus rationis* omnino vel *cognitio rei*, sc. professionis, essentialis. Quando autem actus professionis positus fuit ab homine mentis integræ, licet postea fortasse signa vesaniæ aliquot emergerint, invalida non est censenda professio; S. C. EE. et RR. in una *Ordinis S. Mariæ de Mercede*, d. 8. Martii 1895. — Item si emittatur professio ex *metu gravi*, seu qui cadat in virum constantem, et sit externe, injuste et directe incussus, ipsa professio invalida est, c. 1. *De his quæ vis metusque causa fiunt* (I. 40) et lib. I. t. 40. n. 7. Cui concordat Conc. Trid. sess. 25. cc. 16.—19. *De regularibus*. Quare in professione religiosa quemadmodum in contractu matrimonii non valet principium, actus positi sub metu gravi validi sunt, sed rescinduntur ad querelam partis læsæ. In genere comminatio damni gravis sive contra *personam*, sive contra *honorem* sive contra *patrimonium* habetur ceu causa metus gravis; solet enim etiam in viro constanti hæc comminatio inducere mentis trepidationem, et auferre illam consilii tranquillitatem et maturitatem quæ tantopere necessaria est in suscipienda gravi perpetuaque obligatione status religiosi. Pro tutanda libertate professionis in mulieribus attendenda est dispositio Trid. c. 17. sess. 25. *De Reg.* Statuit Tridentinum ut puella professionem non emittat priusquam Episcopus, vel eo absente aut impedito ejus Vicarius, aut aliquis alius eorum sumptibus ab eis deputatus exploraverit diligenter voluntatem virginis, an coacta vel seducta

fuert, an sciat quid agat. Ne autem Episcopus ignoret tempus professionis, præfecta Monasterii eum ante mensem certiozem red-
dere tenetur. Quod si non fecerit, ab officio suspensa maneat
quamdiu Episcopo videbitur. Hæc porro non ad validitatem pro-
fessionis, sed ad honestatem requiruntur. Ex resolut. S. C. Conc.
in *Suessonen.* d. 16. Sept. 1662. et *Olomucen.* d. 7. Jun. 1755 et
aliis, ad Episcopum pertinet explorare voluntatem virginum etiam
in monasteriis *exemptis*.

13. 2°. Professio est actus *solemnis*; idest emissus in forma
propria cujuscumque religionis approbatæ. At antiquo jure pro-
fessio alia fuit *expressa* seu *solemnis*, alia *tacita*. De tacita pro-
fessione loquuntur plura capita juris. Ita cc. 4., 8., 9., 20., 22.
et 23. h. t. Pariter cc. 2., 3. et 4. h. t. in 6°. Necnon Clem. 2.
eod. Ex quibus capitibus infertur tacitam professionem jure cano-
nico agnitam fuisse uti validam quoties factum aliquod verificaretur,
quod simul revelabat voluntatem determinatam fidelis assumendi
in perpetuum statum religiosum, et consensum communitatis acce-
ptantis eundem in fratrem. Quare inducebatur tacita professio
1. quoties aliquis non contradicente communitate in ætate puber-
tatis constitutus habitum novitiorum, non distinctum tamen colore,
scissura vel forma ab habitu professorum, sponte *per annum* gesta-
visset, et actibus propriis religiosorum professorum se ingessisset;
2°. si *ante annum* completum probationis suscepisset habitum pro-
prium religiosorum professorum, et per triduum gestavisset. Hæc
vero differentia erat, ut tacita professio intra annum probationis
obligaret solummodo professum alicui religioni *in genere*: tacita
autem professio post annum completum novitiatus, obligaret pro-
fessum religioni *in qua* facta fuerat professio.

14. Quæsitum est a Doctoribus an *tacita professio abrogata*
fuert a Tridentino in c. 15. sess. 25. *De reg.* ex quo statuitur in
quacumque religione tam virorum quam mulierum professionem
esse nullam nisi fiat *anno ætatis 16. completo*, et *post annum in-*
tegrum probationis, computandum ab habitus religiosi susceptione.
Communiter DD. inter quos *Fagnanus Comm.* ad c. 8. h. t. tenent
tacitam professionem etiam post Trid. dispositionem valere dum-
modo servantur conditiones a Concilio l. c. adsignatæ. Ita etiam
declaravit S. C. Concilii in *Cremonensi* 1578. Hinc inferunt DD.
post Tridentinum valere tacitam professionem quoties post inte-
grum annum probationis cum religionis habitu peractæ, et post

expletum annum 16. ætatis a novitio actus illi perficiuntur qui inducant tacitam professionem atque vicissim a religione actus illi acceptantur. Hinc quoad habitus gestationem, cum ante annum 16. et ante annum probationis non possit habere locum professio, concludunt habitus gestationem tacitam inducere professionem, si per alium annum idest si ad totum annum 17. gestatur habitus communis religionis. Quod si habitus novitiorum sit extrinsece distinctus ab habitu professorum, ajunt hoc in casu valere dispositionem c. 8. h. t. Quod nempe ad inducendam tacitam professionem sufficiat post annum probationis et annum 16. assumere habitum professorum illumque ad triduum gestare.

15. In hac vero re recenter quoad viros disciplina mutata est a *Pio IX.* s. mem. in citatis decretis S. C. super Statum Regularium '*Romani Pontifices*' et '*Regulari disciplinæ*' editis die 25. Jan. 1848, necnon in Literis Encyclicis ejusdem S. Congr. diei 19. Martii 1857, et magis expresse in declarationibus datis ab eodem Summo Pontifice die 12. Jun. 1858 sub n. XI. Ex hisce locis patet vota solemnia emitti debere in institutis religiosis virorum per solemnem professionem, et ideo professionem tacitam *pro viris* omnino abrogatam esse.

Hæc solemnitas non eadem est apud singulas ordinum familias. Attamen uniformitatem quoad modum induxit S. R. C. pro illis Ordinibus et Congregationibus quibus intra missarum celebrationem nuncupare professionem est usus. Decretum generale S. R. C. d. 14. Aug., a S. P. *Leone XIII.* d. 27. Aug. 1894 approbatum, sublatis constitutionibus vel consuetudinibus contrariis, quæ sequuntur servari *posse* constituit: »Celebrans profitentium (sive renovantium) vota excepturus, sumpto Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, absoluta confessione, ac verbis quæ ante fidelium Communionem dici solent, Sacram Hostiam manu tenens, ad profitentes sese convertet: hi vero singuli alta voce professionem suam legent, ac postquam quisque legerit, statim Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumet. In renovatione autem votorum, Celebrans ad altare conversus expectet donec renovantes votorum formulam protulerint; qui, nisi pauci sint, omnes simul, uno præeunte formulam renovationis recitabunt, ac postea ex ordine Sanctissimum Corpus Domini accipient. Hæc tamen methodus, cum recepta fuerit, in respectivis Congregationum Constitutionibus minime apponenda est. Non obstantibus quibuscumque particularibus

Decretis in contrarium facientibus, quæ prorsus revocata censeantur.« Hoc decretum »*vi obligandi* pollet penes quaslibet religiosas utriusque sexus Congregationes, ubi vota nuncupantur vel renovantur intra Missam coram celebrante S. Hostiam manu tenente«, sic eadem S. R. C. rescripsit d. 5. Junii 1896.

16. Nunc de requisitis ad professionem emittendam. 1°. annus probationis Jure decretalium aliquod requisitum erat solum necessarium pro licita professione, non autem pro *valida*. Ita annus novitiatus ex c. 16. h. t. non erat ita necessarius, ut absque eo non teneret professio. Annus enim novitiatus consideratus est ceu tempus quo novitius experiretur qualitatem, et rigorem vitæ regularis, et vicissim religio cognosceret Novitii personam. Utrunque vero renunciari poterat juri proprio. Ita in c. 16. h. t. et clarius in c. 23. eod. At Trid. in c. 15. sess. 25. *De Regul.* 1°. quoad ipsum novitiatum decernit, in quacumque religione tam viro- rum, quam mulierum nullum esse admittendum, qui minore tempore quam *per annum integrum* post susceptum habitum steterit in probatione. Quodsi secus fiat decernit Trid. professionem esse *nullam*, nullam obligationem inducere, nullumque producere effectum. Ergo annus novitiatus non ad honestatem, sed ad validitatem professionis pertinet.

17. Annus vero hic probationis debet esse 1°. *integer* de die ad diem, immo de hora ad horam, ex resolutione S. C. Conc. d. 1. Febr. 1631. Hinc nulla declaranda est professio in qua defuit modicum tempus, idest etiam spatium *duarum horarum*. Eadem Congr. ita resolvit d. 21. Januarii 1617. In anno autem bissextili etiam dies quæ superest, computatur. Ita S. Congregatio in *Patacina* d. 5. Julii 1617. 2°. Annus debet esse continuus, et non interruptus. Quod satis indicat Tridentinum per ea verba *per annum steterit*. Hinc teste *Fagn. comm.* in c. 16. h. t. omnes canonistæ scribentes de hac re tenent nullam esse professionem, si annus probationis fuerit interruptus. Hæc vero interruptio vitiat professionem etiamsi ad modicum tempus locum habuerit. Immo teste *Fagn.* in c. 7. *Qui Clerici* (IV. 6) n. 36. S. Congr. nullam declaravit professionem emissam post annum novitiatus interrupti duarum horarum spatio. Quare qui novitiatum reliquit, debet iterum probationem incipere, et per integrum annum in eadem perseverare nisi super defectus novitiatus dispensationem ab Apostolica Sede fuerit assecutus. 3°. Debet probatio fieri *in habitu religionis*

ita ut computetur annus ab epocha susceptionis habitus. 4°. Debet fieri probatio in *monasteriis* et *locis* pro novitiatu designatis ex decretis *Clem. VIII.* '*Regularis disciplinæ*' d. 12. Martii 1596, et '*Sanctissimus*' d. 20. Juni 1599. Quæ decreta pro Monasteriis Italiæ et insularum adjacentium lata, nec omnes ordines regulares respicientia ab *Urbano VIII.* Const. '*Sacra Congregatio*' d. 21. Sept. 1624 extensa sunt et applicata regularibus omnibus ubique locorum existentibus.

18. Quoad annum probationis exceptio facta est a *S. Pio V.* in Const. '*Summi Sacerdotii*' d. 23. Aug. 1570 quoad *novitias ordinis S. Dominici* quibus indulsit ut in articulo mortis constitutæ, dummodo ad ætatem necessariam pervenerint, possint professionem emittere ante annum completum probationis. Id vero eis datum est solum ad affectum *lucrandi indulgentias*, et alias gratias concessas monialibus professis ita ut si convalescant, non censeantur religioni obligatæ nisi transacto probationis anno iterum professionem emittant. Et sacra C. Conc. die 14. Jan. 1641 declaravit professionem ab infirmis monialibus emissam ante expletum annum probationis non parere monasterio jus ad dotem, vel hæreditatem monialis profitentis habendam. Similiter decidit S. C. Conc. d. 25. Jan. 1744 in *Rom.-Narnien.*

19. Hoc privilegium concessum monialibus ordinis Prædicatorum, ob communionem privilegiorum sibi communiter vindicarunt omnes regulares familiæ sive virorum sive monialium. Quod vero *Greg. XIII.* Constitutione '*In tanta*' 1. Nov. 1573 Pianam Constitutionem reduxit ad Concilii Tridentini dispositionem, dicunt hoc non respicere indulgentias et gratias spirituales quæ percipi possunt a Novitio profitente ante annum completum probationis, sed respicere solum alios effectus præsertim civiles.

20. Tandem opportunum arbitramur citare S. C. Conc. in *Messanensi* ann. 1613 et in *Neapol.* mensis Nov. 1605 ex quibus eruitur novitiam, vel novitium e monasterio egressos causa valetudinis post integrum annum probationis posse admitti absque altero probationis anno ad edendam solemniter professionem nisi religionis conditio, aut novitii mores essent immutati. Neque obstat decretum Tridentini c. 16. sess. 25. *De Reg.* ubi statuit: '*Finito tempore Novitiatus Superiores Novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut e monasterio ejiciant*'. Nam hoc decretum intelligendum est de personis quæ post completum annum

novitiatus nullo impedimento detinentur quominus illico profiteantur religionem. Extendi ergo non debet ad casum in quo Novitius ob adversam valetudinem expleto anno cogitur e religione exire.

21. Speciali mentione digna sunt, quæ ex temporum adjunctis, ad regularem disciplinam, vel conservandam, vel restaurandam *Pius IX.* s. m. statuit 1°. in decreto *Neminem*, per organum S. Congregationis super Statu Regularium edito d. 19. Martii 1857 et 2°. in Const. *Ad Universalis Ecclesiæ* d. 7. Februar. 1862. Immutatio inducta a Pontifice respicit solummodo viros, seu familias et instituta regularium virorum in quibus emittuntur vota *solemnia*. Unde quoad *mulieres* nihil est innovatum. Dispositio autem Pontificis hæc est: Firmis remanentibus his omnibus quæ juxta Trid. legem, et subsequentes dispositiones, necnon statuta propria ordinis cujusque annum novitiatus respiciunt, novitius *post completum novitiatum* emittere debet vota *simplicia*. Deinde post *triennium* computandum a die quo vota simplicia emisit, si dignus reperiatur, ad professionem votorum solemnium admittitur. Quod si vero aliquod institutum regulare habeat indultum ut ad *longius* tempus perduret professio votorum simplicium, servandum est. — Votorum insuper solemnium professionem potest Superior generalis vel provincialis ex rationabilibus causis *differre*. At differri hæc professio non potest *ultra* annum 25. ætatis novitii. Quo tempore adveniente, alumnus vel admittitur ad professionem vel dimittendus est a religiosa familia. Si in religione non adsint provinciales superiores, facultas differendi emissionem votorum solemnium tribuitur etiam superiori domus novitiatus de consensu tamen magistri Novitiorum, et duorum aliorum qui in instituto aliquo gradu sint insigniti. Hæc statuta fuere in decreto *Neminem*. In Const. vero *Ad universalis Ecclesiæ* d. 7. Febr. 1862 decernit Pontifex nullam prorsus, et irritam esse professionem votorum solemnium quoties ex quacumque causa vel prætextu, ignorantia etc. omissa fuerint vota simplicia.

Militari servitio ad quod adstringuntur ecclesiastici et religiosi in nonnullis regionibus catholicis, — cum in aliis quibusdam quarum incolæ in majori numero sunt fortasse hæretici, uti in Germania, liberi exsistant — mutationes disciplinæ ecclesiasticæ fieri necesse fuisse, aliquoties jam vidimus; sic etiam in nostro capite. Etenim S. C. EE. et RR. Ordini Cisterciensium Reformatorem de Trappe d. 21. Apr. 1871 indulsit, ut donec præfatum periculum (sc. servitii

militaris) perduraverit, novitii qui tempus novitiatus rite expleverunt, admittantur ad professionem votorum simplicium ad 6 *mens*es valituram ac de semestri in semestre renovandam. — Hæc vota semestralia non sunt absoluta, sed *conditionata*, sc. ita facta vel renovata »ut eo ipso cessasse intelligantur quo Professus e Monasterio egredi adigatur militaris servitii causa.« Post absolutum militare servitium »regredi in monasterium *non tenetur*, et quatenus regredi velit, constituto Superiori de perseverantia vocationis, teneri emittere *novam* professionem votorum simplicium, et in ea per triennium integrum remanere priusquam ad nuncupanda solemnia vota admittatur ad formam Lit. Ap. *Pii IX.* Febr. 1862 quæ incipiunt: »Ad Universalis Eccl.« S. C. EE. et RR., d. 2. Sept. 1896 ad I^{um}. et IV^{um}.

22. II^a. qualitas, seu requisitum ad professionem est legitima *ætas*. Antiquitus in genere erat statuta ætas pubertatis in cc. 8. et 17. h. t. Quod si in c. 6. h. t. prohibeantur recipi adolescentes ætate annorum 18 inferiores, eam dispositionem intelligunt doctores de aliqua religione rigidioris observantiæ in qua vi regulæ ordinis non recipiuntur nisi in ætate pubertatis completæ. At Conc. Trid. in cit. c. 15. sess. 25. *de Reg.* decernit ætatem legitimam pro edenda professione esse annum 16. completum ita ut professio ante hoc tempus emissa nullius sit valoris, et per se irrita. Ex dispositione *Pii IX.* superius citata post annum 16. completum possunt emitti solummodo vota simplicia, solemnia vero non possunt emitti nisi post aliud triennium completum, scilicet post annum 19. completum. Potest vero differri ad annum 25. Insuper quoad ætatem necessariam pro laicis et conversis statuit Summus Pontifex servandam esse Const. *Clementis VIII.* '*In supremo*' quæ lata est die 2. Aprilis 1602. In hac Const. decernit Clemens VIII. conversos non posse ad habitum recipi ante annos 20 ætatis.

23. Quibus positis exponendæ sunt quædam declarationes authenticæ circa novam dispositionem nomine et auctoritate ejusdem Summi Pontificis editæ. Et 1°. ex declaratione d. 12. Jun. 1858 vota simplicia emissa post annum probationis perpetua sunt ex parte voventis. At solvi possunt vel ex dispensatione Summi Pontificis ob graves et urgentes causas exposcenda, vel ex decreto Superiorum ordinis qui alumnum dimittant a religione. Superiores Ordinis *dimittere* quidem simpliciter professum possunt, *dispensare* autem super his votis simplicibus non possunt, cum hoc unice sit

reservatum Summo Pontifici, S. C. EE. et RR. d. 19. Nov. 1886. 2°. Ex eadem declaratione professi votorum simplicium admittuntur ad participationem omnium gratiarum, et privilegiorum quibus fruuntur professi votorum solemnium, necnon suffragium habent in Capitulis una cum solemniter professis, exceptis actibus capitularibus in quibus deliberandum est utrum necne sit admittendus ad vota solemnia aliquis professus votorum simplicium. Hæc exceptio facta est ad evitandum periculum collusionis. Declar. d. 7. Febr. 1862. Alia exceptio verificatur in eo quod professi votorum simplicium non valeant eligi in *Prælatos* seu in *Superiores* neque licite neque valide. S. C. super Statu Regularium d. 16. Jan. 1891.

24. 3°. Ex declaratione d. 6. Aug. 1858 professi votorum simplicium tenentur ad observantiam regulæ ordinis eodem modo quo tenentur solemniter professi, quoad vero votum paupertatis, attendenda est alia declaratio d. 12. Jun. 1858, prout sequitur: 'Professi votorum simplicium *dominium radicale*, uti ajunt, suorum bonorum retinere poterunt, sed eis omnino interdicta est eorum administratio, et reddituum erogatio, atque usus. Debent propterea ante professionem votorum simplicium pro eodem tempore quo in eadem votorum simplicium professione permanserint, administrationem, et usufructum, et usum quibus eis placuerit remittere ac etiam suo ordini si ita pro eorum libitu existimaverint'. Ordini vero suo hæc cedere non possunt, si ordo nequeat temporalia bona possidere.

25. Si quærat quid sit *dominium radicale* respondent Canonistæ esse *dominium in actu primo*. Ita *Ferraris* v. »votum« art. 11. n. 119. et seqq. Metaphorica hæc locutio est deducta ex arbore in qua distingui possunt duo, radix nempe, et externa evolutio. Hinc in dominio distingui potest 1°. purum et nudum jus seu *mera capacitas*; 2°. plena potestas ad *exercitium*, seu evolutio juris. Primum dici potest *dominium in radice sua*, seu *dominium radicale*. Secunda dici potest *plenum dominium in sensu juridico*, quo quis potest libere uti, frui rebus propriis, de iisque disponere.

26. Vota simplicia cum considerata sint solummodo ceu via et dispositio ad vota solemnia, non excludunt redditum personæ ad statum sæcularem et civilem conditionem. Quare non privant hominem dominio radicali, sed solummodo eundem privant exercitio juris et administratione. Hæc enim non bene conveniunt cum homine fideli qui actu est religiosus, et vovit paupertatem. Solemnia

autem vota quæ in perpetuum mancipant hominem religiosæ paupertati, adimunt etiam dominium radicale, et collocant hominem extra omnem civilem possidendi capacitatem.

27. 4°. Alias vidimus ex decreto Tridentini in c. 16. sess. 25. *De Reg.* Novitiorum renunciationem non valere etiam ad causas pias nisi cum Episcopi licentia vel ejus Vicarii generalis fiat intra duos menses ante professionem, et cum implicita clausula, quod non valeat, nisi sequatur professio religiosa.

Ex declar. d. 1. Aug. 1862 deprehendimus renunciationes istas pro professis votorum simplicium locum habere posse intra duos menses proximos ante professionem votorum solemnum. Animadvertendum est, juxta c. 4. h. t. in 6°. beneficium illius, qui religionem ingreditur, non esse conferendum intra annum probationis nisi accedat consensus novitii: idest nisi accedat renunciatio novitii. Jamvero ex resolutionibus S. C. Concilii relatis a *Pitonio* in tom. 1. Disceptatione 6^a. et a *Fagnano* in Com. ad c. 23. h. t. Doctores tenent renunciationem beneficii venire sub dispositione Tridentini interdicentis quamcumque renunciationem ante duos menses proximos professioni. Cum vero ex declaratione immediate collata renunciatio de qua in Tridentino c. 16. sess. 25. *De Reg.* facienda sit infra bimestre proximum professioni votorum solemnum; sequitur, etiam renunciationem beneficii fieri non posse ante hoc tempus. Interim vero ex c. 4. h. t. in 6°. destinatur clericus idoneus qui onera beneficii impleat et congruam habeat portionem fructuum, et proventuum beneficii.

Renuntiatio infra bimestre ante professionem solemnem facta non secutâ professione solemni non sortitur effectum; at quid agendum coram republica quæ effectus votorum solemnum non agnoscens renuntiationem bonorum semel factam habet *irrevocabilem* vel quæ ad venditionem aut donationem requirit ætatem 21 saltem annorum?

S. C. EE. et RR. hisce incommodis prospiciens d. 16. Sept. 1885 mandavit rescribi, prout sequitur: »*Cum agatur de renuntiatione illorum bonorum super quibus jus certum haberi potest, parte nempe hæreditatis paternæ vel maternæ, emissa suo tempore, juxta Concilium Tridentinum, renuntiatio ipsa renovetur, quando opus est, quin tamen illa immutari possit. Si vero agatur de renuntiatione eorum quæ accidentaliter evenire possunt, in singulis casibus recurrendum ad hanc Sacram Congregationem.*«

Unde concludi potest: 1. Juvenis professurus intra duos menses de suis bonis disponere potest et debet coram Superiori regulari de Ordinarii licentia, vel coram ipso Ordinario, in alterutro tamen casu per actum *privatum*.

2. Post professionem solemnem hæc eadem dispositio, minime vero alia, renovetur per actum coram potestate civili *publicum*, quotiescunque agatur de bonis *certis*, parte nempe hereditatis paternæ vel maternæ. Quando vero agitur de bonis *accidentalibus*, non renovetur eadem illa dispositio nisi facto ad S. C. EE. et RR. *recursu*.

28. 5°. Ex jure communi conjugibus ante consummationem matrimonii conceditur bimestre ad deliberandum utrum religionem approbatam velit alteruter ingredi, et inde per professionem vinculum conjugii solvitur, ita ut pars quæ in sæculo permansit, possit alias nuptias conciliare. Quæsitum est an post novum jus a *Pio IX.* statutum alter debeat solummodo annum exspectare, an etiam triennium post vota simplicia usque nempe ad emissionem votorum solemnum? Ex declaratione d. 25. Januarii 1861 deprehendimus matrimonium ratum et non consummatum dissolvi solummodo per *solemnem* votorum professionem, non vero per emissionem votorum simplicium. Ne autem uxor triennium post vota simplicia viri ligata permaneat, ipsa vel vir, poterit ab Apostolica Sede exscere facultatem, ut statim vota solemnia possint emitti.

6°. Juxta Const. *Clem. VIII.* professio votorum solemnum nuncupanda est in domo ipsa novitiatus. At ex decreto *Neminem* d. 19. Martii 1857 professi votorum simplicium commorari debent in domibus professorum et studiorum. Quare enata quæstione Summus Pontifex d. 9. Decemb. 1859 declaravit, et constituit ut, literis Apostolicis Clementis VIII. aliisque quibuscumque non obstantibus, professi votorum simplicium licite et libere possint suo tempore vota solemnia nuncupare in conventu seu domo, in qua reperiuntur, servatis tamen aliis de jure servandis, quin tenerentur profiteri in domo peracti Novitiatus.

29. 7°. Cum quæsitum esset an qui forte habitum religionis induerint majores jam 25 annorum ætate, aut huic ætati proximi, possint expleto jam novitiatus anno ad vota solemnia, et professionem admitti vel exspectare debeant ulterioris probationis triennium; in declaratione diei 20. Jan. 1860 responsum ad III^{um}. est:

negative ad primam partem, affirmative ad 2^{am} scilicet *expectandum esse triennium*.

30. III^{um}. requisitum ad valorem religiosæ professionis est *consensus seu acceptatio ex parte religionis*. Professio enim est onerosus contractus ultro citroque obligans. Religio scilicet suscipit obligationem præstandi alumno suo necessaria pro honesta sustentatione suo ordini conveniente, eumque tractandi juxta regulam religiosi instituti. Deprehenditur vero hæc necessitas acceptationis ex cc. 13. et 16. h. t. Hæc vero acceptatio fit a superiore generali, vel a superiore provinciali, at prius debet per actum capitularem exquirere consensum capituli. Quod infertur ex c. 6. *De his quæ fiunt a prælatis* (III. 10). Ex hoc bilaterali professionis contractu sequi minime potest, ut alterutra pars ultra contractus fines possit obligari; sic Ordo religiosus non obligatur ad solvenda alicujus professi debita quæ hic inscientibus et nolentibus Superioribus contraxit, uti S. C. EE. et RR. in *Romana* d. 29. Aug. 1892 aperte declaravit.

31. Post juris immutationem inductam a Pio IX. attendenda est declaratio d. 7. Febr. 1862 in qua edicitur: Pro admissione ad vota solemnia post expletum triennium votorum simplicium audiri quidem debere capitulum conventuale ad instructionem animi superiorum: Superiorem vero generalem vel ejus subdelegatum non adstringi ad amplectendam resolutionem ejusdem Capituli. Præterea cum sermo sit de non acceptanda professione solemnī, seu melius de dimittendo ab Ordine religioso alumno qui professus est vota simplicia præ oculis habendi sunt articuli IV. et V. declarationis authenticæ d. 12. Jun. 1858. In his articulis decernitur 1°. Facultatem dimittendi a Religione professum votorum simplicium pertinere ad *Superiorem generalem* Ordinis cum suo generali consilio. 2°. In casibus extraordinariis a Superiore generali cum suo consilio posse præsertim pro regionibus *longinquis* ad dimissionem decernendam *subdelegari* probos, et prudentes religiosos, qui saltem tres esse debent. 3°. Ad decernendam dimissionem non requiri formam *judicialem*, sed procedi posse sola veritate facti inspecta. 4°. A superioribus vero procedendum esse summa *charitate* et *prudentiali*, et ex justis et rationabilibus causis quacumque humana affectione remota, secus eorum conscientia graviter onerata remaneat.

De effectibus professionis religiosæ.

32. Quid efficiant vota simplicia jam supra vidimus; hinc modo proprie loquimur de professione *solemni*. Primus effectus est ut ineatur perpetuum vinculum, et mutua obligatio inter religionem et professum de qua supra cc. 13. et 16. h. t. Quod vinculum mutuo consensu solvi nequit arg. c. 6. *De statu Monachor.* (III. 35) et c. 4. C. 33. q. 5. 2º. Religiosa professio exstinguit alia *vota simplicia* prius emissa etiam ingrediendi religionem strictioris observantiæ c. 5. h. t. in 6º. Quemadmodum enim ait *Alex. III.* in c. 4. *De voto* (III. 34): 'Reus fracti voti aliquatenus non habetur qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare'. 3º. Irregularitatem *ex defectu natalium* ortam aufert in relatione ad ordines etiam suscipiendos, haud excluso ipso presbyteratu, non autem defectum aufert in ordine ad *prælaturas* sive in religione sive extra religionem assequendas c. 1. *De filiis presbyterorum* (I. 17). Hoc vero privilegium non est ad alias irregularitates extendendum. Constitutio »Circumspecta« *Gregorii XIV.* d. 15. Mart. 1591. 4º. Eximit religiosum a patria potestate, in iis vero quæ onus quoad professum secumferunt. Nam incipit subijci regulæ, et superioribus ordinis religiosi. Ita DD. cum Gloss. in l. 9. §. 4. ff. *De Min.* 5º. Solvit sponsalia ante contracta, et matrimonium ratum et non consummatum. Conc. Trid. can. 6. sess. *De Ref. Matr.*

De invalida professione.

33. Exponendum est decretum Tridentinum in sess. 25. c. 19. *De Reg.* Ex hoc decreto patet 1º. esse professio *jus reclamandi* contra votorum professionem; 2º. illud dari quoties pateat professionem fuisse emissam cum impedimento aliquo *irritante* e. gr. vis, metus etc. 3º. querelam esse proponendam intra *quinquennium* computandum a die emissæ professionis coram legitimo Superiore regulari, seu prælato Monasterii, et simul coram loci ordinario. Quodsi professus tacuerit per quinquennium, eo expleto non amplius auditur, quia præsumitur ratam habuisse professionem suam omni-que juri nuncium misisse; 4º. si quis intra quinquennium *propria auctoritate* habitum dimisit, ad monasterium redire cogendum esse, non admitti ad proponendam querelam, tamquam apostatam puniendum et interim privandum omni privilegio suæ religionis.

34. Hæc Tridentina dispositio ampliationem, et formam magis determinatam accepit a Const. *Benedicti XIV.* '*Si datam hominibus*' d. 4. Martii 1748. In hac Constit. decernit plura: 1°. Decretum Trident. c. 19. sess. 25. *De Regul.* comprehendere etiam *feminas* professas religionem, licet videatur de viris religiosis tantum loqui. 2°. Statuit, etiam non reclamante religioso professore, ipsum *superiorem* detecto impedimento intra quinquennium posse cum Ordinario loci procedere in cognitione causæ nullitatis professionis. 3°. Actionem instructam intra quinquennium licet inde desertam, posse *iterum* a religioso moveri, et judicari ab Ordinario et Superiore regulari. 4°. Superiorem ad effectum quæstionis illum esse qui *tempore motæ litis* regimen habet Monasterii vel cœnobii in quo reclamans professionem emisit. 5°. Quoad moniales, si sermo sit de monasterio *Ordinario* immediate subjecto, solus Ordinarius intra quinquennium causam reclamantis iudicat; si vero sermo sit de monialibus *exemptis*, Superior regularis non est confessarius regularis, sed ille cui concreditum est *universum* regimen Monasterii. 6°. Superior regularis non potest *totum* negotium *Episcopo* finiendum committere, sed potest *alium* virum ecclesiasticum juris canonici peritum delegare, qui cum Episcopo procedat. 7°. Romanæ Sedi reservatur cognitio causæ nullitatis ob emissam probationem *extra domum Novitiatu*s. 8°. Potest ad querelam admitti intra quinquennium religiosus *qui habitum dimisit*, si deinde illum reassumpserit et in religione commoretur. 9°. Conficiendus est *processus* vere et proprie dictus *judicialis* et sub pœna nullitatis actorum est deputandus *defensor professionis religiosæ* ex officio, qui interrogatoria dare debet, et assistere confectioni tabularum processus, necnon coram iudicibus voce, et scripto valorem professionis tueatur. Citandi insuper sunt, et audiendi defensores Monasterii seu cœnobii et alii omnes, quorum interest professionem religiosam sustineri. 10°. Si Ordinarius et Superior regularis in iudicio *dissentiant*, causa definienda devolvitur ad Apostolicam Sedem. 11°. Lata sententia in prima instantia ab Ordinario, et Superiore regulari, religiosus *poterit* appellare, si pro *validitate* professionis jus dictum fuerit; *debebit* vero appellare defensor ex officio, si pro *nullitate* professionis steterint iudices, et interim suspenditur executio sententiæ prolatæ. 12°. In secunda instantia ad illum ordinarie devolvitur causæ cognitio, ad quem de jure aliæ omnes ecclesiasticæ causæ in gradu appellationis transeunt. Simul

vero cum hoc secundo Ordinario causam judicabit Superior regularis Monasterii ejusdem ordinis, quod monasterium sit vel in civitate, vel in diœcesi Ordinarii appellationis. Si nec in diœcesi adsit Monasterium, assumitur superior vicinioris Monasterii ejusdem ordinis. In hac etiam sede judicii, et in aliis, si ulterius appelletur, adsint semper *defensores* professionis sub pœna nullitatis actorum. Hæc omnia observanda etiam sunt in curia Cardinalis Vicarii Urbis. Superior vero regularis non admittitur ad judicandum cum causa apud Sedem Apostolicam, in aliqua nempe Sacra Congregatione vel in Rotæ auditorio decernitur. 13°. Nisi binæ sententiæ *conformes* habentur, non poterit professio uti nulla haberi, nec professus ad alia vota transire potest.

35. Antiquitus ex decreto *Gregorii XIII.* edito a S. C. Concilii d. 5. Martii 1598, elapso quinquennio, nullus religiosus audiebatur, nec si asseruisset per vim et metum se fuisse professum et vim, et metum semper perdurasse. At inductum est, ut, quinquennio elapso inutiliter, concederetur beneficium restitutionis in integrum, quo beneficio obtento posset cognosci et decerni causa nullitatis professionis. Jam vero in citata Constit. '*Si datam hominibus*' judicium pro concedenda vel neganda restitutione in integrum reservatur *Sedi Apostolicæ*. Quo in negotio ut rite procedatur juxta cit. Constitutionem committi debet Ordinario loci et Superiori Regulari mandatum ut super causis restitutionis in integrum conficiant processum, eodem modo quo facere deberent pro causa nullitatis professionis infra quinquennium decernenda. Deinde quæstio apud S. Sedem discutitur perinde ac si ageretur de causa nullitatis, nec pro obtinenda restitutione unica favorabilis sententia sufficit, sed duplex conformis requiritur. Hac obtenta restitutione, Ordinarius loci et Superior Regularis procedere possunt ut supra, in cognitione causæ pro invaliditate professionis quemadmodum, si ante quinquennium facta fuisset reclamatio. Hæc ex Constitutione '*Si datam*'. Hodie vero ut temporis brevitati, et sumptuum moderationi consulatur, annuente Summo Pontifice solet apud S. Sedem utraque quæstio simul pertractari in S. C. EE. et RR. proposito distincto dubio.

36. *Causæ* pro exposcenda restitutione in integrum ad duas præcipue reducuntur: nempe 1°. ad *ignorantiam* impediendi et nullitatis professionis; 2°. ad *impotentiam* instituendæ querelæ contra professionem in decursu quinquennii.

De transitu ab una religione ad aliam.

37. Professio religiosa non solum obligat ad observantiam trium votorum substantialium, sed etiam obligat ad ea vota observanda prout sub *speciali* regula observanda proponuntur. Quare in genere odiosus est transitus religiosi ab uno ad aliud institutum. Sed tres casus possunt considerari: videlicet 1°. transitus de religione strictioris observantiæ ad religionem observantiæ *laxioris*; 2°. transitus de una ad aliam religionem *æqualis* rigoris; 3°. transitus de religione minus rigida ad *rigidiorem*.

Primus transitus expresse *prohibetur* in Tridentino sess. 25. cap. 19. circa finem *De Reg.* — Ex capite autem 5. h. t. deprehendimus transitum regularis de sua ad æqualis rigoris religionem non esse facile permittendum. Ergo *permitti potest* ex legitima causa.

38. Tertius casus est transitus ad religionem *strictioris* observantiæ. Transitus hujusmodi a jure admittitur c. 18. h. t. quia consideratur uti desiderium majoris perfectionis, quam religiosus sibi assequendam proponit. Ut autem legitime hic transitus fiat, 1°. debet religiosus exposcere a superiore suo immediato licentiam transeundi, eique *exponere* causam sui consilii. Quam licentiam denegare non debet Superior, posita justa causa, et si illegitime denegetur, potest religiosus consilium suum exsequi. 2°. Ut vero licentia concedatur a Superiore, et legitime perficiatur transitus, necesse est ut Superiori constiterit aliam religionem esse *paratam* ad religiosum suscipiendum: ita ut recta via ab uno ad aliud religiosum institutum transitus fiat. 3°. Ex decreto *Urbani VIII.* d. 21. Sept. 1624 Superior recipiens debet ante omnia inspicere literas dimissorias superioris religionis. Decretum hujusmodi legi potest in textu Concilii Tridentini cum declarationibus et resolutionibus S. C. Concilii edito a sacerdote *Petella* Neapoli p. 433. ad cap. 19. sess. 25. *De Reg.*

39. Posito transitu a religione in qua votum emittitur de non *procuranda* sibi *dignitate*, vel prælatura extra proprium ordinem, votum hujusmodi *perseverat* et obligat religiosum in nova religione ad quam transit. Ita in Constitutione *Urbani VIII.* *Honorem* d. 24. Febr. 1643. Præterea si transitus factus fuerit a religione mendicantium ad non mendicantium institutum, ex Clem. 1. h. t. religiosi transeuntes 1° redduntur inhabiles ad prioratus, admini-

strationes et officia quæcumque etiam tamquam vicarii aliorum locum tenentes. 2°. Excluduntur a capitulis congregatis vel pro electionibus, vel pro aliis negotiis exercendis. Excipiuntur solum capitula congregata pro correctione et pro disciplina regulari in quibus sedem et vocem habent.

40. Ea quæ diximus communia sunt viris et *mulieribus* in iis, in quibus dispositio potest mulieribus convenire. In specie autem pro monialibus animadvertendum est ex Const. *S. Pii V. 'Decorî'* d. 1. Febr. 1569 absolute interdicti monialibus egressum e clausura nisi sit ex causa lepræ, epidemiæ et magni incendii. Ex qua Const. inferunt DD. de jure communi ademptam esse monialibus facultatem transeundi ad aliud monasterium. Ita etiam censuit S. Congr. cujus resolutionem citat *Giraldi Comm.* ad c. 18. h. t. Ita autem adempta est hæc facultas ut eam possit concedere Major Pœnitentiarius solummodo pro monasteriis ultra montes et nonnisi legitima causa existente discussa in Signatura. Ita *Bened. XIV.* in Const. '*Pastor bonus*' d. 13. Apr. 1744 §. 36.

De ejectis, fugitivis et apostatis.

41. *Ejectus* ille est qui ex sua culpa ob legitimam causam expellitur ab instituto religioso post emissa vota *solemnia vel simplicia perpetua vel simplicia* cum assumpto ordine sacro. Novitius enim vel qui juxta decretum »*Neminem*« *Pii IX.* d. 19. Martii 1857 dimittitur a religione post professionem votorum simplicium *temporaneorum*, non computatur inter ejectos in sensu canonum. Ex c. 8. *De statu Monach.* (III. 35) in quo dicitur ovem morbidam ejiciendam esse ab ovili ne inficiat sanas et ex cc. 7. *Ne Clerici vel Monachi* (III. 50), et 24. h. t. infertur posse a superioribus regularibus ejici monachum a religione non obstante professione votorum solemnium.

Accessit his cc. decretum S. C. Conc. editum jussu *Urbani VIII.* *Sacra Congr.* d. 21. Sept. 1624, et decretum S. Congr. specialis »*Instantibus*« d. 24. Julii 1694 probato ab *Innocentio XII.*, decretum S. C. EE. et RR. »*Auctis admodum*« d. 4. Nov. 1892 de speciali mandato S. P. *Leonis XIII.*, quod invenitur in append. I. ad librum I. hujus Commentarii (l. I. pg. 438.). Juxta hoc novissimum decretum duo citata *Urbani VIII.* et *Innocentii XII.* necnon alia, quibus methodus ordinatur a Superioribus Ordinum Regularium servanda in *expellendis* propriis alumnis, nedum in suo robore

manent, sed servandæ imponuntur etiam Superioribus Institutorum votorum *simplicium*, quoties agatur de aliquo alumno vota simplicia, sed *perpetua* professo, vel votis simplicibus temporaneis adstricto ac in *sacris* insuper *Ordinibus* constituto dimittendo; ita ut horum neminem et ipsi dimittere valeant, ut nunc dictum est, nisi ob culpam gravem, externam, et publicam, et nisi culpabilis sit etiam *incoregibilis*. Ut autem quis incorregibilis revera habeatur, Superiores præmittere debent, distinctis temporibus, trinam *admonitionem* et correctionem; qua nihil proficiente Superiores debent *processum* contra delinquentem instruere, processus resultantia accusato contestari, eidem tempus congruum concedere, quo suas defensiones sive per se, sive per alium ejusdem Instituti religiosum, exhibere valeat; quod si accusatus ipse proprias defensiones non præsentaverit, Superior, seu Tribunal, *defensorem*, ut supra, alumnum respectivi Instituti ex officio constituere debebit. Post hæc Superior cum suo Consilio sententiam expulsionis aut dimissionis pronuntiare poterit, quæ tamen nullum effectum habebit si condemnatus a sententia prolata rite ad S. C. EE. et RR. *appellaverit*, donec per eandem S. C. definitivum judicium prolatum non fuerit. — Quoties autem gravibus ex causis procedendi methodus supradicta servari nequeat, tunc recursus haberi debeat ad hanc S. C. ad effectum obtinendi dispensationem a solemnitatibus præscriptis, et facultatem procedendi *summario* modo juxta praxim vigentem apud hanc S. C. — Superior qui sententiam expulsionis pronunciat, juxta decretum *Urbani VIII.* Superior *Generalis*, juxta decr. *Innocentii XII.* etiam *Provincialis* esse potest. At dicti Superiores procedere nequeunt nisi de consilio, et assensu sex patrum, qui sunt eligendi in singulis capitulis generalibus inter religiosos gravioris ætatis et maturi consilii. Proceditur vero secundum ss. canonum præscriptiones ac stylum et constitutionem singulorum Ordinum et Congregationum.

42. Inter media quibus religiosus delinquens ad sanio rem mentem reducendus erat, recensetur *incarceratio* ejusdem delinquentis quæ incarceration juxta *Urbanum VIII.* per annum, juxta *Innocentium XII.* per semestre protrahi debuit. Jam duo Pontifices sæc. 18., sc. *Benedictus XIII.*, d. 6. Dec. 1729, et *Clemens XII.*, d. 3. Maji 1736, rigorem mitigarunt hujus ad expulsionem requisiti. S. C. vero EE. et RR. in citato decreto »Auctis admodum« non commemorat incarcerationem; quæritur, an post decr. »Auctis ad-

modum« incarcerationio inter media correctionis requisita ad expulsionem recenseri debeat.

Requisitum incarcerationis adhuc valere videtur ex responso S. C. super Disciplina Regulari d. 22. Jan. 1886. — Capuccinorum enim Procurator et Commissarius Generalis expositis in supplici libello omnibus juris circa hanc rem sanctionibus necnon omnibus difficultatibus ac damnis inde emanantibus instantissime postulavit ut Summus Pontifex concedere dignaretur: »quod in incorrigibilium ejectione Fratres Minores Capuccini non amplius tenerentur ad illam partem carceris quæ in supramemorato rescripto *Clementis XII.* »continetur« neque ad votum Consultoris sæcularis exquirendum etc. S. C. super Disc. Reg. ex congressu d. 22. Jan. 1886 respondit: »Recurrendum in singulis casibus et S. C. dabit normas processus summarii.«

43. Post ejectionem legitimam locus non est refectioni damnorum ejecto fortasse ejectione supervenientium, S. C. EE. et RR. d. 8. Maji 1896. At antiquitus ex c. 24. h. t. onus inerat Superiori ut singulis annis requireret ejectos utrum ad monasterium redire vellent. Hodie vero servanda est dispositio decreti cit. *Urb. VIII.* in quo, licet in genere renovetur c. 24. h. t., tamen in specie statuitur Superiores requirere et excipere debere ejectos, dummodo in ipsis subsit spes *evidens* emendationis ex literis saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his literis concedendis S. Congr. serio oneravit. Excipiunt DD. ab hac obligatione illos religiosos, quorum statuta ab Apostolica Sede probata prohibent iterum recipi formaliter ejectos. — Specialis dispositio data est de eis qui ex processu summario *Apostolica* auctoritate instructo expellebantur. Nam quia S. Sedes jurisdictionem super individuo expulso ad se *avocavit*, solius S. Congregationis super Disc. Reg. est, denuo recipere expulsum, S. C. super Disc. Regulari, d. 22. Jan. 1886 ad II^{um}.

44. Ejecti interim *permanent religiosi*. Hinc 1°. tenentur vitæ *emendationi* serio vacare, ut reconciliatione cum religione et novo ingressu digni reddantur. 2°. Obligantur votis *paupertatis*, ex quo incapaces sunt juris possidendi, et *castitatis*. Voto obedientiæ non adstringuntur cum actu non habeant superiorem cui pareant. Quamdiu autem ad religionem non redierint, in habitu clericali incedere debent et Episcopo subesse. Ita decernitur in cit. decreto *Urbani VIII.* §. 7. Tandem ex eodem decreto §. 10. religiosi ejecti

quoadusque extra religionem degunt, sunt ipso facto *suspensi* ab exercitio ordinum et quidem absolutio ab hac censura reservata est Romano Pontifici. Hanc pœnam renovatam videmus in Const. *Apostolicæ Sedis* §. V. inter suspensiones latæ sententiæ Summo Pontifici reservatas necnon in decreto »*Auctis*« sub n. IV. qui sic se habet: »Alumni votorum solemnium, vel simplicium perpetuorum, vel temporalium, in Sacris Ordinibus constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint *perpetuo suspensi maneant*, donec a S. Sede alio modo eis consulatur; ac præterea Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint«.

45. *Fugitivus* religiosus proprie ille est qui e monasterio ex quocumque etiam pii operis perficiendi prætextu absque superiorum licentia recedit, vel cum habitu vel sine habitu *cum intentione* tamen *ad monasterium redeundi*. Ex mente insuper Concilii in eodem loco expressa inter fugitivos adnumerandus est etiam ille religiosus qui egreditur e monasterio sub prætextu *adeundi superiores*, nisi fuerit ab iisdem missus aut vocatus. Pariter est fugitivus ille qui monasterium relinquit sub prætextu *adeundi Sedem Apostolicam*. Ita ex Const. *Sixti V. Cum de omnibus*. Excipitur casus quo religiosus ob gravamina a Superioribus sibi illata volens ad Sedem Apostolicam confugere, probare potest testium proborum fide, Superiores denegasse expositulatam licentiam. Ita idem *Sixtus V.* in Const. '*Ad Romanam*' adnexa eidem Constitutioni *Cum de omnibus* §. 20. Pariter ex eadem Const. *Cum de omnibus* uti fugitivus considerari et tractari nequit religiosus in casu quo ipse discedens ex monasterio plene cognoscitur ab illis apud quos divertit ita ut nulla dubitatio aut suspicio contra religiosum de irregulari discessu concipi possit.

46. *Apostatæ* proprie loquendo illi sunt qui religionem illegitime deserunt *absque animo ad eam redeundi*. Fugitivi et apostatæ tenentur 1º. ad *observantiam* trium votorum substantialium, et aliarum obligationum proprii instituti. Hinc quoad votum obedientiæ, quoniam de facto superiorem actu non habent, illud frangunt per peccatum in causa, scilicet protrahendo reditum ad religionem. 2º. Arg. c. 2. *Ne clerici vel monachi* (III. 24) in 6º.: Fugitivi et apostatæ *habitum dimittentes*, sunt ipso facto excommunicati. Qui vero non dimiserint habitum non incurrunt hanc pœnam nisi expresse statuta fuerit in Constitutionibus ordinis approbatis a S. Sede. De hac vero pœna excommunicationis latæ sententiæ

silet Const. *Apostolicæ Sedis*. Hinc ex jure communi non amplius viget. Vigere autem potest in *peculiaribus* ordinibus religiosi si de eadem caveant regulæ a S. Sede probatæ. Summus enim Pontifex integras voluit permanere pœnas in regularium ordinum constitutionibus descriptas. 3º. Quamdiu manent extra monasterium, *privantur* omnibus *privilegiis* sui instituti c. 19. circa fin. sess. 25. *De Reg.* in Tridentino. 4º. Juxta c. 4. sess. 25. *De Ref.* in Tridentino Religiosus qui quolibet prætextu absque licentia superioris in scripto accepta repertus fuerit, ab ordinariis locorum tamquam *desertor* sui instituti puniendus est. 5º. Ex decreto *Urbani VIII.* cit. d. 21. Sept. 1624 fugitivi et apostatæ, sive habitum regularem deferant sive non, possunt ab Episcopo loci ubi moram trahunt in carceres conjici et Superioribus consignari, ut secundum instituti regulam puniantur. 6º. Ex c. 3. sess. 6. *De Ref.* in Trid. quicumque regularis degens extra monasterium, si deliquerit, ab Ordinario loci tamquam Sedis Apostolicæ delegato visitari, puniri et corrigi potest. Superiores vero regulares juxta c. 24. h. t. tenentur conquirere et revocare fugitivos et apostatas. Hæc obligatio in genere adhuc viget, licet non amplius annualis revocatio facienda sit ob contrariam dispositionem ex temporum circumstantiis inductam. Superiores insuper possunt etiam uti vi coactiva pœnarum ad reducendos in monasterium fugitivos, et apostatas, immo et ad *brachium sæculare* confugere. Conferantur decretum *Urbani VIII.* et decretum *Innoc. XII.* apud *Petella: Canones et Decret. Conc. Trid.* ad c. 19. sess. 25. *De Reg.* II. 21. et 25.

TITULUS XXXII.

De conversione conjugatorum.

1. Conversio in titulo exprimit *efficax conjugatorum propositum ingrediendi, et profitendi religionem vel ordinem majorem suscipiendi*. Et 1º. quoad ingressum et professionem religiosam. Ante consummationem potest unus ex conjugibus religionem approbatam ingredi altero conjuge etiam invito, et in religione profiteri. Textus est clarus in c. 2. h. t. cui concordat c. 1. eod. Ex c. 2. conceditur cuique conjugi bimestre ad deliberandum, utrum velit in conjugio manere, vel ingredi religionem. Hinc intra hoc bimestre neuter conjugum tenetur reddere debitum conjugale et matrimonium consummare. Hoc vero bimestre ex sensu c. 2. incipit decurrere

a die termini præfixi a iudice, quo bimestre elapso altera pars potest jure meritoque cogere conjugem ad consummandum matrimonium. Professione autem votorum solemnium emissa ante consummationem, matrimonium simpliciter ratum dissolvitur. Hinc altera pars remanens in sæculo potest ad alia vota libere transire c. 2. h. t. et can. 6. sess. 24. *De Matr. in Trid.* Si quæretur cur uni ex conjugibus ante consummationem matrimonii detur facultas ingrediendi religionem et in eadem profitendi etiam altero invito; respondent DD. quia ex una parte verba Christi Domini 'Quod Deus conjunxit, homo non separet', intelligenda sunt de matrimonio rato, et consummato c. 7. h. t. ex altera vero ministerio juris post dispositionem dicti c. 7. h. t. contractui matrimonii inesse censetur conditio: 'Nisi statum perfectiorem intra bimestre suscipiam'. Ideoque antequam matrimonium per consummationem constituatur in plena expressione significationis unionis Christi cum Ecclesia, idest in *perfecto* esse sacramenti, conditio illa vim suam conservat, ita ut si subsequatur professio religiosa quæ actuat conditionem eandem, matrimonium ratum dissolvatur.

2. Notandum vero est DD. non denegare facultatem ingrediendi religionem uxori, si infra bimestre non obstante manifestatione consilii sui de ingressu in religionem approbatam, per vim a viro *cognita* fuerit. Nemo enim per vim legitime exspoliatur jure suo. Hoc vero in casu pars quæ in sæculo remanet, non potest ad alia vota transire, matrimonium enim cum sit ratum et consummatum, non solvitur per religiosam professionem.

3. Consummato matrimonio, etiam alteruter conjugum ingredi, et profiteri potest religionem. At plures conditiones requiruntur 1º. ut *altera pars consentiat* c. 1. h. t. Consensus autem debet esse *liber*: hinc non valet si per fraudem aut per vim et metum fuerit extortus cc. 16., 17. h. t.

4. Quid vero si alteruter ex conjugibus *altero conjugè invito*, vel ignorante religionem professus fuerit? Ex cc. 3 et 12. h. t. pars quæ in sæculo remansit, potest revocare conjugem professum, et ipsa professio *nulla* est, ita ut, mortuo etiam conjugè in sæculo, non teneatur ad religionem redire. Ratio est, quia cum teste Paulo potestatem sui corporis non vir habeat, sed uxor, et vice-versa, hinc professio religiosa unius ex conjugibus ceu læsiva jurium alterius valere non potest. Qui enim professus est, promisit quod promittere non poterat.

5. At quamvis in casu professio religiosa non teneat, tamen *aliquid operatur* professio nulla. Conferenda sunt cit. cc. 3. et 12. h. t. Sciendum enim est in materia voti hoc valere principium, votum nempe fieri posse de bonis propriis, non vero de alienis. Jam vero qui religionem professus est, vivente altero conjugis inscio vel invito, aliquid proprium habebat, nempe potestatem *petendi debitum conjugale*. Quare potuit huic juri renunciare ac proinde relate ad ipsum conjugem profitentem votum castitatis tenet. Invocari enim potest principium juris 'Actus si non valet uti ago, valere debet uti agere possum'. Hinc qui professus est manentibus prioribus nuptiis tenebitur utique reddere debitum ne jus alienum lædatur, non vero poterit nisi *cogente caritate* petere, quia huic juri renuntiavit. Soluta vero matrimonio per mortem alterius conjugis, votum castitatis in tota sua extensione reviviscit seu nullam amplius patitur limitationem ex jure alterius. Quare votum emissum in religione obicem ponit quominus sine dispensatione *novum* matrimonium contrahatur. Ex modo autem loquendi Pontificis in c. 3. h. t. DD. inferunt votum hujusmodi non esse solemne, sed *simplex*. Quare impedit solummodo non vero dirimit matrimonium. Ita Engel in h. t. n. 9. Et merito; nam in ea conditione in qua fuit emissum reducitur ad votum non petendi debitum conjugale.

6. 2°. Præter consensum alterius conjugis requiritur ut alter conjux si adhuc sit *juvenis*, vel si superadultæ quidem ætatis, sed tamen in periculo *incontinentiæ* versetur, *religionem ingrediatur et profiteatur*. Quodsi unus ex conjugibus sit senex, et absque periculo incontinentiæ, tunc ipso in sæculo remanente, alter de ejus licentia poterit religiosum amplecti institutum. Qui vero remanet in sæculo debet *votum perpetuæ castitatis* in conspectu Ecclesiæ, seu coram auctoritate ecclesiastica et testibus emittere. Porro votum hujusmodi non est solemne, sed simplex in sensu canonum juxta c. un. *De voto* (III. 15) in 6°. et celebratur publice solum probationis causa. Hæc principia juris habentur in c. 4., 8. et 13. h. t. Concordant cc. 19. et 21. C. 27. q. 2.

7. Si quæretur quænam ætas requiratur ut habeatur senectus ad effectum de quo agitur, communiter respondent DD. pro mulieribus esse ætatem 50 annor. pro viris annor. 60, quia post hanc ætatem ordinarie non est generatio. At melius judex seu *Epi-*

scopus in singulis casibus videbit an periculum incontinentiæ verificetur necne.

8. Animadvertendum vero est validam esse professionem unius conjugis, nec eum esse revocandum quoties alter amiserit jus petendi debitum conjugale. Hinc 1°. non est revocandus conjux religiosus si *altera* pars quæ in sæculo permansit, *votum castitatis* emisit, sed pöterit ab Episcopo compelli ut religionem ingrediatur si in florenti adhuc ætate sit, vel in periculo incontinentiæ. 2°. Si unus ex conjugibus jura matrimonii violaverit per *adulterium*, poterit altera pars, etiam suo conjuge invito, religionem ingredi et profiteri c. 15. h. t. Idem dicendum est de quacumque separatione thori et mensæ *perpetua*. — Quod si pars, quæ adulterium admisit, velit religionem ingredi, debet assensum exquirere conjugis innocentis, qui, si assentiatur, tenetur emittere votum castitatis *temporaneum* seu quoad vixerit pars adultera quæ religionem professæ est. Ita decisum est a S. C. Conc. in *Januensi* d. 2. Maji 1722 relata a *Giraldi comm.* in c. 8. h. t. ex *Thesauro Resolutionum* S. Congr. tom. 2. p. 164, item in aliis teste *Benedicto XIV.* in *Syn.* l. 13. cp. 13. n. 15.

9. Pauca de altera *conversione conjugatorum ad ordines sacros.*

Non loquimur de *græca* Ecclesia, quæ non agnoscit omnem incompatibilitatem status conjugalis cum majoribus ordinibus Episcopatu inferioribus. Loquimur solummodo de disciplina Ecclesiæ *Latinæ*. Inprimis certum est ordines majores impedimentum utique dirimens constituere relate ad matrimonium contrahendum, non vero dissolvere matrimonium contractum, licet solummodo ratum, quia privilegium dissolvendi matrimonium ratum solummodo professioni religiosæ concessum est eo quod conjux professus censetur veluti mundo mortuus. Extrav. »Antiquæ« *Joann. XXII. De voto.* (tit. 6.) Hinc si vir in scia vel invita uxore ordines majores susceperit, ordinatio utique valida est, sed illicita, et poterit vir ab uxore revocari, quia ista non amisit jus petendi debitum. Vir autem amittit jus suum petendi juxta sententiam saltem eorum qui in susceptione Ordinis sacri supponunt votum; cfr. c. un. *De voto* (III. 15) in 6°. Quare mortua uxore nec licite nec valide novum potest vir matrimonium contrahere, sed tenetur vel ad statum clericalem regredi, vel religionem ingredi. Unde ut vir possit ad ordines promoveri 1°. debet obtinere *consensum* uxoris suæ. 2°. Uxor si juvenis sit, *ingredi religionem* et solemniter pro-

feri tenetur. c. 6. D. 77. Quod si vero sit in ea ætate in qua nulla habeatur incontinentiæ suspicio, poterit uxor in sæculo permanere, sed emitte debet votum *simplex* castitatis perpetuæ; quod votum simplex ex c. 14. D. 32., juxta ea quæ animadvertit *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* lib. 13. c. 12. n. 16. prohibet uxori viro e vivis sublato, alterum matrimonium contrahere: quod si contrahat, *irritum* est ecclesiasticis sanctionibus, seu Ecclesia non recipit matrimonium hujus mulieris. Quare votum illud simplex reddit mulierem inhabilem ad contrahendum matrimonium, ac proinde voto solemni æquiparatur. Ratio interna videtur esse Ecclesiam quam longissime amovere velle a ministris suis maculam bigamiæ ideoque etiam bigamiæ morti ipsorum supervenientis.*) 3º. Si uxor consentiat virum suum consecrari in *Episcopum* ex c. 6. h. t. nullo modo potest in sæculo remanere, sed debet *religionem ingredi*, immo Episcopus consecrari non postest, nisi antea uxor ejus continentiam professa sacrum sibi velamen imponat, et religiosam vestem assumat.

TITULUS XXXIII.

De conversione infidelium.

1. In hoc titulo sermo est de conversione infidelium ad fidem catholicam. Ex c. 56. Conc. *Tolet. IV.* relato in c. 5. D. 45. necnon ex c. 33. C. 23. q. 5. deprehendimus jus ecclesiasticum præcepisse ut nullus invitus ad fidem amplectendam cogendus esset;

*) Ceterum sententia contraria i. e. negantium hoc votum esse matrimonii impedimentum *irritans* juxta *S. Alphonsum: Theol. mor.* De sacram. Ordinis n. 812. dub. 2º. satis probabilis est et merito quidem. Nam loci juris ab affirmantibus imped. irritans, sc. cc. 10., 11., 12. D. 28. et c. 14. D. 32. de nullitate matrimonii nihil exprimunt; ac licet nullitatem matrimonii a vidua clerici majoris initi expressissent; nihilominus hisce locis certe Const. *Bonifacii VIII.* in c. un. *De voto* (III. 15) in 6º. derogasset. En verba Pontificis: „Quod votum debeat dici solemne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti: „Nos . . . præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis: illud *solum* votum debere dici solemne quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis aut per professionem . . . factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. *Reliqua* vero vota . . . non *rescindere* possunt matrimonia post contracta. Etiam *Benedictus XIV.* in cit. loco (*Syn.* l. 13. c. 12. n. 16.) argumentatur tantum ex *Sanchez (De matrimonio* C. 7. disp. 40. per totum), non proprias affert probationes.

cujus enim vult, Deus miseretur nec inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ et meriti.

2. At ut fideles allicerentur ad veram fidem amplectendam, seu melius ne arcerentur ab eadem ob timorem damnorum, et jacturæ temporalium bonorum, plura videmus in conversorum favorem statuta in legibus canonicis. Et 1°. c. Extr. Com. *De Judæis* (V. 2) præcipit rectoribus et officialibus regionum ad Apostolicam Sedem pertinentium ne Judæos conversos ad veram religionem, turbari sinant a possessione bonorum quæ tempore conversionis obtinebant. Huic decretali accesserunt Const. *Greg. XIII.* et Const. *Pauli III.* '*Cupientes*' d. 21. Martii 1542 confirmatæ et ampliatae a *Clem. XI.* in Constit. '*Propagandæ per universum*' 5. Idus Martii 1704. Ex quibus patet a) non solum ex judaismo, sed *omnibus infidelibus* ubicumque ad fidem conversis concedi ceu privilegium fidei et pro causæ piæ titulo facultatem retinendi omnia bona etiam illicite, seu ex usura alioque malo quæstu acquisita, dummodo *notæ non* sint personæ quibus restitutio facienda esset; b) conversos eximi a *patria potestate*; c) gaudere *privilegiis* communibus civitatis; d) conversos non posse a parentibus *exhæredari* aut ullo modo privari illis bonis sive paternis, sive maternis quæ conversis iisdem debita erant de jure, seu successione quamvis fidem amplexi fuerint contra parentum voluntatem.

3. His expositis in genere explicanda est theoria canonica quæ exhibetur in titulo prout refertur in Decret. *Gregorii IX.* Duplex in titulo caput exstat.

In primo sermo est de *impedimento criminis* infidelium relate ad matrimonium contrahendum post conversionem. Quæsitum est a *Cœlestino III.* 1°. an valeret matrimonium contractum a christianis mulieribus cum Saracenis, qui ex cruciatis bellis facti captivi commorantes in domibus Christianorum, ex machinatione mulierum interfecerunt earum viros, et conversi ad fidem easdem in uxores acceperunt. Respondet Cœlestinus non valere matrimonium hujusmodi. Ex quo deducunt DD. impedimentum criminis, licet juris ecclesiastici, oriri in casu etiam ex facto, quod ab homine adhuc in infidelitate constituto positum est. Ratio est, quia agitur de mulieribus fidelibus et de viris qui ut matrimonium contrahere possent, debebant ad fidem converti. Quamvis ergo leges Ecclesiæ non obligent infideles, tamen ex eo quod in casu una pars ex contrahentibus erat fidelis, et factum ipsum habebat relationem

ad fidem, jure statuit Cœlestinus crimen patratum ab infideli constituere impedimentum dirimens christiani matrimonii.

2°. Proposita est species de quibusdam mulieribus christianis quæ nupserant Saracenis conversis ad fidem a quibus earum viri in bello fuerant pugnando interfecti. Qua in specie respondit Cœlestinus matrimonium valere nec posse mulieres istos conversos, ceu non legitimo matrimonio sibi conjunctos deserere.

4. In c. 2. h. t. species est de Judæo ad fidem converso, remanente ejus uxore in infidelitate, et statuit *Greg. IX.* puerum ex matrimonio in infidelitate natum post triennium ætatis suæ apud patrem educari debere. Hanc Const. *Bened. XIV.* in epist. '*Probe te*' d. 15. Nov. 1751 extendit etiam ad casum conversionis uxoris, ita ut ob fidei privilegium filii qui in infantia aut pueritia constituti sunt, nec doli sunt capaces, debeant educari semper apud conjugem conversum. Nec aliqua injustitia admittitur, cum ipsæ leges civiles quamvis aliquando pro sexus diversitate patri, matrive filios attribuerint l. un. C. *Divortio facto, apud quem liberi morari vel educari debeant*, tamen ex justis causis, præsertim ob suspectos patris mores filios omnes quamvis exuberantes, soli matri educandos committebant. Ita ll. 1. et 3. §. 5. ff. *De liberis exhibendis*. Jam vero major pejorque suspicio non datur, quam si filius doli incapax relinquatur sub potestate et directione parentis infidelis.

Diximus vero filium doli incapacem; nam si sit *doli capax*, cogendus non est ad religionem christianam sequendam, sed eligat cui ex parentibus vel infideli vel converso adhæreat; cit. c. 33. C. 23. q. 5.

5. Quæ exposita sunt in n. 4, viam sternunt ad quæstionem: quando liceat baptizare filios parentum acatholicorum.

I^o. Baptizare licet filios parentum acatholicorum *parentibus etiam invitis*: 1°. versantes in periculo mortis; 2°. amotos juste vel injuste a potestate parentum sine periculo redeundi et cum spe educationis catholicæ; 3°. filios quorum parentes sunt servi domini christiani cum ejusdem consensu. — II°. Quando *alteruter ex conjugibus est catholicus*, semper possunt baptizari eorumdem filii, modo ne *certum* sit filios acatholice educatum iri, S. C. Inq. dd. 12. Oct. 1600 (Collect. S. C. de Propag. Fid. an. 1893. n. 540.) et 17. Sept. 1671 (ibidem n. 546.). — III°. In ceteris casibus sc.

præter enumeratos in nn. I^o. et II°.) duo sunt respicienda: *Jus Ecclesiæ in filios acatholicorum et spes educationis catholicæ.*

Licet antiquis temporibus auctores, præsertim Scotistæ, jus Ecclesiæ in filios *acatholicorum non baptizatorum*, uti Judæorum, Mahumetanorum etc. defenderent, nostris tamen temporibus sententia *S. Thomæ* (*Summa Theol.* II^u. q. 10. a. 12. et III. q. 68. a. 10.) Constitutionibus *Benedicti XIV.* »*Postremo mense*« d. 28. Febr. 1747 et »*Probe*« et decretis S. Officii plurimis suffulta sola retinenda est: Ecclesiæ jus non esse in filios infidelium, nisi in circumstantiis quibusdam (supra enumeratis). Econtra »certum est quidem penes Ecclesiam jus esse baptizandi infantes hæreticorum vel schismaticorum, ac præpedire ne parentum erroribus imbuantur: neque de hoc Ecclesiæ jure ulla dubitatio moveri potest,« ait S. C. de Prop. Fid. d. 3. Jan. 1777 ad n. IX. (Collect. cit. n. 571.) -- Sed aliud est jus, aliud usus hujus juris. Et quia Ecclesia ex usu hujus in infantes acatholicorum baptizatorum juris multa incommoda non solum infantibus baptizatis, sed etiam sibi ipsi proventura prævidit, baptismum infantium parentum acatholicorum et baptizatorum et non baptizatorum *non permisit*, nisi aut versarentur in periculo mortis aut adesset spes justa et rationabilis catholicæ educationis; S. C. Inq. dd. 28. Jan. 1637 (Collect. cit. n. 542.) et 26. Aug. 1885 (Collect. n. 595.). Inde non sufficit consensus utriusque parentis ad baptismum catholicum, sed requiritur illa spes justa et rationabilis.

TITULUS XXXIV.

De voto et voti redemptione.

1. Votum in sensu canonum est '*Promissio deliberata Deo facta de bono meliori et possibili*'. Dicitur 1°. *promissio* ut distinguatur a consilio et proposito, quæ intentionem utique aliquid faciendi important, non autem secumferunt voluntatis decretum ad suscipiendam actu aliquam obligationem. Hinc qui non exsequitur propositum utcumque firmiter et efficaciter conceptum in materia indifferente, idest nec vetita nec præcepta, peccati reus non est c. 3. h. t. Dicitur 2°. *deliberata* quia scilicet ad votum concipiendum requiritur perfecta animadversio seu cognitio objecti promissionis. Hinc indeliberata et minus considerata sponsio votum

dici nequit, sed est potius aspiratio quædam voluntatis spontaneæ non ex consilio rationali, sed potius ex motu instinctivo procedens. Quare sponsio hæc est potius opus phantasiæ et imaginationis quam rationis et intellectus. Pariter *libera* debet esse voluntas. Ea vero sufficit libertas voluntatis quæ sufficit ad peccatum patrandum. Verum communis doctorum arg. c. »Veniens« 5. *Qui clerici vel monachi* (IV. 6), tenet vota emissa sub metu gravi injusto esse irrita, adeoque non indigere dispensatione. 3º. *Deo facta* vel immediate, vel mediate seu immediate facta sanctis. Deum vero semper respicere debet votum quia est actus religiosus et ad cultum pertinere dicitur. 4º. *De bono meliori*. Hæc verba non significant objectum voti esse semper bonum perfectum aut optimum. Nam omnes conveniunt objectum voti esse posse rem simpliciter honestam, immo et rem de se indifferentem, quæ vero ad bonum finem dirigatur. Igitur votum de bono meliori fieri dicitur 1º. quia promissio de re honesta non debet impedire prosecutionem majoris et perfectioris boni. Sic ex. gr. regulariter non valet votum de matrimonio contrahendo quia melior est continentia et status religiosus. Igitur votum fit de meliori bono *negative*, quatenus meliori bono obviare nequit. 2º. De meliori bono fit votum etiam *positive*, quia res etiam simpliciter honesta eligitur ceu medium animam perficiendi Scilicet obligatio de re honesta suscipitur quia pro vitæ spiritualis utilitate judicatur melius esse actionem aliquam simpliciter honestam ponere quam non ponere. Tandem 5º. *De bono possibili*. Etenim impossibile nulla est obligatio, sive impossibilitas sit *moralis*, quæ exsurgit ex prohibitione legis, sive sit *physica*, quæ est ex incapacitate virium et defectu proportionis medii ad finem. Qua in re animadvertendum est impossibilitatem ex defectu virium et capacitatis aliquando reduci ad magnam difficultatem qua res arduæ dicuntur impossibiles. Hoc in sensu impossibilitas sumitur cum sermo est de possibilitate legis applicandæ universæ communitati. Quare lex nimis ardua, seu quæ maximam secumfert difficultatem imponi nequit populo. Hinc quod optimum est, sub lege non cadit. At cadere potest sub consilio ac proinde potest esse materia voti. Immo votum potest comprehendere etiam id quod exsequi non potest suis ordinariis viribus, sed indiget aliqua gratia Dei, ad illud exsequendum. Quemadmodum est castitas perpetua juxta illud proverb. 'Scio quod non possum esse continens, nisi Deus dederit' et Tridentinum: sess. 24. cn. 9. *De matrimonio*.

2. *Divisio*: I^o. *Vota solemnia et simplicia*. Solemnia sunt quæ ab Ecclesia *uti solemnia* recognoscuntur. Reliqua vota licet ab Ecclesia probentur, simplicia nuncupantur. Etenim *Bonif. VIII.* c. un. h. t. in 6°. docet *vota solemnizari ab Ecclesia*. Porro hæc solemnizatio duo importat. 1°. quidem Ecclesia iudicat auctoritate sua aliquod genus actionum revera *perfectionis medium* constituere. Unde ille qui vovet hoc genus actionum præstandum in forma recognita ab Ecclesia, certus est in conscientia sua, promissionem datam esse de bono meliori et possibili illamque a Deo acceptari. — 2°. autem solemnizatio præstita ab Ecclesia specialem effectum tribuit, qui in eo consistit, ut actus contra votum emissum non solum sit illicitus, sed etiam *invalidus* et *irritus*, dum actus contra votum simplex est in genere solummodo illicitus. Quare solemnitas voti non est qualitas intrinseca ipsi voto, sed in se eadem sunt vota solemnia et simplicia et utraque exhibent promissionem Deo factam. Solemnitas ergo voti est qualitas extrinseca, procedens ex actu legitimo Ecclesiæ, quæ approbans votum eidem tribuit virtutem irritandi actus contrarios. Quo posito mihi non arridet sententia eorum qui tenent votum solemne distingui a voto simplici quia in solemniori voto adest acceptatio Dei per Ecclesiam ac proinde unum ab alio *substantialiter* distinguunt. Nam solemnitas voti arg. cap. un. h. t. in 6°. procedit in sensu supra exposito; et quoniam etiam votum simplex est promissio de bono meliori, præsumi debet acceptatio ejus ex parte Dei. Etenim si non esset de bono meliori, neque esset votum.

3. II°. *Vota realia, et personalia, et mixta*. Realia ea sunt quibus promittitur res aliqua distincta, aut quæ distingui potest a facto mere personali ex. gr. eleemosyna, ædificatio, vel reparatio Ecclesiæ. — Personalialia quæ aliquid a persona determinata præstandum designant ex. gr. peregrinatio aut obsequium personale Deo præstandum, aut jejuniū. — Mixta sunt ea vota in quibus præter præstationem rei, etiam promittitur ipsa actio personalis. Ex. gr. si promittitur peregrinatio cum obligatione aliquid sacræ imagini donandi.

4. III°. *Vota non reservata, et reservata*. Primi generis sunt ea quæ Prælatus ordinarius potest dispensare, redimere vel commutare. Reservata autem sunt quæ exsuperant potestatem ordinarii superioris, sed ex speciali dispositione solum dispensare, redimere et commutare potest superior auctoritas in Ecclesia. Et

primo quidem Summo Pontifici reservata sunt vota solemnia. Quoad vero vota simplicia ex Extr. 5. *De Pœnitent. et remission.* (V. 9) inter comm. reservatur S. Sedi: 1°. Votum *perpetuæ castitatis*, 2°. votum *religionis approbatæ**) ab Ecclesia, 3°. votum peregrinandi *Romam* seu ad limina Apostolorum, 4°. votum peregrinandi *Hierosolymam* ad sepulchrum Domini, 5°. votum peregrinandi *Compostellam* ad S. Jacobum. At neque hæc reservantur nisi sunt absoluta, determinata, perfecta.

De voti obligatione.

5. Quodcumque votum valide emissum ex virtute religionis obligat ad præstandum id quod promissum fuit. Quodsi votum cognoscatur et probationis capax sit, potest fidelis homo ab externo foro Ecclesiæ adigi ad illud implendum, præsertim si Ecclesiæ, vel causæ piæ intersit votum impleri c. 6. h. t. Porro votum personale aut etiam mixtum, nisi adsit impedimentum, implendum est ab ipsomet *vovente*. Neque enim valet principium 'qui per alium facit, per se ipsum facere videtur'. Votum vero reale per alios impleri potest, immo debet impleri, quando vovens per se ipsum nequeat illud implere.

6. Quæritur an obligatio votum implendi transeat ad hæredes. Si sermo sit de voto *reali*, certum est illud obligare etiam hæredem illius defuncti qui vovit, et non implevit votum. Nam successores tenentur ad solvenda onera realia antecessorum c. 18. *De censibus* (III. 39) et hæres adeundo hæreditatem tacite fecit suas obligationes illam afficientes. — Vota autem *personalia* hæres implere non tenetur, quia præsumitur testatorem voluisse solummodo personam suam obligare. Excipitur casus quo hæres in se suscepit onus implendi votum quod defunctus non implevit. Votorum mixtorum executio ad hæredes transit quoad partem realem quoties pars realis a personali separari possit, seu quando pateat voluntatem voventis fuisse obligandi æque principaliter rem et personam suam, non vero quando pateat voluisse obligare principaliter personam, et accessorie rem, seu quando præstatio rei reducitur ad merum obsequium personale. Verum ad hæredem transit onus implendi votum quoad partem realem et quoad personalem

*) Religionis approbatæ in qua *solemnia* vota nuncupantur. S. Pœnitentiaria d. 2. Jan. 1836.

si utramque obligationem in se hæres susceperit. Species legitur in c. 6. h. t. de Duce Hungariæ qui ab *Innoc. III.* obligatur ad implendum votum paternum quod ipse Dux patri in extremis agenti se impleturum sponderat, visitandi nempe Hierosolymitanam provinciam in forti manu seu cum exercitu et in humili corde. Hoc votum erat certe mixtum.

De voti redemptione.

7. Redemptio voti stricto sensu sumpta significat *mutationem obligationis personalis in realem obligationem*; arg. c. 1. h. t. in quo quæritur, an votum peregrinationis eleemosynis redimi possit, vel in aliud commutari. At communiter sub hac appellatione DD. intelligunt *quancumque liberationem ab obligatione voti*. Hæc vero liberatio seu cessatio voti pluribus modis potest contingere. 1°. *Immutatione status rerum*. Quæ immutatio vel in votis personalibus contingit, cum persona vovens impedimento perpetuo detineri incipit, quo non amplius possit votum implere. Hoc in casu vovens non tenetur per alium obligationi, quam contraxerat, satisfacere. Sed huic theoriæ opponi videtur c. 8. h. t. in quo Summus Pontifex decernit ut illi, qui voto ultramarino se obstrinxerint idest voverint in bello terræ sanctæ christianæ militiæ auxilium, si nequeant in propria persona pugnare, teneatur quisque in bonum terræ sanctæ refundere eas expensas quas iturus fecisset. Resp. Votum peregrinationis hierosolymitanæ non erat simpliciter pro causa devotionis, et ad obsequium personale Christi sepulchro præstandum, sed erat potius mixtum et de votis realibus ita participabat, ut æque principalis esset obligatio personalis et realis. Nam revera votum emittebatur in subsidium terræ sanctæ. Igitur impedita persona, valebat votum quoad præstationem rei, quæ cedere poterat in subsidium terræ sanctæ. Iterum immutatio status rerum tum quoad vota personalia tum quoad realia verificatur quoties materia voti deficiat seu quoties opus Deo promissum fiat vel *illicitum*, vel *impeditivum majoris boni*, ex. gr. si post votum peregrinationum, aut status clericalis quis velit ingredi religionem. Vel tandem quoties opus factum fuerit indifferens ex. gr. si cessaverit prorsus periculum ob quod quis sibi voto inhibuit ingressum in aliquam domum, cessat obligatio voti. Ad hanc immutationem status rerum reducitur etiam cessatio conditionis vel temporis in voto adjecti.

8. Liberatio vel cessatio voti contingit 2°. per *irritationem* voti. Irritatio est actus, quo ille, a quo vel persona vovens, vel materia voti dependet, tollit obligationem voti. Unde votum per se est validum, et obligat quousque non fuerit irritatum. Hæc irritatio obligationis fit ex sola voluntate illius, a quo vovens *ipse*, vel voti *materia* dependet, unde irritatio alia *directa* dicitur, alia *indirecta*. Nam vota semper habere præsumuntur implicitam conditionem 'nisi contradicat ille cui vel vovens, vel materia voti subest'.

9. I^o. Ex *dependentia personæ* vota omnia sive personalia sive realia irritare potest, qui *dominativa* pollet potestate. Ergo 1°. potest *superior regularis* vota *religiosorum* irritare, quia voluntas religiosi inferioris effectum non habet nisi in quantum fuerit confirmata aut tolerata a Superiore. *Excipitur* votum transeundi ad institutum strictioris observantiæ. Qua in re Superior contradicere nequit, posito quod electio religiosi sit bonum melius. — *Episcopus* vero non potest irritare *directe* vota clericorum sibi subjectorum, quia Episcopus in clericos habet quidem *jurisdictionem*, seu auctoritativam potestatem, sed non habet potestatem dominativam. Si autem votum obviaret *exercitio sacri ministerii*, ex. gr. si clericus voveret se non accepturum beneficium parochiale, Episcopus posset votum hujusmodi irritare, quia in hoc clericus revera subditur Episcopo ceu judici competenti, et Superiori legitimo. 2°. *Pater*, et propredictus *tutor* possunt *omnia* vota *impuberum* irritare; impuberes enim liberi et pupilli quoad omnem obligationem suscipiendam ob imbecillitatem iudicii in jure censentur pendere ab auctoritate et directione patris vel tutoris c. 2. C. 20. q. 2. et c. 14. C. 32. q. 2. ex *Num. XXX. 4.*

10. II°. Ex *dependentia autem ratione materiæ*, et ne alienis iuribus præjudicium inferatur 1°. *pater*, et *curator* possunt irritare vota *puerum* filiorum, et minorum si hæc vota cedant in *damnum* rerum paternarum vel administrationis curatori commissæ. Hinc pater irritare nequit vota filii de bonis castrensibus et quasicastrensibus: quia hæc propria et libera sunt filii. 2°. *Vir* potest irritare vota *uxoris* quæ *præjudicant* eidem viro vel in debito conjugali, vel in administratione rei familiaris. Non potest vero vir irritare hæc vota si ab uxore ante matrimonium fuerint emissa. Potestas enim viri in uxorem incipit a tempore initi matrimonii: nec habet vim retroactivam. — Etiam uxor irritare potest vota viri quæ lædunt jura matrimonii.

11. 3^a. Liberatio vel cessatio voti contingit per *commutationem* ejusdem voti, idest per subrogationem alterius operis in locum operis promissi. Commutatio fieri potest in opus Deo gratum, vel majus, vel æquale, vel etiam minus. Commutatio voti in opus evidenter melius fieri potest etiam auctoritate *privata*, seu ab *ipso vovente*, arg. cc. 4. h. t. et 3. *De jurejurando* (II. 24). Non enim, ait Pontifex in cit. c. 3., propositum infringit qui in melius illud immutat. — At *exceptio* est 1°. quoad vota *Papæ reservata*, quæ non possunt immutari nisi in religiosam professionem, arg. c. 4. h. t. 2°. quoad vota emissa *cum juramento*, quia duplex est obligatio in casu, una ex voto idest ex fidelitate, altera ex juramento quod est actus distinctus a voto, et supremus religiosi cultus. Quemadmodum infertur ex Literis Apostolicis *Bened. XIV.* ad Pœnitentiariorum Urbis, datis d. 3. Decemb. 1749 §. 3. n. 43. quæ incipiunt '*Inter præteritos*'. Quare emissa professione religiosa quoad jurandum exposcenda esset relaxatio ejusdem. 3°. Excipiuntur vota emissa *in utilitatem tertii*, et ab eodem *acceptata*. Commutatio enim in casu læderet jus tertii per quasi-contractum acquisitum.

12. Commutatio voti in bonum *æquale*, vel *inferius* ut legitime fiat, requiritur *causa* vel utilitatis, vel difficultatis et *auctoritas superioris*. Nomine superioris venit non solum Romanus Pontifex, sed etiam Episcopus quoad vota non reservata. Simples sacerdotes commutare possunt si privilegium seu indultum habeant commutandi vota. Hoc privilegium concedi solet a Sacra Pœnitentia pro votis cum debitis limitationibus pro foro conscientiae et in sacramentali confessione. Commutatio, si fieri possit, melius est ut a reali ad reale votum, a personali fiat ad personale. Pariter si commode possit fieri ad æquale bonum, faciendum non est ad minus.

13. 4^a. Liberatio fit per *dispensationem* voti. Dispensatio est *actus legitimi superioris quo ex justa causa aufert titulum obligationis voti*. Per dispensationem ergo deficit prorsus ipsa obligatio. Requiritur ad valorem vero *justa causa*, quia in lege Superioris Inferior delegatus nequit dispensare nisi ex justa causa. Causæ autem sunt 1°. si votum conceptum fuerit ex minori deliberatione, ex. gr. in aliqua *animi perturbatione*, vel in *ætate puerili*, 2°. magna *difficultas* quæ adversatur *exsecutioni* voti, inspecta præsertim conditione in qua vovens versatur; 3°. si ex obligatione voti *notabile damnum* vel spirituale vel temporale sequatur. 4°. Dispensatur votum ob *bonum commune* Ecclesiæ vel reipublicæ

arg. cc. 5., 7. et 9. h. t. At ex sensu horum cc. et c. 1. h. t. animadvertendum est dispensationem considerari in jure ceu rem *odiosam*, tollit enim penitus obligationem. Hinc ad eam deveniendum non est quando commutatio fieri potest. Unde Sacra Pœnitentiarum solet dispensare commutando.

14. Ad dispensandum requiritur *auctoritatis legitimi superioris*. Absolutio enim a vinculo spirituali ab iis solum concedi potest, quibus dictum est 'quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo'. Quare dispensatio pertinet ad potestatem jurisdictionis. Legitimus vero Superior est pro *tota* Ecclesia Romanus Pontifex, qui dispensare potest non solum in votis *simplicibus*, sed etiam in *solemnibus*. 1°. Vi enim verborum Christi *Tibi dabo claves, . . quodcumque solveris . .* judicare potest legitime Romanus Pontifex de omni negotio spirituali fidelium et decernere quid agendum sit. Cui rationi accedit etiam 2^a.: quia nempe solemnitas voti non est aliquid intrinsecum voto, ita ut natura sua votum solemne distinguatur a simplici; sed pendet ab Ecclesia c. un. h. t. in 6°., quæ acceptando promissionem, decernit esse nullos et irritos actus positos contra virtutem voti. Quare solemnitas votorum non limitat potestatem Romani Pontificis, quippe qui est *supra* jus Ecclesiasticum. Exemplum dispensationis a voto solemnibus novissimum adest in dispensatione data a S. C. Inq. d. 12. Jan. 1888.

15. Pro subditis diœcesanis proprius Episcopus dispensat in votis *simplicibus* et sede episcopali vacante, Vicarius Capitularis, in quem ordinaria Episcopi jurisdictio transit. Insuper etiam prælatus exemptus seu nullius diœceseos qui jurisdictione quasi-episcopali gaudet, dispensare potest in votis simplicibus subditorum suorum. — Cum vero Episcoporum potestas subordinata sit supremæ potestati Romani Pontificis, hinc Episcopus, et a fortiori prælati inferiores non possunt de lege ordinaria absolvere in quinque simplicibus votis reservatis S. Sedi. In his autem quinque votis potest etiam Episcopus juxta theoriam probatorum auctorum dispensare quando adsit impedimentum adeundi Romanum Pontificem et necessitas ob periculum animæ urgeat. Præterea Episcopus et alii prælati inferiores non possunt dispensare in votis solemnibus neque in votis simplicibus quæ præmittenda sunt in Ordinibus Virorum votis solemnibus; cfr. *Encycl. Neminem latet* d. 12. Jun. 1858 n. II. — Attamen vi facultatis tributæ Episcopis a S. C. Inq. d. 20. Febr. 1888 locorum Ordinarii possunt dispen-

sare super professione solemnī ad matrimonium contrahendum in specialibus circumstantiis. Ampliora hac de re in l. IV.

16. Quoad vero vota simplicia Pontifici reservata animadvertendum est, reservationem horum votorum esse odiosam, quippe quæ potestatem ordinariam Episcoporum et aliorum prælatorum restringit. Quare stricte accipienda est reservatio. Vota enim hujusmodi debent esse perfecta et determinata in toto vocis conceptu. Hinc non sunt reservata, sed dispensari possunt ab Ordinariis vota I^o. ob defectum in conceptu *ipsius voti*; II°. ob defectum in conceptu *objecti* horum votorum. Ob I^{um}. defectum non sunt reservata: 1°. vota *incerta* i. e. vota de quibus rationabiliter dubitatur utrum sint vota an sola proposita; quia in dubiis benignior pars amplexanda *Reg. 36. Juris* in 6°.; 2°. vota *conditionata*, nisi conditione jam impleta renovata sint; nam si non sunt renovata, etiam impleta conditione a gravissimis DD. inter reservata non numerantur; 3°. vota non Deo, sed sanctis, e. gr. B. M. V., facta. — Ob II^{um}. defectum non sunt reservata: 1^a. vota ingrediendi aliquam *congregationem*, amplectendi ordinem *strictiorem*; 2°. vota castitatis *temporanæ* vel *partialis*, e. gr. non nubendi; 3°. vota peregrinandi Romam etc., non quidem ad visitanda limina, sed e. gr. ad invisendam Imaginem B. M. V. de Perpetuo Succursu etc. — Deinde licet substantiæ horum votorum sint reservatæ, tamen non accidentia, e. gr. peregrinandi Compostellam *pedibus*.

17. Ad materiæ de voto intelligentiam quæritur *quid operetur valida dispensatio*? Certum est apud omnes cessare per hunc actum Superioris obligationem voti. At obligatio potest cessare sive per actum *legislatoris* qui destruit vel suspendit virtutem legis, vel per actum auctoritativum *judicis*, qui declarat juridice et efficaciter pro tali persona, et pro tali re vinculum legis non verificari. Hinc etiam judex dicitur cum veritate absolvere reum ab actione legis. Semper vero requiritur causa, non solum ad licitatem, sed etiam ad valorem dispensationis. Nam si dispensatio nihil est nisi iudicium, res per se patet; sin autem relaxatio legis est, causa debet adesse, quia Inferior in lege Superioris non dispensat nisi existente legitima causa.

18. His præmissis duplex est doctorum sententia. Alii cum *Paludano* in 4. d. 38. q. 4. art. 4. tenent dispensationem reduci ad actum quo *declaratur* materiam voti non esse amplius Deo gratam,

et ratio est quia cum vota intercedant directe inter Deum et hominem voventem, constituunt legem inter Deum et ipsum voventem. Votum igitur producit jus favore Dei. Quare auctoritas Ecclesiæ proprie dispensare in voto non potest seu non potest destruere vinculum quod existit vi voti. Quare melius est si dicatur Superiorem ecclesiasticum auctoritative judicare, seu denuntiari talibus in adjunctis et circumstantiis versari hominem in quibus Deus votum ejus seu opus, vel promissam rem non acceptat, ac proinde locum esse cessationi voti. Quare in iis quæ a vovente proponuntur, Superior proprie legem voti non abrogat, sed judicium fert super causis seu circumstantiis quæ ab eodem vovente proponuntur.

19. At alii auctores cum *Lessio*: *De justitia et jure* lib. 2. c. 40. Dub. XVII. nn. 112. et sqq. docent, dispensare in voto nil aliud esse quam relaxare voti vinculum, et tollere ejus obligationem condonando homini Dei debitum, quod erga Deum vovens contraxit. Probant autem in Ecclesia adesse hanc potestatem: 1°. ex perpetuo usu Ecclesiæ quæ debita fidelibus condonavit contracta erga Deum ex voto, juramento et similibus; 2°. ex *Paulo* 2^a. ad *Cor.* II. 10. ubi scribit 'ego quod donavi, si quid donavi, in persona Christi'; 3°. ex verbis Christi *Matth.* XVI. 19. »Tibi dabo« etc. et *Matth.* XVIII. 18. »Quæcumque« etc. Quæ verba sunt generalia et intelligi possunt de omni vinculo quod homo potest contrahere erga Deum; 4°. ex ratione; si enim Deus dedit Ecclesiæ potestatem solvendi a vinculo culpæ et pænæ, cur non etiam a voto? Auctoritas *Lessii* plurimi facienda et rationes allatæ maximi ponderis sunt. Unde hanc secundam sententiam priori præferendam esse censemus. Auctoris reverentiâ hoc reliquimus; at quis non videat, *Lessium* præsupponere id quod debet probare.*)

*) Argumenta a *Lessio* prolata nimis generalia sunt; quæ certissime novant Auctores contrariæ sententiæ; nihilominus *S. Thomas* in *Summa Theol.* 2. 2. q. 88. a. 10. o. dicit: „Autoritate Superioris dispensantis fit, ut hoc quod continebatur sub voto, non contineatur in quantum determinatur in hoc casu hoc non esse congruam materiam voti. Et ideo cum prælatus Ecclesiæ dispensat in voto, non dispensat in præcepto juris naturalis vel divini, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humanæ quæ non potuit omnia circumspicere“: similiter *S. Bonaventura* 4. D. 38. a. 1. q. 3. — Audiamus etiam *Benedictum XIV.* de obligatione juris divini disserens quoad residentiam

TITULUS XXXV.

De statu monachorum et canonicorum regularium.

1. Cum in præcedentibus titulis actum sit de votis in genere et de ingredientibus religionem, in præsentī titulo specificè agitur de observantia trium votorum solemniū quæ in *religione approbata* emittuntur. Dicitur »in religione approbata« quæ complectitur et statum monachorum et statum canonicorum *regularium* i. e. illorum canonicorum qui regulam S. Augustini (sive Chrodegangi Metorum episcopi) vota solemnia emittendo profitentur. De observantia trium votorum pauca sunt hic tractanda ceteris ad theologiam moralem remissis; deinde sermo erit de clausura regulari.

I. De voto *castitatis*. Solemnitas votorum dimetienda est ex effectibus præcipue voti castitatis, c. un. *De voto* (III. 15) in 6°. Differentia inter votum perfectæ et perpetuæ castitatis *simplex* et *solemne* in eo consistit ut licet utrumque omnem actum contrarium prohibeat etiam virtute religionis, licet utrumque irritet sponsalia futura necnon prohibeat matrimonium, solum tamen solemne etiam dirimat matrimonium superventurum et dissolvat matrimonium ratum, non consummatum; Tridentinum: 24. sess. 9. cn. *De matrimonio*.

2. II. Votum *obedientiæ* efficit, ut professus vota sive solemnia sive simplicia teneatur ad obediendum singulis Superioribus *secundum regulam*; inquantum transgressionēs cadant sub peccato, videatur in Summa Theol. S. Thomæ 2. 2. q. 186. a. 9. — In nonnullis regulis, præcipue sanctimonialium, præscribitur vel enixe commendatur manifestatio conscientiæ. Quæritur utrum manifestatio conscientiæ cadat sub præcepto obedientiæ? Suo jam tempore Cardinalis Bizzarri in sua *Collectanea* scribere potuit (pag. 832. n. 4.): »S. C. EE. et RR. minime solet approbare aperitionem conscientiæ Superiorissæ, sed tantum permittitur, ut sorores, si velint, pandere possint defectus in regulæ observantia, et progressus quoad virtutes. De aliis enim ab eis agendum est cum proprio confessario'. — At abusus qui jam irrepserant vel irrepere minabantur, S. P. Leo-

Episcoporum: „Romanum Pontificem“, ait, „dum tacitam dispensationem a residentia materiali concedit, non eos quidem a legis Divinæ vinculo absolvere, sed *interpretando* definire, Divinam legem eos in casu de quo agitur, ob adjunctas rerum circumstantias, nequaquam adstringere.“ in *Syn.* l. 7. c. 1. n. 7.

nem XIII. adduxerunt, ut conscientię manifestationem prorsus e medio tolleret decreto generali S. C. EE. et RR. quod incipit »*Quemadmodum*« d. 17. Dec. 1890. hujus quoad nostram quæstionem tenoris: »I. Sanctitas Sua irritat, abrogat, et nullius in posterum roboris declarat quascumque dispositiones Constitutionum piarum Societatum, Institutorum *mulierum* sive votorum simplicium sive solemnium, nec non *virorum* omnimode *laicorum*, etsi dictæ Constitutiones approbationem ab Apostolica Sede retulerint in forma quacumque etiam quam ajunt *specialissimam*, in eo scilicet, quod cordis et conscientię intimam manifestationem quovis modo ac nomine respiciunt. Ita propterea serio injungit Moderatoribus ac Moderatricibus hujusmodi Institutorum, Congregationum ac Societatum, ut ex propriis Constitutionibus, Directoriis ac Manualibus præfatæ dispositiones omnino *delegantur* penitusque *expurgentur*. Irritat pariter ac delet quoslibet ea de re usus et consuetudines etiam *immemorabiles*.

II. Districte insuper prohibet memoratis *Superioribus* ac *Superiorissis*, cujuscumque gradus et præeminentię sint, ne personas sibi subditas inducere pertentent directe aut indirecte, præcepto, consilio, timore, minis, aut blanditiis ad hujusmodi manifestationem conscientię sibi peragendam; *subditisque* e converso præcipit, ut Superioribus majoribus denuncient Superiores minores, qui eos ad id inducere audeant: et, si agatur de Moderatore vel Moderatrice Generali, denunciatio huic S. Congregationi ab iis fieri debeat.

III. Hoc autem minime impedit, quominus subditi *libere ac ultro* aperire suum animum Superioribus valeant, ad effectum ab illorum prudentia in dubiis ac anxietatibus consilium et directionem obtinendi pro virtutum acquisitione ac perfectionis progressu.

Exinde patet: Nunquam posse *adigi* vel *pertrahi* vel *adduci* ullo modo sorores quaslibet votorum sive simplicium sive solemnium aut fratres regiminis mere laici ad manifestandam Superioribus laicis quibusvis conscientiam, posse vero easdem sorores aut eosdem fratres pandere Superioribus conscientiam propriam *libere et ultro*.

3. In eodem decreto »*Quemadmodum*« cavetur etiam de alio capite, sc. utrum cadat sub obedientia regulari receptio Ss. Eucharistiæ, i. e. num et quoties S. Mensa Domini frequentanda vel S. Communio sit omittenda. — Nonnullæ enim regulæ continent *catalogum* dierum hebdomadis, quibus S. Eucharistia sumenda est; in nonnullis tribuitur Superioribus facultas »dirigendi subditos

quoad peculiare pœnitentias ac alia pietatis opera, quæ *facultas* per abusionem extensa in id etiam exstitit, ut eis ad S. Synaxim accedere vel pro lubitu permiserint vel omnino interdum prohibuerint.»

Duo tantum spectant secundum decretum cit. ad Superiores regulares: 1°. Possunt prohibere sumptionem S. Communionis in casu quo aliquis ex eorum subditis post ultimam sacramentalem Confessionem Communitati *scandali* fuerit aut *gravem externam* culpam patraverit *donec ad Pœnitentiæ Sacramentum denuo accesserit*. — 2°. Habent jus, ut quotiescunque unus ex subditis licentiam a Confessario obtinuerit frequentioris (sc. quam in regula concessa) ac etiam quotidianæ Communionis, ab ipso subdito certiores de hoc fiant; necnon ut, si justas gravesque causas se habere reputent contra frequentiores hujusmodi Communiones, manifestent — manifestare autem etiam debent — Confessario cujus judicio acquiescendum omnino erit. — Ceteræ de recipienda Ss. Eucharistia dispositiones solummodo ad Confessarium sive ordinarium sive extraordinarium spectant.

Quare calendarium sive catalogus dierum Communionis nihil præbet nisi *monitum*, ut omnes ad s. Synaxim curent diligenter se præparare et accedere diebus in propriis Regulis statutis. Communionem frequentius vel rarius quam hisce in calendario statutis diebus permittere, *solius est Confessarii*, S. C. EE. et RR. d. 4. Aug. 1888 et in dicto decreto d. 17. Dec. 1890 nn. V. et VI.

4. Hoc decretum »Quemadmodum« non respicit omnes ordines et congregationes, sed tantum Societates et Instituta mulierum sive votorum simplicium sive solemnium, necnon virorum omnimode laicorum.

Quare »Puellæ Charitatis« comprehenduntur in dicto decreto publicatione et vigilantia juxta earum institutionem ac privilegia Superiori Generali Congregationis Missionis, quando sunt exemptæ, reservata, S. C. EE. et RR. d. 14. Apr. 1891 ad I^{um}. — Congregationes virorum non comprehenduntur per se, licet præter paucos sacerdotes multi in eis inveniantur fratres laici; sic non tanguntur decreto »Quemadmodum« Salesiani, Lazzaristi etc. Quodsi Congregationes sive Ordines sunt naturæ *mere laicalis*, uti Fratres Scholarum Piarum, legi sunt subjecti; — cit. resp. d. 14. Apr. 1891 ad II^{um}.

5. III°. De observantia voti *paupertatis sollemnis*. Qua in re animadvertimus indifferens esse an religiosum institutum possidendi

sit capax, vel ex eleemosynis et oblationibus manualibus vivat, semper enim *singuli* religiosi ex virtute emissi voti paupertatis possidere prohibentur. Ex quo sequitur, nullum religiosum etiam cum licentia Superioris habere posse proprie dictum *peculium*, quia abdicatio proprietatis adnexa est essentialiter regulæ monachali c. 6. h. t. Peccat ergo contra votum paupertatis religiosus qui etiam de Superioris licentia non quidem iuridice, sed affectu et effectu tamquam sua retinet bona immobilia, vel census aut præstationes ordinarias sive in usum fructum, sive in usum, sive in administrationem privatam, sive in privatum commodum. Ita ex sensu c. 2. h. t. ita etiam ex Trid. c. 2. sess. 25. *De Reg.* et ex Const. *Clem. VIII.* '*Nullus omnino*' quæ renovata fuit ab *Urbano VIII.* in sua Const. 28.

At relate ad *administrationem* animadverti potest 1°. sub hac prohibitione non comprehendi *æconomum* seu confratrem qui bona monasterii ex commissione et ad nutum Superioris et in commodum monasterii administrat cit. c. 2. Conc. Trid. sess. 25. *De Reg.* et cit. c. 2. h. t. 2°. Pariter religiosi ex licentia vel expressa vel præsumpta Superioris non prohibentur retinere *res mobiles sibi necessarias* et iisdem rebus uti, easque impendere in suos usus honestos et moderatos. Trid. in c. 2. sess. 25. *De Reg.* 3°. Si sermo sit de *legatis* relictis personæ regulari sive in bonis immobilibus, sive in annuis redditibus, hæc legata cedunt monasterio si capax sit possessionis. Hinc peccaret contra votum paupertatis tamquam proprietarius religiosus ille qui horum bonorum vel annuorum reddituum administrationem susciperet et in proprios usus converteret, vel in toto, vel in parte. Notandum hic est etiam rescriptum S. C. EE. et RR. d. 15. Jan. 1897 ad episcopum *Zamorensem* (in Hispania), ex quo hæc deducuntur: *Solemniter* professus (professus ex pari ratione) indiget *Apostolica facultate*, ad iuridicas gestiones per procuratorem instituendas ac perficiendas pro hæreditate sibi ac proprio nomine capienda ita tamen ut *Monasterio acquirat*. Pro casibus urgentibus Episcopus delegatur ad triennium ut possit concedere dictam facultatem.

4°. Idem dicendum de *livellis*, seu de annuis præstationibus quæ ex constitutionibus aliquorum monasteriorum præsertim Sanctimonialium fiunt pro singulis personis. Hæc scilicet livella debent a Superiore recipi et in capsâ communi conservari. Expendi autem potest pecunia livelli a Superiore in usus necessarios personæ reli-

giosæ, quod vero superest, cedit in bonum monasterii. Cæterum persona cui livellum solvitur de licentia superioris aliquod in elemosynam vel in parvas donationes potest erogare. At hac in re sequens facienda est animadversio.

6. Quamvis perfecta vita communis non sit de essentia status regularis, tamen S. Sedes in votis habuit, ut ea observaretur. *Pius IX.* vero decreto edito d. 22. Aprilis 1841 hæc quæ sequuntur præscripsit per organum S. C. EE. et RR. Videlicet 1°. 'In omnibus Novitiatu domibus *vita perfecte communis* introducatur, et quæcumque indulta, privilegia, exemptiones familiæ illius individuis antea concessa derogata censeantur. — 2°. In domibus professorii, educationis et studii *perfecta constitutionum observantia*, potissimum de paupertate revocetur. — 3°. In qualibet domo statuatur *ærarium* seu *capsa communis* cum solitis cautelis, in qua a religiosis omnibus non obstante quolibet privilegio deponenda erit pecunia, cum nil eis penes se retinere licitum sit præterquam quod constitutiones respectivæ permittant'. Qua dispositionum gradatione optime intelligitur quid ad sensum S. Congr. distinguendum sit. Tres siquidem ibi innuuntur leges ceu conditiones religiosi status essentielles observandæ 1°. *ærarium commune* seu capsa depositi in *omnibus* domibus collocanda, quin tamen aut exactæ vitæ communis aut perfecta constitutionum observantia urgeatur. 2°. *Perfecta constitutionum observantia* præscindendo tamen ab exacta vita communi, quam forte Constitutiones non præscribant: quod non omnes indiscriminatim urget, sed *domus tantummodo Professorii, educationis et studii*. 3°. Perfectius Religiosorum *tyrocinium* atque institutio quibus *vita perfecte communis* absolute præscribitur.

Præ oculis haberi possunt responsiones datæ ab eadem S. Congregatione ad postulata Fr. Joannis Decii Labois S. Congr. *de Somascha* qui petierat: 1°. 'An Religiosi qui in domibus professis congregationis *communem vitam* sponte professi sunt, et observant a Superioribus pro libitu transferri possint in domus in quibus illa vita non observatur? — 2°. An Religiosus semel *abstractus* ab vitæ communis observantia et in domum illam non profitentem translatus in posterum ad eandem vitam communem capessendam a Superioribus *cogi* possit? — 3°. An majores ordinis Superiores qui vitam communem non profitentur, domus in quibus illa vita communis observatur, in locum residentiae sibi eligere et ibi com-

morari possint? Ex audientia Sanctissimi d. 1. Octob. 1852 Sanctissimus propositis dubiis rescribendum mandavit: Ad 1^m *Negative*. Si vero aliqua gravis causa concurrat, recurrat ad S. C. pro *temporanea* translatione. Ad 2^m Quoad *futurum* provisum in primo: relate vero ad *præteritum* si translatio fuit provisoria, *affirmative*. Secus *hortandos* esse. Ad 3^m *Negative*, nisi vitam communem profiteantur^{*)}.

7. Quoniam vero in nonnullis regionibus legislationes civiles post suppressos ordines regulares, singulos religiosos considerare cœperunt ceu totidem cives juris possidendi capaces, hinc S. Sedes speciales instructiones edidit pro conscientiarum directione. Sic habemus instructionem d. 1. Dec. 1820 pro regularibus *Belgii* confirmatam a *Leone XIII.* d. 31. Julii 1878. Sic etiam pro *Italia* habemus instructionem S. Pœnitentiariæ dd. 28. Junii 1866 et 18. Aprilis 1867, quas superius summarie retulimus.^{*)}

8. Religiosus vero qui voto paupertatis sive quoad possessionem, sive quoad administrationem vel usumfructum aut usum juxta datam explicationem contraierit, dicitur esse proprietarius, et pœnis canonicis religiosorum proprietariorum subjicitur. Nempe 1°. qui inventus est proprietarius, *privatur voce activa et passiva per biennium* c. 2. sess. 25. *De reg. in Tridentino*. 2°. Ex c. 2. h. t. removeri potest *a communione altaris*. 3°. In c. 3. h. t. post admonitionem regularem *expellendum* esse dicitur e monasterio. 4°. Religiosus qui in morte cum proprietate bonorum contra regulam sui ordinis repertus fuerit, quin eidem proprietati renuntiaverit, præsertim monitus a Superiore, *caret sepultura ecclesiastica* cc. 4., 2. 6. h. t. Religiosus insuper proprietarius subjicitur pœnis *peculiaribus* comminatis in constitutionibus proprii ordinis.

9. Ad materiæ complementum sciendum est: Paupertatem religiosam respicere quidem dominium bonorum extrinsecorum et excludere superflua et curiosa, minime vero respicere illa ornamenta quæ *præscribuntur* sive in Rubricis librorum liturgicorum sive in decretis S. R. C., e. gr. decreta ejusdem S. C. circa materiam paramentorum; S. R. C. d. 17. Dec. 1888 in una *Ordinis Capuccinorum*.

^{*)} Acta S. Sedis hac de re in extenso referuntur in bene merito „*Monitore Ecclesiastico*“ qui editur Conversani (prov. Bari): vol. I. pag. 299. et vol. IX. part. 2. pg. 268.

10. Veluti appendicis loco aliquid dicendum remanet de regularibus qui legitime et habitualiter extra claustra commorantur. Et primo quidem

1°. *De Regularibus qui ad Episcopatum promoventur*. Quæritur utrum et quomodo Episcopus regularis teneatur proprii ordinis regulam observare.

1°. In decreto Gratiani refertur c. 1. C. 18. q. 1. ubi legitur: '*Statutum est . . . ut Monachus, quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, et sacra ordinatio de monacho Episcopum facit, veluti legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vindicandi potestatem habeat . . . Posteaquam (vero) Episcopus ordinatur, ad altare (idest ad Ecclesiam) ad quod sanctificatur et titulatur, secundum sacros canones quod acquirere potest, restituat*'. Ex tenore hujus canonis duo sequi videntur 1°. virum regularem promotum ad Episcopatum non amplius teneri ad *observantiam regulæ* cui sese per professionem solemnem obligaverat; 2°. virum regularem quidquid acquirit post promotionem ad Episcopatum, non sibi, sed *Ecclesiæ* suæ acquirere. Hæc secunda conclusio uti certa retenta est, et retinetur, adeo ut, nisi Episcopus regularis indultum testandi obtineat a S. Sede, non possit de bonis suis per actum ultimæ voluntatis disponere. Solummodo huic Episcopo DD. facultatem tribuunt ut ex Summi Pontificis licentia ob ipsam promotionem *præsumpta*, possit redditus mensæ episcopalis et aliorum bonorum quæ fortasse acquisivit, in licitos et honestos usus impendere, prout exigit dignitas episcopalis. Quam rem ita exprimit *S. Thomas* in 2. 2. q. 88. art. 12. ad 4um: Episcopus regularis 'nihil debet habere tamquam proprium, sed sicut dispensator communium bonorum Ecclesiæ'. Unde *quoad substantiam* Episcopus regularis tenetur voto paupertatis, licet in illius observantia aliquo modo differat a simplici religioso. Quoad votum *castitatis perpetuæ*, ridiculum esset leve etiam dubium movere.

11. Relate vero 2°. ad votum *obedientiæ* dicendum est, illud in se inspectum non resolvi per promotionem personæ ad Episcopatum, sed ejus observantiam urgeri non posse, quia Episcopus non habet amplius Superiorem regularem cui subjiciatur. Sed si Episcopus a sua Ecclesia *recesserit* sive ob privationem, sive ob renunciationem, sive quia non possit aut nolit residere in diœcesi

redire debet ad claustra religiosa, et subesse Superioribus, et regulas observare tenetur. *) Ita ex Decreto *Alex. VII.* mox cit.

12. Quid vero dicendum 3°. de *observantia regulæ ordinis religiosi*? Non infimæ notæ auctor *Andreucci*: *De Episcopo titulari* part. 3. n. 163. docet Episcopos regulares ad regulæ observantiam teneri ex *sola decentia et honestate*, et id probare conatur ex c. 1. C. 18. q. 1. superius relato. At *S. Thomas* in 2. 2. q. 185. a. 8. ad 1um explicans canonem hunc 1., hæc habet: 'Ille qui de Monacho fit Episcopus, absolvitur a iugo monasticæ professionis non quantum ad omnia, sed quantum ad illa quæ officio pontificali repugnant'. Quare DD. communiter tenent religiosum ad episcopalem vel Cardinalitiam dignitatem evectum, substantialiter religiosum permanere. Conf. *De Lugo: Resp. Moral.* lib. 5°. dub. 12.

13. Huic theoriæ adhærens *Alex. VII.* in decreto d. 26. Julii 1662 super residentia Episcoporum confirmato a *Clemente XI.* ann. 1715 et extenso ad Episcopos regulares in Vicarios Apostolicos, administratores et visitatores deputatos 'decernit insuper et declarat Sanctitatis suæ mentem nequaquam esse, eosdem Episcopos, si regulares fuerint, ab obligationibus professioni regulari, quam emiserunt, adnexis per adeptionem dignitatis, ac muneris episcopalis ullatenus absolvere ac eximere nisi quatenus ejusdem muneris, ac curæ pastoralis exercitio impedimenti sit'. Accessit Constitutio »*Custodes*« *Benedicti XIII.* d. 7. Martii 1725 ubi hæc habentur: 'Statuimus, atque sancimus, ut ex monastico, regulari et mendicantium instituto ad episcopalem seu quamcumque aliam dignitatem et S. R. E. Cardinalatum jam evecti et in posterum evehendi, universis et singulis suæ regulæ officiis et obligationibus quæ pontificale sive cujusque alterius dignitatis aut Cardinalatus officium minime impediunt, perpetuo subsint . . . ac proinde sui monastici ordinis, sive alterius regulæ mendicantium insignia et propria indumenta lanea suoque peculiari colore distincta, rasilem quoque . . . coronam præferant quibus antea . . . ex solemni sua professione . . . tenebantur, a cujus professionis obligatione . . . neutiquam absolvuntur . . . Propterea hujusmodi Episcopis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus et mandamus ut omnia et

*) Id quod fecit B. *Albertus Magnus*, magister S. Thomæ, qui abdicato annuente *Urbano IV.* episcopatu Ratisbonensi ad fratres Prædicatores regredi festinavit.

singula præsentibus literis nostris hactenus recensita undequaque observare non differant. Si vero . . . hoc agere contempserint, vel neglexerint, eos pœna suspensionis ab exercitio pontificalium ipso facto incurrenda tamdiu innodatos declaramus donec . . . relaxationem . . . meruerint obtinere'. Exceptio firmans regulam se nobis offert in concessione purpuræ — annuente S. P. *Leone XIII.* — Primati Regni Hungariæ a S. C. super negotiis ecclesiasticis extraord. d. 14. Jan. 1892 facta, dictus enim Primas Franciscus Claudius Vaszary regulam S. Benedicti est professus; similiter non multo antea Primas Germaniæ Franciscus de Paula Eder, Archiepiscopus Salisburgensis, ejusdem Ordinis fuerat dispensatus.

14. Tandem teste Card. *Bizzarri* in *Collectanea* pag. 773 proposito dubio 'An et quomodo Episcopus regularis teneatur ad observantiam regulæ suæ professionis' Sacra Congr. EE. et RR. d. 6. Maji 1864 respondit '*Affirmative* ad præscriptum Const. *Ben. XIII.* incip. *Custodes*: nempe Episcopus Regularis tenetur observare regulas suæ religionis, quæ materiam voti paupertatis determinant; item tenetur alias regulas et observationes dignitati et officio episcopali non repugnantes, eadem obligatione gravi vel levi observare, qua tenebatur antequam assequeretur dignitatem episcopalem, ita tamen ut in peculiaribus casibus prudenter judicium ferre possit, utrum cum dignitate et officio episcopali illæ convenient'. Hæc resolutio probata fuit eadem die 6. Maji 1864 a *Pio IX.* s. m. Ex hisce omnibus optime noscitur quænam sit obligatio circa regulæ observantiam qua Episcopi religiosi tenentur.

15. II°. *De Religiosis qui ex Indulto Apostolico vivunt in sæculo.* Indultum quod dicitur *sæcularisationis* solet concedi vel *ad tempus*, vel *in perpetuum*. Religiosus qui *ad tempus* ex concessione S. Sedis degit extra claustra, remanet verus religiosus et quidem aliquando indultum conceditur sub conditione retinendi *habitum* proprii ordinis, aliquando autem conceditur licentia dimittendi vestem regularem. Hac vero in secunda hypothesis religiosus debet sub vestibus sæcularibus aliquam partem religiosi habitus singularis gestare. In utroque autem casu religiosus ita dimittitur ut tempore quo moratur extra claustra, subjiçatur Ordinario *in vim etiam voti solemnæ obedientiæ*. Hinc quoad istos religiosos ratio vitæ regularis parum immutatur et bona quæ congregant, cedunt propriæ religioni, quemadmodum patet ex resolutione d. 19. Januarii 1829 Congr. spe-

cialis deputatæ a *Leone XII.* et approbata a *Pio VIII.* d. 26. Junii ejusdem anni. — Si autem sermo sit de religiosis in *perpetuum* sæcularisatis, istis conceditur indultum manendi in sæculo quoad vixerint in habitu *presbyteri sæcularis*, si sint in *sacris* ordinibus constituti, vel in habitu *decenti*, si sint tantum clerici, vel conversi. Sequens vero clausula injungitur: 'Retento interius aliquo sui regularis habitus signo . . . ita tamen ut substantialia votorum suæ professionis cum statu compatibilia observet, et sub obedientia Ordinarii *etiam in vim voti religiosi* vivat'. Quod si agatur de religiosis laicis vel etiam de clericis, qui in sacris ordinibus non sint constituti, additur alia clausula: *firmitate voti castitatis*.

16. In ordine ad hujusmodi indultum merito adnotat Card. *Bizzarri* in *Collect.* pag. 774-775: 1º. Perpetuo sæcularisatos considerari ceu personas *perpetuo abscissas* a sua familia regulari. 2º. Istos sæcularisatos teneri ad observandum votum *castitatis*, et ad observanda *substantialia* aliorum votorum. 3º. In indulto *non* injungi sæcularisatis *observantiam regulæ* ordinis religiosi. Quare si in professione præter tria vota communia, religiosus quartum votum emisit ex. gr. votum abstinentiæ a carnibus, post sæcularisationem substantialiter illud observare debet, non vero debet observare jejunia quæ a regula præcipiuntur, sed non fuerunt objectum specificum voti. Et ratio est quia vota directe obligant personam et per consequens eandem comitantur etiam post egressum a religione: e contra præcepta regulæ obligant personam, quatenus ad regularem familiam pertinet. Igitur post egressum legitimum personæ ab ordine religioso, cessat quoad personam illam obligatio præceptorum regulæ ordinis propriæ. 4º. Quoniam perpetuo sæcularisati servare debent votum paupertatis in substantia, hinc ipsos posse utique bona, si quæ possident, in honestos et licitos usus adhibere, et præsertim in propriam sustentationem erogare, at eorundem bonorum *verum dominium* non habent, ac per consequens *sine licentia S. Sedis* de iis libere, præsertim causa mortis, disponere nequeunt, sed cedunt Cameræ spoliis ut supra vidimus in tit. *De pecul. Cleric.* (III. 25). 5º. Sæcularisatos absque indulto Sedis Apostolicæ assequi non posse *beneficia ecclesiastica*. Continent enim verum jus percipiendi suosque faciendi fructus temporales.

De lege clausuræ.*)

17. Nomine clausuræ venit *totum illud spatium quod muris seu septis monasterii clauditur*. Hanc clausuram utpote maxime conducentem ad observantiam regulæ monasticæ vehementer tuetur lex ecclesiastica. Primo loco agemus de clausura *monialium*, deinde *virorum*. Et quoniam infringi potest lex clausuræ sive per *egressum* monialium e monasterio, sive per *ingressum* personarum extranearum: hinc primo agemus de egressu monialium e monasterio.

A. De clausura monialium:

18. I. *De egressu monialium*. De hoc egressu agit c. un. h. t. in 6°. quod renovatum est a Conc. Trid. in c. 5. sess. 25. *De Regul.* In istis locis decernitur 1°. *Episcopum obligari sub gravi* ad procurandam observantiam legis clausuræ ubi clausura adest, et ad eam restituendam, ubi fuerit violata. 2°. Decernitur ut in monasteriis sibi subjectis Episcopus auctoritate *propria*, in exemptis vero procedere possit auctoritate *Apostolica*. 3°. Ut Episcopus possit contra inobedientes et contradictores *censuras* et alias *pœnas* decernere, quacumque appellatione postposita et invocare etiam brachium sæculare. 4°. Ut nulla ex monialibus possit *egredi* ex monasterio post professionem, etiam ad breve tempus, nisi ex aliqua legitima causa approbanda ab Episcopo.

19. Hæc vero causa probari debet ab Episcopo in scriptis etiam in monasteriis exemptis ita ut licentia Superioris regularis monasterii non sufficiat. Quare in monasteriis exemptis concurrere debet licentia superioris regularis et Episcopi. Ita in Const. *S. Pii V. Circa Pastoralis*, et in alia Const. subsequenti *Decori* d. 1. Febr. 1570. In hac insuper Const. *Decori* causæ egressus monialium a monasterio ad tres reducuntur: 1°. *magnum incendium*; 2°. *lepram*; 3°. *epidemiā*. Porro ex declaratione S. Congr. EE. et RR. mensis Sept. 1720 Archiepiscopo *Avenionensi* transmissa, patet sub appellatione *epidemiæ* venire non solum pestem, sed omnem *morbum contagiosum*, quo aliqua *monialis* laborat. Unde monialis hæc ne alias inficiat, egredi potest e monasterio. Quare epidemia generalis in civitate vel oppido, et timor ne morbus propagetur, et

*) De frequenti accessu et colloquio laicorum ac clericorum, præcipue regularium. jam vidimus in tit. I. h. t. III. nn. 13. et sqq., pg. 4. sqq.

moniales etiam afficiat, causa egressus monialium a monasterio esse non potest. Conf. Card. *Bizzari* in *Collect.* pag. 345. Si quæ-
ratur utrum taxative vel demonstrative tantum fuerint hæ causæ
designatæ, variant DD., sed ex praxi S. C. EE. et RR. patet cau-
sas præfatas fuisse *demonstrative* designatas, i. e. in ceteris casi-
bus semper requiritur licentia S. Sedis, ita ut ne immemorialis
quidem consuetudo contraria suffragetur uti decidit S. C. Inq. d.
22. Dec. 1880. Ad egressum igitur monialis requiruntur duo:
1. *causa*; 2. *forma*. Si causa est ex designatis in Const. *Decori*,
requiritur approbatio Episcopi sola in scriptis danda in monasteriis
non-exemptis, in *exemptis* requiritur præterea licentia Superioris
regularis. Si causa non est ex designatis, sola S. Sedis auctoritas
potest concedere egressum. Cfr. *Benedictum XIV.* in *Syn.* l. 9.
cp. 15. n. 8.

20. Quod si illegitime egressa fuerit monialis, decernit Pon-
tifex pœnam excommunicationis Papæ reservatæ tum in ipsam
egredientem, tum in concedentes licentiam, concomitantes, rece-
ptantes. Porro ex declaratione S. C. Conc. in *Comen. et Licen.*
d. 16. Sept. 1709 hanc excommunicationem incurrit monialis ascen-
dens *supra tectum* Monasterii; censetur enim esse extra ambitum
et limites clausuræ. Insuper *S. Pius V.* in eadem Const. contra
monialem illegitime egredientem et superiores vel præsidentes ille-
gitime concedentes licentiam, decernit pœnam privationis ipso facto
incurrendam officiorum et administrationum, necnon pœnam inha-
bilitatis ad illa officia et administrationes, et ad alia hujusmodi
obtinenda. In Const. autem *Apostolicæ Sedis* renovatur pœna ex-
communicationis latæ sententiæ Papæ simpliciter reservatæ contra
»moniales exeuntes e clausura extra casus et formam a S. Pio V.
in Const. *Decori* præscriptam«.

21. Verum animadvertunt DD. ex defectu licentiæ non incurri
descriptas pœnas quoties *periculum est in mora*, et res ulteriorem
dilationem non patitur juxta regulam c. 3. *De verb. sign.* (V. 12)
in 6º.: 'ab omni lege extrema necessitas est exempta'.

22. IIº. *Ingressus* in monasterium monialium interdicitur in
c. un. h. t. in 6º. *inhonestis* personis absolute, et *honestis* nisi ra-
tionabilis et manifesta causa verificetur, et adsit præterea licentia
Superioris. Conc. Trid. in cit. c. 5. sess. 25. *De Reg.* sub pœna
excommunicationis latæ sententiæ prohibet ingressum in monasteria
monialium omnibus cujusque generis, conditionis et sexus et ætatis

absque licentia Episcopi *vel* superioris in scriptis obtenta. Hæc porro qualitas disjunctiva quoad monasteria exempta sublata est a decreto S. C. Concilii approbato ab *Urbano VIII.* d. 13. Nov. 1620. Hinc Episcopi *et* Superioris simul licentia requiritur, nisi consuetudo ferat ut a solo Ordinario exposcatur licentia, ex alio decreto approbato ab eodem Pont. d. 21. Maji 1630. Conferatur *Benedictus XIV.* in *Syn. Diæces.* l. 13. cp. 12. n. 23.

23. Porro excommunicationem latæ sententiæ superius dictam reservarunt Papæ Const. '*Ubi gratiæ*' *Greg. XIII.* d. 13. Junii 1575 et Const. »*Monialium*« *Pauli V.* d. 10. Julii 1602. In hisce Const. pœna excommunicationis expresse statuitur contra quoscunque etiam marchionali et ducali dignitate fulgentes, qui prætextu privilegiorum, quæ revocantur, septa monasterii ingrediuntur. Insuper gravissimæ pœnæ excommunicationis et privationis dignitatum, officiorum et beneficiorum latæ sententiæ, et inhabilitatis decernuntur contra *superiores* immediatos conventus *introducetes* quascunque personas. Constit. autem *Apostolicæ Sedis* n. 6°. renovat excommunicationem l. s. simpliciter reservatæ S. Sedi contra »*Violantes clausuram monialium*, cujuscunque generis aut conditionis, sexus *vel* ætatis fuerint, in earum monasteria ingrediendo absque legitima licentia pariterque eos introducetes vel admittentes«.

24. Excommunicatio tangit personas omnes, cujuscunque generis aut conditionis, sexus vel ætatis fuerint, violantes clausuram monialium aut ingrediendo aut introducendo aut admittendo:

Ergo 1) personas introducetes vel admittentes infantes: sive pueros sive puellas *usum rationis non habentes*; nam dicitur *cujuscunque* ætatis, etiam in Tridentino, cit. c. 5. *Mattheucci* vero in *Official. Curix* cp. 32. n. 22. plura decreta S. Congr. offert quæ in hoc sensu loquuntur;

2) *Puellas educandas* ratione jam utentes vel *famulas* ingredienti necnon personas easdem introducetes vel admittentes nisi de licentia S. Sedis quæ implicite data intelligitur in approbatione instituti monialium educationi inservientium. Ex *Encyclica Benedicti XIV.* »*Per binas*«, d. 24. Jan. 1747 ad Epp. *Portugalliæ*.

3) Personas cujuscunque generis aut conditionis, etiam cardinalitia dignitate fulgentes; Const. »*Salutare*« *Benedicti XIV.* d.

3. Jan. 1742 §. 3., etiam Legatos a Latere, Nuntiosque ad Regem et Imperatorem vel reipublicæ præsidem, ex eadem Const. »*Salutare*«.

25. *Immunes* excommunicationis vero sunt — generaliter loquendo — quicunque necessitate quadam cogente clausuram ingrediuntur; specialiter:

1°. *Prælati* tum *sæculares* sive Episcopi, sive Cardinales, tum *regulares* ingrediantur monasterium in causis necessariis, et cum paucis personis senioribus et religiosis, ex Const. *Gregorii XIII.* »*Dubiis*«, d. 23. Dec. 1581. Ex Const. *Alex. VII. Felici* d. 20. Oct. 1664 prælati regulares non possunt ingredi claustra monasterii monialium sibi subjecti a) nisi *semel* in anno ex causa visitationis faciendæ per seipsos, complendæque *una die*, post solis ortum ad solis occasum. Visitatio autem *personalis* facienda est ad crates extra claustra monasterii. b) Si *pluries* in anno ingredi debeant Monasterium, debent id agere cum Episcopo, ac persona ecclesiastica ab eodem deputanda.

2°. *Confessarii* sive ordinarii sive extraordinarii possunt ingredi solummodo ad conferenda Sacramenta *infirmis* monialibus, vel ad animæ commendationem, et debent secum adducere socium maturæ ætatis et probatæ vitæ. Hæc associatio non requiritur nisi in Confessario *regulari*, cfr. *Ferraris* in *Bibliotheca* v. »*Moniales*« art. 5. n. 63. et S. C. EE. et RR. d. 29. Maji 1846 argumento *a fortiori*. Notandum hic est Confessarium ad alium finem, etiam honestissimum, monasterium ingredi nequire neque ingressu legitimo abuti posse. Sic »non licet Confessario ingredi monasterium sub prætextu *sepulturæ* tradendi cadaver alicujus monialis aut officia funeralia peragendi; consuetudo contraria tolerari non debet nisi de licentia Ordinarii in singulis casibus«; S. C. EE. et RR. d. 2. Mart. 1855.

3°. Ratione *necessitatis* possunt ex sola licentia Abbatissæ ingredi monasterium *medici*, *chirurgi*, *operarii* et *opifices* adhibitis tamen semper præscriptis cautelis, e. gr. ut »eligantur viri probati tam ætate quam bonis moribus« S. C. EE. et RR. d. 20. Nov. 1584; ne commorentur intra clausuram ante solis ortum neve post ejus occasum, cfr. *Pignatelli* tom. 6. Cons. 185. n. 102. etc. — *Pennacchi: Commentaria* in Const. *Apostol. Sed.*: Appendix XX. pag. 726, ubi plures enumerantur casus.

4°. »*Imperatores* et *Imperatrices*, *Reges* et *Reginæ* eorumque *Filii* et *Filiæ* cum sua decenti comitiva« secundum *Ferraris: Bi-*

bibliotheca v. »Moniales« art. III. n. 53. cum 9 DD. quos citat. Probatum autem hæc assertio: a) *reg. 81. juris* in 6°: »*In generali concessione non veniunt ea quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*«, sc. e converso »*In generali prohibitione*« etc.; b) argumento a sensu contrario ex Constitutionibus RR. PP.; nominantur enim ibi dignitates marchionalis et ducalis in Const. *Pauli V.* supra cit.; nominantur dignitates Episcopi, Cardinalis, Nuntii ad Regem vel Imperatorem in Const. *Bened. XIV.* »*Salutare*«; at dignitas imperatoria vel regia minime nominatur; licet nominari et possit et debeat. Ergo c) »*Accedit declaratio Cardinalium*«, ut ait *Reiffenstuel*, »apud Hyacinthum *Donatum*, tom. IV. tract. IV. q. 2 et tom. I. tract. IV. q. 49., dicens, quod per Const. *Gregorii XIII.* non derogetur facultati personarum de regia stirpe intrandi clausuram«.

Novissimis temporibus nova conversandi instrumenta sunt inventa, inter quæ non ultimum tenet locum instrumentum quod »*Telephonum*« vocant. Utrum et quibus sub conditionibus liceat uti hoc instrumento in monasteriis cum clausura, ostendit nobis responsum S. C. EE. et RR. ad Episcopum *Canarien.*: »Vigore specialium facultatum a Ss^{mo} Domino nostro concessarum S. C. EE. et RR., Episcopo oratori facultatem benigne tribuit super præmissis (sc. ut domus Confessarii monialium Cisterciensium longe distans *telephono* conjungi possit cum monasterio eorundem monialium), attenta necessitate (quia contingere possit ob distantiam, moniales e vita cedere sine religionis adiutorio) ad effectum Vicarium dumtaxat advertendi, juxta preces providendi, præscriptis debitis cautelis ne aliquod inconveniens oriatur; ac præcipue ut in actu advocandi per enunciatum medium Vicarium, duæ adsint ex probis et senioribus Monialibus quæ verba audiant: super quibus Episcopi conscientia onerata remaneat; contrariis quibuscunque non obstantibus. Romæ d. 20. Martii 1895. — I. Card. *Verga*, Præf.

26. Ad hujus materiæ complementum animadvertimus clausuram aliam esse *papalem*, aliam *episcopalem*. Clausura papalis locum habet in Monasteriis monialium, in quibus adest solemnitas votorum, adeo ut positis votis solemnibus, clausura de jure subiciatur protectioni, et tutelæ S. Sedis. Const. *S. Pii V. Circa pastoralis officii* et S. C. EE. in *Policastrensi* d. 6. Dec. 1839. *Collect. Card. Bizzarri* pag. 96. At non desunt exempla domorum religiosarum votorum *simplicium*, quibus ex speciali dispositione S. Sedis

imposita est lex clausuræ *papalis*. *Collect.* loc. cit. quæ præter sorores in diœc. *Policastren.*, Salesianas votorum simplicium *Rhegi* Calabriæ commemorat. — In genere autem clausura *episcopalis* locum habet in domibus religiosis votorum *simplicium*, quoties ab Episcopo alicui ex istis domibus clausuræ lex fuerit præscripta. Differentia autem inter papalem et episcopalem clausuram in eo posita est, ut in papali clausura S. Sedes tantum, non autem Episcopus dispensare possit, dum episcopalis clausura *ab Episcopo dependet*. Quare posita clausura papali Episcopus tantum in casibus expressis in jure dispensare potest, in aliis requiritur licentia S. Sedis, tum quoad egressum monialium, tum quoad ingressum personarum extranearum in monasterium. Non Papalis, sed Episcopalis tantum clausura exsistit in illis monialium monasteriis in quibus, licet ad veras religiones pertineant, ob temporum circumstantias vota non emittuntur nisi simplicia, uti in *Gallia*, in *Bavaria*, in *America Septentrionali*; cfr. responsum S. Pœnitentiariæ d. 23. Jan. 1821 quoad monasteria in Gallia.

27. Moniales quæ ob calamitates politicas constringuntur ad exsulandum remotæ a monasterio, non omittunt hac translocatione *solemnitatem* votorum i. e. 1°. *singulæ* remanent moniales in stricto sensu; 2°. etiam *institutum* ipsarum remanet religio propria ita ut novæ sodales cum votis item *solemnibus* aggregari valeant. S. C. EE. et RR. in *Ruremonden.* d. 22. Martii 1895 ad I^{um} et II^{um}; item in *Birminghamien.* d. 25. Julii 1896. Ad liceitatem translocationis requiri S. Sedis licentiam ex dictis supra n. 19. patet; data autem hac licentia specialis aggregandi non est opus.

De clausura virorum.

28. Clausura virorum quoad egressum ex Const. *Nullus Clementis VIII.* super reformatione regularium consistit in eo ut nullus religiosus e septis monasterii absque licentia superioris, et accepta benedictione exire audeat. Contravenientes gravi pœna etiam carceris arbitrio superioris plectuntur. Animadvertunt vero DD. sufficere licentiam rationabiliter *præsumptam* Superioris, nec egressum sine licentia si fiat absque contemptu et scandalo lethalis peccati reitatem secumferre. Quisque autem intelligit nos hic non loqui de fugitivis et apostatis qui certe rei sunt *gravis* culpæ.

29. Clausura monachorum quoad ingressum in eo sita est, ut in monasteriorum septa mulieres omnes ingredi prohibeantur etiam

prætextu cujuscunque privilegii concessi ante *S. Pium V.* et *Gregorium XIII.* Nam revocantur hæc privilegia ab istis Pontificibus, a *S. Pio V.* in Bulla *Regularium personarum* d. 24. Oct. 1566 et subsequente ejus declaratione *Decet Romanum Pontificem* d. 16. Jul. 1570, a *Greg. XIII.* in Const. *Ubi Gratiæ* d. 13. Jun. 1575., præcipue vero a *Benedicto XIV.* in Const. *Regularis disciplinæ* d. 3. Jan. 1742. Ex quibus Constitutionibus patet omnes et singulas mulieres sive ex prætextu privilegii, sive absque titulo privilegii ingredientes, et ipsos religiosos introducentes incurrere pœnam excommunicationis latæ sententiæ; religiosos istos insuper introducentes mulieres incurrere pœnam privationis officiorum quæ habent, inhabilitatem ad alia obtinenda, nec non suspensionem a divinis. De hac suspensione tacet Const. *Apostolicæ Sedis*, quæ tamen inter excommunicationes simpliciter reservatas R. Pontifici sub n. VII. recenset excommunicationem contra 'Mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliosque eas admittentes'. Ex ipso textu hujus excommunicationis eruitur exceptiones quas supra memoravimus, hic a fortiori valere; nam

1°. deest »cujuscunque ætatis«; ergo excommunicationem non incurrunt nisi feminæ jam puberes violantes etc. i. e. saltem 12 annos natæ, item neque Superiores alique nisi feminas in tali ætate jam constitutas admittentes.

2°. deest »cujuscunque generis ac conditionis«; ergo Imperatrices, Reginæ per se non tanguntur; at *Benedictus XIV.* in Const. »*Regularis disciplinæ*« cit. agnoscit etiam privilegia alia a Summis Pontificibus in forma Brevis concessa quæ autem permittunt tantum aditum per claustra ad Ecclesiam finis religiosi causa.

TITULUS XXXVI.

De religiosis domibus ut Episcopo sint subjectæ.

1. In sensu tituli arg. cc. 4. et 9. h. t. sub appellatione *domus religiosæ* venit locus pius erectus auctoritate Episcopi licet non consecratus: scilicet monasteria, xenodochia pro peregrinis, nosocomia pro infirmis, domus pro puerorum vel puellarum educatione. confraternitates, congregationes et in genere loca pia ad caritatis vel religionis opera exercenda, quæ fuerint auctoritate Episcopi instituta. Ex ipsa rubrica tituli quæ sensum habet determinatum et ex cc. 3., 6., 7. et 8. h. t. de jure communi Episcopus, qui

nativo jure moderatur opera caritatis et religionis in sua diœcesi, præest religiosis domibus; seu religiosæ domus subjiçuntur jurisdictioni Episcopi. Hæc vero subjectio consideratur 1°. relate ad *erectionem* et quidem a) *erectionem ipsorum Ordinum vel Congregationum*, b) *erectionem singularum domorum religiosarum*; 2°. relate ad modum existendi seu *regimen earum*.

I. De fundatione novorum Ordinum sive Congregationum.

2. Antequam hic ostendatur quomodo erectio et probatio novi aliqujus Instituti religiosi procedat, præmittendum esse oportet jus decretalium circa hanc rem. — Jure decretalium hæc statuta erant: In c. 9. h. t. *prohibetur* quominus *novæ instituantur religiones* et habitus assumatur in nova religione non adprobata. Hanc legem renovavit Gregor. X. in c. un. h. t. in 6°. et expresse reservavit S. Sedi adprobationem novorum institutorum religiosorum. Faciunt etiam ad rem Clem. 1. h. t. et Extrav. »*Ratio recta*« inter comm. h. t. necnon cap. un. h. t. inter Extrav. Joann. XXII. Ex quibus constitutionibus sequitur, nullum amplius institutum religiosum de novo institui posse ut jura et privilegia regularium habeat in Ecclesia nisi assentiatur Apostolica Sedes.

Ex his decretis apparet, non solum *erectionem religionum* proprie dictarum a Sedis Apostolicæ licentia dependere, sed etiam omnium aliorum Institutorum religiosorum. At contraria consuetudine factum est — non obstante S. Pii V. Const. »*Circa pastoralis*« an. 1566 quæ omnes præsertim mulierum absque clausura familias e medio tollere et sublatas esse voluit — ut sensim sine sensu cresceret numerus Institutorum votorum simplicium quæ sub Episcopi sive Ordinarii potestate religiosam vitam saltem inciperent id quod Sedes Apostolica non solum tolerabat, sed expresse approbat, imo requirit. Exemplum ex multis a quo hæc desumi possunt, habes in novissimo decreto S. C. EE. et RR. quod d. 13. Julii 1896 approbat ac confirmat Institutum votorum simplicium Fratrum a Charitate »*Bigi*« nuncupatorum. Approbatio et confirmatio Apostolica enim fundatur in literis commendatiis respectivorum Antistitum, sc. eorum in quorum diœcesibus jam domus istius Piæ Societatis exsistebant.

3. Via qua proceditur a pia unione aliquot virorum vel mulierum usque ad adprobationem Sedis Apostolicæ solemnissimam, sc. qua verus Ordo cum votis *solemnibus* creatur, hæc est:

Ut pia Unio quæ tribus votis paupertatis, castitatis, obedientiæ ad perfectionem tendit, fiat *publici juris*, necessaria omnino est agnitio et approbatio quædam Ordinarii loci, qui examinet regulam novam ac constitutiones, quas aut reprobat aut immutandas in partibus aut corroborandas sua auctoritate censet. Si utilem se præstat hæc pia Societas, non solum in diœcesi foundationis, sed fortasse etiam in alias permissu Ordinariorum respectivorum se diffundit. Hæc extensio admonet Superiores Societatis, ut approbationem petant Sedis Apostolicæ de qua audiendus est cl. Cardinalis *Bizzarri* in sua *Collectanea*, Appendix I^a, pg. 828:

»Quando petitur approbatio alicujus instituti, debent exhiberi literæ commendatiivæ *Antistitum locorum*, in quibus domus repe-riuntur. Preces remittuntur Episcopo diœcesis, in qua prima fundatio, vel domus princeps sita est, ut referat de fine seu scopo, de fundatione, de numero domorum, fratrum vel sororum, de mediis sustentationis, deque utilitate, progressu, aliisque similibus.*)

Si institutum recenter erectum fuerit, unam vel alteram domum dumtaxat habeat, nec opportunæ constitutiones adhuc concinnatæ fuerint, *laudatur* finis seu scopus fundatoris, vel finis seu scopus instituti pro qualitate circumstantiarum.

Post congruum tempus, si institutum satis diffusum fuerit, uberes fructus retulerit, et Ordinarii locorum illud commendaverint, *decretum laudis instituti* conceditur, et aliquando etiam decretum approbationis, præsertim si constitutiones efformatæ fuerint, nec in substantialibus graves difficultates præseferant: quod tamen approbationis decretum ordinarie ad aliud tempus solet differri. Communicantur vero animadversiones circa constitutiones.

Constitutiones autem non approbantur, nisi per congruum tempus experientia comprobatæ fuerint, et ad tramites animadversionum reformatæ. *Approbatio*, ut plurimum conceditur per modum *experimenti*, ex. gr. ad triennium, vel quinquennium, et deinde, nisi aliquid obstet, decretum *definitivum* approbationis constitutionum tribuitur.

In decretis commendationis vel approbationis, sequentes formulæ adhibentur.

*) Aliquando inquirendum est de doctrina, quam alicujus Instituti Alumni profitentur; atque etiam curandum, ut directoria, aliaque hujusmodi licet tantum manuscripta S. C. exhibeantur, ex quibus cognosci potest, quo spiritu Superiores, et Alumni ducantur.

Præmissa narratione procœmiali quoad erectionem, finem, vota, auctoritatem Superioris, vel Moderatricis generalis, concluditur:

1) *SSm̃us D. N. etc. Attentis litteris commendatitiis Antistitum locorum, scopum seu finem fundatoris (vel instituti) præsentis decreti tenore summopere laudat, atque commendat.*

2) *SSm̃us D. N. etc. Attentis etc. præfatum institutum uti Congregationem votorum simplicium, sub regimine Moderatoris, (vel Moderatricis) Generalis, salva Ordinariorum jurisdictione ad præscriptum sacrorum Canonum, et Apostolicarum Constitutionum, præsentis decreti tenore amplissimis verbis laudat, atque commendat, dilato ad opportunius tempus constitutionum examine.*

3) *In decreto approbationis instituti, verbis, laudat, atque commendat, subrogantur, approbat, atque confirmat.*

4) *SSm̃us etc. suprascriptas constitutiones, prout in hoc exemplari continentur, ad triennium (vel quinquennium) per modum experimenti approbat, atque confirmat.*

5) *Si vero concedatur definitiva approbatio Constitutionum, auferuntur verba, ad triennium etc. per modum experimenti.*

In hujusmodi vero negotiis expediendis omnia debent referri Summo Pontifici; quin imo Sanctissimus D. N. Pius PP. IX. in audientia habita die 22. Septembris 1854, mandavit, ut in posterum supplicationes pro laudatione vel approbatione alicujus instituti, et constitutionum confirmatione, antequam quidquam a S. Congregatione agatur, Summo Pontifici referantur. (Vide *Burdigalen. super instituto Sororum Doctrinæ Christianæ.*)«

4. Cum ordinaria approbatione piorum Institutorum neque *exemptio* data est a potestate Ordinariorum neque confirmatio alicujus Ordinis *veri ac proprii*. Ut verificetur utrumque, specialis de hoc declaratio fieri debet et expressa, ideo jura et privilegia specialia non se extendunt amplius ac latius quam specialiter concessa probantur.

Inter instituta votorum simplicium quæ exemptione gaudent, eminent: Congregatio Clericorum Excalceatorum Ss. Crucis et Passionis D. N. J. Chr. quos »*Passionistas*« vocant, vi Rescripti S. C. EE. et RR. d. 21. Sept. 1771; Congregatio Ss. Redemptoris, vulgo »*Ligoriani*«, »*Redemptoristæ*« vi Brevis Apostolici Pii VI. d. 21. Aug. 1789, item vi Brevis »*Qui sicut*« Pii VII. d. 9. Jan.

1807, tandem vi resolutionis S. C. EE. et RR. d. 16. Sept. 1864. *) — Inter Congregationes mulierum votorum simplicium specialibus prædita est privilegiis Institutum *Puellarum Caritatis*, saltem ubi domus existunt Patrum missionis, »Lazaristarum«; S. C. EE. et RR. d. 14. Apr. 1891 ad I^{um}. — Singularem plane mutationem expertus est Ordo *Equitum Teutonicorum* ex Brevi S. P. *Leonis XIII.* d. 16. Mart. 1886: Cum nihil fuerit innovatum aut immutatum quoad *sacerdotes* Teutonici Ordinis, *equites* tamen ejusdem Ordinis ex illo tempore *simplicia* emittunt vota. Nihilominus obtinent eadem jura, privilegia, officia quæ antea obtinebant sc. quando nuncupabant *solemnia* — sarta omnino tectaque Ordinis Teutonici natura ac religiosa institutione.

Si jam approbatio Congregationum, ut sint vera instituta *religiosa*, a multis DD. jure merito Summo Pontifici reservantur, a fortiori approbatio Ordinum propriorum Sum. Pontifici reservari debent. At veræ Religiones, veri Ordines non sunt nisi qui in approbatione uti tales expresse designantur cum solemnitate votorum. In hac approbatione Summum Pontificem motu proprio atque etiam contra intentionem Fundatorum posse tribuere solemnitatem votorum cum clausura Papali per se patet et accidit revera nonnunquam.

5. Uti approbare ac confirmare Ordines religiosos necnon Congregationes religiosas spectat ad Summum Pontificem (et quidem exclusive etiam Congregationes saltem strictioris sensus), sic etiam suppressere vel penitus vel ex parte et in alios commutare eosdem Ordines easdemque Congregationes, est Summi Pontificis exclusive. Si Ordo quis penitus suppressus est, omnia jura, privilegia, obligationes e medio sunt sublata; sodales autem Ordinis adiguntur ad eam conditionem amplectendam quam indicat suppressionis instrumentum. — Plura exstant suppressionis Ordinum exempla: Sic *Clemens V.* d. 22. Martii 1312 »non sine cordis amaritudine et dolore, non per modum definitivæ sententiæ, sed per modum provisionis seu ordinationis apostolicæ *Templi Ordinem* et ejus statum, habitum atque nomen irrefragibili et perpetuo valitura sustulit sanctione« etc. Sic alius *Clemens* sc. *XIV.* subscripsit Brevi

*) Plura cfr. in libro cui titulus „*Archiv für kath. Kirchenrecht*“, latine „*Archivium Juris Ecclesiastici Catholici*“ editoribus *von Moy, dein Vering*, nunc *Heiner*. Vol. 17. (11.) Pag. 452. *Acta S. S. I.* 98.

»*Dominus ac Redemptor noster*«, quo supprimebatur *Societas Jesu* d. 21. Julii 1773 (publicatum d. 16. Aug. 1773). Attamen *Societas* dicta non tota est sublata, sed permittente S. Sede in *Russia* vitam degebat in dies refflorentem usque dum a *Pii VII.* d. 7. Aug. 1814 sit restituta. — Præter hos etiam Ordo *Jesuatorum*, fundatus a B. Joanne Columbino, suppressus est a *Clemente IX.* an. 1668; moniales vero ejusdem Ordines ob strictiorem observantiam non suppressæ, usque ad an. 1872 in Congregatione *Jesuatarum* perdurabant. — S. P. *Leo XIII.* ut unioni singulorum Ordinum e. gr. *Cisterciensium Trappistarum* an. 1892, *Benedictinorum* (»Nigrorum«) an. 1893, enixe favet, sic inprimis ramos Ordinis S. Francisci, quibus unus præerat minister Generalis, in unum coagmentare semper cordi habebat. Quod et fecit bulla »*Felicitate quadam*« d. 4. Oct. 1897, qua integris remanentibus Ordinibus *Conventualium* necnon *Capulatorum Observantes, Reformatos, Excalceatos* seu *Alcantarinos, Recollectos* in unum *Ordinem Fratrum Minorum* collegit. Dicti Ordines simpliciter sunt (vel fuerunt) suppressi vel in alios mutati.

At tres religiones positive suppressas esse constat ita ut qui ausus fuisset eas iterum excitare, incurreret ipso facto pœnam excommunicationis. Tales sunt 1°. religio *Beguinarum* olim in *Alemania* exsistens, de qua agit Clem. 1. et Extrav. com. »*Ratio recta*« h. t., quæ posterior tamen non omnes *Beguinas* exstinxit, sed pravas tantum ita ut etiam nostris temporibus, præsertim in *Belgio*, *Beguinae* exsistant. 2°. Institutum *Fraticellorum* seu *Fratrum* de paupere vita, *Beguinarum* seu *Bizocorum*, de quo agit Extrav. Joann. XXII. »*Sancta Romana*« h. t.; 3°. Congregatio *Jesuitissarum*, de qua in Bulla »*Pastoralis Romani*« *Urbani VIII.* an. 1631. Pœnam excommunicationis non renovavit *Fius IX.* in Const. *Apostolicæ Sedis*. Hisce Institutis reprobatis accenset cl. Professor *Sebastianelli* (in suis *Prælectionibus Juris Canonici*: De Personis, Romæ 1896, pg. 373.) Instituta *duplicitia*, sc. »in quibus viri et mulieres insimul non cohabitant, sed unum idemque efformant Institutum, et licet mulieres habeant propriam Superiorissam et viri proprium Superiorem, Superiorissima generalis monialium subjecta est Superiori generali virorum regularium«. Adducto deinde exemplo Congregationis »*de Picpus*« (via publica in urbe *Parisiorum*) dictæ sic concludit: »Instituta monialium affiliatione quadam conjuncta Institutis virorum pariter ad scandala

præcavenda Ecclesia reprobavit. Cfr. *Coll. Card. Bizzarri* p. 166. « Ex hisce dictis sequi videtur: *duplicia* Instituta (in exposito sensu) generaliter esse prohibita; at hoc minime verificatur; nam S. C. EE. et RR. d. 2. Junii 1893 ipsa confirmavit ejusmodi institutum duplex, sc. Congregationem »*Filiarum Sapientiae*« (»Filles de la Sagesse«) et annexam Congr. *Societatis Mariæ* (»Missionariorum Maristarum«) agnita facultate Superioris Maristarum in Filiis Sapientia. Prohibitio ergo locum habere non videtur nisi in casibus *particularibus*, uti etiam videri potest in rescripto S. C. EE. et RR. d. 11. Apr. 1862 ad VI^m. (*Coll. Card. Bizzarri* pg. 167.)

II. De erectione domorum singulorum Ordinum.

6. Generaliter statuendum est: Erectio, seu fundatio, aut ædificatio locorum religiosorum fieri debet cum *interventu auctoritatis Episcopi* c. 4. h. t. Hinc privatus homo poterit motu proprio erigere hospitale, sed religiosus locus non erit, nec immunitate aliisque privilegiis locorum piorum gaudebit, nisi Episcopi auctoritas intercesserit. Ita communiter DD. Aliquid vero dicendum de locis religiosis pertinentibus ad instituta *Regularium*. De erectione novorum monasteriorum statuit Trid. c. 3. sess. 25. *De Regul.* erigi eadem non posse I^o. sine *Episcopi*, in cujus diœcesi erigenda sunt, licentia. Accesserunt decretum *Clementis VIII. Quoniam*, d. 23. Junii 1603, Decretum *Greg. XV. Cum alias* d. 17. Aug. 1622 et *Urbani VIII. Rom. Pont.* d. 28. Aug. 1624. Ex his Constitutionibus deprehendimus I^o. *novam* erectionem monasteriorum, domorum, collegiorum, aut conventuum *cujuscumque* ordinis religiosi sive mendicantium sive non, perfici non posse absque *licentia Episcopi* loci et servata *forma sacrorum canonum* non sufficit licentia Vic. Generalis (absque speciali mandato), neque Vic. Capitularis, S. C. EE. et RR. d. 16. Febr. 1633. Si secus fiat erectio a Superioribus regularibus, contra ipsos decernitur pœna privationis vocis activæ et passivæ, officiorum inhabilitatis et etiam excommunicationis. 2°. Episcopus audire debet *omnes interesse habentes*. Solet ad hunc effectum affigi ad valvas Ecclesiæ decretum ut omnes novam erectionem faciendam cognoscant, et querelas si quas habeant contra illam moveant. Ad personas interesse habentes pertinent: a) *alii religiosi* locum ipsum vel regionem ad 4000 passuum distantiam incolentes exceptis duobus, sc. primo quando incolas novi monasterii facile sustentari constat,

secundo quando erigitur monasterium Societatis Jesu privilegio *Gregorii XIII.*; b) *parochus loci* qui præcipue audiri debet quoties jura parochialia erectione novi monasterii minuenda vel mutanda essent; c) *incolæ loci* quando erigitur monasterium mendicantium; d) etiam *Gubernium civile* præsertim cui *S. Sedes* aliqua in hac re jura concessit; cfr. Concordatum cum *Bavariæ* Regno d. 5. Junii 1817 art. VII.; Conc. *Austriacum* 1855 art. 28. 3°. Episcopus antequam consentiat, tenetur perpendere an saltem 12 *religiosi* ali possint, et sustentari in monasterio sive ex redditibus, sive ex oblationibus et eleemosynis fidelium. — II°. Si quærat utrum necessaria sit licentia etiam *S. Sedis* dicendum est eam certe requiri pro Italia et Insulis Adjacentibus. Ex Constitut. »*Instaurandæ*« *Innoc. X.* d. 15. Oct. 1652 *Benedictus XIV. De Syn. diœc.* lib. 9. c. 1. n. 9. docet communem sententiam esse et a tribunalibus adoptatam, requiri hanc licentiam etiam extra Italiam et Adjacentes Insulas pro erigendis *monasteriis*, pro *hospitiis* vero sufficere auctoritatem Episcopi. Cfr. etiam *S. P. Leonis XIII.* Const. *Romanos Pontifices*, d. 8. Maji 1881.

Ad monialium monasteriorum erectionem utrum licentia *S. Sedis* requiratur necne, scripta lex non existit, sed praxis hoc fert, ratione potissimum clausuræ. Ipsa *S. C. EE. et RR.* distulit quæstionis hujus solutionem in celebri *Ruremonden. Dubii quoad vota solemnia Ursulinarum* d. 22. Martii 1895 ad III^{um}.

Quidquid postulatum est usque modo de licentia *S. Sedis*, non valet nisi pro monasteriis Ordinum cum votis *solemnibus*.

III. De domibus religiosis inquantum Episcopo sint subjectæ.

7. Religiosa instituta ex superius dictis in tria genera debemus distinguere, sc. a) religiosa instituta ab *Episcopo* vel *Ordinario* approbata; b) religiosa instituta a *S. Sede* approbata quidem, exemptione vero non donata; c) religiosa instituta privilegio *exemptionis* a *S. Sede* ditata.

Si sermo sit de religiosis locis spectantibus ad duo genera institutorum religiosorum priora, ergo *non exemptorum*, ratione subjectionis duo præsertim Episcopo competunt: jus *visitandi* eas, et jus *exigendi* quotannis ab administratoribus *rationem administrationis* rerum gestarum, cc. 8. et 9. sess. 22. *De ref. Tridentini*.

Quoad domos institutorum a se vel prædecessore agnitorum et approbatorum mutationes quidem facere potest, sed illas tan-

tum quæ conveniunt juri naturali, divino-positivo, ecclesiastico universali; nam Ordinarii approbatio non est nisi quædam *præliminaris*.

Hinc bene constituto regimine alicujus piæ Congregationis regimen singularum domorum Superiori Congregationis relinquere potest et debet; hoc desumitur ex responso S. C. EE. et RR. d. 9. Apr. 1895. ad Episcopum *Canarien.*: »Superiorissas Generales in casibus de quibus agitur, uti jure suo, et sufficere ut eadem Superiorissæ, ratione dumtaxat *convenientiæ*, Episcopum loci de dictis dispositionibus *certiorem reddant*.« Interrogaverat enim Episcopus: »Utrum Superiorissæ Generales . . . saltem illæ quarum Institutum approbationem a S. Sede adhuc desiderat, quoties aliquam Sororem ex una in aliam domum alterius diœcesis *transferre*, vel Superiorissam *subalternam instituere*, sive ab officio *absolvere* velint, rem cum Ordinariis, in quorum diœcesibus domus istæ inveniantur conferre *debent*, illorum *confirmationem* obtinere, saltem *assensum*; vel illos de re *conscios* facere?«

In hac quidem quæstione sermo est tantum de illis Congregationibus *Episcopalis* approbationis quæ se extendebant jam ad *plures* diœceses; at facile hoc applicatur etiam Congregationi *Episcopalis* approbationis in *una* diœcesi exsistenti; nam »ubi eadem ratio, eadem debet esse et legis dispositio;« nisi in prima approbatione Episcopus omnia ista e. gr. translationem Sororum confirmare etc., sibi reservaverit.

8. Jam gressum facimus ad Congregationes *Apostolicæ* approbationis non exemptas; nam dicenda de his analogice etiam Congregationibus *Episcopalis* tantum approbationis applicari queunt. — Regulariter tenor approbationis circa jura Ordinariorum hic est: »Sanctitas Sua . . . recensitum Institutum uti Congregationem votorum simplicium sub regimine Moderatricis Generalis (Moderatoris), salva Ordinariorum jurisdictione ad formam ss. canonum et constitutionum Apostolicorum approbavit et confirmavit« etc., e. gr. Congregatio dicta de »*Divina Pastora*«, sic confirmata est d. 23. Aug. 1897.

Quænam est dicta Ordinariorum jurisdictio?

Distinguendum est inprimis inter Congregationes mulierum et Congregationes virorum.

I. Quoad Congregationes mulierum.

Prænotandum est Ordinario competere quidem potestatem *jurisdictionalem*, minime vero *dominativam*.

Vi suæ potestatis jurisdictionalis potest: 1°. *visitare* singulas domos in sua diœcesi constitutas; — 2°. *inspicere* in disciplinam quatenus se prodit respectu gubernationis diœcesis, e. gr. ratione scandali, fidei etc.; 3°. potest dare licentiam in erigenda nova domo (vide superius dicta, juxta quæ *Ordinarii* licentia sufficit); 4°. potest et debet intervenire in assumenda femina ad novitiatum necnon in admittenda novitia ad professionem; cujus voluntatem explorare debet; 5°. potest et debet intervenire in eligenda Superiorissa Generali, nisi constitutiones a Sede Apostolica aliter disponunt, cujus electionem dirigit et confirmat; 6°. potest requirere administrationis rationem. Dicta sub nn. 4°., 5°., 6°. solum ad *Ordinarium* domus matricis spectant; dicta sub 4°. et 5°. per se patent; at quoad 6^{am}. dubitari posset, utrum Episcopo non competat jus poscendi rationem singularum domorum.

Certe Ordinario loci competit hoc jus quoad domos *autonomas* sc. quæ superiorem domum non agnoscunt, ex Const. *Inscrutabili* an. 1622 *Gregorii XV.* — Quoad illas vero domos quæ rationem reddere debent Superiorissæ Generali in domo matrici in alia diœcesi constituta, Ordinarius domus filialis administrationis rationem postulare nequit, hoc decedit S. C. EE. et RR. in celebri causa *Nanceyen.* d. 27. Martii 1896, postquam Mentem suam jam d. 27. Apr. 1894 eidem Episcopo rescripsit. Mens autem hæc erat: »non posse Moniales *Boni Pastoris* obstringi ad hujusmodi libros exhibendos (sc. administrationis), ex eo quod singula monasteria quolibet anno respectivarum domorum Superiori generali rationes reddunt, quæ postquam ab Ordinario domus *principalis* approbatæ fuerint, statis temporibus a Constitutionibus præfixis ad S. C. EE. et RR. transmittuntur.«

Vidimus jam: in quibusdam regionibus, e. gr. in *Gallia*, sorores religionum *proprie* talium vota dumtaxat *simplicia* nuncupare. De hisce idem statuendum quod in casu præcedenti, nisi S. Sedes subjectionem earum sub aliquo Superiore Regulari agnoverit.

9. II. Quoad Congregationes Virorum. Congregationes virorum eodem modo oriri, explicari, crescere solent ac Congregationes mulierum. Quare dicta de illis applicanda sunt etiam his. Etiam approbatio a S. Sede eisdem verbis dari solet, sc. S. Sedes Insti-

tutum tale votorum *simplicium* sub regimine Moderatoris Generalis *salva Ordinariorum jurisdictione ad formam ss. canonum et apostolicarum constitutionum*, approbavit et confirmavit.

Hoc tantum valet quando *Constitutiones* non sunt approbatæ; nam si *Constitutiones* sunt approbatæ, hæ circumscribunt jura Superiorum ad interna et externa; quare Ordinarii his constitutionibus contrarium decernere nequeunt. — Ceterum exemptio non in omnibus Congregationibus habet eandem amplitudinem; quare inspiciendæ sunt singularum Congregationum et approbatæ Constitutiones et privilegia ipsis specialiter concessa. Videatur Card. Bizzarri in sua *Collect.* pp. 474—480.

10. III. In specie autem de religiosis locis *spectantibus ad familias religiosas seu regulares* hæc scitu necessaria sunt: Jure decretalium quamvis exemptio jam inducta erat, tamen adhuc vigeat principium 'omnia loca pia esse sub Episcopi potestate nisi contrarium probaretur', seu nisi probaretur exemptio. Exemptio enim non concedebatur in genere ordinibus religiosis, sed domibus singulis. Principium generale sumitur ex cc. 1., 4., 6. h. t., exceptio præsertim in c. 8. h. t. exhibetur. At ex c. 8. sess. 25. *De Reg.* in Tridentino exempta sunt tamquam ex regula generali *omnia monasteria regularium ordinum a S. Sede approbatorum saltem in congregationem redacta*.

11. Accessit deinde regula statuta in decretis de celebratione Missæ S. C. Concilii d. 21. Junii 1625 §. 14. editis auctoritate *Urbani VIII.*, et est, ut Monasteria omnia, Conventus, domus, congregatio regularium sive intra sive extra Italiam seu ultra mare et ultra montes nullibi recipiantur, nisi præter alia requisita in singulis ejusmodi locis 12 saltem religiosi degere et ex redditibus vel ex consuetis eleemosynis competenter ali et sustentari possint, alioquin monasteria et loca hujusmodi post illam epocham seu post diem 21. Junii 1625 recipienda, in quibus 12 religiosi sustentari, atque inhabitare non poterunt, et actu non habitaverint, intelliguntur subjecta esse visitationi, correctioni atque omnimodæ jurisdictioni Ordinarii. Conf. *Fagn.* ad c. 1. *De instit.* (III. 7) n. 52. Animadvertendum vero est per hanc subjectionem potestati Ordinariorum parvos Conventus non fuisse substractos a jurisdictione prælatorum regularium, ceu resolutum fuisse refert *Fagnan. com.* in c. 4. *De off. ord.* (l. 31) n. 41. Hinc in negotiis expediendis datur cumulativa potestas Ordinariis et prælatis regularibus.

12. *Exceptiones*: 1^a. exceptio verificatur in monasteriis erectis ante decretum Urbani VIII. De ipsis in genere valet dispositio Tridentina in c. 8. sess. 25. *De Reg.*, ut si fuerint in congregationem redacta, scilicet si conjuncta simul sint ita ut superiores communes in provincia habeant et capitula triennalia possint celebrare, *exempta* remaneant ab jurisdictione Episcopi. — In specie vero relate ad monasteria *Italiæ* et *Insularum Adjacentium* servandæ sunt Constitutiones Inn. X. *Instaurandæ*, data Idib. Oct. 1652, et alia *Ut in parvis*, d. 10. Febr. 1654. In prima Constitutione Pontifex suppressit plura monasteria seu conventus in quibus ob *redituum tenuitatem* tot sustentari non poterant religiosi quot necessarii fuissent ad observantiam disciplinæ regularis. In altera duo statuit: 1°. *restituit* quosdam conventus suppressos in 1^a Constitutione, sed vult ut quoadusque reditus non sufficiant ad sustentandos commode et revera cum effectu non sustententur 12 religiosi, conventus, et religiosi subjiciantur jurisdictioni Ordinarii, tamquam S. Sedis delegati. 2°. In conventibus seu monasteriis non suppressis per primam Const. decernit Pontifex ut saltem 6 religiosi probatæ vitæ alantur quorum 4 saltem sint *sacerdotes* maturæ ætatis. Quod si id quandocumque non verificetur, decernit Pontifex religiosos subjici ipso jure visitationi, correctioni et omnimodæ jurisdictioni Ordinarii. Animadvertit præterea per hanc suam Const. se noluisse derogare decreto Urbani VIII. d. 21. Jun. 1625.

2^a. exceptio respicit *Italiam* ex tempore quo leges Ecclesiæ catholicæ, specialiter Ordinibus religiosis infensæ ferri solebant, et locum habet quoad *ecclesias regulares et domos quas tenent religiosi ex quibus saltem unus sit sacerdos, in ternario numero simul habitantes*. S. Pœnitentiaria enim mandato Sum. Pont. d. 18. Apr. 1867 disposuit sub n. III.: »Decernit præfatas (Regularium) domos, dummodo in eas tres saltem ad ibi degendum convenerint Regulares quorum unus ad minus sit Sacerdos, jurisdictioni Ministri provincialis fore subjectas, easque regendas esse per peculiarem Superiorem ibi constituendum.« — Responsum vero d. 12. Sept. 1872 ejusdem S. Pœnitentiariæ dictum privilegium respectu exemptionis sic interpretabatur: »Prædictas (sc. quas tenent regulares in ternario numero simul habitantes) ecclesias ac domos, necnon religiosos ibidem degentes eadem immunitate gaudere a jurisdictione Ordinarii qua antea fruebantur.«

Postremo S. C. EE. et RR. ipsa ejusmodi immunitatem agnovit in rescripto dato ad Eppum Neritonem. d. 26. Martii 1897, cujus tenor est: Ad I. *Pro locis ad quæ extenduntur Instructiones S. Pœnitentiariæ d. 18. Apr. 1867, et durantibus præsentibus adjunctis: Affirmative*, sc. S. Pœnitentiariæ responsum d. 12. Sept. 1872 derogavit omnino decreto Innocentii X. *Ut in parvis* cum declarationibus suis, ita ut quocumque respectu minime Ordinarius visitare nunc possit ecclesias et domus, etiam ubi non adsunt *sex saltem Religiosi probatæ vitæ, ex quibus quatuor ad minus sint sacerdotes maturæ ætatis*. — Ad II^{am}. quæstionem, sc. Quomodo Episcopi se gerere debeant, si certi tutique sint, in aliquibus ecclesiis et conventibus, de quibus est verbum, non omnia recte ac ordine procedere, respondit: *Satis provisum per S. Concilium Tridentinum Sess. XXV, Cap. 14 de Reform. si Regulares delinquant extra claustrum vel domum; si vero delinquant intra claustra, Episcopus moneat Superiorem Regularem, et quatenus ipse non provideat, recurrat ad hanc Congregationem EE. et RR.*

3^a. exceptio verificatur in regularibus *missionariis*, præsertim in *Britannia*, in residentiis missionis commorantibus, de qua exceptione conferatur Constitutio S. P. Leonis XIII. d. 8. Jul. 1881 incipiens »*Romanos Pontifices*« §. »Ad regularium exemptionem«.

13. De exemptione ipsa sermo jam erat in alio loco, sc. in l. I. tit. 31. nn. 186—187 (pag. 164 sqq.) et in l. I. tit. 11. nn. 47—48. (pag. 143) et iterum sermo redibit in tit. 39. h. l. nn. 19. et sqq. — Pauca sunt adjungenda in forma aliquarum quæstionum:

Quæritur I^o. *Quibus e fontibus fluat exemptio Regularium.*

Generaliter tractanda est quæstio hæc in l. V. tit. 33. quando sermo erit *de privilegiis*.

Privilegia — uti videbimus — fluunt ex triplici fonte: a) ex concessione Summi Pontificis; b) ex præscriptione legitima; c) ex communicatione privilegiorum. Si triplicem hunc fontem respectu exemptionis consideremus, dicendum est:

Privilegium exemptionis Regularium acquiri potest quidem primo et secundo modo, sc. concessione Summi Pontificis — et præscriptione; posterius arguitur ex dictis in l. II. tit. 26. *De præscriptionibus* n. 8. (pag. 214.), minime vero *communicatione privilegiorum*, nisi hæc communicatio speciali concessione tributa sit. — In religionibus propriis non requiritur specialis mentio de

exemptione, nam quodcumque aliquod institutum approbatur uti religio propria, cum hac approbatione regulariter censetur simul concessum privilegium exemptionis. Aliter res se habet in Congregationibus; nam istæ exemptione non gaudent nisi *quando et in quantum* eis fuit concessa speciali modo a S. Sede. Hinc adagium: In religionibus propriis præsumptio stat pro exemptione intra limites a jure concessa, in congregatione vero præsumptio militat *contra* exemptionem et istæ debent et existentiam et extensionem certis argumentis probare; Card. Bizzarri in sua *Collectan.* pag. 478. et 796—802., præcipue pag. 798, ubi agitur de exemptione etc. Congregationis *Ss. Redemptoris* et ubi multi et graves citantur AA.

14. Quæritur II°. *ad quas personas se extendat privilegium exemptionis?*

Nullum dubium movetur quoad *professos* neque quoad *novitios*; agitur hic potius de ceteris personis in monasterio vel sub custodia etc. Regularium commorantibus.

Pertinent ad personas exemptas: 1°. *familiares* datis tribus conditionibus a Concilio *Tridentino* requisitis, sc. ut locis exemptis actu serviunt et intra eorum septa ac domos resident subque eorum obedientia vivunt, sess. 24. cp. 11. *de Ref.* et Const. »*Circumspecta*« d. 25. Nov. 1580. *Gregorii XIII.*;

2°. *oblati* («confratres») sub iisdem (ut sub n. 1°.) conditionibus necnon ut proprietatem extra monasterium prorsus reliquerint et habitum aliququaliter mutaverint; cfr. *Benedictum XIV.* in *Syn.* l. 6. cp. 3. n. 4.;

3°. *alumni religiosi*, i. e. adolescentes qui ad studia et exercitia incumbunt sub disciplina regularium intentione se suo tempore esse ingressuros eandem religionem vel Congregationem, positâ tamen conditione, ut »*continui sint commensales.*« Cfr. Const. *Clementis X.* d. 21. Jul. 1670 *Superna* §. 4.

Minime vero pertinent ad personas exemptas:

a) *Tertiarii* extra monasterium degentes, *Fagnanus* in *Comm.* ad c. 12. *De pœnit. et remis.* (V. 38) nn. 64. et sqq.

b) Neque *alumni sæculares*; nam quando unquam verificantur conditiones a *Tridentino* requisitæ circa ejusmodi alumnos ita ut revera *de familia* religiosorum possint considerari. Attamen etsi revera concurrerent dicta requisita, S. C. EE. et RR. sæpius decedit illos qui vere non sunt familiares quamvis continuo degant intra septa Monasterii subjici juribus parochialibus, e. gr. in *Asten.* d.

27. Nov. 1717; in *Parmen.* d. 21. Julii 1848 (*Bizzari* in *Collect.* pg. 617. et sqq.) — Argumenta eorum qui etiam sæculares alumnos exemptos credunt, nostram magis confirmare videntur sententiam; nam privilegia aliquibus religiosis, e. gr. Benedictinis, Theatinis, Congregationi de Somascha, specialiter data extendi ad alios religiosos minime queunt juxta dicta in num. præcedenti et fortasse testantur exemptionem a jure communi non esse concessam.

c) Neque hospites, infirmi etc. curæ Regularium subjecti quamvis continuo degant intra septa Monasterii, per se sunt exempti, nisi Regulares exhibeant *specialia* quoad hos privilegia.

Sic e. gr. *S. Pius V.* an. 1567. *Barnabitis* aliqua jura quoad hospites concessit; Fratres autem de Misericordia *S. Joannis de Deo* magna privilegia quoad infirmos ab ipsis receptos a Sum. Pontificibus impetrarunt, cfr. bullam *S. Pii V.* d. 8. Aug. 1571. »*Salvatoris nostri*« §§. I.—II.; bullam *Pauli V.* d. 16. Martii 1619 »*Romanus Pontifex*« etc. necnon responsum S. C. EE. et RR. d. 1. Apr. 1892 in *Matriten.*

15. *Quær. III°. quomodo Regularibus, præsertim Mendicantibus competat jus quæstuandi?*

Supra vidimus necessariam esse Episcopi licentiam ad erigendam quamcunque domum novam alicujus Ordinis, Congregationis, Instituti. Hæc licentia præsupposita circa jus quæstuandi hæc sunt statuenda:

1) Si domus erecta fuit Regularium *qui ex Institutione aut facultate Sedis Apostolicæ eleemosynas quærivere aut mendicare possunt*, non tenentur regulares illius domus ab Ordinario licentiam eleemosynas per Diocesim quærendi petere quia hæc licentia eis tacite ab Ordinariis impertita censetur, S. C. EE. et RR. d. 6. Oct. 1597 ad Eppum *Casalen.* — Nihilominus fratres quæstuantes licentiam Superiorum suorum Ordinario monasterii debent ostendere, quotiescunque eleemosynam quærere pergunt *extra monasterii locum*; ex Const. »*Exponi nobis*« d. 8. Julii 1717 *Clementis XI.*

At si *extra diocesim* eleemosynas emendicare vellent, ab Ordinario dictæ diœcesis, ubi illorum monasterium non existit, *consensum* obtinere debent. S. C. EE. et RR. d. 11. Mart. 1892 in *Gerunden.*

2) Quando autem religiosi sive Ordinum sive Congregationum eleemosynas quærivere intendunt, qui *hoc jure neque vi propriæ*

Constitutionis neque vi Apostolicæ Concessionis gaudent, veniam Apostolicæ Sedis impetrare debent, quoties eorum Constitutiones sunt approbatæ ab eadem S. Sede; præterea licentiam obtinere debent semper ab Ordinario loci, nisi forte Apostolica Sedes expresse et specialiter juribus Episcopi sive Ordinarii derogaret id quod nunquam præsumi potest.

16. 3) Respectu *monialium* proprie talium multas regulas statuere superfluum est quia lege clausuræ tenentur; longe aliter res se habet quoad *sorores* Congregationum, nam abusus et incommoda quæ in hac re fortasse deploranda erant, S. Sedem adigerunt, ut normam specialem daret pro sororibus quæstuantibus quæ prætereunda non est; quare Decretum S. C. EE. et RR. d. 27. Mart. 1896 huic Commentario inserendum putavimus:

»Singulari quidem protectione et auxilio dignas semet exhibent mulieres illæ, quæ in piis religiosisque Institutis Deo se devotent ut in proximorum bonum longe lateque opera misericordiæ exercean nedum directe, sed stipem etiam iisdem operibus sustentandis quæritantes, atque egregiam eapropter humilitatis, patientiæ, charitatis aliarumque virtutum laudem præ se ferentes. Cum tamen hoc colligendarum eleemosynarum ministerium præ muliebri quæritantium indole ac hodierna humanæ societatis conditione periculis haud vacet nisi opportunis cautelis communiatur, S. C. EE. et RR. nonnullis Episcopis petentibus, re diligenter et mature perpensa, hæc quæ sequuntur statuit ac decrevit.

I. In votorum simplicium Institutis opus quæritandi eleemosynas alumnae non aggrediantur nisi *in spiritu fidei*, quod stipem non sibi quærant sed ipsi Christo Jesu, memores verborum ejus: *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Præterea *Ordinarios locorum*, etiamsi eorum territoria *pertrans-eant*, obsequio, reverentia et devotione prosequantur tamquam parentes et patronos, quos adeant cum fiducia pro consilio, auxilio ac præsidio in quolibet necessitate.

II. Iisdem votorum simplicium Sororibus non liceat eleemosynas quærere sive intra diocesim in qua ipsæ resident, sive extra, *sine licentia Ordinarii loci respectivæ residentiae.*

III. Stipem quæsituræ extra diocesim respectivæ residentiae licentiam obtinere insuper debent ab Ordinario loci *in quo eleemosynam quæritare desiderant.*

IV. Nihil tamen impedit, quominus Superiorissæ, nulla petita licentia, ad sublevandam domuum vel piorum Operum, quibus præsumunt inopiam, possint eleemosynas undequaque sponte oblatas *accepto habere*, vel etiam per literas impetrare ab honestis ac benevolis personis quibuscumque, usquedum a legitimo superiore rationabili ex causa non prohibeantur.

V. Ordinarius loci, in quo exstat domus Sororum quæritare volentium, licentiam eis non concedat, 1°. si de vera domus vel pii operis *necessitate* sibi non constet; 2°. si quæritatio commodè fieri possit per *alios* ab ipsomet Ordinario designandos. Si autem necessitati occurrì valeat per quæritationem in loco, in quo Sorores resident, vel infra propriam diœcesim, Ordinarius licentiam eisdem non impertiatur eleemosynas colligendi *extra* diœcesim.

VI. Utraque licentia tradatur *gratis* et *in scriptis*, in qua quilibet Ordinarius leges et conditiones imponere poterit, quas pro locorum, temporum et personarum adjunctis magis opportunas in Domino judicaverit. Licentia vero Ordinarii piæ Sororum domus contineat literas vel commissorias ad parochos aliasve prudentes personas pro Sororibus quæritantibus intra diœcesim, vel commendatitias ad Ordinarios aliarum diœcesium pro Sororibus extra propriam diœcesim quæritantibus. In literis commissoriis mandetur parochis aliisve probis personis, ut consiliis et meliori quæ possunt opera præsto sint Sororibus, earum agendi rationem invigilent, et si quid in eis minus rectum resciverint, statim ipsi Ordinario referant. In commendatitiis exorentur Ordinarii locorum, ut in sua quisque diœcesi Sorores ad quæritandum admissas protegat ac adjuvet ac si sibi subditas eas haberet.

VII. Quisque loci Ordinarius Sorores *ex aliena diœcesi* advenientes ad eleemosynas colligendas non admittat, nisi prius eadem licentiam proprii Ordinarii sibi exhibuerint. Sororibus vero hujusmodi licentiam exhibentibus ipse suam, si lubeat, impertiatur licentiam quæritandi in propria diœcesi. Ubi autem Sorores, etiamsi utraque licentia præditæ, in eleemosynarum quæstu *male se gerant*, statim in propriam domum eas redire Ordinarius jubeat, opportunisque etiam mediis si opus fuerit compellat.

VIII. Superiorissæ, præsertim extra locum ubi domus habent nunquam ad eleemosynas quærendas mittant Sorores, nisi *binas ætate et animo maturas*, intra diœcesim non ultra *mensem*, extra

diœcesim non ultra *duos menses*, et semper ea pecuniæ summa instructas qua, inopinato quocumque casu cogente, possint statim domum redire. Sorores quæritantes semper et ubique ea qua decet, modestia eniteant, virorum familiaritatem et sermones inutiles caveant; clamores, tabernas aliaque loca incongrua evitent; nec in domibus longiorem moram faciant, quam sit necessarium pro exspectandis eleemosynis. Singulæ nunquam incedant, neque ab invicem separentur, nisi necessitate impellente. Iter facientes, si commode fieri poterit, utantur *via ferrea*; sed quantum possunt, de nocte, neque ab uno loco discedant, neque ad alium perveniant. De suo adventu futuro præmoneant illum, cui datæ sunt Episcopi literæ; eique cum pervenerint se sistant precesque adhibeant, ut intercedat pro inveniendâ hospitalitate apud aliquod pium fœminarum Institutum, vel saltem apud aliquam honestam mulierem, nunquam vero in domo ubi possint in aliquod periculum offendere.

Matutinas ac vespertinas *preces* non omittant: quotidie de mane aliquam ex vicinioribus ecclesiis petant, ibique Sacro assistant: singulis hebdomadis Pœnitentiæ et Eucharistiæ *sacramentis* reficiantur. Ante solis ortum et post occasum eleemosynas per loca non quærent. Elapso tempore ad quæritandum eis præfixo, sine ulla mora ad propriam Superiorissam recto tramite remigrent. Eleemosynas numquam arroganter vel tamquam debitas postulent, sed breviter et humiliter sua et piorum Operum exposita inopia, si quid sponte offertur accipiant, secus patienter divinæ Providentiæ confidant. Alias normas opportunas, quæ a propria Superiorissa dari poterunt, adamussim observent. «

17. Aliud misericordiæ opus exercetur a sororibus votorum simplicium, sc. auxilium graviter ægrotantibus præstandum. Etenim consuetudo interdum fert, ut sorores votorum simplicium adeant *parentes* vel *fratres* in casu gravis infirmitatis illorum ad hoc ut eis assistant, et apud illos *solas* remaneant quamdiu infirmitas duraverit. Tolerandane est hæc consuetudo? S. C. EE. et RR. d. 26. Aug. 1896 hoc dedit responsum: »Cum agatur de Instituto votorum *simplicium diœcesano* et *sine clausura*, consuetudo de qua in precibus, dependet a prudenti Ordinarii arbitrio, *præscriptis* tamen debitis *cautelis*.«

TITULUS XXXVII.

De capellis monachorum et aliorum religiosorum.

1. Nomine capellæ in jure venit altare, aut oratorium, aut etiam ædícula sacra a templo sejuncta vel eidem adnexa. In sensu tituli nomine capellæ venit *ecclesia curata seu parochialis unita monasterio*.

2. Hæc unio quæ dicitur etiam *incorporatio*, potest esse *non pleno jure* scilicet ut ajunt quoad *temporalia* tantum. Per hanc unionem Ecclesia parochialis non mutat statum, sed permanet Ecclesia parochialis *sæcularis*, nec regitur per regularem, aut per vicarium, sed per clericum sæcularem et perpetuum parochum instituendum ab Episcopo a quo pendet plene quoad administrationem curæ animarum. Duo sunt in casu jura monasterii 1°. ut participet de *fructibus* beneficii; 2°. ut *nominet* clericum instituendum. De hac specie agit c. 1. h. t.

3. Secunda species unionis fit *pleno jure* et est quando titulus parœciæ transfertur in monasterium, ita ut monasterio vel ejus capiti competat administratio curæ animarum. Hæc unio *mutat* statum beneficii et ex sæculari illud facit regulare. Regitur autem per Vicarium qui potest esse etiam sæcularis quique destinatur a Superiore Monasterii, vel ab eo qui ratione officii habet titulum parœciæ. — Debet vero probari ab *Episcopo* quia cura animarum in diœcesi pendet ab Ordinario. Hinc Vicarius quoad ea quæ ad curam et administrationem sacramentorum pertinent, subest jurisdictioni, correctioni et visitationi Episcopi c. 11. sess. 35. *De Reg.* Potest vero removeri vel a Superiore regulari, vel ab Episcopo, qui rogat Superiorem regularem, ut eum removeat.

Si de parochia a Regularibus plena jure administrata *dismembratur* alia, hæc nova non est necessario regularis neque regulares jus ad eam possident, sed ab Episcopo legitime est conferenda; arg. Const. *Leonis XIII.* »Romanos Pontifices« d. 8. Maji 1881 et resp. S. C. Negotiorum Extraord. d. 16. Nov. 1896.

4. Tertia species unionis ea est quæ fieri dicitur *plenissimo jure* et tituli sæcularis quodammodo exstinctiva, quæque locum habet cum non solum titulus parochiæ transfertur in monasterium regularium, sed ipse *populus* eximitur a jurisdictione Episcopi, et subjicitur prorsus monasterio. Per hanc unionem constituitur terri-

torium separatum, et *Ecclesia nullius*. In hac parœcia unita monasterio nihil potest Episcopus, sed parochus tum quoad institutionem, tum quoad correctionem et visitationem, tum quoad remotionem pendet a Superiore seu Abbate regulari Monasterii. De his parœciis unitis Monasteriis loquitur Tridentinum in 2^a parte decreti c. 11. sess. 25. *De Regul.* Cfr. etiam tit. *De institutionibus* (III. 7) nn. 19—23.

5. Si quærat in dubio quænam præsumatur facta unio, respondemus præsumi eam qui minus derogat juribus Episcopi, qui fundatam habet intentionem in jure pro libertate exercitii regiminis spiritualis in sua diœcesi.

6. Quia in præcedentibus nn. de cura animarum a Regularibus administrata in certis stationibus, i. e. in parochia vel vicaria sive perpetua sive temporanea, agebatur, nunc aliquid dicendum videtur generaliter de cura animarum respectu virorum Regularium.

Præmittendum inprimis est, si hic sermo est de Regularibus, eos tantummodo intelligi, qui gaudent privilegio *exemptionis*; item præmittendum est curam animarum in Regulares exercendam regulariter spectare ad Regulares, in sæculares pertinere ad Episcopum vel Ordinarium et ad eos quibus idem Episcopus vel Ordinarius potestatem tribuit. *Tridentinum*, sess. 25. cp. 11. *De Reg.*; Const. *Leonis XIII.* d. 8. Maji 1881 quæ incipit »*Romanos Pontifices*,« ubi Summus Pontifex hoc decernit: »In præsentī Ecclesiæ catholicæ apud *Britannos* conditione declarare non dubitamus Regulares, qui in residentiis missionum commorantur, exemptos esse ab Ordinarii jurisdictione, non secus ac regulares intra claustra viventes, præterquam in casibus a jure nominatim expressis, et generatim in iis quæ concernunt *curam animarum* et *sacramentorum administrationem*.«

Materiam non ad curam animarum in genere extendemus, sed ad administrationem sacramenti *Pœnitentiæ* restringendam censuimus, quia de aliis huc spectantibus alio loco sermo fit. Totam ejusmodi materiam dividimus in duas quæstiones: I. Quarum personarum confessiones excipere valide et licite possint *Regulares* et quo jure. II. Quando et quo jure Regularium confessiones possit excipere sacerdos sæcularis vel regularis, sed alterius familiæ?

Personæ de quibus in I^o. quæritur, possunt esse vel Regulares proprii Ordinis vel Sæculares vel Regulares non propriæ familiæ,

de quibus ultimis loquemur in II^a. quæstione; restat ergo ut pauca dicamus de Sacr. Pœnitentiæ a Regularibus administrando 1°. Regularibus confratribus; 2°. Sæcularibus. — Sit ergo *

7. I. *Quo jure Regulares valide et licite absolvere possunt confessiones Regularium confratrum?*

Nullum dubium est Regulares valide et licite absolvere posse Regulares confratres, quotiescunque *deputati* fuerint ad hoc a Superioribus Ordinis vel Congregationis propriæ, positis videlicet generaliter requisitis ad validam et licitam hujus Sacramenti administrationem. Etenim in illa deputatione includitur et approbatio et jurisdictio et deputatio dominativa. Arg. cp. 11. sess. 25. *De Reg. Tridentini* Conc. — Quæ personæ intelligendæ sint sub »Regulares confratres«, jam supra vidimus, sc. non solum professi, sed et novitii et familiares. — Horum vero familiarium confessiones etiam a confessariis ab Ordinario proprio deputatis posse excipi docent DD. — Utrum etiam *novitii* a confessariis ab Ordinario tantum approbatis absolvi possint, controvertitur; ratio interna et externa *affirmativæ* sententiæ favet; cfr. *Dissertationem de Confessariis Regularium* conscriptam a P. Jos. Putzer, C. Ss. R. Ilchestriæ 1897., pag. 5. sub b)

Ceterum modus quo in singulis Ordinibus et Congregationibus exemptis sacerdotes approbantur et jurisdictione donantur, non in omnibus idem est, quare e. gr. Superior Generalis C. Ss. Redemptoris d. 25. Febr. 1895 lit. circulares dedit, quibus instruuntur ejusdem Congregationis sodales, »quousque se extendat aut quamdiu duret jurisdictio Sacerdotum ejusdem Congregationis qui a suis Superioribus ad audiendas *Congregatorum* confessiones deputati fuerint.« Similiter in ceteris Familiis exemptis rem ordinatam esse præsupponitur; quare ordinationes Superiorum in re præ oculis haberi debent.

8. II. *Quo jure Regulares exempti valide et licite absolvere in Sacr. Pœnitentiæ possunt personas sæculares?*

Præmittimus ea quæ dubio rationabili non sunt subjecta:

1. Nullus confessarius Regularis *licite* excipere potest confessiones Sæcularium, licet ab Ordinario loci et approbatione et jurisdictione sit instructus, *absque deputatione vel consensu* saltem tacito et in casu necessitatis præsumpto sui Superioris, patet ex *Tridentino* sess. 25. cp. 4. *De Reg.*

2. Nullus Regularis *valide aut licite* excipere potest confessiones Sæcularium, licet a Superiore suo instructus sit et appro-

batione et jurisdictione et deputatione, *absque approbatione Ordinarii loci* cui subjecti sunt Sæculares; *Tridentinum*, sess. 23. cp. 15. *de Ref.* et thes. 14. ab *Alexandro VII.* proscripta: »Satisfacit præcepto annuæ confessionis qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato« et multæ SS. PP. Constitutiones.

3°. Regularis Episcopali facultate instructus semper *valide* absolvit Sæculares, licet *non sit approbatus* juxta leges proprii Ordinis, licet agat *Superiore invito*, licet *suspensus* sit ab audiendis confessionibus Sæcularium a suo Superiore. S. C. EE. et RR. d. 2. Martii 1866 ad dubia I.—IV. incl.

Ex allegata responsione concludunt nonnulli DD.: Sacerdotes Regulares *posse* præter approbationem etiam jurisdictionem in Sæculares accipere ab Episcopo et hac instructos jurisdictione absolvere Sæculares *valide*, nam dictos Regulares *illicite* agere, vidimus jam sub n. 1.

9. 4°. Quæ dicta sunt usque nunc, declarationibus S. Sedis extra dubium sunt posita. At operæ pretium est, hic adjungere quæstionem quæ a diversis diverse solvi consuevit.

Auctores quidam librorum Theologiæ Moralis, etiam novissimi temporis, hanc propositionem ponunt quasi indubitata: »Regulares exempti jurisdictionem ad audiendas confessiones tum suorum tum *sæcularium* accipiunt *immediate a Papa.*«^{*)}

Utrum hæc propositio saltem indubitata sit, paucis inquiremus. Duo præmittenda sunt: 1°. Jurisdictio respectu Sacramenti Pœnitentiæ in Sæculares Regularibus tribui nequit nisi aut a Summo Pontifice aut ab Ordinario loci, i. e. Episcopo vel Prælato *Nulius*. Atqui ubi sunt diœceses vel etiam vicariatus cum Vicariis Apostolicis deputatis »cum iis facultatibus quibus Ordinarii in suis civitatibus et diœcesibus utuntur,« præsumptio militat pro jurisdictione Ordinariorum loci, sc. ut quicunque exercent jurisdictionem sive externi sive interni fori, hoc faciant aut cum institutione autorizabili aut cum delegata potestate dictorum Ordinariorum loci. — Quisquis ergo se gaudere jurisdictione in Sæculares *immediate a Papa* tributa contendit, id probare debet. Si ergo Regulares contendunt, se gaudere jurisdictione in Sæculares quoad

*) Cfr. *Gury*: Comp. II. n. 557.; *Sabetti*: Theol. mor. n. 774.; *Lehmkuhl*: Theol. mor. II. 379. n. IV.; *De Varceno*: Comp. theol. mor. edit. V. tom. II. pag. 154. etc.

forum sacramentale immediate a Summo Pontifice data, *hoc probent necesse est.*

2°. Cum in præcedentibus, tum in sequentibus sermo fit de *approbatione*. Quid sit approbatio, explicari debet; nam non semper idem hæc vox significat. — Distinguamus ergo approbationem in strictiori et ampliori sensu. »Approbatio in se (*strictioris sensus*) nihil aliud dicit, nisi testimonium auctoritativum quo aliquis sacerdos declaratur aptus qui jurisdictionem sacramentalem exercere possit.« Approbatio vero in *latiori* sensu comprehendit et approbationem strictioris sensus et jurisdictionem i. e. potestatem delegatam regendi subditos. Hæc distinctio firmiter memoria tenenda est; nam nunc in strictiori, nunc in latiori sensu sumitur; quare si non bene distinguatur, confusio creatur.

Hiscæ præmissis quæstionem ipsam solvendam aggredimur:

10. I. Ante Conc. *Tridentinum* jurisdictio (fori Pœnitentiæ) in Sæculares Regularibus immediate a Papa *nunquam* fuit *absolute* concessa:

Tres sunt super eadem re Romanorum Pontificum Constitutiones: *Bonifacii VIII.*, *Benedicti XI.*, *Clementis V.* *Bonifacii* Constitutio »Super Cathedram«, sublatâ Constitutione *Benedicti XI.*, a Concilio *Viennensi* (an. 1311.), auctoritate *Clementis V.* restituta fuit hisce verbis: »Dudum a *Bonifacio* Papa *VIII.* prædecessore nostro infrascriptâ editâ decretali, *Benedictus* Papa undecimus prædecessor noster aliam illius revocatoriam promulgavit quæ quia (ut probavit effectus) nedum pacis ab auctore ipsius speratæ fructum non attulit, quinimo discordiæ pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit: nos eam omnino cassantes, aliam a præfato Bonifacio editam . . . innovamus, subjicientes tenorem illius qui dignoscitur esse talis: *Bonifacius* etc. »Super Cathedram« etc., ut in Extr. com. 2. *De sepulturis* (III. 7). In tribus his Constitutionibus hæc nostram quæstionem concernentia respectu Fratrum Minorum et Prædicatorum continentur: Non posse istos Regulares sæcularium Confessiones excipere, *sine licentia, gratia et beneplacito Episcopi*. — Quodsi Episcopi *sine causa* jurisdictionem dare dictis Regularibus recusarent, iidem nihilominus possent Sacramentum Pœnitentiæ, *auctoritate Apostolica*, sæcularibus ministrare.«

Non de approbatione strictioris sensus in hisce Constitutionibus agitur, sed de jurisdictione; nam »licentia, gratia, beneplacitum«

non indicant iudicium idoneitatis, sed evidenter voluntatis actum qui tribuit facultatem. Hoc luce meridiana clarius redditur ex Const. *Benedicti XI.*, juxta quam approbatio in sensu strictiori revera impossibilis erat. Deinde licet dictus *Benedictus XI.* in Const. »*Inter cunctas*«, sc. in Extr. com. 1. *De privilegiis* (V. 7) potestatem Episcopi in subditos proprios respectu sacramenti Pœnitentiæ inter omnes plurimum restrinxisset, nihilominus eandem jurisdictionem non absolute favore Regularium sustulit, sed conditionatim tantum. At Extravag. »*Inter cunctas*« brevem ducebat vitam; nam *Clemens V.*, uti vidimus, in Conc. generali eam casavit, 8 annis post promulgationem ejusdem Const. »*Inter cunctas*«.

Conclusio: Secundum jus decretalium fratres Minores et Prædicatores tunc solum a Summis Pontificibus in *una* diœcesi jurisdictionem ipso facto recipiebant, quando Prælati (Ordinarii loci) hujusmodi exhibere licentiam recusarint alicui communitati toti; cfr. Clem. »*Dudum*« 2. *De sepult.* (III. 7).

11. II. Concilium *Tridentinum* in cp. 15. sess. 23. *De ref.* hæc statuit: »Quamvis presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sancta synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, et *approbationem*, quæ gratis detur, obtineat privilegiis et consuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obstantibus.«

Punctum quæstionis versatur in explicatione verbi »*approbationem*«. Qui adhærent sententiæ a Papa immediate procedere jurisdictionem Regularium in Sæculares, illud »*approbationem*« sumere debent in strictiori sensu. In latiori autem sensu: sc. de approbatione strictius sumpta *simulque* jurisdictione, illud intelligere et probare nobis liceat.

1^a. Ratio petitur ex obvia explicatione ipsius cp. 15. Nam Concilium ad confessiones sæcularium audiendas præter potestatem in ordinatione acceptam nihil requirit nisi *approbationem* obtentam. Firmatur hoc alia consideratione: Presbyteri enim regulares presbyteris sæcularibus in audiendis confessionibus sæcularium omnino æquiparantur. Atqui pro presbyteris sæcularibus requiritur et sufficit approbatio Episcopi; ergo et pro regularibus. — Magis adhuc firmatur hæc explicatio ex cp. 11. sess. 25. *De reg.* ubi S. Synodus

hæc statuit: »In monasteriis seu domibus virorum seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum sæcularium, præter eas, quæ sunt de illorum monasteriorum seu locorum familia, personæ tam regulares quam sæculares hujusmodi curam exercentes subsint immediate in iis, quæ ad dictam curam et sacramentorum administrationem pertinent, *jurisdictioni*, visitationi et correctioni episcopi, in cujus diœcesi sunt sita. Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, nisi de ejusdem *consensu*, ac prævio examine per eum aut ejus vicarium faciendo.« Regulares presbyteri sæcularibus etiam in hoc capite æquiparari, non est negligendum. Cfr. *Monacelli: Formulæ legale practicum*; tom. II. app. I. dec. 40. nn. 17—19.

2^a. Ratio petitur a Constitutionibus Summorum Pontificum quæ propius definiunt dictam approbationem.

Prætermisiss multis Summorum Pontificum constitutionibus necnon SS. RR. Congregationum decisionibus, unum *Benedictum XIV.* qui præcipua ex decretis prioribus complectitur, non quidem »in sua Institutione 86. ut doctorem privatum disserentem« (*Lehmkuhl: Theol. mor. II. n. 382.*), sed ut Summum Pontificem in aliqua Constitutione exponentem et statuentem audiamus, sc. in sua Constitutione »Apostolicum ministerium«, d. 30. Maji 1753: §§. 7. et sqq. ubi nostram quæstionem quasi *ex professo* tractat: (Bullarium B. XIV., tom. 3. pars II^a.; Prati 1847. pag. 95.)

»§. 7. Nullus Sæcularis Sacerdos pœnitentiæ Sacramentum administrare potest, qui actualis Parochus non existat, vel idoneus ad id in præmisso examine repertus non fuerit, quod Ordinarius Loci, ubi Confessiones excepturus est, de eo habere potest. Idem et *Regularibus* Sacerdotibus edicitur, quoties velint Sæcularium Confessiones audire, quemadmodum ad literam decernitur a Concilio Tridentino sess. 23. cap. 15. *de Reformat.* quo in loco derogat Sacrum Concilium privilegio cuicumque, et consuetudini immemorabili, quæ contrarium præferet, inquiens: *privilegiis, et consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.* Idque eo vel magis, quod a Summo Pontifice *S. Pio V.* ea in Constitutione, cui initium est *Romani Pontificis* 133. Bullarii Romani tom. 2. declaratum est, prædictam Concilii Tridentini sanctionem ad omnes quoscumque Regulares extendi, vel Mendicantes, vel non Mendicantes, quamvis Lector, atque Magister in Sacra Theologia præfulgeat, et potestas Sæcularium Confessiones excipiendi illi facta

fuerit a suis Superioribus Regularibus. Sancto *Pio V.* omnino consonat *Urbanus VIII.* in Constitutione, quæ incipit: *Cum sicut accepimus* 92. Bullarii tom. 4., per quam amplissime rescidit privilegium quodcumque alias Regularibus attributum, cujus *prætextu* Sæcularium Confessiones exciperent, priusquam examen sustinuerint, et *consensum* ab Ordinario Diœcesano impetraverint. Ac ne Regularium Familiæ, quæ nisi expresse nominentur, se minime comprehendi putant, ab eadem Constitutione immunes se jactarent, eas nominatim, et singulas recensendas optimum duxit. Ultimo tandem Sum. Pont. *Clemens X.* edita Constitutione *Superna* 7. in Bullario Romano tom. 6. §. 4. ita firmavit: *Religiosos ab Episcopo ad Confessiones Sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati.*

§. 8. Quare si insistamus Canoniciis institutis, quæ superius numeravimus, nullum afferri potest impedimentum Ordinario, quominus examen indicat Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus, per quos Pœnitentiæ Sacramentum in Locis ipsius Jurisdictioni subjectis administrandum est; Regulares, inquam, in examen vocare potest Ordinarius, si velint Sæcularium Confessiones excipere. At vero quoniam Missionarii, et inprimis Regulares, longa et difficilia suscipiunt itinera, relictis Cœnobiis, in quibus versantur, ut in *Angliam**) ad obeundas Missiones se conferant, ne dubietas admissionis ad Confessiones audiendas in subeundo examine, illos ab Apostolico munere deterreat, cavebunt in posterum, antequam relinquunt Monasteria, in quibus degunt, et in Angliam tendant, cavebunt, inquam, examen ad Confessiones Sæcularium audiendas subire coram Ordinario, et Examinatoribus Loci, in quo situm est Monasterium, et consequi testimonium, quo idonei declarentur; quod insuper poterit indicari Vicariis Apostolicis, in Anglia commorantibus per Literas Ordinarii, qui ad examen eos excepit, et peritos, idoneosque judicavit. Quod si cuiquam ex Regularibus commodius, atque itineri opportunius videretur Bruxellis ante Apostolicum Nuncium propriæ scientiæ periculum facere, id erit eorum in libitum; cum utraque ratione duplex auferatur incommodum; unum scilicet, ne Regulares animum mentemque dimoveant a Missionibus Angli-

*) De Missionariis in Angliam mittendis et missis agit dicta Constitutio.

canis, eo timore, ne a Vicariis Apostolicis non admittantur ad Sæcularium Confessiones excipiendas; alterum vero, ne iidem Vicarii destituantur auctoritate adprobandi illos, qui *intra limites suæ Jurisdictionis* Pœnitentiæ Sacramentum velint administrare. Etenim *duos omnino actus complectitur adprobatio, quorum primus ad intellectum, alter spectat ad voluntatem.* Proprium enim est intellectus, debita, ac necessaria scientia in Examinato deprehensa, illum Confessionis muneri obeundo aptum existimare. At nonnisi voluntatis est, facultatem Confessionum audiendarum liberam, plenamque facere, sententiamque de eo proferre, qui Adprobatori subjicitur. Primum itaque ab Examinatore præstatur; cujus fidei, et integritati innititur, atque acquiescit, qui Confessiones audiendi facultatem, in limitibus, et confiniis sibi assignatis, impertitur. Alterum immediate peragitur ab ipsomet Superiore, cujus est prædictam facultatem concedere.

§. 9. His itaque constitutis, cum Regularis examinatus jam, et idoneus judicatus, uti diximus, sese offerat Vicariis Apostolicis, cumque id perpendi minime debeat tanquam urbanitas aliqua, seu cæremonia; cum insuper Vicarius Apostolicus *opportunam facultatem elargiri* intelligat ad suscipiendas Fidelium Confessiones, qui ditione sua continentur: absoluta penitus hac ratione controversia omnis judicari deberet.◀

Verum est *Benedictum XIV.* hoc pro Britannia quidem statuisset, at non statuit quasi *particulare* Britannorum jus, sed ut generale jus applicatum rebus in Britannia ecclesiasticis; cfr. eundem *Benedictum* in *Syn. Diœcesana* l. 9. cp. 16. nn. 7. et 8. necnon l. 5. cc. 4. et 5. ubi sermo est *de reservatione casuum*, inprimis in cp. 5. nn. 6. et 7.

12. Tandem nostris temporibus tota quæstio, si fieri poterat, clarius adhuc illustrabatur et accuratius resolvebatur responso S. C. EE. et RR. ad Procuratorem Generalem Ordinis Prædicatorum d. 2. Martii 1866. Ut totum hujus responsi momentum bene possit perpendi, causa quæ quæstiones inducebat, proponatur oportet. Procurator generalis enim querebatur quod his non obstantibus (sc. privilegiis quibusdam) apud aliquos opinio invaluit non posse superiores Regulares subditos suos suspendere ab audiendis sæcularium confessionibus *ea ratione, quod potestas jurisdictionis non recipitur a Superioribus Regularibus, sed ab Episcopo vel Ordinario*; unde contempta Superiorum auctoritate, et sola facul-

tate ab Ordinario obtenta, Sacramentum Pœnitentiæ administrant. Quibus præmissis, ne Sacramentum *nullitati* exponatur, quinque ponebat dubiâ sequentia, sc.

»I. An Religiosus non approbatus juxta leges proprii Ordinis a suo Superiore, vel ipso invito, sum sola facultate Ordinarii, *valide* excipiat confessiones sæcularium.

»II. An Superiores Regulares, jurisdictionem habentes, possint suos subditos suspendere ab audiendis confessionibus sæcularium etiam ex informata conscientia. Et quatenus affirmative;

»III. An valeat suspensio oretenus, et absque scripto enunciata.

»IV. An absolutio impertita ab eo, qui tali suspensione est innodatus, sit valida. Et quatenus negative;

»V. An qui hujusmodi absolutionem attentat, irregularitatem incurrat.«

»S. C. EE. et RR. re discussa, die 2. Martii 1866, respondere censuit:

Ad I. Affirmative.

Ad II. Affirmative; ita tamen, ut Religiosus suspensus illicite, non vero invalide, confessiones excipiat.

Ad III. Affirmative, cum feratur per modum præcepti particularis.

Ad IV. Affirmative.

Ad V. Provisum in præcedentibus.

Ex decisis clarissime sequitur Regulares sacerdotes posse excipere sæcularium confessiones sola facultate Ordinarii loci instructos *valide*; ut licite agant, necessaria est deputatio Superioris Regularis ex Tridentino cp. 4. sess. 25. *de Reg.* Ultimum effugium interclusum non fuisse videtur illis qui a Superioribus (non ab Episcopo) derivant jurisdictionem in Sæculares, at certe angustissimum, fortasse nullum; nam ex quæsito et responso ad V^m. aliud concludi potest. Quæsitum erat V. »An qui hujusmodi absolutionem attentat, irregularitatem incurrat? Ad V. Provisum in præcedentibus.« — Si de irregularitate hic agitur, per se patet non eam esse quæ oritur ex *usurpatione ordinis*, sed illam quæ præsupponit *malum usum* potestatis ordinis, sc. usum *in censura* Dato non concesso, Regularem sacerdotem posse a suo Superiore revera jurisdictionem in sæculares accipere, necessario posset etiam suspendi ab hac jurisdictione et hæc suspensio revera esset *censura*, licet particularis. — Quando ergo Regularis suspensus ab audien-

dis confessionibus confessiones nihilominus audiret et absolveret, licet instructus sit jurisdictione ex alia parte ita ut valide agat, necessario incurreret irregularitatem ex malo, sc. in censura, usu ordinis potestatis. — At cum S. C. EE. et RR. in V. responso remittat ad præcedentia responsa, non obscure indicat: irregularitatem non incurri, quia censura propria non adest; censura autem non adest, quia jurisdictionis concedendæ potestas deest; nam Superior prohibere potest Regularem non vi potestatis jurisdictionis, sed vi potestatis *dominativæ*.

Ex his omnibus saltem id deducitur, propositionem Regulares accipere jurisdictionem ad audiendas sæcularium confessiones non ab Episcopo, sed mediantibus Superioribus a Papa *non esse indubitatum*; imo facile dixerit quis *minus probabilem*.

At objicies: nonne *periclitatur* exemptio Regularium, si jurisdictionem in sæculares non a Superioribus et a Papa, sed ab Ordinario diocesano recipiunt?

Resp.: Exemptio non est aliquid absolutum, sed relativum, i. e. exemptio non amplius se extendit quam canones et constitutiones Summorum Pontificum statuerunt et statuunt. Ceterum subjectio quam perhorrescunt regulares, est tantum mediata et prorsus libera. Si enim jurisdictionem, administrantes Sacramentum Pœnitentiæ, exercere volunt in subjectos alicujus Prælati, hic Prælatus debet esse, qui instruat eos necessaria potestate. Cfr. *Monacelli Francisci: Formularium legale practicum* (Venetiis 1736) tom. I. tit. 9. form. VII.; tom. II. in append. dec. S. Rotæ; dec. 40. nn. 17—19 etc.

13. Altera quæstio cui non ab omnibus idem respondetur, hæc est: *Quomodo* potest Episcopus Regularibus dare approbationem (latioris sensus) in sæculares?

Distinguamus oportet totam alicujus monasterii communitatem et singula communitatis hujus individua. 1°. Episcopus nequit in confessionibus sæcularium excipiendis sine causa recusare *totam communitatem*; Clem. 2. »Dudum« *De sepulturis* (III. 7). Si revera recusaret, illicite quidem ageret. at Regulares nequaquam possent valide excipere confessiones sæcularium absque facultate speciali S. Sedis; nam etsi valere adhuc Clem. »Dudum« in suo vigore concederemus, tamen huic capiti derogatum esse Tridentino c. 15. sess. 23. *de Ref.* saltem quoad approbationem strictioris sensus jam vidimus. — Si approbatio latius sumpta Regularibus ab Episcopo jam tributa est, »nullatenus posse omnibus simul unius

conventus regularibus confessionibus adimi ab Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, confessiones audiendi *facultatem*» Clemens X. in Const. *Superna* d. 21. Jul. 1670 statuit; idquod S. C. EE. et RR. denuo applicavit in causa *S. Deodati* d. 13. Febr. 1896 his verbis: »Episcopus *S. Deodati* tenetur ad redintegrandum in casu Canonicos Lateranenses *Mattincuriæ* commorantes in facultatem audiendi confessiones et prædicandi in sua diœcesi.« Nihilominus si Regulares suspensi confessiones sæcularium excipere auderent, invalide agerent ex rationibus supra relatis.

2º. *Quoad singula Regularium individua.* — Episcopi possunt *recusare* aliquem Sacerdotem Regularem in approbatione ad confessiones sæcularium excipiendas, etiam causa recusandi cum Regularibus non communicata, Clem. »Dudum« citata. A fortiori possunt approbationem quidem concedere, sed *restrictam* quoad personas, tempora, loca, »prout iisdem Ordinariis magis expedire videbitur,« attamen ad ejusmodi restrictionem requiritur causa, quam Regularibus revelare minime tenentur, Const. *Superna* §. 4. Generalis regula pro concedenda approbatione est, ne regulares confessarii aut meliorem aut deteriore partem quoad confessiones sæcularium haberent præ confessariis sæcularibus, Clem. »Dudum« citata. Quare si sæculares confessarii ante 30. ætatis annum completum pro confessionibus *virorum* tantum approbantur vel ad certum temporis spatium, e. gr. annum, biennium, et regulares confessarii cum iisdem restrictionibus possunt approbari; *Monacelli*: Formularium legale practicum, l. I. tit. IX. form. VII. ubi confessarius regularis ad *sex menses* invenitur approbatus; *Benedictus XIV.* in cit. Constitutione »*Apostolicum Ministerium*«; de qua etiam infra, et in *Syn. Diœc.* l. 9. cp. 16. nn. 7. et 8.

»Illos autem religiosos,« ait Clemens X. in cit. Const. *Superna*, »qui ad confessiones audiendas *idonei generaliter* reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque et indistincte absque ulla limitatione temporis certorumque locorum aut generis personarum in diœcesi propria esse admittendos.« . . .

Regulares vero ita generaliter prævio examine approbatos ab ipsomet episcopo (secus autem, si ab ejus vicario aut ab antecessoribus episcopis) *approbatos* non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi seu *licentias* illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa quæ ipsas confessiones concernat, de qua autem

respondere debet tantum coram Sede Apostolica. Ita *Clemens X.* in cit. Const. *Superna* §§. 4. —6.; *Benedictus XIV.* in Const. »*Apostolicum*« §. 9. et in *Syn.* l. 9. cp. 16. n. 7.

Propositio *Alexandri VII.* quam *Benedictus XIV.* teste *Cabasutio* citat posteriore loco, sc. »Non possunt Episcopi limitare, seu restringere approbationes, quas Regularibus concedunt ad Confessiones audiendas, neque ulla ex parte revocare,« quæ ab *Alexandro VII.* declaratur »*falsa, temeraria, scandalosa et erronea,*« non videtur respicere approbationem Regularis *generaliter idonei* ab Episcopo dandam vel datam, sed interpretanda est de potestate Episcopi in hac materia generali et absolute sumpta quam in superius dictis explicavimus.*)

14. III. *Quid requiritur in sacerdote extraneo ad audiendas confessiones Regularium?*

Diximus in sacerdote *extraneo*, sc. vel *sæculari* vel *regulari alterius* familiæ; loquimur prius de sacerdote sæculari, deinde de dicto regulari; de regularibus confessariis *proprie* familiæ sermo erat sub n. I. n. 7.

A. Præter ordinem sacerdotalem requiritur pariter ac in casibus superius tractatis approbatio quæ »duos actus complectitur quorum primus ad intellectum, alter ad voluntantem spectat,« sc. approbationem in sensu strictiori et jurisdictionem. — Jurisdictionem fori conscientiæ in Regulares, sive sacerdotes, sive clericos, sive laicos, tribui debere, saltem cum facile haberi possit confessarius Regularis, a Superioribus Regularibus nullum dubium existit; arguitur ab exemptione Regularium, ex Tridentino, c. 11. sess. 25. *De reg.*, denique prætermisiss aliis ex responso S. C. EE. et RR. d. 23. Sept. 1881 in causa *Patrum Missionis*, hujus tenoris: »Absque licentia superioris membrum Congregationis Missionis« — quæ exemptione gaudet — »confessionem sacramentalem valide non peragit apud sacerdotem externum approbatum, dum facile habere posset sacerdotem confessarium etiam in Congregatione.« — Superiores qui facultatem concedunt, sunt regulariter etiam *locales*, nisi propriæ alicujus Ordinis Constitutiones aliter disponunt, S. C. EE. et RR. d. 3. Junii 1864.

*) Cfr. Propositiones ab *Alexandro VII.* proscriptas d. 10. Jan. 1659. apud *Scavini: Theol. moralis univ.*; editio 7. Mediolani 1857. tom. I. pag. 556.

Idem asserendum videtur quoad Regulares itinerantes qui socio carent. Si ergo confessarii sæculares aliquem regularem absolvunt, explicite vel implicite recipere videntur jurisdictionem in eum a Superiori Regulari. At quid est de necessitate approbationis, sc. potestne homo regularis sibi in confessarium eligere sacerdotem sæcularem, qui approbatione caret?

Resp. Claritati consulere volentes præmittimus: 1° hic non est sermo de membris Congregationum *non exemptarum*; nam ejusmodi religiosi absolvi possunt saltem valide a quocunque sacerdote approbato. 2° Neque loquimur de articulo vel periculo *mortis*. Solum loquimur de Regularibus exemptis qui aut permissionem a Superioribus receperunt confitendi sacerdoti extraneo aut itinerantes socio idoneo carent.

Hiscæ præmissis sententia nostra hæc est: Regulares exempti confessiones suas cum licentia Superiorum peragere non possunt nisi apud sacerdotes *approbatos* ab Ordinario loci. Probatur hæc sententia rationibus et externis et internis.

15. I. *Rationes externæ*: 1. Instructio S. C. Concilii, approbata ab *Innocentio XI.* d. 22. Febr. 1679, omnino vetat confessionem, etiam venialium tantum peccatorum, apud sacerdotem *simplicem*, extraordinaria facultate Episcopis in contrafacientes etiam regulares attributa.*)

Nolumus quidem ex hac Instructione strictam desumere probationem, attamen mentem revelat Sedis Apostolicæ. — Quod dicta Instructio generaliter præscripsit, id *Benedictus XIV.* in sua Const. »*Quod communi*« d. 30. Mart. 1742 pro fratribus Ordinis *Capuccinorum* requisivit. Etenim Capuccini statutum *communi auctoritatis juri* innixum habebant, juxta quod ipsi etiam longe a domo proprii Ordinis aliqua commorantes, nemini nisi proprii Ordinis confessario confiteri neque a quoquam alio licite et valide absolvi possent. Malis exinde facile provenientibus *Benedictus XIV.* remedium præbuit indulgendo, ut omnes fratres dicti Ordinis legitime a conventibus et hospitiiis Ordinis absentes libere et licite possent ac valerent quemlibet Presbyterum Sæcularem ab Ordinario Loci, vel Regularem a suo Superiori Regulari *ad sacramentales confes-*

*) Canones et decreta Conc. Tridentini edita a Richter et Schulte cum resolutionibus S. C. Concilii. Lipsiæ 1853. — Ad sess. 13. de Eucharistia n. 1. (pag. 68. in fine.)

siones excipiendas approbatum adire et confiteri peccata ab eisque absolvi etc. Quæritur: Statuitne hoc sc. ut adirent tantum *approbatum* confessarium, *Benedictus XIV.* ideo quia omnes singulorum Ordinum regulares approbatum tantum adire poterant confessarium an quia Capuccinos *speciali* volebat obligare dispositione? Nulla neque formalis neque materialis ratio suadet alterum i. e. specialem dispositionem circa Capuccinos; ergo prius tenendum est: Si regulares tunc temporis privilegio gaudebant, confitendi apud sacerdotem etiam simplicem, quare dictus Summus Pontifex Capuccinos *sine ulla clausula derogante* eodem privilegio privavit, Capuccinos inquam, quos, ait ipse *Benedictus XIV.*, propter egregias qualitates »*plurimi* facere pergimus et *paternæ benignitatis* testimoniis complectimur.« — At si dubium revera superesset, prorsus evanescere debet responsione celeberrima S. C. Concilii, d. 18. Nov. 1769. in *Hildeshemen. (Hildesien.)*, quam integram, quia tanti momenti, transcribere non omittimus.*)

»Usus invaluit in civitate *Hildesimen.*, ut nonnulli Regulares ad civitatem ipsam pluribus infra annum vicibus accedentes, ibique per aliquot dies commorantes, soleant sibi eligere presbyterum sæcularem ab Episcopo non approbatum, qui eis sit a confessionibus, quamvis non desint, qui vel ex sæcularibus, vel ex Regularibus, propriaque cujusque Ordinis familia, de Episcopi vel Prælati Regularis licentia confessionem excipiant. Id minime ferri posse censet Episcopus; sed in re tam gravi ne quidquam decernat inconsulta Sede Apostolica, pro eximia in eam opinione ac reverentia, dubia, quæ in calce exhibentur, declaranda proponit.« Dubia autem fuerunt sequentia:

I. »An tales Confessiones *licitæ* sint in casu.«

II. »An ignorante Episcopo *validæ* fuerint.«

III. »An Episcopo sciente et contradicente *in posterum* per-agendæ, *validæ* futuræ sint in casu.« Sacra Congregatio, re mature perpensa, respondit: »*negative in omnibus et amplius.*«

Prima quæstio erat: »An tales confessiones *licitæ* sint in casu?« Ad verbum »tales« Cardinalis *Bizzarri* ex relatione Episcopi *Hildeshemen.* adjungit hanc parenthesim: An tales (factæ nempe a Regularibus Sacerdoti simplici etiam *de licentia suorum superiorum*)

*) Invenies in A. S. S. I. pag. 677. not. 1.; in *Coll. Card. Bizzarri* pag. 777.; apud *Richter* et *Schulte* c. I. pag. 206. n. 5.

licitæ sint? Episcopus enim retulerat: *usum* fuisse non tantum subditorum, sed etiam *Superiorum*. Resultat ergo ex allegata responsione: confessiones Regularium peractas etiam de licentia Superiorum apud presbyterum sæcularem ab Episcopo non approbatum non solum esse illicitas, sed etiam invalidas. — Notandum est: 1°. hanc responsionem omnes tangere Regulares; nam et interrogationes et responsum non respiciunt certum Ordinem. 2°. Verum est regulares in casu copiam habuisse confessoriorum approbatorum, etiam proprii Ordinis, sed hoc nihil importat; nam Superiores — exceptis Capuccinis — possunt etiam dispensare in hoc casu, i. e. permittere ut subditi adeant sacerdotes extraneos. 3°. Id quod desiderabatur solum, erat Episcopi approbatio cujus ob defectum confessiones et illicitæ et invalidæ erant.

Hæc decisio S. C. Concilii d. 18. Nov. 1769 denuo illustrata atque applicata est in resolutione S. C. EE. et RR. in causa *Ordinis Eremitarum S. Augustini* d. 3. Junii 1864 (A. S. S. I. pag. 672., *Bizzarri* in *Coll.* pag. 775): »Quidam Regularis utens facultate obtenta a *Priore* sui Conventus, confitetur sacerdoti *sæculari*, et quidem approbato:

I. Quæritur an valide. Et quatenus affirmative: Utrum *Prior* possit jure subditis suis hanc facultatem concedere necne. — S. C. EE. et RR. re in examen revocata d. 3. Junii 1864 respondere censuit: »In Ordine Eremitarum S. Augustini, affirmative ad utrumque, *dummodo Sacerdos fuerit ex approbatis ab Ordinario loci*: pro aliis Ordinibus standum eorum Constitutionibus et statutis.« Ad intelligentiam hujus responsi notetur: In memorata causa Ordinis S. Augustini *principale* quæstionis momentum non fuisse versatum circa *approbationem* sacerdotis sæcularis, cui confiteri volebant regulares, sed circa potestatem Superiorum *localium*, Priorum scilicet in Ordine S. Augustini, utrum hi *locales* quoque Superiores possent concedere facultatem confitendi sacerdotibus extraneis. Nihilominus S. C. expressam clausulam adjungere non prætermisit de approbatione, »*dummodo Sacerdos fuerit ex approbatis ab Ordinario loci*«. Regulæ quidem Ordinis S. Augustini nihil cavent de approbatione. Prior autem conventus S. Mariæ in Silva facultatem ad approbatos solummodo dare solebat et hoc S. C. EE. et RR. expresse requirebat, applicans responsionem S. C. Concilii in *Hildeshemen*. casui nostro — ut patefaciunt »Ea quæ ex officio adjiciebantur« (A. S. S. I. pag. 677.) Nonnulli utique DD. objiciunt:

dictum responsum non valere nisi pro Ordine S. Augustini. At hoc verum est quoad partem dispositivam *principalem*, sc. respectu potestatis Prioris permittendi confessarium extraneum, minime vero quoad partem dispositivam *incidentalem* idquod jam ex eo patere potest, quod statuta Eremitarum S. Augustini nequaquam cavent de approbatione.

Alii autem concedunt quidem dispositionem S. C. Concilii valere quidem pro omnibus regularibus, sed solummodo in casu ubi facultas confitendi apud sacerdotem sæcularem tribuitur regulari qui apud suos commoratur minime vero pro *itinerante vel longe a conventu Ordinis commorante*; e. gr. Jos. Putzer: *Dissertatio de confessariis religiosorum exemptorum*. Ilchestriæ 1897.; pag. 10. et 14. Immerito prorsus; nam ubi eadem ratio, eadem debet esse et legis dispositio. Rationem autem hanc esse parem conditionem commorantis et ubi copia confessarii regularis adest et ubi deest, inferius videbimus, cum sermo erit de rationibus internis. Hic ad corroborandam nostram sententiam pauca adjungimus: Tempore jubilæi Regularibus conceditur facultas eligendi Confessarium extraneum, sed nullum alium nisi *approbatum ab Ordinario loci*. Item Regularibus in Italia suppressis S. Pœnitentiaria concessit ut a suis Provincialibus vel Generalibus impetrare possent indulgentiam eligendi sibi quemcunque sacerdotem in confessarium, *dummodo esset ex approbatis ab Ordinario loci*: S. Pœnitentiaria, d. 18. Apr. 1867. n. XII.

16. Ex his omnibus apparet sacerdotem a regularibus de licentia Superiorum sive expressa sive tacita electum in *Confessarium* debere esse *approbatum ab Ordinario loci*; — sententiam autem contrariam quam vocat S. Alphonsus communissimam et veriolem (in *Theol. mor.*: De pœnitentia n. 575) probabilitate carere. Nam s. Doctor opinionem suam confirmavit probationibus *saltem dubiis*. Provocat enim 1º. ad concessionem Sixti IV. et præsertim Innocentii VIII. qui dixit: »Nos igitur . . . Fratribus hujusmodi, quos itinerari et per eorum superiores mitti contigerit, ut si aliquem presbyterorum *idoneum* ex professoribus dicti ordinis habere non possint, quemcunque alium presbyterum *idoneum* et discretum religiosum vel sæcularem eligere valeant, qui confessiones eorum audire . . . licite possit.« At hujusmodi concessionem Sixti IV. et Innocentii VIII. suntne *genuinæ*? In bullariis tales constitutiones reperire frustra laboravimus; dein nonnulli non Innocentii VIII. (1484—1492), sed

Innocentii VII. (1404—1406 durante nefasto schismate) concessionem citant. *Sixtus IV.* autem revera edidit Const. »*Sacri Prædicatorum*« d. 26. Julii 1479 circa privilegia Ordinum *Prædicatorum* et *Fratrum Minorum*, ubi §. 6. tangit etiam sacramentum Pœnitentiæ, et post 10 dies — quis crederet — novam Constitutionem de eodem objecto edidisset. At dato, non concesso concessionem illas non esse spurias, quid probant? Nostram sententiam confirmant.

In citata (a S. Alphonso n. 575.) Constitutione *Innocentii VIII.* requiritur ad excipiendas regularium confessiones in sacerdotibus et proprii Ordinis et extraneis *idoneitas*. Atqui idoneitas hæc in sacerdotibus proprii Ordinis non est privata, fundata in iudicio confitentis, sed *publica et juridica* i. e. consistens in approbatione Superiorum; hoc omnes, etiam regulares, concedunt. Ergo etiam in *extraneis* sacerdotibus non sufficit privata idoneitas, sed requiritur *publica*, sc. fundata in iudicio Superiorum. Certe enim esset contra regulas hermeneuticæ scientiæ, si sine sufficiente ratione idem verbum »*idoneus*« in eadem propositione sumeretur in diverso sensu. Cfr. c. 2. *De pœnitentiis* (V. 10) in 6°. et Clem. 2. *De sepulturis* (III. 7) atque *Clericatum: De Pœnitentia*, Dec. 39. per tot., inprimis in n. 5.

Provocat 2°. *S. Alphonsus* ad jus quod ante Tridentinum vigeat, juxta quod »quilibet poterat confiteri cuique simplici sacerdoti.« — Hoc, saltem tam generalibus verbis, frustra asseri facile probatur; nam Constitutiones *Joannis XXII.*, *Benedicti XI.*, *Clementis V.* quas supra exposuimus, præsupponunt approbationem saltem Superiorum regularium.

Si quis autem desiderat probationes quibus demonstratur veritas contrariæ sententiæ, ampliores, consulat *Fagnanum* in c. »*Omnis*« 12. *De pœn. et remiss.* (V. 38) vel *Clericatum: De Pœnit.* Dec. 39. nn. 9. et sqq. et inveniet satis superque. Ceteræ S. Alphonsi rationes non indigent refutatione, quia impugnant tantum objectiones quasdam; sed adjungendum censemus S. Alphonsum responsionem S. C. Concilii in *Hildeshemen.* ignorasse, saltem probaliter.

Sufficiunt externæ rationes, pauca dicenda sunt de internis.

17. II. Rationes internæ. »*Ars artium regimen animarum*« ait *S. Gregorius Magnus* in Reg. past. offic. c. 1. Sed animæ reguntur præcipue in Sacramento Pœnitentiæ. Nonne jam jus naturale »*hypotheticum*«, uti vocant, requirit, ut ad tantum munus non assumantur nisi viri *probat*i, sc. viri ordinis sacerdotalis et neces-

saria jurisdictione præditi quibus publica auctoritas tribuit testimonium idoneitatis? Diximus *publica* auctoritas; nam Prælati illos debent probare et idoneos declarare, quos sibi adsciscunt in regimine animarum. Ideo Concilium *Tridentinum* sess. 23. cp. 15. *de Ref.* expresse requirit ad confessiones *sæcularium* audiendas approbationem, quatenus includit iudicium auctoritativum de idoneitate et jurisdictionem, non quod iudicium de idoneitate auctoritativum fuerit aliquid novi, sed quia approbationi (latioris sensus), sc. jurisdictioni fundatæ in idoneitatis iudicio, obstare videbantur privilegia Regularium. Approbationem enim strictioris sensus semper fuisse necessariam, ratio et historia ecclesiastica docet, cfr. dicta superius. — Sed si revera Tridentinum exegisset primum approbationem Ordinarii loci pro omnibus excipiendis *sæcularium* confessionibus, nonne a minore ad majus concludere liceret necessariam esse approbationem pro *regularium* confessionibus excipiendis. Nonne regulares sunt electa Ecclesiæ turba hominum ad perfectionem tendentium? Si ergo pro gregariis militibus regendis requiritur approbatio, quanto magis pro egregiis? Si deinde pro monialibus et sororibus religiosis — utique *etiam* ex alia ratione — requiritur extraordinaria approbatio, quare pro viris religiosis dirigendis non saltem ordinaria? Ipsi regulares AA. momentum hujus rationis persentiunt ideoque requirunt, ut ipsi regulares confessuri judicent de *idoneitate* iudicis, cui se subjiciant: i. e. debent inprimis inquirere utrum sacerdos idoneus sit necne et dein soli idoneo peccata sua confiteri. — Hoc iudicium de idoneitate in plerisque casibus secure ferri nequit. Etenim sacerdos qui ad confessiones excipiendas destinatur, debet esse videns, sc. præditus et scientia et probitate vitæ; nam si »cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent,« *Matth. XV. 14.* Sed quomodo *sacerdos* regularis in itinere constitutus tempus acquireret examinandi sacerdotem; quomodo *clericus* regularis? Quid demum dicendum de *laicis* regularibus, nam etiam ad istos extenditur privilegium; nonne absurdum est judicare laicum hominem de idoneitate sacerdotis cui ut iudici postea se subjiciat; nonne hoc menti illius decreti »*Quemadmodum*« directe contrariatur?

Si denique Superiores regulares omnes subditos confessariorum munus suscepturos ante jurisdictionem approbare tenentur, quare illi sacerdotes hac approbatione indigeant quibus juxta ipsorum auctorum saltem regularium sententiam jurisdictionem iidem

Superiores extraordinarie tribuunt. At obijciunt: Nequeunt examinare et inquirere; ergo neque approbare. Respondetur: Nequeunt examinare et inquirere *per se*, at possunt stare iudicio auctoritativo Ordinarii loci ejusque approbationem acceptare suamque reddere. Verum Regulares quidam in causa suorum privilegiorum pro quibus dimicant uti »pro aris et focis« (*Clericatus*) aciem quam alias admiramur, aliquantulum amittunt.

Sapientissime igitur Sedes Apostolica disposuit, ut omnes sive regulares sive sæculares adirent sacerdotem *approbatum ab Ordinario loci*.

18. B. Huc usque tractavimus quæstionem respectu sacerdotis *sæcularis* et perspeximus illum approbatum esse debere ab *Ordinario loci*: remanet quæstio de sacerdote regulari, sed alienæ familiæ; e. gr. Membrum Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci confiteri vult apud sacerdotem Carmelitam. Quæritur a quonam approbatus esse debeat: ab Ordinario loci an a Superiore regulari (generali, provinciali, locali)? - Audiamus de hoc cl. Cardinalem *Bizzarri* in cit. *Coll.* pag. 778 in nota. »In indultis, quæ S. C. EE. et RR. et S. Pœnitentiaria concedit Regularibus eligendi Confessarios extra suum Ordinem hæc formula adhibetur »*Indulget Religioso viro Oratori, ut quemcumque Confessarium sive sæcularem, sive Regularem, dummodo sit ex approbatis* ab Ordinario loci, *sibi eligere possit*« . . . et in nulla alia ex recentioribus concessionibus Apostolicæ Sedis diversam formulam inveni, si excipias Const. »*Quod communi*« d. 30. Martii 1742 pro Cappuccinis, qua in §. 2. declaratur, ut quilibet ex Ordine Cappuccinorum sive Sacerdos, sive Conversus cum debita licentia extra claustra degens, si nullum ex dicto Ordine Confessarium reperiat, confiteri possit peccata sua *cuiilibet Sacerdoti sæculari ab Ordinario loci approbato*, et etiam Regulari, *dummodo approbatus sit a suo superiore Regulari ad sacramentales confessiones excipiendas.*«^{*)})

^{*)} Indultum a Bened. XIV. concessum sæ. mæ. Pius PP. IX. ampliavit per literas Apostolicas in forma Brevis diei 28. Septembris 1852 ita ut Capuccini eligere sibi possint extraneum Confessarium ut supra etiam in casu, quo adsit *unus tantum Sacerdos Capuccinus* ad confessiones approbatus; indulgens insuper, ut a Confessario extraneo possint *obtinere sacramentalem absolutionem etiam quoad casus per statuta Ordinis reservatos, incursasque proinde censuras præstita tamen obligatione se statim ut primum licuerit superiori suo regulari præsentandi, atque iterum super casibus, et censuris hujusmodi absolutionem ab ipso impetrandi.* - Iterum indultum *Benedicti XIV.* et *Pii IX.* am-

Rationem, cur quoad *Capuccinos* confitentes in sæcularibus confessariis approbatio *ab Ordinario loci*, in regularibus (alienæ familiæ) autem approbatio *a Superioribus* requiratur, econtra quoad *ceteros regulares* confitentes approbatio non solum in sæcularibus, sed etiam in regularibus confessariis tribui debeat *a solo Ordinario loci*, cfr. e. gr. dispositionem S. Pœnitentiariæ d. 18. Apr. 1867. n. 12., hanc rationem declarare non est nostrum; innuere aliquid liceat. Respectu Capuccinorum praxis sic explicari posse videtur: Superior solummodo in casu itineris vel absentię ab aliquo Ordinis ejusdem conventu jurisdictionem in fratrem, e. gr. itinerantem, Capuccinum confert sacerdoti a dicto fratre electo, agnita tamen et adoptata prius approbatione eidem sacerdoti sive ab Ordinario loci, si sæcularis, sive a Superioribus proprii Ordinis, si regularis sit, tributa. — Altera praxis quoad ceteros regulares explicatur sic ut approbatio a Superioribus religiosis data sit mere *personalis*, sc. pro cœtu certi alicujus conventus vel Ordinis tributa, cum approbatio ab Episcopo data sit quasi *territorialis* i. e. complectatur quicumque in diœcesi Episcopi vel Ordinarii legitime confiteri possunt; cfr. Const. *Benedicti XIV.* d. 5. Aug. 1744. quæ incipit »*Apostolica Indulta.*« §. 6. — Satis superque dictum esse putamus de approbatione et jurisdictione quoad *viros* religiosos, pauca dicenda remanent quoad *mulieres* religiosas. Sit igitur

De approbatione et jurisdictione respectu monialium et sororum piarum.

19. IV. Sorores religiosæ (moniales) sunt vel Summo Pontifici vel Episcopo (Ordinario loci) vel Superioribus religiosis immediate subjectæ. Primæ classis sorores ab Episcopo guber-

pliavit S. P. *Leo XIII.*; etenim benigne annuit ac propterea facultatem tribuit P. Ministro Generali Capulatorum indulgendi, ut Religiosi sui Ordinis libere peccata sua confiteri possint cuicumque Confessario *rite adprobato* in omnibus juxta preces, dummodo de suorum Superiorum licentia extra claustra degant vel iter peragant, non autem pro iis qui ex industria vel *in fraudem legis* itinera arripiant. Ex S. C. EE. et RR. d. 5. Apr. 1897. — Preces autem id petebant, ut unusquisque ex fratribus Minoribus Capuccinis qui de suorum Superiorum licentia, quacunque ex causa extra Conventum inveniatur atque copiam Confessariorum (saltem duos) non habeat, libere peccata sua confiteri possit cuicumque Confessario rite adprobato, ab eoque absolvi etiam a reservatis in Ordine et ab incursis proinde censuris: *atque religiosus ita absolutus ultra non teneatur regulari suo Superiori se præsentare ad novam obtinendam super reservatis et censuris absolutionem.*

nentur »tamquam S. Sedis delegato«, alterius ab Episcopo ordinario jure, tertiæ sub cura regularium sint et custodia; Tridentinum in sess. 25. *De reg. cp. 9.* Hisce præmissis quæritur: 1°. quis approbationem strictioris sensus tribuat pro dictis monialibus et sororibus. Respondetur: Confessarium monialium *omnium*, etiam Regularibus subjectarum debet approbare Ordinarius loci; *Gregorius XV.* in Const. »*Inscrutabili Dei*« d. 5. Febr. 1602., §. 5.

Ex responsionibus S. C. Concilii (quæ inveniuntur in Bull. Rom. tom. V. p. 5.) hæc facultas approbandi quæ competit Ordinariis locorum definitur accuratius ita ut ab excipiendis monialium Regularibus subjectorum confessionibus etiam quoad valorem excludantur: 1°. non solum subditi regulares, sed et *Superiores* (ad VII. et VIII.), 2°. confessarii qui solum pro *sæcularibus* approbati fuerunt (ad IX.); 3°. confessarii approbati pro *uno* tantum monasterio quoad *cetera* monasteria (ad X.); 4°. confessarii *extraordinarii* pro una vice approbati quoad ceteros supervenientes casus (ad XI.); 5°. confessarii approbati quidem, sed ab Episcopo approbatione *privati* postea (ad XII.). — Ex hisce concludimus: Episcopus in approbandis confessariis monialium et mulierum religiosarum plena quidem facultate gaudere, minime vero absoluta eo sensu, ut arbitrarie possit procedere, sed in utendo ea semper memor sit »rationis reddendæ in districto Dei iudicio.« Approbatio pro confessario ordinario danda est absolute ad triennium vel prorsus recusanda. Ad tempus triennio brevius dari non licet, decidit S. C. Concilii d. 4. Maji 1696 apud *Lucidi*, tom. 2. pag. 224.

20. Jurisdictio non semper ab Ordinario tribui potest et si potest, non semper eodem modo. — Ordinarius loci tribuit jurisdictionem ex *ordinaria* potestate confessario monialium immediate ipsi Ordinario subjectorum, ex *delegata* potestate confessario monialium immediate S. Sedi subjectarum. — Si vero moniales Superioribus regularibus sunt immediate subjectæ, ipsi Superiores sunt qui confessariis jurisdictionem tribuunt; Tridentinum, cp. 9. sess. 25. *De reg. et S. C. Concilii in Vercellen.* d. 23. Aug. 1631.

Attamen hoc notandum est penes Episcopos facultatem esse amovendi confessarios, quando Superiores regulares neglexerint monitionem ab Episcopo de aliquo confessario ex rationabili causa amovendo factam; S. C. Concilii in responsionibus contentis in Bull. Rom. tom. V. p. 5., resp. XII. — *Lucidi: De visitatione ss. liminum*, vol. II. pag. 222. (editio III^a. Romæ 1883.)

21. Et approbatio et jurisdictio debet esse *specialis* pro monialibus, non sufficit generalis, sc. pro omnibus personis sæcularibus. Pro regularibus hoc clare mandat *Clemens X.* in Const. *Superna* d. 21. Jul. 1670, §. 4. »Et generaliter approbatos ab episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas nequaquam censi approbatos ad audiendas confessiones *monialium* sibi subjectarum, sed egere quoad hoc *speciali* episcopi approbatione. Atque approbatus pro audiendis confessionibus monialium unius monasterii minime potest audire confessiones monialium alterius monasterii. Itidemque confessarios extraordinarios, semel deputatos atque approbatos ab episcopo ad monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.« S. C. Concilii autem hanc *specialem* approbationem requisivit iteratis vicibus ita in *Olomucen.* d. 7. Jun. 1755 ad XI., in *Colonien.*, *Monasterien.* etc. (Bull. Rom. Cont. tom. I. p. 72.)

Pro confessariis *sæcularibus* per se patet et revera omnes Episcopi et locorum Ordinarii in instrumento approbationis (lat. sens.) expresse moniales excludunt.

Specialem approbationem itemque specialem jurisdictionem esse de valore confessionis, jam supra vidimus; notandum tamen est, hoc de *communi* jure non valere nisi quoad *moniales* proprii sensus. Respectu *sorum* religiosarum quæ privilegio solemnium votorum non gaudent, totum dependet a voluntate Ordinarii loci.

Posse autem requirere Ordinarios locorum etiam pro confessariis sororum sine *solemnibus* votis approbationem *specialem* resultat ex mente Sedis Apostolicæ in decretis etiam novissimis cognoscenda necnon ex universali praxi omnium fere Ordinariorum locorum. Quæ specialis approbatio utrum ad *licite*, an etiam ad *valide* excipiendas dictarum sororum confessiones sit necessaria, iterum a voluntate eorundem Ordinariorum dependet. Attamen Ordinarii possunt permittere vel in perpetuum vel ad tempus sororibus *sine clausura* ut accedant ad parochos et ceteros animarum curatores in ecclesiis ibique confiteantur et absolvantur ut ceteri fideles, arg. ex dec. S. C. EE. et RR. in *Oregonopolitan.* d. 20. Jul. 1875. Sorores omnes, etiam moniales proprie dictæ, si a monasterio non precario modo, sed revera absunt, possunt confiteri cuicumque sacerdoti ab Ordinario loci ad confessiones audiendas gene-

raliter approbato. S. C. EE. et RR. d. 26. Aug. 1852 et d. 22. Apr. 1872 ad III^{um}.: »Sorores de quibus agitur posse peragere extra piam propriam domum sacramentalem confessionem penes quemcunque confessarium ab Ordinario approbatum.«

Uti specialis approbatio requiritur ad confessiones monialium excipiendas, ita specialis quoque approbatio necessaria est pro singulis monasteriis excepto casu non frequenti quo confessarius approbatus esset pro monialibus alicujus diocesis universis — ita ut approbatus pro uno monasterio ex eo non censeatur approbatus pro alio etiam ejusdem Ordinis, S. C. Concilii in *Olomucen.* ad XII. d. 7. Jun. 1755.

22. *De qualitatibus confessarii ordinarii monialium* etc. Præter approbationem (lat. sens.), de qua in nn. superioribus, requiruntur in confessario ordinario hæc conditiones:

1°. Confessarius sit *unus* pro singulis monasteriis; ergo non statuatur *plures* confessarii pro uno monasterio vel domo religiosa; *Benedictus XIV.* expresse in Const. »*Pastoralis curæ*« d. 5. Aug. 1748 postulat tanquam »consultissimam et veteris disciplinæ auctoritate roboratam legem«: »Pro singulis Monialium monasteriis *unus* dumtaxat confessarius deputetur.«

Sed neque unus pro *pluribus* monasteriis statuatur nisi necessitate aliter cogente; a S. C. EE. et RR. enim d. 4. Mart. 1591 »abusus declaratur quod confessarius monialium sit constitutus *ad vitam* vel *plurium* monasteriorum«; idem arguitur ex responso ejusdem S. C. EE. et RR. d. 17. Martii 1893 ad III. in *Pisana*.

2°. Confessarius ordinarius constituatur neque ad brevius neque ad longius tempus quam regulariter ad *triennium*. Diximus »non ad *brevius* tempus«; nam si confessarii ordinarii mutatio fieret sæpe nimis, etiam unitas directionis spiritualis periclitaretur. Nilominus PP. Cassinenses et Dominicani approbantur ad biennium tantum, teste *Lucidi* l. c. tom. II. pag. 187. -- Sed magis prohibetur approbatio ad tempus triennio *longius*. Multæ resolutiones S. C. EE. et RR. restringunt ad triennium approbationem tamquam legem ab omnibus sequendam; sic in *Comen.* d. 4. Martii 1591; in *Veronen.* d. 15. Febr. 1593., in *Neapolitana* d. 26. Nov. 1602, in *Mechlinien.* d. 10. Mart. 1634. Hæc ultima resolutio in primis notetur; nam in ea prohibetur approbatio ultra triennium non obstante *quacunque etiam immemorabili consuetudine*. Jure merito; nam lex de mutando confessario monialium ordinario fun-

datur in lege naturali ideoque absolute spectata, præscribi contra eandem legem nequit. Cfr. dicta a *Benedicto XIV.* circa initium Const. *Pastoralis Curæ.*

Si monialium confessarius ultra triennium confessiones earundem monialium excipere easdemque absolvere pergeret, absolutiones ejusmodi non solum illicitæ, sed etiam *invalidæ* essent, quotiescunque specialis approbatio et jurisdictio vel a jure vel ab Ordinario etiam quoad valorem requiratur. — At si *consensu Ordinarium* hoc faceret, absolutiones essent illicitæ, non tamen invalidæ. Certe *Ordinarius* illicite extenderet approbationem, ultra triennium; sed et confessarius absolveret illicite; nam ante Const. »*Apostolicæ Sedis*« ipse confessarius incurrebat suspensionem ab audiendis confessionibus; cfr. *Ferraris: Biblioth. v. »Moniales.«* art. V. n. 19. et resolutiones S. C. EE. et RR. ibidem citatas. — Dispositio de mutando quolibet triennio confessario ordinario non solum tangit monasteria, sed etiam domos religiosas, communitates, instituta, conservatoria omnia, in quibus membra confiteri solent apud *unum confessarium ordinarium* non exceptis iis domibus religiosis quarum sodales sæpe sæpius de una domo translocantur in aliam, uti accidere solet e. gr. in *Puellis Charitatis*. S. C. EE. et RR. in *Tridentina* anno 1846 et in *Oregonopolitana* d. 20. Julii 1875. Ex dictis construi potest axioma: *Ubi mulierum communitates habent unum confessarium ordinarium, ibi valet lex de eodem mutando quolibet triennio.*

Verum ex hac dispositione oritur nimia in praxi difficultas: Ubi nam inveniuntur sacerdotes alii qui confessariis ordinariis post triennium substituantur nostris temporibus, quibus domus religiosæ Congregationum novarum et novissimarum in quolibet — ut ita dicam — Diœcesis angulo pullulant, et præsertim iis locis ubi unus vel ad summum duo vel tres sacerdotes, aliquoties non provectæ ætatis curam animarum exercent? — *Unum* remedium nobis præbet Cardinalis *Bizzarrii* in *Collect.* pag. 14. not. 1) his verbis:

»Cum aliquando ex peculiaribus rerum adjunctis evenire possit, ut confirmatio ad aliud triennium non solum utilis, sed et necessaria sit, hinc eadem S. C. audito Ordinario, et Sanctimonialibus capitulariter per secreta suffragia, in casibus particularibus confirmationem indulget ad secundum, ac etiam ad tertium triennium, ea tamen conditione, ut pro confirmatione ad secundum triennium consensus duarum ex tribus partibus Monialium concurrat; et pro

confirmatione ad tertium triennium omnium consensus accedat. Ordinarius vero de probitate vitæ, et prudentia Confessarii referre debet, et S. C. certiore facere de necessitate, vel saltem utilitate confirmationis.« — Ex hisce patet: S. Congregatio EE. et RR. ipsa sibi *reservat* jus confirmandi confessarium ordinarium ultra triennium. Verum hoc non impedit, quominus cum Episcopis saltem remotioribus, communicet hanc facultatem. — Ut vero legitime dari possit hæc prorogatio, requiritur duplex testimonium Ordinarii cum de probitate et prudentia confessarii, tum de votis sororum. Sorores *cum voce activa* enim versus finem primi triennii capitulariter de prorogatione confessarii secreto votare debent. Si vota affirmativa non attingant numerum duarum ex tribus ($\frac{2}{3}$) partibus votorum omnium, confirmatio dari non debet. *Idem* servandum est post elapsum secundum triennium (sc. post 6 annos) *excepto* numero votorum quæ *omnia* concurrere debent. — *Alterum* remedium est, ut sorores Congregationum gaudeant libertate accedendi ad sacerdotes omnes animarum curatores in ecclesiis, nam tunc obligatio trienii non urget, S. C. EE. et RR. d. 20. Jul. 1876 in sæpe citata *Oregonopolitana*.

3°. In confessario monialium requiritur *ætatis maturitas*, *Benedictus XIV.* in Const. »*Pastoralis curæ*« n. 9., hæc maturitas in confessariis ordinariis accuratius definitur ad 40 annos a S. C. EE. et RR. in *Venetiarum* d. 2. Maji 1617 et d. 6. Junii 1620 (*Ferraris: Pr. biblioth. v. »monialis« art. V. n. 40; Lucidi: De visitatione ss. ll. t. II. pag. 188 editio 3^a*). Notari debet hanc ætatem 40 annorum pro confessariis monialium in sensu *stricto* præscribi, sed etiam pro confessariis sororum ex Congregationibus ætatis maturitas, in quantum fieri potest, est respicienda. — Si ceteræ qualitates sacerdotem commendant ad munus confessarii monialium, super defectu ætatis impetrari potest indultum Apostolicum. Tanti momenti munus docet per se ipsum præter ætatis maturitatem a fortiori requiri scientiam, prudentiam, zelum vitamque exemplarem, *Lucidi* l. c. II. pag. 188.

4°. *Regulares* excluduntur a munere confessarii monialium *Episcopo* subjectarum. Regula S. C. EE. et RR. in quæstione hæc est: »Nequeunt, generali regula, Ordinarii locorum pro confessariis *ordinariis* Monialium Episcopo immediate subjectarum, designare regulares sine venia S. Congregationis;« practice applicata fuit hæc regula in *Pisana* d. 17. Mart. 1893 ad I. et II. — At quando

deficiunt sacerdotes sæculares idonei, indultum Apostolicum facile conceditur, ut assumantur etiam regulares, S. C. EE. et RR. in *Urbinate* d. 5. Sept. 1727., in *Venetiarum* d. 11. Maji 1618 et 7. Julii 1620 apud *Lucidi* c. l. tom. II.

In monasteriis regularibus immediate subjectis non expresse præcipitur, ut regularis ejusdem Ordinis in confessarium *ordinarium* assumatur, licet fortasse ordinarie fiat, sed vel ejusdem vel diversi Ordinis regularis vel sæcularis sacerdos assumi potest.

5°. Excluduntur a munere confessarii ordinarii monialium (in sensu stricto): *Vicarii generales*, cfr. resolutiones S. C. EE. et RR. apud *Lucidi* c. l. t. II. pag. 189. et responsum ejusdem S. Congr. in *Pisana* d. 17. Martii 1893 ad III^{um}, ubi mentem suam S. Congr. Archiepiscopo sic aperit: »Non expedire quod Vicarius generalis excipiat confessiones Religiosarum in via *ordinaria*, ne aliæ exemplum capiant ad petendos confessarios particulares; quod esset contra normas juris communis.« — Excluduntur deinde *parochi* et *canonici* quotiescunque eorum munus principale munere accessorio notabile caperet detrimentum; *Lucidi* c. l. tom. II. pag. 190. nn. 155—157. Analogice dicta valent etiam quoad sorores Congregationum; nihilominus ob ingentem talium institutorum numerum parochi vix vel ne vix quidem excludi possunt.

23. *Quæ munera competant confessario ordinario monialium.* Confessario monialium ordinario competit jurisdictio in moniales earumque novitias et quascunque personas ipsius curæ a Prælato commissas idque in foro conscientie tantum. Regula generalis est ut præ oculis habita religiosarum mulierum conditione atque fine quo tendere debent, easdem sic dirigat, ut confessarius ad confessiones generaliter assumptus dirigat animas sibi commissas. Quare confessarius est cui fit *manifestatio conscientie*, non Superioribus vel Superiorissis. Ipse deinde est, qui frequentiam accessuum ad s. mensam dirigit, ut supra l. III. tit. 35. nn. 2. et 3. jam vidimis ex decreto »*Quemadmodum*« S. C. EE. et RR. d. 17. Dec. 1890. — Alia munera ecclesiastica, e. g. celebrandi missam conventualem, conferendi sororibus periclitantibus s. viaticum et extremam unctionem, concionandi, non competunt confessariis nisi per accidens, sc. in quantum sunt etiam officiatores vel capellani. — Unum vero officium spectat exclusive ad *confessarium ordinarium* sororum religiosarum etiam cum votis simplicibus tantum, sc. dandi monialibus et ceteris personis quæ unum habent confessarium

Apostolicam Benedictionem in articulo mortis S. C. Indulg. d. 23. Sept. 1775 (Decreta authentica. Ratisbonæ apud Pustet. 1883. n. 237. ad 9um.) et in *Aurelianen.* d. 2. Dec. 1868.

24. *De confessario extraordinario.* Unitati directionis et libertati conscientiarum consulere semper volebat et adhuc vult Ecclesia. Ideo unum confessarium ordinarium dedit monialibus ceterisque piarum Congregationum mulieribus, at simul constituit, ut mutaretur quolibet triennio ille confessarius ordinarius, necnon præter ordinarium singulis communitatibus feminarum religiosis dedit unum saltem vel plures conf. extraordinarios.

Tria sunt circa hanc materiam universalis juris decreta præcipua: 1) *Tridentini* in c. 10. sess. 25. *De reg.*; 2) *Benedicti XIV.* in Const. »*Pastoralis curæ*« d. 5. Aug. 1748; 3) *Leonis XIII.* per organum S. C. EE. et RR. decretum »*Quemadmodum*« d. 17. Dec. 1890. n. IV. — Ultimum decretum, in quantum nostram respicit materiam est tenoris sequentis:

»Præterea, firmo remanente quoad Confessarios ordinarios et extraordinarios Communitatum quod a Sacrosancto Concilio Tridentino præscribitur in Sess. 25. cap. 10. *de Regul.*, et a s. m. *Benedicto XIV.* statuitur in Constitutione quæ incipit '*Pastoralis curæ*': Sanctitas Sua Præsules Superioresque admonet, ne extraordinarium denegent subditis Confessarium, quoties ut propriæ conscientiae consulant ad id subditi adigantur, quin iidem Superiores ullo modo petitionis rationem inquirent, aut ægre id ferre demonstrent. Ac ne evanida tam provida dispositio fiat, Ordinarios exhortatur, ut in locis propriæ Diœceseos, in quibus mulierum Communitates existunt, idoneos Sacerdotes facultatibus instructos designent, ad quos pro Sacramento Pœnitentiæ recurrere eæ facile queant.« Claritati rei consulere volentes totam de confessario extraordinario materiam in 3 capita dividimus: I. Confessarius extraordinarius quando *debet* offerri? II. *Quis* illum concedit? III. *Quot et quales* confessarii extraord. constitui debent?

25. I^o. »Præter ordinarium confessarium alius extraordinarius ab episcopo et aliis superioribus bis aut ter in anno *offeratur*, qui omnium confessiones audire debeat,« sic Tridentinum cit. 10. sess. 25. *De reg.* Verbum »*offeratur*« dubium relinquere videtur utrum *debeat* an *deceat* offerri.

At S. C. Concilii jam 20. Sept. 1642 in *Saluzen.* decrevit »Episcopum non posse, immo *teneri* offerre«; *Benedictus XIV.* in

Inst. 67. Unde patet: Confessarius extraordinarius debet offerri. 1°. omnibus monialibus ne una quidem excepta saltem *bis* in anno, non ut omnes et singulæ moniales vel piæ feminæ confiteantur, hoc enim non præcipitur, sed ut omnes et singulæ superiorissæ, professæ, novitiæ, ceteræque personæ ad communitatem pertinentes *se sistant* coram eodem confessario extraordinario ejus salutaria saltem monita excepturæ. Attamen si confiteri velint, debet excipere earundem confessiones extraordinarius confessarius, *Benedictus XIV.* in cit. *Const. Pastoralis curæ* §. 3. — Negligentiam Episcopi supplebit Major Pœnitentiarius, Regularium Superiorum ipse Episcopus, S. C. Concilii d. 23. Aug. 1631. et *Benedictus XIV.* c. 1. — Potest autem Episcopus vel Prælatus Regularis ter quaterve per annum extraordinarium confessarium mittere in monialium monasterium; sic *S. Franciscus Salesius* in Ordinem Visitationis B. M. V. praxim inexit quater in anno concedendi conf. extraordinarium. Hæc quidem deputatio saltem bis in anno fieri debet, ac ter quaterve potest absolute, sc. absque ullis precibus ac supplicationibus monialium vel piarum feminarum. Sed præterea quoque nonnunquam potest et debet concedi idem confessarius ad preces singularum monialium. Jam *Benedictus XIV.* statuit plures casus ejusmodi.

Legi possunt in sua *Const. »Pastoralis curæ«*, sc. in casu gravis infirmitatis, in casu insuperabilis reluctantiæ, denique in casu spiritualis profectus et consolationis. At eos fusius explicari non expedit, quandoquidem S. C. EE. et RR. in decreto *»Quemadmodum«* ulterius progressa est, ita ut *Benedicti XIV.* casus jam in hoc novissimo indulto inclusi reperiantur. Etenim Præsules Superioresque extraordinarium confessarium etiam singulis sororibus offerre possunt et debent, *»quoties ut propriæ conscientiæ consulant ad id adigantur.«* — Fortasse objicies: Hac ampla concessione patet abusibus porta. Potest patere, concedo; debet patere, nego; nam S. C. EE. et RR. debitis cautelis circumdedit hanc concessionem, at huic objectioni melius respondetur in n. II.

26. II°. Quis confessarium extraordinarium concedit? Quatuor vel saltem tres personæ concurrunt in hac concessione: a) Episcopus; et Prælatus regularis; b) Superior domus; c) ipse confessarius extraordinarius, — hi 4 vel ceteri 3 dempto Prælato regulari. Deputatio juridica enim confessarii *extraordinarii* spectat ad eos-

dem Prælatos ad quas spectat deputatio *ordinarii*: ergo ad Ordinarium loci (approbatio) et Prælatum regularem (jurisdictio) aut ad Ordinarium loci solum (approbatio et jurisdictio). Prioribus sæculis deputatio extraordinaria fiebat regulariter singulis vicibus, S. C. Concilii in *Ariminen.* d. 27. Jan. 1748. Sed jam *Benedictus XIV.* in cit. Const. *habitualement* conf. extraordinarii indicat deputationem. Quæ *habitualis deputatio* tamquam regula ut servetur, mandat decretum »*Quemadmodum*« n. IV.; cfr. etiam responsum S. C. EE. et RR. d. 17. Aug. 1891 ad III^{um}. — Si forte nullus extraordinarius confessarius sit constitutus — id quod non est laudandum —, in singulis casibus sacerdos electus a moniali debet approbari et jurisdictione donari.

b) Superior regularis etiam concurrit, uti vidimus. Monialis vel soror religiosa adeat enim oportet Superiorissam eidem declarans se velle confiteri apud confessarium extraordinarium N. N. vel apud sacerdotem N. N. qui munere confessarii nullo modo pro monialibus fungitur. Potestne Superiorissa vel Superior denegare sorori petenti licentiam? Superior vel Superiorissa sc. persona »quæ domui religiosæ præest sive vir sive femina« (S. C. EE. et RR. d. 17. Aug. 1891 ad I^{um}) nequaquam potest licentiam denegare, immo ne rationem quidem petitionis inquirere neque id ægre ferre demonstrare potest, cit. decr. »*Quemadmodum*« n. IV., licet videat rationem petitionis esse fictam vel in sola imaginatione existentem; uti S. C. EE. et RR. in cit. *Malacitana* d. 17. Aug. 1891. ad II^{um}., monere tamen potest subditos »non posse extraordinarios confessarios petere, nisi ad id adigantur ut propriæ conscientię consulant«.

c) Ex hisce vidimus remedium abusibus qui accidere possunt, usque modo conveniens non esse paratum. Quis igitur est qui malam petitionem confessarii extraordinarii repellit? — Id præstare potest et debet ipse *confessarius extraordinarius*; nam S. C. EE. et RR. d. 1. Febr. 1892 interrogationi II^a. »Confessarii adjuncti, si quando cognoscunt non esse probabilem causam ad ipsos recurrendi, an teneantur in conscientiis ad declinandam confessionum sororum auditionem?« respondit II. *Affirmative*. — Mala autem petitio sororis est, si petit inani vel pravo motivo permota necnon quoties ejusmodi petitionibus periculum inducitur ne dispositio Ecclesiæ de *uno* confessario monialium in irritum cadat.

Ad confessarium extraordinarium spectant certe principales partes, nihilominus etiam Ordinarius se ingerere potest et debet in hac causa monendo moniales et sorores ejusmodi, dispositionem articuli IV. Decreti Quemadmodum *exceptionem tantum legi communi constituere pro casibus dumtaxat veræ et absolutæ necessitatis, quoties ad id adigantur, firmo remanente quod a S. Concilio Tridentino et a Constitutione s. m. Benedict. XIV. incipiente Pastoralis curæ præscriptum habetur.* — Si ergo soror quædam petit confessarium extraordinarium jam deputatum, adeat Superiorem domus, voluntatem eidem patefaciens. Qui accerset confessarium extraordinarium et hic edoctus de motivo petitionis aut rejicit aut accipit pœnitentem cavendo ne nimis sæpe id fiat. — Si confessarii extraordinarii omnino non sunt deputati, prius sacerdos a sorore electus approbatione et jurisdictione donari necessarium est.

27. III. *Quot et quales sacerdotes deputari debent in confessarios extraordinarios.* — 1) Secundum decretum »*Quemadmodum*« n. IV. *plures* deputari maxime convenit, ut ex ipsis sorores eligant, S. C. EE. et RR. d. 17. Aug. 1891 ad III^{um}. Nonnunquam Ordinario loci ob sacerdotum idoneorum penuriam impossibile erit plures quam unum deputare, præsertim pro innumeris novarum Congregationum domibus filialibus. Si saltem unus constituitur, id accedentibus præcipue rationibus sufficere videtur. — 2) Confessarius extraordinarius iisdem qualitatibus moralibus præditus esse debet quibus ordinarius, sed servata proportione. Sic ætas 40 annorum in extraordinariis non rigore requiritur; sic parochi, canonici etc. facilius ad munus extraordinarii conf. admittuntur; sic regulares facilius deputari possunt in conf. extraordinarios monialium Episcopo subjectarum et viceversa. — In monasteriis autem regularibus subjectis deputationi conf. extraordinarii ex clero sæculari vel ex alia familia regulari ita favetur, ut Superior regularis sit *obligatus* ad deputandum saltem semel in anno confessarium extraordinarium aut sæcularem aut diversæ familiæ regularem, *Benedictus XIV.* in Const. »*Pastoralis curæ*« circa medium. — Notandum in fine hujus tractatus est quidquid quoad conf. extraordinarium dictum fuit de monialibus, valere de *omnibus communitatibus* unum confessarium habentibus.

TITULUS XXXVIII.

De jure patronatus.

1. Vocabulo *patroni* latini scriptores usitantur ad significandum defensorem vel provinciae, vel civitatis, vel particularis causae. Scriptores vero ecclesiastici praesertim post saec. 12. patronos appellarunt fundatores Ecclesiarum aut beneficiorum et eos, qui ab ipsis causam habuerunt. Ex officio defensionis eosdem appellarunt *advocatos*, quamvis stricto sensu distinguerent *advocatos* et *patronos* ita ut *patronus* ille esset qui in omnia jura concessa fundatori succederet, *advocatus* vero qui succederet in officium defensionis ecclesiae vel beneficii. Ita arg. c. 9. h. t.

2. Inspecta historia patronatus, inspectoque jure cuique patrono communi, jus patronatus definitur '*Jus seu potestas nominandi, vel praesentandi superiori ecclesiastico clericum promovendum ad beneficium vacans, competens fidelibus ob foundationem, aedificationem et dotationem Ecclesiae*'. Ex definitione duplex eruitur patronatus qualitas 1°. ut consideretur ceu *vinculum juris* a pluribus æquiparatum *servituti*, quo limitatur et circumscribitur potestas Episcopi in collatione Ecclesiae vel praebendae vacantis. Hinc clericus si fuerit idoneus, promovendus est ad beneficium vacans. Quare actus institutionis quo superior beneficium clerico praesentato confert non liberalitatis, sed necessitatis actus dicitur. 2^a. Qualitas est ut nempe patronatus sit *jus spirituale*; nam ordinatur ad collationem beneficii et personam legitime designat, quae ex institutione Superioris officium, et stationem sacram occupet et exerceat. Hinc ex tit. *De simonia* (V. 3) scimus patronatum non posse nec vendi, nec emi, quin incidatur in simoniam. Porro quisque novit simoniacam labem contrahi quoties vendatur, aut pretio comparetur, vel quod gratiae Dei donum est, vel quod *ecclesiasticum* constitutione sacrum est. Nonnisi ergo ex privilegio et concessione Ecclesiae in laicis residere potuisset patronatus.

3. Definitio proposita deducta est ex principali jure quod patronis competit. At ut conceptus juris patronatus plenius tradatur ab aliis doctoribus sequens proponitur juris patronatus definitio. Videlicet '*Jus quoddam singulare certis in honoribus commodisque consistens, cui etiam certa onera coherent, concessum iis qui bene-*

ficia vel Ecclesias fundarunt, ædificarunt, et dotarunt vel etiam iis qui ab iisdem causam habent'.

4. *De variis speciebus juris patronatus.*

Jus patronatus inprimis dividitur in *activum* et *passivum*, nam directe et proprie quidem consistit in jure præsentandi clericum; at factum est ex usu Ecclesiæ ut institutor beneficii posset etiam designare genus personarum, vel ex aliqua familia, vel ex certa gente aut loco, quæ personæ si essent idoneæ, deberent a patrono necessario præsentari Episcopo ad assequendum beneficium. Hoc jus ut quis præsentari debeat, appellarunt DD. *passivum patronatum*, dum *patronatum* proprie dictum seu jus præsentandi appellarunt *patronatum activum*. Hinc divisio est in jus patronatus *passivum* et *activum*. Porro jus patronatus proprie dictum idest *activum* varias habet divisiones: 1^a Divisio est ut aliud sit *ecclesiasticum*, aliud *laicale*, aliud *mixtum*.

5. *Ecclesiasticum* est illud quo prædita est Ecclesia vel dignitas ecclesiastica, non vero persona. Scilicet est illud quod adnexum est alicui Ecclesiæ, vel præbendæ, vel officio sacro ita, ut jus habeat præsentandi ad beneficium patronatum clericus qui ad Ecclesiam illam pertineat, vel habeat præbendam aut officium. Quare jus nominandi procedit ex titulo *ecclesiastico*. -- *Laicale* illud est quod patrono competit ex titulo *civili*, ex. gr. ex successionem in aliqua familia. Nec officit si accidentaliter exerceatur ab aliquo clerico. Nam si ex titulo laicali clericus acquisivit jus præsentandi, jus patronatus non desinit esse laicale.

6. *Mixtum* jus patronatus est quod *simul* competit ex titulo *ecclesiastico* et ex titulo *laicali*, ex. gr. si ad aliquod beneficium jus habeat nominandi Parochus alicujus Ecclesiæ, et individuum alicujus familiæ.

De qualitate hujus patronatus est ut in particularibus casibus sequatur regulam vel patronatus *laicæ* vel *ecclesiasticæ*, prout magis uni quam alteri faveat jus. Excipitur casus quo ex conventionem *alternative* præsentet clericus et laicus.

Jus patronatus competens *universitatibus* laicalibus laicale est, et etiam laicale est quod competit *confraternitatibus* seu sodalitiis laicorum. Nam quamvis opus pium compleatur a confratribus, tamen hoc opus a laicis personis perficitur, nec sodalitium haberi potest ceu capitulum, et congregatio ecclesiasticarum personarum.

7. 2°. Jus patronatus dividitur in *personale* et *reale*. *Personale* est quod in rem non concipitur, sed vel certæ personæ, vel certo personarum generi conceditur, ex. gr. filiis et descendantibus filii in infinitum. — *Reale* illud est quod alicui competit intuitu certæ rei vel certi juris *realis*, ita ut semper transeat in quemcunque possessorem ejusdem rei vel juris ex. gr. si adnexum sit castro, villæ aut fundo vel officio alicui.

8. 3°. Dividitur Jus patronatus *activum* et hic etiam *passivum* in *hæreditarium*, *familiare*, *gentilitium* et *mixtum*. *Hæreditarium* est quod relinquitur hæredibus sive testatis, sive intestatis. Hinc si filius se abstineat a paterna hæreditate, vel extraneus hæres hæreditatem repudiet, eo ipso amittunt jus patronatus. Si unus vel alter repudiarit hæreditatem, jus patronatus accrescit aliis hæredibus adeuntibus hæreditatem. Repudiantibus omnibus, hæreditas dicitur *jacens*. Ex beneficio prætorio seu a judice datur hæreditati jacenti curator. *Curator* datus exercet jus patronatus. Non idem vero dicendum de exsecutoribus testamentariis; nam cum adsit hæres testamentarius, hic erit patronus. Filius cui relicta sit portio legitima, cum honoretur post *Justinianum* titulo hæredis, consequitur cum aliis hæredibus jus patronatus hæreditarium. Non ita vero hæres in re *certa* quia comparatur legatario. Exceptio duplex est 1°. si jus patronatus sit *reale*, et adnexum fundo illi hæredi relicto; 2°. si aliis hæredibus repudiantibus hæreditatem, hic totum assem hæreditarium assequatur.

9. Jus patronatus *familiare* ab aliquibus confunditur cum *gentilitio* et dicitur esse illud in quod succedunt, qui sunt de familia fundatoris, vel alterius familiæ cui sit relictum. Verum pragmatici distinguunt familiam in *extensivam*, et *contentivam*. *Extensivam* dicunt eam, quæ ab institutore *genita* est, et ab eo veluti a communi stipite, vel proxime vel remote descendit, seu quasi extenditur. — *Contentivam* appellant eam, quæ non solum institutoris filios et nepotes, sed etiam *collaterales* ejus complectitur. Quapropter familiare proprie dicitur jus patronatus quod comprehendit familiam quæ a fundatore vel a primo patrono instituto descendit. Gentilitium erit si comprehendet etiam familiam contentivam, seu collaterales idest gentem institutoris patronatus, vel personæ cui relictum est jus patronatus. Quare erit familiare jus patronatus si institutor dicat: relinquo jus patronatus omnibus masculis descendantibus ex masculis meis vel filii. Erit vero gen-

tilitium si dicat: jus nominandi habeant omnes de mea domo et eorum successores. In hoc utroque jure patronatus non attenditur hæreditas, sed solummodo vinculum sanguinis.

10. Porro jus patronatus familiare et gentilitium regulariter comprehendit solos *masculos* succedentes ex masculis. At aliquando concipitur ita ut comprehendat quoscumque successores, quare etiam a feminis acquiritur. Quo in casu *descendentale* vel *lineale* dici potest jus patronatus eo quod omnes lineas etiam cognatorum comprehendat. — Aliquando concipitur ita ut complectantur solos agnatos scilicet masculos descendentes ex masculis, et feminas immediate per masculos institutori conjunctas. Quo in casu *agnatitium* dicitur jus patronatus. Quid si in hoc jure patronatus deficiat linea masculina? Pragmatici dicunt admitti in subsidium masculorum feminas. Nam institutor licet prædilexerit masculos de masculis, tamen non abhorruit a masculis de feminis sibi vinculo sanguinis conjunctis. Hoc vero ex *præsumptione*: hinc si contrarium voluisse institutorem pateat, excluduntur. Ex. gr. si dixerit beneficium, deficiente linea designata, fore liberæ collationis, vel si ultimo de agnatis dederit substitutum.

11. *Mixtum* jus patronatus participat simul de *hæreditario*, et de *familiari*: illud scilicet est ad quod obtinendum requiritur simul qualitas successionis sanguinis et successionis hæreditatis. Ex. gr. si testator dicat: relinquo jus patronatus Titio et ejus hæredibus et successoribus. Animadvertendum denique est jus patronatus familiare, gentilitium et mixtum, etiam si fuerit relictum sub forma primogeniali in ultimo gradu lineæ contemplatæ transire in hæreditarium, et proinde ultimum possessorem posse de eo disponere per actum ultimæ voluntatis nisi contraria appareat voluntas institutoris, qui scilicet vel voluerit in casu extinctionis lineæ liberam fore Ecclesiam vel substitutum dederit. Egregie hæc posterior divisio illustratur in causa *Syracusana* d. 10. Dec. 1892 a S. C. C. decisa.

De modis, quibus acquiritur jus patronatus.

12. Considerari possunt modi quibus primum constituitur et exsistere incipit jus patronatus qui appellari possunt A. modi *originarii* et modi quibus in alios transferetur jus patronatus jam exsistens quique possunt dici B. *derivati*.

13. A. Modi *originarii* ad acquirendum jus patronatus alii dici possunt *ordinarii*, alii autem *extraordinarii*. I^o. Modos originarios simulque ordinarios qui nempe ex institutione patronatus derivant exhibet versiculus '*Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus*'. Hinc triplex est titulus primarius juris patronatus nempe fundatio, ædificatio seu constructio et dotatio Ecclesiæ. Ecclesiam *fundasse* dicitur qui fundum seu aream, aut terræ spatium concedit ut ibi ædificetur Ecclesia.

14. *Ædificasse* ecclesiam dicitur qui *ex consensu Ordinarii* propriis sumptibus eam construxit. Arg. c. 33. C. 16. q. 7. et c. 25. h. t. Qui vero absque Ordinarii consensu Ecclesiam construxit cum illicite egerit arg. c. 9. *De consecr.* D. 1., non acquirit jus patronatus. — Quid vero dicendum de eo, qui *restituit* Ecclesiam collapsam vel collabentem? Pro acquisitione juris patronatus ædificanti æquiparatur qui penitus destructam Ecclesiam iterum ex Episcopi consensu excitat, quamvis utatur præexistentibus lapidibus et cæmentis arg. c. 7. *De Judæis* (V. 6). Non vero jus patronatus acquirit qui in aliqua parte collabentem restituit quamvis diversis et successivis temporibus per partes totam renovaverit Ecclesiam. — *Dotasse* Ecclesiam dicitur qui sufficientes redditus tum pro decente ornatu Ecclesiæ tum pro sustentandis ministris adsignavit c. 31. C. 16. q. 7.

15. Adnotandum vero est, acquiri jura patronatus non solum ex tribus hisce titulis in *eadem* persona *simul* concurrentibus, sed acquiri etiam si in tribus personis *distinctis* concurrant. Hoc in casu tres erunt patroni: quisque ex proprio titulo. Hinc unus esse poterit patronus fundatione, alius ædificatione, tertius dotatione. Ratio est quia canones distincte unumquemque titulum exhibent ut sufficientem ad obtinendum jus patronatus. Nec officit locutio Tridentini in c. 12. sess. 14. *De Ref.* 'Nemo nisi Ecclesiam, beneficium aut Capellam fundaverit et construxerit etc. . . ., jus patronatus obtinere poterit'. Nam particula copulativa habet sensum disjunctivum juxta communem sententiam.

At non sufficit unus titulus ad acquirendum jus patronatus si reliqui tituli neque in aliena persona concurrent. Sic ex. gr. ædificator non fit patronus nisi adsit alius qui dotet Ecclesiam.

16. II°. Originarii quidem tituli, *extraordinarii* tamen sunt: *privilegium* et *præscriptio*. Relate ad privilegium non sufficit concessio Episcopi; nam argumento c. 9. sess. 25. *De Ref.* abrogata

in genere censentur jura patronatus concessa ex privilegiis. Hinc solus Rom. Pontifex potest ob plenitudinem potestatis conferre jus patronatus titulo privilegii.

17. Etiam præscriptio esse potest titulus acquisitionis juris patronatus, et est quidem *originarius*, si præscribatur jus contra Ecclesiam liberam, erit *derivatus* si contra existentem *patronum* fiat præscriptio. De 1^a. specie præscriptionis agit Tridentinum in c. 9. sess. 25. *De Ref.* et distinguit inter personas privatas et potentes. Pro civibus et personis privatis in genere, ut acquirant jus patronatus contra Ecclesiam liberam, requirit tempus *immemoriale*, et frequentiam actuum præsentationis. Doctores tenent sufficere *binas* præsentationes continuas. – Pro *potentioribus* personis a quibus nempe solet plerumque jus patronatus acquiri ex usurpatione, præter alia ad immemoriam præscriptionem probandam requirit Tridentinum ut saltem ostendatur authenticis scripturis per 50 annos locum habuisse et cum effectu continuas præsentationes. Nomine potentium personarum veniunt principes, imperantes, barones, duces locorum et etiam communitates et universitates. Quoniam ad præscribendum jus patronatus contra Ecclesiam liberam requiritur præscriptio immemorialis, hinc non desunt qui dicant præscriptionem non constituere modum originarium acquirendi jus patronatus. Nam immemorialis præscriptio præsumere facit titulum. Unde præscriptio in casu est indicativa tituli originarii.

18. Si sermo sit de præscriptione juris patronatus 2°. *contra præexistentem patronum* in Ecclesia non libera, præscriptio regitur juxta normam aliorum jurium in re existentium. Hinc contra privatam personam cum titulo colorato præscriptio inducitur per decennium inter præsentés, per spatium viginti annorum inter absentes. Si autem probari non potest titulus coloratus, requiruntur 30 anni. Quod si patronatus possideatur a Monasterio, Ecclesia, vel aliis locis piis, ad hoc jus præscribendum requiritur quadragenaria præscriptio.

19. B. Modi *derivati* translationis et acquisitionis juris patronatus sunt 1°. *successio hæreditaria*, 2°. *alienatio*. Successione hæreditaria cum universitate bonorum in hæredes sive ex testamento sive ab intestato transit jus patronatus, quod fuit proprium defuncti, nec eo mortuo ministerio juris in alium transire debebat, c. 7. h. t. et Clem. 2. eod. Si plures sint hæredes licet pro inæ-

qualibus partibus, succedunt omnes in jus patronatus defuncti quod in solidum possident; arg. c. 1. h. t. et Gloss. ibi. Scilicet vel *alternis* vicibus nominant vel si simul nominent ille præsentatus censebitur, qui *majorem* numerum vocum patronorum obtinuerit.

20. Animadvertendum vero est aliquando successionem fieri in *capita*, aliquando in *stirpes*. In capita successio verificatur cum plures jure proprio eidem personæ succedunt, quæ habuerat jus patronatus. In hac specie singula hæredum suffragia idem valent, ita ut qui plura retulerit suffragia, censeatur nominatus. — In *stirpes* vero successio perficitur 1°. cum duabus personis habentibus jus patronatus in solidum succedant distincti hæredes; 2°. cum patri habenti jus patronatus succedant filii, et nepotes ex filio præmortuo. Cum successio fiat in stirpes, est locus juri repræsentationis, seu non computantur voces juxta numerum individuorum, sed in relatione ad auctorem quem repræsentant. Hinc ex. gr. si ad patris hæreditatem duo filii admittantur, et tres nepotes ex filio præmortuo suffragia seu voces nepotum pro una voce computantur, seu pro ea quam habuisset eorum genitor si vixisset. Hoc principium distincte traditur in Clem. 2. h. t. ubi dicitur: 'Plures ab uno ex patronis Ecclesiæ relictæ hæredes, vocem dumtaxat unius habebunt in præsentatione rectoris'.

21. *Alienatio* juris patronatus tribus modis perficitur 1°. *donatione*, 2°. *permutatione*. 3°. *venditione*.

Jus patronatus personale et hæreditarium *potest* donari. Dixi hæreditarium: nam familiare, et gentilitium donari non possunt. In utroque enim donatio cederet in præjudicium libertatis Ecclesiæ et futurorum vocatorum, qui suo tempore succedunt, et veniunt nomine proprio. At ex c. un. h. t. in 6°. si donetur Monasterio, Ecclesiæ vel in genere loco pio, non requiritur consensus Episcopi, ex sensu autem contrario hic consensus requiritur, si fiat donatio in favorem *privatæ* personæ licet sit clericus. Excipiunt DD. donationem factam ab uno patrono reliquis *compatronis*. Nam arg. Clem. 2. h. t. possunt libere compatroni inter se convenire et disponere de nominatione alternative facienda.

22. *Permutatione* etiam acquiritur jus patronatus 1°. quoties *res* inter se permutentur in quibus adnexum est jus patronatus dummodo nulla æstimatio incidat in jus patronatus, ne labes simoniaca contrahatur c. 5. *De rer. permut.* (III. 19); 2°. quoties absque intuitu rei alicujus unum *jus* patronatus cum alio jure patro-

natus permutatur. Hoc vero in 2. casu arg. cit. c. 5. *De rer. permut.* requiritur *Ordinarii consensus*.

23. *Venditione* potest acquiri jus patronatus. At nemo dixerit jus patronatus sive personale sive reale posse vendi *per se* sumptum: nam Simonia esset. Ex c. 16. h. t. deprehendimus hanc alienationem esse *irritam* ipso jure. Ex Tridentino autem c. 9. sess. 25. *de Ref.* eruitur tum emptorem tum etiam venditorem *amittere* jus patronatus, et si non alii quidem sint patroni innocentes, Ecclesia libera redditur. Insuper ex eodem loco Tridentini vendentes subjacent excommunicationi, et interdicto fer. sent. et pretium acceptum non sibi retinere nec emptori restituere possunt, sed in bonum Ecclesiæ illius, quæ passa est injuriam, erogare debent.

24. Quomodo ergo per venditionem *potest* alienari, et vicissim acquiri jus patronatus? Ex c. 7. h. t. scimus jus patronatus reale per *translationem rei* in alium transire. At in pretio rei præfiniendo fieri nequit computatio juris patronatus, ne jus spirituale pretio comparetur.

25. Venditioni rei æquiparatur datio aut alia proprie dicta alienatio. Immo DD. tenent in emphyteutam, et feudatarium jus patronatus transire cum universitate bonorum vel prædio particulari quoties jus patronatus inseparabiliter conjunctum est cum universitate rerum, vel prædio illo quod conceditur in feudum vel emphyteusim.

26. *Quibusnam possit competere jus patronatus.*

Ut quæstio resolvatur, duo elementa juris patronatus consideranda sunt. 1°. Illud institutum esse in signum *grati animi* Ecclesiæ erga fundatores, constructores et dotem constituentes Ecclesiarum, vel Beneficiorum. 2°. Quamvis consideretur ceu proprie dictum jus spirituale præsentandi clericum c. 16. h. t., tamen actum præsentationis non exhibere proprie dictam jurisdictionem, sed solum referre potestatem offerendi superiori Ecclesiastico *efficaces preces* quas nempe superior, si legitimæ fuerint, non potest despicere; idest non potest clericum idoneum intra terminos juridicos præsentatum respuere. Ex 1^a. consideratione sequitur competere jus patronatus non posse illis, quos non præsumitur gratos sibi Ecclesia experiri. Hinc Judæi, pagani, et infideles sunt incapaces juris patronatus *personalis* obtinendi. Ita DD. communiter. — »Tolerantiæ apicem« attingit ideoque minime in exemplum trahenda est concessio S. C. Inq. d. 21. Dec. 1873 facta Episcopo

Nitrien. (in Hungaria), ut loco *Judæi* cui ex fundo acquisito competeret juspatronatus reale, mandatarius *catholicus*, etiam Episcopo gratus, nominare possit ad patronalia beneficia, ex concurrentibus quos episcopus ante probaverit; in *Archivo Juris Eccl.*, tom. 37. pag. 363.

27. Pariter *hæretici* de jure communi excluduntur a jure patronatus. Non enim merentur gratitudinem Ecclesiæ cui tamquam hostes adversantur. Ita *Abbas* in c. 25. h. t. et communiter DD. Hisce non obstat praxis quæ in Germania ex temporibus pacis Westphalicæ (1648) inolevit; nam dicta praxis non est consuetudo, sed tantummodo tolerantia. *Reiffenstuel* in h. t. n. 44. *Excommunicati* autem *vitandi* quoad usum juris patronatus repelluntur a jure. Cum enim censura sit pœna medicinalis quæ cessat cessante per reconciliationem contumacia, hinc ipsum jus patronatus non amittitur, sed solum suspenditur durante excommunicatione. Adhuc vero auctores servandam esse institutionem præsentati ab excommunicato, si ejus nominationem acceptavit Ordinarius. Ratio est quia collatio tituli proprie ex institutione concessa a Superiore derivat. Ex 1^a. et 2^a. animadversione sequitur omnes prorsus fideles posse jus patronatus habere, sive clericos, sive laicos, sive masculos, sive fœminas, sive legitimos, sive illegitimos, sive puberes, sive impuberes. Nam cum ex una parte jurisdictionem non secumferat patronatus, et ex altera cum in genere loquantur canones de omnibus qui juris spiritualis ex concessione Ecclesiæ capaces sunt; ratio nulla est cur aliquis ex supradictis si gratitudinem Ecclesiæ promereatur, privandus sit jure patronatus.

28. At pro *infantibus* vel *furiosis* præsentat pater, tutor aut curator prout postulat diversa conditio. Pupillus minor, vel filius familias rationis compotes post septennium ætatis, si sint patroni præsentant absque auctoritate tutoris, curatoris, aut patris.

29. *De juribus quæ competunt, vel non competunt patronis: necnon de oneribus relativis.*

Sit I^o. loco sermo de iis quæ patrono *prohibentur* a jure. Patronus sive laicus sive Ecclesiasticus quacunque dignitate fulgeat non potest I^o. *occupare* bona, jura, fructus, et redditus Ecclesiæ seu beneficii etiam prætextu donationis suppositæ personæ. Quod si fecerit, subjicitur anathemati quoadusque Ecclesiæ vel beneficiato omnia integre non restituerit, et absolutionem ab Apostolica Sede non fuerit assecutus; privatur insuper ipso facto jure patronatus.

Ita Trid. sess. 22. *de Ref.* c. 11. Id quod S. C. Concilii practice applicavit contra gubernium Italicum in causa *Panormitana* d. 16. Febr. 1889. Unde patroni non possunt sese ingerere quacunque ex causa etiam prætextu consuetudinis cujusque in perceptione fructuum, proventuum et obventionum beneficii. *Trid.* sess. 25. *de Ref.* c. 9.

2º. Ex c. 3. sess. 24. *de Ref.* sese immiscere non potest *visitationi* ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus, nisi quatenus id eidem patrono competat ex institutione, ac fundatione scilicet ex *lege foundationis* beneficii.

3º. Poterit quidem patronus ab Ecclesia, vel beneficiato exigere pensionem modicam impositam in *limine foundationis* cum consensu Episcopi quæ pensio dicitur *census antiquus*, at etiam sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ non poterit censum *novum* imponere, neque hæc impositio sustinetur ex consensu qui forte præstitus fuit a rectore Ecclesiæ, vel possessore beneficii; nam uti nullius roboris contractus hujusmodi censetur c. 23. h. t.

4º. Relate ad *personam* clerici præsentati, et instituti in beneficio nullam habet patronus potestatem, et jurisdictionem. Hinc non potest clericum a beneficio remove c. 4. h. t.

30. Nunc IIº. ad partem positivam quæsitæ.

Competit patrono jus *clericum præsentandi ad Ecclesiam vel beneficium vacans* cc. 8. et 9. h. t., quod jus licet non importet veram collationem Ecclesiæ vel beneficii, tamen si clericus præsentatus sit idoneus, non potest a superiore Ecclesiastico rejici, aut alteri non præsentato posthaberi, ita ut collatio aliter facta ab Ordinario collatore, sprete nominatione patroni nulla sit, aut saltem irritanda ad querelam patroni c. 14. h. t. et c. 32. C. 16. q. 7. Excipitur Ecclesia conventualis sive sæcularis, sive regularis in qua est eligendus prælatus. Nam in hisce Ecclesiis prælatus eligitur a capitulo: facta autem electio honestatis et gratitudinis causa patrono communicatur, non ut eam confirmet aut infirmet sed ut, si velit, coram Ordinario, a quo danda est confirmatio, possit electionem ex justis causis oppugnare. Ita DD. arg. cc. 25. h. t. et 14. *De Elect.* (I. 6) circa finem.

31. Circa præsentationem plures institui possunt quæstiones. Et 1º. quidem animadvertendum est præsentationem fieri legitime ab eo, qui est in *possessione* juris nominandi ita ut si postea lis moveatur, et possessor juris in causa deficiat ejus adversarius in

futurum nominet: at non poterit irritare nominationem jam factam ante litem c. 19. h. t. Hinc jus nominandi a DD. consideratur ceu fructus possessionis. Comprobatur hæc DD. doctrina resolutione S. C. Concilii in *Novarien.* d. 30. Maji 1891 ubi jus præsentandi adjudicatum est possessori salvo partium jure agendi in petitorio super pertinentia patronatus coram curia episcopali. Quare si quærat in specie juris patronatus realis adnexi alicui prædio concesso in emphyteusim vel usumfructum an directarius vel usufructuarius nominabit, vel potius dominus directus, et proprietarius DD. cum glossa in id. c. 19. respondent *usumfructuarium* et *utilistam* jus nominandi habere. Idem vero non est dicendum de colono, aut de prædij conductore. Nam possessio fundi in adsignatione culturæ vel in locatione prædij remanet penes dominum fundi.

32. Quæritur an qui acquisivit dominium utile alicujus prædii in quo adest jus patronatus reale, possit præsentare *seipsum* vel *consanguineos* seu *filios, nepotes* etc.

Videtur tenenda *negativa* sententia ex cc. 6. et 26. h. t. At rite intelligenda sunt hæc capita. *Caput 6.* agit de specie in qua quis quocumque modo comparet jus patronatus, seu etiam comparando prædium cui adnexum est jus patronatus reale in eum *scopum* ut possit suos filios, vel nepotes præsentare ad Ecclesiam vel Beneficium, et decernitur hunc esse privandum jure ipso præsentandi. Excluso igitur casu acquisitionis fundi, vel domini utilis in hunc scopum potest quis nominare suos filios, vel nepotes. *Caput vero 26. h. t.* agit de nominatione sui ipsius ad prælaturam vel personatum et negat posse quemcumque sese nominare ad *tale* beneficium. Ratio est quia nominatio videtur præ se ferre indicium superbiæ, et vani ambitus. Ergo si sit beneficium simplex etiam in sensu canonum antiquorum, poterit patronus seipsum præsentare, et quidem in libro decretorum S. C. Conc. pag. 361. reperitur resolutio S. Congr. in causa *Nullius*, d. 14. Dec. 1630. adprobata ab *Urbano VIII.* in qua indulgetur patrono, ut possit præsentare *seipsum* ad canonicatum et præbendam vacantem de suo jure patronatus.

Cæterum Doctores concedunt patrono ut possit etiam beneficium quod prælationem habeat sui juris patronatus acceptare, quoties absque præsentatione eidem hoc beneficium a superiore offeratur. Cessat enim ratio prohibitionis c. 26.

33. Quæri potest quosnam possit patronus præsentare?

Respondetur eos tantum qui *actu* sunt *digni*, et *habiles* ad beneficium obtinendum. Nam cum per præsentationem quis ex parte patroni collocetur in conditione juris obtinendi beneficium necesse est ut capax sit ejusdem beneficii. Exercitium juris quod actu expletur supponit subjectum idoneum, in quo exerceatur. Hinc invalida est præsentatio *laici illegitimi*, vel aliter irregularis sive ob defectum ætatis sive ob defectum conditionis etc. Nec valet quod brevi post præsentationem in sufficiente ætate constituatur, vel ad clericalem tonsuram promoveatur.

34. Quid vero si patronus præsentaverit *indignum* aut *inhabilem*? Patronus *Ecclesiasticus* qui scienter præsentaverit indignum, privatur pro ea vice jure præsentandi et fit locus liberæ collationi beneficii arg. c. 2. *De suppl. negl. Præl.* (I. 10). Ratio est quia præsentatio fit a clerico intuitu officii sacri quod possidet, hinc non minori pœna dignus videtur clericus patronus in nominatione indigni quam elector, qui nomine Ecclesiæ eligit pariter indignum. Qui autem scienter indignum eligunt, privantur pro ea vice jure electionis c. 7. §. 3. *De elect. et electi pot.* (I. 6). Nec patronus Ecclesiasticus facti poenitens potest aliam personam in locum indigni præsentare. Nam ipse non habet jus variandi. Scilicet patronus Ecclesiasticus licet possit plures simul præsentare superiori ita ut hic eligat quem velit, tamen non potest successive plures nominare. Quodsi ignoranter patronus Ecclesiasticus præsentaverit indignum, poterit iterum alium præsentare qui sit idoneus. At patronus *laicus* si indignum præsentaverit, poterit alium nominare c. 4. *De off. Jud. Ordin.* (I. 31) atque id saltem ex jure variandi quod habet c. 29. h. t. Ratio diversi juris est quia laicus patronus non censetur esse satis expertus circa ea quæ sunt juris Ecclesiastici. At diffitendum non est validas esse rationes quibus magnæ notæ DD. tuentur etiam laicum patronum præsentantem scienter indignum privari pro ea vice jure nominandi. Præsumitur enim voluisse spernere leges et honorem ordinis Ecclesiastici. Cf. *Fagn. comm.* in c. 4. *De offic. ord.* (I. 31) n. 39. ubi refert etiam judicium rotæ Romanæ.

Concordant vero DD. in hypothesisi præsentationis indigni, nisi patronus laicus intra terminum utile quadrimestris alium clericum dignum nominaverit, *posse* beneficium libere ab Ordinario conferri.

35. Quæritur *intra quod tempus præsentatio fieri debeat?* Patronus Ecclesiasticus habet *semestre* utile ad præsentandum cc. 22. h. t. et l. eod. in 6°. Laicus vero habet *quadrimestre* cc. 3. et 27. h. t. et c. un. eod. in 6°. In patronatu autem *mixto* uterque patronus habet *semestre*. Uti enim vidimus, mixtus patronatus sequitur quod est magis favorabile. Elapso inutiliter tempore sive semestrali sive quadrimestrali, beneficium pro ea vice redditur liberæ collationis. At sciendum est 1°. tempus hujusmodi decurrere non a die vacationis, sed a die habitæ *notitiæ certæ* vacationis, arg. c. 5. *De conc. præb.* (III. 8); 2°. tempus hoc non decurrere *legitime impedito* arg. cit. c. 5. *De conc. præb.* (III. 8); 3°. tempus hujusmodi esse *continuum* seu computari de die ad diem.

36. Quæritur quomodo procedere debeat præsentatio, *quando plures sunt patroni.*

Resp. Si patroni component *capitulum* seu corpus morale, nominatio est actus capitularis, et procedit juxta formam electionis, seu ille erit nominatus in quem concurrat major, et sanior pars suffragiorum. Ita communiter DD. arg. cc. 28. et 36. *De Elect.* (I. 6).

37. Si autem jus præsentandi pluribus competat *uti singulis*, videndum est utrum concurrant in *capita*, vel in *stirpes*. Si in capita, qui plura retulit suffragia, ille est nominatus. Si clerici præsentati *æqualia* vota susceperint, distinguendum est inter jus patronatus Ecclesiasticum et laicale. Si primum, poterit Episcopus *libere* cui vult conferre beneficium. Nam ex una parte nemo ex præsentatis jus habet, et ex altera patronus Ecclesiasticus variare non potest. Si alterum, ante quadrimestre completum conferre beneficium non potest Episcopus; nam variare potest intra hoc tempus laicus patronus. Elapso vero quadrimestri confert Ordinarius beneficium *libere* cui vult ex præsentatis. — Quodsi plures concurrant in *stirpes*, considerata non sunt suffragia uti singula, sed prout referunt *suffragium auctoris* a quo procedunt, et quem repræsentant actuales patroni. Hinc in jure patronatus lineali, si plures sint lineæ, voces computantur in stirpes, seu una vox et unum suffragium computatur pro unaquaque linea, licet in una sint pauciores, in altera plures personæ, quæ suffragium ferunt. In eadem vero linea voces computantur in capita. Hinc a DD. hoc jus patronatus unius lineæ resolvitur in gentilitium. Card. de Luca Dis. 32. De Jur. Patr. n. 2.

38. Quo posito quid dicendum si in eadem linea adsint personæ, aliæ quidem proximiores stipiti: aliæ autem remotiores? DD. distinguunt inter jus patronatus *gentilitium*, in quo institutor respexit ad graduum distinctionem, quo in casu jus patronatus appellant *graduale*, et jus patronatus *familiare* seu *gentilitium simpliciter*. Exemplum prioris esset, si institutor dixerit: proximiores de mea familia præsentandi jus habeant. Exemplum secundi esset si institutor jus nominandi relinqueret filiis, et descendentibus ac successoribus suis, nulla facta distinctione graduum. In priori specie seu in graduali jure patronatus proximior in gradu excludit remotiores. In altera specie juxta theoriam *Federici de Senis* quicumque adsunt actu descendentes in linea vel in familia jus habent nominandi ad Ecclesiam vel beneficium vacans. Hinc, si adsint pater, et filii, patruus et nepotes, omnes simul concurrunt ad præsentandum clericum et quidem unusquisque concurrit proprio jure, idest habet distinctum suffragium.

39. Quid vero si *lis moveatur* in præsentatione et interim tempus utile ad nominandum *dilabatur*? Antiquitus in c. 1. h. t. ex Conc. *Gabilonensi* an. 813. et in c. 2. eod. ex Conc. *Triburiensi* an. 895. regula statuta erat ut dissidentibus patronis in præsentatione rectoris, Ecclesia exspoliaretur reliquiis et clauderetur, donec discordia perduraret. At immutatio inducta est ab *Alex. III.* in c. 3. h. t. cui cohærent cc. 12. et 27. h. t. Scilicet si enascatur controversia inter compatronos nec lis terminetur intra quadrimestre vel intra semestre pro diversitate juris patronatus, ecclesiam conferet Episcopus. At hæc regula odiosa visa est in jure, nam contradicit principio constituto in cc. 41. *De elect. et elect. pot.* (I. 6) et 2. *De concess. præbend.* (III. 8) ut scilicet tempus decurrat quidem negligentibus, non vero legitime impeditis. Profecto lite pendente patroni censentur legitime impediti ad præsentandum. Quare regula devolutionis ad Episcopum juris providendi Ecclesiam de rectore, beneficium de possessore stricte est accipienda. Quare 1°. non procedit hæc regula si quæstio fiat *inter patronum et Episcopum* qui contendat pro libertate Ecclesiæ contra patronum. Quo in casu pendente lite Episcopus non potest etiam post semestre aut quadrimestre utile rectorem Ecclesiæ destinare, sed œconomum constituet in eadem Ecclesia quoadusque lis fuerit finita. c. 4. *De off. jud. ord.* (I. 31); 2°. Non potest Episcopus libere conferre beneficium quoties quæstio non est inter compatro-

nos, sed inter *nominatos* quis præ aliis prælationis jure gaudeat. Hoc in casu etiam poterit Episcopus ad officii sacri adimplementum vicarium constituere. Satis de jure præsentandi.

40. Alia jura quæ patronis competunt sunt vel *honorifica* vel *lucrativa*. *Honoris jura* præsertim sunt 1°. jus *processionis*, de quo agitur in canonibus 26. et 27. C. 16. q. 7. et c. 25. h. t. Antiquitus patrono ad Ecclesiam diebus solemnioribus adveniendi obviam occurrebat clerus. At hic mos disparuit, et ceu tradit Pontificale Romanum et notavit Card. *Hostiensis*, servatur solummodo pro regibus et principibus magnæ potentiæ. Aliis autem patronis conceditur jus ut in processionibus partem habeant honorificam. 2°. Honor *sedis*, ut nempe in Ecclesia sedem habeat distinctam; 3°. honor *thurificationis*, idest thuris recipiendi in functionibus solemnioribus, 4°. jus habendi *sepulturam* in Ecclesia vel capella juris patronatus. Potest insuper patronus honoris et memoriæ causa in Ecclesia vel capella proprium signum seu *stemma* apponere.

41. Jura *lucrativa* duo sunt. 1°. Ut patronus vergens ad paupertatem ex Ecclesiæ sui patronatus fructibus *sustentetur*, deducta prius congrua portione pro rectore. Ita c. 25. h. t., cc. 29. et 30. C. 16. q. 7. Hæc sustentatio ab Ecclesia præstatur non solum ipsi patrono qui Ecclesiam fundavit, sed etiam ejus filiis, et hæredibus ad quos transit jus patronatus. Infertur hoc ex c. 30. C. 16. q. 7. ad quem appellat *Clem. III.* in c. 25. h. t. et tenuit sæpe Rotæ tribunal. 2°. Jus percipiendi *censum antiquum* seu pensionem impositam in limine foundationis c. 23. h. t.

42. Onera patronorum duo sunt 1°. onus *restaurandi vel reparandi Ecclesiam*. Hoc onus ita urget patronum ut possit eidem intimari ut vel restauret Ecclesiam vel jus patronatus amittat. De modo, quo teneatur hoc onus patronis adimplere, sermo erit in titulo *De Eccl. ædif. vel rep.* (III. 48); 2°. onus *vigilantiæ et defensionis*. Vigilantiæ quidem quia licet patronus nullam habeat iurisdictionem circa personam clerici et bona Ecclesiæ patronatus ex c. 3. sess. 24. *De Ref.* tamen ex c. 31. C. 16. q. 7. tenetur advigilare ut administratio bonorum rite procedat, et intentio fundatoris observetur, et in casu negligentiae vel culpæ doli, poterit patronus ipsum rectorem honeste admonere, et si nihil admonitione proficiat rem Episcopo vel judici ecclesiastico denuntiabit. Onus autem defensionis urget patronum; nam ideo in cc. 23. et 24. dicitur habere advocatiam seu curam defensionis Ecclesiæ. Tenetur

ergo pro viribus patronus sive simul cum rectore sive eo negligente solus tueri jura Ecclesiæ vel beneficii, non quidem propriis expensis, sed expensis beneficii. Scilicet si præter operam suam aliquid impendat, poterit exposcere ut indemnitas reddatur.

43. *De modis, quibus amittitur jus patronatus.*

I^o. Ex facto *criminoso*; II°. ex facto *honesto* patronorum; III°. ex *casu*. Ex I^o. capite amittitur jus patronatus 1°. per crimen *hæreseos* seu *apostasiæ*, et *schismatis*. Nonnulli dicunt patronum amittere jus, si fiat *excommunicatus vitandus*. At ut animadvertimus, hoc in casu potius suspenditur exercitium ejus in jure præsentandi quoadusque sese cum Ecclesia non reconciliaverit, aut quoadusque præterlapsum non fuerit tempus utile ad reconciliationem obtinendam, quo elapso excommunicatio transit in anathema et per sententiam judicis excommunicatus privatur omnibus juribus. 2°. Amittitur per *cædem* aut *mutilationem rectoris* aut alterius clerici Ecclesiæ juris patronatus factam ab ipso patrono vel ex ejus mandato c. 12. *De pœnis* (V. 37). 3°. Amittitur per crimen *simoniæ*. Videlicet amittit jus patronatus qui simoniace vel vendit vel emit jus patronatus c. 6. h. t. et c. 9. sess. 25. *Trid. de Ref.* 4°. Privatur patronus jure suo si sese *ingesserit* in fructuum perceptione aut temerario ausu bona beneficii aut Ecclesiæ patronatæ occupaverit. *Trid.* l. c. 5°. Si contra canonicas sanctiones *per prohibitum titulum* in alium præsumpserit transferre jus patronatus cit. c. 9. sess. 25. *De Ref.*

44. Ex facto *honesto* aut saltem *non criminoso* patroni amittitur jus patronatus: 1°. per *liberam cessionem* juris alteri legitime factam, vel per explicitam renunciationem in favorem Ecclesiæ c. 1. h. t. in 6°. Hæc vero renunciatio vel cessio fieri potest, quando non obstat præjudicium tertii. Hinc ex. gr. jus patronatus personale quod genti et familiæ alicui spectet, non potest a patre dimitti etiam pro filiis; nam filii veniunt nomine proprio. 2°. Amittitur jus patronatus *tacita renunciatione*. Triplex casus a DD. exhibetur a) si patronus patiatur Ecclesiam vel beneficium *incorporari* alteri Ecclesiæ, vel beneficio liberæ collationis, vel monasterio, quin ullam fecerit juris patronatus reservationem. Unio enim cum sit plenissima per se tendit ad extinguendum titulum præexistentem c. 8. *De Const.* (I. 2). b) Si patronus qui jus habet præsentandi rectorem in Ecclesia, patiatur Ecclesiam fieri *conventualem*, seu erigi in *collegiatam*, vel in *monasterium* cui præficien-

dus sit prælatus. Arg. c. 20. h. t. Nam non amplius habet locum præsentatio, sed electio prælati quæ facta a capitulo honestatis causa nota solummodo fit patrono. c) Amittitur *præscriptione* contraria seu per continuum nonusum longi aut longissimi temporis, dummodo saltem hoc longi vel longissimi temporis spatio binis vicibus continuis non præsentaverit patronus. Ita doctores communiter. Quemadmodum enim alii, ita etiam ipsa Ecclesia potest præscribere contra patronum.

45. 3°. *Ex casu* amittitur jus patronatus 1°. si *extinguatur familia* vel *linea* in qua residet, nisi alia persona, et alia linea personarum substituta fuerit ab institutore; 2°. si *ecclesia destruitur* vel *pereat dos* et *reditus* deficient, nec reviviscit jus patronatus licet rursus ædificetur Ecclesia vel dos constituatur, nisi prior patronus ad reædificandam Ecclesiam vel dotandam concurrerit. Qua in re opportunum est referre quæstionem d. 27. Julii 1861 propositam et resolutam in S. C. Conc. sub tit. *Tiburtina Restaurationis Eccl. Parochialis*. Templum parochiale juris patronatus deformatum, squalore sordidum, et ruinosum erat. Deficientibus redditibus Ecclesiæ et congruo Parochi propositum est dubium 'An patronus teneretur restaurare Ecclesiam parochialem in casu?' Et responsum est: '*Affirmative præfixo patrono termino trium mensium ad perficiendas reparationes, quo inutiliter elapso esse locum amissioni juris patronatus*'. Ergo quando reparationes necessariæ sunt in Ecclesia nec alius sit qui ex legitimo titulo teneatur easdem exsequi, auctoritas ecclesiastica potest præfigere tempus patrono ad eas perficiendas, quo inutiliter elapso censetur patronus decidisse a suo jure. Consonant aliæ resolutiones in *Tiburtina Reparationis Eccl. paroch.*, d. 15. Dec. 1827 et in *Nursina*, d. 25. Sept. 1858 in quibus terminus patrono præfigitur vel ad reficiendam Ecclesiam, vel ad renunciandum juri patronatus.

TITULUS XXXIX.

De censibus, exactionibus et procurationibus.

1. Censur, si generice sumatur, significat *quidquid regulari præstatione solvitur*. Communis vero hoc vocabulum sumitur ad indicandum *jus quod alicui competit percipiendi annuam pensionem ex re alterius utili vel fructifera super qua dicitur fundatus census*. Censur hoc sensu acceptus alius est *reservativus*, alius *con-*

signativus. *Reservativus* est cum quis in alium transfert rem suam quoad dominium directum et utile, reservata sibi annua pensione super eadem re. *Consignativus* obtinet quando dominus alteri vendit jus percipiendi annuam pensionem super fructibus naturalibus, vel civilibus rei propriæ, retento sibi dominio tam directo quam utili. Leges et conditiones quibus census hic consignativus ad vitandam usurarum suspicionem debeat constitui, determinantur a S. Pio V. in celebri Const. *Cum onus*, d. 19. Jan. 1569. At non de hoc censu loquitur titulus.

2. Census in sensu tituli definitur: '*Pensio aliqua annua quæ ex proventibus ecclesiasticis, ab ecclesiis, monasteriis et aliis locis piis solvitur Superioribus, Prælatiis, Patrono, vel alteri personæ præsertim in recognitionem subjectionis, aut etiam ex alio justo titulo Episcopi auctoritate recognito*'. In genere ergo solutio census est argumentum *dependentiæ*. Hinc ceu principium edicit c. 2. h. t.: 'Ideo tributa præstatis quia hæc est probatio subjectionis.' At sola solutio census non evincit plene Ecclesiam quæ solvit, esse subjectam personæ vel Ecclesiæ quæ censum percipit. Nam ex alio etiam titulo potest solvi census. Sic ex. gr. ex c. 23. *De Jure patr.* (III. 38) solvitur modica pensio statuta ex Episcopi auctoritate in limine foundationis. Sic ex c. 8. *De privilegiis* (V. 33) solvitur census Episcopo in signum obtentæ exemptionis ab ejus auctoritate. Census alius *antiquus* dicitur, alius *novus*.

3. *Antiquus* est qui imponitur Ecclesiæ vel beneficio in ipsa fundatione vel in consecratione Ecclesiæ. *Novus* est qui ab initio non fuit impositus, sed imponitur post fundationem vel consecrationem Ecclesiæ, beneficio post ejus legitimam erectionem. Uterque vero potest esse vel *perpetuus* vel *temporaneus*, prout ad certum tempus imponitur vel absque temporis consideratione.

4. *Quinam imponere possunt census?*

1°. *Rom. Pontifex* qui juxta c. 2. *De præb.* (III. 4) in 6°. et Clem. 1. *Ut lite pent.* (II. 5) liberam habet dispositionem ecclesiasticorum, potest imponere censum sive antiquum sive novum, sive temporaneum sive perpetuum. 2°. *Episcopus*, vel qui habet jurisdictionem quasi-episcopalem, potest imponere censum antiquum seu in fundatione et erectione Ecclesiæ vel beneficii, vel in consecratione Ecclesiæ c. 7. h. t. Potest etiam censum imponere cum concedit de consensu Capituli aliquam Ecclesiam a sua jurisdictione dependentem et eam ab oneribus episcopalibus eximit c. 6. *De*

relig. domib. (III. 36). Hic census habetur ceu indicium *acceptæ libertatis*. 3°. Antiquum censum moderatum potest ex auctoritate Episcopi imponere patronus in limine foundationis beneficii, ex c. 25. *De jure patronatus* (III. 38), in quo supponitur posse patronum exigere censum impositum in limine foundationis cum Episcopi consensu. At neque Episcopus, neque patronus potest augere censum antiquum semel impositum quamvis augeantur vires et facultates Ecclesiæ vel beneficii c. 7. h. t. quia pro Episcopo census est solummodo signum subjectionis vel indicium concessæ libertatis, non vero pensio proportionata fructibus, quæ fructibus auctis crescere debeat, et viceversa, patronus autem ex facta concessione bonorum suorum Ecclesiæ vel beneficio cessavit esse dominus, ac proinde nullo jus habet in augmento facultatum seu reddituum Ecclesiæ vel beneficii.

5. Quid vero dicendum *de novo censu*?

Non potest Episcopus aut alius prælatus *novum perpetuum censum* imponere Ecclesiis aut beneficiis cujuscunque generis cc. 3. et 7. h. t. et Clem. un. *De suppl. negl. prælatus*. (I. 5). Neque si Ecclesiam eripuerit de manibus laicorum c. 9. h. t. Potest vero Episcopus 1°. ex justa causa *clerico*, cui confert beneficium, imponere censum non perpetuum, sed personalem, scilicet duraturum ad vitam ejusdem clerici in favorem alterius clerici, vel alicujus Ecclesiæ, juxta ea quæ de pensionibus dicta sunt in titulo 12. h. l. 2°. Censum *temporaneum* potest etiam Episcopus imponere in casibus a jure definitis. Ex. gr. in favorem *vicarii temporanei* quem constituit in subsidium Parochi titularis non amplius sufficientis ad sustinenda onera parochialia c. 6. sess. 21. *De Ref.* 3°. Ex c. 7. ejusd. sess. potest beneficiis et Ecclesiis *pro reparationibus* in sacro templo perficiendis et præsertim in Cathedrali Ecclesia. Tandem ex c. 18. sess. 23. *De Ref.* potest Episcopus novum censum quoadusque necessitas postulaverit Ecclesiis et beneficiis imponere pro erectione *seminarii diæcesani*. Hæc in genere de censibus, nunc in specie

6. *De Cathedratico, seu synodatico.*

Cathedraticum est *pensio certa singulis annis solvi solita Episcopo in signum subjectionis, et in honorem cathedræ Episcopalis*. Dicitur etiam *synodaticum*, quia solvi consueverat in Synodis Episcopalibus, quæ singulis annis celebrabantur. Quod debeat Episcopo solvi cathedraticum, patet ex cc. 9. et 20. h. t. Hoc insuper

jus inter Episcopalia jura adeo est privilegiatum ut nec Episcopus possit illud in totum remittere; nec contraria licet immemoriali consuetudine præscribi possit. Nam est signum subjectionis, et honoris debiti cathedræ Episcopali. Ita expresse traditur in c. 2. h. t. et c. 8. Conc. *Romani* sub *Benedicto XIII.* an. 1725. Potest vero præscribi quantitas hujus census. Conf. *Bened. XIV. De Syn.* l. 5. c. 6. et c. 7. Solvitur vero ab omnibus Ecclesiis vel beneficiis vel capellis sæcularibus, immo etiam a parochis, beneficiis et capellis Regularium, monasteriis pleno jure unitis et non specialiter exemptis; quamvis iisdem præsent regulares c. 16. *De off. Jud. Ord.* (I. 31). Non solvitur autem a Monasteriis, vel Ecclesiis regularium in quibus ipsi regulares sacra peragunt; eximuntur enim a jurisdictione Episcopi, et a lege diocesana c. 1. *De statu Mon.* (III. 35). Nec obstat aliquando Ecclesiam fuisse Episcopo subjectam; nam quoad hunc censum respicitur status *actualis* Ecclesiæ. Juxta canones quantitas Cathedralitici erat duorum solidorum, seu solvebatur in annua summa 20 juliorum Romanor. c. 1. C. 10. q. 3. et c. 16. *De off. Jud. Ord.* (I. 31). Plurimum vero valet hac in re locorum consuetudo. Animadvertendum tamen est servandam esse ab Episcopis moderationem in determinanda taxa sub titulo Cathedralitici. Nam potius quam ad lucrum Episcopi constitutus est a jure hic census in recognitionem subjectionis et honoris erga Cathedralam Episcopalem. Hinc *Bened. XIII.* in cit. loco statuit cathedraliticum excedere non debere duos solidos seu julios 20, et quasdam classes Beneficiorum et Ecclesiarum designans voluit ut hac moderatione imponatur scilicet: 1. Quibus sunt redditus infra decem scuta 2 julii. 2. Quibus infra quinquaginta, julii 5. 3. Quibus infra centum julii 10. 4. Quibus ultra centum et in quacumque alia majori summa julii 15. Ab Ecclesiis ubi plures de massa communi participant, ab omnibus in communi julii 20 exiguntur, salvo tamen consuetudinibus Ecclesiis, et Episcopis magis favorabilibus.

De exactionibus.

7. Exactio est pensio quam vi legis diocesanae ex redditibus Ecclesiasticis justa de causa extraordinarie acquirit Episcopus. Quod ut intelligatur, sciendum est a Canonistis juxta c. 18. *De off. Jud.* (I. 31) et Glossam ibi. potestatem Episcopi dividi in legem *jurisdictionis*, et in legem *diocesanam*. Lex jurisdictionis consistit

in *dando* seu in collatione ordinum, beneficiorum, et officiorum, in ferendis sententiis et absolvendis fidelibus a culpis; lex diœcesana consistit in *recipiendo* et versatur circa illas exactiones quas Episcopus a suis subditis potest exquirere, et assequi. Exactiones ergo obtinet Episcopus vi legis diœcesanæ.

8. Præcipuum locum inter exactiones tenet *subsidium charitativum* de quo in c. 6. h. t. et definitur: *Exactio extraordinaria, et moderata ob manifestam, et rationabilem causam cum charitate a subditis expostulata*. Licet ex charitate postuletur, tamen obligat revera subditos, qui si inviti fuerint, possunt cogi ad hoc subsidium solvendum. Solvitur vero ab omnibus Ecclesiis, et beneficiis sæcularibus, a beneficiatis etiam regularibus non exemptis e redditibus *superfluis*. Solvitur autem in taxa moderata imponenda pro consuetudine locorum juxta normam seu proportionem quæ servatur in exigendis procurationibus, de quibus infra. Exprimitur hæc norma in extrav. un. h. t. (III. 10) inter comm. Exigitur autem ab Episcopo vel ab eo qui jurisdictionem habet Episcopalem, non vero ab inferioribus prælatis, qui habent etiam jurisdictionem ordinariam quemadmodum jure Decretalium erat Archidiaconus, Archipresbyter etc. ceu expresse docet c. 6. h. t. In similitudinem Episcoporum DD. tenent Abbates, et Superiores ordinum, qui possidendi capaces sunt posse saltem ex consuetudine vel privilegio a monasteriis subsidium charitativum exigere.

9. Huc referri potest pia institutio Ecclesiastica præstandi *Romano Pontifici* charitativum subsidium denarii seu *oboli S. Petri*. Hic mos primum introductus fuit in *Anglia*, dein extendebatur ad *Daniam, Sueciam et Norvegiam*.*) De hoc subsidio charitativo denarii S. Petri agit c. 12. h. t. in quo compescuntur abusus Archidiaconorum qui præerant exactionibus hujus tributi necnon c. 15. *De præscriptionibus* (II. 26), ex quo erui potest Episcopos fuisse collectores denariorum S. Petri. Nostra ætate ob spoliationes, quas S. Sedes passa est, ex instinctivo quodam motu fidelium hoc sub-

*) *Inas* enim rex Saxonum Occidentalium regnum suum, ut scribit Polydorus Vergilius l. 4. Histor. Anglicæ pag. 118., Romano Pontifici vestigale fecit singulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in singulas domos impositis circiter an. 728. — *Offa* Merciorum rex ad regnum suum extendit hunc denarium, quem auxit Athulphus rex, qui totius fere insulæ imperium obtinuit. In *Anglia* colligebatur Obolus s. Petri usque ad tempus *Henrici VIII*.

sidium charitativum in usum revocatum est; at nulli legi subjicitur, et totum ex pia liberalitate fidelium pendet.

De procurationibus.

10. Procuratio est *præstatio eorum quæ Episcopo, aliisque prælatis actualem diocesanos visitationem obeuntibus cum notario, et decenti comitatu sunt necessaria ad competentem victum, et habitationem faciendam ab illis quos visitant.* Præstanda est procuratio quia Episcopus censetur hospes in Ecclesia quam visitat ac proinde sustentari debet.

11. Quæritur primo loco *quenam sit quantitas procurationis præstandæ.* In cc. 6. h. t. et 23. h. t. temperantur abusus, qui obrepserant, Episcoporum et aliorum prælatorum visitantium Ecclesias diocesanos, cohibetur luxus et ambitio, et pro ratione illorum temporum præcipitur moderatio in comitatu et in victu. Conc. Trid. in c. 3. sess. 24. *De Ref.* præcipit ut Episcopus visitans diocesim, contentus sit modesto comitatu et equitatu, et quam celerime, debita tamen cum diligentia visitationem absolvat. Interim vero caveat ne inutilibus sumptibus cuicumque sit gravis et onerosus. Insuper adhærens dispositionibus cc. 1. et 2. h. t. in 6°. Tridentinum prohibet ne Episcopus visitans aut quisque suorum nomine et causa procurationis pro visitatione præter victualia frugaliter moderateque præstanda, quidquam aliud recipiat, nec munus quidem quod offeratur. Quodsi quis de facto aliquid recipere præsumpserit, is præter dupli restitutionem intra mensem faciendam, aliis etiam pœnis juxta c. 2. h. t. in 6°. mulctetur: idest Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi subjiiciuntur interdicto ingressus in Ecclesiam, inferiores vero suspensione ab officio et beneficio quoadusque non restituant. Has vero censuras non renovavit Const. *Ap. Sedis.* Nec eis prodest condonatio facta ab illis quibus restitutio facienda est. Immo decernit Tridentinum istos transgressores posse subjici aliis pœnis in Synodo provinciali statuendis.

12. Quæritur an procuratio possit ab Episcopo recipi *in pecunia.* In c. 1. §. 5. h. t. in 6°. cui consonat c. 2. eod. expresse id interdicitur. At hanc dispositionem correxit *Bonifacius VIII.* in c. 3. ejusd. concessitque ut, volentibus visitatis, Episcopus visitans possit procurationem in pecunia accipere. Hanc dispositionem suam fecit Tridentinum in loc. cit., item S. C. Concilii in *Potentina* d. 10. Jan. 1705.

13. Sciendum præterea est ex resolutione S. Congregat. d. 19. Sept. 1682, rel. a *Bened. XIV. De Syn. diœc.* lib. 10. c. 10. n. 6. et ex alia *S. Marci* d. 16. Jan. 1723 posse quidem Episcopum Ecclesias plus quam semel in anno visitare, ab eadem vero Ecclesia semel tantum in anno procurationem posse percipere. Quod si una die plures visitet Ecclesias Episcopus quamvis unaquæque par esset, et sufficiens ad præstandam procurationem, non potest tamen nisi *unam* accipere c. 3. h. t. in 6°. Animadvertendum tandem est ex Tridentini dispositione in cit. c. 3. sess. 24. neque semel in anno posse exigì procurationem in illis locis, seu provinciis ubi *consuetudo* est ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud percipiatur a visitoribus. Hunc vero textum Tridentini de consuetudine generali diœceseos, non vero de consuetudine alicujus Ecclesiæ particularis interpretata pluries est S. C. Conc. Ita in *Aquipendien.* d. 21. Apr. 1787 et in *Nursina* d. 8. Maji 1824. Conf. *Petella: Canones et decr. Concilii Tridentini cum resolutionibus S. Congr.* ad c. 3. sess. 24. *De Ref.* n. 13.

14. Quæritur a quibus solvitur procuratio?

Solvitur ab omnibus Ecclesiis, beneficiis, oratoriis publicis et monasteriis, quæ non sint exempta ab jurisdictione Episcopi arg. cc. 16. *De off. ord.* (I. 31) et 23. h. t. Omnia enim hæc subduntur Episcopi visitationi.

Non solvitur vero procuratio 1°. ex c. fin. h. t. ab oratoriis *privatis* seu quæ non sunt erecta auctoritate Episcopi in privatis domibus; 2°. ab Ecclesia quæ ab hac solutione eximitur *ex privilegio Pont.* c. 17. h. t.; 3°. ab Ecclesia vel beneficio censu paupere dotato arg. c. 11. §. 4. *De Rescr.* (I. 3) in 6°.; 4°. ab hospitalibus, vel aliis *locis piis* charitatis operibus destinatis ex resolut. S. Congreg. relata a *Fagnano* in *Comm.* c. 24. h. t. Etenim non convenit ut Episcopus detrahat partem reddituum, qui sublevandis miseris personis destinantur; 5°. non solvunt Cathedralis et Ecclesiæ vel loca pia civitatis in qua est Sedes episcopalis. Nam Tridentinum in sess. 24. *De Ref.* c. 3. ait procurationem pro tempore et necessitate esse habendam, quæ necessitas recipiendi victualia non videtur urgere in civitate ipsa episcopali; quemadmodum etiam S. C. Conc. pluries respondisse refert *Fagn.* in *Comm.* c. 24. h. t. n. 15. Hinc videtur fuisse derogatum c. 24. h. t.

15. Quæritur a quibus procuratio recipiatur?

Procuratio recipitur ob visitationem, hinc illi recipiunt procurationem qui jus visitandi habent. Et quidem 1°. *Romanus Pontifex* jus habet visitandi totam Ecclesiam. Repræsentatur autem a *Legatis* a latere, et a *Nunciis*. Hinc in c. 23. h. t. istis solvendæ esse dicuntur procurationes. At tractu temporis factum est, ut visitatio hæc legatorum et Nunciorum Apostolicorum cessaverit, et insuper inolevit consuetudo, ut Legati et Nuncii sustentarentur ab ipsa Apostolica Sede.

2°. In c. 6. h. t. tribuitur 1°. *Archiepiscopis* jus visitandi totam provinciam, hinc etiam recipiendi procurationes. Verum sciendum est ex c. 1. h. t. in 6°. non posse Archiepiscopum visitare diœcesim alicujus suffraganei nisi antea absolverit visitationem totius suæ diœceseos. Cui conditioni et aliam addidit Tridentinum c. 3. sess. 24. *De Ref.* ut nempe non possit visitare diœcesim suffraganei nisi prius causa cognita et probata in Concilio Provinciali. 2°. Ex eodem c. 6. *Cardinales* visitabant Ecclesias tituli proprii. At post Const. *Romanus Pontifex Innoc. XII.* 5. Kal. Oct. 1692 hoc jus desiisse dicendum est. Nam Cardinalibus in suis titulis in quibus adest clerus, reservata est facultas seu jurisdictio in iis dumtaxat quæ concernunt servitium chori. Quam Constitutionem interpretatus *Pitoni*us: *De Controv. Patron.* Alleg. 41. n. 51. ait jurisdictionem episcopalem Cardinalium cessasse in suis titulis non solum in populum, sed etiam in clerum, et concedi Cardinalibus solum jurisdictionem domesticam et extrajudicialem illius generis quæ competit vicariis vel Archipresbyteris Capitulorum, mulctando nempe delinquentes per subtractionem distributionum et fructuum et vocis in capitulo.

16. 3°. *Archidiaconi* etiam et *Archipresbyteri* vel *Decani* jure decretalium jus habebant visitandi c. 6. h. t. Archidiaconus autem Episcopo impedito quolibet triennio totam visitabat diœcesim c. 1. *De off. Archid.* (l. 23). At huic juri derogatum est a Tridentino in c. 3. sess. 24. *De Ref.* ubi præcipitur visitationem complendam esse per *Episcopum*. aut eo impedito per suum *vicarium generalem* vel alium *visitatorem deputandum*. Archidiacono quidem, Archipresbytero et aliis inferioribus reservatur facultas per seipsos tantum visitandi eas Ecclesias quas soliti fuerant visitare, assumpto tamen notario de Episcopi consensu et cum onere infra mensem rationem reddendi Episcopo de visitatione peracta.

17. 4°. *Vicarius* etiam *capitularis* visitat diœcesim; nam ipsi commissum est gubernium spirituale ejusdem diœceseos. Attendenda tamen est practica disciplina statuta per plures decisiones a S. C. Conc. de quibus *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* lib. 2. c. 9. n. 6. et lib. 10. c. 10. n. 6. Scilicet aliis resolutionibus omissis d. 13. Sept. 1721 propositis dubiis: An *Vicarius capitularis* 1°. facere possit visitationem civitatis et diœceseos, 2°. an facere possit visitationem personalem capitularium? Responsum est ad primum et secundum: *Affirmative, dummodo elapsus sit annus a die ultimæ visitationis factæ ab Ordinario.* Et in *Ostunensi Procurationis* d. 28. Julii 1718 eadem Sacra Congregatio rescripsit vicario capitulari deberi tantum *medietatem* procurationum, quæ Episcopo solvi consueverant. *Vicarius vero Capitularis* non visitat loca et personas quas Episcopus visitat tamquam *Apostolicæ Sedis delegatus.*

18. 5°. *Episcopus* visitat diœcesim. In c. 3. sess. 24. *De Ref.* Tridentinum statuit ut Patriarchæ, Primates, Metropolitani, Episcopi per seipsos, aut si fuerint impediti, per Vicarium generalem, aut visitatorem quotannis visitare non prætermittant totam diœcesim, aut saltem ejus partem majorem, ita ut si nimis ampla sit, biennio visitatio compleatur. In c. 8. sess. 7. *De Ref.* expresse ait Tridentinum Episcopum teneri ad visitandas Ecclesias omnes singulis annis. Animadvertit vero *Berardi: Jus can. univ.* diss. 4. c. 3. hanc legem annualis visitationis posuisse Tridentinum, quia renovaverat legem annualis celebrationis Synodi diœcesanæ in qua Synodo consulendum erat necessitatibus et utilitatibus Ecclesiarum quibus providendum esse intellexerat visitando diœcesim juxta c. 16. *De off. Jud. Ord.* (I. 31). At quemadmodum commodum non fuit ubique quotannis celebrare Synodum diœcesanam, ita etiam ab annua visitatione cessatum est: neque visum est id repugnare menti Patrum Tridentinorum, qui in c. 3. sess. 24. *De Ref.* et ipsi tempus visitationis ubi causa legitima subesset, ad triennium prorogarunt.

19. Visitat vero Episcopus *Ecclesias omnes sæculares*, et auctoritate *Apostolica* etiam quomodocumque *exemptas* c. 8. sess. 7. *De Ref.* Hinc 1°. Ecclesias sæculares diœceseos *Sedi Apostolicæ immediate subjectas*, earumque prælatos quasi episcopalem auctoritatem habentes, potest Episcopus tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, cujus cathedralis Ecclesia sit proximior, visitari nisi loci prælatus Episcopum in provinciali concilio elegerit, cui subsit quoad

visitationem c. 9. sess. 24. *De Ref.* 2°. Capitula *Cathedralis* et *aliarum Ecclesiarum*, eorumque personas. 3°. Ecclesias parochiales etiam *unitas monasteriis Regularium* tum quoad locum, tum quoad personas curam animarum exercentes, in iis quæ ipsam animarum curam respiciunt. Excipiuntur vero Monasteria in quibus Abbates generales aut capita ordinum Sedem ordinariam principalem habent c. 11. sess. *De Reg.*

20. 4°. Visitat etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatus beneficia omnia commendata sive sæcularia, sive regularia etiam *exempta* c. 8. sess. 21. *De Ref.* 5°. Visitat etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatus hospitalia, collegia quæque, atque confraternitates laicorum, pia loca quomodocumque appellantur, licet ad laicos pertineant et sint *exempta* c. 8. sess. 22. *De Ref.* Visitat etiam confraternitates erectas in Ecclesiis *exemptis Regularium*. Quid vero dicendum de monasteriis et Ecclesiis Regularium? Mihi videtur distinguendum esse inter monasteria et conventus intra Italiam et insulas adjacentes, et monasteria et conventus extra Italiam positos. Si de his sermo est, adhuc jus Tridentinum valet. Hinc --- a) visitat Episcopus etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatus monasteria, et Ecclesias regularium commendata in quibus non viget regularis observantia c. 8. sess. 21. *De Ref.* — b) Visitat Episcopus tamquam Sedis Apostolicæ delegatus monasteria Regularium, quæ cum aliis in provincia vel vicinis provinciis non fuerint erecta in congregationem ut capitula celebrent et designent superiores et visitatores particularium conventuum c. 8. sess. 25. *De Reg.* — c) Visitat Episcopus monasteria et conventus erectos post emanationem decreti *Urbani VIII.* d. 21. Junii 1625 in quibus 12 religiosi non possint sustentari, et actu non sustentantur. Ex cit. decreto Urbani VIII. non visitat Episcopus monasteria, in quibus verificentur conditiones de quibus sermo est in Tridentino exposito casu. Nec visitat monasteria *exempta* quæ subsunt totius ordinis capiti, licet in illis non adsit regularis observantia arg. c. 20. sess. 25. *De Reg.* Nec visitat Monasteria regularium *exempta*, fundata ante decretum Urbani VIII. quæ non subsint supremo capiti Ordinis dummodo in illis vigeat regularis observantia. Nam in c. 8. sess. 21. *De Ref.* facultas datur Episcopo solum quoad monasteria commendata in quibus non vigeat regularis observantia. Quoad monasteria Italiæ præter ea quæ statuit Tridentinum in citatis locis et Urbanus VIII. in cit. decreto, attendenda

est etiam correctio inducta per decretum *Ut in parvis Innoc. X.* d. 10. Febr. 1654. Scilicet Episcopus visitabit Ecclesias regulares et monasteria illa, quæ ex citatis omnibus capitibus juris a sua jurisdictione non sunt exempta, non visitabit vero quæ sunt exempta. Porro quæ visitat virtute decreti *Innoc. X. Ut in parvis* visitat tamquam Sedis Apostolicæ delegatus. Quæ vero sint, vel non sint exempta in sensu supradictorum jurium jam vidimus in titulo *De religiosis domibus* (III. 36). Animadvertimus vero ex decreto *Alex. VII.* d. 5. Junii 1664 Episcopum non posse procurationem exigere a monasterio quod visitat virtute decreti *Ut in parvis Innoc. X.*

21. Insuper Episcopus potest absque tamen jure procurationis visitare oratoria et Ecclesias positas in *grangiis* monasteriorum etiam prorsus exemptorum a sua jurisdictione et visitatione c. 27. h. t. Grangiæ sunt cellulæ vel parvæ domus in possessionibus seu prædiis monachorum, in quibus aliquis vel aliqui monachi commorantur agros colendi causa. Hinc qui inter eos præest administrationi bonorum temporalium, dicitur cellarius, quasi præses cellularum. In cellulis aderat oratorium.

Tandem Episcopus quoad clausuram visitat jurisdictione ordinaria monasteria monialium sibi subjecta, tamquam Sedis Apostolicæ delegatus exempta et etiam subjecta capitibus ordinum regularium c. 5. sess. 25. *De Reg. in Trid.*

22. Ad complendam vero hanc materiam, observamus 1°. scopum visitationis esse sanam *doctrinam*, pulsus hæresibus, inducere, bonos *mores* tueri, malos corrigere, populum cohortationibus ad religionem, pacem et innocentiam accendere; c. 3. sess. 24. *De Ref.* 2°. Ex c. 10. sess. 24. *De Ref.* habemus Episcopum in iis quæ ad visitationem et correctionem morum pertinent jus et potestatem habere etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegatum, ea omnia ordinandi, moderandi, puniendi et exsequendi juxta canonum sanctionem quæ illi necessaria videbuntur pro sua prudentia et emendatione subditorum, nec decreta Episcopi hac in re posse ullo modo etiam per appellationem ad Sedem Apostolicam suspendi aut eorum executionem impediri; cfr. l. II. tit. 28. n. 87.

TITULUS XL.

De consecratione ecclesiae vel altaris.

1. Nomine *Ecclesiae* in titulo venit aedes vel domus cultui divino deputata in qua fideles conveniunt ad ipsum cultum praestandum. *Altare* est sedes seu locus in quo sacrificium offertur. Aliud est *fixum*, aliud *portatile*. Fixum est quod consecratur tanquam adhærens suæ basi, portatile quod consecratur distincte et absque relatione ad basim. Hinc de loco ad locum asportari potest. Loquimur I^o. de concecratione Ecclesiae; II°. de consecratione altaris.

I^o. Consecratio Ecclesiae definitur: '*Dedicatio sollemnis Ecclesiae ad honorem Dei facta, a legitimo Ministro per unctionem chrismatis, et præscriptam verborum formam cum intentione canonica*'. Ecclesia ad fidelium pietatem excitandam ritus quosdam instituit qui appellantur sacramentalia, et eo diriguntur ut ex opere operantis fidelibus producant divinam gratiam. Ritus consecrationis Ecclesiae institutus est ad imitationem Sacramenti ordinis. Hinc consecratio dicitur esse actus ordinis, at eo sensu quia ex institutione Ecclesiae sacer minister dedicans cultui divino locum imitatur consecrationem personæ in sacra ordinatione. Quare etiam dicitur in consecratione adesse intentio canonica seu intentio ministri deputandi locum ad cultum divinum juxta Ecclesiae institutionem.

2. Differt consecratio a *benedictione*. Hæc enim fit cum *aqua lustrali* in pavimento certis adhibitis precibus, et committi potest etiam *presbyteris*, dum consecratio *chrismatis unctione* fit, et minister validæ consecrationis est solus *Episcopus*, et quidem ut licita sit, debet fieri ab Episcopo ordinario loci, qui potest alteri Episcopo munus consecrandi Ecclesiam committere c. 9. h. t. At extraneus Episcopus, si irrequisito Episcopo loci, consecrat Ecclesiam, suspenditur ab usu pontificalium c. 5. sess. 6. *De Ref.* et 2. sess. 14. *De Ref.* Necnon cessare debet per annum a celebratione Missarum c. 28. C. 6. q. 1. Hæc pœna suspensionis a celebr. missæ renovata non est in Const. *Apostolicæ Sedis*.

3. *Presbyter* vero solum ex privilegio Pontificis potest consecrationem Ecclesiae perficere. Quod et videmus concessum a *Paulo III.* d. 18. Dec. 1542. atque *Pio IV.* d. 9. Febr. 1562. Abb. Ludovico, et successoribus ejus in Monasterio *Einsidlensi* quoadusque certæ

rerum circumstantiæ manerent; cfr. *Benedictum XIV.* in *Syn. Diœc.* l. 13. cp. 15. n. 3. — Alias jam vidimus jus consecrandi Altaria spectare ad Em. Cardinales ecclesiarum titulares, non ad Cardinalem Urbis Vicarium, ex decreto specialis Congregationis confirmato a S. P. *Leone XIII.* d. 30. Jan. 1879; l. I. tit. 31. n. 38. — Inde apparet quidem, Cardinales caractere episcopali insignitos hanc altarium consecrationem per se posse peragere; at quæritur quid sit de Cardinalibus ordinatione sacra tantum presbyteris vel etiam solum diaconis. Nihil hac in re expresse a S. Sede definitum scimus, attamen facile concludi potest, Cardinalibus ordinatione presbyteris cum jure consecrandi altaria generaliter adjudicato facultatem intrinsece et tacite esse factam consecrationem perficiendi per *seipsos*, minime vero Cardinalibus caractere diaconali tantum ornatis; nam presbyter a Summo Pontifice ad perficiendas ss. unctiones (excepto sacramento Ordinis) jurisdictione donari potest, nullatenus autem diaconus. Quare Cardinalis sacramentali ordine diaconus licet jus habeat consecrandi altaria proprii tituli, non potest tamen id per se ipsum, sed Episcopum ad consecrationem delegare debet.

4. Ritus consecrationis Ecclesiæ in Pontificali Romano præscribitur, cujus ritus pars essentialis est ut liniantur sacro chrismate duodecim cruces in pariete Ecclesiæ insculptæ vel depictæ et forma verborum proferatur. De hac unctione præcipit Pontificale Romanum in tit. *De ecclesiæ dedicatione seu consecratione* circa initium: »Item depingantur in parietibus Ecclesiæ intrinsecus per circuitum 12 cruces, circa decem palmos super terram, videlicet 3 pro quolibet ex 4 parietibus.« — *Depingi* debent cruces, ut perpetua exstet consecrationis memoria; ideo fortasse melius adhibetur modus, ubi commodè fieri potest, signandi locos inunctos *lapidibus marmoreis* in forma crucis sectis. Quotiescunque ergo factum consecrationis constat, cruces depictæ vel insculptæ in perpetuum remanere debent in parietibus. Quando autem cruces depictæ vel insculptæ tractu temporis disparuerint aut vi erasæ, evulsæ, destructæ fuerint, unctiones in parietibus non erunt renovandæ, sed cruces iterum depingendæ vel sculpendæ erunt in testimonium peractæ consecrationis, arg. ex resolutionibus S. R. C. in *Lauden.* d. 28. Jun. 1879, in *Senien.* d. 5. Maji 1882, in *Nitrien.* d. 13. Jul. 1883, in *Barchinonen.* d. 16. Jan. 1886. — Secundum rubricam Pont. Rom. cruces disponendæ essent in 4 parietibus

ecclesiae: 3 cruces in singulis parietibus. Attamen hæc rubrica non est præceptiva, sed quomodo agi *possit*, innuit. Et revera non raro cruces depinguntur in 2 parietibus lateralibus, quem usum S. R. C. agnoscit, e. gr. in *Mechlinien.* d. 31. Aug. 1867. De præcepto est ut Episcopus consecrans etiam missam celebret, at ob rationabilem causam fieri potest ut alius pro consecrante celebret. Episcopus antequam procedat ad consecrationem debet certior fieri de sufficienti *dote* Ecclesiae c. 8. h. t. In quo etiam Regi Hungariae imponitur onus dotandi Ecclesiam quam fecerat consecrare. Immo ex c. 9. *De donat.* (III. 24) deducitur ipsum Episcopum consecrantem, qui sciat Ecclesiam esse absque dote, teneri ad eam dotandam. Ecclesia consecrari potest quoties de novo erigitur vel quoties ex certis documentis non potest probari eam fuisse consecratam cc. 16. et 18. *De consecr.* D. 1. At si certo est consecrata, non potest iterum consecrari nisi antea fuerit exsecrata c. 20. *De consecr.* D. 1.

5. Ratio est, quia consecratio a sacris canonibus censetur velut adhærere parietibus Ecclesiae ad similitudinem characteris qui animæ fidelis consecrati imprimitur. *Exsecratur* autem Ecclesia quoties *parietes vel totaliter, vel majori ex parte simul et non successive destructi* denuo construantur. »Pariter si parietes interiores ex toto vel majori parte sint igni simul et non successive exusti, et devastati vel abrasi, *licet non corruant* c. 20. *De consecrat.* D. 1.« Multi alii DD. dictum c. 20. *De cons.* D. 1. explicabant uti auctor noster, sc. etiam de casu quo parietes *licet non corruissent*, tamen exusti, devastati vel abrasi fuissent. At novo et novissimo tempore S. R. C. semper contrarium tenebat. Dummodo lapides cæmentati firmi stent, nihil refert utrum *crusta* sive *opus tectorium* deciderit aut totaliter aut ex majori parte annon; ita S. R. C. omisis aliis in cit. *Senien.* et *Modrussen.* d. 5. Maji 1882 et in *Tridentina* d. 26. Jun. 1894; in decreto d. 19. Maji (8. Jun.) 1896 ad II^{um}.; in *Nicoteren.* et *Tropien.* d. 9. Aug. 1897. ad I^{um}. In decreto citato d. 8. Jun. 1896 sub n. II°. statuitur: »Ecclesia consecrata remanet, quamvis in ejus parietibus opus tectorium sit renovatum.« Ex hac constanti decidendi S. R. C. praxi cit. c. 20. *De consecr.* D. 1. explicari debet et facile explicari potest; nam verba huc spectantia »ab igne exustæ« intelligenda sunt de tali incendio ut etiam muri destructi sint vel saltem destrui debeant. — Ecclesia pariter exsecrata censetur si parietes in longitudine,

latitudine vel altitudine *pro majori parte* ampliuntur. Nam post hanc constructionem antiqua cessasse et nova Ecclesia quodammodo constructa censetur. Non iteratur vero consecratio si vastetur pavimentum vel lamina aut tectum decidet et renovetur c. 6. h. t. Nam consecratio censetur parietibus adhærere. — Hic quæri potest num consecratio ecclesiæ *valida* sit, quando consecratio altaris simultanea aut sit omissa aut invalide peracta. Resp. *Valida* est consecratio; sed non licita nisi habeatur Apostolica dispensatio, quamvis aliqua vel omnia Altaria jam consecrata reperiantur; ideoque servandus omnino est ordo Rituum Pontificalis Romani, ut integritas consecrationis perficiatur, S. R. C. decretum d. 19. Maji 1896, quam S. P. *Leo XIII.* ratum habuit et confirmavit d. 8. Jun. 1896 ad I^{um}.; cfr. etiam responsum ejusdem S. C. d. 22. Apr. 1891 in *Engolismen*.

6. Præter casum exsecrationis Ecclesiæ, seu amissionis consecrationis et novæ consecrationis considerant sacri canones casum *pollutionis* et *violationis* Ecclesiæ. Dicitur polluta et violata Ecclesia cum in ea ponantur *actiones manifestæ*, et adeo *turpes vel indecentes ut censeatur injuria illata fuisse loco sacro*, et indignus reputetur cultus divini celebratione. Quod manifesta seu publica debeat esse actio ad violandam Ecclesiam patet ex eo quod Ecclesia ob actionem indigna redditur cultu sacro *ex fidelium æstimatione*, ex opinione communi.

Polluitur vero Ecclesia 1°. ex c. 4. h. t. et c. un. h. t. in 6°. per voluntariam et graviter culpabilem *effusionem sanguinis* in Ecclesia causatam seu ex vulnere in ipsa Ecclesia inflicto; 2°. per *homicidium voluntarium et injuriosum* in Ecclesia causatum c. 19. *De consecr.* D. 1. et c. 4. h. t.; hoc homicidium verificatur etiam quoties *capitis sententia* in Ecclesia, licet alioquin justa, executioni mandatur arg. c. 2. *De immunitate Ecclesiarum* (III. 23) in 6°.; item verificatur in *suicidio* positis conditionibus. 3°. ex c. 4. h. t. et c. un. h. t. in 6°. per voluntariam et illicitam *seminis humani effusionem*, sive simplici pollutione id fiat, vel fornicatione aut adulterio, sodomia etc.; 4°. si in Ecclesia sepeliatur excommunicatus vitandus, vel hæreticus notorius aut non baptizatus ex c. 7. h. t. et ex tit. *De sepulturis* (III. 28). n. 26. (pag. 258.) Notandum est responsum S. R. C. in *Tolentin.* d. 27. Febr. 1847. hujus tenoris: »Num Ecclesia consecrata quæ *militaribus* stationibus et excubiis per biduum inservivit, censenda sit profanata ac pro-

pterea indigeat reconciliatione a Pont. Rom. præscripta? -- Resp. *Ad cautelam esse reconciliandam*;« similiter ob diuturnam opificum in ecclesia mansionem in *Nicoteren.* d. 9. Aug. 1897 ad II^m.

7. Animadvertendum est iisdem modis quibus Ecclesia polluitur, pollui etiam *cœmeterium*, immo ex c. un. h. t. in 6°. habemus, polluta Ecclesia, censi etiam violatum cœmeterium unitum Ecclesiae non viceversa. Neque cœmeterium adjacens alteri, sed muris separatum non est pollutum altero polluto. Ecclesia non violatur ex aliis criminibus licet sint graviora et violantur solum Ecclesiae consecratae vel benedictae, non vero oratoria in quibus ex privilegio Missa celebratur. Nam strictae interpretationis res est.

8. Principalis effectus violationis Ecclesiae est ut sub pœna peccati lethalis, non vero irregularitatis prohibeatur in Ecclesia polluta administratio sacramentorum, custodia Eucharistiae, celebratio divinorum officiorum, sepultura christianis necnon ipsa consecratio Ecclesiae, c. ult. h. t. Immo si polluatur Ecclesia tempore Missae nec canon inceptus est, Missa continuari nequit. Ita *Rubrica Missalis* in tit. *De defectib. in Ministerio ipso occurrentibus*.

9. Ecclesia »etiam non consecrata« polluta olim, sc. ante tempus *Innocentii III.*, censebatur interdum exsecrata, ergo prius consecrata *reconsecrari* debebat arg. ex c. 20. *De cons.* D. 1. et c. 4. h. t. i. e. ex integro textu epistolae *Innoc.* ad Archiepiscopum *Compostellanum*, cp. 73. libri X. Verum *Innocentius III.* rescripsit: »Manente ecclesia et altari, ipsa (Ecclesia) poterit *reconciliari* per aquam, cum vino et cinere benedictam«; hæc reconciliatio debet fieri protinus, ait c. ult. h. t. Reconciliatio fit adhibitis ritibus in Pontificali descriptis; eaque fit ab Episcopo, si Ecclesia polluta erat consecrata, nec potest committi simplici presbytero nisi delegatione Apostolica c. 9. h. t. Si autem fuerat solummodo *benedicta*, reconciliatio fit a simplici sacerdote, nulla etiam expostulata venia ab Episcopo ex textu claro c. ult. h. t.

De consecratione altaris.

10. Ex c. 31. *De cons.* D. 1. habemus: 'Altaria si non fuerint lapidea, non consecrantur'. Hinc altare debet esse *lapideum* saltem in parte superiori in qua ponitur hostia cum calice, quemadmodum desumitur ex *rubrica Miss.* XX. *De præp. altar.* ubi dicitur 'vel saltem ara lapidea similiter ab Episcopo consecrata et

in eo inserta. Ara lapidea debet continere hostiam, et majorem saltem partem calicis' *ead. rubr. Miss.* Unde non minor uno palmo. Ara i. e. materia illa plana ubi reponitur hostia et calix in Missæ sacrificio, rite construui debet ex uno et integro lapide juxta canonicas præscriptiones, S. R. C. in *Eugubin.* d. 29. Aug. 1885.; lapis autem artificialiter ex pluribus lapidibus efformatum non est materia apta neque ad *licitam* neque ad *validam* consecrationem; decr. S. R. C. d. 8. Jun. 1896 ad III^{um}. Hoc valet de altaribus et *fixis* et *portatilibus*; *portatilia* — ut jam nomen insinuat — minora sunt, ex uno lapide constructa quæ de uno in alium locum facile possunt portari; *fixa* vero cum basi firmiter debent conjungi quæ conjunctio vocatur *stipes* altaris. Variis autem modis hæc conjunctio fieri potest, dummodo hic *stipes* et *ipse* lapideus est ita quidem ut communiter putari ac facile probari possit totus lapideus, S. R. C. in *Senien.* d. 14. Dec. 1888. ad I^{um}. Quare non licet consecrare altare cujus nucleus (sc. stipitis) quamvis lapideus, undique tamen tectus sit lateribus quibus super inducta est crusta marmorizata, S. R. C. ibidem ad II^{um}. Attamen consecratio ejusmodi altaris, sc. cujus mensa constat ex uno integroque lapide, cujus tamen stipes non totus lapideus est, valida censetur, S. R. C. in *Gnesnen.* d. 8. Jun. 1894. quia uti consecratio talis quasi portatilis altaris consideratur. Indulget vero Apostolica Sedes, ut altari jam consecrato addantur stipites lapidei, atque unctiones præscriptæ in angulis private iterentur ut mensa cum iisdem stipitibus jungatur; S. R. C. cit. loco.

Præter requisita respectu aræ et stipitis requiritur præcipue in altaribus et fixis et portatilibus: *confessio*, sc. *sepulchrum* ubi recluduntur reliquiæ ss. Martyrum, ut offeratur corpus Domini eucharisticum super corpus ejusdem Domini mysticum, 1. *Cor.* VI. 15. 19., *Eph.* V. 30. ita ut quodammodo impleatur visio prophetæ Novi Testamenti in *Apocal.* VI. 9. De quo sepulchro altaris pauca sunt notanda:

1º. Reliquiæ sint ss. Martyrum, ex Pontificali Romano, quibus tamen adjungi possunt reliquiæ sanctorum Non-Martyrum. — Reliquiæ sint primariæ, ex corporibus sanctorum, non ex veste, utensilibus etc. — Reliquiæ sint numero plures; nihilominus S. R. C. d. 16. Jan. 1888 in una *Ordinis Minorum S. Francisci de Observ.* peractæ jam cum *unica* reliquia consecrationis sanationem defectûs benigne impertivit præsupposito tamen quod ejusmodi altaria facile

rursus consecrari nequirent. — Pro consecratione altaris reliquiæ adeo sunt necessariae, ut consecratio absque reliquiis sit invalida et iterari debeat; S. R. C. in *Lamacen.* d. 29. Apr. 1887. ad I^{um}; in cit. *Ordinis Minorum* d. 16. Jan. 1888.

2°. Hæ reliquiæ in sepulchro reponendæ *sigillo* muniri debent. Nonnunquam quæ præscripta sunt de necessitate sigilli, confunduntur. Agitur enim hic de *duplici* sigillo: unum est sigillum Episcopale quo muniendum est *vas* ubi reconduntur reliquiæ jam vigilia diei consecrationis; alterum est *lapis* vel *coperculum* quo ipsum sepulchrum mediante cæmento recludi debet. De priore loquitur Pontificali hisce verbis: »Pontifex parat Reliquias in altari consecrando includendas, ponens eas in decenti et mundo vasculo, cum tribus granis thuris; ponit etiam in eo chartulam de pergameno, scriptam sub hac forma (sequitur forma), *sigillans* ipsum vasculum diligenter.« Alterum sigillum ponere sive firmare sepulchrum lapide chrismato pertinet ad ritus ipsius consecrationis altarium, de quo sigillo loquitur *Alexander III.* in c. 1. h. t. Attendi debet aliqua differentia inter requisita ad consecrationem altaris fixi et consecrationem altaris portatilis. In consecratione altaris fixi *duplex sigillum* præscribitur; econtra in consecratione altaris portatilis secundum sigillum i. e. coperculum firmatum præscribitur, cum sigillum Episcopale *possit* adhiberi ad arbitrium Episcopi; S. R. C. in *Vivarien.* d. 28. Febr. 1880 ad II^{um}. — Coperculum sepulchri debet esse *ex naturali lapide*, S. R. C. in una *S. Joannis in America* d. 15. Dec. 1882. Ergo cæmentum solum pro clausura adhibitum minime sufficit; in *Arichaten.* d. 28. Julii 1883.

11. Altaria consecrat *solus Episcopus* nec simplici sacerdoti potest consecrationem committere nisi solus Romanus Pontifex arg. c. 3. h. t. Quod de consecratione altaris dictum est, etiam dici debet de consecratione *calicis* et *patenæ* quæ nempe a solo Episcopo perfici potest. Idem pariter dicendum de benedictione *campanarum*. Ratio est quia intervenit unctio et fit per modum *consecrationis*. Qui ritus a sacris canonibus reputatur actus ordinis episcopalis in sensu superius exposito.

12. Pariter *paramenta* et *vestes* ad Missam pertinentes benedicuntur ab Episcopo. At ita reservatur Episcopo benedictio, ut facile ex rationabili causa facultatem benedicendi concedere ipse possit etiam simplici sacerdoti.

13. Valida consecratio iterari nequit, quia censetur altare retinere consecrationem donec exsecratur. *Exsecratur* autem altare seu amittit consecrationem 1°. per fractionem lapidis superioris seu diminutionem substantialem ejusdem; cc. 1. et 3. h. t. — Invalida quoque censebatur a S. R. C. consecratio altaris, »cujus materia erat ex materia tam fragili, ut in actu ejus consecrationis quarta ejus pars esset abrupta et divisa; hoc enim non obstante posteriores cæremoniæ perfectæ sunt et unctiones in 4 angulis *potioris* partis, conjunctim cum stipite«, in *Gnesnen*. d. 8. Jun. 1894. ad II^{um}. — Si ara altaris quæ in actu consecrationis ex uno integroque lapide constabat, postea casu aliquo in duo vel plura frustra *diffRACTA* cæmentaria tamen arte quasi in unum denuo lapidem firmetur, hoc non obstante exsecratum censendum est ex decreto S. R. C. d. 19. Maji (8. Junii) 1896 ad III^{um}. — Exsecratur altare 2°. si frangatur aut removeatur *sigillum* seu lapis qui superpositus custodit reliquias sanctorum arg. c. 1. h. t., licet reliquiæ cum sigillo Episcopali prorsus intactæ manserint S. R. C. d. 23. Jun. 1879 in *Polycastren*. ad II^{um}. — Dicitur »si *removeatur* sigillum sepulchri«; hoc autem non verificatur, quando coperculum de novo cæmento firmatur, ex responsis ejusdem S. C. in *Lucana* d. 3. Sept. 1879 ad II^{um}. et in una *Ordinis Cisterciën*. d. 25. Sept. 1875. 3°. Altare fixum consecratum amittit consecrationem si lapis seu tabula superior *amoveatur* c. 3. h. t.; cfr. etiam S. R. C. in *Lucan*. d. 3. Sept. 1879 ad I^{um}.

14. *De privilegio altaris portatilis*. Privilegium hoc in eo consistit ut quis extra locum benedictum, vel oratorium possit ubicumque in privatis domibus lapideam tabulam rite consecratam in altaris formam componere, ibique Missam celebrare. Ex c. 12. *De priv.* (V. 7) in 6°. hoc privilegium habebant *Episcopi*. Istis æquiparati sunt S. R. E. *Cardinales*. Ex c. 30. *De Privil.* (V. 33) concessa est eadem facultas *nonnullis regularibus*. At Conc. Trid. sess. 22. in decret. *De observand. et vitand. in celebr. Miss.* cavet ne Episcopus patiatur quemquam Missam celebrare *extra Eccl.* in altari portatili. Cum vero in eodem decreto tribuant Patres Episcopo facultatem procedendi etiam contra regulares in iis quæ spectant ad Missæ sacrificium, hinc inferunt DD. per hoc decretum Tridentinum fuisse regularibus sublatum privilegium altaris portatilis concessum iisdem ante Concilium. Episcopus vero potest etiam censuris compellere Regulares hac in re contravenientes.

S. Conc. in *Toletana* d. 4. Junii 1672. At eadem S. Congr. censuit a Tridentino non fuisse derogatum privilegio Episcoporum et Prælatorum Episcopis superiorum. Ex lib. XII. Decretor. pag. 120.

15. Verum ad compescendos abusus qui irrepserant *Clem. XI.* in decreto d. 15. Dec. 1703 declaravit Episcopis et prælatis his majoribus etiam Cardinalibus nullo modo licere extra domum propriæ habitationis in domibus *laicis* etiam in propria diœcesi erigere altare, ibique Sacrosanctum Missæ sacrificium celebrare. Cum autem hoc decretum videretur prohibere usum altaris portatilis Episcopis etiam visitantibus diœcesim, vel iter facientibus, hinc *Innoc. XIII.* in sua Const. *Apostolici Ministerii* et *Bened. XIII.* cit. Const. declararunt prohibitionem *Clem. XI.* non esse intelligendam de domibus etiam laicorum in quibus Episcopi forte occasione sacræ *visitationis*, vel *itineris hospitio* excipiantur; item quando Episcopi in casibus a jure permissis vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia absentes a domo propriæ ordinariæ visitationis, moram faciant in aliena domo per modum similis habitationis, in his etiam casibus licita erit altaris erectio ad effectum prædictæ celebrationis non secus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis. Cui dispositioni denuo confirmatæ decreto *Urbis et Orbis* S. R. C. d. 19. Maji 1896, quod S. P. *Leo XIII.* ratum habuit d. 8. Jun. 1896., accessit novum privilegium, sc. ut »etiam fideles omnes Missam aut ab Episcopo ipso aut a sacerdote in commodum et cum permissu ipsius Episcopi sive in propriæ habitationis Oratorio sive super ara portatili, ubicunque degant, celebratam audientes, quoties opus fuerit, præceptum Ecclesiæ adimpleant.«

TITULUS XLI.

De celebratione Missarum et Sacramento Eucharistiæ et divinis officiis.

1. Relinquimus partem theologicam de Eucharistia prout est sacramentum, et prout est sacrificium. Pariter partem canonicam de Sacramento Eucharistiæ remittimus ad titulum *De Custodia Eucharistiæ* (III. 44). Hinc restringimus tituli materiam ad celebrationem Missarum et ad divina officia.

Et quoad primum quærimus 1°. loco: *Quoties in anno teneatur sacerdos Missam celebrare.* In c. 9. h. t. *Innocentius* pœna suspensionis plectit eos qui vix *quater* in anno celebrant. Hinc DD.

inferunt esse præceptum ut saltem quater in anno celebret Sacerdos, seu die Nativitatis et die Resurrectionis et Epiphaniæ Domini necnon die Pentecostes. Qua in re animadvertendum est *Cajetanum* Cardinalem in *Comm. ad S. Thomam* docuisse hoc præceptum de Missæ celebratione quater saltem in anno esse sub levi, *Sanctum* vero *Pium V.* jussisse expungi hanc opinionem ab illis commentariis. Hinc opinio hæc teneri non potest. Conc. vero Trid. c. 14. sess. 23. *De Ref.* Episcopo intimat ut curet ut sacerdotes saltem diebus *dominicus* et *festis solemnioribus*, si autem parochi sint, tam frequenter ut muneri suo satisfaciant, missas celebrent. Certe sacerdotium non est simplex honor dignitatis et potestatis favor, sed etiam est onus, et officium juxta illud *Pauli* ad *Hebr.*: V. 1: 'Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur etc. ut offerat sacrificia pro peccatis'. Tenetur ergo Missam celebrare presbyter et Episcopus curare debet ut presbyter hoc officium adimpleat. Ajunt vero DD. hanc curam Episcopi non actum, sed habitum respicere, scilicet providebit Episcopus, ne habitualiter sacerdotes omittant celebrationem Missæ contra mentem Tridentinorum Patrum expressam in c. 14. sess. 23. *De Ref.*

2. Animadvertendum est hanc curam non posse Episcopum exercere adhibitis *pœnis* et *censuris*. Non expedit enim timore pœnarum adigere clericum ad Missam celebrandam. Hinc cum quæreretur a S. C. Concilii 'An hoc (munus curandi etc.) Episcopus facere debeat solis adhortationibus et admonitionibus, an vero possit monere sub pœnis et censuris ut legitime non impediti debeant celebrare', d. 25. Febr. 1617 censuit non posse ex c. 14. sess. 23.; *Giral. comm.* ad c. 1. h. t.

3. Quæritur an Sacerdos possit eadem die pluries Missæ sacrificium offerre? Ante ætatem *Alex. II.* (an. 1061---73) lege speciali interdicta non erat iterata missæ celebratio in eadem die. Verum ad comprimendam avaritiam Sacerdotum plurimorum, qui simoniace ordinati missas quotidie lucri captandi causa ingeminabant, canonem edidit *Alex. II.* qui refertur sub c. 53. *De cons.* D. 1. in quo statuit pro lege generali *unam* dumtaxat celebrandam esse Missam a Sacerdote qualibet die. Hanc legem renovarunt *Innoc. III.* in c. 3. h. t. et *Honorius III.* ejus successor in c. 12. h. t. In quibus cc. animadvertimus adhiberi vocem *sufficit* vel *sufficiat* unam missam celebrare, sed ex *sensu* capitis

apparere hoc verbum exprimere prohibitionem, ne plures missæ celebrentur.

4. At ex antiquissima consuetudine et ex c. 3. h. t. excipitur dies *Nativitatis Domini* in qua die in Ecclesia Latina 3 missas licet celebrare. Glos. in c. 3. *rationem* adsignat. Sciendum insuper est sacerdotes hac triplici celebratione posse tribus obligationibus satisfacere S. C. Conc. *Nullius* d. 18. Apr. 1654. lib. 19. Decr. p. 3336. Si dies *Nativitatis Domini* excipitur valet adhuc lex generalis prohibens pluries ab eodem Sacerdote in die Missas celebrari; nisi adsit *privilegium* vel *necessitas*.

Et quoad I^o. *privilegium* scimus in regno *Aragoniae*, seu in ipsa *Aragonia* et in ditionibus *Valentiae*, *Catalaniae* et *Majoricae* disciplinam viguisse, ut in die commemorationis omnium fidelium defunctorum sacerdotes Regulares tres missas possent celebrare, sæculares vero duas. Acceptis precibus a regibus Hispaniarum et Lusitaniae rebusque mature perpensis *Ben. XIV.* in Const. *Quod expensis* dd. 21. et 26. Aug. 1748 concessit omnibus sacerdotibus sive sæcularibus sive regularibus regnorum *Hispaniarum* et *Lusitaniae* privilegium celebrandi tres missas in die commemorationis omnium fidelium defunctorum. Ad removendam vero omnis avaritiæ maculam nihil innovans circa consuetudinem Regni *Aragoniae* recipiendi 2 vel 3 eleemosynas, statuit Pontifex ut in aliis regionibus in quibus privilegium trinæ celebrationis concedebat, præter unius Missæ eleemosynam nil aliud sacerdotes pro aliis duabus missis perciperent, nec possent duas alias missas applicare in satisfactionem oneris antea assumpti. Quoad vero sacerdotes qui in Regno *Aragoniae* duas tantum missas poterant celebrare, et ob novum indultum præsentis Constitutionis tertiam possunt Missam celebrare; Pontifex vetat illos pro hac tertia missa eleemosynam recipere.

5. Alia exceptio II°. est *necessitas* de qua in cit. locis juris c. 53. *De consecr.* D. 1. et c. 3. h. t. Antiquitus plures necessitates admitterebantur. At hodie post Epistolam »*Declarasti Nobis*« *Benedicti XIV.* ad Episcopum *Oscensem* d. 16. Martii 1746 *unicus casus necessitatis* admittitur, nempe quando unus presbyter ministrat seu præest duabus Ecclesiis inter se valde dissitis, neque alius est sacerdos, qui in alterutra Ecclesia celebret Missam; »item quando una tantum sit Ecclesia, in qua Missa celebratur, et ad quam insimul universus populus convenire non potest«; *Benedic-*

*tus XIV. c. 1. et Instructio S. C. de Prop. Fid. d. 24. Maji 1870. n. 10. Quo in casu binationis post primam Missam Sacerdos debet jejunium servare. Cessante vero necessitate cessat in Parocho hujusmodi facultas binas Missas celebrandi. Quamvis hæc facultas a jure communi concessa sit ac proinde proprie dicta dispensatio Episcopi non requiratur, tamen necesse est ut Episcopus rem cognoscat et veniam præbeat. Ipse enim est verus *Judex necessitatis*. Ita *Bened. XIV. in cit. Epistola ad Ep. Oscensem; Instructio S. C. de Prop. Fide d. 24. Maji 1870.**

Animadvertimus tandem non semper verificari conditiones veræ et proprie dictæ necessitatis, sed utique habere potest locum *dubia vel aliqualis* necessitas. Ut possint Episcopi in hoc casu dispensationem concedere binationis Missæ in eadem die, obtineant necesse est indultum ab *Apostolica Sede*. Cum enim sit dispensatio a jure communi, excedit facultates episcopales. Quæ exposuimus, novissimo responso S. C. Concilii ad Episcopum *Malacitanum* d. 10. Maji 1897 denuo fuerunt comprobata.

6. Si quæstio proponitur, utrum — præter diem Nativitatis Domini et privilegium regnis Hispaniæ et Lusitaniæ concessum — unquam concedatur uni sacerdoti *trinare*, sc. tres ob necessitatem populi et penuriam sacerdotum missas celebrare, dicendum est, hanc facultatem tamquam abusum semper consideratam esse a Sede Apostolica; argumento relationis Archiepiscopi *Mexicani* ad S. Sedem: »Admonitus fui«, ait, »ut iste abusus tres Missas prædictis diebus (de præcepto) celebrandi penitus extirparetur«. Nihilominus idem Archiepiscopus urgentissimam ad Summum Pontificem fecit instantiam, ut dignaretur concedere hanc extraordinariam facultatem. Et revera ob gravissimas causas et speciales circumstantias rescripsit S. C. Concilii d. 28. Martii 1896: »*Pro gratia* (sc. *trinandi*) *ad quinquennium, in forma et terminis rescripti d. 20. Dec. 1879, facto verbo cum Sanctissimo.*«

Mens autem (aliis verbis *forma et termini*) rescripti d. 20. Dec. 1879 hæc erat: »Ut ultra 3. missam nullam nullaue de causa iterationem permittas; necnon ut, concessionis tempore durante, ea qua præstas prudentia ac sollertia res componere satagas ad tramites disciplinæ *vigentis*, qua sc. plebis necessitati audiendi Sacrum satis consulatur per binationem«. Hoc indultum est prorsus extraordinarium neque unquam in exemplum trahendum, cfr.

rescriptum S. C. Conc. d. 6. Juli 1893 ad Episcopum *S. Jacobi* (in *Costarica*).

7. Hucusque tractavimus de facultate celebrandi sæpius in die, cui quæstioni annectenda est altera: Utrum liceat pro singulis missis etiam acceptare singula stipendia vel satisfacere certis obligationibus?

I. Raro accidet, ut sacerdos binandi facultate præditus prorsus liber sit ab *obligatione* applicandi, e. gr. pro populo, pro fundatoribus etc., nihilominus accidere possunt casus; quare prius ad hoc respondendum censuimus. Nunquam — absque specialissimo privilegio — potest sacerdos qui binandi facultate gaudet duo stipendia accipere pro duabus missis uno die celebratis; c. 53. *De cons.* D. 1.; *Bened. XIV.* in epistola *Declarasti* et in *Const. Quod expensis* d. 21. Aug. 1748. §. »Applicationem«. Diximus *absque specialissimo privilegio*; nam S. Sedis raro quidem in hac re dedit dispensationem; sic Archiepiscopus *Friburgen.* a S. Sede gratiam impetravit, ut sacerdotes ejusdem Archidioceseos etiam pro 2^a. missa accipere possent stipendium ea tamen conditione, ut hoc 2um. stipendium transmitterent ad ipsum Archiepiscopum pro sustentatione et educatione candidatorum sacerdotii; cfr. causam *Friburgen.* tractatam d. 14. Apr. 1894 penes S. C. Concilii. — Alterum exemplum dictæ gratiæ specialis commemoratur in epistola circulari S. C. de Prop. Fide d. 15. Oct. 1863 (rel. in *Instructione* sæpe nominata ejusdem S. C. sub n. 8.), »ut justa et gravi causa intercedente Sacerdotes aliquarum Missionum (venia suorum Ordinariorum) etiam pro secunda missa in eodem die celebranda stipendium percipere possint et valeant«.

Specialis ergo privilegii Apostolici casu excepto nunquam licet pro secunda missa quando facultas binandi datur, *secundum* stipendium accipere. Hac autem dispositione minime excluditur, quominus pro *labore externo* e. gr. longo itinere, aliquid recipiatur. S. C. Concilii in *Monasterien.* d. 11. Jun. 1845.; in *Treviren.* d. 23. Mart. 1861.; in *Aprutina*, d. 20. Febr. 1886.

II. Sæpius accidit, ut sacerdos sit *obligatus* ad applicandum saltem unam missam, e. gr. pro populo. — Obligatio ad applicandum potest provenire aut ex caritate vel fidelitate aut ex justitia. Obligatio ex justitia hic non intelligitur de obligatione ex dato

aliquo stipendio, sed ex aliquo officio, e. gr. parochi, canōnici, beneficiati etc. Inprimis notandum est in utroque casu sc. in obligatione ex caritate etc. et in obligatione ex officio omnem prorsus remunerationem *actualem* excludi non spectata remuneratione *habituali* quæ ex munere parochi etc. provenit. Hoc præmisso dicendum est: 1°. Quotiescunque sacerdos binandi facultate pollet, officio *ex caritate* vel *fidelitate* semper potest satisfacere, licet pro altera missa stipendium acceperit vel ex officio alteram missam applicaverit; S. C. Concilii in *Nanceyen.* — *Tullien.* et *Nemausien.* d. 14. Sept. 1878. et in *Vivarien.* d. 5. Martii 1887 ad I^{um}. »An sacerdos qui ex statutis sodalitatis cui nomen dedit, tenetur missam celebrare pro sodali defuncto, possit ad satisfaciendum huic oneri, secundam missam in die binationis applicare in casu?« S. C. C. in dicta *Vivarien.* respondit: *Affirmative.*

2°. Aliter res se habet quando sacerdos applicare tenetur saltem unam missam pro munere suo, e. gr. missam parochialem. Cum altera missa potest quidem officio caritatis satisfacere, minime vero obligationi ex aliquo stipendio enatæ. At quæritur: Potestne sacerdos qui pro munere suo unam missam applicavit, etiam alteram missam applicare, ut satisficiat secundæ obligationi ortæ ex altero munere. Certum est parochum qui duas administrat parochias, non solum *posse* in casu binationis unam missam pro uno parochiano populo applicare, et alteram pro altero, sed etiam *debere*: cfr. dicta in tit. *De parochis* (III. 29) nn. 15. et sqq. (pag. 273). Idem statuendum videtur, si quis sacerdos ad applicandum tenetur ex alio munere, e. gr. beneficiati; hoc erui potest ex celebri causa *Friburgen.* d. 14. Apr. 1894. Quæsitum fuit: »Utrum oneri, sacerdoti E. tamquam beneficiato incumbenti, quavis dominica applicandi *pro fundatoribus*, satisfacere possit per secundam missam quam præter missam *parochialem*, pro parochia Andelshofen applicandam, celebrat« (dictam parochiam beneficiatus E. administrandam ab Archiepiscopo acceperat)? Cui quæsito S. C. C. respondit: »Vigore etc., attentis etc. pro gratia *ad cautelam* ad triennium, si tamdiu etc.« — S. Congregatio ex professo decidere noluit quæstionem, attamen verbo »ad cautelam« non obscure indicat, dictum beneficiatum ad instar parochi cum duabus parochiis distinctis posse duplici oneri duplici missa satisfacere. Verum in omni casu S. C. consulebat tranquillitati conscientiæ,tribuendo specialem gratiam in quantum opus erat.

Porro duplex obligatio applicandi ex munere urgere debet *pro die binationis*; nam si ejusmodi obligatio secunda non urget pro illo die, missam applicare non licet ad hanc intentionem.

Si e. gr. parochus die festo ubi obligatio applicandi pro populo urgebat, interveniente legitimo impedimento non poterat applicare, nequaquam proximo die festo ejusdem obligationis potest unam missam applicare, ut satisfaciat obligationi *occurrenti*, alteram, ut satisfaciat obligationi *translatæ*, S. C. Concilii in *Vivarien.* d. 5. Martii 1887 ad II^{um}.

8. Ad materiam tituli potest etiam referri quæstio *de reductione onerum Missarum*. Super hac re adest dispositio Conc. Trid. in c. 18. sess. 25. *De Ref.* Accessit decretum S. C. Concilii auctoritate *Urbani VIII.* vulgatum quodque refertur a *Reiffenstuel* in h. t. n. 30. In hoc decreto præsertim constituitur non posse Episcopum nec in diocesana Synodo, aut superiores regulares in capitulis generalibus reducere onera Missarum, quamvis reditus tenues sint, et stipendia sint incongrua pro singulis missis, sed reductionem expetendam esse ab *Apostolica Sede*. Prohibet pariter decretum ad damnabile lucrum removendum, ne presbyter qui pro celebratione Missæ eleemosynam accipit, Missam faciat ab altero celebrare, *retenta sibi parte eleemosynæ*. Hæc prohibitio intelligi non debet de beneficiario, qui ex lege foundationis non impediatur quominus per alium possit celebrationi Missarum satisfacere. Hic enim potest sibi retinere quod superest tradita prius celebranti sacerdoti *congrua* eleemosyna.

De officio divino.

9. Nomine *divini officii* veniunt horæ canonicæ. Recitatio officii in Ecclesia latina pro clericis majoribus et beneficium ecclesiasticum possidentibus est de præcepto in c. 9. h. t. ubi *Innoc. III.* præcipit in virtute sanctæ obedientiæ ut divinum officium nocturnum pariter et diurnum quantum eis Deus dederit, studiose celebrent pariter et devote. De publica et solemnī recitatione divini officii egimus in tit. *De Clericis non residentibus* (III. 4). *S. Pius V.* in Const. *Ex proximo* 12. Kal. Oct. 1571 statuit ut quicumque beneficium ecclesiasticum obtinuit, si post sex menses a consecutione beneficii legitimo impedimento cessante officium divinum non dixerit, fructus beneficii amittat pro rata temporis omissionis officii.

10. Cum recitatio officii divini pertineat ad cultum publicum, hinc determinatio horarum et forma specifica hujus orationis pendet tota ab ecclesiastica constitutione. Antiquitus Ordinarius loci moderabatur recitationem officii. Hinc ortæ sunt diversæ normæ diversæque formæ hujus publicæ orationis. Sed ad uniformitatem inducendam, necnon ad removendum periculum, ne hæretici in publicis orationibus errores suos introducerent, approbatio divini officii *ad Apostolicam Sedem* reservata est; quæ in novis proponendis officiis particularibus solet absolute præcipere ut in illa forma recitentur, et quandoque adjicit etiam clausulam non valere recitationem secus factam.

TITULUS XLII.

De baptismo ejusque effectu.

1. Licet de materia, forma, subjecto, ministro, intentione etc. ex professo theologi loquantur, nihilominus nonnulla maximi momenti in hac materia ad jus canonicum spectant quæ breviter tangemus. Sermo erit I^o. de baptismo; II°. de ejus effectibus. Quoad ipsum baptismum aliqua respectu *ministri, subjecti, iterationis, loci, temporis* notabimus. Sit ergo

I. 1°. *De ministro baptismi*. Distinguamus oportet ministerium *solemnitatis* et *necessitatis*. Valide baptizare posse omnem hominem, dummodo cetera requisita ad valorem ponantur, inter omnes constat. At in conferendo baptismo *necessitatis* ordo quidam est observandus ita ut ille qui corpori Christi eucharistico et mystico est propior, ceteris præferatur nisi vel respectus *scientiæ* vel *decentiæ* aliud suadeat. — Minister *solemnitatis* ordinarius est sacerdos, extraordinarius diaconus; quoad liceitatem requiritur, ut sacerdos sit parochus vel delegatus a Parocho vel ab Ordinario loci. Si quæretur, utrum diaconus solemniter baptizans sine licentia Parochi vel Ordinarii fiat irregularis, eum non fieri irregularem, licet graviter peccet, nostra sententia est, quam probabimus in tit. *De clerico non ordinato ministrante* (V. 28).

2. Loquimur 2°. *de subjecto baptismi*. Omnis homo nondum baptizatus *valide* baptizari potest, sive sit infans sive adultus, dummodo adultus habeat saltem habitualement intentionem. *Licite* baptizantur adulti, quando convenienter sunt *dispositi*. Ad hanc dispositionem requiruntur tria: fides nempe, poenitentia et intentio

illum percipiendi; attamen non eodem modo hæc tria requiruntur, etenim prima et secunda conditio pertinent ad liceitatem tantum, intentio vero etiam ad valorem. Ergo si certum est ultimam conditionem deesse, nullo modo baptizari potest adultus; si dubium adest de intentione in adulto et nunc baptizari debet, baptizandus est sub conditione: »*Si capax es*«. — Deinde si certo deficiunt fides et pœnitentia, licet intentio necessaria adsit, non licet baptizare adultum, juxta responsum S. C. Inq. d. 25. Jan. 1703 ad Episcopum *Quebecensem*. Econtra si sacerdos certus quidem sit de intentione, sed dubius respectu fidei et pœnitentiæ in adulto, et tempus baptizandi urgeat, ob imminentem mortem, baptizari eum debet aut omnino sine conditione aut saltem sine conditione respectu *dispositionis*. Nam conditio quoad capacitatem etiam respectu *fidei* adjungi potest et debet, quoties prudenter dubitatur utrum mysteria de Deo uno et de Deo remuneratore (cfr. prop. 22. damnatam ab *Innocentio XI.* d. 2. Martii 1679) sufficienter intellexerit vel sufficienter credat necne; item quoties dubium vel certum est, baptizandum ignorare mysteria Ss. Trinitatis et Incarnationis D. N. J. Chr.; duo priora mysteria scitu esse *certo* necessaria necessitate medii, altera duo saltem *probabilissime*, nemo est qui ignoret; diximus *probabilissime*; nam etiam S. C. Inquisitionis adhæsit sententiæ, huic duplici responso dato d. 10. Maji 1703; cfr. *Analecta J. P.*, ser. 2. col. 1804. 1805.

Licite collationis baptismi subjecta sunt infantes parentum *catholicorum* qui »quamprimum fieri poterit deferendi sunt ad baptismum« (Rit. Rom.). Quando vero infantes parentum hæreticorum vel Judæorum vel gentilium licite baptizari possint, videri potest supra in tit. *De conversione infidelium* (III. 33) n. 5. pag. 320—321.

3. Hucusque sermo erat de hominibus jam in lucem editis, at quid dicendum est de infantibus in utero matris existentibus; possuntne valide et licite baptizari? Audiamus inprimis *Rituale Romanum* in tit. *De baptismo*, in parte: *De baptizandis parvulis*: »Nemo«, ait, »in utero matris clausus baptizari debet«. Sed si infans *caput* emiserit, et periculum mortis immineat, baptizetur in capite, nec postea si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendeat, baptizetur; et tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus hoc modo: »*Si non es baptizatus, ego te*

baptizo in nomine Patris etc.» — Duos in hoc loco distinguit casus Rit. Rom.: unum in quo infans partialiter (sc. in aliquo membro) natus est, alterum ubi infans omnino in utero matris clausus est; qui casus accuratius explicandi sunt.

a. Si caput infantis extra vias partus emissum est et periculum imminere creditur, infans in hoc membro baptizari debet *nulla adjecta conditione* nisi *de vita* quando prudenter dubitari possit, num infans adhuc vivat. Idem servetur si aliud membrum emissum est nisi quod conditio »Si capax es« adjici *possit*. — Quando infans sic baptizatus mortuus exierit, in loco sacro semper sepeliri debet. Quando autem vivus exierit, statim baptizari debet adjecta conditione »Si nondum es baptizatus« ut supra. — Si vero in capite jam emissio baptizabatur infans, amplius non debet baptizari neque sub conditione saltem ex circumstantia quod truncus infantis inter baptismum adhuc nondum editus erat; facile autem *aliæ* dubitandi rationes exsurgent, e. gr. de forma et materia in hisce necessitatibus valide applicata, quibus de rationibus poterit conferri conditionatim baptismus etiam hoc casu.

b. Loquimur de casu in quo infans neque totus neque in parte in lucem prodiit. Iterum subdistinguamus necesse est inter casum ubi infans adhuc *clausus* est et inter casum quo ipsum corpus infantis aliquo modo *attingi* potest. Si infans *omnino clausus* est, baptismus applicari nequit, neque corpori matris — idquod valere non solum hæretici olim somniabant, sed etiam matres eruditionis exsortes adhuc opinantur — neque in cutibus fœtum circumdantibus, »secundinis« dictis. Involutus est enim fœtus in utero matris tribus cutibus: deciduâ, amnio, chorio, quarum prima extrema ex utero matris, aliæ duæ interiores ex ovulo fœtus originem ducunt et quæ omnes crescente infante magis extenduntur. Certum igitur est fœtum baptizatum in deciduâ tantum non esse baptizatum; item baptismus amnio vel chorio tantum applicatus videtur saltem dubius.

Aliter res se habet quando infans in utero vel in vagina matris adhuc quidem est retentus, *certe* tamen aliquod corporis membrum potest *attingi* scissis vel diruptis secundinis. Potestne in hoc casu infans valide et licite baptizari? Respondetur: Non solum potest, sed etiam debet baptizari. — Nam objectiones ex ss. Patribus, inprimis e s. *Augustino* desumptæ solvi facile possunt; consulatur *Benedictus XIV.* in *Syn. diœces.* l. 7. cp. 5. nn. 4. et 5.

Si enim contenditur: Quod natum non est, renasci non potest, bene intelligatur et tota difficultas evanescit. Nam infans in utero matris respectu renascendi jam natus est i. e. jam vitam humanam, licet intrauterinam, ducit, jam homo viator est; etenim nasci significat non solum edi in lucem, sed etiam *oriri* et hoc quidem convenientius, idquod prætermisiss classicorum locis concluditur ex *Matth.* I. 20 coll. cum *Joa.* III. 5.; utique in utroque loco S. Scriptura de «γεννηθῆναι» loquitur. Deinde dato quod nasci nihil significet nisi edi in lucem, explicari etiam in hoc sensu non ardue potest; etenim clausuræ jam sunt disruptæ ita ut corpus infantis videri et attrectari possit. *Debet* autem baptizari; nam in periculo mortis juvari debet homo auxiliis etiam solum probabilibus. — Baptizandus vero est infans ejusmodi cum conditione, saltem subintellecta »Si capax es«; nam præter quæstionem theoreticam certe non paucae exsurgunt difficultates practicæ. Et quando postea vivus editus est infans, denuo sub conditione rebaptizetur, etsi in utero supra verticem perfectissima methodo a perito ac probo medico sit baptizatus. Sic respondit S. C. Concilii ad Archiepiscopum *Mediolanen.* d. 16. Martii 1897: sc. dedit prius responsum d. 12. Julii 1794 hujus tenoris: »Fœtus in utero supra verticem baptizatus post ortum denuo sub conditione rebaptizetur.«

4. Jam vidimus nonnunquam baptismum iterari, imo iterari debere. Verum *absolute* iterare baptismum horrendum est crimen, de quo sermo erit in tit. *De Apostatis et reiterantibus baptisma* (V. 9). Attamen quia interdum dubium restat circa materiam, formam, intentionem, subjectum alicujus baptismi, nonnunquam baptismus iterari debet *sub conditione*. Hæc conditio se referre nequit ad licitam, sed solummodo ad *validam* collationem; quare conditio »Si capax es« in omnibus casibus esset apta, nisi Ecclesia ordinasset alias condiciones quæ propius rem exprimerent; sic *Alexander III.* in c. 2. h. t. in casu baptismi jam collati de cujus valore tamen dubitatur, ordinavit: Sic baptizatum esse baptizandum cum conditione »Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo«. Alia forma conditionata invenitur in Rit. Rom.: »Si tu homo es, ego te baptizo etc.« pro casu dubii utrum editum quid sit homo necne, e. gr. mola tantum. —

Præmissa hæc difficilia non sunt, at practica difficultate non caret quæstio: *Quando licet baptizari sub conditione?* Generali regula tenendum est: Tunc solum licere iterationem baptismi con-

ditionatam, quando adest *dubium prudens seu probabile*. Hoc dubium semper adesse censetur: 1. Quando baptismus confertur infanti in utero matris existenti; 2. quando baptismus confertur infanti non in capite, sed in alio corporis membro quod tunc solum extra matris uterum est emissum. In his duobus casibus baptismus nulla ampliore investigatione facta potest et debet sub conditione iterari, at in ceteris casibus nunquam generaliter est iudicandum, sed factum particulare stricte examinandum.

Hisc generaliter dictis haud inutile censemus aliquas proponere quæstiones:

I. *Quid faciendum est de infantibus expositis?* Infantes expositi qui versantur in *periculo mortis*, statim sub conditione baptizandi sunt, ne tempore super investigatione consumpto amittant æternam beatitudinem. — *Extra mortis periculum* valet rubrica Rit. Rom.: »Infantes expositi et inventi, si re diligenter investigata, de eorum baptismo non constat, sub conditione baptizentur.« Sufficit ad testandum baptismum unus testis omni exceptione major ex c. 112. D. 4. *De cons.*; minime vero sufficiunt conjecturæ vel indicia; e. gr. rudimenta fidei a puero exposito cognita, S. C. Concilii in *Ripana*; scheda cum testimonio baptismi collo infantis alligata, eadem S. C. Concilii in causa *Urbis* d. 18. Dec. 1723 apud *Prosperum Lambertinum* (Benedictum XIV.) in *Inst.* 8. ad finem.

5. II. *Quid iudicandum est de baptismo ab obstetricibus collato?* Idem iudicandum est — generaliter loquendo — ac de baptismo ab alia femina collato, excepto quod obstetrix melius fuerit instruenda et regulariter melius est instructa et necessaria doctrina et experientia. Egregie materiam tractat *Benedictus XIV.* in *Syn. Diœces.* l. 7. cp. 6. n. 4. et ex professo in cit. *Institutione* 8.

Quibus ex locis hæc concludi possunt: Improbandum est axioma quod amplectuntur nonnulli sacerdotes in cura animarum laborantes et quod etiam synodi diœcesanæ clero proponebant teste eodem *Benedicto XIV.* necnon *Benjaminio Elbel* in sua *Theol. mor.* (edidit P. J. Bierbaum, O. S. Fr. 1895) in vol. III. parte 8. nn. 120—122.*) »Iterum sub conditione baptizandi sunt infantes quicunque privatim fuere ab obstetricibus domi baptizati.« Jure merito improbandum est; nam baptismus ab obstetricibus collatus

*) Nominat diœceses *Passavien.* *Mechlinien.*, *Augustanam*, *Churien.*

validus esse *potest*. Ergo peccatum sacrilegii ille non effugiet qui absque prudenti et probabili dubitatione sub conditione rebaptizat, *Benedictus XIV.* in *Syn.* l. 7. cp. 6. n. 2. De irregularitate ex conditionata etiam rebaptizatione cfr., tit. *De Apost. et reiterantibus baptisma* (V. 9). Quare casus particularis semper perscrutandus est idquod fit et inquirendo de *facto* baptismi et ponderando *testimonii credibilitatem*. Ordinarie fit ut obstetrix debeat testificari sola de facto proprio. Si paracho exploratum est obstetricem esse *fide dignam*, ejusdem testimonio stari potest et debet; cfr. dicta superius, cit. c. 112. *De cons.* D. 4.; sin minus, rebaptizari potest sub conditione. — Testimonium autem obstetricis se extendere debet ad omnia quæ pertinent ad valorem baptismi, sc. ad valorem materiæ, et formæ et utriusque applicationem simultaneam ab una eademque persona cum intentione faciendi quod facit Ecclesia factam. Quodsi obstetrix fide digna omnia rite et adamsim sine animi perturbatione observasse, quantum fieri poterit, propriis verbis narraverit, parochus non poterit rebaptizare infantem ne sub conditione quidem; cfr. *Benedictum XIV.* in *Syn.* c. l. n. 4. At si in aliquo essentiali defecerit vel etiam si in actu baptismi se fuisse animo perturbatam retulerit, ratio prudens et probabilis adest dubitandi; ergo baptismus iterari potest et debet sub conditione. Tota res comprimitur in responso S. C. Concilii d. 29. Dec. 1682 (apud *Benedictum XIV.* in *Inst.* 84.): »Infantes ab obstetricibus baptizatos posse rebaptizari sub conditione in casibus particularibus, ubi *rationabile* dubium oritur circa validitatem Baptismi prima vice collati.«

Pro praxi hæc notanda sunt: Obstetrices inprimis servitii earum *initio* examinandæ vel docendæ sunt a propriis parochis circa ea quæ scitu necessaria sunt in conferendo baptismo et in adjuvandis puerperis morti proximis, deinde *singulis annis* saltem semel, in quantum fieri poterit. — Obstetrix de collato baptismo ne examinetur coram testibus, ne timore perdendi famam mulieris fortis proprios in conferendo baptismum defectus taceat. — Obstetrix moneatur, ut si fieri poterit, aliam personam fide dignam adhibeat testem baptismi; nam sic etiam rigidiori sententiæ satisficit apud *Bened. XIV.* in *Syn.* c. l. n. 4.

6. III. *Quid judicandum de baptismo ab hæreticis collato.* — Principia quæ superius generaliter et quæ adnexe in quæstione II^a. quoad baptismum ab obstetricibus collatum specialiter fuerunt

enuntiata, etiam in nostra quæstione valent ita ut etiam hic singuli casus sint examinandi. Expresse hoc statuitur in responso S. C. Inquisitionis d. 20. Nov. 1878. *)

Propositæ quæstioni »An baptismus conferri debeat sub conditione hæreticis illis qui redeunt in sinum Ecclesiæ catholicæ a quocunque loco ipsi veniant et cujuscunque sectæ ipsi fuerint?« propositoque casui ex opere »Casus conscientiæ« quod edidit P. J. P. Gury (editio *Melitensis* 1878, pag. 393) **) hujus tenoris: »Sabellinus hæreticus, veniens ad parochum, petit instrui et admitti ad Ecclesiam Catholicam. Parochus vero eum instructum interrogat de suscepto baptismo, nec potest certum defectum invenire; hinc anceps hæret utrum illum sub conditione baptizare debeat, quod tandem, non absque magna anxietate, præstat. — R. Sabellinus rebaptizare (*sic! sed omnino legendum est rebaptizari*) potuit et debuit, ut fert mos generalis Ecclesiæ, quia notum est, hæreticos errare sæpius in baptismo conferendo; ergo prudenter hæretici ad veram fidem conversi communiter rebaptizari solent: — ergo hisce propositis S. C. Inq. respondit d. 20. Nov. 1878: *Negative*. Sed in conversione hæreticorum a quocunque loco, vel a quacunque secta venerint, inquirendum de validitate baptismi in hæresi suscepti. Instituto igitur in *singulis* casibus examine, si compertum fuerit aut *nullum* aut nulliter collatum fuisse, baptizandi erunt absolute. — Si autem pro tempore et locorum ratione, investigatione peracta, nihil sive pro validitate, sive pro invaliditate detegatur, aut adhuc *probabile dubium* de baptismi validitate supersit, tunc *sub conditione secreto* baptizentur. — Demum si constiterit *validum* fuisse, recipiendi erunt tantummodo ad abjurationem seu professionem fidei.« Item constituit eundem casum corrigendum esse juxta terminos dicti decreti. — Jam antea eadem S. C. Inq. mentem suam ostendit in Instructione circa professionem fidei ac absolutionem hæreticorum dum convertuntur, ad Episcopum *Philadelphicæ* d. 20. Julii 1859 sub n. I.

7. De tempore baptismi loquitur Rituale Romanum in tit. II. De baptismo; n. 27. Hic solum quæstio tractanda est, *quamdiu baptismus infantium possit differri*. »Nati infantes«, ait idem Rituale, »quamprimum fieri poterit, deferantur ad Ecclesiam, ne illis

*) Cfr. A. S. S. XI. pag. 605.

**) Editio *Ratisbonen.* 1865. II. n. 207. pag. 393.

Sacramentum tantopere necessarium nimium differatur cum periculo salutis;« n. 15. Nulla existit lex generalis quæ tempus intra quod baptismus conferendus est, accurate definiat; ergo res legibus provincialibus vel diœcesanis relicta est; quamobrem etiam multas super hac materia invenimus particulares leges. Terminus circumstantiis diœcesis vel provinciæ aptus etiam sub peccato gravi, imo etiam sub censura præfigi potest, *Benedictus XIV.* in *Inst.* 98. n. 3., in *Syn.* l. 12. cp. 6. n. 7. Certe *S. Alphonsus* in *Theol. mor.* de baptismo n. 118. not. II°. nimis severus non est quando dilationem intra spatium 10 vel 11 dierum esse gravem negat — videlicet nulla existente severiore fortasse lege particulari. At *expressis* legibus opus non est illic ubi non secundum mundi studia delicata neque juxta mores hæreticorum, sed ex fide catholica vivitur.

8. Magis adhuc alienum a spiritu Ecclesiæ videtur conferre privatim domi sacramentum baptismi, seclusa necessitate; hoc revera redolet delicatum mundum. »Proprius Baptismi administrandi locus est *Ecclesia*, in qua sit Fons baptismalis, vel certe Baptisterium prope Ecclesiam«, Rit. Rom. c. l. n. 28., Clem. un. h. t. (III. 15). Duas exceptiones admittit hæc lex: 1) *Regum* aut *magnorum Principum* filii — id ipsis ita deposcentibus — in eorum Capellis seu Oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta, possunt baptizari; 2) in casu *necessitatis* baptismus domi conferri potest. Periculum de quo loquitur Clem. citata non solum verificatur quoad infantem, sed etiam quod personas infantem laturas juxta Glossam ad v. »periculum«. At alia necessitas exoriri potest eaque ex funestis nostris temporibus fidei spiritu in multis destitutis. Nonnulli enim parentes catholici infantem vel omnino non baptizari vel hæreticis baptizandum tradi præferrent quam ut deferant ad Ecclesiam, hoc honoris detrimentum falso opinantes, sæpe etiam accedente consuetudine vicinorum locorum. Unde Episcopi rationabilibus ex causis exceptiones pro suo prudenti arbitrio concedere possunt, S. C. Concilii in una *Castrimaris*, d. 20. Jan. 1894.; in *Augustodunen.* d. 14. April 1894.

9. II. Titulus noster inscribitur: De baptismo et *ejus effectu*; loquimur solum de effectibus baptismi externis. 1°. »Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei«, ait ipse Dominus apud *Joa.* III. 5. Hoc plenissime verificatur de introitu in regnum Dei externum i. e. præsentis temporis Ecclesiam. In hoc sensu baptismus susceptus est signum

visibile ingressus et receptionis in externam Ecclesiæ societatem, unde baptizatus obnoxius fit omnium obligationum (1. *Cor.* V. 12. 13.) et particeps omnium jurium hujus perfectæ societatis. Si igitur quis e. gr. baptismo flaminis jam esset sanctificatus, hoc non sufficeret pro ingressu in Ecclesiam, cfr. *act.* IX. 18; X. 44. et 48. Ex hisce patet: Baptismus si, quid efficiat quoad *jus ecclesiasticum*, spectamus, est fundamentum omnis juris activi et passivi pro individuo suscipiente.

2°. Specialis tamen effectus est *cognatio* quæ ex ejusdem sacramenti collatione resultat, et quæ *spiritualis* vocatur attamen de hoc effectu sermo erit in tit. *De cognatione spirituali* (IV. 11).

TITULUS XLIII.

De presbytero non baptizato.

1. Duplex quæstio proponitur in titulo. 1°. *An presbyterum non baptizatum juvent Sacramenta, quæ recipit.* In c. 2. h. t. agitur de quodam, qui non baptizatus, cum esset in opinione recepti baptismatis sacerdos ordinatus est, et deinde ex hac vita decessit. Cum dubitaretur an pro illo preces fundi possent, respondet *Innocent.* III. posse utique quia si non recepit sacramentum fidei, recepit tamen *fidem* Sacramenti. Igitur quoad salutem æternam presbytero non baptizato profuerant Sacramenta suscepta. At quid de Sacramento *ordinis*? In cc. 1. et 3. h. t. traditur presbyterum non baptizatum esse ordinandum. Ergo characterem sacræ ordinationis non recepit in priori ordinatione ante baptismum.

2. 2^a Quæstio est, *an aliis prosint Sacramenta quæ presbyter non baptizatus confert*, et magis generaliter quid dicendum de iis, quæ ipse peragit ceu sacer minister?

Si sermo sit de actibus qui ordinis et baptismi characterem *non supponunt*, valide et legitime eos conficit. Hinc *valide* baptizat et quidem etiam *licite*, si versatur in bona fide. Si sermo sit de actibus, qui procedunt prorsus ex characterem sacræ ordinationis, eos valide non perficit, quemadmodum etiam invalidi sunt actus qui procedunt *simul* ex virtute characteris seu ex virtute ordinis et ex jurisdictione. At ex doctrina divi *Thomæ* in 4. dist. 24. pie credi potest quod Christus summus sacerdos suppleat quantum ad ultimos effectus sacramentorum, saltem juxta desiderium et voluntatem fidelium Sacramenta suscipientium.

3. Quid dicendum est de actibus *meræ jurisdictionis*? *Valide* saltem exercere illos parochum contendunt nonnulli AA., inter quos etiam auctor hujus Commentarii, dummodo adsit error communis et titulus coloratus; nam supplet Ecclesia. Utrum vero hoc principium etiam in nostro casu applicari queat, non adeo certum videtur; nam agitur hic non de sacerdote vel clerico vel laico baptizato, sed de homine non baptizato, ergo *incapaci* jurisdictionis ecclesiasticæ. Hæc difficultas etiam respectu *matrimonii* non disparet.

Tridentinum in c. 1. sess. 24. *De ref. matr.* expresse requirit, ut præter duos vel tres testes matrimonio assistat parochus, ut validum esse et dici possit. Assistere quidem non est actus propriæ jurisdictionis, sed præsentia ad testificandum de actu matrimonii: attamen constitui in parochum pertinet ad jurisdictionem ecclesiasticam. Ergo etiam quoad matrimonium difficultas adest eaque quoad praxim saltem major quam in ceteris casibus; nam hic de *conditione sine qua non* ad *valide* conferendum sacramentum agitur. Tutius igitur esset sanationem petere actorum.

TITULUS XLIV.

De custodia Eucharistiæ, chrismatis et aliorum sacramentorum.

1. In c. 1. præcipitur ut in Ecclesiis fideliter, adhibitis clavisbus *Eucharistia* custodiatur. Confirmatur ex c. 6. sess. 13. *De Ref. in Trid.* Contra incaute custodientes *Innocentius III.* in c. 1. h. t. comminatur pœnam suspensionis 3 mensium; sub simili diligentia et pœna præcipitur custodia *S. Chrismatis*. Ex lege generali in Trid. c. 8. sess. 21. *De Ref.* Episcopus est vindex hujus custodiæ, qui potest etiam punire *regulares* et alios exemptos in hac custodia delinquentes ex resolutione S. C. EE. et RR. d. 8. Jan. 1724 approbata ab *Innoc. XIII.* in *Coll. Card. Bizzarii* pag. 34. Qui insuper *regulares* in suis Ecclesiis non possunt SS. Eucharistiæ Sacramentum exponere nisi ex *publica* causa ab Episcopo probata: ex causa autem *privata* possunt, sed dummodo non extrahatur a tabernaculo.

2. Lex quæ in c. 1. h. t. est de custodia Eucharistiæ et S. Chrismatis in omnibus Ecclesiis tangit solum Ecclesias *parochiales*. In aliis ecclesiis sæcularibus non parochialibus permanentes et ordi-

narie asservari nequit absque Sedis Apostolicæ beneplacito. S. C. Concilii in *Cajacen.* d. 12. Jan. 1630. Excipitur nisi habeatur consuetudo *immemorialis*. Ita S. C. Concilii d. 27. Apr. 1709. Asservari etiam potest permanentemente in *Cathedrali* Ecclesia, extra tamen altare majus. S. C. EE. et RR. in *Lucensi* d. 10. Febr. 1579 (*Bizzarri* c. 1. pag. 244.). Pariter ex c. 10. sess. 25. *De Reg.* in *Trid.* potest permanentemente asservari Eucharistia in Ecclesiis monialium, non tamen infra chorum. Ad tempus potest in Ecclesiis non parochialibus asservari Eucharistia ex Episcopi licentia.

Ex Constitutione *Innoc. IV. Sub Catholicæ*, d. 6. Martii 1254 et *Clementis VIII. Sanctissimus*, d. 31. Aug. 1595 necnon *Benedicti XIV. Etsi patronalis* d. 26. Maji 1742. §. VI. n. 4. S. Eucharistia a *Græcis* renovanda est singulis octo vel quindecim diebus, a *Latinis* vero differenda non est renovatio ad quindecim dies sed quolibet octiduo, vel die dominica, vel feria quinta. S. R. C. in *Conchen.* d. 3. Sept. 1662.

TITULUS XLV.

De reliquiis et veneratione Sanctorum.

1. Priscis Ecclesiæ temporibus usque ad *Alex. III.* Episcopus in sua diœcesi expensis virtutibus et miraculis factis intercessionem alicujus vite functi eidem publicum cultum tribuebat in sua diœcesi, et patronum cœlestem declarabat fidelium suorum; scilicet ei honores *beatificationis* concedebat. At vero sollemnis *canonizatio*, qua præcipitur, ut cultus publicus tribuatur alicui sancto homini in universa Ecclesia, fuit semper causa major, et vel Concilio generali reservata juxta responsa *Urbani II.* et *Callisti II.* vel reservata Romano Pontifici ceu patet ex gestis *Benedicti VIII.* et *Benedicti IX.* Conf. *Benedicti XIV. De Servor. Dei Beatif. et Canoniz.* t. 1. lib. 1. c. 10. Primum exemplum sollemnis canonizationis est canonizatio S. *Udalrici* Episcopi Augustani facta a *Joanne XV.* a. 993.

2. At in c. 1. h. t. *Alex. III.* prohibuit ne aliquis publica veneratione coleretur ullo modo absque auctoritate *Romani Pontificis*. Quare etiam beatificatio servorum Dei facta est causa major Romano Pontifici reservata. Accesserunt decreta *Urbani VIII.* relata in ejus Const. *Sanctissimus* d. 13. Martii 1635 et in alia Const. *Cœlestis Urbis Hierusalem.* d. 5. Julii 1634.

Attamen error haud parvus esset, si quis crederet Episcopos et alios Prælatos episcopali jurisdictione insignitos nullam aut exiguam habere partem in conficiendis processibus beatificationis et canonizationis. Competunt enim ipsis nonnulla jure *ordinario*, nonnulla jure *delegato*. Facultas construendi Processus in materia Beatificationis et Canonizationis Ordinariis competit de jure decretalium, de jure Concilii Tridentini, et ex consuetudine. Sedes enim Apostolica non inquit in sanctitatem Servorum Dei nisi post Processum *ordinarium*.

In hujusmodi Causis Ordinarius est Episcopus, in cujus diœcesi reperitur corpus Servi Dei, vel miracula contigerunt, vel testes examinandi degunt, cfr. *Januarium Trama in Manuali theorico-practico* pro conficiendis processibus etc. (Neapoli. 1876. pag. 339.) in cp. II. pag. 10.

3. In hodierna praxi plures distinguuntur processus, sc. *ordinarii* vel *apostolici*, prout auctoritate ordinaria vel apostolica conficiuntur; et triplicis sunt speciei. Prima est illorum, qui *ordinaria* auctoritate construendi sunt, id est Processus, quem *informativum* vocant, super fama sanctitatis vitæ, virtutibus et miraculis; vel Processus super fama martyrii et miraculorum. — Altera illorum, qui fieri *possunt* auctoritate ordinaria et auctoritate apostolica; id est Processus *super non cultu*, vel *super casu excepto* a decretis *Urbani VIII*. Si enim Ordinarius, qui confecit Processum *informativum*, alterum separatum Processum ante appositionem manus S. Sedis in Causa non confecerit vel *super non cultu*, quatenus Causa per hanc viam procedere debet, vel *super casu excepto*, si per aliam; hujusmodi Processus auctoritate apostolica construendi erunt, ut ad ulteriora in Causis procedatur. — Tertia demum species est illorum, qui semper auctoritate *apostolica* conficiuntur; nempe Processus super fama sanctitatis in genere, et Processus super virtutibus (vel martyrio) et miraculis in specie. Attamen ex decreto S. R. C. d. 28. Dec. 1868 notandum est ad approbationem cujuslibet ex casibus exceptis non deveniri, nisi præcesserit peculiaris Processus et prima sententia ab Ordinario ferenda. Qui plura de hisce causis et processibus in extenso cognoscere desiderat, consulat immortale opus *Benedicti XIV.: De Servorum Dei Beatificatione et de Beatorum Canonizatione*; cui vero opus est liber brevior, magna cum utilitate uti poterit *Ma-*

nuali a Jan. Trama composito, supra cit. cui adjungenda sunt aliqua decreta vel rescripta S. R. C. ex novissimo tempore.

4. *De reliquiis sanctorum* habemus c. 2. h. t. in quo præsertim tria prohibentur 1°. ne exponantur venales, scilicet ne exponantur quæstus causa. Consonat Tridentinum in decreto *de invocatione vener. et reliq. Sanct.*; sess. 25. In hoc decreto præcipit ut omnis quæstus turpis eliminetur. Hinc nec vendi nec emi possunt servorum Dei reliquiæ. Exceptio fit nisi redimi debeant e manibus infidelium vel hæreticorum. *Thesaurus: De pœnis eccl. v.* »reliquiæ« c. 1.

5. Præcipit 2° loco c. 2. h. t. ne reliquias *de novo* inventas aliquis venerari præsumat absque prævia probatione Apostolicæ Sedis. At in cit. loco Tridentini Episcopo tribuitur facultas novas reliquias probandi. Quæ probatio Episcopi requiritur etiam si reliquiæ exponendæ sint in Ecclesiis regularium, quemadmodum patet ex decreto S. C. Conc. in *Viterb.* d. 25. Junii 1622 necnon in multis aliis, ut in *Olomucen.* d. 7. Junii 1755 quod ulterius decretum extensum est ad diœceses 6 a *Clemente XIII.* d. 11. Dec. 1758. Si vero jam sint repositæ, non potest Episcopus eas visitare. S. Congreg. in *Urb.* d. 10. Martii 1663. Huc referri potest c. 27. *De consecr.*: D. 1. cujus virtute extrahi possunt et transferri ab Episcopo absque venia Romani Pontificis antiquæ reliquiæ quæ in capsis asservantur. Duo responsa hic notari debent: Alterum a S. R. C. datum in *Lauden.* d. 23. Julii 1892, alterum missum a S. C. Ind. et Rel. d. 20. Jan. 1896 ad Episcopum *Jacensem*.

S. Rit. C. enim vetuit thecas vestustas cum reliquiis quæ authentico documento carent, olim ad suppressa Monasteria spectantes, exponi in altari, simul declarans easdem exponi non posse etiamsi hoc ab immemorabili fiat. Econtra S. C. Ind. et Rel. respondendum censuit: »Reliquias antiquas conservandas esse in ea *veneratione* in qua *hactenus* fuerunt, nisi in casu particulari certa adsint argumenta eas falsas vel supposititias esse.« Hæc duo rescripta sibi contrariari nemo non videt, attamen secundo adhærendum esse censemus; nam 1°. S. C. Ind. et Rel. est, quæ quæstiones de reliquiis *nativo* jure perquirat et dissolvit, cfr. Syllabum facultatum concessum a S. P. *Leone XIII.* d. 31. Oct. 1897 eidem S. C. una cum Motu proprio »Christianæ Reipublicæ«, sub n. 1.; — 2°. etiamsi utraque Congregatio esset par in hac causa decidenda

juris, tamen rescriptum posterius, in quantum contineat jus generale, derogaret rescripto priori. — Sed dato utrumque rescriptum facere jus in partes tantum, utrumque in suo speciali vigore perseverat; nam decisio fit ob speciales circumstantias.

Tandem in c. 2. h. t. præcipitur prælatis, ne permittant fideles in veneratione sacrarum reliquiarum decipi *falsis documentis*. Consonat Tridentinum in cit. loco, in quo etiam præcipit nemini licere ullo in loco vel Ecclesia etiam quomodolibet exempta ullam *insolitam* ponere *imaginem* nisi ab Episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse *nova miracula*, nisi eodem recognoscente et approbante Episcopo.

6. Cæterum cum Concilium concedat Episcopo facultatem approbandi vel miracula, vel reliquias novas, non debet intelligi eo sensu quatenus possit Episcopus aliquem pro sancto declarare aut probare quoad cultum reliquias ejus, aut pariter probare authentica miracula alicujus servi Dei nondum in album vel Beatorum vel Sanctorum a Romano Pontifice relati. Sed facultas respicit vel miracula et reliquias servorum Dei, de quorum cultu et veneratione in Ecclesia legitima data est definitio; vel si respicit miracula et reliquias alicujus servi Dei de cujus beatificatione, aut Canonizatione adhuc actum non est apud S. Sedem, probatio Episcopi dirigi non potest in ordine ad cultum *publicum* Servo Dei exhibendum nisi in processu *informativo*, de quo supra.

7. Episcopus autem in his procedit uti Inquisitor ordinarius in sua diœcesi. Porro S. C. Inq. nonnunquam etiam novissimis temporibus judicia Episcoporum in hac materia suo supremo judicio rata habere et confirmare voluit vel ipsa per se judicium tulit. *Exemplis* assertum ostendamus: Responso d. 26. Aug. 1891 *imaginem* quæ repræsentat Ss. Cor Jesu solum i. e. sine corpore simul depicto, privata ex devotione permisit, in altaribus publicæ venerationi colendam exponi vetuit. — Item eadem S. C. d. 13. Jan. 1875. necnon d. 3. Apr. 1895. *imagines* ipsius B. Virginis quæ illam repræsentant expansis manibus stantem et puerum Jesum ante illius genua item stantem improbat et fidelium venerationi ac pietati proponi vetat, et ubi toleratæ fuerant, sc. tantum Issoduni, caute prudenterque removeri, et earum loco probatas restitui præcipit. — In dicto decreto *scriptores* quosdam reprehendit qui *novis* semper *devotionibus* student, deinde monitum generale decreto adjunxit hisce verbis: »Mandavit præterea Sanctitas Sua per hujusmodi publi-

»cationem monendos esse alios etiam scriptores, qui ingenia sua
 »acuunt, super iis aliisque id genus argumentis, quæ *novitatem* sa-
 »piunt, ac sub pietatis specie insuetos cultûs titulos etiam per
 »ephemerides promovere student, ut ab eorum proposito desistant;
 »ac perpendant periculum, quod subest pertrahendi fideles in er-
 »rorem. etiam circa Fidei dogmata, et ansam præbendi Religio-
 »nis osoribus ad detrahendum puritati doctrinæ catholicæ ac veræ
 »pietati.« — Hoc monitum denuo inculcatum est cum *nova præ-*
candi formula S. Officio proponeretur probanda »formula sc. ad
 impetrandum quod omnes homines recognoscerent supremum Im-
 perium Christi et Mariæ Immaculatæ super omnes creaturas,« et
 S. C. Inq. d. 12. Junii 1895 simul decrevit »Orationem de qua
 agitur non esse approbandam, neque inter fideles propagandam,
 neque indulgentiis ditandam.« — Nota etiam est damnatio visio-
 nariæ cujusdam mulieris in Gallia facta primum ab Episcopo *Car-*
nutensi, deinde a S. C. Inq. d. 4. Julii 1894., postremo iterum a
 S. C. Inq. d. 15. Apr. 1896. — Sic advigilant Episcopi, ne in suis
 diœcesibus, advigilat item S. Officium, ne in toto Orbe catholico
 fideles decipiantur argumentis quæ novitatem sapiunt.

TITULUS XLVI.

De observantia Jejuniorum.

Jejunium dividitur in jejunium *naturale*, quod consistit in abstinentia ab omni cibo et potu a media nocte usque ad s. communionem et in jejunium *ecclesiasticum* quæ tria complectitur: 1. unicam refectionem; 2. abstinentiam a certis cibis; 3. horam refectionis certam.

1. Circa jejunium *naturale* notandum est hanc legem obligare *semper*, duobus casibus exceptis: 1°. *probabili mortis periculo*, quando sumitur uti viaticum; 2°. *dispensatione* accepta a *S. Sede*. Cum in prioribus sæculis dispensatio concedebatur solum Regibus et Principibus gravibus ex causis teste *Benedicto XIV.*, nostris temporibus S. C. Inq. libenter concedit facultatem etiam aliis devotis personis, clericis et laicis, servatis tamen conditionibus quibusdam. Præscribitur enim inter alia, ut *semel in mense* ante s. communionem per modum *potus* possit aliquid sumi. Sub voce »potus« non solum intelligitur liquidum stricte dictum, sed etiam liquidum in latiore sensu, sc. liquidum cui admixta est alia substantia firma,

ita tamen ut totum non perdat naturam liquidi. S. C. Inquisitionis Mens patefacta in *Abellinen.* d. 4. Junii 1893, iterum communicata d. 7. Sept. 1897.

2. Quoad jejunium *ecclesiasticum* nova ab eadem S. C. Inq. data est Ordinariis facultas, in decreto fer. IV. d. 5. Dec. 1895. hisce verbis concepto: »Supplicandum Sanctissimo ut Episcopis aliisque locorum Ordinariis concedere dignetur facultatem *anticipandi* die sibi benevisa atque ob gravissimas causas etiam *dispensandi* super lege jejunii et abstinentiæ, quando *festum* sub utroque præcepto servandum Patroni Principalis aut Titularis, vel solemne aliquod festum item magno populorum concursu celebrandum, inciderit in ferias sextas aut sabbata per annum, excepto *tempore quadragesimæ, diebus quatuor temporum* et *vigiliis* per annum jejunio consecratis; atque ut eadem anticipandi seu etiam gravissimis de causis dispensandi potestate uti possint pro diebus, quibus *nundinæ* extraordinariæ, *magno* item *populorum concursu* habeantur.

Habita autem per R. P. D. Adsessorem S. O. relatione Sanctissimo Domino Nostro *Leoni* Papæ *XIII.*, idem Sanctissimus Dominus præsens decretum ratum habuit et confirmavit ac omnibus et singulis locorum Ordinariis facultatem, de qua agitur, *perpetuis futuris temporibus* concessit ac attribuit, facta tamen in singulis casibus mentione apostolicæ dispensationis.«

Die 18. Martii 1896 hoc decretum opportunis declarationibus S. Officii fuit illustratum in aliquibus capitibus. Occurrere debet dies *jejunii* et *abstinentiæ*, sc. fer. sexta vel sabbatum, cum die festo *duplicis præcepti*; his diebus accensendi sunt etiam dies solemnizati *per accidens*, e. gr. ob centenarium, ob peregrinationem etc. cit. decl. n. II. — Hæc autem facultas tantummodo ob concursum populi danda, verificatur tamen in concursu populi etiam *ejusdem* civitatis et loci; nn. I. et III. — Causa gravissima ex qua dispensare licet, adest quando periculum grave, sed *generale* timetur, ne abstinencia non servetur, n. IV. — Ex decreto generali d. 5. Dec. 1894. patet dies quadragesimæ, 4 temporum, vigiliarum quoad facultatem excipi; exceptio hæc ita est intelligenda ut Episcopi neque dispensandi neque anticipandi facultate gaudeant; n. V. Si Vigiliæ jejunio consecratæ transferuntur quoad jejunium in ferias VI. vel sabbata *Adventus*, etiam in hoc casu excipiuntur a dicta facultate ita ut neque dispensare neque anti-

cupare liceat, S. C. Inq. fer. IV., d. 15. Dec. 1897; hoc responsum a S. P. *Leone XIII.* d. 17. Dec. 1897 adprobatum fuit. Idem dicendum videtur, de ceteris feriis Adventus, e. gr. fer. IV. — Tandem quotiescunque gaudent Episcopi hac facultate, ex rationabili causa possunt *committere* Parochis, ut ipsi assignent diem in quo anticipari debeat abstinencia; rescriptum d. 18. Martii 1896. n. VI.

TITULUS XLVII.

De purificatione post partum.

1. In c. un. h. t. declaratur non amplius vigere legem *Levit. XII.* qua mulieribus post partum præficiiebantur certi dies quibus debebant abstinere ab ingressu templi, iisque expletis certum purificationis modum et situm observare tenebantur. At ex devotione in Ecclesia instituta est *benedictio* quæ *puerperæ* ante ingressum in Ecclesiam impartitur.

Hæc cæremonia instituta in gratiarum actionem pro incolunitate et pro prole suscepta, deinde etiam ut puerpera accipiat benedictionem et introducatur denuo in Ecclesiam. Licet levitica purificatio cum Vetere Testamento sepulta sit, tamen hæc benedictio speciem purificationis cujusdam præ se fert, cujus interiorem rationem affert *S. Thomas* in *Summa Th.* 2.2^a. q. 81. a. 3. ad II^{um}.

2. Hæc benedictio *de præcepto* non est, sed enixe commendatur. Attamen puerperæ quæ ex *legitimo* matrimonio pepererunt, *jus* habent ad hanc benedictionem, S. C. Concilii in *Wratislavien.* d. 18. Julii 1859, dummodo ipsæ sint catholicæ nec suam prolem acatholice fecerint baptizare (Conc. Provinciale *Coloniense* 1860 pag. 110) nulla habita ratione vitæ vel mortis infantis, S. R. C. d. 12. Sept. 1857 et d. 19. Maji 1896 in *Vincentina*. Casu quo infans decessit absque sacramento baptismi, oratio in fine non est immutanda, S. C. Rituum in eadem *Vincentina*. — Mulieres quæ *illegitime* pepererunt, *possunt* recipere, licet non habeant jus, hanc benedictionem, quæ danda est ex gravibus tantum rationibus.

3. Benedictio puerperarum non est jus parochiale ex decreto Urbis et Orbis S. R. C. d. 10. Dec. 1703 ad 6um. n. 2123. (*Decreta authentica* Cong. Ss. Rituum ex actis ejusdem collecta ejusque auctoritate promulgata sub auspiciis S. D. N. *Leonis* Papæ *XIII.* vol. I. ab a. 1588—a. 1705 nn. 1.—2162. Romæ ex typogr.

S. C. de Prop. Fid. 1898. pag. 471—473.; in editione Gardelliana n. 3670.). Quæsito 6°. sc. »An benedictiones Mulierum post partum, Fontis Baptismatis etc. sint de juribus mere parochialibus?« respondetur ad 6um.: *Negative*. Sed quia puerperæ legitimæ jus habent ad ejusmodi benedictionem, parochus est, qui eam præstare debeat. — »Benedictionem mulieris post partum fieri *debere* a Parocho si expetitus ipse fuerit; *posse* autem fieri *a quocunque* sacerdote, si expetitus ipse pariter fuerit in quacunque Ecclesia vel oratorio publico — certiore facto superiore Ecclesiæ,« S. R. C. d. 13. Junii 1893 denuo decidit.

TITULUS XLVIII.

De ecclesiis ædificandis vel reparandis.

1. Cum ædificatio novæ Ecclesiæ secumferat onus eam conservandi et reparandi, hinc in jure non est considerata ceu res undequaque favorabilis et potius *reparatio* Ecclesiæ collabentis considerata est ceu favorabilior ipsa ædificatione: nam indecens prorsus est locum Deo dicatum derelinqui ac ruinis corrui.

2. Hinc ædificari non potest Ecclesia nisi quibusdam sub conditionibus. 1°. Requiritur *consensus Episcopi*; quodsi erigendum sit templum in loco exempto, requiritur venia *Romani Pontificis*. Ajunt vero DD. consensum *tacitum* sufficere. Juxta mentem canonum Episcopus vel per se vel per alium atrium seu aream definire debet, ibique figere crucem et primum lapidem ponere. Ita c. 9. *De cons.*: D. 1. et Gloss. ibi necnon in *Pontificali Romano* ubi hæc inveniuntur:

»Nemo Ecclesiam ædificet priusquam Pontificis judicio locus et atrium designentur, et quid ad luminaria, quid ad rectoris, ministrorumque stipendia sufficiat, quidque ad Ecclesiæ dotem pertineat, definiatur; et per eum, vel ejus auctoritate per Sacerdotem, crux in loco figatur, et lapis primarius in fundamento ponatur. Pridie igitur lignea crux in loco, ubi debet esse altare, figatur. Sequenti vero die, lapis in Ecclesiæ fundatione ponendus, qui debet esse quadratus et angularis, benedici debet.«

Requiritur 2°. ut antequam procedatur ad ædificationem constet de sufficienti *dote* constituta ad fabricæ conservationem et divini cultus observantiam, nec non ministrorum sustentationem. Ita in cit. loc. Concordat jus civile in Nov. 67. c. 3. Requiritur

ut nemini *præjudicium* inferatur. De hac conditione sermo est cum agitur de erigenda nova parochiali Ecclesia intra limites alterius. De qua re jam actum est superius. Antiqua forma Ecclesiarum consuevit esse oblonga ut indicaret naviculam S. Petri quæ Ecclesiæ figura fuit. Ex *S. Clemente* et antiquis Patribus Altare majus ad orientem conversum solebat esse ut indicaret Christum, qui ad Orientem ascendit juxta illud *Davidis* Ps. 67. v. 34. 'Psalte Deo qui ascendit super cælum cœli ad orientem,' et inde creditur esse venturus juxta illud *Matth.* XXIV. 27. 'Sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem: ita erit et adventus Filii hominis.' At mos hic nullam inducit legem.

De reparatione ecclesiæ.

3. DD. conveniunt circa onus Ecclesiam reparandi, considerandam esse præ omnibus *consuetudinem* et *statuta locorum*. Nec statutis exstantibus nec consuetudine ex cc. 1. et 4. h. t. et ex c. 7. sess. 21. *De Ref.* in Tridentino deducuntur hæc principia. 1°. Reparanda est Ecclesia ex redditibus Ecclesiæ et fabricæ inter quos adnumerantur etiam fructus non percepti a negligentibus et a jure applicati fabricæ. Qua insuper in re pro *Italia* et *Insulis Adjacentibus* valet Const. *Bened. XIII. Pius et Misericors* V. idus Maji 1725 in qua præcipitur ut pro reparanda Ecclesia Cathedrali imponantur mediæ annatæ solvendæ ab omnibus clericis diœcesis cum beneficium quodcumque in diœcesi obtinent a Curia episcopali sive per liberam collationem sive per institutionem. Pro reparanda vero Ecclesia Collegiata solvendæ sunt mediæ annatæ a clericis provis de beneficio in ipsa Ecclesia Collegiata. Excipiuntur beneficia curata quorum annui redditus non superant 100 scutata. 2°. His deficientibus in parte vel in toto, tenentur contribuere *rector* seu *parochus* et alii qui beneficia possident in Ecclesia reparanda. Hæc vero contributio fieri debet juxta c. 4. h. t. ex superfluis scilicet detractis pro sustentatione clerici cujus computatio relinquitur prædicti arbitrio judicis, habita ratione temporis loci et personarum. 3°. In horum defectu tenentur *patroni* et omnes alii qui fructus aliquos ex Ecclesia reparanda percipiunt. 4°. Tandem si Ecclesia est parochialis, *populus* seu *fideles* qui sacramenta percipiunt, tenentur in capita concurrere ad reparationes perficiendas, quos Episcopus opportunis remediis appellatione remota ad id præstare compellere potest. Si vero nullus adsit qui

ruinosam Ecclesiam possit reparare, ea destrui potest et ejus jura, fundi etc. ad matricem Ecclesiam vel si filialis non sit, transferuntur ab Episcopo ad viciniorem Ecclesiam, et in loco destructæ Ecclesiæ crucem collocabit, ut significetur ibi quondam fuisse Ecclesiam nec locus poterit converti in usus profanos sordidos. Ita Trid. loco cit. c. 7. sess. 21.

TITULUS XLIX.

De immunitate ecclesiarum, cœmeterii et rerum ad ea pertinentium.

1. Immunitas idem est ac libertas a munere seu ab officio et onere. Definitur communiter '*Jus quo loca, res vel personæ ecclesiasticæ a communi onere seu obligatione liberæ sunt et exemptæ*'. Hinc immunitas dici etiam potest *exemptio ecclesiastica* c. 7. h. t. Immunitas in sensu exposito non est repetenda ex concessione potestatis *civilis*, nam ex una parte semper penes omnes gentes vidimus loca sacra, res et personas divino cultui consecratas immunes fuisse, et quodammodo segregatas a communi commercio, et a legibus communibus, et ex altera parte nemo est, qui non videat indecens prorsus esse cultui divino ut communi censu habeantur eadem loca, res et personæ, quæ Deo inserviunt. At non omnis immunitas potest proprie deduci ex jure *naturali* aut *positivo divino*. Nam utrumque jus decentiam et convenientiam immunitatis utique insinuant, legem vero rigorosam non exhibent. Hinc origo immunitatis erit potius ex lege positiva Ecclesiæ quæ tamen fundatur in intentione juris naturalis et divini. Hinc Trid. c. 20. sess. 25. *De Ref.* eam constitutam fuisse ait *ex divina ordinatione et ex canonicis sanctionibus*.

2. Ex ipsa definitione patet triplicem esse immunitatem seu *localem, realem, personalem*.

Localis est jus Ecclesiæ in favorem religionis tamquam loci sacri seu ad pios usus auctoritate ecclesiastica deputati vi cujus juris in hoc loco sacro non licet exercere actus profanos repugnantes sanctitati et reverentiæ debitæ loco sacro; necnon conceditur libera commoratio ibidem ita ut non possit ab loco immuni violenter extrahi, qui eo confugit nisi auctoritas ecclesiastica veniam impertiatur. Competit vero hæc immunitas 1°. omnibus Ecclesiis consecratis, vel benedictis, licet hujusmodi Ecclesiæ sint *vio-*

latæ c. 9. h. t. 2°. locis Ecclesiæ *adhærentibus* uti sunt Sacristia, porticus, atrium Ecclesiæ c. 20. C. 17. q. 4. Quæ enim religiosis adhærent, religiosa sunt l. 43. ff. *De rei vindic.* 3°. Competit hoc jus *cæmeteriis* Ecclesiarum seu quæ ipsis Ecclesiis adhærent. Ita in c. fin. h. t. et c. 2. eod. (III. 23) in 6°.

3. Ob privilegium immunitatis ab actibus profanis prohibentur in locis designatis 1°. sub pœna excommunicationis causæ *criminales* in quibus agitur *de sanguinis effusione* vel *de pœna capitali*. Ita c. 5. h. t. 2°. Pertractari non possunt in iisdem locis *judicia* sæcularia, seu *civilia* sub pœna nullitatis actorum c. 2. h. t. in 6°. Non vero prohibentur a iudicibus ecclesiasticis ecclesiastica iudicia ibidem peragi, aut etiam actus extrajudiciales et exercitium jurisdictionis voluntariæ, si dirigantur ad fovendam pietatem et bonum religionis. 3°. Ex eod. c. 2. h. t. in 6°. prohibetur *contractuum* et *negotiationum* vel *nundinarum* exercitium. 4°. Læditur immunitas Ecclesiarum et aliorum locorum piorum si *per vim* effringantur portæ aut alio modo inferatur per violentiam injuria loco sacro. Quo in casu jure antiquo statuta erat excommunicatio latæ sententiæ c. 22. *De Sent. excomm.* (V. 39). At de hac pœna tacet *Const. Apostolicæ Sedis*. 5°. In genere prohibentur omnes actus, quibus turbatur cultus sacer, aut læditur reverentia debita religioni ex. gr. ludi theatrales; ex c. 12. *De vita et honestate Cler.* (III. 1). Sic ex c. 2. h. t. (III. 23) in 6°. prohibentur in rebus civilibus conciones, acclamationes et publica parlamenta; ex Trid. sess. 22. *De observand. et vitandis in celebr. Miss.* prohibentur fieri in Ecclesiis *musicæ profanæ* quæ nempe ad solam recreationem ordinantur. De hoc capite conferantur literæ encyclicæ S. R. C. d. 21. Julii 1897 cum annexo »Regolamento per la Musica sacra, confermato a S. P. Leone XIII. d. 6. Julii 1894«. Hæc dicta sint de prima parte juris immunitatis.

4. Secunda pars consistit in libera commoratione quæ etiam dicitur *jus asyli*, eorum qui ad locum immunem confugiunt. Hoc jus competit locis hucusque descriptis, et insuper competit *parti exteriori* Ecclesiæ nempe tecto, scalæ, parieti externo. Competit etiam *cæmeteriis* separatis ab Ecclesiis si auctoritate ecclesiastica sint ad sepulturam fidelium deputata, necnon competit *Monasteriis* et conventibus religiosorum cum spatio clausuræ et omnibus *locis piis* et ad charitatis opera exercenda auctoritate *Episcopi erectis*, et deputatis. DD. tribuunt etiam *jus asyli palatio episcopali*.

5. Gaudere possunt jure asyli ex sacris canonibus omnes sive *baptizati* sive *non*; nam non est in bonum personarum, sed ob decorem religionis inductum est. Quam rationem etiam leges civiles agnoverunt et penes falsas religiones. Effectus hujus juris est ut reus a loco immuni extrahi invitus non possit, secus sit eodem loco restituendus. Quoniam vero quædam crimina, uti videbimus, excludunt hoc jus, hinc quando curia sæcularis exposcit reum, debet reus Episcopi auctoritate et præsentē persona ecclesiastica ab eo deputata transferri in carcerem ab Episcopo determinatum ut interim informationes capi debeant ut de qualitate criminis cognoscatur. Si patet reum imputari de crimine excepto a jure asyli, Curia episcopalis tradit reum potestati laicæ sub obligatione tamen eundem restituendi quoties reus de crimine excepto sese purgaverit. Ita *Bened. XIII.* in Const. *Ex quo divina*. Cum immunitas localis sit de jure *communi*, in ea dispensare non possunt ordinarii. Hinc licentiam extractionis reorum concedere possunt solum in casibus exceptis. Solet a Summo Pontifice per organum S. Congr. Immunitatis concedi ad triennium quædam facultas ut liberius possint in hac materia procedere.

6. At quæ crimina excludunt jus asyli?

Casus hujusmodi ab auctoribus exponuntur, et deducuntur præsertim ex Const. *Greg. XIV.* »Cum alias«, *Clem. XII.* »In Supremo«, *Bened. XIII.* »Ex quo divina«, et *Bened. XIV.* d. 15. Martii 1750 *Officii nostri ratio* ubi ceteras nominatas complectitur. Præcipue vero excluduntur a jure asyli *latrones publici*, qui parant insidias ad viatores occidendos necnon *grassatores viarum*. 2º. Rei *homicidii* sive *proditorii* sive animo *præmeditato*, et deliberato commissi, necnon qui *mandatum*, *consilium*, *instigationem* aut *auxilium* cooperativum occisori præstiterint, ex quorum singulis pravis actibus homicidium venerit. 3º. Qui *mutationem* patrat in *Ecclesia* vel *cæmeterio* sive percussor sit in *Ecclesia* sive extra. 4º. *Rei læsæ majestatis* ob actionem pariter injuriosam in personam principis.

Animadvertendum est reum confugientem ad Ecclesiam jure asyli gaudere solummodo si *cesset* esse noxius, si enim eligeret locum sacrum ut tutius crimina patraret, excluderetur ab asyli beneficio.

7. Violantes leges asyli præter culpam sacrilegii incurrunt in pœnam excommunicationis latæ sententiæ, a qua absolvi ne-

queunt nisi restituant reum extractum violenter Const. *Greg. XIV. Cum alias*. In Const. *Apostolicæ Sedis* inter excomm. Romano Pontifici simpliciter reservatas sub n. 5. legitur contra 'Immunitatem asyli ecclesiastici violare jubentes, aut ausu temerario violantes.' S. C. Inq. vero d. 22. Dec. 1880 respondit: »Lex asyli denuo statuta in his quoque regionibus (sc. ubi contraria consuetudine abrogata censebatur) est saltem quoad substantiam servanda.« Privantur etiam omni privilegio ecclesiastici confugii seu asyli. Tandem animadvertimus quoad modum observandi legem asyli plurimum valere consuetudinem locorum.

8. Immunitas *realis* in eo consistit ut bona *Ecclesiæ* et *clericorum* sint immunia seu *exempta a jurisdictione civili*, et ab oneribus et exactionibus in societate civili communibus. Si de rebus *Ecclesiæ* sermo sit, nemo est, qui non videat res consecratas vel benedictas esse prorsus exemptas a civili potestate, quia Deo sunt dicatæ, et quoad civiles effectus nullius esse censentur. Igitur sermo restringitur ad bona *temporalia* Ecclesiarum et clericorum. Nomine *Ecclesiæ* veniunt etiam monasteria et causæ piæ. Porro bona hæc quocumque ex titulo etiam civili ad Ecclesias vel clericos provenientia jure canonum reali gaudent immunitate ita ut etiam prohibeatur ipsis clericis quominus sese offerre aut præstare possint ad solvenda tributa, et exactiones regiæ potestatis administris. Quodsi vero Episcopus cum suo clero videat societatem civilem angustiis premi, ita ut vel necessitas vel magna utilitas verificetur, non prohibentur taxas sibi imponere ut civili gubernio auxilium præstent. Hæc habentur constituta in cc. 4. et 7. h. t. et in cc. 1. et 3. eod. in 6º. Quibus accesserunt c. un. eod. in Clem., Const. *Leon. X.* 5. Maji 1514 *Superna* §. 4º. necnon Bulla *Cænæ* §. 18. et tandem Tridentinum in c. 20. sess. 25. *de Ref.* At sensim sine sensu factum est, ut, immutatis rerum adjunctis, Ecclesia toleraret communes impositiones civiles super bonis temporalibus Ecclesiarum vel clericorum sive patrimonialium sive beneficialium. Semper vero ut injuriosæ et læsivæ immunitatis Ecclesiæ considerantur leges illæ, quæ specialibus gravaminibus bona temporalia Ecclesiarum, vel clericorum subjiunt. Quemadmodum esset lex quæ majus onus seu taxam imponeret alienanti bona sua, si in favorem et utilitatem Ecclesiæ alienaret, vel de iisdem disponderet.

9. Immunitas *personalis* in eo consistit ut clerici eximantur a jurisdictione cujusvis sæcularis potestatis. Hæc exemptio potest

considerari 1°. relate ad *leges civiles cujusque generis*; 2°. relate ad *judicia*; 3°. relate ad *munia publica subeunda*. Primam questionem absolvimus in tit. *De Constit.* (I. 2) nn. 35. et 36. — Secunda pertractatur in tit. *De foro competenti* (II. 2) nn. 1. — 8. Breviter de tertia. Munia publica quæ possunt considerari sunt: munus *tutelæ*, exercitium *curiæ* et armata societatis defensio in *militia*. Ad primum subeundum cogi nequeunt clerici præsertim cum jure canonum clericis committitur solum tutelam vel curam suscipere suorum aut viduarum, et pupillorum seu miserabilium personarum ex sensu cc. 1. et 2. h. t. seq. — Secundum munus ob actualem rerum conditionem sub obligatione amplius non cadit, cum plurimi sint qui eligant curiæ inservire. — Tertium remanet munus seu officium militiæ quod clericis interdicitur in c. 2. h. t. Clerici enim militiæ Ecclesiæ jam mancipati sunt. Cui rationi et alia accedit quia nempe officia militis non aptantur lenitati et mansuetudini, quæ Clericorum propria est. Hinc injuriosa status clericalis et Ecclesiæ immunitatis esset lex, quæ clericos militiæ oneri subjiceret. Ergo summopere cum S. P. Leone XIII. (e. gr. in epistola ad Card. Nina, Status Secretarium d. 27. Aug. 1878. vel in encyclica *Humanum genus* d. 20. Apr. 1884.) dolendum est quod in nonnullis »catholicis« Civitatibus clerici et regulares legibus militaribus subjiciuntur. Quare Ss. Cc. Romanæ adigebantur ad dandas speciales cautelas et normas pro clericis et regularibus militiæ subjectis; cfr. app. ad l. I. tit. 11. pag. 154. et l. III. tit. 31. n. 21. pag. 300.

TITULUS L.

Ne clerici vel monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

1. Rubrica tituli præceptiva est et refert præceptum Apostoli 2. *Tim.* II. 4.: 'Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus'. In c. 1. h. t. plures species negotiorum clericis interduntur de quibus actum est vel in tit. *De vita et honestate Clericorum* (III. 1) vel in titulis *De postulando* (I. 37) et *De procuratoribus* (I. 38) uti esset officium defensoris causarum et susceptoris aliorum negotiorum. Ex c. 2. h. t. clerici prohibentur esse ministri, et procuratores laicorum. Hisce obiter notatis pressius tituli dispositionibus inhærentes negotia clericis interdicta expli-

cabimus. 1°. Ex cc. 3. et fin. h. t. clericis et Religiosis interdicatur in scholis et universitatibus publicis*) *jus civile* et *physicam* idest *medicinam* audire et ex c. 9. clericis majoribus prohibitum est exercitium *artis chirurgicæ* quæ adustionem vel incisionem inducit. Ratio prohibitionis prioris partis ex conditione temporis eruitur, scilicet ex vitio clericorum et religiosorum qui plurimi facientes studia humanarum scientiarum parvi pendebant studia sacræ theologiæ. Quare immutatis circumstantiis non admodum urget prohibitio præsertim quoad studium *juris civilis* ob contrariam consuetudinem. Exercitium vero artis chirurgicæ interdicatur ob periculum irregularitatis, et quia revera est officium sæculare, ob quam rationem DD. tenent prohiberi etiam clericis exercitium *artis medicæ*. Arg. c. 1. h. t. et c. 7. *De ætat., qualit. et ord.* (I. 14). Ex professo quasi totam rem tractat *Benedictus XIV.* in sua *Syn. diœc.* l. 13. c. 10. nn. 5. et sqq. Duo semper requiruntur ad licitum artis medicæ exercitium, sc. *auctoritas Superioris* et *legitima causa*. *Legitima causa* potest esse: penuria medicorum vel a fortiori ipsorum deficientia; dein egestas clerici, quæ non nisi honesto lucro ex arte medica percipiendo levare possit. — *Auctoritas* autem *Superioris* i. e. Summi Pontificis semper requiritur, etiam in iis qui in sæculo constituti hanc artem exercebant ex professo. Exempla recentioris temporis rem illustrent: Die 16. Febr. 1884 monachus O. S. Benedicti in conventu *Montisserati* (Hispania) hoc rescriptum S. C. Concilii recepit: »Pro gratia ad quinquennium dummodo exerceatur gratis, et absque ustione vel incisione, facto verbo cum Ssmo.« Monachus ille jam in sæculo medicam et *chirurgicam* artem exercuerat; itaque Abbas monasterii exercitium etiam cum ustione et incisione petierat hac præcipue ratione quia monachis et peregrinis illuc convolantibus ob distantiam loci ab aliis promptus non poterat præstari medici succursus. At S. C. Concilii expresse excipiebat ustionem et incisionem, et ponebat conditionem ut *gratis* fiat. — Paulo post sacerdos sæcularis qui artem medicam jam exercuerat in regione sua, petebat a S. Congr. ut continuare possit hoc exercitium: 1°. ob summam egestatem; nam omnes hujus parochi redditus ad 22 libel-

*) Sapientissima data est Instructio a S. C. EE. et RR. d. 21. Julii 1896, qua provideretur clericis et regularibus qui studiorum causa commorantur in Universitatibus Gubernii Italici.

las Italicas per quadrimestre reducebantur; 2°. ob deficientiam medici cujusque. S. C. Concilii respondit in una *Nullius S. Lucie* d. 8. Mart. 1884. »Pro gratia sanationis quoad præteritum; quo vero ad futurum arbitrio et conscientie Episcopi Administratoris ad triennium, facto verbo cum Ssmo.« — Causæ autem dispensationem reddentes difficiliorem erant: 1°. quod orator erat parochus; 2°. quod non gratis exercebat artem. Dicta autem hæc ad omnem medicam artem servatis servandis applicari posse et debere, etiam ad homœopathiam, electrohœopathiam, methodum adhibita aqua curandi nemo non videt.

2. 2°. Ex cc. 5. et 9. h. t. clericis prohibetur ne *judicium sanguinis* exerceant, idest ne sententiam mortis aut mutilationis proferant. Ex c. 3. h. t. (III. 24) in 6°. excipiuntur Episcopi, vel alii clerici *temporalem* habentes jurisdictionem, ita ut sine metu irregularitatis committere aliis possint causæ criminalis cognitionem et decisionem. Ex Constitut. autem *Leonis X. Etsi pro cunctarum* d. 28. Junii 1514. §. 15. Gubernator Romæ et ejus officiales non incurrunt ullam censuram vel irregularitatem per comminationem vel impositionem pænæ mutilationis membrorum vel capitalis. Cæterum in c. 9. h. t. prohibetur clericis ne quidquam faciant quod directe tendat ad vindictam sanguinis. Hinc si literas aut scripturas ex officio elaboraverint ad conficiendos processus, ex quo sententia sanguinis secuta est, certum est irregulares fieri, quemadmodum S. Congr. Conc. d. 19. Jan. 1686. declaravit. Non incurrunt vero Clerici irregularitatem quoties causam intentant coram judice civili solummodo pro emendatione damnorum ex crimine capitali derivantium obtinenda. Tandem sciendum est ex c. 9. h. t. Clericos non posse assistere *exsecutioni* sententiæ sanguinis.

3. 3°. Tertio loco interdicitur clericis *negotiatio*. At *negotiatio* alia est *propria*, alia *impropria*. Proprie dicta *negotiatio* consistit in habitu emendi res fungibiles, aut etiam non fungibiles mobiles, ut carius sub eadem forma vendantur. »Sub eadem forma«, idest prout acquisitæ sunt. Impropria *negotiatio* locum habet cum res acquiruntur ut ex industria et labore in aliam formam transmutentur et majoris pretii capaces reddantur. Prior *negotiatio* ex c. 6. h. t. interdicta est clericis sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ. Conc. Trid. in c. 1. sess. 22. *De Ref.* renovat antiquas pœnas, et decernit majores infligendas Ordinarii arbitrio. Nec excusantur a pœnis si nomine et pro aliis eandem *negotia-*

tionem exercent. *Bened. XIV.* Const. *Apostolicæ servitutis* d. 25. Febr. 1741. *Pius IV.* vero Const. *Deus*, d. 3. Nov. 1560 bona acquisita a clericis ex illegitima negotiatione cameræ spoliis addixit. — Impropria negotiatio interdicta non est clericis, nisi plus æquo negotiationi dent operam in *detrimentum officii sui*, vel nisi sermo sit de industria *abjecta*, et *vili* quæ clericum dedeceat. Tandem sciendum est ex resolutionibus S. C. Conc. relatis a *Giraldo* in parte 2. *Exp. juris Pont.* ad c. 1. sess. 22. *De Ref. in Tridentino*, Clericis licere agros beneficii et bonorum patrimonialium laicorum opera colere absque metu illicitæ negotiationis; pariter posse pro culturæ usu boves et alia animalia emere, illorumque fructus justo pretio et honesta ratione vendere; et aliis omissis posse clericos retinere vel locare boves, et oves, et alia animalia, quæ habent ex successione, ex decimis necnon fructus illorum vendere, item vendere posse frumentum et alios fructus collectos ex bonis patrimonialibus et Ecclesiasticis pro sua et familiæ sustentatione.

Notanda est excommunicatio latæ sententiæ nemini reservata quæ adhuc in vigore est: »*Missionarii sive sæculares sive regulares, in Indiis orientalibus, China, Japonia, America sive australi sive septentrionali mercaturæ operam dantes aut quovis modo se ingerentes, et Superiores immediati ac Provinciales vel Generales Ordinum ac Congregationum, qui subditos etiam unica vice delinquentes, saltem per amotionem a loco commissi delicti non puniverint*«,*) in excommunicationem incidunt.

4. Quæstionem summi momenti, nostris humeris vere formidandam aggredimur, i. e. quomodo clerici, inprimis sacerdotes, se immiscere possint ac debeant rebus politicis. Si hæc quæstio ex professo tractaretur, integrum librum conscribere necessarium foret; quare pauca tantum quasi principia tangemus. — Potest considerari clericus 1º. uti *minister Christi ejusque Ecclesiæ*; 2º. uti

*) S. C. Inqu. 4. Dec. 1872 censuit supplicandum Ss̃mo Domino, ut declarare dignaretur, constitutiones Urbani VIII. *Ex delicto* 22. Febr. 1633 et Clementis IX. *Sollicitudo* 17. Julii 1669 adhuc vigere, quibus supradictæ censuræ inflictæ sunt. S. C. de Prop. Fide 29. Martii 1873 datam istam declarationem Ordinariis, quorum interest, notam fecit; *Acta S. Sedis* 7, 317. Censura non est reservata, sed clausula adjecta est: „Nemo ex his delinquentibus absolvi potest, præterquam in mortis articulo, nisi lueris hujusmodi prius restituitis;“ cfr. *Fontes Jur. Eccl. Novissimi*, editos atque illustratos a Philippo Schneider. Ratisbonæ apud Pustet. 1895. pag. 68.

civis alicujus reipublicæ. I^o. Clericus inquantum est minister Christi et Ecclesiæ iisdem principiis dirigatur necesse est et in docendo et in operando quibus ipsa Ecclesia. Ipsius autem Ecclesiæ principia circa hanc rem S. P. *Leo XIII.* in multis documentis deposuit, e. gr. in Encyclica de civili Principatu d. 29. Junii 1881., quæ incipit »*Diuturnum illud*«; in Encyclica ad Clerum omnesque catholicos *Galliæ* d. 16. Febr. 1892., præcipue vero apparet Mens Sedis Apostolicæ ex Literis Card. *Rampolla*, Secretarii Status ad Episcopum *S. Flori* in Gallia. »Quæ mens«, ait hic Cardinalis, »ac sententia sit Apostolicæ Sedis ea super re, facile dignoscere potes ex doctrina explicata in actis quæ ab eadem prodire. Patet ex illis catholicam Ecclesiam, cujus divina missio tempora et loca omnia complectitur, nihil in sua constitutione et doctrinis habere quo *ab aliqua abhorreat reipublicæ forma*, quum singulæ optimum civitatis statum parare ac tueri possint, si juste ac prudenter adhibeantur. Scilicet Ecclesia assurgens supra mutabiles imperii formas ac contentiones et studia partium, spectat imprimis *religionis incrementa et animarum salutem*, quod bonum supremum est, cui curando ac provehendo studium operamque omnem sedulo debet conferre. Hæc cogitans et animo intendens Apostolica Sedes, traditionem sequens ætatum omnium, non modo civiles potestates observat (sive unius, sive plurium imperio regatur respublica), sed etiam cum iis agit missis exceptisque nunciis et legatis, et consilia confert ad transigenda negotia et definiendas quæstiones quæ mutuas rationes Ecclesiæ et reipublicæ attingunt. Perfunctio hujus muneris cujus amplitudo humanas res supereminet, nullum infert præjudicium juribus quæ forte ad aliquos spectare possunt, velut sapienter declaravit sanctæ memoriæ Pontifex *Gregorius XVI.*, decessorum suorum vestigia sequens, in Literis Apostolicis d. 7. Aug. datis anno 1831, quarum initium: »*Sollicitudo*«. — Ergo etiam clericus, sacerdos, assurgens supra mutabiles imperii formas ac contentiones et studia partium, spectare debet inprimis religionis incrementa et animarum salutem, quod bonum supremum est etc. Inquantum igitur minister Ecclesiæ est, quæstiones *mere politice* ad clericum non spectant; ergo neque in s. magisterio neque in s. ministerio vel in exercitio jurisdictionis rationibus et argumentis *mere politicis* dirigi vel etiam in rebus minoris momenti moveri debet. Hæc dicta valent quoad res *mere politicas*; nam nonnunquam a Rebuspublicis subjiciuntur civilibus dispositionibus quæ

natura sua sunt aut *mixta* aut *mere ecclesiastica*. Quoad hæc et etiam quoad politica, quæ *per accidens* fiunt ecclesiastica, clericus, quâ minister Ecclesiæ, potest et tenetur explicare, defendere, vindicare, urgere jura ecclesiastica, sed eodem modo quo agit ipsa Ecclesia, sc. insectando errores, non errantes et proponendo principia veritatis et honestatis; cfr. totum *Syllabum* annexum Encyclicæ s. m. *Pii IX.* quæ incipit »*Quanta cura*«, præsertim nn. XXXIX.—LV.

IIº. Clericus in quantum civis est reipublicæ alicujus, *potest* uti juribus sibi uti civi competentibus, nisi hæc essent contra jus divinum vel ecclesiasticum et nisi hæc vergerent in detrimentum muneris vel officii clerico commissi. Quotiescunque ergo officia clericalia vel specialia munera, e. gr. parochi, concurrunt cum juribus a clerico, tamquam *civi* exercendis, *Episcopus* est qui judicet, sive pro omnibus casibus sive in singulis specialiter, quid faciendum sit ratione majoris boni assequendi vel majoris mali evitandi. —

At Clericus non modo potest, sed nonnunquam etiam *debet* uti juribus a Gubernio civili singulis civibus attributis; hoc requirit salus publica Potestatis civilis, hoc requirit nostris temporibus sæpe salus ipsius Ecclesiæ. At nunquam clericus in arenam civilis agitationis præcipue in electionibus descendat, nisi *memor conditionis suæ*. Audiamus sapientissima verba S. P. *Leonis XIII.* in epistola ad Archiepiscopum *Dublinensem*, d. 1. Jan. 1883 »*Novum argumentum*«: »Si agatur præsertim de popularibus conventibus in quibus magno animorum æstu de causa publica disceptatur, et civilium concertationum procellæ commoventur, opportunum fore consilium putamus, si firmis iis manentibus quæ de *juniore* Clero decrevistis, iis tantum ecclesiasticis viris eosdem conventus adeundi veniam tribuendam censueritis, in quorum potissimum sapientia confiditis, et in quibus maturior ætas ac usus rerum effecit ut prudentia, consilio et auctoritate præsent, ideoque possint præ ceteris concitatae multitudini ad recta et honesta duces esse, fallacibus improborum judiciis occurrere, officii rationes tueri, ac defensores esse optimi partium optimarum. — Hac ratione et via sacerdotalis ordo tamquam in specula communis salutis et in præsidio reipublicæ a Vobis collocatus, magnas patriæ utilitates, in iis quibus jactatur fluctibus est allaturus.» Sane sacerdotes quia nunquam desinunt esse sacerdotes, semper bonum *honestatis* et *mode-*

stiae etiam in hisce negotiis civilibus tractandis exemplum præbere debent populo. —

Si clerici ad *munera* civilia sunt assumendi, distinguendum est inter munera quæ *communiter* a clericis exerceri solent, e. gr. Professoris in Universitate, Lyceo etc., et munera quæ clericis committuntur *raro et extraordinarie*, e. gr. Præsidis alicujus provinciae. Ad illa suscipienda — salvis in omnibus juribus divinis et ecclesiasticis — sufficit *ordinaria*, ad hæc autem requiritur *specialis* permissio Ordinarii, imo ad plane extraordinaria suscipienda munera videtur necessaria venia Sedis Apostolicæ. —

Perbelle modum quo se gerat clericus et uti *minister Ecclesiæ* et uti *homo privatus*, describit Summus Pontifex in Epistola Encyclica ad *Lusitaniae* Episcopos d. 14. Sept. 1886 §. »Ex altera parte« his verbis: »Profecto catholicorum hominum et nominatim Clericorum primum maximumque officium est, nihil unquam nec re suscipere, nec opinione profiteri, quod ab obsequio fideve Ecclesiæ dissentiat, aut cum conservatione jurium ejus consistere non possit. Quamvis autem fas cuique sit suum de rebus mere politicis judicium, modo ne religioni justitiæque repugnet, honeste legitimeque tueri, tamen videtis, Venerabiles Fratres, perniciosum errorem eorum, si qui sunt, qui rem sacram remque civilem non satis secernant, religionisque nomen ad politicarum partium trahant patrocinium.«

Inter omnes constat Sanctam Sedem omnibus regni »Italici« incolis catholicis sæpe prohibuisse ne eligerent neve eligerentur in electionibus politicis, aliter in electionibus administrativis. Nonne in hoc Sedes Apostolica propriis contradicit principiis?

Minime gentium; nam Summi Pontifices rationibus altioris ordinis ad retinendam hanc prohibitionem adiguntur quas desumere licet ex epistola S. P. *Leonis XIII.* ad Cardinalem *Parocchi* Urbis Vicarium d. 14. Maji 1895. Jam S. Pœnitentiaria mandato *Pii IX* s. m. respondebat: »Attentis omnibus circumstantiis non expedit.« Et quandoquidem dubitabatur utrum hoc »expedit« contineret præceptum an merum consilium, S. C. Inq. jussu *Leonis XIII.* d. 30. Junii 1886 illo responso adjunxit: »*Non expedit*« prohibitionem importat. Vivæ vocis oraculo idem Summus Pontifex uti electiones *administrativas* commendat, ita a *politicis electionibus* abstinendum esse inculcat rationibus permotus altissimi ordinis,

inter quos non ultima sit conditio ipsius Summi Pontificis quæ nequam libertati independentiæque Apostolici ministerii correspondeat.

Conferri potest circa actionem politicam Cleri: *Compendium Juris Ecclesiastici* auctore Simone Aichner, Episcopo-Principe Brixinensi. *Brixinæ* 1890.; pag. 250. necnon articulum Josephi Hergenræther, Professoris [postea S. R. E. Cardinalis] publicatum in *Archiv für kath. Kirchenrecht*, (vol. 15. resp. 9.) a. 1866., cui titulus »Ueber die Betheiligung des Klerus an politischen Fragen« [Latine: »Quomodo se ingerere possint quæstionibus politicis Clerici catholici«] pag. 67—84.

Additamentum

ad tit. *De Sepulturis* (III. 29) pag. 267.

Ecclesia catholica corpora pie defunctorum uti membra Christi considerat; quare non solum integra corpora, sed et *singula membra* eorundem defunctorum christiane sepelienda provide curat. Hunc agendi modum Ecclesiæ bene illustrat novissimum responsum S. C. Inquisitionis d. 3. Aug. 1897, adprobatum a S. P. Leone XIII. d. 6. ejusd., quod direxit ad Superiorissam Generalem *Sororum a Matre Dolorosa* hujus tenoris: »Quoad membra amputata *acatholicorum*, Sorores praxim suam tuto servare possunt. (Sorores ejusmodi membra recisa sive in terra profana sepelierunt, sive — suadente medico — igne combusserunt.) Quoad membra amputata *fidelium baptizatorum*, pro viribus curent ut in loco sacro sepeliantur. Sin vero graves obstant difficultates quominus in loco sacro condi possint, circa praxim hucusque servatam non sunt inquietandæ. Quoad membrorum *combustionem* præcipientibus medicis, prudenter dissimulent et obediant. Et ad mentem. — »Mens« est quod, si fieri potest, in proprio horto domui adnexo, depu- »tetur aliquod parvum terræ spatium, ad sepelienda membra catho- »licorum amputata, postquam fuerit *benedictum*.«

Index rerum.

Titulus I.

De vita et honestate Clericorum. pag. 1—16.

1. Duplex status personarum in Ecclesia, jure divino, clericorum et laicorum.
2. Quinam sint Clerici, in pœnalibus nomine clericorum non comprehenduntur Episcopi et alii dignitarii, excepta excommunicatione latæ sententiæ.
3. E contra in favorabilibus; item in obligationibus pro honestate vitæ.
4. Item omnes qui Religioni approbatæ addicti sunt.
5. Item eremitæ, benedicti et deputati ad aliquam capellam.
6. Clerici tenentur ad specialem vitæ honestatem.
7. Decreta Episcoporum circa morum correctionem non admittunt appellationem in suspensivo.
8. Honestas proprie interior.
9. Canones disciplinares proprie agunt de exteriori.
10. Et importat I^o. diligentem executionem officiorum singulis propriorum.
11. II°. Importat morum gravitatem; et præsertim 1°. caste et caute vivere; 2°. abstinere a crapula et ebrietate; 3°. avaritiam fugere.
12. Plura specificantur pro caste et caute vivendo.
13. Speciatim de vetito frequenti accessu ad moniales.
14. Quando accessus sit frequens, morali judicis æstimatione decernitur.
15. Regularibus autem interdicitur quilibet accessus, absque licentia.
16. Excipiuntur confessarii tum regulares tum sæculares, et alii ex officio. Benedictus XIV. relate ad confessarios extraordinarios post expletum officium.
17. 2°. Abstinendum clericis a crapula et ebrietate.
18. Hinc prohibetur accessus ad cauponas, nisi ex necessitate.
19. Item ludis aleatoriis deservire.
20. Item choreæ.
21. Sed Episcopo cavendum est a nimio rigore contra ludentes.
22. 3°. Cavendum ab avaritia.
23. In specie prohibentur sententiæ venales, etsi de cetero honestæ.
24. Excipe esculenta et poculenta modica, ex liberalitate, aut expensas extra domicilium.
25. Item expensæ pro assessore necessariæ exigi possunt.
26. III^m. caput est decencia exterioris habitus.
27. Origo vestium usualium specialium pro clericis.
28. Tridentinum tribuit Episcopo determinationem vestium clericorum majorum vel beneficiatorum.
29. Sixtus V. extendit ad omnes clericos.
30. Et præcipit vestem talarem et tonsuram.

31. Sed rigor hujus const. temperatus est; præsertim a Benedicto XIV. integra manente Episcoporum auctoritate.
32. Pœnæ in contravenientes clericos majores aut beneficiatos.
33. Sanctio pro clericis minoribus non beneficiatis.
34. Recens dispositio Pii PP. IX. de amissione omnium privilegiorum clericaliū.
35. Quando clericus minor non beneficiatus valeat reassumere habitum clericalem et tonsuram et quomodo.
36. De coma et barba non nutrienda.
37. Prohibitio comæ adscititiæ.
38. Prohibitio annulorum in missa.
39. IV^m. caput est abstinentia a nonnullis artibus et officiis; et 1°. ab iis quæ nimis distraherent, ut negotiatio.
40. 2°. Quæ lenitati adversantur ut ars chirurgica incidendo et adurendo.
41. 3°. Quæ offendunt dignitatem status clericalis, ut ludi theatrales.
9. Cognitio talis causæ reservatur Episcopo, qui procedit absque figura judicii, absque appellatione in suspensivo.
10. Privatio fructuum beneficii etsi imponatur incurrenda ipso facto, tamen requirit sententiam declaratoriam, etiam in foro conscientiæ.
11. II°. Canones Tridentini in clericos non beneficiatos.
12. III°. Contra Episcopum (quod absit).
13. IV°. Contra Parochos.
14. Modus procedendi contra clericum notorie concubinarium.
15. Vel dubie concubinarium.

Titulus III.

De Clericis conjugatis.

pag. 23—32.

- Titulus II.
- De cohabitatione Clericorum et Mulierum.** pag. 16—23.
1. Prohibetur ad cautelam.
2. Excipiuntur proxime conjunctæ consanguinitate vel affinitate, et senescentes bonæ famæ.
3. Sed ex cap. 1. h. t. et conjunctæ possunt prohiberi exceptionaliter.
4. Veteres canones aliquando vocant concubinam, uxorem legitimam inferioris gradus.
5. Clericus latiori sensu dicitur concubinarium.
6. Pœnæ in clericos concubenarios, antiquæ.
7. Martinus V. non amplius computavit clericos concubenarios, inter vitandos.
8. Canones Tridentini. I^o. contra beneficiatos.
1. Clerici minores valide et licite contrahunt.
2. Sed amittit beneficia ecclesiastica, etiam ante consummationem.
3. Sed ei restituenda bona quæ donaverit suæ Ecclesiæ.
4. Beneficium amittit ipso jure, absque sententia declaratoria judicis.
5. Sed non amittitur ex matrimonio invalido.
6. Sed si interim collatum fuerit alteri, valet collatio.
7. Si autem scienter attentat matrimonium nullum, in pœnam privandus est beneficio a Judice.
8. Beneficii autem collatio, clerico conjugato, est ipso jure nulla.
9. Nisi obtinuerit dispensationem Pontificis.
10. Quod de beneficiis, et de pensionibus ecclesiasticis intelligendum est.
11. Sed non de pensionibus titulo civili concessis.
12. Clericus conjugatus ex dispositione Bonifacii VIII. conservare potest privilegia canonis et fori si uni nuperit et virgini, atque ferat vestes et tonsuram.

13. Sed ante Bonifacium VIII. nullum conservabat privilegium.

De Clericis majoribus. p.28.

14. Clerici majores nec licite nec valide in Ecclesia latina nubere possunt.
15. Conjugatus autem ad majores ordines promoveri nequit, excepto casu adulterii uxoris, absque ejusdem uxoris licentia, quæ tenetur ingredi religionem vel saltem edere votum castitatis in manibus Episcopi.
16. Apud græcos, conjugati possunt promoveri ad presbyteratum, inclusive, at non ad episcopatum, retinendo usum matrimonii.
17. Quoad matrimonium contrahendum, canon trullanus illud interdicebat etiam subdiaconis.
18. Sed quoad subdiaconos, generatim non obtinuit, exceptis italo-græcis.
19. Pro Italo-græcis esset quoque invalidum.
20. Quoad reliquos græcos, etiam diaconos et presbyteros disputatum est de validitate. Quænam sententia præferenda sit.

Pœna contra clericos majores attentantes matrimonium. p.32.

21. Olim deponerentur.
22. Jure Decretalium adest suspensio et excommunicatio quæ excommunicatio et nunc viget.
23. De eorum irregularitate et hæresi suspecta.
24. Græci autem deponuntur ex synodo trullana, et Italo-græci excommunicantur.

Titulus IV.

De clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda.

pag. 32—75.

1. Residentia quid?
2. Residentia ficta.
3. In sensu tituli, Ecclesia est beneficium cum cura animarum, præbenda significat alia beneficia.

4. Omnia beneficia olim erant residentia.
5. Serius habita beneficia non residentia, quæ hodie dicuntur simplicia.
6. An clerici habentes curam animarum teneantur ad residentiam jure divino, non est definitum.
7. Neque tunc dispensari posset.
8. Certo est juris ecclesiastici fundati in intentione juris divini.
9. Et personalis residentia maxime congruit.
10. Lege canonica obligat et canonicos aliosque beneficiatos chorales.
11. Sed legitimæ absentiae causæ esse valent.
12. Sed habentes curam animarum præcavere debent damna gregis.
13. I^a. causa est christiana charitas.
14. II^a. urgens necessitas, personalis.
15. III^a. est debita obedientia.
16. Sed Episcopus nequit adsumere parochum ad officium quod habitualement absentiam expostulat.
17. IV^a. causa est Ecclesiæ vel Reipublicæ evidens utilitas; sed intellige Ecclesiæ propriæ vel universalis.
18. Exemplum utilitatis civilis esset dignitas senatoria adnexa sedi.
19. Sed nequeunt Episcopi retinere officia in curiis sæcularibus.

In specie de residentia singularum classium. pag. 38.

20. 1°. De Episcopis. Episcopus ut se absentet debet 1°. providere spiritali regimini per alios; 2°. licentiam in scriptis habere a S. Sede, nisi sit ob munus adnexum Sedi.
21. Sed rigore juris requiritur pro muneribus adnexis personæ.
22. Tamen æquitas et consuetudo aliud permittit in senatoribus et deputatis.
23. Deinde Episcopi ex rationabili motivo abesse possunt ad summum per trimestre, exceptis temporibus magis sacris.

24. Neque licentia est necessaria.
 25. Sed spatium absentiae unius anni nequit conjungi cum absentia sequentis anni.
 26. Neque suppleri absentia unius anni in subsequente aut conjungi cum absentia legitima ex alia causa.
 27. Pœnæ contra Episcopos non residentes. pag. 41.
 28. Si absentia illegitima superet tres menses, pro rata temporis amittit fructus absque sententia declaratoria Judicis.
 29. Hinc sess. 23. cap. 1. de ref. exacerbatae pœnæ sess. 6. cap. 1.
 30. Sufficit residentia in diœcesi.
 31. Temporibus tamen a Tridentino statutis accedat ad cathedralem, nisi legitime excusetur.
 32. Si Episcopus habeat duas Diœceses æque principaliter unitas, satisfacit residendo in una, etsi quam maxime deceat ut et in alia aliquantulum moretur, præsertim in Cathedrali, solemnioribus temporibus.
 33. Si autem aliquid determinatum fuerit in bulla unionis, servandum erit.
 34. Contra non residentes Pius IV. addidit pœnam ferendæ sententiæ privationis et alias.
 35. Clemens VIII. addidit inhabilitatem ad majores dignitates.
 36. Et alias Urbanus VIII.
 37. Cardinalis in Urbe Vicarius prorogat ad 40 dies moram Episcopis in Curia promotis.
 38. Alias pœnas addit Benedictus XIV. De S. R. E. Cardinalibus. p. 45.
 39. Cardinales nullum habentes episcopatum, Romæ residere debent.
 40. Sed sequuntur Papam si alibi Curiam transferat.
 41. Si discedant absque venia Pontificis, post monitionem privantur Cardinalatu.
 42. Aliæ pœnæ ex Innocentio X.
 43. Absolutio pertinet privative ad Summum Pontificem, etiam Sede vacante.
 44. Episcopi suburbicarii, incardinati Romanæ Ecclesiæ.
 45. Hinc Romæ resident.
 46. Tamen I^o. propriam diœcesim tenentur visitare.
 47. II°. Visitare limina apostolica.
 48. Cardinales Episcopi aliarum sedium tenentur ad residentiam sicut ceteri Episcopi.
 49. Si Cardinalis Suburbicarius ex dispensatione Pontificis obtineat et aliam sedem, in hac residere debet.
- De Parochis et aliis beneficiatis curam animarum habentibus. pag. 49.
50. Pro Parochis præter justam absentiae causam, requiritur 1°. approbatio Episcopi, scripta et gratis concedenda; 2°. constitutio idonei vicarii.
 51. Nisi periculum sit in mora; sed quam cito monendus Episcopus, nisi parochus sit brevi rediturus.
 52. Parochus indiget licentia Episcopi et pro absentia septimanæ.
 53. Et lege diœcesana etiam brevius tempus præscribi potest, dummodo non sanciantur gravissimis pœnis.
 54. Ex Conc. Rom. sub Benedicto XIII. absentia Parochi absque licentia, coarctata est ad biduum. Exercitia spiritualia.
- Pœnæ adversus parochos et alios beneficiatos curatos illegitime non residentes. p. 50.
55. 1°. Privantur ipso facto absque sententia Judicis, rata fructuum.
 56. 2°. Censuris compelli possunt ad redeundum, et aliis pœnis usque ad privationem, nullo suffragante privilegio.
 57. Ut priventur beneficio, requiritur lapsus sex mensium post tertiam citationem, quæ sufficit sit edictalis.

- De residentia Canonorum etc. pag. 52.
58. Obligantur ad residentiam quicumque habent beneficium non simplex.
 59. Tenentur non modo residere materialiter, sed personaliter deserviendo.
 60. Neque ex consuetudine possunt dispensari ab onere psallendi et canendi, contenti materiali præsentia, sed tantum ex privilegio Pontificis.
 61. Juxta primitivam institutionem, residentia debebat esse continua.
 62. Sed nunc est discontinua, idest diebus et horis servitii.
 63. Et Tridentinum permittit eos abesse posse singulis annis per trimestre, nisi speciales constitutiones minus tempus aut nullum concedant.
 64. Numerus tamen sufficiens pro divino servitio, adesse debet semper.
 65. Sed absque rationabili motivo nequit Episcopus negare facultatem abessendi tribus mensibus.
 66. Et temporibus solemnioribus absentia meræ recreationis causa, vetari potest ab Episcopo.
 67. Neque admittitur absentia, ubi servitium est mediariæ, tertiariæ etc.
 68. Canonici et alii beneficiati chorales valent aliquibus vicibus ad invicem se substituere nonnullis servatis.
 69. Fructus annui et distributiones quotidianæ.
 70. Distributiones, ubi non sunt, constituantur.
 71. Distributiones præsentibus aut subtractiones absentibus.
 72. Distributiones manuales vel inter præsentes.
 73. Tres causæ legitimæ absentiae: impossibilitas, utilitas, privilegium.
 74. 1°. Infirmitas.
 75. 2°. Corporis necessitas.
 76. 3°. Studia.
 77. Absentiae facultas studiorum causâ non indulgetur, quoties in evidens cultus divini detrimentum vergat.
 78. Causa studiorum parochos non juvat.
 79. 4°. Gerentes negotia propriæ Ecclesiæ.
 80. Canonicus Theologus, Pœnitentiarius, curam animarum Præbendæ adnexam habens.
 81. 5°. Duo Canonici adjuvantes Episcopum in expediendis negotiis.
 82. Canonici assistentes Episcopo.
 83. Canonici pro vel cum Episcopo visitantes ss. Limina.
 84. 6°. Utilitas Ecclesiæ universalis.
 85. Indultum Apostolicum. 7°. Exercitia spiritualia.
 86. Generalis regula: Distributiones percipiunt præsentes.
 87. Si omnes fructus consistunt in distributionibus, tertia tantum earum pars exhibet propriæ dictas distributiones.
 88. Item si major fructuum pars consistit in distributionibus, clericus amittens distributiones non amittit omnes, sed 3^{am}. partem ex omnibus fructibus.
 89. Impossibilitas et privilegium valet uti ad lucrandos fructus annuos, sic ad lucrandas distributiones.
 90. Absentes mensibus conciliaribus et causâ studiorum non lucrantur distributiones.
 91. Lucrantur eas clerici negotia propriæ ecclesiæ gerentes.
 92. Can. Theologus quoad distributiones.
 93. Can. Pœnitentiarius quoad distributiones.
 94. Canonicus curam animarum in propria ecclesia exercens.
 95. Varii casus canonici utilitati Episcopi vel diœcesis inservientis.
 96. Varii casus canonici inservientis utilitati Ecclesiæ universalis.
 97. Origo privilegii jubilationis.

98. Spatium 40 annorum continui servitii quid sibi velit.
99. Laudabile servitium.
100. Qualis sit oportet status Ecclesiæ.
101. A quibus oneribus liber sit jubilatus. — Quæ emolumenta nihilominus percipiat jubilatus.
102. Solvitur difficultas ex cap. 30. De Electione et Electi potestate in 6°.
103. Sed pro absentibus ob utilitatem Ecclesiæ, admittitur consuetudo eis negandi distributiones:
104. Distributiones amissæ ab absentibus, applicantur præsentibus si deductæ ex massa communi; secus fabricæ Ecclesiæ, si indigeat, vel alteri loco pio.

De pœnis contra beneficiatos
non residentes. p. 72.

105. Privantur primo anno dimidia parte fructuum, etiam eorum quos fecerant suos ratione præbendæ et residentiæ; secundo anno, omnibus; 3°. ipso beneficio.
106. Ut procedatur ad privationem fructuum non est necessaria monitio, sed citatur ad dicendum quare.
107. Hæc gradatio pœnarum servanda est.
108. Et pro privatione beneficii, necesse est præcedat citatio peremptoria personalis, vel triplex monitio edictalis, si personalis nequeat locum habere, et expectandus est per sex menses.
109. Potest tamen proponi et pœna suspensionis et excommunicationis durante triennio, et inchoatis aliis pœnis Tridentinis.
110. Contra beneficiatos non curatos, qui non pertinent ad Cathedrales vel Collegiatas, proceditur jure Decretalium, idest citantur et deinde procedi potest statim ad privationem beneficii.
111. Nequit Episcopus prohibere presbyteris celebrationem extra diœcesim,

nisi teneantur celebrare in diœcesi ex titulo speciali; iis quoque nequit discessum sub censura prohibere.

Titulus V.

De præbendis et dignitatibus.

pag. 76—113.

1. In sensu tituli præbenda est beneficium prout opponitur dignitati.
2. Beneficia militaria Romanorum.
3. Beneficia ecclesiastica.
4. Ejus definitio.
5. Distinguitur a Canoniam.
6. Est perpetuum, perpetuitate objectiva, et regulariter etiam subjectiva.
7. Beneficia manualia, seu ad nutum.
8. Ecclesiæ receptitiæ seu non numeratæ.
9. Oportet beneficium erigatur auctoritate ecclesiastica.
10. Et proinde distinguitur a capellania laicali, et pio legato.
11. Beneficium habet adnexum officium sacrum, et sic distinguitur ab officiis civilibus quæ præstantur Ecclesiæ, ut ab ædituo, procuratore etc.
12. Hinc beneficium confertur personæ ecclesiasticæ.
13. Beneficium resultat ex bonis ecclesiasticis; ut talia considerantur pensiones a gubernio nunc officiis ecclesiasticis destinatæ.

Divisio beneficiorum ecclesiasticorum. pag. 79.

14. I^o. Duplicia et simplicia, sensu antiquo et moderno.
15. Duplicia alia majora, alia minora; majora in odiosis non veniunt sub nomine beneficiorum.
16. Duplicia minora proprie sunt dignitates, personatus, officia et beneficia curata.
17. Canonicatus Cathedralis Ecclesiæ sunt improprie beneficia duplicia minora, et accedunt dignitati.

18. IIa. divisio generalis est in sæcularia et regularia.
 19. III°. Collativa, patronata et electiva.
 20. IV°. Patrimonialia et non patrimonialia.
 21. V^o. Manualia et perpetua.
 22. Beneficia mere laicalia, sunt propria legata.
 23. Quid canonica?
 24. Canonici honorarii.
 25. Vicaria jurisdictionis, et in divinis.
 26. Vicaria in divinis alia temporanea.
 27. Et alia perpetua.
 28. Commenda antiqua.
 29. Moderna.
 30. Capellania ecclesiastica.
 31. Laicalis.
 32. De infirmitate excusante capellanum.
 33. Capellanus nequit pro aliis — scilicet præter fundatores — applicare etiam diebus licitæ vacationis.
 34. Præstimonium.
 35. Pensio, laicalis.
 36. Ecclesiastica.
 37. Onera pensionati ecclesiastici.
- De erectione beneficiorum ecclesiasticorum. pag. 87.
38. Quando erigantur.
 39. In limine foundationis possunt adjici conditiones honestæ et possibiles, quamvis exorbitantes a jure.
 40. Quæ a successoribus nequeunt immutari.
- De collatione beneficiorum. pag. 88.
41. I^o. Prævia electione vel postulatione per confirmationem superioris.
 42. II°. Per institutionem prævia præsentatione.
 43. III°. Per liberam collationem.
 44. Legitimi collatores beneficiorum.
 45. Papa confert 1°. præveniendo.
 46. 2°. Concurrente.
 47. 3°. Jure devolutionis.
 48. 4°. Reservationis.
 49. Multiplex ratio reservandi.
 50. Reservata per regulas cancellariæ.
 51. Enumerantur.
 52. Regula de mensibus papalibus.
 53. Privilegio Cardinales solent ab ea dispensari.
 54. 5°. Affectione.
 55. Ejus differentia a reservatione.
- Collatores Papa inferiores. pag. 93.
56. Episcopus.
 57. Capitulum et Vicarius Capitularis, sede vacante, quænam nequeant beneficia conferre.
 58. Quænam valeant conferre.
- De regulis collationis. p. 94.
59. Enumerantur.
 60. De forma concursus quando collatio est Episcopi.
 61. Quando est Summi Pontificis.
 62. Quæstiones proponendæ.
 63. Judicandum non modo de scientia, sed et de aliis requisitis.
 64. Episcopi est electio dignioris.
 65. Ab electione Episcopi et a judicio examinerum appellatur tantum in devolutivo.
 66. Coram judice appellationis producuntur acta primi examinis.
 67. Si secunda sententia confirmet primam, habetur res judicata, secus locus datur tertiæ instantiæ.
 68. De collatione beneficii curati juris patronatus ecclesiastici.
 69. Item si sit juris patronatus ecclesiastici, sed institutio non spectet ad Episcopum.
 70. Quando est juris patronatus laici.
 71. Quando juris patronatus mixti.
 72. Alia beneficia curata immunia a lege concursus.
 73. Collationes factæ præter dispositionem Tridentinam sunt nullæ, nisi legitime dispensatum.
 74. Abolita sunt privilegia antecedentia.
 75. Item consuetudines præcedentes; sed subsequentes obtinere possunt, saltem centenariæ et immemorales.

Instructio S. C. de Prop. Fid.

pag. 101.

De pluralitate et incompatibilitate beneficiorum. p. 102.

76. Antiquitus omnia beneficia erant incompatibilia.

77. Quædam sunt incompatibilia ratione officii et quædam reddituum.

78. Beneficia compatibilia.

79. Jus Tridentinum.

80. Quod de beneficiis incompatibilibus, non tenet de legatis piis et capellaniis juris patronatus laici.

81. Sufficientia beneficii arbitrio iudicis decernitur.

82. Remedia juris contra clericum habentem plura beneficia; prima dispositio Alexandri III.

83. II^a. ejusdem Papæ in Lateranensi III.84. III^a. Innocentii III. in Lateranensi IV.

85. Jus Tridentinum.

86. Unio beneficii sufficientis et insufficientis.

87. Unio tertii beneficii cum duobus insufficientibus.

88. Causæ sufficientes ad dispensandum super pluralitate beneficiorum.

De unione, divisione et dismembratione Beneficiorum.

pag. 106.

89. Unio quid? Unio perpetua.

90. Unio temporanea.

91. Unio tituli exstinctiva.

92. Unio minus principalis.

93. Unio æque principalis.

94. Episcopatus unire valet unus Pontifex.

95. Potestas Episcopi.

96. Unio pro erigendo vel dotando Seminario.

97. Conditiones requisitæ pro legitima beneficiorum unione; et I^o. de causa rationabili.98. II°. Consensus interesse habentium.99. III°. Consensus Capituli Cathedralis.

De divisione beneficiorum.

pag. 111.

100. Divisio quid?

101. Justa causa dividendi.

102. In specie de divisione Parochiæ.

103. Dismembratio beneficiorum. pag. 112.

Titulus VI.

De Clerico ægrotante vel debilitato. pag. 113—116.

1. Quis sit?

2. Nequit privari beneficio.

3. Etsi ex propria culpa ægrotans factus sit.

4. Quomodo provideatur officio sacro.

5. Coadjutoriæ temporaneæ.

6. Coadjutoriæ perpetuæ.

7. Quoad Episcopatus dantur tantum a Pontifice.

8. Quoad beneficia minora, coadjutores temporanei dantur tantum Parochis, ex praxi.

9. Coadjutoriæ perpetuæ dantur a Pontifice.

10. Qua lege S. Sedes eas concedat beneficiatis non curatis.

11. Congrua adsignanda coadjutoribus Parochorum.

12. Notanda quoad coadjutores Canoniorum.

13. Statuta vel concessionες speciales.

Titulus VII.

De Institutionibus.

pag. 116—121.

1. Institutio late sumpta.

2. Stricto sensu.

3. Tituli collativa.

4. Auctorizabilis.

5. Realis.

De institutione tituli collativa. pag. 117.

6. Dari nequit a laicis, aut suscipi ab eis.

7. Episcopus habet intencionem in jure fundatam, pro sua diocesi.

8. Si jure speciali alteri competat, Episcopus debet videre de idoneitate.
9. In beneficiis erectis post Tridentinum, nequit institutio alteri reservari quam Episcopo.
10. Episcopus valet instituere etsi nondum sit consecratus.
11. Instituit et Vicarius generalis ac Vicarius Capitularis.
12. Quinam possint institui.
13. Quot possint institui in Ecclesiis receptitiis.
14. Quot recipi in monasteriis.
15. Specialia pro Italia et insulis.
16. Quoad moniales.
17. Intra quod tempus danda institutio.
18. Ante institutionis concessionem, proponendum edictum contradicentibus.

De institutione auctorizabili.
pag. 121.

19. Pertinet semper ad Episcopum.
20. Vicarius generalis non indiget mandato speciali.
21. Potest etiam Vicarius Capitularis.
22. Item Prælati quasi-episcopi.
23. Alii ex privilegio apostolico, sed non ex consuetudine.

De reali institutione, seu investitura.
pag. 122.

24. Quid sit.
25. Non licet auctoritate propria possessionem capere.
26. Neque auctoritate laicali.
27. Qui Clericus eam conferat.
28. Potest instituendus constituere procuratorem.

De effectibus institutionis realis.
pag. 124.

29. Incipit beneficiatus facere fructus suos.
30. Regula de annuali possessione.
31. Regula de triennali possessione.
32. Vacant beneficia incompatibilia.

Titulus VIII.

De Concessione Præbendæ et Ecclesiæ non vacantis.

pag. 125—134.

1. Beneficium vacans de jure tantum.
2. De facto tantum.
3. De jure et de facto.
4. Varii modi vacationis.
5. Collatio beneficii de jure non vacantis, est irrita.
6. Impetratio beneficii non vacantis ab Apostolica Sede, obreptitie.
7. Beneficium non vacans, neque promitti potest determinate, neque valet.
8. Promissio generica non prohibebatur, utpote de se honesta.
9. Sed eam quoque prohibuit Bonifacius VIII., ad importunos repellendos.
10. Hinc abolitæ gratiæ expectativæ.
11. Neque valet promissio patroni de nominatione ad beneficium vacaturum.
12. Canonici tamen non fuerunt abolitæ, de rigore juris loquendo.
13. Sed praxis S. C. C., nisi obstet specialis consuetudo, non admittit canonicas in sensu antiquo.
De Canonicis honorariis.
pag. 129.
14. Serius orti sunt. — Jus novum.
15. Jus eos nominandi, excepta speciali consuetudine, spectat ad Episcopum simul et Capitulum in Cathedralibus.
16. Jura canonici honorarii.
17. Neque canonici honorarii possunt sibi vindicare jura forte concessa ab Episcopo, invito capitulo.
18. Nequit privari absque demerito.
19. Intra quod tempus beneficium sit conferendum. Beneficia liberæ collationis intra semestre; collatio facta postea, valet irritari.
20. Enuntiata regula locum non habet in Ecclesiis non numeratis: sed si vires Ecclesiæ sufficient, superior præfinit congruum tempus.

21. Episcopus confert omnia beneficia liberæ collationis quæ vacaverint per renuntiationem factam coram se, etiam in mensibus papalibus.
22. Si beneficium sit electivum, et sit Episcopale vel quasi, tempus est trimestre; secus est semestre.
23. Si sit juris patronatus laici, tempus ad præsentandum est quadrimestre; si ecclesiastici semestre.
24. Notanda specialiter.
25. De beneficio vacante tantum de jure.
8. Negotia quæ requirunt Capituli consensum expressa juris dispositione.
9. Speciatim de synodo diocesana. — Consilium Capituli.
10. Attendenda tamen consuetudo, quæ Episcopis solet favere.
11. Sed consuetudo difficiliter admittitur contra leges Tridentinas.

Titulus XI.

De iis quæ fiunt a majori parte Capituli. pag. 139—143.

1. Quid veniat nomine Capituli.
2. Quando actus sit capitularis.
3. Quis convocet Capitulum.
4. Quando citandi absentes.
5. Citati non venientes, non efficiunt valori actus capitularis.
6. Quando nemo habet jus convocandi, necessariæ sunt duæ tertiæ partes nisi periculum sit in mora.
7. Quando negotium singulos tangit, ab omnibus probandum est.
8. Si negotium respiciat omnes in communi, non requiritur singulorum consensus.
9. Constitutiones Capitulares. Infra quod tempus conficiendæ. Decreta Capitularia.
10. An canonici in electionibus votum dare queant consanguineo?

Titulus XII.

Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

pag. 144—155.

1. Rubrica tituli habet sensum determinatum.
2. Modi quibus beneficia diminutionem patiuntur, 1º. augendo onera.
3. Resolutiones conformes S. C. C.
4. Explicatur cap. 11. de Præbendis, quod videtur contrarium.
5. 2us. modus est solutionem aliquam exigendo.
6. Verum ex necessitate, in actu collationis licet.
7. Enumerantur conditiones ut liceat.

Titulus IX. Ne sede vacante aliquid innovetur. pag. 134—136.

1. Quid Sedes?
2. Quoadusque vacent Sedes quarum collatio vel confirmatio spectat ad Summum Pontificem.
3. Quid de aliis beneficiis.
4. Sede vacante nihil innovandum.
5. Neque currit præscriptio.
6. Sedes vacans regitur a Capitulo, et pro eo a Vicario Capitulari.
7. In specie de judiciis contra Ecclesiam vacantem.

Titulus X.

De iis quæ fiunt a Prælati sine consensu Capituli. pg. 136—139.

1. Ab initio Ecclesiæ, regebant exquisita sententia presbyterii.
2. Presbyterio successit Capitulum Ecclesiæ Cathedralis.
3. Quæ in titulo dicuntur de Episcopo et capitulo cathedrali, facta proportionem, applicanda monasteriis et Ecclesiis collegiatis.
4. Quando habeatur consensus capituli.
5. Quando consilium.
6. Regula generalis jure decretalium est Prælatum per se expedire posse tantum negotia ordinaria, vel quæ moram non admittunt.
7. Sed quando agit ex delegatione, intelligitur electa ejus personalis industria.

8. Annatæ et mediæ annatæ.
9. Nunc exiguæ sunt.
10. ^{3us}. modus est separando stabiliter aliquam fructuum portionem.
11. De Pensione. pag. 148.
12. Cui concedi possit.
13. Onera pensionati.
14. Pensio temporanea.
15. Perpetua.
16. Pensiones imponit Papa.
17. Ceteri collatores nequeunt imponere pensiones perpetuas.
18. Temporaneas possunt ex justa causa.
19. Resignationes beneficiorum cum reservatione pensionis perpetuæ admitti possunt tantum a Papa.
20. Beneficia quibus pensiones imponi possunt.

De translatione pensionum.
pag. 150.

21. Tantum a Pontifice fieri potest.
22. Olim poterant et officiales Romanæ Curie; nunc tantum cardinales quoad medietatem pensionum quas possident.
23. Translatio pensionis fieri potest et in articulo mortis.
24. Forma servanda.
25. De solutione pensionum. Solvendæ sunt in integrum.
26. Sed ex valde notabilibus oneribus quæ supervenerunt beneficio, concessa est reductio pensionum in Italia.
27. Attendendum tempus quo pensio fuit imposita.
28. Oportet in pensionibus imponendis, salva sit congrua parochialis certa et determinata.
29. Sed computantur redditus incerti quoad quantitatem, sed certi quoad qualitatem, ut decimæ.
30. Quædam emolumenta pendent omnino a liberalitate fidelium et quædam a factis humanis, ut funera, baptismata, matrimonia; hæc includuntur in congrua, facta media proportionem.

31. Modi quibus cessant pensiones. pag. 154.
32. Pensiones nec vendi nec ad longum tempus locari possunt.

Titulus XIII.

De rebus Ecclesiæ alienandis vel
non. pag. 155—162.

1. Alienatio late sumitur in titulo.
2. Item Ecclesiæ nomen.
3. Quid veniat nomine rerum alienabilium.
4. Res pretio æstimabiles immobiles, mobiles, se moventes.
5. Pecunia.
6. Immobiles pretiosæ vel non.
7. Intentio juris est res pretiosas servandas esse.
8. Sed permittitur 1º. ex causa.
9. Et 2º. servatis solemnitatibus pro iis quæ servando servari possunt.
10. Jure Decretalium Gregorii IX. requirebatur consensus Capituli.
11. Bonifacius VIII. addidit necessitatem veniæ apostolicæ.
12. Etsi alienatio fiat in favorem alterius Ecclesiæ.
13. Exceptiones.
14. Pœnæ in alienantes indebite; Iº. nullitas contractus. pag. 159.
15. IIº. Excommunicatio et interdictum.
16. Ad incurrendas pœnas alienatio debet esse completa.
17. Repudiatio legati favore Ecclesiæ, quamvis sine causa, non est alienatio.
18. Remedia juris in hoc casu.

De revocatione alienationis.
pag. 161.

19. 1º. Revocanda ab ipso alienante,
2º. a successore,
3º. a quolibet Clerico Ecclesiæ.
20. Si alienatio fuerit valida, sed noxia Ecclesiæ, ei competit beneficium restitutionis in integrum.
21. Si fuerit invalida, competit actio personalis ad indemnitationem.

Titulus XIV.

De precariis. p. 162—164.

1. Precarium quid?
2. Precariæ quid?
3. Differentiæ utriusque contractus.
4. Renovatio quinquennalis precariarum.
5. Adnotanda circa concessionem precarii.
6. Exspiratio preciarum.

Titulus XV.

De Commodato.

pag. 164—165.

1. Commodatum quid?
2. Servanda in eo.
3. De damno reparando.
4. De casu fortuito præstando.
5. De restitutione rei commodatæ.

Titulus XVI.

De Deposito. p. 165—167.

1. Depositum quid?
2. Servanda in eo.
3. An Clerici possint esse depositarii.
4. De deposito amisso vel imminuto, ex dolo vel culpa lata.
5. De culpa levi et levissima.
6. Actio depositi directa et contraria.

Titulus XVII.

De emptione et venditione.

pag. 168—184.

1. Quid conventio?
2. Quid contractus?
3. Quid merum pactum?
4. Divisio contractuum 1°. in reales et consensuales.
2°. In unilaterales et bilaterales.
5. Quid emptio-venditio?
6. Quænam vendi et emi possint.
7. De pretio.
8. De læsione levi.
9. De læsione gravi.
10. De læsione gravissima.
11. Attenditur tempus secutæ læsionis.
12. Regulæ servandæ.
13. De consensu.

14. De pacto adjecto; speciatim de pacto legis commissoriæ.
15. Pactum additionis in diem.
16. De pacto retrovenditionis.
17. De palliata usura in tali pacto.
18. De periculo rei venditæ. p. 173.
19. Quando non est tradita, emi potest species vel genus.
20. Si genus, perit venditori, si species emptori.
21. Quid quando vendita conditionaliter.
22. De evictione præstanda.
23. Casus in quibus non præstat.

Appendix. pag. 176.

De bonis ecclesiasticis, alienatis ab invasoribus, præsertim a guberniis.

24. Dispositio Decretalium.
25. Item Benedicti XIV.
26. Conc. Tridentini.
27. Pii IX.
28. Responsio S. Officii 23. apr. 1873.
29. Sanatio data per concordata.
30. Sanatio quoad cetera antiquæ usurpationis; quibus sub conditionibus concedatur.
31. Sanatio pro alienatis nostra ætate.
32. Rescriptum quod conceditur a S. Pœnitentiarum, quoad acquisitiones faciendas.
33. Conditiones.
34. Animadversiones.
35. Facultates quæ Ordinariis ad annum conceduntur.
36. Speciatim pro conductionibus.
37. Item quoad emphyteusim.
38. Facultates concessæ a S. Pœnitentiarum pro sanandis acquisitionibus jam factis.
39. Conditiones servandæ.
40. Animadversiones.
41. Quoad emphyteuses sanandas.
42. Quoad emphyteuses illegitime redemptas.
43. Item de canonibus et aliis præstationibus illegitime redemptis.

44. Extraordinariæ concessionēs.
45. Facultas absolvendi a censuris.

Titulus XVIII.

De locato et conducto.

pag. 184—190.

1. Locatio et conductio quid?
2. Adnotanda.
3. Locatio rerum Ecclesiæ non ultra triennium.
4. Secus requiruntur solemnitates.
5. De vacatione Ecclesiæ, antequam expiret triennium locationis.
6. Obligationes locatoris.
7. Quando ante tempus valeat repetere rem suam.
8. Obligationes conductoris.
9. De defectu fructuum in prædio locato frugifero.
10. Augmentum fructuum non dat jus exigendi maiorem pensionem.

De emphyteusi. p. 187.

11. Quid sit ex primitiva institutione?
12. Quid nunc soleat esse?
13. Est perpetua vel ad longum tempus.
14. Res Ecclesiæ regulariter nequeunt dari in emphyteusim absque solemnitatibus.
15. Exceptiones.
16. Obligationes emphyteutæ.
17. Quomodo cesset emphyteusis.
18. Ad quem pertineant melioramenta, finita emphyteusi.

Titulus XIX.

De rerum permutatione.

pag. 190—193.

1. Permutatio lato sensu, et stricto.
 2. De permutatione rerum spiritualium.
 3. De permutatione rerum temporalium Ecclesiæ.
 4. De permutatione beneficiorum.
 5. Auctoritate privata prohibetur.
 6. Quomodo fit compensatio in permutatione beneficiorum inæqualium quoad pers. morales.
 7. Secus si possidentur ab individuīs.
- Santi III. Decr.

8. Permutatio fieri nequit in beneficiis reservatis S. Sedi.

Titulus XX.

De Feudis. pag. 193—194.

1. Feudum quid?
2. Obligationes feudatarii.
3. Divisio feudorum.
4. Quando bona Ecclesiæ concedi possint in feudum.

Titulus XXI.

De pignoribus et aliis cautionibus. pag. 194—197.

1. Pignus quid?
2. Hypotheca.
3. Divisiones.
4. Oppignervatio rerum ecclesiasticarum.
5. Obligationes creditoris qui pignus accepit.
6. Fructus restituendi.
7. Exceptiones.
8. De pacto antichresis.
9. De pacto legis commissoriæ.
10. Distractio pignoris.
11. Quid cautio, simplex, et fidejussoria?
12. Cautio juratoria.

Titulus XXII.

De fidejussoribus.

pag. 197—200.

1. Quid fidejussio?
2. Voluntaria et necessaria, et aliæ divisiones.
3. Qui possint fide jubere; speciatim de Clericis.
4. De prælato.
5. Obligatio fidejussoris.
6. Beneficia concessa fidejussori.
7. An non soluto debito possit liberari fidejussor.

Titulus XXIII.

De solutionibus. pag. 200—205.

1. Quid solutio?
2. Quinam solvere teneatur.
3. An Prælatus teneatur solvere debita sui antecessoris, contracta servatis solemnitatibus.

4. Quid non servatis solemnitatibus.
5. De expensis factis favore beneficii.
6. Resolutio S. C. EE. et RR.
7. De eo qui non est solvendo.
8. Privilegium competentiae pro Clericis, seu c. Odoardus.
9. Limitatio censurarum post Tridentinum.
10. Vera competentia Clerici ne egeat.
11. Conditiones requisitae.
12. Huic privilegio Clericus renunciare nequit.
13. De solutione indebiti.
14. Modus, tempus, materia solutionis.

Titulus XXIV.

De donationibus. pag. 206—209.

1. Donatio quid?
2. Donatio facta Ecclesiae vel causae piæ.
3. Insinuatio donationis.
4. Donatio verbalis et realis.
5. Donatio inter vivos et mortis causa.
6. Causae revocandi donationem inter vivos; et I^o. de ingratitudine.
7. II°. Supervenientia liberorum.
8. III°. Inofficiositas donationis.
9. Donatio mortis causa.
10. De persona donatoris, in bonis Ecclesiae; I^o. de Clerico.
11. II°. De Prælati regularium.
12. III°. De religiosis.

Titulus XXV.

De peculio clericorum.

pag. 209—215.

1. Quid peculium Clerici?
2. Quotuplex.
3. Clerici habent dominium bonorum patrimonialium et quasi-patrimonialium.
4. Item parsimonialium.
5. Quomodo computanda honesta sustentatio Clerici.
6. De superfluis.
7. Verius habet dominium et de superfluis.

8. Solvuntur argumenta contraria.
9. Tamen lege tenetur superflua beneficii erogare in usus pios.
10. Sensus communis canonistarum.
11. Dispositiones speciales.

Titulus XXVI.

De testamentis et ultimis voluntatibus. pag. 215—246.

1. Quid testamentum?
2. Quo jure procedat facultas testandi.
3. Melius repetenda a jure naturæ.
4. Satisfit objectis I^o. de actu domini post mortem.
5. II°. De deficientia simultaneitatis inter voluntatem donantis et notarii.
6. Tamen lex civilis juste adsignat solemnitates.
7. An testamentum ex defectu solemnitatum sit nullum et in foro conscientiae.
8. Certo est nullum cum suspicionem probabilem inducit de plena testatoris deliberatione.
9. Quid si error fuerit ex culpa notarii, aut aliter desit probatio civilis, exstante naturali certitudine de voluntate defuncti?
10. Sententia affirmans valere, præferenda ut probabilior.
11. Tamen adimplementum obligationis mere naturalis urgeri nequit nisi plene de ea constet.
12. Sed semel agnita, retractari nequit.
13. Sed et sententia repetens facultatem testandi, a lege humana, non caret omni probabilitate saltem extrinseca; hinc dictamini reflexo efformando potest inservire.
14. De forma testamenti jure canonico instituta. pag. 219.
15. Cap. Cum esses, est et pro causis profanis.
16. Non tamen reprobatae solemnitates civiles; directe respicit dominia Pontificia.

17. Insertio hujus cap. in corpore juris per se infirmat tantum principium quod contra jus romanum non inualescat consuetudo.
18. Dispositio cap. Cum esses, indirecte vim habuit, ubicumque jus Canonicum suscipiebatur ut lex status.
19. Postremis temporibus Cap. Cum esses, fuerat limitatum et in ditione Pontificia.
20. De testamentis ad causam piam. Quid causa pia? pag. 222.
21. Sunt privilegiata, et sufficit naturalis certitudo de ultima voluntate.
22. Hoc privilegium tenet in foro tum interno, tum externo.
23. Respicit et legata.
24. Abrogatio talis privilegii, fieri nequit sola lege civili.
25. Neque sufficit silentium Ecclesiæ.
26. Imo Ecclesia adhuc inculcat dispositionem juris canonici.
27. Alia testamenta privilegiata jure civili.
28. Quinam lege canonica prohibebantur condere testamentum.
29. Nunc jus canonicum vetat tantum ipsi Ecclesiæ suscipere legata ab impœnitentibus publicis.
30. Testamentum clericorum de peculio beneficiæ. pag. 225.
31. Quod jure Decretalium devolvitur Ecclesiæ in qua est beneficium.
32. Sed ex constitutionibus Pontificum, succedit camera apostolica spoliæ.
33. Quæ Camera succedit et in bona Religiosorum decedentium extra claustra et in fructus beneficiorum reservatorum seu affectorum, vacantium.
34. Nunc Camera spoliæ est tributa S. C. de Propaganda Fide.
35. Sed adsunt speciales concessionem pro pluribus nationibus, præsertim vi concordatorum.
36. Item exempti sunt a lege spoliæ Clerici sæculares commorantes et decedentes Romæ vel intra decem milliaria, quoad bona ibi sita.
37. Item Conclavistæ, et beneficiati modici.
38. Et qui se componunt cum Camera spoliæ.
39. Hujusmodi sunt Cardinales.
40. Sed consuetudo fore ubique favet Clericis, si attendatur tantum justitia. — Obligatio condendi testamentum.
41. Spolium improprie dictum, resultat ex sacra suppellectili.
42. Dispositio quoad Cardinales.
43. Quoad reliquos.
44. Constitutio Pii IX. ad dubia dirimenda. pag. 229.
45. Pars narrativa bullæ.
46. Pars dispositiva, quoad personas.
47. Enumerantur sacra utensilia.
48. De inventario conficiendo.
49. Speciatim quoad Cardinales.
50. De eo qui habuit plures sedes.
51. Reassumptio hujus constitutionis.
52. Sed præsumptio quod utensilia sacra sint comparata ex fructibus Ecclesiæ, est juris tantum.
53. De regularibus in ordine ad testandi facultatem. p. 234.
Professi nullo modo valent testari, absque speciali indulto Summi Pontificis.
54. Valet et de religiosis qui obtinuerunt sæcularisationem.
55. E contra valent testari religiosi qui habent tantum vota simplicia.
56. Item alii religiosi non professi, ut novitii.
57. Quinam jure canonum possint hæredes institui.
58. Speciatim de Fratibus qui neque in communi valent possidere.
De Legatis. pag. 237.
59. Quid legatum?
60. Quid fideicommissum?

61. Quibusnam relinqui possit legatum vel fideicommissum.
62. Speciatim de Fratribus qui neque in communi valent possidere.
63. De legatis annuis cum onere misarum, pro iisdem fratribus.
64. Concessionem speciales pro Italia attentis temporum circumstantiis.
65. Quarta falcidia, et trebellianica locum non habet in legatis et fideicommissis ad causam piam.
66. Sed in eis locum habet portio canonica pro Episcopo.
67. Non tamen ex legatis ad scopum determinatum. Insuper attendenda consuetudo.
68. De legato rei alienæ.
69. Protestantium convicia in Gregorium Magnum.
70. Decretalis Gregorii Magni in sua forma primitiva.
71. Eadem Decretalis prout refertur a B. Raymundo.
72. De dominio rei legata. p. 244.
73. De executione ultimarum voluntatum ad causas pias.
74. Episcopi officium erga negligentes executores.
75. De inventario.
76. Officium executorum.
77. Quando cesset.

Titulus XXVII.

De successionibus ab intestato.

pag. 246—247.

1. Successio ab intestato.
2. Relate ad bona clericorum patrimonialia, industrialia et parsimonialia.
3. Quoad beneficialia.

Titulus XXVIII.

De sepulturis. p. 247—267.

1. De sepultura ut est locus, seu sepulcrum.
2. Sepulcrum proprium, commune, electivum.
3. Sepulcrum religiosorum.

4. Sepulcrum uxoris.
5. Sepultura electiva.
6. Quarta funeris. pag. 249.
7. Cum adest duplex domicilium.
8. Varietas quantitatis portionis funerariæ.
9. Privilegia Monasteriorum.
10. Per institutionem cœmeterii communis non est derogatum juri sepe liendi alias competenti.
11. De sepultura prout est jus.
12. Sepultura religiosa propria fidelium.
13. Rejicitur sepultura promiscua.
14. Solvitur ratio contraria.
15. Quibus competat jus catholicæ sepulturæ.
16. Quidam I^o. excluduntur ob defectum communionis.
17. Excommunicati tolerati possunt sepeliri, quamvis id exigi nequeat.
18. Censura Const. Apostolicæ Sedis.
19. Quidam II°. excluduntur ab ecclesiastica sepultura in pœnam.
20. Speciatim de suicidis.
21. Et de iis qui in paschate non communicarunt.
22. Et de publicis peccatoribus qui certa signa pœnitentiæ non dederunt.
23. De duellantibus specialis dispositio.
24. Ordinantes propriam cremationem.
25. Limitatio pœnarum antiquarum.
26. Exhumatio quando facienda.
27. An aliquod pretium pro sepultura possit erogari.
28. De sepultura religiosorum. pag. 259.
29. Quandonam commode ad proprium monasterium valeant transferri.
30. Quando jus funeris spectat ad monasterium, nihil debetur Parocho.
31. De adsociatione cadaveris ad monasterium transeundo per alienam parochiam.
32. Item cum defertur ad commune cœmeterium.

33. De laico qui elegit sepulturam in Ecclesia monasterii.
34. I^o. De Ecclesiis quæ pertinuerunt ad Religiosos ante civilem suppressionem, et nunc factæ sunt sæculares.
35. Speciatim quando facta est filialis.
36. II°. Quando adhuc tenetur a religiosis.
37. Decisio nuperrima.
38. Hi religiosi coram Ecclesia sicut habent sua onera, ita et jura.
39. III°. De regularibus lege civili dispersis.
40. De crematione cadaverum.

pag. 265.

Titulus XXIX.

De parochis et alienis parochianis.

pag. 267—280.

1. Antiqua disciplina.
2. Antiquæ denominationes.
3. Definitio Parochiæ.
4. Requisita ad parochiam.
5. Tridentini dispositio circa Parochiarum erectionem.
6. Unitas et perpetuitas Rectoris. — Parochi „succursales“.
7. Potestas Parochorum.
8. Ecclesiæ filiales.
9. De muneribus parochorum.

pag. 270.

Administratio sacramentorum; 1°. baptismi.

10. 2°. Eucharistiæ.
11. 3°. Pœnitentiæ.
12. 4°. Extremæ unctionis.
13. 5°. Matrimonii.
14. 6°. Sacramentalia.
15. Celebratio missæ et applicatio pro populo.
16. I^o. Onus reale.
17. II°. Onus personale.
18. III°. Onus locale.
19. IV. Onus temporale.
20. Munus prædicandi.
21. Ratio prædicandi.
22. Non admittitur relaxatio disciplinæ.

Titulus XXX.

De decimis, primitiis et oblationibus. pag. 280—290.

1. Quid decimæ?
2. Quo jure decimæ solvantur.
3. Jure divino, tribuenda ministris Ecclesiæ, necessaria.
4. Sed modus determinatur jure ecclesiastico.
5. De divisione decimarum. p. 281.
6. Reales et personales.
7. Reales majores et minutæ.
8. De quibus rebus solvantur.
9. Cuinam decimæ solvantur.

pag. 283.

10. Portio canonica reservata Episcopo.
11. Parochus habet intentionem in jure fundatam.
12. Tituli speciales, aliis competentes. 1°. Privilegium apostolicum; 2°. transactio; 3°. permutatio; 4°. præscriptio.
13. De novalibus.
14. De laicis.
15. De personis quæ decimasolvere tenentur; I^o. de personalibus.
16. II°. De realibus.
17. Speciatim de Clericis.
18. Et de religiosis.
19. De pœnis contra non solventes decimas.
20. Actio ad petendas decimas.
21. Instructio S. Pœnitentiariæ.
22. De Primitiis.
23. De Oblationibus.
24. Cui cedant.
25. A quibus Ecclesia oblationes non suscipiat.

pag. 284.

pag. 286.

pag. 288.

pag. 289.

Titulus XXXI.

De regularibus et transeuntibus ad religionem. pag. 290—314.

1. Definitio status regularis.
2. De tribus votis substantialibus.
3. Approbatio Ecclesiæ.

4. Solemnitas votorum.
5. Divisio ordinum.

De ingressu in religionem.

pag. 292.

6. Requisita.
7. Decreta Pii IX. Primum decretum.
8. Alterum Decretum, pars prima.
9. Pars secunda.
10. Novitii.

De professione religiosa.

pag. 295.

11. Definitio.
12. Ejus libertas.
13. Solemnitas, expressa vel tacita.
14. Tacita professio non fuit abolita a Tridentino.
15. Sed a Pio IX. pro viris. — Forma professionis solemnitis.
16. Necessitas novitiatus, ad validitatem.
17. Requisita pro valore novitiatus.
18. Exceptio favore Monialium S. Dominici.
19. Extensio ad alios ordines.
20. Intervallum inter Novitiatum et professionem, valetudinis causa.
21. Dispositiones Pii IX. quoad viros, pro votis solemnibus emittendis.
22. Ætas requisita ad professionem.
23. Declarationes authenticæ circa nova decreta Pii IX.
24. Speciatim quoad paupertatem.
25. Dominium radicale quid?
26. Componitur cum votis simplicibus.
27. Renunciatio bonorum facta ab habentibus vota simplicia ordinata ad solemnia.
28. De matrimonio conjugis remanentis in sæculo, cum est tantum ratum.
29. Post vota simplicia semper expectandum triennium ad solemnia emitenda.
30. Acceptatio ex parte religionis. pag. 305.
31. Notanda post Decreta Pii IX.
32. De effectibus professionis.

33. De invalida professione.
34. Dispositio Benedicti XIV.
35. Beneficium restitutionis in integrum.
36. Causæ ad eam exposcendam.
37. De transitu de religione ad aliam. pag. 309.
38. Transitus ad religionem strictiorem.
39. A Religione quæ habet votum non procurandi sibi dignitates.
40. Specialia de monialibus.

De ejectis, fugitivis et apostatis.
pag. 310.

41. Ejectus.
42. De incarcerationione.
43. De ejectorum nova susceptione.
44. Obligationes ejecti.
45. Fugitivus.
46. Apostatæ.

Titulus XXXII.

De conversione conjugatorum.

pag. 314—318.

1. Quid sit; 1º. quoad religiosam professionem.
2. De uxore violenter cognita.
3. Quando matrimonium voluntarie consummatum est, altero conjuge consentiente professioni religiosæ.
4. Quando alter conjux est invitus.
5. Professio religiosa adhuc tamen aliquid operatur.
6. Obligationes conjugis consentientis professione alterius.
7. Quando habeatur senectus.
8. Quid juris, cum alter amisit jus petendi.
9. 2º. De conversione conjugatorum ad ordines sacros. p. 317.

Titulus XXXIII.

De conversione infidelium.

pag. 318—321.

1. Nullus invitus baptizandus.
2. Defensio et protectio præstanda converti volentibus.
3. De impedimento criminis contracto ante baptismum.

4. De educatione filiorum, si unus parentum convertatur.
5. An liceat baptizare filios parentum acatholicorum.

Titulus XXXIV.

De voto et voti redemptione.

pag. 321—330.

1. Quid votum?
2. Vota solemnna et simplicia.
3. Realia, personalia, mixta.
4. Reservata, non reservata.
5. De voti obligatione.
6. An transeat ad hæredes.
7. De voti redemptione.
8. Voti irritatio.
9. 1º. Ex dependentia personæ.
10. 2º. Ratione materiæ.
11. Voti commutatio.
12. In opus æquale vel inferius.
13. Voti dispensatio.
14. Potestas competens Ecclesiæ, et Summo Pontifici.
15. Potestas Episcopi.
16. Speciatim quoad reservata Pontifici.
17. Effectus validæ dispensationis.
18. Diversa ratio explicandi effectum dispensationis; Iº. quod sit mere declaratio.
19. Sed melius IIº. quod sit actus jurisdictionis auferens obligationem.

Titulus XXXV.

De statu monachorum et canonicorum regularum. p. 331—347.

1. De voto castitatis.
2. De voto obedientiæ, inprimis de conscientiæ manifestatione.
3. De obedientia in recipienda ss. Eucharistia.
4. Quæ instituta tangat decretum: „Quemadmodum“.
5. De voto paupertatis: de administratione; de livellis.
6. De vita communi.
7. Speciales instructiones, ubi lex civilis suppressit ordines regulares.
8. Pœnæ in religiosum proprietarium.

9. Paupertas relate ad Rubricas et decreta S. Rit. C.
10. De regularibus promotis ad episcopatum, 1º. quoad paupertatem.
11. 2º. quoad obedientiam.
12. 3º. quoad regulam.
13. Decreta Pontificum de hac re.
14. Decisio S. C. EE. et RR.
15. De religiosis viventibus in sæculo ex Apostolico Indulto.
16. Adnotanda ex Card. Bizzari.

De lege clausuræ.

17. Quid clausura?
- A. Clausura monialium. p. 341.
18. Iº. De egressu monialium.
19. Approbatio in scriptis danda ab Episcopo.
20. De moniali illegitime egrediente.
21. Quando periculum est in mora.
22. IIº. De extraneorum ingressu monasterium monialium.
23. Pœna excommunicationis in contravenientes.
24. De puerulis et puellis. De puellis educandis.
25. Quæ personæ saltem interdum ingredi possint. — Telephonum.
26. Clausura papalis et episcopalis.
27. Moniales translocatæ.

B. De clausura virorum. p. 346.

28. De egressu religiosorum.
29. De ingressu mulierum.

Titulus XXXVI.

De religiosis domibus ut Episcopo sint subjectæ. pag. 347—364.

1. Quid domus religiosa.
- I. De fundatione Ordinum et Congregationum. p. 348.
2. Novus Ordo vel Congregatio confirmari debet a Sede Apostolica.
3. Modus approbandi Congregationes.
4. Exemptio et character veri Ordinis quomodo concedatur.
5. De suppressione et modificatione Ordinum.

II. De erectione singularum domorum religiosarum. p. 353.

6. Licentia Episcopi. — Interesse habentes. — Licentia S. Sedis.

III. De religiosis domibus in quantum Episcopo sint subjectæ.

pag. 354.

7. Jura Episcopi in Congregationes ab ipso approbatas.
8. Jura Episcopi in Congregationes a S. Sede approbatas: I. mulierum.
9. II. In Congr. virorum.
10. Exemptio.
11. Requisitum ad exemptionem: 12 habitantes.
12. Exceptiones: 3.
13. Exemptionis fontes; de Congregationibus exemptis.
14. Ad quas personas monasterii se extendat exemptio.
15. Jus quæstuandi virorum.
16. Sorores quæstuantes. Decretum S. C. EE. et RR. d. 27. Mart. 1896.
17. De sororibus quæ adjuvant consanguineos infirmos.

Titulus XXXVII.

De capellis monachorum et aliorum religiosorum. p. 365—396.

1. Quid capella?
2. Unio non plena.
3. Unio pleno jure.
4. Unio plenissimo jure.
5. Præsumitur facta minor ex his.
6. Cura animarum in regulares spectat ad regulares superiores, in sæculares ad Episcopum.
7. I. Regularium confessiones licite et valide excipiuntur a conf. regularibus vi deputationis Superiorum.
8. II. Quid requiratur ad absolvendos sæculares: propositiones dubio non subjectæ.
9. Præsumptio stat pro jurisdictione Episcopi in sua diocesi.

10. Jus ante Tridentinum vigen: Fratres Minores et Prædicatores recipiunt jurisdictionem a Papa, quando Episcopi recusant sine causa jurisd. toti communitati alicui.

11. Jus Tridentinum in regularibus sacerdotibus approbationem in latiori sensu requirit ut licite et valide absolvant sæculares.

12. Resolutio S. C. EE. et RR. d. 2. Martii 1866.

13. Modus tribuendi regularibus facultatem audiendi confessiones sæcularium.

III. Confessiones regularium audiendæ a sacerdotibus extraneis. pag. 377.

14. A. In sacerdote sæculari requiritur approbatio ab Ordinario loci.

15. I. Rationes externæ hujus thes. is.

16. Objectiones refutantur.

17. II. Rationes internæ.

18. B. De sacerdote regulari qui confessionem excipere debet regularis alienæ familiæ. Specialia de Capuccinis.

19. De approbatione respectu monialium et sororum piarum. pag. 385.

20. De jurisdictione, quis tribuat.

21. Specialis approbatio et jurisdictio tribui debet.

22. De qualitatibus confessarii monialium etc.

23. Munera quæ competunt confessario ordinario.

24. Generalia de confessario extraordinario.

25. Quando debet offerri.

26. Quis confessarium extraordinarium concedit.

27. De qualitatibus confessariorum extraordinariorum.

Titulus XXXVIII.

De jure patronatus. p. 396—412.

1. Patroni et advocati.

2. Definitio juris patronatus.

3. Alia definitio.
4. Patronatus activus et passivus.
5. Jus patronatus ecclesiasticum, et laicale.
6. Mixtum.
7. Personale et reale.
8. Hæreditarium.
9. Familiare et gentilitium.
10. Descendentale seu lineale, et agnaticum.
11. Mixtum.

De modis quibus acquiritur jus patronatus. p. 399.

12. Modi originarii et translatitii.
13. Modi originarii: fundatio.
14. Ædificatio, restitutio; dotatio.
15. Quando tituli sunt in diversis personis.
16. Modus extraordinarius seu privilegium.
17. Modus subsidiarius, præscriptionis.
18. Præscriptio prout est modus translatitius.
19. Ceteri modi translatitii; 1°. successio. pag. 401.
20. Successio in capita et in stirpes.
21. 2°. Alienatio, 1°. donatione.
22. 2°. Permutatione.
23. 3°. Venditione.
24. Servanda.
25. 4°. Emphyteusis vel concessio in feudum.
26. Quibus competere possit jus patronatus. pag. 403.
27. Speciatim de hæreticis.
28. De infantibus, furiosis, pupillis, minoribus.
29. De juribus patroni 1°. quæ non competunt. pag. 404.
30. 2°. Quæ competunt.
31. Speciatim de præsentatione; fit ab eo qui est in possessione.
32. An in jure patronatus reali, quis possit præsentare seipsum vel suum consanguineum.
33. Quosnam patronus possit præsentare.

34. Quid si præsentaverit indignum.
35. De tempore intra quod præsentatio facienda est.
36. Quomodo procedatur cum plures sunt patroni, 1°. collegialiter.
37. 2°. singulatim.
38. De pluribus patronis in eadem linea inæqualiter distantibus a stipite.
39. De tempore utili fluente, durante lite de jure præsentandi.
40. Cetera jura honorifica patroni. pag. 410.
41. Jura lucrativa.
42. Onera patronorum.
43. De modis quibus amittitur jus patronatus, 1°. ex facto criminoso.
44. 2°. Ex facto honesto.
45. 3°. Ex casu.

Titulus XXXIX.

De censibus, exactionibus et procurationibus. pag. 412—422.

1. Census generice.
2. Census in sensu tituli.
3. Census antiquus.
4. Quinam possint imponere census.
5. Census novus.
6. Cathedraticum seu synodaticum.
7. De exactionibus. pag. 415.
8. Subsidium charitativum.
9. Denarius S. Petri.
10. De procurationibus. p. 417.
11. Quantitas procurationis.
12. Qualitas.
13. Quot vicibus.
14. A quibus solvatur.
15. Quibus solvatur. — De Archiepiscopis.
16. De Archidiaconis speciatim.
17. De Vicario Capitulari.
18. De episcopali visitatione. pag. 420.
19. Quos visitet jure proprio.
20. Quos jure delegato.
21. De visitatione grangiarum.
22. Scopus visitationis.

Titulus XL.

De consecratione ecclesiæ vel altaris. pag. 423—431.

1. De consecratione Ecclesiæ.
2. Differt a benedictione.
Presbyter benedicit Ecclesiam, ex commissione Episcopi.
3. Consecrat tantum ex Papæ delegatione.
4. Ritus consecrationis.
5. Exsecratio Ecclesiæ.
6. Ejus pollutio, seu violatio.
7. Pollutio Cæmeterii.
8. Effectus pollutionis.
9. Reconciliatio Ecclesiæ.
10. De consecratione altaris.
pag. 427.
11. De consecratione calicis et campanarum.
12. De paramentorum benedictione.
13. De exsecratione altaris.
14. De privilegio altaris portatilis.
15. Privilegium episcoporum.

Titulus XLI.

De celebratione Missarum et Sacramento Eucharistiæ et divinis officiis. pag. 431—438.

1. Quoties in anno teneatur sacerdos celebrare.
2. Ad celebrandum quis compelli non debet censuris.
3. Quoties in die liceat celebrare.
4. Exceptiones; I^o. ex privilegio.
5. II°. Ex necessitate.
6. An liceat trinare.
7. De stipendio secundæ missæ.
8. De reductione onerum missarum.
9. De officio divino. pag. 437.
10. Ejus forma nunc est causa major.

Titulus XLII.

De baptismo et ejus effectu.

pag. 438—446.

1. I. De ministro baptismi.
2. De subjecto baptismi.
3. De baptizandis non-natis.

4. De iteratione baptismi. De inf. expositis.
5. De baptismo ab obstetricibus collato.
6. De baptismo ab hæreticis collato.
7. De tempore baptismi.
8. De loco baptismi.
9. II. De effectu.

Titulus XLIII.

De presbytero non baptizato.

pag. 446—447

1. An ei juvent sacramenta quæ percipit.
2. An aliis prosint sacramenta quæ administrat.
3. De actibus jurisdictionis, speciatim de matrimonio cui assistit.

Titulus XLIV.

De custodia Eucharistiæ, chrismatis et aliorum sacramentorum.

pag. 447—448.

1. De pœnis in negligenti custodia Eucharistiæ et Chrismatis.
2. Ecclesiæ non parochiales sæculares.

Titulus XLV.

De reliquiis et veneratione**Sanctorum.** pag. 448—452.

1. Sanctorum cultus, causa minor usque ad Alexandrum III.
2. Postea causa major etiam beatificatio.
3. Processuum species diversæ.
4. Vetita venditio reliquiarum.
5. Approbatio miraculorum.
6. Necessaria recognitio Episcopi. — Reliquiæ quarum documenta non exstant.
7. Exempla vigilantie Episcoporum et S. C. Inq. in hac parte.

Titulus XLVI.

De observantia jejuniorum.

pag. 452—454.

1. In naturali jejunio datur dispensatio sub quibusdam conditionibus.
2. Facultas Episcoporum circa jejunium ecclesiasticum cum opportunis declarationibus.

Titulus XLVII.

De purificatione post partum.

pag. 454—455.

1. Scopus hujus benedictionis.
2. Quibus mulieribus competat.
3. Non est jus, sed officium parochiale.

Titulus XLVIII.

De ecclesiis ædificandis vel reparandis.

pag. 455—457.

1. Reparatio est causa favorabilis.
2. Necessaria pro ædificatione.
3. De onere reparandi, quibus competat.

Titulus XLIX.

De immunitate ecclesiarum, cœmeterii et rerum ad eas pertinentium.

pag. 457—461.

1. Quid immunitas?
2. Divisio; 1º. localis.

3. Actus profani prohibiti in locis sacris.

4. Jus asyli.

5. Quinam eo gaudeant.

6. Crimina excepta.

7. Pœnæ in violantes legem asyli.

8. 2º. Immunitas realis. p. 460.

9. 3º. Immunitas personalis.

Titulus L.

Ne clerici vel monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

pag. 461—468.

1. Studia interdicta clericis et religiosis.

2. Negotia forensia.

3. Negotiatio.

4. Res politicæ.

Index titulorum.

Titulus.

Pag

I. De vita et honestate clericorum	1
II. De cohabitatione clericorum et mulierum	16
III. De Clericis conjugatis	23
IV. De clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda	32
V. De Præbendis et Dignitatibus	76
VI. De Clerico ægrotante vel debilitato	113
VII. De Institutionibus	116
VIII. De Concessione Præbendæ et Ecclesiæ non vacantis	125
IX. Ne sede vacante aliquid innovetur	134
X. De his quæ fiunt a Prælati sine consensu Capituli	136
XI. De his quæ fiunt a majori parte Capituli	139
XII. Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur	144
XIII. De rebus Ecclesiæ alienandis vel non	155
XIV. De precariis	162
XV. De Commodato	164
XVI. De Deposito	165
XVII. De emptione et venditione	168
Appendix	176

Titulus.	Pag.
XVIII. De locato et conducto	184
XIX. De rerum permutatione	190
XX. De Feudis	193
XXI. De pignoribus et aliis cautionibus	194
XXII. De fidejussoribus	197
XXIII. De solutionibus	200
XXIV. De donationibus	206
XXV. De peculio clericorum	209
XXVI. De testamentis et ultimis voluntatibus	215
XXVII. De successione ab intestato	246
XXVIII. De sepulturis	247
XXIX. De parochis et alienis parochianis	267
XXX. De decimis, primitiis et oblationibus	280
XXXI. De regularibus et transeuntibus ad religionem	290
XXXII. De conversione conjugatorum	314
XXXIII. De conversione infidelium	318
XXXIV. De voto et voti redemptione	321
XXXV. De statu monachorum et canonicorum regularium	331
XXXVI. De religiosis domibus ut Episcopo sint subjectæ	347
XXXVII. De capellis monachorum et aliorum religiosorum	365
XXXVIII. De jure patronatus	396
XXXIX. De censibus, exactionibus et procurationibus	412
XL. De consecratione ecclesiæ vel altaris	423
XLI. De celebratione Missarum et Sacramento Eucharistiæ et divinis officiis	431
XLII. De baptismo et ejus effectu	438
XLIII. De presbytero non baptizato	446
XLIV. De custodia Eucharistiæ, chrismatis et aliorum sacramentorum	447
XLV. De reliquiis et veneratione Sanctorum	448
XLV. De observantia jejuniorum	452
XLVII. De purificatione post partum	454
XLVIII. De ecclesiis ædificandis vel reparandis	455
XLIX. De immunitate ecclesiarum, cœmeterii et rerum ad eas pertinentium	457
L. Ne clerici vel monachi sæcularibus negotiis se immisceant	461
Additamentum ad tit. De sepulturis	468

